NOVUM JESU CHRISTI TESTAMENTUM

A

SEBASTIANO CASTALIONE

Latinè redditum.

In Usum SCHOLARUM.

Editio Noviſſima.

Prioribus longè emaculatior.

LONDINI:

Ex Typographeio *Benj. Motte,*

Proſtant apud BENJ. TOOKE, J. BOWYER, & J. BATEMAN, Bibliopolas, 1722.

1607 / 3013.

De Authore hujus Verſionis Judicia, & Teſtimonia doctorum aliquot Virorum.

SEBASTIANUS CASTALIO, *ſive, ut alii vocant*, CASTELLIO, *natione* Sabaudus, Baſileæ *per* 18 *annos Græcas literas è Cathedrâ docuit*; ZUINGLERO *ibidem Eccleſiæ, necnon in Reformatione Evangelicâ principi viro, probè notus, & ob ſummam eruditionem vitæque innocentiam magnoperè probatus: in qua urbe etiam ſupremam diem obiit, Anno ſalutis* MDLXIII. *ætatis* XLVIII. *die* 29 *Decembris. Vir apprimè doctus, pius, humilis & integer; atque adeò benè inſtructus ad Bibliorum interpretationem, quam* Genevæ *aggreſſus A. D.* 1542. *perfecit A. D.* 1550. id eſt, *novem annis, magna animi alacritate in iis vertendis & proſperâ valetudine ſemper uſus; quod ipſe ait in Præfatione ad* EDVARDUM VI. Anglorum *Regem. Quinimo ſæpè, à Deo, ex ſui diffidentiâ, uti virum pium utut eruditum decuit, locorum obſcuriorum intelligentiam vehementibus precibus efflagitavit; ex qua ejus Translatione id commodi* Lector *percipiet, quòd & SS. Scripturas facilè intelliget, & linguam Latinam unâ eâdemque operâ addiſcet. Nam id erat illi inſtitutum, id conſilium, ut ſublatâ omni barbarie, qua pleræque Verſiones ſcatebant, & vitatis Hebraicis & Helleniſticis loquendi modis, qui in utroque quâ Vetere quâ Novo Inſtrumento utramque paginam conficiunt, Romani ſermonis proprietatem ac puritatem ſeſe aretur. Eſt igitur, ut paucis expediam, hæc verſio iſthoc nomine commendatiſſima. Quod nè gratis nos affirmare ſuſpiceris, en tibi judicia & teſtimonia, quæ polliciti ſumus, Doctorum virorum. Ad hos Doctos & Egregios Viros provocamus partim extraneos,* Melanchthonum & Bucerum; *partim noſtrates,* Johannem Checum *Equitem, & Laurentium* Humfredum *Divæ* MARGARETÆ

olim, ni fallor, apud Oxonienſes *Profeſſorem : quanquam nec* Bucerum *eſt quòd in Albo noſtratium non reponam, utpote qui* Cantabrigiæ *Profeſſorio munere functus ſit. Habes itaque*, mi Lector, *utriuſque Academiæ ſuffragia de hoc Homine ; de hoc Opere. Tu vale & fave iis, qui de ſtudiosâ juventute, & ſacris & bonis literis imbuendâ, bene mereri ſtudent.*

ANDREAS HYPERIUS, Libro II.
De Ratione ſtudii Theologici.

LAudantur etiam quòd magnâ curâ, nec minori religione interpretati ſint Biblia, Theologi *Tigurini* & *Sebaſtianus Caſtalio.*

PHILIPPUS MELANCHTHON
Sebaſtiano Caſtalioni *S. D.*

ETſi hactenus ad te nihil ſcripſi : nam in hac & varietate & barbarie negotiorum parum mihi ſupereſt temporis, ad illud genus literarum dulciu quo magis delector ; ſæpe etiam languefecit me i tuentem horribiles confuſiones inter eos, qui ſapien tiæ & veritatis ſtudioſi videri volunt, ingens mœſt tia ; tamen conſpectâ formâ orationis tuæ, ſemper magnifeci ; eſt enim, ut ſcis, ingenii, prudenti judicii & veræ etiam virtutis index recta & elega oratio. Scis autem illud Muſarum canticum, ὅτι καλὸν φίλον δεῖ, quare cùm illa tua ornamenta con derarem, ne fieri quidem potuit, quin te diligere etiamſi familiaritas nulla fuit : ſuntque multi teſt meorum ſermonum, quos de te honorificos ſæpè int amicos habeo, &c.

Ex Literis *CHRISTOPHORI CARLEILI* Angli ad Caſtalionem: Anno 1562. iii. Kal. Maii datis.

IN altero, qui in te invehitur, tum majorem in judicando æquitatem, tum in reprehendendo modeſtiam, deſideraſſem. Convicia dedecent Chriſtianum, & immanitas hominem. Legi quidem tua omnia ſtudiosè, & quotidie lego, unde uberrimum & ſalutarem percipio fructum. JOHANNEM CHECUM Latinè, Græcè & Hebraicè perbenè ſcientem, equeſtris ordinis virum, nonnunquam ſum adortus, & reperi ſemper tua legentem Biblia: percontabar de tuâ in interpretando fide & eloquentiâ: tum ille ridendo, ut erat affabilis, *Mehercule*, inquit, *majorem percipio fructum in legendo* Caſtalionem, *quam in evolvendis omnium ſcriptorum commentariis: oratio facilis eſt, explicata, dilucida, ſuavis, concinna & diſerta: verba pura & Latina, & quæ propius naturam rationemque Græcæ Hebraicæque locutionis attingunt:* MARTINUM BUCERUM *audivi explanantem* Pſalmum cxix. *& cùm omnia expoſuiſſet, quæ Græci, Latini & Hebræi doctores, de ea quam tractavit ſententia, præclare ſcripſiſſent, monuit audiendum* Caſtalionem, *qui*, inquit, *ut eſt tum pius tum eruditus, ita de Hebræis tum gravius, tum diſertè convertit in hunc modum*: atque hoc fecit me præſente in Academiâ *Cantabrigienſi*, &c.

LAURENTIUS HUMFREDUS Anglus, Lib. I. De Ratione convertendi Authores.

NEc ſua laude fraudandus eſt *Sebaſtianus Caſtalio*, vir in linguis doctiſſimus, qui omnes opes Latinæ linguæ ad Dei verbum omni inſtrumento oratorio exornandum deprompſit. Si quid erravit, errarunt & alii: nec verum ſemper dicunt qui ad carpendum alios ſunt promptiſſimi; nec ſtatim meliùs dicit, qui reprehendit acriùs. Errores humani ſunt, & ſanè Biblia, ſacroſancta Dei oracula & myſteria, ſine omni errore in aliam linguam poſſe transferre, humani in-

genii & eloquentiæ non eſt. Quis enim hominum Dei linguam, ut eſt, propria ſua & germana ſpecie exprimere poterit; Nec Græcorum quiſquam hoc feciſſe legitur, nec quod ſciam, Latinorum. Quare homines debemus in errores hominum non ſævire. Nec ideo erravit quiſquis erravit, quòd Latine & eleganter ſtuduerit ſacros libros traducere: errorum aliæ ſunt cauſæ: eloquentiam nullo modo accuſandam cenſeo. Cur enim alibi compti, hic incompti; alibi politi, hic polluti: alibi *Ciceroues*, hic Infantes aut Barbari erimus? Cur cæteræ artes humanæ & profanæ niteſcere, ſola verò ſcriptura horrere debet? Si rem recte exiſtimare velimus: hic finis omnium eſt, Dei gloria, quæ illuſtratur, ſi illuſtrior ejus reddatur oratio; huc Rhetorum expolitiones; huc linguarum cognitio, huc quicquid eſt diſciplinarum omnium & doctrinarum, tanquam ad ſcopum unicum & ultimum referunt, &c. *Item in eodem libro: Caſtalio* multos annos domi ſuam verſionem, ut audio, ſuppreſſit, trutinavit, expendit, elimavit: Hebraicas phraſes cum Latinis diligentiſſimè, & Græciſmos item cum probatiſſimis autoribus linguæ Romanæ conjungendo, ut quàm appoſitiſſime idiotiſmum redderet, & Hebraiſmos explicaret.

ORDO LIBRORUM *Novi Fœderis.*

Evangelium authore Matthæo.
Evangelium authore Marco.
Evangelium authore Luca.
Evangelium authore Johanne.
Acta Apoſtolorum.

EPISTOLÆ.

Pauli ad Romanos una,
Ad Corinthios duæ,
Ad Galatas una,
Ad Epheſios una,
Ad Philippenſes una,
Ad Coloſſenſes una.
Ad Theſſalonicenſes duæ,
Ad Timotheum duæ,
Ad Titum una.
Ad Philemonem una,
Jacobi Epiſtola una,
Petri duæ.
Johannis tres.
Judæ una.
Epiſtola ad Hebræos una.
Apocalypſis.

Epiſtolam *ad HEBRÆOS, quòd non ſatis liquidò conſtat eam à D. Paulo eſſe conſcriptam, ob eam potò cauſam, Vir Doctus ad calcem Epiſtolarum rejecit.*

EVAN-

EVANGELIUM
AUTHORE MATTHÆO.

CAPUT I.

Christi genealogia, & conceptus, Josephi suspicio, & confirmatio de virgine. Jesu nomen.

1 Numeratio generis Jesu Christi, prognati David, prognati Abrahamo.

2 Abrahamus genuit Isaacum. Isaacus Jacobum. Jacobus Judam, & ejus fratres.

3 Judas Pharem & Zaram, ex Thamare. Phares Esromum, Esromus Aramum.

4 Aramus Aminadabum. Aminadabus Naassonem, Naasson Salmonem.

5 Salmon Boozum ex Rachaba, Boozus Obedem ex Rutha, Obed Jessæum.

6 Jessæus Davidem regem. David rex Solomonem, ex ea quæ fuerat Uriæ.

7 Solomo Roboamum. Roboamus Abiam. Abias Asam.

8 Asa Josaphatum, Josaphatus Joramum, Joramus Oziam.

9 Ozias Joathamum. Joathamus Achazum. Achazus Ezeciam.

10 Ezecias Manassem. Manasses Amonem. Amon Josiam.

11 Jocias Joacimum. Joacimus Jechoniam & ejus fratres, in exilio Babylonico.

12 Post exilium Babylonicum Jechonias genuit Salathielem. Salathiel Zorobabelem.

13 Zorobabel Abiudem. Abiud Eliacimum. Eliacimus Azorem.

14 Azor Sadocum. Sadocus Achimum. Achimus Eliudem.

15 Eliud Eleazarum. Eleazarus Matthanem. Matthan Jacobum.

16 Jacobus Josephum Mariæ virum, ex qua natus est Jesus nomine Christus.

17 Igitur in universum ab Abrahamo ad Davidem generationes sunt quatuordecim. A Davide item ad exilium Babylonicum quatuordecim. Ab exilio Babylonico ad Christum, quatuordecim.

18 Jesu Christi autem nativitas sic se habet: Cùm esset desponsa mater ejus Maria Josepho, priusquam convenissent, comperta est uterum ferre ex spiritu sancto.

19 Josephus verò vir ejus, qui justus esset nec eam vellet exemplum edere, statuit eam clàm repudiare.

20 Hæc cùm haberet in animo, ecce Domini angelus in somnis apparuit ei, & ita locutus est: Josephe Davide prognate, ne metue asciscere Mariam uxorem tuam: nam quod in ea genitum est, ex sancto spiritu est.

21 Pariet autem filium, quem Jesum nomine vocabis: is enim suos ab ipsorum peccatis vindicabit.

22 Hoc autem totum factum est, ut confieret quod à Domino dictum fuerat per vatem ita dicentem:

23 Virgo ventrem latura eſt, & editura filium, qui nominabitur Emmanuel: quod perinde eſt ac ſi dicas, Nobiſcum Deus.

24 Igitur experrectus à ſomno Joſephus, fecit ut ei præceperat Domini angelus, aſcivitque ſuam conjugem:

25 Nec eam cognovit, donec ea peperit filium ſuum primogenitum, quem Jeſum nomine vocavit.

CAPUT II.

Chriſti ortus. Per Magos Herodis furor: eorundem adoratio, & munera. Joſephi fuga. Infantum cades. Joſephi reditus. Nazaræi cognomen.

JEſu autem Bethlehemæ in Judæa nato, tempore regis Herodis, venerunt ab Oriente Magi Hieroſolymam,

2 & ubinam eſſet Judæorum natus rex quæſiverunt. Seſe enim ejus vidiſſe ſtellam in Oriente, itaque eum adoratum veniſſe.

3 Quibus auditis, turbatus unà cum tota Hieroſolyma rex,

4 convocatis omnibus pontificibus, & ſcribis populi, ſciſcitatus eſt ab eis, ubinam Chriſtus naſciturus eſſet.

5 Cui illi reſponderunt: Bethlehemæ Judææ: ſic enim à vate ſcriptum eſſe:

6 Et tu Bethlehema Judææ terra, nequaquam minima es præfecturarum Judææ: ex te enim mihi prodibit dux, qui meum reget Iſraeliticum populum.

7 Tunc Herodes clàm vocatis Magis, perquiſivit ab eis tempus quo ſtella apparuiſſet.

8 Eoſque Bethlehemam dimiſit, ita dicens: Ite, & de puero diligenter inquirite: ac cùm inveneritis, certiorem me facitote, ut ego quoque ad eum adorandum proficiſcar.

9 Igitur illi, audito rege, profecti ſunt: ac tum ſtella, quam in Oriente viderant, eos anteceſſit, donec veniſſet ſtetitque ſupra locum ubi puer erat.

10 Illi, viſa ſtella, maximo gaudio lætati ſunt:

11 & domum ingreſſi, puerumque cum ejus matre Maria nacti, prociderunt, eumque adorarunt: & aperiis ſuis capſis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12 Deinde oraculo moniti in ſomnis, ne ad Herodem reverterentur, per aliam viam ſe receperunt in patriam.

13 Digreſſis illis, Domini angelus Joſepho in ſomnis apparet: Surge, inquit, & aſſumpto puero ejuſque matre, fuge in Ægyptum, & illic eſto, donec ego te moneam. Quæſiturus eſt enim puerum Herodes, ad necem.

14 Igitur ille ſurgit, & unà cum puero, ejuſque matre, noctu conceſſit in Ægyptum,

15 ibique fuit uſque ad Herodis obitum: ut confieret quod fuerat à Domino dictum per vatem ita dicentem: Ex Ægypto evocavi filium meum.

16 Tunc Herodes, videns ſe à Magis illuſum eſſe, adeò iratus eſt, ut miſerit interfectum pueros, quotquot Bethlehemæ, & in toto ejus territorio erant, infra bimatum, pro tempore quod à magis perquiſierat.

17 Tunc accidit id, quod à Jeremia vate ita dictum fuerat

18 Auditur apud Ramam vox lamentatio, complorationque, & multus queſtus. Rachel eſt, ſuos natos deplorans inſolabiliter, quia perierunt.

19 Defuncto autem Herode, Domini angelus Joſepho in ſomnis apparet in Ægypto, & eum ſic alloquitur:

20 Surge

20 Surge, & unà cum puero, ejuſque matre, proficiſcere in Iſraeliticam terram; mortui ſunt enim, qui pueri vitam petebant.

21 Ita ille ſurgit, & aſſumpto puero, ejuſque matre, contendit in terram Iſraeliticam.

22 Sed audiens Archelaum in Judæa Herodi patri ſuo in regnum ſucceſſiſſe, timuit illò ire: & oraculo ſecundum quietem admonitus, contulit ſe in agrum Galilæum:

23 ivitque commoratum in oppidum quoddam Nazaretha dictum: ut id fieret quod à vatibus prædictum erat. Nazaræum vocatum iri.

CAPUT III.

Sedes, victus, doctrina Johannis; cum eo Chriſti colloquium, & baptiſmus. Vox cœleſtis.

QUodam autem tempore venit Johannes Baptiſta, qui in Judææ ſolitudine prædicaret,

2 ac diceret: Corrigite vos: inſtat enim cœleſte regnum.

3 Is eſt enim qui dictus eſt ab Eſaia vate, dicente: Vox clamantis in ſolitudine: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas ejus.

4 Habebat autem Johannes ex camelinis pilis indumentum, lateribus pelliceo cingulo circundatis. Cibus ejus erant locuſtæ, & mel ſylveſtre.

5 Tunc ad eum proficiſcebatur Hieroſolyma, omniſque Judæa, & Jordanis ora,

6 ab eoque baptizabantur in Jordane confitentes peccata ſua.

7 Cum vidiſſet autem multos Phariſæorum & Sadducæorum ad ſuum baptiſma venientes, dixit eis: Progenies viperina, quis vos ſummonuit futuram iram fugere?

8 Edite ergo fructus emendatæ vitæ dignos:

9 néve animum inducite ſic apud vos dicere, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis poſſe Deum ex hîs ſaxis ſuſcitare natos Abrahamo.

10 Jam verò ſecuris arborum radici admota eſt. Itaque arbor omnis fructum bonum non edens, excidenda eſt, & in ignem injicienda.

11 Ego quidem baptizo vos aqua, ad vitæ emendationem: ſed poſt me venit, qui quidem adeò me præſtantior eſt, ut ego non ſim dignus qui ejus calceamenta portem. Is vos ſancto ſpiritu & igne baptizabit.

12 Is in manu ſuum habens ventilabrum, aream ſuam expurgabit, frumentumque ſuum comportabit in horreum: paleam autem igni cremabit inextincto.

13 Tunc adiit ex Galilæa Johannem Jeſus ad Jordanem, ut ab eo baptizaretur.

14 Sed eum prohibebat Johannes, dicens: Mihi ut à te baptizer opus eſt, & tu venis ad me?

15 Cui reſpondens Jeſus: Sine modò, inquit: ſic enim decet nos omni juſtitia perfungi. Tunc ille eum ſinit.

16 & Jeſus, ſimulac baptizatus eſt, aſcendit ab aqua: Et ecce apertis ei cœlis, vidit Johannes Dei ſpiritum deſcendentem, quaſi columbam, & in eum venientem.

17 Et ecce vox ex cœlis, dicens: Hic eſt meus chariſſimus filius, qui mihi acceptus eſt.

CAPUT IV.

Jejunium, tentatio, victoria Chriſti de Satana. Angeli ad Chriſtum: ejuſdem receſſus, concio, delectus Petri, Andreæ, Jacobi, Johannis. Miracula.

TUM Jeſus à ſpiritu ſubductus eſt in ſolitudinem, ut tentaretur à diabolo.

2 Cumque quadraginta dies, & totidem noctes jejunasset, tandem esuriit.

3 Igitur aggreditur eum tentator: Si Dei filius es, inquit, jube ut hi lapides panes fiant.

4 Cui ita respondit ille: Scriptum est, Non solo pane vivit homo, sed omni verbo per os Dei prodeunte.

5 Tunc adducit eum diabolus in sanctam urbem, & in templi pinnis constitutum, sic alloquitur,

6 Si Dei filius es, jace te deorsum. Scriptum est enim: Angelis suis de te mandabit, ut te manibus tollant, ne pedem ad lapides offendas.

7 At Jesus: Rursum scriptum est (inquit ille,) ne tentato Dominum Deum tuum.

8 Rursus adducit eum Diabolus in præaltum montem, eique omnia regna mundi, & eorum gloriam ostendit:

9 &, hæc omnia tibi dabo, inquit, si procubueris, & me adoraveris.

10 Hic Jesus: abi è conspectu meo, Satana, inquit ei. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorato, eumque solum colito.

11 Tunc omittit eum Diabolus: Et ecce advenerunt angeli, qui ei ministrarent.

12 Audiens autem Jesus captum esse Johannem, petiit Galilæam:

13 Et relicta Nazaretha, Caphernaum profectus, ibi commoratus est (ea est maritima, in finibus Zabuloniis & Nephthalensibus)

14 Ut fieret quod erat ab Esaia vate dictum in hunc modum,

15 Zabulonia Nephthalensisque terra, mare versus, trans Jordanem, Galilæa extraneorum.

16 populus in tenebris degens, vidit lucem magnam, & manentibus in tetræ noctis regione lux orta est.

17 Ex eo cœpit Jesus prædicare, & dicere: Corrigite vos: instat enim cœleste regnum.

18 Ambulans autem Jesus apud lacum Galilææ, cùm vidisset fratres duos, Simonem cognomine Petrum, & Andream ejus germanum, rete jacientes in lacum (erant enim piscatores.)

19 Dixit eis: Sequimini me, & faciam vos hominum piscatores.

20 Atque illi continuò, relictis retibus, eum secuti sunt.

21 Inde progressus vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, in navi cum suo patre Zebedæo sarcientes sua retia, eosque vocavit:

22 Atque illi protinus, relicta navi, patreque suo, secuti sunt eum.

23 Obibat autem totam Galilæam Jesus, docens in eorum collegiis, & regium publicans Evangelium, omnesque morbos & languores vulgò sanans.

24 Itaque tanta ejus fama totam Syriam pervasit, ut afferrentur ei quicunque malè affecti diversis morbis & cruciatibus tenebantur, furiosi, lunatici, membris capti, quos ille sanabat:

25 Eumque secuta est ingens hominum turbà à Galilæa & Decapoli, & Hierosolymis, & Judæa, & ora transjordanina.

CAPUT V.

Viventis pii beatitates. Apost. dignitas: munus: culpave: de lege Christi partes, ejusdem falsi doctores, ac novi. Antiquorum

C

& Christi collatus: de homicidio, rixa, reconciliatione, adulterio, repudio: de juramento, patientia, lite, benignitate, studioque in hostes: perfectio nostra.

VIdens autem tantam hominum multitudinem, conscendit in montem. Cumque sedisset, adierunt eum ejus discipuli.

2 & ille eos hujusmodi oratione docere aggressus est.

3 Beati pauperes animo: nam eorum est cœleste regnum.

4 Beati qui lugent: nam ii consolandi sunt.

5 Beati mites: nam ii terram possidebunt.

6 Beati qui esuriunt sitiuntque justitiam: nam ii saturabuntur.

7 Beati misericordes: nam eis tribuetur misericordia.

8 Beati mente puri: nam ii Deum videbunt.

9 Beati pacifici: nam ii Dei filii vocabuntur.

10 Beati qui justitiæ causa infestantur: nam eorum est cœleste regnum.

11 Beati estis, quandocunque vobis conviciabuntur homines, & vos insectabuntur, & in vos omnia maledicta conjicient, mentientes propter me.

12 Gaudete & lætamini: nam multa vobis in cœlo merces est: sic enim insectati sunt vates majores vestros.

13 Vos estis sal terræ. Quod si sal infatuatum fuerit, quo salietur? ad nullam rem jam idoneum est, nisi ut foràs projiciatur, & ab hominibus conculcetur.

14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs latere in monte sita:

15 Nec accenditur lucerna ut sub modio, sed ut in candelabro ponatur: atque ita omnibus qui domi sunt illuceat.

16 Sic luceat vestra lux apud homines, ut vestra rectè facta videntes, collaudent vestrum patrem, qui est in cœlis.

17 Ne putate venisse me, ut legem aut vates abrogem. Non ut abrogem veni, sed ut perficiam.

18 Hoc enim vobis confirmo, citius periturum cœlum atque terram, quàm ut unum iota aut unus apex pereat ex lege, quin fiant omnia.

19 Igitur qui contra vel minimum horum præceptorum fecerit, licet ita doceat homines, tamen minimus numerabitur in regno cœlesti. Qui verò & præstiterit & docuerit, is magnus numerabitur in regno cœlesti.

20 Hoc enim vobis dico, nisi justitia Scribis & Pharisæis excelluerit is, non estis in cœleste regnum ingressuri.

21 Audivistis antiquis esse dictum: ne occidito: quòd qui occiderit, eum teneri judicio.

22 Ego verò dico vobis: Quisquis immeritò fratri suo irascitur, tenebitur judicio: & qui fratrem suum balatronem vocaverit, tenebitur consessu: & qui fatuum vocaverit, tenebitur ignis gehenna.

23 Itaque si oblaturus tuum munus ad aram, ibi recordatus fueris tuum fratrem habere quod de te queratur,

24 relinque illic tuum munus ad aram, & prius i, reconciliare tuo fratri, atque ita demum i oblatum munus tuum.

25 Compone cum adversario tuo maturè, dum es in via cum eo, ne te tradat adversarius judici, & judex ministro, atque ita in custodiam deris,

26 Profectò

26 Profectò (inquam ego tibi) non exibis inde, quin ultimum solveris quadrantem,

27 Audivistis antiquis esse dictum: Ne adulterato.

28 Ego verò vobis dico, quisquis fœminam sic aspicit, ut eam concupiscat, jam eam animo adulteravit.

29 Quod si tibi vel oculus tuus dexter officit, erue eum, & abjice. Præstat enim tibi, unum membrorum tuorum perdi, quàm totum corpus tuum in gehennam dejici.

30 Et si tibi vel dextera tua manus officit, amputa eam, & abjice. Præstat enim tibi unum membrorum tuorum perdi, quam totum corpus tuum in gehennam dejici.

31 Dictum est item: Qui uxorem suam repudiabit, det ei instrumentum divortii.

32 Ego verò vobis dico: qui uxorem suam repudiat (excepta stupri causa) in causa est ut ea adulteret: & qui repudiatam ducit, adulterat.

33 Rursus audivistis dictum veteribus: Ne pejerato, sed Domino quæ juraveris reddito.

34 At ego vobis dico, omnino non esse jurandum: neque per cœlum, quoniam Dei solium est:

35 neque per terram, quia ejus pedum subsellium est: neque per Hierosolyma, quoniam urbs magni regis est:

36 neque per tuum caput juraveris, quoniam non possis vel unum crinem album nigrumve facere:

37 sed esto sermo vester, etiam, etiam: non non. Quod præter hæc est, id à Malo est.

38 Audivistis ut dictum sit: Oculum pro oculo, & dentem pro dente:

39 ego verò vobis dico, non esse resistendum injuriæ: quin si quis tibi colaphum in dexteram malam impegerit, obverte ei etiam alteram:

40 Et si quis tecum litigare, & tunicam tuam velit auferre, concede ei etiam togam:

41 Et si quis te cogere velit ad unum milliare, comitare eum vel duo.

42 A te petenti dato: Et si quis velit à te mutuari, ne recusato.

43 Audivistis dictum: Proximum tuum amato, & inimicum tuum oderis.

44 At ego vobis dico: Amate inimicos vestros: bene precamini iis qui vobis imprecantur: benefacite vestris malevolis, & orate pro lædentibus & insectantibus vos,

45 ut filii sitis vestri patris qui in cœlis est, qui solem suum oriri faciat in malos juxtà ac bonos: & justos injustosque compluat,

46 Nam si eos demum amatis qui vos amant, quam mercedem habituri estis? annon vel publicani idem faciunt?

47 Et si vestros duntaxat fratres salutatis, quid egregium facitis? nonne vel publicani similiter faciunt?

48 Eritis igitur perfecti vos, quemadmodum pater vester qui in cœlis est, perfectus est.

CAPUT VI.

Eleemosyna, oratio, quibus ignoscetur, jejunium, thesaurus, adversi Domini, cura, quæ mala, quæ bona.

CAvete, ne benignitatem in hominum conspectu exerceatis, per ostentationem: alioquin præmium non estis habituri apud patrem vestrum, qui in cœlis est.

2 Igitur

2 Igitur quandocunque benignè facis, noli præ te tuba clangere, ut simulatores faciunt in collegiis atque vicis, ut collaudentur ab hominibus. Hoc vobis confirmo, eos jam habere suam mercedem.

3 At te benignè faciente, nesciat tua siniſtra quid faciat dextera,

4 ut sit tua liberalitas in occulto: & tuus pater, qui occulta videt, tibi palàm reddet.

5 Item cùm supplicas, ne esto simulatorum similis, qui cùm supplicant, amant in collegiis esse, & platearum angiportis, ut sint hominibus conspicui. Hoc vobis confirmo, eos habere suam mercedem.

6 At tu supplicaturus ingredere conclave tuum, & clausa janua tua, supplica tuo patri in occulto: & pater tuus, qui occulta videt, tibi palàm reddet.

7 Supplicantes autem ne garrite, ut extranei, qui se putant ob loquacitatem suam exaudiendos.

8 Ne este igitur eorum similes: scit enim pater vester, quibus egeatis, antequam eum rogetis.

9 Sic igitur supplicate vos. Pater noster qui es in cœlis, sancte colatur Nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in cœlo, sic & in terra.

11 Victum nostrum alimentarium da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita nostra, ut & nos remittimus debitoribus nostris.

13 Néve nos in tentationem inducito, sed à malo tuere: quoniam tuum est regnum & potentia, & gloria, in sempiternum. *Amen.*

14 Si enim remiseritis aliis hominibus sua delicta, remittet & vobis pater vester cœlestis.

15 Sin minus remiseritis aliis sua delicta, ne pater quidem vester remittet vestra delicta.

16 Cùm autem jejunatis, ne este tetrici, quales simulatores, qui vultus suos deformant, ut aliis appareat eos jejunare. Hoc vobis confirmo, eos suum abstuliſſe præmium.

17 At tu jejunans, ungito tibi caput, & vultum lavato,

18 ne perspicuum sit aliis hominibus jejunare te, sed patri tuo, qui occultus est, & pater tuus, qui occulta cernit, tibi palàm reddet.

19 Ne congerite vobis opes in terris, ubi & corrumpit tinea ærugoque, & fures perfodiunt ac furantur.

20 Sed vobis opes in cœlo congerite, ubi nec ærugo aut tinea corrumpit, nec fures perfodiunt aut furantur.

21 Nam ubi vestræ erunt opes, ibidem erit & vester animus.

22 Lucerna corporis est oculus. Quòd si erit oculus tuus simplex, totum corpus tuum erit lucidum:

23 sin erit oculus tuus nequam, totum tuum corpus erit tenebrosum. Si igitur quod in te lumen est, tenebræ sunt, quantæ erunt ipsæ tenebræ?

24 Nemo potest duobus servire dominis, aut enim hunc oderit, illum amabit: aut hunc tuebitur, illum contemnet. Non potestis Deo servire & opibus.

25 Hanc ob rem (inquam ego vobis) ne este de vita vestra soliciti, quid esuri, bibituri: neque de corpore, quid vestituri sitis. Quasi verò non & vita

Pluris

pluris sit, quàm alimonia, & corpus, quàm vestitus.

26 Aspicite volucres aereas, ut neque serant neque metant, nec in cellas congerant, tamen vester cœlestis pater eas alit. Quasi verò non vos multò sitis eis præstantiores ?

27 Quis autem vestrûm sua solicitudine potest unum cubitum addere suæ staturæ ?

28 Item de vestitu quid solicitamini ? Discite ut terrestria crescant lilia, neque laborando, neque nendo.

29 Atqui hoc vobis dico, ne Solomonem quidem cum omni splendore suo ita vestitum fuisse, ut horum quodlibet.

30 Quòd si terrestrem herbam (quæ hodie est, & cras in clibanum conjicitur) Deus sic vestit, nonne multò magis vos, ô parum fidentes ?

31 Ne este igitur soliciti, dicentes : Quid edemus ? aut quid bibemus, aut quid induemus ?

32 Ista enim omnia requirunt extranei. Scit enim vester cœlestis pater, vos istis omnibus egere.

33 Sed quærite primùm regnum, justitiamque Dei, & ista omnia vobis addentur.

34 Ne este igitur in crastinum soliciti : nam crastinus dies sua curabit : satis est suum cuique diei malum.

CAPUT VII.

Temerarius judex. Rei sanctæ pretium. Consilatio. Legis caput. Vitæ lethique janua. Falsi vatis nota. Arbor diversa. Ficta pietas : hujus pœna. Legis cultor ac derisor. Christi authoritas.

NE judicate, & non judicabimini :

2 Nam quo judicio judicabitis, eodem judicabimini : & qua mensura mensi fueritis, eadem vobis remetietur.

3 Quid autem festucam cernis in oculo tui fratris, & trabem in oculo tuo non animadvertis ?

4 Aut audebis dicere tuo fratri : Sine eximam ex oculo tuo festucam, cùm sit in oculo tuo trabs.

5 Simulator, exime prius ex oculo tuo trabem : & ita demum cernes ad eximendam ex tui fratris oculo festucam.

6 Ne date rem sacram canibus, neve margaritas vestros porcis apponite : ne hi eos pedibus conculcent, illi versi lacerent vos.

7 Petite & dabitur vobis : quærite, & invenietis : pulsate, & vobis aperietur.

8 Quisquis enim petit, obtinet : & quisquis quærit invenit : & pulsanti aperitur.

9 Jam quis est vestrûm homo, qui petenti filio suo panem, det lapidem ?

10 Aut piscem petenti, anguem det ?

11 Quòd si vos, qui mali estis, tamen scitis bona dona dare vestris liberis : quantò magis pater vester, qui in cœlis est, dabit bona poscentibus se ?

12 Quicquid igitur vultis ut vobis faciant alii, idem vos quoque eis facite : nam ea lex est atque vates.

13 Intrate per angustam portam : nam lata est porta, & ampla via quæ ducit ad interitum, multique sunt qui per eam ingrediuntur :

14 Sed angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, paucique sunt, qui eam inveniant.

15 Cavete

15 Cavete autem falsos vates, qui quidem veniunt ad vos in vestimentis ovium, cùm intus sint rapaces lupi.

16 Eos ex suis fructibus cognoscetis. Scilicet colligitur ex spinis uva? aut ex tribulis ficus?

17 Ita omnis arbor bona fructus bonos edit: tetra autem arbor fructus malos edit.

18 Non potest arbor bona fructus ferre malos: nec arbor tetra fructus ferre bonos.

19 Omnis arbor bonum fructum non ferens, exciditur, & in ignem conjicitur.

20 Igitur ex suis illos fructibus cognoscetis.

21 Non quisquis mihi dicet, Domine, Domine, intrabit in cœleste regnum: sed qui fecerit quod vult pater meus, qui est in cœlis.

22 Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne tuo nomine vaticinati sumus? Et, tuo nomine dæmonia expulimus? Et, tuo nomine multa prodigiosè fecimus?

23 Quibus ego tum apertè dicam. Nunquam cognovi vos: Facessite à me malefici.

24 Igitur quisquis hæc mea dicta & audit & exequitur, eum ego cum viro prudenti comparo, qui suam domum in rupem construit:

25 quæ domus delapso imbre, venientibus fluviis, spirantibus ventis, & in eam irruentibus, non tamen cadit, quippe fundata in rupe.

26 Quisquis verò hæc mea dicta audit, nec exequitur, similiter facit, ac si quis stultus homo suam domum in arena construat:

27 quæ domus, delapsa pluvia, venientibus fluviis, spirantibusque ventis, & in eam impingentibus, corruat, & ingentem ruinam det.

28 Postquam hanc orationem finivit Jesus, stupebat illa hominum turba ad ejus doctrinam,

29 quippe cùm doceret eos, ut potestate præditus, non ut scribæ.

CAPUT VIII.

Leprosi sanitas, & institutio. Centurio pro puero: fideles & infideles ignorati. Petri socrus, miracula. Ch isti tenuitas. Vana solicitudo. Christus in tempestates. Damones in sues. Dimissus Jesus.

DEgressum autem eum de monte, secuta est ingens hominum turba.

2 Tum venit leprosus, qui eum veneratus dixit: Domine, si vis, potes me mundare.

3 Et Jesus illum porrecta manu tetigit, dicens: Volo, mundus esto. Ac statim mundata est illius lepra.

4 Et Jesus: vide, inquit, ne cui dicas: sed i ostensum te sacerdoti, & munus offer, quod præcepit Moses, ut esset eis testimonio.

5 Ingressum autem Jesum Capharnaum, convenit Centurio quidam, & hujusmodi verbis oravit.

6 Domine, puer meus jacet domi sideratus, graviterque cruciatur.

7 Cui Jesus: Ego eum sanatum ibo, inquit.

8 At centurio respondens: Domine, non sum dignus, inquit, cujus tu tectum subeas, sed tantum jube verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam ego quoque qui sub alterius sum potestate, si quem eorum quibus præsum militum ire jubeo

jubeo, it: ſi alium venire, venit: ſi ſervum meum aliquid facere, facit.

10 Hoc audito, miratus Jeſus, ita dixit ſequentibus: Hoc vobis confirmo, me ne in Iſraelitis quidem tantam inveniſſe fidem

11 Et ſane ſic habetote, multos ab oriente & occidente venturos, qui cum Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo accumbant in regno cœleſti:

12 cùm interea regii in imas ejicientur tenebras, ubi fletus ſtridorque dentium futurus eſt.

13 Tum centurionem alloquens Jeſus: Abi, inquit, & ut confidiſti, ſic tibi accidat. Itaque ſanatus eſt illius puer eadem illa hora: reverſuſque domum ſuam centurio eadem illa hora, puerum offendit valentem.

14 Ingreſſus autem Jeſus domum Petri: videns ejus ſocrum jacentem, ac febricitantem,

15 ejus manum tetigit, atque eam reliquit febris: illa verò ſurgere, & eis miniſtrare.

16 Ubi autem ad eſperavit, adducti ſunt ei furioſi multi: iſque verbo ſpiritus ejecit, & omnes male affectos ſanavit:

17 Ut fieret quod fuerat ab Eſaia vate dictum his verbis: Is noſtras infirmitates, morboſque ſuſcepit atque tulit.

18 Videns autem Jeſus ingentem circum ſeſe turbam hominum, juſſit *L.* diſcipulos *G.* trajicere.

19 Et aggreſſus eum quidam Scriba, inquit ei: Magiſter, ſequar te quocunque ibis.

20 Cui Jeſus: Vulpes latebras habent, & aereæ volucres nidos: at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius item ejus diſcipulorum dixit ei: Domine, permitte mihi prius ire ſepultum patrem meum.

22 At Jeſus: Sequere me (inquit ei) & mortuos ſine ſuos ſepelire mortuos.

23 Ingreſſum autem eum in navem, ſecuti ſunt ejus diſcipuli:

24 & ecce tanta tempeſtas extitit in lacu, ut fluctibus obrueretur navis. Ipſe autem dormiebat.

25 Igitur eum aggreſſi ejus diſcipuli excitant: Domine, inquiunt, ſerva nos, perimus.

26 At ille: Cur timidi eſtis? (inquit eis) ô parum fidentes. Deinde ſurrexit, & ventos ac lacum increpuit: unde tanta tranquillitas extitit ut admirati homines ita dicerent:

27 Qualis eſt hic vir, ut ei venti & lacus obediant?

28 Deinde ubi in Gergeſenorum agrum trajecit, occurrerunt ei duo furioſi ex monimentis prodeuntes, adeò feri, ut illac tranſire nemo poſſet.

29 Atque ii ſic tum clamarunt: Quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Dei fili? Huccine veniſti ante tempus vexatum nos?

30 Cùm eſſet autem procul ab eis numeroſus porcorum grex paſcentium,

31 dæmones eum ita rogant: Si nos ejicis, permitte nobis in porcorum gregem immigrare.

32 Quibus ille: Ite, inquit. Atque illi egreſſi, in porcorum gregem immigrarunt: Et ecce ruit univerſus porcorum grex per præceps in lacum, ſuntque in aqua mortui.

33 Paſtores autem fugerunt: Et in oppidum profecti, cùm alia omnia, tum de furiosis nunciarunt.

34 Tum

34 Tum tota civitas exiit obviam Jesu, eoque viso rogarunt ut à suis finibus discederet.

CAPUT IX.

Paralyticus. Christus in noxas. Matthæus electus, publicani Jesu conviva. Medicus cui: miseratio quanta, ad Johannis discipulos responsio, profluvium mulierbre, puella rediviva. Caci duo, mutus damone vexatus, messorum inopia.

IGitur navem ingressus trajecit, & in oppidum suum venit.

2 Tum ei allatus est jacens in lecto sideratus. Et Jesus, videns illorum fidem, dixit sidorato: Confide nate, remittuntur tibi peccata tua.

3 Hic Scribarum quidam secum cogitare, eum impiè loqui.

4 Quorum cogitationes videns Jesus, ita dixit: Cur vos pravè cogitatis cum vestris animis?

5 Utrum enim facilius est dicere: Remittuntur tibi peccata: an dicere: Surge & ambula?

6 Atque ut sciatis potestatem habere filium hominis in terris peccata condonandi: Surge (inquit tum sidorato) tolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7 Atque ille surrexit, domumque suam discessit.

8 Id quod videns hominum turba mirata Deum collaudavit, qui tantam hominibus potestatem dedisset.

9 Illinc digrediens Jesus, conspicatus hominem ad publicanorum mensam sedentem Matthæum nomine, dicit ei: Sequere me. Atque ille surrexit, & eum est secutus.

10 Eo autem domi accumbente cum frequentes publicani, & improbi veniissent, & cum Jesu ejusque discipulis discumberent,

11 Pharisæi id videntes, quæsierunt ex ejus discipulis, cur cum publicanis, & improbis cibum caperet eorum magister.

12 Quo audito, Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed malè affecti.

13 Ite nunc, & discite quid sit: Pietatem malo quàm sacrificium. Non enim veni vocatum insontes, sed sontes ad bonam frugem.

14 Tunc Johannis discipuli eum hujusmodi verbis aggressi sunt: Cur cùm nos & Pharisæi multum jejunemus, discipuli tui non jejunant?

15 Quibus Jesus: Possumne mœrere qui celebrant nuptias, quamdiu cùm eis sponsus adest? Sed veniet tempus, cùm eis sponsus auferetur: tum demum jejunabunt.

16 Neque verò quisquam adhibet rudis panni pittacium veteri vestimento: auferret enim id supplementum partem vestis, atque ita deterior ruptura fieret.

17 Neque recondi solet vinum novum in veteres utres, alioquin rumperentur utres, & vinum effunderetur, & utres perirent. Sed vinum novum in recentibus conditur utribus, atque ita ambo conservantur.

18 Hæc eo illis loquente, venit quidam de magistratu, qui ei honore præstito ita dixit: Filia mea modo obiit: sed veni ei impositum manum tuam, & revivisset.

19 Tum Jesus surrexit, & eum secutus est unà cum suis discipulis.

20 Hic quædam mulier, quæ sanguinis profluvio duodecimum annum laborabat, eum aggressa à tergo, ejus togæ oram tetigit.

21 Sic

21 Sic enim ſecum ipſa cogitabat: Si vel ejus togam tetigero, ſalva ſum.

22 Jeſus autem converſus, eam viſa dixit: Confide filia, tua te fiducia ſervavit. Itaque ſanata eſt mulier eadem illa hora.

23 Ut venit autem Jeſus in ædes illius qui magiſtratum gerebat, viditque tibicines, & turbam tumultuantem,

24 Dixit eis: Diſcedite, non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Illi verò eum deridere.

25 Deinde ejecta turba, prehendit puellæ manum, atque illa ſurrexit,

26 emanavitque ejus rei fama in totam illam regionem.

27 Inde digredientem Jeſum ſecuti ſunt duo cæci, clamantes in hunc modum: Miſerere noſtri Davidide.

28 Deinde ingreſſum in ædes adiêre cæci. Et Jeſus: Creditis, inquit eis, poſſe me iſtud facere? Etiam Domine, inquiunt.

29 Tunc ille eorum tetigit oculos, dicens: Ut veſtra eſt fiducia, ita vobis accidat,

30 Itaque aperti ſunt eorum oculi. Comminatus eſt autem eis Jeſus in hunc modum: Videte ne quis hoc reſciſcat,

31 At illi digreſſi, eum per totam illam regionem divulgarunt.

32 Illis autem digredientibus, allatus eſt ei mutus homo, furioſus.

33 Unde ejecto dæmonio locutus eſt mutus: id quod homines vulgò mirati ſunt, negantes unquam talia apud Iſraelitas fuiſſe viſa.

34 At Phariſæi dicebant, eum per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

35 Obibat autem Jeſus urbes omnes, atque vicos, docens in eorum conventibus, & regium evangelium publicans, omnemque morbum & languorem ſanans vulgò.

36 Viſa autem hominum multitudine, miſertus eſt eorum, quòd palantes errarent tanquam paſtore carentes oves,

37 Tum ſuos diſcipulos ſic alloquitur: Meſſis quidem multa eſt, ſed operarii pauci.

38 Orate igitur meſſis Dominum, ut operarios emittat in meſſem ſuam.

CAPUT X.

Apoſtolorum poteſtas, numerus, legatio, nuditas, mandata, diſcrimina, prudentia, probitas, arumnæ, conſolatio, orbis diſſidia, beati, pierum fuga, & præſidium. Chriſtus quid præſtet: munificentiæ pondus.

ITaque advocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis contra ſpiritus impuros poteſtatem, ut eos expellerent, & omnes morbos, omneſque languores ſanarent.

2 Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus Simon cognomine Petrus, & Andreas ejus frater. Jacobus Zebedæi filius, & Johannes ejus frater.

3 Philippus & Bartholomæus. Thomas & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thaddæus.

4 Simon Cananita, & Judas Iſcariota, is qui eum prodidit.

5 Hos duodecim dimiſit Jeſus, eis ita præcipiens: Ad exteras gentes iter ne habueritis, neve in ullam Samaritanorum urbem intraveritis:

6 Sed ite potius ad perditas Iſraeliticæ domus oves.

7 Euntes

7 Euntes autem prædicate, dicentes instare cœleste regnum,

8 Ægros curate: leprosos purgate: mortuos suscitate: dæmonia ejicite: gratis accepistis, gratis date,

9 Ne habete autem nec argentum, nec æs in crumenis vestris:

10 Néve peram ad iter, néve binas tunicas, néve calceos, néve baculum. Dignus est enim operarius alimento suo.

11 In quamcunque autem urbem aut vicum intraveritis, exquirite ecquis sit in eo dignitate præditus: atque illic manete, donec discedatis.

12 Intrantes autem domum, salutate eam, dicentes: Salveat hæc domus,

13 & siquidem erit digna domus, eveniat ei vestra salus. Si non erit digna, revertatur ad vos vestra salus.

14 Quod si quis vos non admiserit, neque vestra dicta audiverit, vos exeuntes ex ea domo, aut urbe, excutite pedum vestrorum pulverem.

15 Hoc à me certò habete, tolerabilius actum iri cum Sodomitanorum Gomorranorumque gente, in die judicii, quàm cum illa urbe.

16 En ego vos dimitto tanquam oves inter lupos, Estote ergo, & astuti ut serpentes, & sinceri ut columbæ.

17 Cavete autem homines: sistent enim vos in concilia, inque suis collegiis verberabunt.

18 Quin ad principes quoque regesque ducemini propter me, ut eis exterisque gentibus sitis testimonio.

19 Cum autem sistent vos, nolite curare quomodo aut quid loquamini: suggeretur enim vobis eadem hora, quid loquamini.

20 Non enim vos eritis qui loquemini, sed patris vestri spiritus in vobis loquens.

21 Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, consurgentque nati in parentes, & eos occident:

22 eritisque omnibus invisi, propter nomen meum. Qui autem pertulerit ad extremum, is servabitur.

23 Cùm autem vos insectabuntur in aliqua urbe, fugite in aliam. Hoc vobis confirmo, non vos antè perlustraveritis urbes Israeliticas, quàm veniat filius hominis.

24 Non est discipulus supra magistrum, neque servus supra dominum suum.

25 Bene agitur cum discipulo, si eadem conditione est, qua ejus magister: & cum servo, si eâdem qua dominus. Si patremfamilias Beelzebulem vocarunt, quantò magis ejus domesticos?

26 Ne igitur eos timueritis. Nihil enim tam tectum est quod non sit detegendum: aut tam occultum, quod non sit cognoscendum.

27 Quod vobis in tenebris dico, dicite in luce: Et quod in aurem auditis, prædicate in tectis:

28 & ne formidate eos, qui corpus interficiunt, sed animam interficere nequeunt. Quin magis eum formidate, qui potest & animam & corpus in gehennam perdere.

29 Cùm duo passerculi asse veneant, tamen nullus eorum cadit humi sine patre vestro.

30 At vestrûm etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31 Ne

31 Ne formidaveritis igitur: longè pafferibus antecellitis vos.

32 Quisquis ergo me agnoverit apud homines, ego eum quoque agnoscam apud patrem meum, qui in cœlis est.

33 Qui verò me negaverit apud homines, ego eum quoque negabo apud patrem meum, qui in cœlis est.

34 Nolite arbitrari, me venisse conciliatum pacem in terris: non veni conciliatum pacem, sed bellum.

35 Veni enim ad dissociandum filium à patre suo, & filiam à matre, & nurum à socru,

36 ita ut homines inimicos habituri sunt suos domesticos.

37 Qui patrem aut matrem amat supra me, non est me dignus: Et qui filium aut filiam amat supra me, me non est dignus:

38 & qui non sumit suam crucem, & me sequitur, non est me dignus.

39 Animam suam qui invenerit, perdet: Et qui animam suam mea causa perdiderit, inveniet.

40 Qui vos accipit, me accipit: Et qui me accipit, eum accipit qui me misit.

41 Qui vatem nomine vatis accipit, vatis mercedem accipiet: Et qui justum justi nomine accipit, justi mercedem accipiet:

42 Et qui horum minimo vel poculum frigidæ bibendum dederit nomine discipuli, scitote eum non frustratum iri mercede sua.

CAPUT XI.

Ad Johannem Christi responsum, Baptistæ laus, isto quis prior. Increpati Judæi, omnia dira in oppido. Christi ad patrem preces, afflictorum solamen, Christi jugum.

POstquam desiit Jesus suis præcipere duodecim discipulis, digressus est illinc, ut in illorum urbibus doceret ac concionaretur.

2 Johannes autem, cùm audivisset in vinculis opera Christi, misit suorum discipulorum duos qui ita dicerent:

3 Tùne is es qui venturus est? an alius nobis est expectandus?

4 Quibus respondit Jesus in hunc modum: Ite renunciatum Johanni quæ auditis & videtis.

5 Cæci vident, & claudi ambulant: Leprosi purgantur, & surdi audiunt: Mortui resurgunt, & pauperes Evangelium docentur:

6 & fœlix est qui in me non offenderit.

7 Eis autem abeuntibus, cœpit Jesus hominum turbæ sic de Johanne dicere: Ad quid spectandum egressi estis in solitudinem? Arundinem vento agitatam?

8 Veruntamen ad quid videndum exiistis? Hominem mollibus indutum vestibus? At qui molles gestant sunt in regum domibus.

9 Sed ad quem tandem videndum exiistis? Vatem? Etiam (inquam vobis) & plusquam vatem.

10 Hic est enim de quo scriptum est: Ego tibi meum nuncium præmissurus sum, qui tibi viam præparet.

11 Scitote enim nullum infœminarum natis majorem extitisse Johanne Baptista, & tamen qui est in regno cœlesti minimus major est eo.

12 A tempore autem Joannis Baptiſtæ hactenus, cœleſte regnum expugnatur, idque rapiunt violenti.

13 Omnes enim vates atque lex ad Johannem uſque vaticinati ſunt:

14 & ſi eum vultis accipere, is eſt Elias ille venturus.

15 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

16 Cui verò comparabo hanc nationem? Perinde eſt, ac cùm verſantes in foro pueri clamant ad æquales ſuos in hunc modum:

17 Fiſtulavimus vobis, neque ſaltaſtis: Ejulavimus vobis, neque planxiſtis.

18 Venit enim Johannes, qui neque comedit neque bibit; & eum dicunt eſſe furioſum.

19 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit, & eum dicunt hominem eſſe voracem, vinoſum, publicanorum, & improborum amicum: Eſtque ſuis aliena ſapientia.

20 Deinde cœpit in civitates invehi, quæ cùm in eis tot fuiſſent ejus edita miracula, tamen non rediiſſent ad frugem.

21 Væ tibi Chorazim, væ tibi Bethſaidan: Nam ſi Tyri & Sidone edita forent, quæ in vobis edita ſunt miracula, jam pridem in centonibus, & pulvere vitam correxiſſent.

22 Itaque ſic habetote, cum Tyro & Sidone mitius actum iri in die judicii, quàm vobiſcum.

23 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum uſque elata es, ad inferos deprimeris. Nam ſi Sodomis eadem, quæ in te, edita fuiſſent miracula, manſiſſent ad hodiernum diem.

24 Itaque ſcitote tolerabiliorem fore Sodomitanæ nationis conditionem in die judicii, quàm tuam.

25 Aliquando Jeſus locutus in hunc modum eſt: Ago tibi gratias pater, cœli terræque Domine, qui hæc ſapientes, peritóſque celaveris, & infantibus patefeceris:

26 Idque ô pater, quoniam ſic tibi placitum eſt.

27 Omnia mihi tradita ſunt à patre meo, neque quiſquam filium cognoſcit, niſi pater: neque patrem quiſquam cognoſcit, niſi filius, & cui voluerit filius patefacere.

28 Venite ad me omnes laborantes & onuſti, & ego recreabo vos:

29 ſubite jugum meum, & à me diſcite, qui mitis ſum, & animo ſummiſſus: Et invenietis animis veſtris requiem.

30 Meum enim & jugum commodum, & onus leve eſt.

CAPUT XII.

Cauſa de ſpicis pro diſcipulis in Judæos, miſeratio. Jeſu majeſtas. Judæi confutati, contracta manus. In Chriſtum conjuratio. Vaticinium de Chriſti ingenio. In Jeſum calumnia diluta. Peccatum inexpiabile. Phariſæi increpati. Judicii ſeveritas. Qui petunt ſigna. Spiritus obtrans. Jeſu conſanguinei.

QUodam tempore ibat Jeſus Sabbatis per ſata: ejus autem diſcipuli cum eſurirent, cœperunt ſpicas vellere atque veſci.

2 Quo viſo, Phariſæi dixerunt ei: En faciunt tui diſcipuli, quod in Sabbato facere non licet.

3 Quibus ille: Non legiſtis, inquit, quid fecerit David cùm aliquando eſuriret ipſe & ejus comites?

4 Ut ingreſſus ſit Dei domum, & appoſititios panes comede-

rit,

rit, quibus nec ei licebat, nec ejus comitibus vesci, sed solis sacerdotibus?

5 An non legistis in lege, Sabbatis in fano sacerdotes Sabbatum profanare? & tamen insontes sunt.

6 Atqui scitote, hic majorem esse fano.

7 Quòd si sciretis quid sit, Pietatem malo, quàm sacrificium: non damnaretis insontes.

8 Est enim Sabbati quoque dominus filius hominis.

9 Inde profectus venit in eorum collegium.

10 ubi cum homo esset manum habens tabidam, illi ex eo an sabbatis sanare licet, quæsiverunt, ut eum criminarentur.

11 Quibus ille: Quis homo vestrûm est, inquit, qui si vel unam ovem habeat, quæ Sabbatis in foveam deciderit, non eam prehendat & attollat?

12 Quantum autem ovi præstat homo? Ergo licet Sabbatis benefacere.

13 Deinde dicit homini, Porrige manum tuam: atque ille porrexit, eaque tam sana reddita est, quam erat altera.

14 Pharisæi verò egressi, consilium de eo perimendo ceperunt.

15 Quo cognito, Jesus illinc discessit, sequente eum ingenti hominum multitudine, quos omnes sanavit,

16 eisque interminatus est, ne se palam facerent,

17 ut fieret illud ab Esaia vate dictum his verbis,

18 Ecce meus servus, quem elegi: dilectus meus, animo meo charissimus. Eum spiritu meo donabo, isque jus dicet gentibus.

19 Non rixabitur, nec clamabit, nec ejus vocem quisquam per plateas audiet:

20 quassatam arundinem non perfringet, neque fumigans linum extinguet, eousque ut jus perducat ad victoriam.

21 atque in ejus nomine spem gentes habebunt.

22 Tunc allatus est ei furiosus cœcus & mutus quem ille sanavit, ita ut cœcus & mutus loqueretur ac videret.

23 Qua re attonitum omne hominum vulgus sic dictitare: Num hic est Davidides?

24 Et Pharisæi eis auditis, dicere, eum non nisi per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

25 Quorum cogitationes intelligens Jesus, dixit eis: Omne regnum ab sese dissidens, desolatur, & omnis civitas aut familia secum ipsa dissidens, non stat.

26 Quòd si Satanas Satanam expellit, ipse sibi adversatur, Qui fieri potest igitur, ut stet ejus regnum?

27 Quòd si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, vestri generis homines per quem ejiciunt? Itaque ii vestri erunt judices.

28 Sin ego per Dei spiritum ejicio dæmonia, sequitur vobis adveniisse divinum regnum.

29 Qui posset enim quis in alicujus potentis ingredi domum, ejusque supellectilem diripere, nisi prius potentem illum vinciat, ut tum demum ejus diripiat domum?

30 Qui à me non est, contra me est: & qui mecum non congerit, dissipat.

31 Itaque sic habetote: omne peccatum ac maledictum ignoscetur hominibus, at maledictum

dictum adverſus ſpiritum non ignoſcetur.

32 Et ſi quis quid dixerit contra filium hominis, ignoſcetur ei: at ſi quis contra ſanctum ſpiritum dixerit, non ignoſcetur ei, nec in hoc ſeculo, nec in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & ejus fructum bonum: aut facite arborem tetram, & ejus fructum tetrum: ex fructu enim arbor cognoſcitur.

34 Viperina proles, quomodo poſſetis bene loqui, cùm ſitis mali? Nam ex animi redundantia loquitur os.

35 Bonus homo ex bono animi promptuario bona depromit: item malus homo ex malo promptuario mala depromit.

36 Scitote autem quodcunque malum verbum locuti fuerint homines, reddituros eſſe ejus rationem in die judicii.

37 Ex tuis enim dictis abſolveris, & ex tuis dictis damnaberis.

38 Tum Scribarum & Phariſæorum quidam ſic locuti ſunt: Magiſter, vellemus a te ſignum videre.

39 Quibus ille reſpondens: Prava & adulterina natio ſignum quærit, & ſignum ei non dabitur niſi ſignum Jonæ vatis.

40 Ut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies, & totidem noctes: ſic erit filius hominis in terræ meditullio tres dies & totidem noctes.

41 Homines Ninivitæ ſurgent in judicio cum hac natione, eamque condemnabunt, quòd ad Jonæ præconium redierint ad frugem, cùm hic ſit plus quidam quàm Jonas.

42 Regina Auſtri ſurget in judicio cum hac natione, eamque condemnabit, quod ab ultimis uſque terris venerit ad audiendum Solomonis ſapientiam, cùm hic ſit quiddam Solomone præſtantius.

43 Cum autem ſpiritus impurus ex homine migravit, peragrat ſiticuloſa loca, requietem quærens: quam ubi non invenit,

44 ſtatuit domum ſuam, unde migraverat, repetere. Poſtquam eo venit, ubi eam vacantem, verſam, ornatamque nanciſcitur,

45 vadit aſcitum ſibi ſeptem alios ſpiritus pejores ſe, eoque ingreſſi ibi degunt, ſitque poſterior illius hominis conditio priore deterior. Sicut erit & malæ huic nationi.

46 Adhuc eo vulgus alloquente, aderant foris ejus mater & fratres eum volentes alloqui.

47 Et quidam ei ita dixit: Adſunt foris tua mater & fratres, te volentes alloqui.

48 At ille ei, qui id ſibi dixerat, ita reſpondit: Quæ eſt mea mater, & qui ſunt mei fratres?

49 Tum porrecta ad diſcipulos ſuos manu, Ecce mea mater, inquit, fratreſque mei.

50 Quiſquis enim voluntatem exequitur mei patris, qui eſt in cœlis, is meus frater, & ſoror, & mater eſt.

CAPUT XIII.

Parabola ſati ſeminis. Zizaniorum, ſinapis, fermenti, theſauri, mercatoris. Chriſti populares.

QUodam autem die egreſſus domo, Jeſus ſedit apud lacum:

2 tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut ipſe conſcenſa navi ſederet, & aſtante ad

ad littus omni multitudine.

3 eos multis per similitudines alloqueretur in hunc modum: Aliquando profectus est quidam sator ad serendum.

4 atque eo serente, alia ceciderunt ad viam, sed venerunt volucres, quæ ea comederunt.

5 Alia ceciderunt in saxetum: ubi cum non multum terræ haberent, celeriter exorta sunt, quòd profunda terra carerent.

6 Deinde orto Sole æstuantia, defectu radicis aruerunt.

7 Alia ceciderunt in spinas, eaque crescentibus spinis suffocata sunt.

8 Alia in bonam delapsa terram, fructum extulerunt: partim cum centesimo, partim cùm sexagesimo, partim cum trigesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

10 Tum eum his verbis convenerunt ejus discipuli, Cur eos per similitudines alloqueris?

11 Quibus ille respondit ita: Quoniam vobis regni cœlestis arcana nosse datum est: at illis non datum est.

12 Qui enim habet, huic dabitur, isque abundabit: qui vero non habet, huic etiam quod habet, auferetur.

13 Propterea per similitudines eos alloquor, quoniam videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 In eisque comprobatur illud Esaiæ oraculum, quod sic habet: Audietis quidem, sed non intelligetis: & ita videbitis, ut non perspiciatis,

15 Obtorpuit enim animus hujus populi, & auribus obtusè audiunt, & claudunt oculos, ne & oculis videant & auribus audiant & animo intelligant, redeantque ad frugem, atque ita ego eis medear

16 Vestri verò beati sunt oculi, qui videant: & aures quæ audiant.

17 Scitote enim multos vates & justos cupiisse videre quæ cernitis vos, neque tamen vidisse: & audire quæ auditis vos, nec tamen audivisse.

18 Vos igitur audite de satore similitudinem.

19 Cùm quis regium sermonem audit, nec intelligit, supervenit Malus, qui satum in ejus animo rapit. Hic est qui secundum viam satus est.

20 Qui autem in saxetum satus est, is est qui sermonem audiens, protinus accipit cum lætitia.

21 sed radicem in sese non habet, estque temporarius: ac exorta propter sermonem calamitate ac vexatione statim desciscit.

22 Qui autem in spinas satus est, is est qui sermonem audit, quem sermonem hujus vitæ solicitudo, & divitiarum fraus ita suffocat, ut sit infructuosus.

23 Qui verò in terram bonam satus est, is est qui sermonem & audit & intelligit, qui sane fructum fert: redditque alius centuplum, alius sexagecuplum, alius trigecuplum.

24 Aliam similitudinem eis proposuit his verbis: Similiter accidit in cœlesti regno, ut in homine qui bonum semen sevit in fundo suo:

25 Sed dormientibus hominibus, ivit ejus inimicus satum malas herbas inter frumentum ac discessit.

26 Deinde, ubi germinavit herba,

herba, ediditque fructum, tunc apparuerunt etiam malæ herbæ.

27 Igitur servi patrisfamilias sic convenerunt: Here, nonne bonum semen in fundo tuo seminasti? Unde igitur habet malas herbas?

28 Quibus ille: Inimicus homo id fecit, inquit. Et servi: Vis igitur ut eas lectum eamus?

29 Non (inquit ille) ne fortè legentes malas herbas, frumentum unà cum eis eradicetis.

30 Sinite ambo crescere usque ad messem. Messis tempore mandabo messoribus, ut primùm malas herbas legant, & in manipulos colligant comburendas: frumentum autem in meum horreum importent horreum.

31 Aliam similitudinem illis proposuit his verbis: Simile est cœleste regnum grano sinapis, quod capit homo, & in fundo suo serit:

32 quod, cùm minimum sit omnium seminum, ubi adolevit, est olerum maximum, arboremque citat ita, ut in ejus ramis nidificatum veniant aereæ volucres.

33 Aliam similitudinem illis dixit eis: Simile est cœleste regnum fermento, quod accepit mulier & in farinæ sata tria abdit, donec tota fermentatur.

34 Hæc omnia plebi eloquebatur Jesus per similitudines, & sine similitudine alloquebatur.

35 Ut fieret quod ab Esaia propheta prædictum fuerat his verbis: Aperiam in similitudines os meum, effabor quæ ab orbe condito abdita sunt.

36 Deinde relicta hominum multitudine, venit domum Jesus, quem sui discipuli convenerunt hujusmodi verbis: Edissere nobis similitudinem de fundi malis herbis.

37 Quibus ille respondit in hunc modum: Qui bonum semen serit, filius hominis est.

38 Fundus est mundus, Bonum semen, regii sunt. Malæ herbæ sunt Mali filii.

39 Inimicus, earum sator, est Diabolus. Messis est finis ævi, messores angeli sunt.

40 Ut igitur colliguntur herbæ malæ, & igni crematur, sic erit in hujus ævi fine.

41 Mittet filius hominis suos angelos qui ex ejus regno omnia detrimenta maleficosque colligent.

42 & in ignis fornacem conjicient, ubi ploratus erit, dentiumque stridor.

43 Tunc justi Solis ritu relucebunt in regno sui patris. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Item simile est cœleste regnum abdito thesauro in agro, quem nactus aliquis homo occulit, & præ lætitia it venditum suas omnes facultates, eumque fundum emit.

45 Item perinde est cœleste regnum, ac si quis mercator homo bonos quærat uniones,

46 & unum nactus pretiosum unionem, eat venditum suas omnes facultates, eumque comparet.

47 Item simile est cœleste regnum, jacto in mare everriculo, & cujusque modi res colligenti.

48 Quod repletum subducunt in littus, & sedentes, quæ bona sunt congerunt in vasa, mala autem foras jaciunt.

ad littus omni multitudine.

3 eos multis per similitudines alloqueretur in hunc modum: Aliquando profectus est quidam sator ad serendum.

4 atque eo serente, alia ceciderunt ad viam, sed venerunt volucres, quæ ea comederunt.

5 Alia ceciderunt in saxetum: ubi cum non multum terræ haberent, celeriter exorta sunt, quòd profunda terra carerent.

6 Deinde orto Sole æstuantia, defectu radicis aruerunt.

7 Alia ceciderunt in spinas, eaque crescentibus spinis suffocata sunt.

8 Alia in bonam delapsa terram, fructum extulerunt: partim cum centesimo, partim cùm sexagesimo, partim cum trigesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

10 Tum eum his verbis convenerunt ejus discipuli, Cur eos per similitudines alloqueris?

11 Quibus ille respondit ita: Quoniam vobis regni cœlestis arcana nosse datum est: at illis non datum est.

12 Qui enim habet, huic dabitur, isque abundabit: qui vero non habet, huic etiam quod habet, auferetur.

13 Propterea per similitudines eos alloquor, quoniam videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14 In eisque comprobatur illud Esaiæ oraculum, quod sic habet: Audietis quidem, sed non intelligetis: & ita videbitis, ut non perspiciatis,

15 Obtorpuit enim animus hujus populi, & auribus obtusè audiunt, & claudunt oculos, ne & oculis videant & auribus audiant & animo intelligant, redeantque ad frugem, atque ita ego eis medear

16 Vestri verò beati sunt oculi, qui videant: & aures quæ audiant.

17 Scitote enim multos vates & justos cupiisse videre quæ cernitis vos, neque tamen vidisse: & audire quæ auditis vos, nec tamen audivisse.

18 Vos igitur audite de satore similitudinem.

19 Cùm quis regium sermonem audit, nec intelligit, supervenit Malus, qui satum in ejus animo rapit. Hic est qui secundum viam satus est.

20 Qui autem in saxetum satus est, is est qui sermonem audiens, protinus accipit cum lætitia.

21 sed radicem in sese non habet, estque temporarius: ac exorta propter sermonem calamitate ac vexatione statim desciscit.

22 Qui autem in spinas satus est, is est qui sermonem audit, quem sermonem hujus vitæ solicitudo, & divitiarum fraus ita suffocat, ut sit infructuosus.

23 Qui verò in terram bonam satus est, is est qui sermonem & audit & intelligit, qui sane fructum fert: redditque alius centuplum, alius sexagecuplum, alius trigecuplum.

24 Aliam similitudinem eis proposuit his verbis: Similiter accidit in cœlesti regno, ut in homine qui bonum semen sevit in fundo suo:

25 Sed dormientibus hominibus, ivit ejus inimicus satum malas herbas inter frumentum ac discessit.

26 Deinde, ubi germinavit herba,

herba, ediditque fructum, tunc apparuerunt etiam malæ herbæ.

27 Igitur servi patremfamilias sic convenerunt : Here, nonne bonum semen in fundo tuo seminasti ? Unde igitur habet malas herbas ?

28 Quibus ille : Inimicus homo id fecit, inquit. Et servi: Vis igitur ut eas lectum eamus ?

29 Non (inquit ille) ne forte legentes malas herbas, frumentum unà cum eis eradicetis,

30 Sinite ambo crescere usque ad messem. Messis tempore mandabo messoribus, ut primùm malas herbas legant, & in manipulos colligant comburendas : frumentum autem in meum horreum importent horreum.

31 Aliam similitudinem illis proposuit his verbis : Simile est cœleste regnum grano sinapis, quod capit homo, & in fundo suo serit :

32 quod, cùm minimum sit omnium seminum, ubi adoleuit, est olerum maximum, arboreſcitque ita, ut in ejus ramis nidificatum veniant aereæ volucres.

33 Aliam similitudinem locutus est eis : Simile est cœleste regnum fermento, quod accepit mulier & in farinæ sata tria abdit, donec tota fermentatur.

34 Hæc omnia plebi elocutus est Jesus per similitudines, & eos sine similitudine alloquebatur.

35 ut fieret quod ab Esaia per prædictum fuerat his verbis : Aperiam in similitudines os meum, effabor quæ ab orbe condito abdita sunt.

36 Deinde relicta hominum multitudine, venit domum Jesus, quem sui discipuli convenerunt hujusmodi verbis : Edissere nobis similitudinem de fundi malis herbis.

37 Quibus ille respondit in hunc modum : Qui bonum semen serit, filius hominis est.

38 Fundus est mundus, Bonum semen, regii sunt. Malæ herbæ sunt Mali filii.

39 Inimicus, earum sator, est Diabolus. Messis est finis ævi, messores angeli sunt.

40 Ut igitur colliguntur herbæ malæ, & igni cremantur, sic erit in hujus ævi fine.

41 Mittet filius hominis suos angelos qui ex ejus regno omnia detrimenta maleficosque colligent.

42 & in ignis fornacem conjicient, ubi ploratus erit, dentiumque stridor.

43 Tunc justi Solis ritu relucebunt in regno sui patris. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Item simile est cœleste regnum abdito thesauro in agro, quem nactus aliquis homo occulit, & præ lætitia it venditum suas omnes facultates, eumque fundum emit.

45 Item perinde est cœleste regnum, ac si quis mercator homo bonos quærat uniones,

46 & unum nactus pretiosum unionem, eat venditum suas omnes facultates, eumque comparet.

47 Item simile est cœleste regnum, jacto in mare everriculo, & cujusque modi res colligenti.

48 Quod repletum subducunt in littus, & sedentes, quæ bona sunt congerunt in vasa, mala autem foras jaciunt.

49 Sic erit in ævi fine. Prodibunt angeli qui malos ſeparabunt à juſtis,

50 & in ignis fornacem conjicient, ubi ploratus erit ſtridorque dentium.

51 Intelligitis hæc omnia? inquit eis Jeſus: etiam Domine, inquiunt illi.

52 Et ille: itaque (inquit eis) omnis eruditus, regni cœleſtis res edoctus, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui ex promptuario ſuo & recentia depromit & vetera.

53 Poſtquam finem fecit Jeſus his ſimilitudinibus, diſceſſit illinc,

54 & in ſuam patriam profectus, docebat conterraneos ſuos in eorum collegio, ita ut attoniti ſic dicerent: Unde huic ea ſapientia atque vires?

55 Nonne hic eſt fabri filius? nonne ejus mater ea eſt quæ Maria vocatur? ejuſque fratres Jacobus, & Joſes, & Simon, & Judas.

56 & ejus ſorores nonne ſunt omnes apud nos? Unde igitur huic hæc omnia?

57 Itaque in eo offendebantur. At Jeſus: Non eſt (inquit illis) vates inglorius, niſi in ſua patria atque domo.

58 Itaque non multa illic edidit miracula, propter eorum incredulitatem.

CAPUT XIV.

Baptiſta obtruncatio, ac ſepultura. Jeſu ſeceſſus, panes quinque duoque piſces. Per undas Jeſus. Petri diſcrimen. Chriſtus in fluctus, ac morbos.

PER id tempus audiens Herodes, quartæ partis rex, quæ de Jeſu dicebantur,

2 dixit ſuis, eum eſſe Johannem Baptiſtam, qui revixiſſet, ideoque eam miraculorum efficaciam haberet.

3 Ceperat enim Johannem Herodes, & vinctum dederat in cuſtodiam, propter Herodiadem Philippi ſui fratris uxorem,

4 quod Herodi dixiſſet Johannes, ei non licere eam habere.

5 Cumque vellet eum occidere, metuebat vulgus, quod illum pro vate habebant.

6 Celebrandis autem Herodis natalibus, ſaltavit Herodiadis filia in medio: adeoque placuit Herodi,

7 ut ei cum jurejurando promiſerit, daturum eſſe, quicquid ea poſtulaſſet.

8 Illa verò ſubornata à matre ſua, dixit: Da mihi hic in patina caput Johannis Baptiſtæ.

9 Doluit rex, ſed propter jusjurandum & convivas, juſſit ei dari:

10 miſitque decollatum Johannem in carcere.

11 allatumque eſt ejus caput in patina, & puellæ traditum quæ id matri ſuæ tulit.

12 Ejus autem diſcipuli ejus corpus ſublatum iverunt, ac ſepeliverunt, & rem Jeſu nunciatum iverunt.

13 Eo audito Jeſus diſceſſit illinc in navi, in deſertum locum, ſeorſum: quo audito, ſecutum eſt eum pedibus vulgus hominum ex urbibus.

14 Et egreſſus Jeſus animadvertens tantam hominum multitudinem, miſertus eſt eorum ſanavitque ægrotos eorum.

15 Sub veſperam autem accedentes ſunt eum ejus diſcipuli his juſmodi verbis: Deſertus eſt locus, & hora jam præteriit: dimitte hanc hominum turbam, ut vicos eant emptum ſibi cibum

16Q

16 Quibus Jesus: Non est o-
us ut abeant, inquit: præbe-
vos eis quod comedant.
17 At illi: Non habemus
ic nisi quinque panes, & duos
sces.
18 Et ille: Afferte huc, in-
it, eos mihi.
19 Deinde jussa hominum
ltitudine per gramina dis-
mbere, sumptis quinque pa-
bus duobusque piscibus, in
lum intuens, laudes egit
dosque panes tradidit disci-
lis, discipuli porrò multitu-
ni:
20 Atque illi comederunt om-
s ad satietatem, sublataque
t reliquiarum fragmentorum
odecim caniſtra plena.
21 Qui comederunt autem,
ant virorum circiter quinque
illia, præter fœminas & par-
los.
22 Deinde statim coegit Je-
suos discipulos navim con-
ndere, & ante se trajicere,
m ipse hominum multitudi-
n dimittit.
23 Multitudine dimissa, mon-
n conscendit seorsum precan
gratia. Vespere autem cùm
us illic esset,
24 jam navis erat in medio
, & fluctibus vexabatur:
ppe contrario vento.
25 Quarta autem noctis vi-
a, venit ad eos Jesus, per
m ambulans.
26 Quem in lacu ambulan-
conspicati ejus discipuli,
ati sunt, spectrum esse di-
es, & præ timore exclama-
.
27 Hic protinus eos allo-
s Jesus: Bono este ani-
inquit, ego sum, ne me-
.
28 Et Petrus respondens:
Domine, inquit, si tu es, jube me ad te venire per aquam.

29 Et ille: Veni. Tum de-
gressus de navi Petrus, ingre-
ditur per aquam, ut Jesum adi-
ret.

30 Sed ventum cernens ve-
hementem timuit: & summergi incipiens, sic exclamavit: Do-
mine, serva me.

31 Tum Jesus continuò por-
recta manu eum prehendit, &, O parum fidens, inquit ei, cur dubitasti?

32 Deinde eis navem ingres-
sis, placatus est ventus.

33 Qui verò erant in navi, ei honorem præbitum vene-
runt, dicentes: Verè dei filius es.

34 Ita trajecto lacu vene-
runt in Gennezarethanum a-
grum.

35 Eo cognito: incolæ sig-
nificarunt per omnem finiti-
mam regionem, ut ei adduce-
rentur quibuscunque malè erat.

36 eumque orabant ut vel ejus togæ laciniam tangerent, ac quotquot tetigerunt, sanati sunt.

CAPUT XV.

*Pro suis Christus, de lotione ma-
nuum objurgantur iniqui. Qua-
vitiant. Chananæa repulsa: favor. Miracula multa. Sep-
tem panes pisciculique.*

TUM Hierosolymitani Scri-
bæ & Pharisæi Jesum his verbis conveniunt:

2 Cur faciunt tui discipuli contra veterum institutum? quippe qui non lavent manus cum cibum capiunt.

3 Quibus ille respondit in hunc modum: Cur & vos insti-
tuto vestro contra Dei præcep-
tum facitis?

4 Deus enim sic præcepit: Honora patrem atque matrem: & qui patri matrive maledixerit, morte plectatur:

5 At vos dicitis, si quis suo patri matrive dixerit, sua donaria illi profutura.

6 nihil opus esse ut patrem matrémve honoret. Atque ita vestro instituto Dei præceptum rescidistis.

7 Simulatores: rectè vaticinatus est de vobis Esaias, dicens:

8 Hic populus me & ore accedit, & labiis honorat, sed eorum animus procul abest à me.

9 Frustra autem me venerantur, humanorum præceptorum doctrinam docentes.

10 Deinde advocata hominum multitudine: Audite (inquit eis) & intelligite.

11 Non quod in os intrat, coinquinat hominem, sed quod ex ore prodit, id coinquinat hominem.

12 Tunc eum aggressi ejus discipuli, dixerunt ei: Ecquid scis Pharisæos, audito isto dicto, esse offensos?

13 At ille respondens: Omnis planta, inquit, quam meus pater cœlestis non plantavit, extirpabitur.

14 Sinite eos, duces sunt cæci cæcorum. Cæcus autem cæcum si ducat, ambo in foveam cadent.

15 Hic Petrus eum allocutus est in hunc modum: Explica nobis hanc similitudinem.

16 Et Jesus: Adeone etiam vos tardi estis? inquit:

17 An nondum intelligitis, quicquid in os intrat, id in ventrem ferri, & in latrinam ejici?

18 At quæ ex ore egrediuntur, ex animo prodeunt, atque ea polluunt hominem.

19 Ex animo enim prodeunt malæ cogitationes, cædes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, maledicta:

20 Hæc sunt quæ polluunt hominem. Sed illotis manibus cibum capere, non polluit hominem.

21 Inde profectus Jesus, contulit se in Tyrios Sidoniosque tractus.

22 Et ecce mulier Chananæa, ab illis profecta finibus, clamabat ad eum his verbis: Miserere mei Domine Davidide, filia mea malè furiata est.

23 Sed cùm ille nihil ei respondisset, aggressi eum ejus discipuli sic rogare: Absolve eam, clamat enim ponè nos.

24 At ille respondens: Non sum missus, inquit, nisi ad oves perditas Israeliticæ domus.

25 Cumque illa venisset, & ei præbens honorem diceret: Domine, succurre mihi:

26 ille sic respondit: Non convenit sumere liberorum panem, & objicere catellis.

27 Et illa: Ita est, Domine & tamen catelli quoque comedunt de micis, quæ decidunt de mensa dominorum suorum.

28 Tum Jesus respondens: O mulier, inquit ei, magna tua fiducia: obtineto quod vis. Ita sanata est ejus filia, eadem illa hora.

29 Illinc digressus Jesus venit ad lacum Galilææ, & conscenso monte consedit ibi.

30 ad eumque venit ingens hominum multitudo qui secum habebant claudos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos, quos ad Jesu pedes abjecerunt: & que ille eos sanavit,

31 ita ut vulgo, videntes mutos loquentes, mutilos sanos, claudos ambulantes, cæcos videntes, mirarentur, Israelitarumque Deum collaudarent.

32 Jesus autem, advocatis discipulis suis, dixit: Miseret me hujus hominum multitudinis, qui jam triduum apud me hærentes, non habent quod comedant, & eos dimittere jejunos nolo, ne defethiscantur in via.

33 Cui discipuli: Unde nobis in solitudine tot panes, inquiunt, ut satietur tanta multitudo?

34 Et Jesus: Quot panes habetis? inquit eis. Septem, inquiunt: & paucos piscículos.

35 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere:

36 sumptosque septem panes, & pisces actis laudibus, fregit, suisque discipulis tradidit, & discipuli multitudini.

37 omnesque comederunt ad satietatem, suntque sublatæ fragmentorum reliquiæ plenis septem sportis.

38 Qui comederunt autem, erant virorum quatuor millia, præter fœminas & pueros.

39 Deinde dimissa hominum multitudine, conscensa navi, venit in fines Magdalanos.

CAPUT XVI.

Pharisæorum quæstiones, objurgatio, fermentum. Apostolorum infirmitas. Quis Christi naturam doceat. Ecclesia fundamentum, robur, claves. Imperatum de Christo silentium. Prædicta mors. Petri temeritas Crux fidelium. Quando beatitudo.

1 UM eum aggressi Pharisæi & Sadducæi tentandi gratia rogarent, ut sibi signum de cœlo ostendat.

2 Quibus ille respondens: Sub vesperum, inquit, dicitis Serenum erit, rubet enim cœlum.

3 Et mane: Hodie tempestas erit, nam triste rubet cœlum. Simulatores, cæli faciem scitis dignoscere: temporum signa non potestis?

4 Prava adulterinaque natio signum quæ it, nec ullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis. Deinde relictis illis discessit.

5 Cum trajecissent autem ejus discipuli, obliti fuerant panes sumere.

6 Et Jesus dixit eis: Videte ut Pharisæorum Sadducæorumque fermentum caveatis:

7 Illi verò secum ipsi cogitabant, illud eò pertinere, quòd non sumpsissent panes.

8 Id quod intelligens Jesus, dixit eis: Quid apud vos cogitatis, parum fidentes: non sumpsisse panes?

9 An nondum intelligitis, neque meministis quinque panes illorum quinque millium, & quot canistra receperitis?

10 Neque septem panes quatuor millium. & quot receperitis sportas?

11 Quî fit ut non intelligatis, non me vobis de pane dixisse, cavendum esse fermentum Pharisæorum, ac Sadducæorum?

12 Tunc illi intellexerunt, non eum hoc dixisse, cavendum esse panis fermentum, sed Pharisæorum, Sadducæorumque doctrinam.

13 Cùm venisset autem Jesus in tractum Cæsareæ Philippi, interrogavit suos discipulos his verbis: quem me dicunt homines esse, me filium hominis?

14 Cui illi: Hi Johannem Baptiſtam, illi Eliam, alii Jeremiam, aut vatum aliquem.

15 Et ille: Vos verò (inquit eis) quem me eſſe dicitis?

16 Cui Simon Petrus ita reſpondit: Tu es Chriſtus Dei viventis filius.

17 Et Jeſus ei reſpondens: Beatus es, inquit Simon Jonaïde, quoniam non patefecit iſtud tibi caro & ſanguis, ſed pater meus qui in cœlis eſt.

18 Ego quoque tibi dico: Tu es Petrus, & in hac petra conſtruam meam eccleſiam, quam Orci portæ non ſuperabunt:

19 Tibique cœleſtis regni claves dabo, ac quicquid in terra ligaveris, erit ligatum in cœlis: & quicquid in terra ſolveris, erit ſolutum in cœlis.

20 Tunc præcepit ſuis diſcipulis, ut nemini dicerent ſe eſſe Jeſum Chriſtum.

21 Deinceps cœpit Jeſus demonſtrare ſuis diſcipulis, ſibi eundum eſſe Hieroſolymam, & multa à ſenatoribus & pontificibus ſcribiſque patienda, ſeque occidendum, & tertio die revicturum.

22 Hic Petrus eum prehenſum cœpit objurgare, dicens: Parce tibi, Domine, non accidet iſtud tibi.

23 At ille verſus: Abi pone me, Satana, inquit Petro: impedimento mihi es: quippe qui non divina, ſed humana ſapias.

24 Deinde dixit Jeſus diſcipulis ſuis, Si quis me vult ſequi renunciet ipſe ſibi, tollatque crucem ſuam, & me ſequatur.

25 Nam qui animam ſuam ſervare voluerit, eam perdet: qui verò animam ſuam ob ea cauſa perdiderit, eam inveniet.

26 Quid enim proderit homini, ſi vel totum mundum lucretur, & animæ ſuæ jacturam faciat? aut quid dabit homo, quò animam ſuam æquiparet?

27 Eſt enim venturus filius hominis in ſui patris gloria, cum ſuis angelis: ac tum pro ſuis quemque factis remunerabitur.

28 Hos vobis certò dico, eſſe quoſdam eorum qui hic adſunt, qui non prius mortem guſtabunt, quàm videant filium hominis venientem in regno ſuo.

CAPUT XVII.

Chriſti transformatio Moſes & Elias. Petri futilitas. Vox cœleſtis. Johannes, Elias, Lunaticus. Apoſtolorum diffidentia. Fidei precum, & jejunii virtus. Supplicium præditum. Chriſti tributum, & Petri.

POſt ſex autem dies adhibet Jeſus Petrum, & Jacobum ejuſque fratrem Johannem, & in arduum montem ſeducit.

2 ac coram eis transfiguratus eſt, ejuſque & facies ſolis modo reſplenduit, & veſtimenta tam candida facta ſunt, quàm eſt lux.

3 Et ecce conſpecti ſunt ei Moſes & Elias cum eo colloquentes.

4 Tum Petrus Jeſum alloquens: Domine, inquit, bonum eſt hîc eſſe nos, Si vis faciamus hîc tria tabernacula tibi unum, Moſi unum, & Eliæ unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce lucida nubes illos obumbravit, & ex nube vox extitit, ita dicens: Hic eſt meus chariſſimus filius, qui mihi acceptus eſt, hunc audite.

6 Hoc audito, magnopere territi discipuli, cecidere proni.

7 At Jesus eos aggressus, tetigit. Surgite, inquit, néve meruite.

8 Tum illi sublatis oculis neminem viderunt, nisi solum Jesum.

9 Descendentibus autem eis de monte, præcepit eis Jesus, ne cui visum illud dicerent, donec filius hominis à mortuis resurrexisset.

10 Tunc discipuli sic eum interrogant: Quid ergo dicunt Scribæ, Eliam oportere venire prius?

11 Quibus respondens Jesus: Venturus est quidem prius Elias, & instauraturus omnia.

12 Sed scitote Eliam jam venisse, quem illi non agnoverunt, sed ei quæ voluêre fecerunt. Sic & filius hominis ab eis passurus est.

13 Tunc intellexerunt discipuli, eum id sibi de Johanne Baptista dixisse.

14 Ut autem pervenerunt ad hominum multitudinem, aggressus eum quidam homo, congenulans:

15 sic dixit: Domine miserere mei filii, qui lunaticus est, & malè habet. Nam sæpe in ignem, sæpe cadit in aquam.

16 Et quidem eum tuis discipulis adduxi: sed eum non potuerunt sanare.

17 Et Jesus respondens: O incredula, inquit, pravâque natio: quousque vobiscum ero? quousque vos feram? Adducite huc eum mihi.

18 Deinde illum increpuit Jesus, exiitque ex eo dæmonium, & sanatus est puer eadem illa hora.

19 Tum aggressi Jesum discipuli seorsum, quæsiverunt, cur ipsi non potuissent illud expellere

20 Propter incredulitatem vestram, inquit eis. Hoc enim vobis confirmo, si tantum fidei habueritis, quantum est granum sinapis, si dixeritis huic monti, Migra istinc, illuc migrabit: nihilque non poteritis,

21 Cæterum hoc genus non exit, nisi per preces & jejunium.

22 Versantibus autem eis in Galilæa, dixit eis Jesus: Tradendus est filius hominis in hominum manus.

23 Qui eum interficient, isque tertio die resurget. Id illis valde doluit.

24 Cum venissent autem Capharnaum, hujusmodi verbis adorti sunt Petrum, qui didrachma exigebant. Non pendit magister vester didrachma?

25 Etiam, inquit ille. Deinde ubi domum ingressus est, prævenit eum Jesus his verbis: Quid tibi videtur, Simon? reges orbis à quibus tributa aut censum exigunt? à suisne, an ab alienis?

26 Ab alienis, inquit ei Petrus. Et Jesus: Ergo sui sunt liberi, inquit ei.

27 Sed ne nos offendamus, i ad lacum, & hamum jacito: & qui primus extrahetur piscis, eum tollito, & aperto ejus ore staterem invenies: eum capito, & illis pro me teque dato.

CAPUT XVIII

Mansuetudo quanta, offensi humiles. Scandala. Christi munus. Pastoris comparatio. Lædentium castigatio. Discipulorum autoritas. Concordia. Christus ubi. Condonata injuria. Rex rationes repescens, Læ clementum pœna.

ILla hora discipuli Jesum convenerunt, quærentes quis futurus esset in regno cœlesti maximus.

2 Et Jesus advocatum puerum collocavit inter eos, & Hoc vobis, inquit, confirmo, nisi mutati fueritis,

3 & pueris similes redditi, non intrabitis in cœleste regnum.

4 Quisquis ergo seipsum sum miserit, ut est hic puer, is erit in regno cœlesti maximus.

5 Et quisquis hujusmodi puerum meo nomine accipit, me accipit.

6 Quisquis verò vel minimum horum mihi fidem habentium offenderit, præstaret ei suspensa de ejus collo asinaria mola, in maris æquor demergi.

7 Sunt quidem calamitosæ mundo offensiones, tamen offensiones accidere necesse est: sed væ homini per quem accidit offensio.

8 Quod si te tua manus aut pes offendit, abscinde eum, & abjice. Satius est tibi claudum aut mancum in vitam ingredi, quam duas manus aut pedes habentem in sempiternum ignem conjici.

9 Et si te tuus oculus offendit, erue eum, & abjice: satius est tibi unoculum in vitam ingredi, quàm duos oculos habentem, in ignis gehennam conjici.

10 Videte ne vel minimum horum contemnatis. Scitote enim eorum angelos in cœlis semper aspicere faciem patris mei, qui in cœlis est.

11 Venit enim filius hominis servatum perdita.

12 Quid vobis videtur? Si cui homini centum sint oves, & earum una deerraverit, nonne relictis nonaginta novem in montibus, it quæsitum errantem?

13 & si eam invenire contigerit, hoc vobis pro certo dico, eum illa magis gaudere, quàm nonaginta novem non palatis.

14 Sic voluntas non est vestri patris, qui est in cœlis, ut pereat vel minimus horum.

15 Quod si in te peccaverit frater tuus, i reprehensum eum, ita ut tecum ipse solus adsit. Si te audiverit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin minus audiverit, adhibe unà tecum insuper unum aut alterum, ut ex ore duorum triumve testium de re omni statuatur.

17 Quòd si eos non audierit, dicito ecclesiæ. Quod si ne ecclesiam quidem audierit, esto tibi perinde ac extraneus & publicanus.

18 Sic certò habetote, quæcunque in terra ligaveritis, ligata fore in cœlo: & quæcunque in terra solveritis, in cœlo soluta fore.

19 Item certò scitote, si duo vestrûm in terra consenserint, quamcunque rem petierint, impetraturos à patre meo, qui in cœlis est:

20 Ubi sunt enim duo tresve meo nomine congregati, illic ego sum inter eos.

21 Tunc aggressus eum Petrus: Domine, inquit, quoties peccanti in me fratri meo ignoscere debeo, ad septiesne?

22 Cui Jesus: non dicam tibi ad septies, sed ad septuagies septies.

23 Itaque similiter accidit in regno cœlesti, ac in homine rege

rege, qui voluit rationes conferre cùm ſuis ſervis,

24 Cùm cœpiſſet autem conferre, adductus eſt ei quidam decies mille talentorum debitor,

25 qui cum ſolvendo non eſſet, juſſit eum dominus ejus, uxoremque & liberos & omnes ejus facultates vendi, atque ita ſolvi,

26 Sed ſervus procubuit, & ei præbens honorem dixit: Domine, expecta me diutius, & omnia tibi ſolvam.

27 Ita illius ſervi miſertus dominus, eum dimiſit, eique debitum condonavit.

28 At ſervus ille digreſſus, quendam nactus conſervorum ſuorum, qui debebat ei centum denarios, comprehendit, & ei collum obtorquet: Solve mihi, inquit, quod debes.

29 Cumque ejus conſervus procubuiſſet, & eum oraret, ut ſe diutius expectaret, ſeſe ei omnia ſoluturum.

30 noluit, ſed eum in cuſtodiam datum ivit, donec ſolviſſet debitum.

31 Quam rem videntes ejus conſervi, ægerrimè tulerunt, dominoque ſuo rem omnem declaratum iverunt.

32 Tunc eum dominus ejus accerſitum ſic alloquitur: Serve nequam, ego tibi totum nomen illud, rogatus à te, condonavi:

33 nonne debebas tu viciſſim tui conſervi miſereri, ut & ego tui miſertus eram?

34 Ita iratus ejus dominus, tradidit eum tortoribus, donec ſolviſſet quicquid ſibi debebatur.

35 Sic meus quoque cœleſtis pater vobis faciet, niſi aliis ex animo delicta condonaveritis.

CAPUT XIX.

Conjugium, repudium, adulterium. Duplex eunuchus. Quorum ſit cœlum. Quis bonus. Opum pericula. Piorum præmia. In eccleſia anceps eventus.

POſtquam hanc orationem finivit Jeſus, ex Galilæa profectus venit in Judææ fines trans Jordanem,

2 eumque ſecuta eſt ingens hominum multitudo, quos illic ſanavit.

3 Phariſæi verò eum, tentandi gratia, convenerunt, quærentes an liceret viro uxorem ſuam qualibet de cauſa repudiare?

4 Quibus ille reſpondit in hunc modum: Non legiſtis qui principio fecit *L* hominem, *G.* eos marem & fœminam feciſſe,

5 atque ita pronunciatum eſſe? Propterea relinquet vir patrem atque matrem, & adhærebit uxori ſuæ, fietque ex duobus una caro.

6 Itaque non jam ſunt duo ſed una caro. Proinde quod Deus conjunxit, homo ne diſjungat.

7 Et illi: Cur ergo præcepit Moſes divortii tabulam dari uxoremque repudiari?

8 Quibus ille: Moſes utique propter veſtram pervicaciam vobis uxores veſtras repudiare permiſit: verùm principio non fuerat ita factitatum.

9 Atque hoc ſcitote, quiſquis uxorem ſuam repudiaverit (niſi ob ſtuprum) & aliam duxerit, eum adulterare: & qui repudiatam duxerit, eum adulterare.

10 Huic diſcipuli: Si ea eſt (inquiunt ei) viri cum uxore

conditio, non expedit connubia conjungere.

11 Quibus ille: Non omnes hanc rem præstare possunt: sed quibus datum est.

12 Sunt enim quidam castrati, qui sic ab utero matris nati sunt. Sunt & castrati qui ab hominibus castrati sunt: item sunt castrati, qui seipsos, propter regnum cœleste castrarunt. Qui præstare potest, præstato.

13 Tunc adducti sunt ei pueri, ut manus eis imponeret, & oraret. Ac discipulis illos objurgantibus,

14 Jesus ita dixit: Sinite pueros, nec eos ad me venire prohibete. Nam talium est cœleste regnum.

15 Deinde cum illis manus imposuisset, digressus est illinc,

16 Tum quidam eum convenit his verbis: Magister bone, quid boni faciam, ut vitam adipiscar æternam?

17 Cui ille: Quid me dicis bonum? Nullus est bonus, nisi unus Deus. Quòd si vis in vitam ingredi, exequere præcepta.

18 Quænam? inquit ille. Et Jesus: Illa inquit Ne occidito: Ne adulterato: Ne furator: Falsum testimonium ne dicito:

19 Honora patrem atque matrem: &, Alterum ut teipsum diligito.

20 Et adolescens: Omnia ista (inquit ei) executus sum à puericia. Quid mihi restat?

21 Et Jesus: Si vis esse perfectus (inquit ei) i venditum facultates tuas, inque pauperes erogato, habiturus in cœlo thesaurum: deinde adesto, & me sequere.

22 His verbis auditis adolescens abiit, dolens: quippe qui multas facultates haberet.

23 At Jesus suos discipulos alloquens: Hoc vobis, inquit, confirmo, divitem difficulter in cœleste regnum ingredi.

24 Iterumque hoc vobis dico, facilius esse rudentem per foramen acus trajici, quam divitem in Dei regnum intrare.

25 Hoc audito, admodum stupefacti ejus discipuli, dicere, Quis ergo servari potest?

26 Quos intuitus Jesus, dixit eis: Ab hominibus hoc fieri non potest: at a Deo fieri possunt omnia.

27 Tum Petrus ita loquitur: En nos reliquimus omnia, teque secuti sumus: quod ergo hinc assequemur?

28 Et Jesus: Hoc vobis confirmo (inquit eis) vos qui me secuti estis, in renovata vita, cùm sedebit filius hominis in suo glorioso tribunali, sessuros esse vos quoque in duodecim tribunalibus, judicantes duodecim tribus Israelitarum

29 Et quisquis domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem aut uxorem, aut liberos aut agros mei nominis causa reliquerit, is centuplum adipiscetur, & vitam obtinebit sempiternam.

30 Sed multi primi erunt ultimi, & ultimi primi.

CAPUT XX.

In vinea, operariorum præmia, Mors Christi prædicta, & reditus in vitam. Quis Christo primus, quis postremus. Quorsum Christus. Cæci duo.

PErinde enim accidit in cœlesti regno, ac in homine patrefamilias, qui exiit primo mane ad conducendos operarios in vineam suam.

2 pa-

2 pactusque operariis singulos denarios in diem, dimisit eos in vineam suam.

3 Deinde circa tertiam horam egressus vidit alios in foro stantes ociosos,

4 &, Ite (inquit eis) vos quoque in vineam meam: & quod æquum erit dabo vobis.

5 Atque illi iverunt. Item circa septimam & nonam horam egressus, fecit similiter.

6 Circa undecimam autem horam egressus, offendit alios stantes ociosos: &, Quid hic statis (inquit eis) totum diem ociosi?

7 Cui illi: Quia nemo nos conduxit, inquiunt. Et ille: Ite & vos (inquit) in vineam meam, & quod erit æquum, accipietis.

8 Sub vesperam autem jubet vineæ dominus procuratori suo, ut vocet operarios, eisque ab ultimis exorsus ad primos, mercedem solvat.

9 Ita cùm venissent qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios:

10 Item primi cùm venissent, arbitrati se plus accepturos, acceperunt & ipsi singulos denarios:

11 quibus acceptis, fremebant contra patremfamilias,

12 dicentes: Hi postremi unam horam operati sunt, & tu eos nobis pares fecisti, qui diei onus ardoremque pertulimus.

13 At ille respondens dixit eorum uni: Amice, non facio tibi injuriam. Nonne mecum denario conveniſti?

14 Auferi tuum & abi. Volo autem huic ultimo tantum dare, quantum tibi,

15 An mihi non licet meis uti meo arbitratu? An tuus oculus malus est, quoniam ego bonus sum?

16 Ita erunt & ultimi primi, & primi ultimi. Multi enim sunt vocati, sed pauci electi,

17 Ascendens autem Jesus Hierosolyma, assumpsit duodecim discipulos seorsum in via, eisque dixit,

18 En ascendimus Hierosolyma, & filius hominis Pontificibus Scribisque tradetur, qui eum capite damnatum,

19 tradent externis illudendum, & verberandum & crucifigendum, isque die tertio resurget.

20 Tum eum aggressa mater filiorum Zebedæi cum suis filiis, honore præbito, petebat aliquid ab eo.

21 Cui ille: Quid vis? inquit. Et illa: Jube (inquit ei) ut hi duo mei filii tibi alter dexter, alter sinister assideant in regno tuo.

22 At Jesus respondens: Nescitis quid petatis. Potestis ibidem bibere poculum, quod ego bibiturus sum? & eodem baptismate, quo ego baptizandus sum, baptizari? Possumus, inquiunt illi.

23 Et ille: Meum quidem poculum bibetis, inquit, meoque baptismate baptizabimini. Sed ut mihi dextra lævaque assideatur, non est mihi dare, nisi quibus id paratum est à patre meo.

24 Hoc audito, reliqui decem indignati sunt ob duos fratres.

25 At Jesus advocatis eis dixit: Scitis, gentium principes in eas dominari & magnos viros in eas potestatem obtinere.

26 Inter vos non sic agetur:

quin qui volet in vobis maximum fieri, sit vester famulus:
27 & qui volet in vobis esse primus, esto servus vester:
28 sicut filius hominis non venit ut sibi ministretur, sed ut ministret ipse, animamque suam in multorum liberationem impendat.
29 Eis autem Hierichunte discedentibus, cùm eum sequeretur frequens hominum multitudo,
30 cæci duo secundùm viam sedentes, ubi audiverunt præterire Jesum, sic exclamarunt: Miserere nostri, Domine Davidide.
31 Cumque vulgo objurgarentur, ut tacerent, eo clamabant altius, dicentes: miserere nostri, Domine Davidide,
32 Tum Jesus restitit, & eos vocavit: Quid vultis, inquit, ut vobis faciam?
33 Cui illi: Domine, inquiunt, ut nostri aperiantur oculi.
34 Jesus vero misericordia motus, eorum tetigit ocolos, statimque illi oculis viderunt, & eum secuti sunt.

CAPUT XXI.

Christus ovans. afina. Profanum templum. Ficus arida. Fidei vis, ac precum. Seniorum confutatio. Gemini fratres ad vineam. Vinea parabola secunda. Repudiatus lapis. Gentium gratia: in Christum insidiæ.

POstquam autem Hierosolymis propinquarunt, & Bethphage ad olivarum montem venerunt, misit Jesus duos discipulos
2 dicens eis: Ite in vicum qui contra vos est, & protinus invenietis asinam ligatam, & pullum cum ea: solvitote, & mihi adducitote
3 Quod si quis vobis aliquid dixerit, dicetis, Dominum eis egere, & statim dimittet eos.
4 Hoc autem totum factum est, ut id accideret quod à vate dictum fuerat his verbis.
5 Dicite puellæ Sioni: Ecce rex tuus tibi venit mansuetus, insidens asinæ, & asello jumenti pullo.
6 Igitur profecti discipuli, fecerunt sicut mandaverat eis Jesus,
7 asinamque & pullum adduxerunt, & eis vestimenta sua imposuerunt, & eum super ea collocarunt.
8 Maxima autem hominum multitudo suis vestimentis viam consternere: alii abscissos ex arboribus ramos per viam sternere.
9 Vulgus autem partim præcedens, partim subsequens sic acclamare: Hosanna Davididæ, bene sit ei qui venit in nomine Domini Hosanna in supremis.
10 Eo autem ingresso Hierosolyma, commota est tota civitas, dicens: Quis est hic?
11 Vulgus autem dicebat: Hic est Jesus vates, à Nazaretha Galilææ.
12 Et Jesus in Dei templum ingressus, ejicit omnes in templo vendentes & ementes, & nummulariorum mensas sellasque vendentium columbas evertit.
13 Scriptum est, inquit eis: Domus mea domus supplicationis vocabitur: at vos ex ea fecistis speluncam latronum,
14 Cumque eum cæci & claudi in templo adiissent, sanavit eos.
15 Pontifices & Scribæ videntes quam mira fecisset, & pueros in fano Hosanna Davididæ acclamantes, indignati dixerunt ei:

16 Audis

16 Audis quid hi dicant? Etiam, inquit eis Jesus. Nunquámne legistis? Per os infantium ac lactentium laudem condis.

17 Deinde relictis illis, profectus ab urbe est Bethaniam, ibique diversatus.

18 Manè autem urbem repetens esuriit:

19 & animadversa quadam prope viam ficu, venit ad eam: nihilque nihil in ea, nisi folia invenisset, dixit ei: Ne posthac ex te fructus oriatur unquam: statimque ficus aruit.

20 Quo viso, admirati discipuli dicere: Ut subitò aruit ficus?

21 Quibus respondit Jesus: Hoc vobis confirmo, si fiduciam habebitis, neque dubitabitis, non solùm hoc de ficu facietis, verùm etiam si huic monti jussritis ut amoveatur, & in mare projiciatur, fiet:

22 ac quicquid precibus credenter petieritis, obtinebitis.

23 Cùm veniisset autem in templum, pontifices & populi seniores eum docentem convenerunt his verbis: Qua potestate hæc facis: & quis tibi potestatem istam dedit?

24 Quibus respondens Jesus, Rogabo vos ego vicissim quidem, quod si mihi dixeritis, & ego quoque vobis dicam qua potestate hæc faciam.

25 Baptisma Johannis unde erat, à cœlóne, an ab hominibus? At illi sic apud sese ratiocinari: Si dixerimus à cœlo, dicet nobis, Cur ergo ei non credidistis?

26 Sin dixerimus ab hominibus, vulgus metuimus: omnes enim Johannem pro vate habent,

27 Itaque Jesu sic respondérunt: Nescimus. Et ille: Nec ego vobis dico, inquit, qua hæc potestate faciam.

28 Quid vobis autem videtur? Habebat homo quidam duos natos, quorum priorem aggressus est his verbis: Nate, abi ad faciendum opus hodie in vinea mea.

29 Cui ille respondens: Nolo, inquit: post tamen mutata sententia ivit.

30 Alterum item iisdem verbis aggressus est. Atque ille, Faciam, Domine, inquit respondens: neque tamen ivit.

31 Uter paruit voluntati patris? Prior, inquiunt ei. Et Jesus: Credite mihi publicani & meretrices antecedunt vos in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johannes justitiæ via, cui vos tamen non credidistis, cùm publicani & meretrices crediderint: quod vos cùm videritis, non mutastis tandem sententiam, ut ei credéretis.

33 Aliud exemplum audite: Fuit quidam paterfamilias, qui vineam consevit, & septo circumdedit, in eaque torcular defixit & turrim extruxit, eamque agricolis elocavit, deinde peregrè profectus est.

34 Postea instante tempore fructuum, misit servos suos ad agricolas ad ejus fructus percipiendos.

35 At agricolæ comprehensos ejus servos partim pulsarunt, partim interfecerunt, partim lapidaverunt.

36 Ille rursus alios plures prioribus misit, sed illi eis idem fecerunt,

37 Postremò

37 Postremò misit ad eos filium suum ita cogitans: reverebuntur filium meum.

38 Agricolæ verò, viso filio, sic inter sese dixere: Hic est hæres, agite interficiamus eum, & ejus hæreditatem occupemus,

39 Itaque eum ceperunt, & ejectum extra vineam peremerunt.

40 Cùm ergo venerit vineæ dominus, quid faciet illis agricolis?

41 Cui illi: Malos malè perdet, inquiunt, & vineam aliis elocabit agricolis, qui ei fructus pendent suis temporibus.

42 Et Jesus: Nunquámne legistis (inquit eis) in literis? Quem lapidem improbaverant structores, is adhibitus est ad caput anguli: id quod à Domino profectum est, & nobis mirum videtur.

43 Quamobrem scitote, auferendum à vobis Dei regnum, & genti dandum fructus edituræ.

44 Ac qui in eum lapidem ceciderit, confringetur: & in quem lapis inciderit, eum conteret.

45 Igitur Pontifices & Pharisæi, auditis ejus exemplis, intellexerunt eum de ipsis dicere:

46 sed eum volentes comprehendere, timuere vulgus, quòd eum pro vate habebat.

CAPUT XXII.

Regia nuptia. Sordidus conviva. Electi. Judæorum insidiæ, captiones. Tributa. Sadducæorum rejectio. Præceptorum summa. Pharisæorum ignorantia.

AT Jesus eos iterum his verbis per similitudines allocutus est,

2 In regno cœlesti similiter accidit atque in rege quodam, qui, filii sui nuptias facturus,

3 dimisit servos suos, qui invitatos ad nuptias vocarent. Sed illi noluerunt venire.

4 Itaque alios item servos misit, dicens: Dicite invitatis me meum parasse prandium, meos juvencos & altilia esse mactata, & omnia parata, venian ad nuptias.

5 At illi neglexerunt, & discesserunt alius in suum prædium, alius ad mercaturam suam.

6 Cæteri comprehensos ejus servos cum ignominia peremerunt.

7 Quo audito iratus rex, misis eò suis copiis, homicidas illos perdidit, eorumque urbem cremavit.

8 Deinde suis servis ita dixit: Nuptiæ quidem paratæ sunt: sed invitati non erant digni.

9 Quamobrem abite in trivia, & quoscunque inveneritis vocate ad nuptias.

10 Ita profecti in vias illi servi, congregarunt quotquot invenerunt, tum malos, tum bonos, ita ut complerentur nuptiæ convivis.

11 Ingressus autem rex ad convivas spectandos, animadvertit ibi quendam non nuptiali vestitu indutum.

12 &, Amice, inquit ei, quomodo fit ut huc intraveris sine vestimento nuptiali? Cumque ille obmutuisset,

13 jussit rex famulis, ut eum pedibus manibusque constrictum, in penitissimas tenebras compingerent, ubi futurus esset ploratus stridorque dentium.

14 Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

15 Tunc Pharisæi consilium cæpta

ptum iverunt, de eo in verbis laqueando,

16 Eique discipulos suos cum Herodianis miserunt, qui dicerent: Magister, scimus te veracem esse, divinamque vitæ viam verè docere, neque quenquam curare, quippe qui non respectes hominum personam.

17 Dic ergo nobis quid censes, liceátne pendere tributum Cæsari, nécne?

18 At Jesus cognita eorum malitia, dixit: Quid me tentatis? simulatores:

19 Ostendite mihi nummum tributarium. Illi ei denarium obtulerunt.

20 Et ille: Cujus est imago hæc, inquit eis, & inscriptio?

21 Cui illi, Cæsaris, inquiunt. Tunc ille, Solvite igitur (inquit eis) quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo.

22 Hoc audito, admirati illi, eo relicto discesserunt.

23 Illo die convenerunt eum Sadducæi, qui negant esse resurrectionem, eumque in hunc modum interrogarunt:

24 Magister, jussit Moses, ut si quis mortuus fuerit sine liberis, ducat ejus frater uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

25 Fuerunt autem apud nos fratres septem, quorum primus uxore ducta obiit, & prole carens reliquit uxorem suam fratri suo.

26 Itidem & alter, & tertius, usque ad septem.

27 Postremò omnium mortua est etiam mulier.

28 Igitur, in resurrectione, cujus ex septem erit uxor, cùm omnes eam habuerint?

29 At Jesus respondens illis: Erratis, inquit, non intelligentes Scripturas, neque Dei potestatem.

30 Siquidem in resurrectione nec viri ducunt uxores, nec fœminæ nubunt: sed divinorum angelorum similes sunt in cœlo.

31 De resurrectione autem mortuorum non legistis quod vobis à Deo his verbis dictum est?

32 Ego sum Deus Abrahami, Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Non est Deus mortuorum Deus, sed viventium.

33 Hoc audito, stupebant vulgò ejus doctrinam.

34 Pharisæi verò audientes ab eo confutatos Sadducæos, coiverunt eodem:

35 eumque quidam eorum, legisperitus, tentandi gratia sic interrogavit:

36 Magister quónam præceptum est in lege maximum? Cui Jesus:

37 Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente amato:

38 hoc est primum & maximum præceptum. Alterum autem est huic simile.

39 Alterum ut teipsum amato:

40 Ab his duobus præceptis tota lex vatesque pendent.

41 Congregatis autem Pharisæis interrogavit eos Jesus in hunc modum:

42 Quid censetis de Christo? cujus prognatum fore? Davidis, inquiunt ei.

43 Et ille: Quî fit ergo (inquit eis) ut eum David afflatu divino Dominum vocet ita dicens:

44 Ait Dominus Domino meo, sede ad meam dextram, donec tuos hostes effecero scabellum pedum tuorum.

45 Quòd si eum David Dominum

minum vocat, qui fit ut ſit ejus prognatus?

46 Itaque nemo ei quicquam reſpondere potuit, nec eum ab illo die quiſquam deinceps interrogare auſus eſt.

CAPUT XXIII.

Verus doctor, ſceleratus, Phariſæi in præceptis, fimbriis, menſis, conſilio, foro, titulis. Magiſter qui. Studium mutuum. Pater quis, ac doctor. Elatio: Humilitas. Hypocrita increpati. Hieroſolyma pertinax.

TUnc Jeſus plebem diſcipulosque ſuos ſic allocutus eſt.

2 In Moſis ſede ſedent Scribæ & Phariſæi.

3 Quicquid igitur vobis dixerint exequendum, exequimini & facite; ſed eorum facta nolite imitari. Dicunt enim, nec faciunt:

4 quippe qui colligent onera gravia & portatu difficilia, aliorumque humeris imponant, cùm ea ipſi ne digito quidem movere velint.

5 Omnia autem opera ſua faciunt, ut ſpectentur ab hominibus: utuntur autem latis cuſtoditoriis magniſque veſtimentorum limbis atque laciniis.

6 amantque primas in cœnis accubationes, & primas in collegiis ſeſſiones.

7 & in foris ſalutationes, & ab hominibus vocitari Rabbi.

8 At vos nolite vocari Rabbi: unus eſt enim rector veſter Chriſtus, vos verò omnes eſtis fratres.

9 Neve patrem vobis in terris vocate: unus eſt enim veſter pater qui eſt in cœlis:

10 Néve rectores vocemini: unus eſt enim veſter rector Chriſtus,

11 quin veſtrûm maximus veſter ſit famulus.

12 Quiſquis verò ſeipſum extulerit deprimetur: & quiſquis ſeipſum depreſſerit, extolletur.

13 Væ vobis autem Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui cœleſte regnum aliis præcluditis; utpote qui nec intretis ipſi nec intrare conantes ſinatis intrare.

14 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui viduarum domos comeditis, idque longarum precum prætextu itaque eo graviores dabitis pœnas.

15 Væ vobis Scribæ & Phariſæi ſimulatores, qui & mare & terram peragratis, ut unum aſciſcatis adventitium: quod ubi factum eſt, efficitis eum duplo gehenna digniorem quàm eſtis vos.

16 Væ vobis duces cæci, qui dicitis, ſi quis per templum juraret, nihil eſſe, ſin quis per templi aurum juret, eum teneri.

17 O ſtulti & cæci: utrum enim majus eſt: aurum an templum quod aurum conſecrat?

18 Item ſi quis per aram juraverit, id nihil eſſe: at ſi quis per donarium quod in ea eſt juraverit, eum teneri.

19 O ſtulti & cæci, utrum enim majus eſt? donarium an ara quæ donarium conſecrat?

20 Itaque qui per aram jurat, is & per eam jurat, & per quicquid eſt ſupra ea.

21 Et qui per templum jurat, is & per eam jurat, & per ejus incolam.

22 Et qui per cœlum jurat, is & per Dei ſolium jurat, & per eum qui ſedet in eo.

23 Væ vobis Scribæ & Phariſæi

risæi simulatores, qui mentam & anethum, & cuminum decumatis, omissis quæ sunt in lege graviora, scilicet jure, & pietate, atque fide. Oportebat & hæc facere, & illa non omittere,

24 O duces cæci, qui culicem percolatis, & camelum deglutitis.

25 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores; qui poculi & catellæque partem exteriorem purgatis, cùm ea intus rapina intemperantiaque referta sint.

26 O Pharisæe cæce, purga prius interiora pocu'i & scutellæ, ut eorum exteriora quoque pura sint.

27 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui similes estis incrustatis sepulchris, quæ foris quidem pulchra videntur, sed intus ossibus mortuorum, & omni fœditate plena sunt.

28 Sic & vos foris quidem aliis justi esse videmini, sed intus simulationis estis sceleriscque pleni.

29 Væ vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui vatum sepulchra extruitis, & justorum monumenta ornatis,

30 dicitisque: Si majorum nostrorum temporibus fuissemus, non fuissemus eorum in vatum sanguine socii

31 Itaque ipsi de vobis testamini, vos eorum esse posteros, qui vates interfecerunt.

32 Et vos majorum vestrorum mensuram complere.

33 Serpentes, viperina progenies, poteritisne gehennæ supplicium effugere?

34 Itaque ego ad vos mittam vates, & sapientes & literatos, quos partim interficietis, ac in crucem tolletis, partim verberabitis in vestris collegiis, ac ex alia in aliam urbem persequemini,

35 ut in vos expetat omnis innocens sanguis in terris effusus, ab Abelis justi sanguine, usque ad Zachariæ sanguinem, Barachæ filii, quem vos inter ædem & aram necastis.

36 Itaque certo scitote horum omnium pœnas daturam esse nationem hanc.

37 Hierosolyma, Hierosolyma, quæ vates occidis, & ad te missos lapidas, quoties volui congregare tuos natos, quomodo gallina suos pullos sub alas congregat, & noluistis.

38 Scitote vestram domum vobis desertam relictum iri.

39 Sic enim habetote, vos non esse me visuros deinceps, donec dicatis, Bene sit venienti in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Templi solo æquatio. Cædes. Filiorum angustia. Pseudo-vates. Consilium afflictis. Orbis judicium. Christi raditus. Veritatis firmitas. Cui nota judicii momenta. Servus diligens ac nequam.

CUM autem egressus Jesus discederet ex æde, venerunt ejus discipuli ostensum ei templi structuram.

2 At Jesus: Videtisne hæc omnia, inquit eis: hoc vobis confirmo, fore ut hic nullus lapis super lapidem relinquatur, quin diruatur.

3 Sedentem autem eum in monte olivarum, aggressi sunt discipuli seorsim his verbis, Dic nobis quando hæc futura sint, & quod signum sit adventus tui, interituſque mundi.

4 Quibus Jesus ita respondit: Videte ne quis vos fallat.

5 Multi enim venient in meo nomine

nomine, qui se Christos esse dicent, multosque decipient.

6 Futurum est autem ut bella bellorumque rumores audiatis: videte ne perturbemini: oportet enim omnia fieri, sed nondum finis erit.

7 Consurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum, eruntque fames & pestes & terræ motus certis locis:

8 quæ omnia principium erunt dolorum.

9 Tunc in calamitatem trademini, & occidemini, eritisque cunctis gentibus invisi propter nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient multi, & alius alium prodent, atque oderint:

11 existentque multi falsi vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot erunt scelera, refrigescet multorum charitas.

13 Qui autem ad finem perseveraverit, is servabitur.

14 Prædicabitur autem hoc regium evangelium per totum orbem, quod sit cunctis gentibus testimonio, ac tum veniet finis.

15 Cùm autem calamitosum nefas (quod à Daniele vate prædictum est) stare videritis in loco sacro, qui legit, intelligat:

16 tunc qui erunt in Judæa, fugiant in montes:

17 qui erit in tecto, ne descendat ad auferendum aliquid ex domo sua:

18 & qui erit ruri, nè retrò revertatur ad tollenda sua vestimenta.

19 Hei ventrem ferentibus, & lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non accidat vestra fuga in hyeme, nec in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta nec hactenus ab orbe condito fuit, nec futura est:

22 quid nisi decurtaretur illud tempus, nemo prorsus evaderet: sed propter electos decurtabitur illud tempus.

23 Tunc, si quis vobis dixerit: Ecce hic Christus, aut hic, ne creditote,

24 existent enim falsi Christi, falsique vates, qui tanta portenta ac prodigia edent, ut decipiantur (si fieri posset) etiam electi.

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis dicetur in sylvis adesse, ne exitote: si in penetralibus, ne creditote.

27 Ut enim fulgur ab Oriente profectum apparet ad Occidentem, sic erit adventus filii hominis.

28 Nam ubicunque erit cadaver, eo congregabuntur aquilæ.

29 Protinus autem post illius temporis calamitatem, sol obscurabitur, neque luna suum splendorem emittet, & stellæ de cœlo cadent, cœlique potestates concutientur;

30 ac tum apparebit in cœlo signum filii hominis. Tum vero plangent omnes terrarum nationes, videbuntque filium hominis venientem in cœlestibus nubibus, cum multa potentia atque gloria,

31 qui suos nuncios mittet cum vocalissima tuba, qui ejus electos à quatuor ventis, ab extremo cœli ad altetum extremum congregabunt,

32 A ficu autem discite similitudinem. Cùm jam ejus ramus tenerescunt & enascuntur folia, cognoscitis instare æstatem.

33 Sic vos quoque, cùm hæc omnia videbitis, scitote instare præ foribus,

34 Ha

34 Hoc vobis confirmo, non prius hanc ætatem præcerituram esse, quàm fiant hæc omnia.

35 Etiam si cælum & terra intereant, mea dicta non interibunt.

36 Cæterùm illam diem atque horam nullus scit, ne cœlestes quidem angeli, sed meus pater solus.

37 Ut autem accidit tempore Noe, sic etiam erit adventus filii hominis.

38 Ut enim tempore, quod fuit ante diluvium, comedebatur, potabatur, contrahebantur invicem matrimonia, usque ad diem quo Noe in arcam ingressus est,

39 nec ante cognitum est quam venit diluvium, quod omnes sustulit: sic erit etiam adventus filii hominis.

40 Tunc ex duobus, qui in agro erunt, alter assumetur, alter relinquetur:

41 ex duabus in pistrino molentibus, altera assumetur, altera relinquetur.

42 Vigilate igitur, quandoquidem nescitis qua hora vester herus venturus sit.

43 Illud autem scitis, si sciret paterfamilias qua vigilia fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum:

44 Quapropter vos quoque estote parati: nam qua hora non arbitramini, venturus est filius hominis.

45 Quòd si quis est fidelis servus, atque prudens, quem herus præfecerit suæ familiæ, ut ei alimoniam suo tempore præbeat,

46 beatus est ille servus quem cùm venerit ejus herus, offenderit suum officium facientem:

47 profectò (inquam vobis) eum suis omnibus præponet facultatibus:

48 Quòd si malus ille servus cum suo animo cogitans, herum suum diu adventum differre

49 cœperit pulsare conservos, epularique & potare cum vinolentis:

50 veniet illius servi dominus inexpectato ei die, ignotaque hora,

51 & eum dissecabit, ac ad simulatorum conditionem rediget, ubi ploratus erit stridorque dentium.

CAPUT XXV.

Virginis obviæ sponso. Vigilantia, Attributa talenta. Orbis judicium. Beati, miserique.

TUNC similiter accidet in regno cœlesti, atque in decem virginibus, quæ sumptis suis lucernis profectæ sunt obviam sponso.

2 Erant autem earum quinque stultæ, & totidem prudentes:

3 quæ quidem stultæ, sumptis suis lucernis, non sumpsere secum oleum:

4 at prudentes oleum cum lucernis sumpserunt in suis vasis.

5 Tardante autem sponso, dormitarunt omnes, dormieruntque.

6 Deinde media nocte clamor extitit: Adventat sponsus, prodite ei obviam.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, suasque lucernas adornarunt.

8 At fatuæ prudentibus dixerunt: Impertite nobis de oleo vestro, nam lucernæ nostræ extinguuntur.

9 Sed prudentes eis ita responderunt: Quid si non satis sit nobis & vobis? quin ite potiu-

potius ad venditores & vobis emite.

10 Euntibus autem illis ad emendum, venit ſponſus cum quo quæ paratæ erant ingreſſæ ſunt ad nuptias, clauſæque ſunt fores.

11 Poſtea veniunt & reliquæ virgines: & Domine, Domine, inquiunt, aperi nobis.

12 At ille; profectò non novi vos, inquit reſpondens,

13 Quamobrem vigilate, quandoquidem diem aut horam neſcitis, qua ſit venturus filius hominis.

14 Quemadmodum homo quidam peregrè profecturus, vocavit ſervos ſuos, eiſque facultates ſuas tradidit:

15 & uni quinque talenta dedit, alteri duo, alteri unum, pro ſua cuique facultate: deinde continuo peregrè profectus eſt.

16 Igitur qui quinque talenta acceperat, ivit ea negotiatum, & alia quinque talenta peperit.

17 Similiter & qui duo, lucratus eſt ipſe quoque altera duo.

18 Qui vero unum acceperat, ivit cavatum terram, dominique ſui pecuniam abdidit,

19 Multo pòſt tempore venit ſervorum illorum dominus, & cum eis rationes confert.

20 Igitur qui quinque talenta acceperat, acceſſit, & altera quinque obtulit, dicens: Domine, tu mihi quinque talenta tradidiſti: en ego altera quinque per ea lucratus ſum.

21 Et Dominus Rectè (inquit ei) ſerve bone & fidelis: ego te, qui in paucis fidelis fueris multis præficiam: ingredere in Domini tui voluptatem.

22 Item qui duo talenta acceperat, acceſſit: & Domine, inquit, tu mihi duo talenta tradidiſti: per quæ ego altera duo lucratus ſum.

23 Et Dominus: Rectè (inquit ei) ſerve bone & fidelis, quoniam tu in paucis fidus fuiſti, ego te multis præficiam: ingredere in Domini tui voluptatem.

24 Qui verò unum talentum acceperat, acceſſit & ipſe: & Domine, inquit, ſciebam te hominem eſſe ſeverum, qui & metas ubi non ſeminaſti, & inde colligas ubi non impendiſti

25 Id veritus, ivi obrutum humi tuum talentum: en habes tuum.

26 At Dominus ei reſpondens: Nequam, inquit, & ignave ſerve, cùm ſcires me & metere ubi non ſeminavi, & inde colligere ubi non impendi.

27 Debuiſti meam pecuniam committere menſariis: ita ego cùm veniſſem, meum cum fœnore recepiſſem.

28 Quamobrem auferte ei talentum, & ei date qui habet talenta decem.

29 Nam omni habenti dabitur; ita ut abunde: ab eo verò qui non habet, etiam quod habet auferetur.

30 Inutilem verò ſervum conjicite in imas tenebras, ubi fletus ploratus ſtridorque dentium.

31 Cùm autem venerit filius hominis cum ſua gloria, necnon omnes ſancti angeli cum eo, tum ſedebit in ſuo glorioſo tribunali,

32 coramque eo congregabuntur gentes omnes, iſque eos alios ab aliis ſeparabit, quemadmodum ſeparat paſtor oves ab hœdis,

33 ſtatuetque oves ad dexteram

ram ſuam, hœdos autem ad
levam.

34 Deinde dicet rex eis qui
erunt ad ejus dexteram: Ad-
ſte beati patris mei, poſſidete
aratum vobis regnum ab orbe
ondito;

35 Nam cùm eſurirem, dedi-
tis mihi comedere: cùm ſitirem,
ibere: me cùm hoſpes eſſem,
ccepiſtis:

36 cùm nudus, veſtiviſtis: cùm
æger, viſitaſtis: cum in
uſtodia viſiſtis.

37 Tum juſti ſic ei reſpon-
ebunt: Domine quando te
idimus eſurientem, ut paveri-
us? aut ſitientem, ut potum
ederimus?

38 quando autem te vidimus
oſpitem, ut acceperimus? aut
udum ut veſtierimus?

39 quando autem te vidimus
grum aut vinctum ut inviſe-
mus?

40 Quibus reſpondebit rex:
Certo ſcitote, quatenus vel mi-
imo horum meorum fratrum
eciſtis, vos mihi feciſſe.

41 Deinde dicet ſiniſtris:
Receſſite à me, execrabiles in
gnem ſempiternum, Diabo'o
jusque angelis paratum:

42 qui mihi nec eſurienti ci-
um. nec ſitienti potionem de-
eritis,

43 nec hoſpitem acceperitis,
ec nudum veſtieritis, nec æ-
rum & vinctum viſitaveritis.

44 Tum illi quoque ſic ei re-
ondebunt: Domine, quando
e vidimus eſurientem aut ſi-
ientem, aut hoſpitem, aut nu-
um, aut ægrum aut vinctum,
eque ſubvenimus?

45 Quibus ille ſic reſponde-
it: Profectò (inquam vobis)
uatenus vel minimo horum
on feciſtis, mihi non feciſtis.

46 Ita abibunt hi in pœnam
ſempiternam: juſti verò in vi-
tam ſempiternam.

CAPUT XXVI.

*In Jeſum conſilium. Apud Si-
monem unguentum. Judas pre-
ditor. Paſcha, Cœna Chriſti.
Petrus audax. Jeſus orans.
Diſcipulorum Sopor. Petrus
vulnerat. Vulnerantis pœna.
Diſcipulorum fuga. Jeſus
tractus ad Caiapham. Petri
abnegatio, periurium, pœni-
tentia.*

POſtquam hanc omnem ora-
tionem abſolvit Jeſus, ſic
allocutus eſt ſuos diſcipulos.

2 Scitis poſt biduum actum
iri Paſcha, cùm quidem filius
hominis tradetur ad crucifigen-
dum.

3 Tunc coiverunt Pontifices,
& Scribæ, & ſenatores populi,
in atrium Pontificis qui dicebā-
tur Caiaphas.

4 & conſultarunt de Jeſu frau-
dulenter capiendo, ac interfici-
endo.

5 Sed id feſto die faciendum
eſſe negabant, ne tumultus fieret
in populo.

6 Cùm eſſet autem Jeſus Be-
thaniæ in ædibus Simonis Le-
proſi,

7 acceſſit ad eum mulier, a-
labaſtrum habens unguenti pre-
cioſi; quo ejus accumbentis ca-
put perfudit.

8 Quo viſo, ejus diſcipuli
indignati dicere: Quorſum iſta
profuſio?

9 cùm poſſet unguentum hoc
vænire multo, & in pauperes
erogari:

10 id quod animadvertens
Jeſus dixit eis? Quid negotium
faceſſitis mulieri? cum opere
bono functa ſit erga me.

11 Semper

11 Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, at me non ſemper habebitis.

12 Nam quod hæc unguentum hoc in corpus meum contulit, id ad me ſepeliendum fecit.

13 Pro certo habetote, fore ut ubicunque publicabitur evangelium hoc per totum orbem, dicatur id quoque, quod ea fecit, ad ejus memoriam.

14 Deinde unus ex duodecim, nomine Judas Iſcariota, Pontifices aggreſſus, quæſiit ex eis,

15 ecquid ſibi dare vellent, ut eum illis proderet. Cui illi triginta pacti ſunt nummos argenteos.

16 Itaque deinceps quærebat opportunitatem eum prodendi.

17 Primo autem Azymalium die, diſcipuli Jeſum convenerunt, quærentes ubinam vellet ut ei Paſcha epulandum pararent.

18 Quibus ille præcepit, ut in urbem irent ad quendam, eique ſic dicerent: Magiſter dicit ſuum inſtare tempus, quo ſit apud te acturus Paſcha cum ſuis diſcipulis.

19 Igitur fecerunt diſcipuli ut eis mandaverat Jeſus, & Paſcha præpararunt.

20 Veſpere autem cùm accumberet cum duodecim.

21 epulantibus eis dixit: Certò ſcitote, fore ut unus veſtrûm me prodat.

22 Hic illi vehementer dolentes, cœperunt ei ſinguli dicere: Egone is ſum, Domine?

23 Et ille reſpondens: Qui mecum manum, inquit, in catino intinxerit, is me prodet

24 Abit quidem filius hominis, quomodo de eo ſcriptum eſt. Sed væ homini illi, per quem filius hominis prodendus eſt. Satius fuiſſet homini illi, non naſci.

25 Et Judas, ejus proditor, ſic eſt locutus! Iſne ego ſum, Rabbi? Cui ille: Tu dixiſti.

26 Epulantibus autem eis, Jeſus panem cepit, actiſque laudibus, fregit deditque diſcipulis, & Accipite, inquit, comedite: hoc eſt corpus meum.

27 Deinde capto poculo, actiſque laudibus, dedit eis, dicens: Bibite ex eo omnes:

28 Hic eſt enim ſanguis meus novi fœderis, pro multis effundendus ad veniam peccatorum.

29 Sic autem habetote, non me dehinc bibiturum eſſe de hoc fructu viteo, uſque ad illam diem, qua eum libam vobiſcum novum in regno patris mei.

30 Deinde dictis laudibus, profecti ſunt ad montem olivarum.

31 Tum Jeſus: Vos omnes, inquit eis, me deſeretis hac nocte, Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem & diſpergentur oves gregis.

32 Sed poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.

33 At Petrus ei reſpondens: Etiamſi te deſeruerint omnes, ego tamen nunquàm deſeram.

34 Et Jeſus: Hoc tibi confirmo, inquit ei, fore ut hac ipſa nocte, priuſquam gallus canet, tu me ter neges.

35 At Petrus: Etiamſi mihi tecum moriendum ſit, non te negabo. Similiterque etiam omnes diſcipuli dixerunt.

36 Tunc venit cum eis Jeſus in locum nomine Gethſemane, & diſcipulos ſic alloquitur: Sedete hic, dum ego illuc ad precandum eo.

37 Tum

7 Tum aſſumpto Petro, & bus Zebedæi filiis, dolere it atque angi.

8 Deinde dicit eis Jeſus: In o ſum animi dolore, ut e- iar. Manete, hic & vigilate cum.

9 Deinde paululum progreſ- pronus procidit, & hunc in dum ſupplicat: Mi pater, ſi poteſt, fac ut effugiam hoc ulum: quanquam non ut e- volo, ſed ut tu.

0 Deinde venit ad diſcipu- quos nactus dormientes, di- Petro: Adeone non potuiſtis m horam vigilare mecum?

1 vigilate & orate, ne in- is in tentationem. Spiritus dem promptus eſt, ſed caro rma.

2 Rurſus itera·ò ſupplica ivit his verbis: Mi pater, on poteſt hoc à me declinari ulum, quò minus id bibam, quod tu vis.

3 Deinde ubi venit, offendit rurſum dormientes: erant m eorum oculi gravati.

4 Igitur relictis eis, rurſus oratum tertiò iiſdem ver-

5 Deinde venit ad ſuos di- pulos, &, Dormite dehinc, in- t eis, ac requieſcite. En ad- hora qua filius hominis tra- ur in manus improborum.

6 Su gite, eamus: en adeſt us proditor.

7 Adhuc eo loquente, ecce rat Judas unus ex duode- , & unà cum eo ingens mul- udo, cum gladiis, & fuſtibus, ontificibus ſenatoribuſque po- i.

8 Qui eum autem prodidit, erat eis ſignum, dicens. em oſculatus fuero, is eſt, m comprehendite,

49 Igitur Jeſum protinus ag- greſſus, dixit: Ave Rabbi, eumque deoſculatus eſt.

50 Et Jeſus: Amice (inquit ei) quorſum ades?

51 Tum illi Jeſum aggreſſi manus in eum injecerunt, eumque comprehenderunt. Ecce autem unus comitum Jeſu gladium ſuum admota manu ſtrinxit, & Pontificis ſervum percuſſit, eique auriculam amputavit.

52 Tum Jeſus: Refer, inquit ei, gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui gladio utuntur, gladio peribunt.

53 An exiſtimas non poſſe me jam exorare patrem meum, ut mihi pluſquam duodecim angelorum legiones præbeat?

54 Sed quo pacto confierent, quæ fieri oportere proditum eſt literis?

55 Ea hora dixit Jeſus illi multitudini: Vos quaſi ad latronem profecti eſtis cum gladiis & fuſtibus ad me capiendum. Quotidie apud vos degebam, docens in fano, neque comprehendiſtis.

56 Hoc verò totum factum eſt ut vatum ſcripta comprobarentur. Tunc diſcipuli omnes eo relicto, fugerunt.

57 Illi autem comprehenſum Jeſum abduxerunt ad Caiapham Pontificem, quò Scribæ Senatoreſque convenerant.

58 Petrus verò eum procul ſecutus eſt, uſque ad Pontificis atrium, & introgreſſus reſedit cum miniſtris, ut exitum videret.

59 Pontifices autem & ſenatores totuſque conſeſſus quærebant falſum teſtimonium contra Jeſum, ut eum occiderent.

60 nec inveniebant: cumque multi acceſſiſſent falſi teſtes, tamen

tamen non inveniebant. Tandem accesserunt duo falsi testes.

61 qui dixerunt eum dixisse, posse se Dei templum diruere, & triduo instaurare.

62 Tum Pontifex surrexit, & ei dixit: Nihilne respondes? quid testantur hi contra te?

63 Cumque sileret Jesus, Pontifex eum his verbis affatus est: Obtestor te per Deum viventem, ut nobis dicas an tu sis Christus Dei filius.

64 Cui Jesus: Est ut dixisti, inquit: ac scitote futurum esse, ut filium hominis videatis sedentem ad dexteram potestatis, & in nubibus venientem cœlestibus.

65 Tum Pontifex vestimenta sua lacerare, eum impie locutum esse dicens: Quid jam nobis opus est testibus? en nunc audivistis ejus impiam vocem.

66 Quid censetis? Illi verò morte dignum esse, respondere, Tum ei faciem conspuere, & colaphos impingere. Alii alapis ferire,

67 dicentes: Divina nobis, Christe, quis sit qui te percussit.

68 Interea Petrum foris in atrio sedentem, aggressa est his verbis ancilla quædam:

69 Tu quoque eras cum Jesu Galilæo.

70 At ille coram omnibus negavit scire se quid illa diceret,

71 Deinde egressum eum in vestibulum conspicata alia, dixit eis qui illic erant: Hic quoque erat cum Jesu Nazareno.

72 Ille verò rursum jurejurando negavit, se novisse hominem,

73 Paulo post qui adera aggrediuntur Petrum: Profect inquiunt, tu quoque ex iis e nam tua te locutio manifest reddit

74 Tum ille se diris age & jurare cœpit, se non novi hominem: statimque gallus ca tavit.

75 & Petrus Jesu dictum cordatus, qui sibi dixisset, ut priusquam gallus cantar ter eum negaret: foràs egress est, & acerbè flevit.

CAPUT XXVII.

Juda mors, Ager emptus, Chr silentium. Barabbas, Mul ris insomnium. Pilati lo Judæorum in semet dira. J cruciatus, Cruci suffixus tatus. Vestes Christi, titu Latrones, Probra, Tenebræ. sus ad patrem. ejus mo Portenta, Milites. Hum Jesu, sepulchrum obsignat custoditum.

MAnè autem consilium i erunt omnes Pontifices, senatores populi contra Jesu de eo interficiendo,

2 eumque vinctum abdu runt, & Pontio Pilato præs tradiderunt.

3 Tum Judas ejus prodit videns eum esse damnatum, p nitens reddidit triginta nu mos argenteos Pontificibus Senatoribus,

4 se peccavisse dicens: q sanguinem prodidisset innocen tem. At illi: Quid ad nos inquiunt: tu videris.

5 Ille verò, abjectis in tem plo nummis, discessit & se l queo præfocatum ivit.

6 Pontifices autem, sumpt nummis, dixerunt eos non lice in templi fiscum referre, qui pe cùm precium esset sanguin

7 Itaq

7 Itaque capto consilio, emerunt eis agrum figuli, ad peregrinorum sepulturam.

8 Ideoque vocatus est ager ille, ager sanguinis, ad hunc diem.

9 Tunc accidit quod à Jeremia vate dictum fuerat his verbis: Itaque sumpserunt triginta argenteos, precium æstimati, quem licitati emerunt ab Israelitis,

10 eosque impenderunt in agrum figuli, quemadmodum mihi præcepit Dominus.

11 Jesus autem stetit ante præsidem, eumque sic prætor interrogavit: Esne tu rex Judæorum? Cui Jesus: Est ut dicis, inquit.

12 Cumque à Pontificibus & senatoribus accusaretur, nihil respondit.

13 Tum Pilatus dixit ei: Non audis quæ contra te testentur?

14 At ille ei ad nullum prorsus verbum respondit, adeo ut valdè miraretur prætor.

15 Per festum autem solebat prætor unum vinctum plebi remittere quem vellent,

16 Habebant tum quendam vinctum illustrem, nomine Barrabam.

17 Igitur cùm convenissent: Dixit eis Pilatus, Utrum vultis vobis remittam? Barrabam, an Jesum, cognomine Christum?

18 Sciebat enim eum per invidiam ab eis esse traditum.

19 Sedente autem eo pro tribunali, sic ei significandum mandavit ejus uxor: nihil tibi sit cum innocente isto: multa enim hodie secundum somnium passa sum propter eum.

20 Pontifices verò & senatores plebi persuaserunt, ut Barrabam peterent, Jesumque perderent,

21 Itaque cùm prætor ex eis quæsiviſſet, utrum duorum vellent ut eis remitteret, dixerunt Barrabam.

22 Et Pilatus: Quid ergo, inquit eis, faciam de Jesu nomine Christo? Cui omnes, crucifigatur, inquiunt.

23 Et Prætor: Quid enim mali fecit? At illi vehementius clamare: Crucifigatur.

24 Igitur videns Pilatus se non solum nihil proficere, sed etiam majorem tumultum fieri, sumpta aqua manus coram plebe lavit, dicens: Ego insons hujus innocentis sanguinis sum, vos videritis.

25 Et universus populus sic respondit: ejus sanguinem luamus nos nostrique nati.

26 Tunc ille Barrabam remisit eis. Jesum autem verberavit, & crucifigendum tradidit.

27 Tum prætoriani milites Jesum in prætorium ducunt, & ad eum totam cohortem congregant,

28 eumque spoliatum induunt chlamyde coccino,

29 & contextam ex spinis coronam imponunt ejus capiti, & arundinem in ejus dexteram, atque ita ante eum congenulantes, illudunt ei dicentes: Salve rex Judæorum:

30 eumque conspuunt, & sumpta arundine ei caput contundunt.

31 Deinde, postquam ei illuserunt, spoliant eum chlamyde, ipsiusque vestibus induunt, & in crucem tollendum abducunt.

32 Exeuntes autem nacti sunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, quem coegerunt Jesu ferre crucem.

33 Deinde ubi venerunt in locum nomine Golgotha, qui Calvariæ locus appellatur.

34 dederunt ei bibere acetum cum felle mixtum: quod ille cùm gustasset noluit bibere.

35 Eo autem crucifixo, ejus vestimenta sorte jacta dispertiverunt, ut comprobaretur dictum illud vatis: Mea inter sese vestimenta partiti, super veste mea sortem jecerunt.

36 Igitur sedentes eum illic observabant.

37 Posuerant autem supra caput ejus scriptam ejus causam: Hic est Jesus rex Judæorum.

38 Tum crucifiguntur cum eo latrones duo, alter ad dexteram, alter ad sinistram.

39 Qui præteribant autem, ei maledicebant, motantes sua capita,

40 & dicentes: Qui templum destruis, & triduo instauras, serva teipsum. Si Dei filius es, descende de cruce.

41 Similiter & Pontifices cum Scribis & Senatoribus illudentes dicebant,

42 Alios servavit, seipsum servare non potest. Si Israelitarum rex est, descendat nunc de cruce & ei credemus.

43 Deo confidit, liberet nunc eum, si ei favet: quandoquidem dixit esse se Dei filium.

44 Atque idem ei etiam latrones cum eo crucifixi exprobrabant.

45 A sexta autem hora extiterunt per universam terram tenebræ usque ad horam nonam.

46 Circa nonam horam exclamavit Jesus magna voce, dicens: Eli eli lamasabachthani hoc est, Mi Deus, mi Deus, u me dereliquisti?

47 Quo audito, quidam e rum, qui illic aderant, dicebat eum vocare Eliam.

48 Ac statim cucurrit eor unus, sumptaque spongia, aceto repleta, affixaque arun ni, dabat ei bibere.

49 At reliqui dicere: Sin videamus an veniat Elias s vatum eum.

50 Jesus autem, cùm rurs ingenti voce clamasset, em spiritum.

51 Et ecce templi velum duas partes à summo ad im fissum est, & terra commota & saxa fissa.

52 & monimenta aper multaque corpora sanctorum qui obdormiverant surrexer

53 qui ex monimentis eg si, post ejus resurrectionem, gressi sunt in sanctam urb & multis apparuerunt.

54 Centurio verò, & c comites, Jesum custodient viso terræ motu, & iis qua ciderant, vehementer tem confessi sunt eum verè Dei fil fuisse.

55 Erant autem illic m mulieres procul spectantes q Jesum ex Galilæa secutæ fuer ei ministrantes.

56 in quibus erat Maria Ma dalena, & Maria Jacobi & Jo mater, & mater filiorum Zeb dæi.

57 Sub vesperum autem nit dives homo ab Arimath nomine Josephus, qui & fuerat à Jesu disciplina,

58 Is Pilatum aggressus tiit Jesu corpus. Tum Pil jussit tradi corpus,

59 Et Joſephus ſumptum corpus involvit mundo linteo.

60 & in ſuo novo monimento poſuit, quod in ſaxo exciderat, advolutoque ingenti lapide ad oſtium monimenti diſceſſit,

61 cùm quidem illic eſſet Maria Magdalena, & altera Maria, è regione ſepulchri ſedentes.

62 Poſtero die, qui eſt poſt præparationem, coiverunt Pontifices & Phariſæi ad Pilatum,

63 & eum ſic allocuti ſunt: Domine, meminimus deceptorem illum dicere, cùm adhuc viveret, ſeſe intra tres dies eſſe reſurrecturum.

64 Quare jube muniri ſepulchrum uſque ad diem tertium, ne fortè ejus diſcipuli eum ſurreptum eant, dicantque populo, eum ex mortuis ſurrexiſſe, atque ita novus oriatur error priore deterior.

65 Quibus Pilatus: Habetis cuſtodiam, inquit: ite id munitum veſtro modo.

66 Ita illi ſepulchrum munierunt: & lapidem, præter adhibitam cuſtodiam, ſigillarunt.

CAPUT XXVIII.

Angelus ad ſepulchrum, Cuſtodum pavor. Angelus ad mulieres, iiſdem Jeſus obvius. Obarati cuſtodes. Jeſus in Galilæa: doctrina ad ſuos & Baptiſmus.

1 A autem nocte ſeptidui, quæ in primam à Sabbato em illuceſcit venit Maria Magdalena, & altera Maria, ſpectam ſepulchrum.

2 Ecce autem magnus terræ otus. Angelus enim Domini cælo degreſſus, venerat alutum lapidem ab oſtio, & ſuper eo ſedebat.

3 Erat autem ejus ſpecies fulguris ſimilis, & indumentum tam album quàm eſt nix,

4 Atque ejus metu perculſi cuſtodes, pene exanimati ſunt.

5 Is angelus ſic eſt mulieres allocutus: Ne metuite vos: Scio vos Jeſum quærere crucifixum.

6 Non eſt hic: ſurrexit enim, quemadmodum prædixerat. Adeſte, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 ac protinus ite nunciatum diſcipulis, eum à mortuis ſurrexiſſe, & vos in Galilæam antecedere: illic eum viſuros eſſe. Hoc ego vobis dico.

8 Igitur illæ confeſtim ex monimento cum metu & ingenti lætitia egreſſæ, id ejus diſcipulis renunciatum concurrerunt.

9 Ut autem id diſcipulis renunciatum ibant, ecce Jeſus occurrit eis. Salvete inquit. Atque illæ acceſſerunt, ejuſque pedes prehenderunt, & eum veneratæ ſunt.

10 Tum Jeſus: Ne metuite inquit eis: ite nunciatum meis fratribus, ut abeant in Galilæam, & ibi me videbunt.

11 Euntibus autem illis, quidam cuſtodum venerunt in urbem, & Pontificibus rem omnem nunciarunt.

12 Atque illi cum ſenatoribus coiverunt: & capto conſilio ſatis grandem pecuniam militibus dederunt,

13 atque ita dixerunt: Dicite, ejus diſcipulos veniſſe noctu, & eum vobis dormientibus ſurripuiſſe.

14 Quòd ſi hoc apud prætorem fuerit auditum, nos id ei perſuadebimus, ſecuroſque reddemus vos.

15 Igitur illi, accepta pecunia, fecerunt ut erant edocti, eſtque res illa divulgata apud Judæos ad hunc diem.

16 Undecim autem diſcipuli in Galilæam profecti ſunt in montem, quò eis Jeſus præceperat.

17 eumque viſum adoraverunt: nonnulli dubitarunt,

18 Et Jeſus aggreſſus eos, eſt locutus: Mihi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra.

19 Vadite igitur doctum omnes gentes, eoſque baptizate nomen patris & filii, & ſpiritus ſancti,

20 docentes eos exequi quæcunque vobis præcepi. Ego vobis adfuturus ſum perpetuò, usque ad finem ſeculi.

EVAN

EVANGELIUM AUTHORE MARCO.

CAPUT I.

De Johanne vaticinium: ejusdem locus, actio, concio vestis, cibus, Christi baptismus. & Johannis. Baptizatus Jesus. Vox cum columba. Christi tentatio: ad hunc angeli: ejus doctrina. Simonis, Andreæ, Jacobi, Johannis vocatio. Spiritus impurus, Petri socrus. Ad sacerdotem leprosus.

1 Initium Evangelii Jesu Christi Dei filii.

2 ut scriptum est in vatibus: Ego tibi meum præmittam nuncium, qui tibi viam præparet

3 Vox clamantis in solitudine: Parate viam Domini: dirigite semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in solitudine & emendationis vitæ baptisma publicabat ad peccatorum veniam:

5 ad eumque proficiscebatur tota Judæa regio, ac Hierosolymitani, & ab eo baptizabantur omnes in Jordane fluvio, confitentes peccata sua.

6 Erat autem Johannes indutus camelinis pilis, lateribus pelleo cingulo cinctis, vescebatq, locustis & melle sylvestri.

7 atq, hujusmodi verbis publicè docebat: Venit quidam post me, adeò me præstantior, ut ego non sim dignus qui ejus calceorum corrigiam pronus solvam.

8 Ego quidem vos aqua baptizavi: at is vos sancto spiritu baptizabit.

9 Accidit autem ut per eos dies veniret Jesus à Nazaretha Galilææ, isque à Johanne baptizatus est in Jordane:

10 qui Johannes simulac ex aqua egressus est, vidit cœlum findi, & spiritum quasi columbam descendere in eum,

11 extititque vox ex cœlo: Tu es meus charissimus filius, qui mihi acceptus es.

12 Statimque spiritus eum egit in solitudinem,

13 ibique fuit in solitudine dies quadraginta, tentatusque est à Satana, eratque cum feris, & ei ministrabant angeli.

14 Postquam autem captus est Johannes, venit Jesus in Galilæam, divinique regni evangelium publicavit,

15 dicens, completum esse tempus, & instare Dei regnum, corrigerent se, & evangelio crederent,

16 Ambulans autem apud Galilææ lacum, vidit Simonem & Andream ejus fratrem jacientes in lacum retia: erant enim piscatores.

17 Et Jesus dixit eis: Venit post me, & efficiam ut fitis hominum piscatores.

18 Atq, illi confestim, relictis suis retibus, eum secuti sunt.

19 Inde paululum progressus vidit Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, qui & ipsi in navi reficiebant fundas,

20 eosque protinus vocavit atque illi, patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis relicto, eum subsecuti sunt:

21 Profecti sunt autem Ca-

pharnaum, atque ille continuò ingreſſus Sabbatis in collegium docet,

22 illis ad ejus doctrinam attonitis: quippe qui eos doceret ut poteſtate præditus non ut Scribæ.

23 Erat autem in eorum collegio homo impurum habens ſpiritum, qui ſic exclamavit:

24 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Nazarene? veniſti perditum nos? Scio te quis ſis, Sanctus Dei.

25 At Jeſus eum increpuit, dicens: Obmuteſce, & ex iſto migra.

26 Tum illum ſpiritus impurus laceravit, & ingenti cum clamore exiit ex eo.

27 Id quod admirati ſunt omnes, ita ut inter ſeſe diſceptarent quidnam id eſſet? quænam ea foret nova doctrina? quod per poteſtatem etiam impuris ſpiritibus imperaret, iique ei parerent,

28 Itaque dimanavit celeriter ejus fama in omnia Galilææ finitima.

29 Simulac autem ex collegio egreſſi ſunt, venerunt in ædes Simonis & Andreæ, cum Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis jacebat febricitans, id quod illi ei ſtatim dixerunt:

31 atque ipſe eam aggreſſus, ejus manu prehenſa allevavit, eaque protinus liberata febre, cœpit eis miniſtrare.

32 Sub veſperam autem, occidente ſole, adferebantur ad eum omnes malè affecti, ac furioſi,

33 totaque civitas convenerat ad fores,

34 atque ille multos, qui variis morbis vexabantur, ſanavit, & multa dæmonia ejecit, neque ſinebat dicere dæmonia, ſe ſcire eum eſſe Chriſtum.

35 Manè autem, multa adhuc nocte, ſurrexit exiitque Jeſus, & abiit in deſertum locum, atque illic orabat,

36 Quem conſecuti Simon & ejus comites,

37 eumque nacti, dicunt ei eum ab omnibus conquiri.

38 Quibus ille: Eamus inquit, in finitima oppidula, ut illic quoque prædicem. Hac enim de cauſa profectus ſum.

39 Itaque publicè docebat in eorum collegiis per totam Galilæam, & dæmonia ejiciebat.

40 Aggreſſus autem eum leproſus congenulans hujuſmodi verbis rogavit: Si vis, potes me purgare.

41 Et Jeſus miſertus illum porrecta manu tetigit: Volo, inquit ei, purgator.

42 Et ſimul eo locuto, diſceſſit ab illo lepra, iſque purgatus eſt,

43 Ei autem interminatus, eum protinus ejecit.

44 & Vide, inquit, ne cui quid dicas: ſed i oſtenſum te ſacerdoti, & offer ob tui purgationem quæ præcepit Moſes ut eis eſſent teſtimonio.

45 At ille egreſſus cœpit multa prædicere, & rem ita divulgare, ut Jeſus non jam poſſet palam in urbes ingredi, ſed foris deſertis in locis eſſet, cum quidem ad eum veniretur undique.

CAPUT II.

Paralyticus. In peccata Jeſu. Levi. Cum Chriſto peccatores. Cui Chriſtus. Pro diſcipulis. jejunio, ac ſpicis.

CUM autem rurſus poſt aliquot dies ingreſſus eſſet Capharnaum,

2 ubi auditum eſt eum eſſe domi, protinus tam multi con-

venerunt

venerunt, ut eos ne veſtibulum quidem caperet.

3 Ad quos cùm verba faceret, veniunt ad eum quidam membris captum ferentes, qui à quatuor portabatur.

4 Qui cùm ad eum accedere propter hominum turbam non poſſent, detexerunt tectum ubi erat ille, factoque foramine demiſere grabatum in quo jacebat ſideratus.

5 Eorum viſa fiducia Jeſus, dicit ſiderato: Nate, ignoſcuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem Scribarum quidam illic ſedentes qui cum ſuis animis ſic cogitabant:

7 Quî fit, ut hic ita loquatur impiè? Quis poteſt ignoſcere peccata, niſi unus Deus?

8 Tum Jeſus cum protinus animo ſuo eos ſic ſecum cogitare cognoviſſet, dixit eis: Quid iſta cogitatis cum veſtris animis?

9 Utrum facilius eſt dicere ſiderato: Ignoſcuntur tibi peccata? an dicere: Surge, & ille grabatum tuum & ambula?

10 Atqui ut ſciatis poteſtatem habere filium hominis ignoſcendi in terris peccata,

11 tibi dico (inquit ſiderato) Surge, & ſublato grabato tuo i domum tuam.

12 Atq; ille protinus ſurrexit, ſublatoque grabato exiit coram omnibus, adeò ut omnes attoniti cum collaudarent, ſeſe nihil unquam tale vidiſſe confitentes.

13 Profectus eſt autem rurſus ad lacum, & ad eum omnes vulgò veniebant, iſque eos docebat.

14 Præteriens autem Jeſus, conſpicatus Levim Alphæi filium, ad publicanorum menſam ſedentem dicit ei: Sequere me. Atque ille ſurrexit, eumque ſecutus eſt.

15 Accidit autem ut Jeſu in illius ædibus convivante, cùm multi publicani & improbi cum eo ejuſque diſcipulis accumberent (erant enim multi qui eum ſecuti fuerant.)

16 Scribæ & Phariſæi, eo viſo cum publicanis & improbis cibum capiente, quærerent ex ejus diſcipulis, qui fieret ut cum publicanis & improbis cibum potionemque ſumeret?

17 Quo audito, Jeſus dixit eis: Non egent valentes medico, ſed male affecti. Non veni vocatum inſontes, ſed ſontes ad frugem.

18 Cùm ſolerent autem Johannis & Phariſæorum diſcipuli jejunare, eum hujuſmodi verbis convenerunt: Quî fit ut Johannis & Phariſæorum diſcipuli jejunent? tui diſcipuli non jejunent?

19 Quibus Jeſus: poſſuntne qui nuptias celebrant, inquit, dum eis ſponſus adeſt, jejunare? Quandiu habent ſecum ſponſum, non poſſunt jejunare.

20 Sed veniet tempus cùm eis ſponſus auferetur: quo quidem tempore jejunabunt.

21 Neque verò quiſquam panni rudis pittacium affuit veteri veſtimento. Alioquin novum illud ejus ſupplementum auferret veteris partem, atque ita deterior fieret riſſura.

22 Neque quiſquam vinum novum in veteres utres recondit: alioquin rumperet utres vinum novum, & vinum effunderetur, & utres perderentur: ſed eſt vinum novum in novos utres condendum.

23 Accidit autem ut eo per ſata tranſeunte, cum Sabbati dies eſſet, ejus diſcipuli iter facientes ſpicas vellerent,

24 Itaque Pharisæi dixerunt ei: En, cur faciunt Sabbatis, quod non licet?

25 Quibus ille: Nunquamne legistis, inquit, quid fecerit David, cùm aliquando egeret, & esuriret, ipse ejusque comites?

26 ut Dei domum ingressus, Abiathare Pontifice, appositios panes (quibus non nisi sacerdotibus vesci fas est) comederit, & suis etiam comitibus impertiverit?

27 Sabbatum (inquit eis) propter hominem factum est, non homo propter Sabbatum.

28 Itaque Dominus filius est hominis etiam Sabbati.

CAPUT III.

Arida manus. Concilium in Jesum. Discipulorum numerus, legatio, virtutes. Calumnia in Christum de Beelzebul. Peccatum inexpiabile. Quis Christo cognatus.

INgressus est autem rursus in collegium, ubi cùm homo esset aridam habens manum,

2 illi eum observabant, an Sabbato eum sanaret, ut eum incusarent.

3 Igitur ille homini siccam habenti manum dixit: Surge in medium.

4 Tum illos alloquens: Liceine Sabbatis benefacere, an malefacere? vitam servare, an interficere?

5 Cumque illi tacerent, ille eos iratè circum intuitus, eorum animi callum dolens, dicit homini: Extende manum tam. Atque ille extendit, eaque tam sana reddita est, quàm erat altera.

6 Pharisæi vero egressi, protinus cum Herodianis consilium de eo perimendo ceperunt,

7 At Jesus sese cum suis discipulis recepit ad lacum, eumque ingens hominum multitudo à Galilæa secuta est, & à Judæa,

8 & à Hierosolymis, & ab Idumæa, & ab agro Transjordanino, Tyroque & Sidoni finitimi, cùm audivissent quæ faceret, ad eum ingenti multitudine venerunt,

9 Itaque ille suis discipulis mandavit, ut sibi præstò esset navicula, propter turbam, ne ab illis premeretur:

10 multos enim sanaverat: itaque ruebant in eum, ut eum tangerent, quotquot erant in aliquo cruciatu.

11 Item spiritus impuri, cùm eum aspexerant, accidebant ei, & ita clamabant: Tu es Dei filius.

12 Quos ille multum objurgabat, ne se manifestum facerent.

13 Ascendit autem in montem, & advocavit quos voluit, atque ubi illi ad eum venerunt,

14 constituit duodecim, qui sibi comitarentur, & quos ad publicè docendum dimitteret,

15 quique potestatem haberent curandi morbos, & dæmonia ejiciendi.

16 Imposuit autem Simoni nomen Petrum:

17 itemque Jacobum Zebedæi filium, & Johannem Jacobi fratrem, quibus nomina imposuit Boanerges, hoc est tonitrui filii:

18 & Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum Alphæi filium, & Thaddæum, & Simonem Cananitam,

19 & Judam Iscariotam, qui à quo proditus est

20 Deinde

20 Deinde ubi domum venerunt, convenit rursum multitudo, adeò, ut ne cibum quidem capere possent.

21 Quo audito, sui ad eum capiendum profecti sunt: dicebant enim eum esse insanum.

22 Scribæ autem, qui à Hierosolymis descenderant, dicebant eum habere Beelzebulem, & per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

23 At ille eos advocatos sic est per similitudines allocutus: Potestne Satanas Satanam ejicere?

24 Quod si quod regnum ab sese dissidet, id regnum stare non potest.

25 Aut si qua domus secum ipsa dissidet, ea domus stare non potest.

26 Quòd si Satanas secum ipse pugnat, ac dissidet, stare nequit, sed finem habebit.

27 Non potest quisquam alicujus potentis supellectilem, in ejus ædes ingressus, diripere, nisi prius potentem illum vinciat, atque ita demum ejus ædes diripiat.

28 Certò scitote, omnia hominum generi peccata, & quæcunque maledicta dixerint ea esse ignoscenda.

29 Sed qui sancto spiritui maledixerit, nunquam assecuturus est veniam, sed obnoxius est supplicio sempiterno:

30 Quoniam dicebant eum immundum habere spiritum.

31 Venerunt autem ejus mater & fratres, foràsque manentes curarunt eum accersendum.

32 cum quidem eum circumsideret hominum multitudo. Cùm igitur illi ei dixissent, adesse foris ejus matrem, & fratres qui eum quærerent,

33 ille sic eis respondit: Quæ est mea mater: meique fratres?

34 Tum circumspectis discipulis, qui se circumsidebant: Ecce mea mater, inquit, meique fratres.

35 Quisquis enim Dei voluntati paret, is meus frater, & soror, & mater est.

CAPUT IV.

Semen jacientis parabola, Cur quibusdam per parabolas Christus. Obscuri declaratio. Lucernæ locus, usus. An quid verè latens, Relatio par. Seminator ac messor. Sinapis semen, Jesus in tempestate.

RUrsus autem cœpit ad lacum docere. tantaque ad eum convenit hominum multitudo, ut navem ingressus sederet in lacu, & omnem multitudinem, quæ apud lacum in terra erat,

2 multa per similitudines doceret, & inter docendum sic cis diceret:

3 Audite. Profectus est aliquando quidam sator ad serendum:

4 atque inter serendum accidit ut aliud caderet apud viam, id quod comederunt aereæ volucres, quæ supervenerunt.

5 Aliud cecidit in saxetum, ubi non multam habebat humum, idque statim exortum est, quod profundam terram non haberet:

6 deinde orto Sole, æstuavit, &, quoniam radicem non habebat, aruit.

7 Aliud cecidit in spinas, quæ spinæ creverunt, idque suffocarunt, ita ut fructum non ediderit.

8 Aliud cecidit in bonam terram, ediditque fructum, qui tanto incremento auctus est,

ut extulerit, partim cum trigesimo, partim cum sexagesimo, partim cum centesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum (inquit eis) audiat.

10 Cùm autem seorsum esset, interrogarunt eum sui, cum duodecim, de ea similitudine.

11 Quibus ille: Vobis datum est, inquit, regni Dei arcanum nosse: at cum illis exteris omnia per similitudines aguntur,

12 ut aspiciant, neque videant: & audiant, nec intelligant, ne ad frugem redeant, atque ita eis ignoscantur peccata.

13 An nescitis hanc similitudinem? inquit eis: quo pacto verò similitudines omnes cognoscetis?

14 Sator sermonem serit.

15 Secundum viam autem ubi seritur sermo, ii sunt qui simul ac audiverunt, venit Satanas, tollitque satum in eorum animis sermonem.

16 Similiter qui in saxetum seruntur, ii sunt, qui cùm sermonem audiunt, eum protinus accipiunt cum lætitia.

17 Verùm non habent in sese radicem, sed temporarii sunt: deinde orta propter sermonem calamitate, aut insectatione, citò dimoventur.

18 Qui autem in spinas seruntur, ii sunt qui sermonem audiunt,

19 sed superveniunt hujus vitæ curæ, & divitiarum fallacia, reliquarumque rerum cupiditates, quæ sermonem ita suffocant, ut sit infructuosus.

20 At in bonam terram sati, ii sunt qui sermonem & audiunt & admittunt, & fructum ferunt partim trigecuplum, partim sexgecuplum, partim centuplum.

21 Item hoc dixit eis; Numquid accenditur lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne ut in candelabro ponatur?

22 Nihil enim est tam occultum quod non sit patefaciendum, neque quicquam tam arcanè fit, quod non palàm futurum sit.

23 Si quis aures ad audiendum habet, audiat.

24 Videte quid audiatis, inquit eis, qua mensura metiemini, metiendum vobis est, & vobis addetur audientibus.

25 Nam qui habet, ei dabitur, qui verò non habet, etiam quod habet eripietur ei.

26 Deinde dicebat: perinde est cœleste regnum, ac si quis jaciat humi semen,

27 deinde dormiat, atque surgat noctes & dies, semenque germinet, & grandescat, eo nesciente.

28 Nam terra sponte sua parit primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum in spica frumentum.

29 Simulac autem fructus adolevit, ille falcem immittit, quoniam messis adest.

30 Item dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut qua id comparatione comparabimus?

31 Perinde est ac granum sinapi, quod cum in terra satum est, est quidem omnium terrestrium seminum vel minimum:

32 sed cum est satum, crescit, fitque omnium maximum olerum, tantosque ramos procreat, ut possint sub ejus umbra aereæ volucres nidulari

33 Hujusmodi similitudinibus multis ad illos verba faciebat prout audire poterant;

34 nec eos absq; similitudine

alloquebatur, ſed ſeorſum diſcipulis ſuis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis illo die ſub veſperam: Trajiciamus.

36 Itaque illi, omiſſa hominum multitudine, eum admiſerunt, ut erat in navi, cùm quidem aliæ quoque naviculæ eſſent unà cum eo.

37 Extitit autem tanta venti procella, ut fluctus adeò navem invaderent, ut ea jam repleretur,

38 cùm eſſet ipſe in puppi, ſuper cervicali dormiens. Igitur illi eum excitant, & Magiſter inquiunt, nihilne hoc curas, quod perimus?

39 At ille expergefactus, ventum objurgavit, & lacui dixit: Tace, obmutesce. Itaque ſedato vento, magna tranquillitas extitit.

40 Et ille: Adeóne timidi eſtis, inquit eis: quî fit ut fiduciam non habeatis?

41 Illi verò ingenti metu perculſi, dicere inter ſeſe: Et quis eſt hic, ut ei ventus & lacus obediant?

CAPUT V.

Damoniacus à legione. Demerſi ſues. Jeſus dimiſſus. Perſanati officium grati. Filia redviva. Profluvium vetus.

VEnerunt autem trans lacum in agrum Gadarenorum,

2 eique ſimulac ex navi egreſſus eſt, occurrit ex monimentis homo impurum habens ſpiritum,

3 in monimentis degere ſolitus, quem ne catenis quidem poterat vincire quiſquam:

4 quippe à quo ſæpe compedibus cateniſque vincto, diſcerptæ fuerant catenæ, & compedes comminutæ: nec eum quiſquam domare potuerat.

5 Semper autem noctes dieſque in montibus & ſepulchretis agens, clamabat, & ſeipſum lapidibus contundebat.

6 Is viſo procul Jeſu accurrit, eique honorem præbuit,

7 & ingenti voce clamans, inquit: Quid tibi mecum res eſt, Jeſu ſupremi Dei fili? Obteſtor te per Deum, ne me torqueas.

8 Ille enim ei dicebat: Exi impure ſpiritus ex homine,

9 eumque interrogabat, quod ei nomen eſſet, Cui ille reſpondit: Legio mihi nomen eſt, quoniam multi ſumus:

10 eumque multum orabat, ne eos extra eam regionem mitteret.

11 Erat autem illic apud montes porcorum grex ingens qui paſcebat.

12 Igitur eum rogarunt dæmones omnes ut ſe in porcos mitteret, ut in eos ingrederentur.

13 Id quod ſimulac eis permiſit Jeſus, egreſſi ſpiritus impuri, ingreſſi ſunt in porcos: atque grex per præceps in lacum decurrit (erant autem circiter duo millia) inque lacu ſuffocati ſunt.

14 Subulci autem fugerunt, idque & in urbe, & per rura nunciarunt, Itaque profecti homines ad videndum quid acciderat,

15 veniunt ad Jeſum, ſpectantque furioſum illum, ſedentem, veſtitumque, & ſanum mentis, qui legionem habuerat, timueruntque.

16 Cumque eis narraſſent, qui viderant, quid accidiſſet furioſo itemque de porcis.

17 cœperunt eum orare, ut ex ſuis finibus diſcederet.

18 Eum autem in navem ingreſſum

greſſum, rogabat qui furioſus fuerat, ut eſſet ei comes.

19 Verùm Jeſus non permiſit ei, ſed dixit: Abi domum tuam ad tuos: eiſque nunciato quæ tibi dominus, tui miſertus, fecerit.

20 Ita ille diſceſſit, cœpitque per Decapolim prædicare, quæ ſibi feciſſet Jeſus: id quod mirabantur omnes.

21 Jeſu autem rurſus in navi trajecto, convenit ad eum frequens hominum multitudo:

22 eumque eſſet apud lacum, venit quidam magiſtrorum collegii, nomine Jairus, qui eo viſo ei ad pedes accidit:

23 eumque multum oravit, dicens, filiolam ſuam in extremo eſſe periculo: veniret, eique manus imponeret ut ſervaretur, ac revaleſceret.

24 Ira ille cum eo abiit, tanta eum ſequente hominum multitudine, ut eum premerent.

25 Quædam autem mulier quæ ſanguinis profluvio duodecim jam annos laborabat,

26 & multa à multis paſſa medicis, omni ſua re conſumpta, non ſolum nihil profecerat, ſed in deterius venerat,

27 cùm de Jeſu audiviſſet, venit a tergo inter turbam ejuſque veſtimentum tetigit:

28 Cogitabat enim, ſi vel ejus veſtes attingeret, ſe ſalvam fore:

29 & protinus aruit ejus fons ſanguinis, ſenſitque ſe corpore eſſe ab ea miſeria ſanatam.

30 Et Jeſus ſtatim apud ſeſe vim à ſe profectam cognoſcens, converſus in turba dixit: Quis mea veſtimenta tetigit?

31 Cui ejus diſcipuli: Vides e à turba premi, & quæris quis te tetigerit?

32 Sed cum ille circumſpiceret, ut eam videret, quæ id fecerat

33 territa mulier & tremebunda, ſciens quid ſibi acciditſet, venit, & ei accidit, remque omnem, ut ſeſe habebat, dixit.

34 Et ille: Filia, inquit ei, tua te fiducia ſervavit: abi ſalva, & eſto à tuo malo ſana.

35 Adhuc eo loquente, veniunt à magiſtro collegii, qui ei dicunt: Tua filia mortua eſt, quid jam moleſtus es magiſtro?

36 At Jeſus ſimulac quid diceretur audivit, dixit magiſtro collegii: Ne metue, tantum crede.

37 Non ſivit autem quenquam ſe ſubſequi, præter Petrum, & Jacobum & Johannem Jacobi fratrem.

38 Deinde ubi venit in ædes magiſtri collegii, videt tumultum, & plorantes, multumque ejulantes.

39 ingreſſuſque dicit eis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella non eſt mortua, ſed dormit.

40 At illi eum deridere. Ipſe, ejectis omnibus, aſſumpto puellæ patre atque matre, & ſuis comitibus, ingreditur eo ubi jacebat puella:

41 ejuſque manu prehenſa, dicit ei: Talitha cumi: quæ verba ſic ſonant: Puella (inquam tibi) ſurge:

42 ſtatimque ſurrexit puella & ambulare cœpit (erat autem annorum duodecim) unde illi vehementer attoniti ſunt.

43 Præcepit autem eis Jeſus magnopere, ne quis id reſciſceret, eique cibum dari juſſit.

CAP.

CAPUT VI.

In patria propheta. Apoſtolorum miſſio, virtutes, habitus, egeſtas, mandata opera. De Jeſu ſententia Joannis vincula, mors, humatio. Panes quinque, ac duo piſces, malacia, alia.

1 Et inde profectus, venit in ſuam patriam, ſequentibus eum ejus diſcipuli.

2 Atque ubi advenit Sabbatum, cœpit in collegio docere, et ut multi audientes, attoniti dicerent: Unde ei hæc? & quæ eſt quæ ei data eſt ſapientia, et quæ fiunt ejus manibus miracula?

3 Annon hic eſt faber, Mariæ filius, Jacobi & Joſis, & Judæ, & Simonis frater? & annonne ſunt hic apud nos ejus ſorores? Itaque in eo offendebantur.

4 Et Jeſus dicebat eis, non eſſe vatem inhonoratum, niſi in ſua patria, & apud conſanguineos domique ſuæ

5 Itaque non potuit illic ullum facere miraculum niſi quòd paucos ægrotos impoſitis manibus ſanavit,

6 admiratus eorum infidelitatem Obibat autem vicos undique finitimos, docens:

7 vocatoſque duodecim, cœpit binos dimittere eiſque in ſpiritus impuros poteſtatem dedit:

8 præcepitque ne quid ad iter circumferrent, niſi baculum tantùm, non peram, non panem, non æs in crumena:

9 Sed ſandalis calcearentur, neque binas induerent tunicas.

10 Item eis dixit: Ubicunque domum ingreſſi fueritis, illic manetote, donec inde migretis.

11 Et quicunque vos non admiſerint, nec audiverint, vos illinc proficiſcentes, excutite pulverem, qui ſuberit veſtris pedibus, quod ſit eis teſtimonio. Hoc vobis confirmo, mitius actum iri cum Sodomis & Gomorris in die judicii, quàm cum illa civitate.

12 Igitur illi profecti, mores corrigere publicè docebant,

13 multaque dæmonia ejiciebant, & multos ægrotos oleo ungebant ac ſanabant.

14 Id cùm audiviſſet rex Herodes (nam celebre factum erat ejus nomen) dicebat, Johannem, qui baptizare ſolitus fuerat, ex mortuis ſurrexiſſe, ideoque eum tam eſſe factis potentem.

15 Alii dicebant Eliam eſſe, alii vatem eſſe, aut ut aliquem vatum.

16 Quo audito, Herodes dicebat, quem ipſe decollaſſet Johannem, eum eſſe: ex mortuis ſurrexiſſe.

17 Nam ipſe Herodes Johannem capiendum curaverat, & in cuſtodia vinciendum, propter Herodiadem Philippi ſui fratris uxorem, quam ipſe duxerat in matrimonium.

18 Dicebat enim Johannes Herodi, non licere ei uxorem habere ſui fratris.

19 Herodias autem imminebat Johanni, eumque interficere volebat: ſed non poterat.

20 propterea quod Herodes Johannem verebatur, ſciens virum eſſe juſtum, atque ſanctum, eumque obſervabat, eique multis in rebus auſcultabat, & eum libenter audiebat.

21 Accidit

21 Accidit autem opportuna dies, qua Herodes optimatibus tribunisque & primatibus Galilææ natalitia dabat:

22 & ingressa ipsius Herodiadis filia saltavit, Herodique & convivis ita placuit, ut dixerit rex puellæ: Posce me quicquid voles, tibi dabo;

23 eique sic juravit: Quicquid à me petieris, id tibi dabo, etiam si sit regni mei dimidium.

24 At illa egressa, consuluit suam matrem, ecquid peteret? Et mater jussit, ut Johannis Baptistæ caput.

25 Itaque illa statim festinanter ad regem ingressa, petiit his verbis: Volo ut mihi des protinus in catino caput Johannis Baptistæ.

26 Id quod dolens rex, tamen propter jusjurandum & convivas noluit ei denegare:

27 misitque confestim rex speculatorem, & ei, ut illius caput afferret, imperavit: ille eum in carcere decollatum ivit,

28 & ejus caput in catino attulit, ac puellæ tradidit: quod puella porro suæ matri dedit.

29 Hoc audito, Johannis discipuli venerunt sublatum ejus corpus, idque in monimento posuerunt.

30 Convenerunt autem ad Jesum apostoli, eique omnia quæque fecerant, quæque docuerant, renunciaverunt.

31 Et Jesus jussit eis, ut adessent ipsi seorsim in desertum locum, paululumque requiescerent. Erant enim qui veniebant, & qui abibant tam multi, ut eis ne cibi quidem capiendi otium suppeteret,

32 Itaque discessit in desertum locum, in navi seorsum:

33 quos cùm vulgus abire videret, agnoverunt eum multi, & illuc pedestres ex omnibus urbibus concurrerunt, eosque aggressi, ad eum convenerunt,

34 Itaque egressus Jesus, tantam conspicatus multitudinem, misertus est eorum, quod erant perinde ac pastorem non habentes oves, eosque multa docere aggressus est.

35 Postquam autem jam sera venit hora, ejus discipuli eum hujusmodi verbis sunt aggressi. Desertus est hic locus, & jam sera hora:

36 dimitte eos, ut in finitimos pagos vicosque profecti panes sibi comparent; nam quod comedant non habent.

37 Et Jesus eis respondens, Præbete vos eis cibum, inquit. Cui illi: Eamus emptum ducentis denariis panes, quibus eos pascamus

38 Et ille: Quot panes habetis? inquit eis: Ite visum. Quo cognitò, cùm quinque, & duos pisces dixissent.

39 Jussit illos omnes discumbere catervatim in viridi gramine.

40 Ac postquam in classes distributi centeni & quinquageni discubuerunt.

41 ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus, cœlum suspiciens laudes egit, fregitque panes, & suis discipulis tradidit, ut illis apponerent, duosque pisces distribuit omnibus,

42 comederuntque cuncti ad satietatem.

43 & sublata sunt fragmentorum duodecim canistra plena, necnon ex piscibus:

44 &

44 & erant qui comederant virorum circiter quinque millia.

45 Deinde confeſtim coegit diſcipulos ſuos navim conſcendere, & antè trajicere ad Bethſaidam, dum ipſe turbam illam dimitteret.

46 Poſtquam illis valedixit, diſceſſit in montem orandi gratiâ.

47 Sub veſperam cùm eſſet navis in medio lacu, & ipſe ſolus in terra.

48 vidit eos in remigando vexari: quippe cùm ventus eſſet eis contrarius. Deinde circa quartam noctis vigiliam venit ad eos, per lacum ingrediens, eoſque volebat præterire.

49 At illi eum lacu ambulantem conſpicati, & ſpectrum eſſe rati, exclamare:

50 omnes enim eum viderunt, turbatique ſunt. Tum ille continuò eos allocutus: Bono ſite animo, inquit: ego ſum, ne timete:

51 ad eoſque aſcendit in naviem & ventos poſuit: id quod illi ſupra modum attoniti, apud ſe mirari.

52 Non enim conſiderabant illos panes, utpote qui torpentibus eſſent animis.

53 Poſtquam trajecerunt, venerunt in agrum Genezarethanum:

54 ac ſimulac appulſi, ex navi egreſſi ſunt, incolæ eo cognito,

55 totam illam finitimam regionem percurrerunt, cœperuntque in grabatis malè affectos circumferre ubi eum eſſe audierant.

56 Ac quocunq; intrabat in vicos in urbes aut pagos, proponebant per fora ægrotantes, eumque rogabant, ut vel ejus togæ limbum tangerent: ac quicunque eum tangebant, ſanabantur.

CAPUT VII.

Pro diſcipulis illotis. Phariſæorum increpatio. Nos fœdantia, Syrophœniſſa nata, fides, gratia.

COnvenerunt autem ad eum Phariſæi, & quidam Scribarum, qui Hieroſolymis venerant:

2 qui cùm vidiſſent quoſdam ejus diſcipulorum profanis, hoc eſt, illotis manibus cibum capere, reprehenderunt.

3 Nam Phariſæi Judæique omnes non niſi ſæpe lotis manibus epulantur, tenentes veterum inſtitutum.

4 Item à foro non niſi loti epulantur, aliaque multa ſunt, quæ tenenda acceperunt, poculorum lotiones, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.

5 Deinde ſic eum interrogant Phariſæi & Scribæ: Cur non agunt tui diſcipuli, ut veterum poſtulat inſtitutio, ſed illotis manibus cibum capiunt?

6 Quibus ille ſic reſpondit, Rectè de vobis ſimulatoribus vaticinatus eſt Eſaias, ut ſcriptum eſt: Hic populus me labiis honorat, cùm eorum cor abſit à me procul.

7 Verum fruſtrà me venerantur, docentes doctrinas, quæ ſunt hominum præcepta.

8 Nam relicto Dei præcepto, tenetis hominum inſtitutum, urceorum, poculorumque lotiones: & alia his conſimilia multa facitis.

9 Probè, inquit eis: Dei præceptum antiquatis ut veſtram conſervetis inſtitutionem.

10 Moſes enim dixit: Honora tuum patrem atque matrem

tiem: & Qui patri, matrive maledixerit, morte plectatur.

11 At vos dicitis? Si quis patri matrive dixerit: Corban, hoc est, donarium, quòd a me proficiscetur, id tibi proderit:

12 Ita non finitis eum jam quicquam suo patri matrive præstare,

13 Dei dictum ista, quam tradidistis, institutione rescindentes. Aque hujuscemodi multa facitis.

14 Tum advocata omni multitudine, dixit eis: Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil est extra hominem, quod in eum intret, quod eum possit inquinare: sed quæ ex eo prodeunt, ea sunt quæ hominem polluunt.

16 Si quis aures habet ad audiendum, audiat.

17 Ubi autem à turba domum ingressus est, interrogarunt eum ejus discipuli de illa similitudine.

18 Quibus ille: Adeone vos quoque tardi estis? An nondum intelligitis, nihil quod extrinsecus in hominem intrat, posse eum coinquinare?

19 utpote cùm non in ejus cor, sed in ventrem & in latrinam feratur, expurgans omnes cibos.

20 Sed quod ex homine exit, inquit, polluit hominem.

21 Internè enim ex hominum corde prodeunt pravæ cogitationes, adulteria, stupra, cædes.

22 furta, avaritiæ, malitiæ, fraus, libido, malus oculus, maledicta, superbia, demen-

23 Hæc omnia mala intrinsecus prodeunt, & hominem polluunt.

24 Illinc profectus, discessit in Tyri Sidoniſque confinia, ingressusque domum, nolebat id scire quenquam: sed non potuit latere.

25 Nam cùm de eo audivisset quædam mulier, cujus filia spiritum habebat impurum, venit, & ei ad pedes accidit.

26 Erat autem mulier Græca, genere Syrophœnissa. Ea rogabat eum, ut dæmonium experleret ex sua filia.

27 At Jesus dixit ei: Sine prius satiari natos. Non enim convenit sumere natorum panem, & catellis objicere.

28 Et illa: Etsi ita est, Domine (inquit ei respondens) tamen catelli sub mensa comedunt de puerorum micis.

29 Tum ille: propter istud dictum inquit ei, abi: migravit dæmonium ex tua filia.

30 Itaque illa domum suam profecta, invenit egressum dæmonium, & jacentem in lecto filiam.

31 Rursum profectus ex Tyriis S.doniisque finibus venit ad Galilææ lacum, per medios fines Decapolis.

32 eique adductus est surdus tardiloquus, cui ut manum imponeret, rogatus est.

33 Atque ille, eo seorsum extra turbam seducto, immisit suos digitos in ejus aures, spuitque & ejus linguam tetigit.

34 & in cœlum intuens, ingemuit, eique dixit, *Ephata*, hoc est, aperitor:

35 ac protinus illius, & aures apertæ, & solutum est linguæ vinculum, ita ut rectè loqueretur.

36 Præcepit autem eis, ut id nemini dicerent. Sed quò magis eis præcipiebat, eò magis prædicabant.

37 & majorem in modum obstupescebant, dicentes eum omnia rectè fecisse, & ut surdi audirent & ut muti loquerentur, facere.

CAPUT VIII.

Septem panes. Ostentorum cupidi. Fermentum Pharisæorum. Cæcus, Petrus de Christo. Jesu mors prædicta. Petrus Satanas, pium crux.

IN eos dies erat permagna turba hominum multitudo, nec habebant quod comessent, & Jesus, advocatis suis discipulis, inquit.

2 Miseret me hujus multitudinis: siquidem jam tres dies me comitantur, nec habent quod comedant.

3 Quòd si eos domum jejunos dimisero, defatiscentur in via: nam eorum nonnulli procul venerunt.

4 Et discipuli ejus sic ei respondérunt: Unde possit eos quisquam panibus hic in solitudine satiare?

5 At ille eos interrogavit; Quot habetis panes? septem inquiunt.

6 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere: sumptosque septem panes, actis gratiis, fregit, suisque tradidit discipulis, ut apponerent: hos illi apposuerunt multitudini.

7 Cumque paucos haberent pisciculos, ille actis laudibus, jussit eos quoque apponi.

8 Illi vero epulati sunt ad satietatem, suntque sublatæ reliquorum fragmentorum sportæ septem.

9 Erant autem qui comederunt, circiter quatuor millia: quibus ille dimissis, confestim conscensa navi cum suis discipulis, venit in tractus Dalmanuthanos.

11 Eò profecti Pharisæi cœperunt cum eo contendere, postulantes ab eo signum de cœlo, ejus tentandi gratia.

12 At ille animo ingemuit, & dixit: Quid signum quærit hæc natio? pro certo habetote, nullum huic nationi signum datum iri.

13 Deinde relictis eis, rursum conscensa navi trajecit.

14 Obliti autem erant panes sumere, nec nisi unum panem secum habebant in navi.

15 Itaque cùm ille eis præciperet, viderent ut Pharisæorum Herodisque fermentum cavérent.

16 illi inter sese cogitabant ac dicebant, id eò pertinere, quòd non haberent panes.

17 Quo cognito, Jesus eis inquit: Quid cogitatis? vos non habere panes? At nondum animadvertitis nec intelligitis: adhuc torpentia habetis corda?

18 oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? neque meministis,

19 Cùm illos quinque panes ad hominum quinque millia fregi, quot canistra plena fragmentorum sustuleritis? Duodecim, inquiunt ei.

20 Quid cum septem ad quatuor millia? quot plenas fragmentorum sportas sustulistis? Septem, inquiunt.

21 Et ille: Quî fit, inquit eis, ut non animadvertatis?

22 Deinde ubi Bethsaidam venit, allatus est ei cæcus, quem ut tangeret, rogatus est.

23 Et

23 Et ille prehenſa cæci manu, eum eduxit ex vico & ejus oculos conſpuit, eique manus impoſuit, & eum interrogavit, ecquid videret

24 Et ille intuitus dixit: Video homines; nam arborum ritu video ambulantes.

25 Deinde rurſus ille ejus oculis manus impoſuit, effecitque ut videret, ita ut reſtitutus, omnes perſpicuè diſcerneret.

26 Atque ille eum domum dimiſit, vetans ne vel in vicum ingrederetur vel id cuiquam in vico diceret.

27 Profectus eſt autem Jeſus, ejuſque diſcipuli, in vicos Cæſareæ Philippi, atque in via ſuos diſcipulos hujuſmodi verbis interrogavit: Quem me dicunt homines eſſe?

28 Cui illi reſponderunt, Johannem Baptiſtam, alii Eliam, alii vatem aliquem,

29 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem dicitis me eſſe? Cui Petrus ita reſpondit: Tu es Chriſtus.

30 At ille eis interdixit, ne cui ſe indicarent:

31 eoſque docere cœpit, oportere filium hominis pati multa, & à Senatoribus & Pontificibus, & Scribis improbari, ac interfici, & triduo poſt reſurgere.

32 Dum ita apertè verba facit, prehendit eum Petrus, & objurgare cœpit.

33 At ille converſus diſcipuloſque ſuos intuitus, Petrum his verbis objurgavit: Abi poſt me Satana quandoquidem non divina ſed humana ſapis.

34 Tum advocato vulgo cum ſuis diſcipulis dixit eis: Qui me ponè vult ſequi, renunciet ſibimetipſi ſuamque crucem tollat, & me ſequatur,

35 Nam qui volet animam ſuam ſervare, eam perdet: qui verò animam ſuam mea & Evangelii cauſa perdiderit, eam ſervabit.

36 Quid verò proderit homini, ſi vel totum mundum lucratus fuerit, & animæ ſuæ jacturam faciat?

37 aut quam dabit homo animæ ſuæ compenſationem?

38 Nam quem mei meorumque dictorum in hac adulterina improbaque natione puduerit, ejus viciſſim pudebit filium hominis, cum in patris ſui gloria venerit unà cum ſanctis angelis.

39 Tum eis dicit: Hoc certò ſcitote, eſſe quoſdam eorum qui hic adſunt, qui non ante mortem ſenſuri ſint quàm Dei regnum videant veniſſe cum potentia.

CAPUT IX.

Chriſtus transfiguratur, cœlitus celebratur. Precum ac jejunii contra ſpiritus virtus. Prædictæ mors & exſuſcitatio. Priorum dominatus. Puerorum beatitas. Quis cum Jeſu. Offenſarum pœna. Salis, ac pacis momentum.

DEinde ſexto poſt die aſſumit Jeſus Petrum, & Jacobum & Johannem, eiſque in arduum montem ſolis ſeorſum ductis, transfiguratus eſt coram eis.

2 ejuſque veſtimenta facta ſunt fulgentia, tam alba, quàm eſt nix, quomodo nullus in orbe fullo dealbare poſſit:

3 eiſque conſpectus eſt Elias cum Moſe, qui cum Jeſu colloquebantur.

4 Tum

5 Tum Petrus ſic Jeſum allo-
cutus eſt: Rabbi, bonum eſt
nos hic eſſe: itaque faciamus
tria tabernacula, tibi unum,
Moſi unum, & Eliæ unum.

6 Neſciebat autem quid dice-
ret, quippe cùm eſſent territi.

7 Extitit autem nubes, quæ
illos inumbravit, venitque vox
è nube, dicens: Hic eſt meus
dilectiſſimus filius, hunc audite.

8 Et ſubitò circumſpicientes,
neminem jam viderunt niſi Jeſum
ſolum cum ipſis.

9 Deſcendentibus autem eis
de monte, præcepit eis, ne cui,
quæ viderant, narrarent, niſi
poſtquam filius hominis ex mor-
tuis reſurrexiſſet.

10 Illi verò apud ſeſe id di-
ctum retinuerunt, quærentes
quid eſſet, ex mortuis reſurgere,

11 Itaque eum interrogarunt
de eo quod dicerent ſcribæ E-
liam oportere venire prius.

12 Et ille reſpondens eis: E-
lias quidem prius venturus, &
omnia inſtauraturus eſt, idque
quemadmodum de filio hominis
ſcriptum eſt, multa paſſurum &
contemnendum eſſe.

13 Sed ſcitote Eliam veniſſe,
& illos ei, quæ voluerint, feciſ-
ſe, quemadmodum de eo ſcrip-
tum eſt.

14 Deinde ubi venit ad diſci-
pulos, vidit circa eos ingentem
hominum multitudinem, & cum
eis contendentes Scribas:

15 ac vulgo ſimulac eum vi-
derunt admirati, eum ſalutatum
accurrunt.

16 Ipſe ſcribas interrogavit,
quid cum illis contenderent.

17 Cui unus ex turba re-
ſpondit in hunc modum: Ma-
giſter, adduxi tibi meum fi-
lium, qui mutum habet ſpiri-
tum:

17 qui ubi eum corripuit, ita
laceret, ut ſpumet, & dentibus
ſtrideat ac tabeſcat. Eum ut
ejicerent, petii à tuis diſcipulis,
ſed nequiverunt.

18 Tum ille ei reſpondens: O
diffidens natio, inquit, quouſque
tandem vos feram? Adducite
eum ad me.

19 Atque ille ad eum addu-
citur, & ſimulac ille eum vidit,
convulſit eum ſpiritus, ita ut
collapſus humi, volutaretur ſpu-
mans.

20 Ille ex ejus patre ſciſcita-
tus eſt quandiu eſſet cùm id ei
accidiſſet? Et pater reſpondit:
Jam à pueris:

21 ac ſæpe eum & in ignem
jecit, & in aquam, ut eum per-
deret. Sed ſi quid potes, ſuc-
curre nobis, noſtri miſertus,

22 Et Jeſus: Siquidem potes
(inquit ei) fidere, omnia fieri
poſſunt fidenti.

23 Hic protinus exclamans
pueri pater, cum lachrymis:
Fido, inquit Domine, ſuccurre
meæ diffidentiæ.

24 Videns autem Jeſus vul-
gus accurrere, increpuit impu-
rum ſpiritum, dicens ei: Spiri-
tus mute & ſurde, ego tibi im-
pero, ut ex eo emigres, nec am-
plius in eum intres.

25 Tum ille exclamando, e-
umque vehementer laniando exi-
it. Atque is perinde fuit ac
mortuus, ita ut multi mortuum
eſſe dicerent.

26 At Jeſus eum manu pre-
henſum allevavit, atque ille ſur-
rexit.

27 Eum autem domum in-
greſſum, diſcipuli ſeorſum in-
terrogarunt cur ipſi eum expel-
lere nequiviſſent?

28 Quibus ille: Hoc genus,

in-

inquit, nulla re ejici poteſt, niſi precibus & jejuniis.

29 Illinc profecti iter faciebant per Galilæam, nec ille volebat, ut id ſciret quiſquam.

30 Docebat enim diſcipulos ſuos, eiſque dicebat, filium hominis tradendum eſſe in hominum manus, qui eum interficerent, iſque interfectus tertio die reſurgeret.

31 At illi eam rem ignorabant, & eum interrogare verebantur.

32 Venit autem Capharnaum: atque ubi domum venit, quæſivit ex eis quid in via inter ſeſe diſceptaſſent?

33 Cumque illi ſilerent (nam inter ſeſe diſceptaſſent in via, quis eſſet maximus)

34 ille conſedit & vocatis duodecim dixit: Si quis primus eſſe vult erit omnium ultimus, omniúmque famulus.

35 Tum puerum ſumpſit, & in eorum medio ſtatuit, eumque complexus ulnis, inquit eis:

36 Qui aliquem talium puerorum accipit meo nomine, me accipit: & qui me accipit, non me accipit, ſed eum qui me miſit.

37 Tum Johannes ſic eum eſt allocutus: Magiſter, vidimus quendam in tuo nomine ejicientem dæmonia, qui non ſequitur nos: itaque eum prohibuimus, quoniam non ſequitur nos.

38 At Jeſus: Ne prohibete eum, inquit. Nemo enim eſt qui meo nomine miraculum faciat, qui citò poſſit mihi maledicere.

39 Nam qui contra nos non eſt, à nobis eſt.

40 Etenim qui vobis vel aquæ poculum meo nomine bibendum dederit, quòd Chriſti ſitis, certo ſcitote, eum non perditurum operam.

41 Et qui vel minimum eorum, qui mihi fidem habent, læſerit, ſatius eſſet ei, ejus collo molarem lapidem circumponi, eumque in mare dejici.

42 Quòd ſi tibi tua manus offenſioni eſt, abſcinde eam. Satius enim eſt tibi mancum in vitam ingredi, quam duas habentem manus abire in gehennam, ignem inextinctum.

43 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

44 Et ſi tibi pes tuus offenſioni eſt, abſcinde eum: ſatius eſt te in vitam claudum ingredi, quam duos habentem pedes in gehennam conjici, in ignem inextinctum,

45 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

46 Et ſi tibi unus oculus offenſioni eſt, erue eum: ſatius eſt tibi unoculum in Dei regnum ingredi: quàm duos habentem oculos in ignis gehennam conjici.

47 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

48 Nam & omnes igne ſaliendi, & omne ſacrificium ſale ſaliendum eſt.

49 Bonum eſt ſal: ſed ſi ſal inſulſum fiat, quo condietur ipſum? Habete in vobis ſalem, & pacem inter vos gerite.

CAPUT X.

Moſis repudium. Chriſti conjugium, repudium. Puerorum ſalus ac fauſtitas, bonus quis. Fortunarum diſcrimen. Dei omnipotentia. Piorum remuneratio. Inſtans lethum Chriſti. A quo piis dignitas. Chriſtus ad quid. Cæcus Bartimæus.

ILlinc profectus venit in fines Judææ, per transjordaninum agrum: eumque rurſum conve-

Convenit vulgus hominum, quos ille rursum, ut solitus erat, docet.

2 Aggressi autem eum Pharisæi interrogarunt, licetne viro uxorem repudiare? tentantes eum.

3 Quibus ille sic respondit: Quid vobis præcepit Moses?

4 Et illi: Moses permisit scripto divortii instrumento repudiare.

5 At Jesus respondens: Propter vestram (inquit eis) pervicaciam scripsit ille vobis illud præceptum

6 Sed à creationis primordio masculum, & fœminam fecit eos Deus.

7 Hujus causa homo, relicto suo patre atque matre, hærebit uxori suæ,

8 fietque ex duobus una caro: itaque non jam sunt duo sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne disjungat.

10 Itemque domi rursus eum eadem de re interrogarunt ejus discipuli.

11 Quibus ille: Quisquis uxorem suam repudiat, aliamque duxit, adulterat in eam.

12 Et si uxor, repudiato viro suo, nupserit alteri, adulterat.

13 Adducebantur autem ei pueri, ut eos tangeret discipuli verò eos à quibus adducebantur, objurgabant:

14 quo viso, indignatus Jesus, dixit eis: Sinite pueros ad me venire, néve eos prohibete: talium enim est Dei regnum.

15 Hoc pro certo habetote, qui Dei regnum non acceperit ut puer, non esse in id ingressurum.

16 Deinde eos complexus ulnis, & manibus eis impositis, quos bene precatus est,

17 Eo autem iter faciente, accurrit quidam qui eum, flexis ad eum genibus, sic interrogavit: Magister bone, quid faciam, ut vitam adipiscar æternam?

18 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

19 Præcepta nosti: Ne adulteraveris: ne occidito: ne furator: ne falsum testimonium dicito: ne fraudato: honorato tuum patrem atque matrem.

20 Et ille respondens: Magister, inquit, hæc omnia à pueris servavi.

21 Hic Jesus eum intuitus, amavit, eique dixit: Unum tibi deest. I venditum quicquid habes, & in pauperes erogato, habiturus in cœlo thesaurum: deinde me, crucem ferens, secutum venito.

22 At ille eo dicto mœstus abiit, dolens: quippe qui multis præditus esset opibus,

23 Et Jesus circum intuitus, dicit discipulis suis: O quàm difficulter, qui pecunias habent, in Dei regnum ingredientur?

24 Hic cùm discipuli ejus dicta demirarentur Jesus rursum sic eos alloquitur: O nati, quàm difficile est fretos pecuniis in Dei regnum ingredi?

25 facilius est rudentem per foramen acus trajici, quam divitem in Dei regnum intrare.

26 Cumque illi vehementius stuperent, sic secum ipsi cogitantes: Quis ergo servari potest?

27 Intuitus eos Jesus, dixit: Ab hominibus fieri non potest, at à Deo potest: omnia enim à Deo possunt fieri.

28 Tum Petrus sic dicit ei: Nos quidem, relictis omnibus, te secuti sumus.

29 Et

29 Et Jesus, Hoc vobis confirmo, inquit respondens, nullum esse, qui domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, mea & Evangelii causa reliquerit.

30 quin sit & nunc, hoc tempore centuplum, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros inter adversa, & in futuro ævo sempiternam vitam consecuturus.

31 Sed multi & primi erunt ultimi, & ultimi primi,

32 Cum autem Hierosolyma ascenderent, & eos antecederet Jesus, pavebant & inter sequendum formidabant. Et Jesus assumptis rursus duodecim, cœpit eis eventura sibi prædicere.

33 Nos quidem ascendimus Hierosolyma, inquit, & filius hominis tradetur Pontificibus atque Scribis, qui eum morte damnabunt, exterisque tradent,

34 Illudendum, verberandum, conspuendum, & interficiendum, & tertia die resurrecturum. Convenerunt autem eum Jacobus, & Johannes,

35 Zebedæi filii, in hæc verba: Magister, velimus, ut quod à te postulabimus, id nobis præstes.

36 Quibus ille: Quid vultis ut vobis præstem?

37 Et illi: Da nobis (inquiunt ei) ut tibi alter ad dexteram, alter ad finistram assideamus in tua gloria.

38 At Jesus dixit eis, Nescitis quid postuletis. Potestis poculum potare, quod ego potaturus sum? & eodem mecum baptismate baptizari?

39 Possumus, inquiunt. Et Jesus: Poculum quidem quod ego potaturus sum, potabi[tis] eodemque mecum baptism[o] baptizabimini:

40 Sed ut mihi dextra la[te]que assideatur, non est me[um] dare, nisi quibus id para[tum] est.

41 Hoc audito decem co[epe]runt de Jacobo & Joh[ann]e dignari.

42 At Jesus advocatis ei[s] xit: Scitis eos, quos vide[re] imperare extraneis, in eos [do]minari, & eorum maximos q[ui]que, in eos maximè potest[a]tem obtinere.

43 At in vobis non sic [est] sed qui vestrum volet fieri i[n] vos maximus, erit vester [mi]nulus:

44 & qui volet fieri vest[rum] primus, erit omnium servus.

45 Nam filius hominis n[on] venit, ut ipsi ministretur, [sed] ut ministret ipse, animam suam in multorum redemptionem impendat,

46 Venerunt autem Hie[ri]chuntem: eoque & ejus di[sci]pulis ab Hierichunte cum i[n]quenti multitudine discede[n]tibus, Timæi filius Bartim[æ]cæus, qui apud viam sede[ns] mendicabat,

47 ut audivit Jesum esse N[a]zarenum, cœpit ita clamare: Davidide Jesu, miserere mei.

48 Ac multis eum ut ta[ce]ret objurgantibus, multò mag[is] clamabat: Davidide miser[e] mei.

49 Tum Jesus restitit, eu[m]que jussit accersi. Cumque [il]eum accerserent, & Bono es a[ni]mo, dicerent, surge, accer[sit] te:

50 ille abjecta veste sua s[ur]rexit, & ad Jesum venit.

51 Et Jesus sic eum alloqui[tur]

Qu[id]

Quid tibi vis faciam? Cui cæcus: Magister, inquit ei, ut dispiciam.

52 Et Jesus dixit ei: Abi, fides tua te fiducia servavit. Atque ille protinus dispexit, & Jesum in via secutus est.

CAPUT XI.

Christus evans in urbem. In ficum diræ. Purgatum templum. Conjuratio in Jesum. Fidei virtus ac precationis. In invidos clementia. Sacerdotum confutatio.

CUM autem Hierosolymæ propinquarent ad Bethphage, & Bethaniam ad montem olivarum, mittit suorum discipulorum duos:

2 Ite, inquit, in vicum qui est è regione vestri, & protinus in eum intrantes, invenietis vinctum asellum, quem nullus hominum insedit: eum solvitote, & mihi adducitote.

3 Quòd si quis ex vobis quærerit, cur id facietis? dicitote, Dominum eo egere: & statim eum huc dimittet.

4 Ita illi profecti, & asellum foris ad portam vinctum in bivio nacti solvunt.

5 Et eorum quidam qui illic aderant, ex eis quæsiverunt, quid facerent, qui asellum solverent?

6 Quibus illi dixerunt quemadmodum mandaverat Jesus:

7 atque ita permittentibus illis, adduxerunt asellum ad Jesum, eique sua vestimenta superinjecerunt, atque ille supersedit.

8 Frequentes autem suis vestimentis viam insternebant: alii abscissas ex arboribus frondes per viam sternere:

9 quique antecedebant, quique subsequebantur, sic clamare: Hosanna; bene sit venienti in nomine Domini:

10 felix veniens regnum in nomine Domini patris nostri Davidis: Hosanna in supremis.

11 Ingressus est autem Hierosolyma Dominus, & in templum: omnibusque circumspectis, cùm jam sera esset hora, profectus est Bethaniam cum duodecim.

12 Postridie eis Bethania egressis esuriit,

13 ficumque procul foliosam conspicatus accessit, si quid in ea forè inveniret. Sed ut ad eam venit, nihil invenit nisi folia: nec enim tempus erat ficuum.

14 Itaque sic eam allocutus est Jesus: Nunquam deinceps quisquam ex te fructum comedat. Audiebant autem ejus discipuli.

15 Deinde veniunt Hierosolymam, & ingressus in fanum Jesus, cœpit ejicere vendentes & ementes in fano, & nummulariorum mensas, & sellas vendentium columbas evertit,

16 neque sinebat quenquam per fanum ferre vasa,

17 atque his verbis eos alloquens docebat: Nonne est scriptum, Domus mea domus supplicationis vocabitur cunctis gentibus: & vos ex ea latronum speluncam feciſtis.

18 Hoc audito, Scribæ & Pontifices eum perdere studebant. Metuebant enim eum: quippe cujus doctrinam stuperet omne vulgus.

19 Sub vesperam autem egressus est ex urbe.

20 Mane prætereuntes, vident siccatam à radicibus ficum:

21 id quod recordatus Petrus, dicit ei: Rabbi, ecce ficus,

cus, quam tu execratus es, aruit.

22 Et Jesus respondens, inquit: Habete fidem Deo:

23 hoc vobis confirmo, si quis jusserit huic monti ut amoveatur, & in mare jaciatur, nec animo dubitaverit, sed quæ dicet crediderit eventura, continget ei quicquid dixerit:

24 Itaque sic vobis dico: quicquid orantes postulatis credite vos assecuturos, & vobis continget.

25 Oraturi autem ignoscite, si quid habetis, quod de quopiam expostuletis: ut vester quoque pater, qui in cœlis est, vestra delicta vobis ignoscat

26 Quod nisi ignoscetis, ne pater quidem vester, qui in cœlis est, vobis delicta vestra ignoscet,

27 Deinde rursum veniunt Hierosolymam, eumque in fano ambulantem Pontifices, Scribæque & Senatores conveniunt his verbis:

28 Qua potestate ista facis? & quis istam tibi ista faciendi potestatem dedit?

29 Quibus respondens Jesus: Interrogabo ego quoque vos quiddam, inquit: quod si mihi responderitis, dicam vobis qua potestate hæc faciam.

30 Johannis baptisma à cœlone erat, an ab hominibus? respondete mihi.

31 At illi sic secum cogitare: Si à cœlo dixerimus, dicet: Cur ergo ei non credidistis?

32 sin ab hominibus dixissent, metuebant populum: omnes enim Johannem verè vatem esse ducebant.

33 Itaque Jesu respondent, nescire se. Et Jesus eis sic respondit: Nec ego vobis dico, qua hæc potestate fa am.

CAPUT XII.

Vinea bene instructa, servi, He Cultorum punitio, & vinu catio. Lapis offendiculi. Cæsarique danda. Saddu rum confutatio. Deus qui sit. Præcepta duo. Qu Christi de Davide. Scribæ ambitio, avaritia, vidua nusculum.

TUM per similitudines alloqui orsus est. Vine consevit quidam, & sepe cundedit, & torcular def turrimque construxit, & locavit agricolis, deinde p grè profectus est,

2 Post suo tempore misit agricolas servum, ut ab eis vineæ fructu perciperet,

3 At illi eum ceperunt, beraruntque, & inanem di ferunt.

4 Cumque rursus ad eos fisset alium servum, illi ei que caput lapidibus cont runt, eumque contumelios miserunt.

5 Rursus alium misit, qu etiam interfecerunt, alios multos partim verberarunt, p tim necarunt.

6 Igitur cum adhuc un haberet filium sibi chariss misit eum quoque ad illos u mum, cogitans fore ut suum lium revererentur.

7 At illi agricolæ sic in sese dicere? Hic est Hæres, ag interficiamus eum, & nostra hæreditas.

8 Itaque ceperunt eum, ne runtque, & ex vinea ejecerun

9 Quid ergo faciet vineæ d minus? Veniet, agricolas perdet, & aliis vineam dabi

10 Anne illud quidem

10 Anne illud quidem ſcrip-
um legiſtis? Quem lapidem
mprobaverant ſtructores, is ad-
ibitus eſt ad caput angeli:
11 id quod à Domino profe-
tum eſt, & nobis mirum vi-
etur.
12 At illi eum capere conari,
uippe qui eum ſimilitudinem
lam contra ipſos dixiſſe intel-
gerent, ſed metuerunt plebem.
itur eo relicto digreſſi,
13 mittunt ad eum Phariſæo-
m & Herodianorum quoſdam,
i eum verbis irretirent.
14 Hi eum hujuſmodi oratione
greſſi ſunt: Magiſter, ſcimus
racem eſſe te, neque quen-
am curare, quippe qui ad ho-
inum perſonam non ſpectes,
d verè divinam vitæ viam do-
as. Licétne cenſum Cæſari
ndere, an non? pendamus,
non pendamus?
15 At ille eorum ſimulatio-
m intelligens: Quid me ten-
is? inquit eis: afferte mihi
narium, ut videam.
16 Cumque illi attuliſſent:
jus eſt, inquit eis, imago hæc
inſcriptio? Cæſaris, inquiunt.
17 Et Jeſus reſpondens eis:
vite igitur, inquit, Cæſariana
ſari, & divina Deo. Illi
rò eum admirari.
18 Tum eum convenerunt
dducæi, qui quidem reſurre-
onem eſſe negant, & ſic in-
rogarunt:
19 Magiſter, ſcripſit nobis
ſes, ſi cujus frater moriatur,
re ſuperſtite, nec liberos re-
guat, ut ducat ejus frater ejus
rem, fratrique ſuo prolem
itet.
20 Septem fratres fuerunt,
rum primus ducta uxore
tuus eſt, nulla prole ſuper
,

21 Itemque ſecundus eadem ducta mortuus eſt nec ipſe prolem reliquit. Similiterque tertius:

22 denique ſeptem illi eam duxerunt, neque progeniem reliquerunt. Poſtrema omnium mortua eſt etiam fœmina.

23 Igitur in reſurrectione, cùm reſurrectum fuerit, cujus eorum erit uxor? cum ſeptem eam habuerint in matrimonio?

24 Et Jeſus reſpondens: Nimirum ideo erratis, inquit eis, quòd ſcripta non intelligitis, neque Dei potentiam.

25 Cùm enim à morte reſurrectum fuerit, nulla conjungentur connubia, ſed erunt angelorum ſimiles, qui ſunt in cœlis.

26 De mortuis autem, quòd reſurgant, non legiſtis in Moſis libro, in rubo, ut eum ſic allocutus ſit Deus? Ego Deus Abrahami, & Iſaaci, & Jacobi.

27 Non eſt mortuorum Deus, ſed viventium Deus. Itaque vos multum erratis.

28 Tum Scribarum quidam, auditis eis diſceptantibus, videns eum illis rectè reſpondiſſe, acceſſit, & ex eo quæſivit quodnam eſſet omnium præceptorum primum,

29 Cui Jeſus ſic reſpondit: Primum omnium præceptorum eſt: Audi Iſraelita: Dominus Deus veſter, Dominus unus eſt,

30 itaque Dominum Deum tuum toto corde, toto animo, tota mente, totiſque viribus amato. Hoc primum eſt præceptum.

31 Huic ſimile eſt alterum; Alterum ut teipſum amato. His majus aliud præceptum nullum eſt.

32 Et Scriba: Rectè magiſter, profectò, dixiſti. Nam unus eſt Deus, præterea nullus.

33 quem toto corde, omni ſtudio, toto animo, ſummaque ope amare, necnon alios ut ſeipſum amare, plus eſt quam omnes victimæ & ſacrificia.

34 Hic Jeſus, eum cordatè reſpondiſſe videns, dixit ei: Non procul abes à regno Dei. Ac deinceps eum interrogare audebat nemo.

35 Et Jeſus in fano docens, ſic verba fecit: Qui fit ut dicant Scribæ, fore ut Chriſtus genus ducat à Davide?

36 cùm ipſe David ſancti ſpiritus inſtinctu dixerit: Ait Dominus Domino meo: ſede ad meam dexteram, donec efficiam ex hoſtibus tuis tuorum pedum ſubſellium?

37 Cum igitur eum dicat ipſe David Dominum, unde fit ut ſit ejus prognatus? Cumque frequens hominum multitudo eum libenter audiret,

38 ſic eis inter docendum dicebat: Cavete à Scribis, qui ſtolati incedere amant, & in foris ſalutationes,

39 & in collegiis primas ſeſſiones, & in cœnis prima accubandi loca:

40 qui viduarum domos devorant, & per oſtentationem prolixè orant. Hi graviores pœnas dabunt.

41 Sedens autem Jeſus è regione fiſci, ſpectabat, ut multitudo conferret æs in fiſcum. Ac multis divitibus multa conferentibus,

42 venit quædam vidua pauper, quæ duos teruncios contulit. Eſt autem teruncius idem quod quadrans.

43 Tum ille advocatis ſuis diſcipulis: Certò ſcitote, inquit, eis, hanc pauperem viduam plurimum omnium contuliſſe, qui contulerunt in fiſcum.

44 Omnes enim ex eo quod ipſis ſupererat, contulerunt: at hæc, ſua penuria quicquid habebat, totum victum ſuum contulit.

CAPUT XIII.

Templi ruina. Pſeudochriſti. Orbis calamitates. piorum aruma conſolatio. Familia diſſidia beati. Cali prodigia, coacti Chriſti veritas perpetua. Judæa hora cui nota. Vigilantia.

EXeunti autem ex fano, quidam ejus diſcipulorum dixit: Magiſter, vide quas lapides, & ſtructuræ.

2 Cui reſpondens Jeſus: Vides, inquit, has ingentes ſtructuras? ita diſſolventur, ut nullus lapidi lapis impoſitus relinquatur.

3 Deinde ſedentem eum monte olivarum è regione templi interrogarunt ſeorſim Petrus, Jacobus & Johannes, & Andreas his verbis.

4 Dic nobis quando hæc futura ſint, & quod ſignum ſignificabit hæc perficienda omnia?

5 Et Jeſus eis reſpondens loquitur: Videte ne quis vos fallat.

6 Venient enim multi in meo nomine: dicentes ſe eum eſſe, multoſque fallent.

7 Cum autem bella, bellorum rumores audietis, nolite turbari: oportet enim ea fieri, ſed nondum erit finis.

8 Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, eruntque terræ motus certis locis, & fames & turbæ. Ea ſunt dolorum principia.

9 Sed prospicitote vos vobis
is: sistemini enim in consess
& collegia: vapulabitis, &
magistratus, regesque duce-
ni mea causa, quod sit eis te-
monio,
o ac per omnes gentes opor-
prius Evangelium publicari:
1 Cum autem ducemini, ac
emini, nolite prius cogitare
præmeditari dicenda, sed
d vobis eadem hora suggere-
id dicitote. Non enim vos
is qui loquemini, sed spiri-
ánctus.
2 Tradet autem fratrem fra-
d mortem, & pater filium,
urgentque in parentes nati,
os necabunt,
3 eritisque omnibus invisi
ter nomen meum: sed qui
inem pertulerit, is servabi-

4 Cùm autem calamitosum
s à Daniele vate prædictum
videbitis ubi non debet,
legit animadvertat: tum
runt in Judæa, fugiant in
es,
5 & qui erat in tecto ne
ndat in ædes, nec ingre-
r ad auferendum aliquid
is ædibus:
6 & qui ruri erit, ne gra-
referat, suæ vestis auferen-
ratia.
7 Hei uterum ferentibus, &
ntibus illo tempore.
8 Optate verò ne accidat
e vestra fuga.
9 Erit enim temporis illius
itas, quanta nec à rerum
Deus creavit creatione
huc, nec postea futura est.
10 Quòd nisi Dominus tempus
decurtaret, nullus morta-
evaderet: sed propter ele-
quos delegit, decurtabit
npus.

21 Tum si quis vobis dixerit,
hic aut illic adesse Christum, ne
creditote.
22 Existent enim falsi Christi,
falsique vates, qui prodigiosa
& portentosa designabunt, ad
decipiendos, si fieri posset, etiam
electos.
23 Vos verò prospicite: en
prædixi vobis omnia.
24 Sed illo tempore, post ca-
lamitatem illam, sol obscurabi-
tur, & luna suum splendorem
non emittet,
25 & cœli stellæ decident,
cœlestesque potestates commo-
vebuntur.
26 Deinde cernetur filius ho-
minis veniens in nubibus cum
magna potentia atque gloria,
27 ac tum suis dimissis nun-
ciis, congregabit electos suos à
quatuor ventis, ab ultimis ter-
ris ad extremum cœli.
28 A ficu autem discite ex-
emplum: Cùm jam ejus rami
teneri sunt, eaq; folia procreat,
intelligitis instare æstatem.
29 Sic & vos cùm hæc fieri
videbitis, scitote propè adesse
pro foribus.
30 Hoc vobis confirmo, non
ante præteriturum esse hoc secu-
lum, quàm fiant hæc omnia.
31 Cœlum licet & terra inte-
reant, mea dicta non interibunt.
32 Cæterùm diem illam &
horam nullus scit, ne angeli
quidem cœlestes, neque filius,
sed tantùm pater.
33 Videte ut vigiletis, & o-
retis: nescitis enim quando
tempus futurum sit:
34 quemadmodum peregri-
nans homo, qui suam domum
reliquit, suisque servis potesta-
tem, & suum cuique munus as-
signavit, & janitori ut vigila-
ret, mandavit.

35 Vigilate igitur: neſcitis enim quando domus dominus venturus ſit, ſerò, an media nocte, an gallicinio, an mane:

36 ne ſi de improviſo venerit, offendat vos dormientes.

37 Quæ autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.

CAPUT XIV.

In Chriſtum inſidiæ. Unguentum apud Simonem: defenſa mulier. Judas proditor. Paſcha, Cœna dominica. Petri temeritas. Jeſu angor, Precatio terna, diſcipulorum ſopor. Captus Jeſus, ſuorum fuga. Falſi teſtes. Jeſus de ſeipſo, ſpretus, ictus. Petrus deficiens, perjurus, lugens.

CUM autem futurum eſſet Paſcha & Azymalia poſt biduum, ſtudebant Pontifices & Scribæ eum fraudulenter captum interficere:

2 ſed id die feſto faciendum negabant, ne quis fieret populi tumultus.

3 Et dum erat Bethaniæ in domo Simonis leproſi eo accubante, venit mulier habens alabaſtrum unguenti ſpicatæ nardi precioſi, quæ confracto alabaſtro perfudit ejus caput.

4 Erant autem quidam qui apud ſe indignabantur, atque ita dicebant: Quorſum hæc unguenti jactura facta eſt?

5 poterat hoc pluſquam trecentis denariis vendi, & in pauperes erogari. Dum illi ſic adverſus eam fremunt.

6 Jeſus dixit: Sinite eam: quid negotium ei faceſſitis? bono opere functa eſt erga me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiſcum, quibus quandocunque voletis, benefacere poſſitis: at me non ſemper habebitis.

8 Quod potuit hæc, fe[ci]
anticipavit meum corpus ad
pulturam ungere.

9 Hoc vobis confirmo, u
cunque toto orbe publicab
hoc evangelium, etiam quid
fecerit, dicetur, ad ejus me
riam.

10 Judas autem Iſcariot
nus ex duodecim, Pontifices
iit, ut eum illis traderet.

11 Quo illi audito læ
promiſerunt ei pecuniam ſe
turos. Itaque quærebat,
pacto eum poſſet oppor
prodere.

12 Primo autem azym
die, cum paſcha immola
foret, ſic ei dicunt ejus diſci
Ubi vis ut tibi epulandum
cha præparatum eamus?

13 Tum ille diſcipulor
orum duos dimittit, eiſqu
cit: Ite in urbem: occurre
bis quidam aquæ fictile por
eum ſequimini,

14 & quò intraverit, ſi
tore patrifamilias: Quæra
giſter ubi ſit manſio, ubi
cha cum diſcipulis ſuis
ceat?

15 Ipſe verò vobis i
cœnaculum oſtender, inſtr
ac paratum, illic nobis pr
tote.

16 Ita profecti ejus diſci
venerunt in urbem: & i
quæ ille eis dixerat, Paſcha
pararunt.

17 Deinde ſub veſperam
nit Jeſus cum duodecim,

1 Ac diſcumbentibus &
lantibus eis, dixit: Certo
fore, ut unus ex vobis me
dat, qui mecum epulatur.

19 Illi verò dolere
runt, eique ſinguli dicere:
ego ſum? Et alius: Ine
ſum?

20 Q

20 Quibus ille respondens:
us est ex duodecim, inquit,
mecum intingit in catinum.
21 Filius quidem hominis abit
madmodum de eo scriptum
Sed væ homini illi per
m filius hominis prodendus
Præstaret homini illi nun-
m esse natum.
22 Epulantibus autem eis
s sumptum panem, actis
dibus, fregit, eisque dedit,
dixit: Accipite, comedite,
est corpus meum.
23 Deinde sumptum poculum,
iis actis, dedit eis: bibe-
que ex eo omnes:
24 atque ille eis dixit: Hic
sanguis meus novi fœderis,
multis effundendus.
25 Hoc vobis certò dico, non
amplius bibiturum ex fœtu
o, usque ad illam diem, cum
bibam novum in regno

26 Deinde laudibus dictis,
ecti sunt in montem oliva-

27 eisque sic dicit Jesus: Vos
omnes hac nocte deseretis:
idem scriptum est: Percu-
pastorem, & dispergentur
s.
28 Sed postquam resurrexero,
cedam vos in Galilæam.
29 At Petrus dixit ei: Eti-
omnes deserant, at ego non
.
30 Cui Jesus: Hoc tibi con-
o, inquit, fore ut hodie in
nocte, priusquam bis gallus
et, tu me ter abneges.
31 At ille multò magis dice-
Imò etiamsi me una tecum
i oporteat, non abnegabo
itidemque etiam omnes alii
ebant
32 Deinde ubi venerunt in
m, cui nomen est Gethsema-
ni. dixit suis discipulis: Sedete
hic, dum ego oratum eo:
33 assumptisque unà secum
Petro, & Jacobo & Johanne,
cœpit turbari atque angi,
34 eisque dixit: Præ animi
dolore emorior. Manete hic, &
vigilate.
35 Tum paulum progressus,
procidit humi, oravitq; ut si fieri
posset, horam illam declinaret:
36 &: Abba pater, inquit,
omnia tu potes: averte hoc à
me poculum. Verùm non quod
ego volo, sed quod tu.
37 Deinde venit, & eos dor-
mientes nactus, dicit Petro: Si-
mon, dormis? non potuisti unam
horam vigilare?
38 Vigilate, & orate, ne ve-
niatis in tentationem, Spiritus
quidem promptus est, sed caro
infirma.
39 Deinde rursus oratum ivit,
eademque verba dixit:
40 ac reversus, eos rursum
dormientes offendit: eorum o-
culis ita gravatis, ut nescirent
quid ei responderent.
41 Deinde tertiò venit, &:
Dormite jam, inquit, & requie-
scite. Satis est, venit hora,
ecce traditur filius hominis in
manus improborum.
42 Surgite, eamus. En, qui
me prodit, adventat.
43 Et protinus adhuc eo lo-
quente, advenit Judas qui unus
erat ex duodecim, comitante
frequenti multitudine cum gla-
diis & fustibus, à Pontificibus
& Scribis, ac Senatoribus.
44 Dederat autem illis ejus
proditor signum, dicens: Quem
osculatus fuero, is est: eum ca-
pite, & tutò abducite.
45 Igitur simulac venit, eum
adit, & ei dicit: Magister, ma-
gister: eumque deosculatus est:

46 Illi verò in eum manus injecerunt, eumque ceperunt.

47 Quidam autem eorum qui aderant, ſtricto enſe percuſſit Pontificis ſervum, eique abſtulit auriculam.

48 Et Jeſus illos ſic eſt allocutus: Tanquam ad latronem exiſtiis cum gladiis & fuſtibus, ad me comprehendendum:

49 quotidie eram apud vos in fano docens, neque me cepiſtis: ſed ea fieri oportet, quæ ſcripta ſunt.

50 Tum omnes eo relicto fugerunt.

51 Cùmque adoleſcens quidam eum ſequeretur, linteo nudum corpus indutus, adoleſcentes eum ceperunt.

52 Ille vero relicto linteo, nudus eos effugit.

53 Abduxerunt autem Jeſum ad Pontificem, ad eumque convenerunt omnes Pontifices, & ſenatores atque Scribæ.

54 Eum procul ſecutus Petrus uſque in Pontificis atrium una cùm famulis reſidet, ſeque ad ignem calefacit.

55 Pontifices verò, totuſque conſeſſus, quærebant contra Jeſum teſtimonium ut eum necarent, nec inveniebant.

56 Nam multi quidem adverſus eum falſa teſtificabantur, ſed conſentanea non erant teſtimonia.

57 Et quidam extiterunt, qui contra eum falſa teſtabantur, ita dicentes,

58 Nos eum audivimus dicentem ſe templum hoc manufactum eſſe diſſoluturum, & triduo aliud non manufactum extructurum.

59 Sed ne ſic quidem conſentanea erant eorum teſtimonia.

60 Tum Pontifex in medium ſurrexit, & Jeſum ſic interrogavit: Nihilne reſpondes? quid eſt, quod hi contra te teſtantur?

61 At Jeſus ſilebat, nihilque reſpondebat. Rurſum Pontifex eum hujuſmodi verbis interrogavit: Tune es Chriſtus celebrandi Dei filius?

62 Et Jeſus: Sum, inquit: videbitis hominis filium ſedentem ad dexteram potentiæ, & cum cœleſtibus venientem nubibus.

63 Tum Pontifex lacerare ſuas veſtes: Quid adhuc nobis opus eſt teſtibus? inquit:

64 audiviſtis impiam vocem: quid vobis videtur? Illi vero eum omnes ut morte dignum damnarunt:

65 cœperuntque eum quidam conſpuere, eique faciem obvolvere & colaphos impingere, dicere, Divina: eique alapas impingebant miniſtri.

66 Cum eſſet autem Petrus intra in atrio, venit quædam ancillarum Pontificis,

67 & viſo Petro ſeſe calefaciente, intuita eum, dicit: Tu quoque cum Nazareno Jeſu eras.

68 At ille negavit, ita dicens: neſcio, nec intelligo quid dicis. Deinde foràs in veſtibulum progreſſus eſt, & gallus cecinit.

69 Et ancilla eo viſo rurſus cœpit dicere eis qui aderant eum ex illis eſſe.

70 At ille rurſum negavit. Paulo pòſt rurſum qui aderant dicunt Petro. Profectò tu ex illis es: nam Galilæus es, & locutio tua congruit.

71 At ille cœpit deteſtari, & jurare, ſeſe non noviſſe hominem illum, quem illi dicerent

72 & iterum gallus cecinit, ...um Petrus recordatus ejus, ...uod ei dixerat Jesus, fore ut ...riusquam bis caneret gallus, ter ...m negaret, cœpit flere.

CAPUT XV.

...hristus ad Pilatum. Judæorum rex. Barrabas absolutus. Jesu supplicium, titulus, dicteria, tenebræ. Christi gemitus, potatio, mors. Veli scissura, militum professio. Christi monimentum.

MAnè protinus inito consilio, Pontifices unà cum Senatoribus & Scribis, totusque consessus, Jesum colligant, abdu...umque Pilato tradunt.

2 Eum Pilatus interrogavit, ...etne Judæorum rex: Cui ille ...spondens: Ut tu dicis, init.

3 Cumque eum vehementer ...cusarent Pontifices,

4 Pilatus eum rursus his ver... interrogavit: Nihilne re...ndes? vide quanta contra ...testificentur.

5 At Jesus nihil amplius re...dit, adeò ut miraretur Pi...us.

6 Solebat autem in illis festis ...laxare unum vinctum, q...emque postulassent.

7 Erat quidam nomine Bar...bas cum seditiosis vinctu..., qui seditione cædem fecerant.

8 Itaque cœperunt vulgò cla...antes id exigere, quod ille ...per eis erat facere solitus.

9 Et Pilatus sic eis respondit: ...kis ut vobis Judæorum regem ...vam?

10 Sciebat enim, eum per in...iam à Pontificibus esse tradi...m.

11 Pontifices verò plebem in...garunt, ut sibi Barrabam po...s ab illo laxari postularet.

12 Et Pilatus rursus eos alloquens: Quid ergo vultis, inquit: ut de eo faciam, quem Judæorum regem dicitis?

13 At illi denuò clamabant: Crucifige eum.

14 Et Pilatus: Quid enim mali fecit? inquit eis. At illi eò acrius clamare: Crucifige eum.

15 Igitur Pilatus volens plebi satisfacere, laxavit eis Barrabam, Jesumque verberavit, & eis crucifigendum tradidit.

16 Et milites eo extra atrium, hoc est, prætorium, educto, totam cohortem convocant,

17 eumque purpura induunt, & ei implexam spineam coronam imponunt,

18 eumque sic salutare incipiunt: Salve rex Judæorum:

19 ejusque caput arundine tundunt, & eum conspuunt, ac positis genibus venerantur.

20 Deinde postquam ei illuserunt, spoliant eum purpura ipsiusque vestimentis induunt: tum crucifigendum educunt:

21 & prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum rure venientem, Alexandri Rufique patrem, cogunt ejus ferre crucem:

22 eumque ad locum Golgotha ducunt, quod Calvariæ locum significat:

23 Et ei myrrhinum vinum bibere dant, id quod ille non accepit.

24 Eo autem crucifixo, partiti sunt ejus vestimenta, jacta super eis sorte, quid quisque auferret.

25 Erat hora tertia cùm eum crucifixerunt,

26 inscripto hoc ejus criminis titulo: REX JUDÆORUM:

27 & cum eo latrones duos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

28 Ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Et inter sceleratos habitus est.

29 Prætereuntes autem ei maledicebant, capita quassantes, & dicentes: Vah qui templum dissolvis, & triduo instauras,

30 serva teipsum, & de cruce descende.

31 Similiter & Pontifices inter se illudentes, cum Scribis dicebant: Alios servavit, seipsum servare non potest.

32 Christus ille Israelitarum rex, descendat nunc de cruce ut eo viso credamus. Item qui eum eo erant crucifixi, convicium ei faciebant.

33 Hora sexta autem extiterunt per totam terram tenebræ, usque ad horam nonam:

34 Ac hora nona exclamavit Jesus magna voce dicens: Eloi, eloi, lamasabachthani: quorum verborum hæc notio est: Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquisti?

35 Quo audito, quidam eorum qui aderant, dicebant eum Eliam vocare.

36 Quidam autem accurrit, impleta aceto spongia, arundinique affixa, ei bibere dat, dicens: Sinite, videamus an eum ereptum veniat Elias.

37 Et Jesus, emissa magna voce, expiravit,

38 & templi velum à summo ad imum in duas partes fissum est.

39 Ac videns Centurio, qui ei ex adverso astabat, eum ita clamantem expirasse, dixit: Profectò hic homo filius erat Dei.

40 Erant etiam mulieres procul spectantes, in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi minoris, Josisque mater, & Salome,

41 quæ etiam, dum ille erat in Galilæa, eum sequi, eique ministrare consueverant: itemque aliæ multæ quæ cum eo Hierosolymam ascenderant.

42 Postquam jam advesperavit, cùm esset Preparatio, hoc est Antesabbatum.

43 Venit Josephus ab Arimathæa, honestus senator, qui & ipse Dei regnum expectabat: & ad Pilatum ausus ingredi, petiit Jesu corpus.

44 Pilatus, miratus si jam mortuus esset, accersito Centurione, sciscitatus est ex eo, quàm dudum esset mortuus?

45 quò à Centurione cognito, donavit Josepho corpus.

46 Et ille empto linteo eum demisit, & involutum linteo posuit in monimento, quod ex petra excisum erat: & ad monimenti ostium ingens saxum volvit,

47 spectantibus Maria Magdalena, & Maria Josis mane, ubinam poneretur.

CAPUT XVI.

Mulierum unguenta. Redivivus Jesus in Galilæam. Idem ter visus. Discipulorum incredulitas. Missio Evangelii, & Baptismi mandata. Nota credentium. In cœlum Jesus. Apostolorum officium.

EXacto Sabbato, Maria Magdalena, & Maria Jacobi mater, & Salome, emptis aromatis, ut eum unctum irent,

2 valde manè prima post Sabbatum die veniunt ad monimentum, orto jam Sole.

3 Ac dum inter se quærunt, quis sibi saxum avolveret ab ostio monimenti,

4 intuitæ vident avolutum esse saxum, quod erat permagnum:

5 ac

5 ac monimentum ingreſſæ, viderunt adoleſcentem ad dexteram ſedentem, alba ſtola veſtitum, & expaverunt.

6 Et ille: ne expaveſcite, inquit eis. Jeſum quæritis Nazarenum crucifixum: ſurrexit, non eſt hic: en locus ubi poſitus fuit.

7 Sed ite nunciatum ejus diſcipulis, & Petro, eum præire eis in Galilæam: illic eum eſſe viſuros, ut eis prædixit.

8 Igitur illæ egreſſæ celeriter ex monimento, fugerunt, idque tremore correptæ, atque attonitæ: neque cuiquam quicquam dixerunt, utpote quæ metuerent.

9 Reſurrexit autem manè primo poſt Sabbatum die, & apparuit primum Mariæ Magdalenæ, ex qua ſeptem ejecerat dæmonia.

10 id quod illa nunciatum iit eis, cui cum eo fuerant, lugentibus atque plorantibus.

11 At illi audientes eum vivere, & ab ea viſum eſſe, non crediderunt.

12 Poſtea duobus eorum ambulantibus apparuit alia forma, ſe euntibus,

13 id quod illi cæteris nunciatum iverunt: ſed ne illis quidem crediderunt.

14 Tandem diſcumbentibus illis undecim apparuit, & eis incredulitatem ac pervicaciam exprobravit, quòd eis qui ſe reſurrexiſſe viderant, non credidiſſent:

15 eiſque dixit: Ite in totum orbem, prædicate Evangelium omni creaturæ:

16 Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſervabitur: qui verò non crediderit condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur: in nomine meo dæmonia ejicient: linguis loquentur novis,

18 Serpentes tollent: & ſi quid mortiferum biberint, non eis nocebit: cum ægrotis manus imponent, illi bene habebunt.

19 Igitur Dominus, poſtquam eos allocutus eſt, ſublatus eſt in cœlum, & ad Dei dexteram ſedit.

20 Illi verò digreſſi ubique prædicarunt, Domino adjuvante, & orationem ſequentibus ſignis confirmante.

EVANGELIUM

AUTHORE LUCA.

IN PRIMUM CAPUT ARGUMENTUM

Evangelistæ multi. Lucæ sectator Theophilus. Zacharias & conjux senes, justi, soli. Gabriel de puero cum gaudio, gratia, dignitate, victu, spiritu Eliano, fructu. Senex diffidens fit mutus. Anus gravida. Angeli ad Mariam aditio. Inter hos colloquium: illius discessio. Virgo ad cognatam. Fœtus in utero exultatio. Elisabetæ gratulatio. Virginis hymnus, mora, reditio. Pueri ortus, circumcisio, nomen. Seni eloquium restitutum. Popularium pavor. Nati fatur. Patris hymnus. Pueri profectus & habitatio.

PRÆFATIO.

QUandoquidem aggressi sunt multi narrationem contexere eorum pertarum apud nos rerum

2 quemadmodum nobis tradiderunt, qui ab initio & spectatores & administratores rei fuerunt:

3 Visum est etiam mihi, quæ omnia à capite diligenter confectatus sim tibi ordine scribere, optime Theophile,

4 Ut quas auditione accepisti res, eas certò cognoscas.

CAPUT I.

FUit temporibus Herodis Judææ regis sacerdos quidam nomine Zacharias, Abianæ classis: cujus uxor erat Aaronis prognata, nomine Elisabeta.

6 Erant autem ambo apud Deum justi, sese in omnibus Domini præceptis ac institutis gerentes inculpatos.

7 Sed non erant eis liberi, quandoquidem & Elisabeta sterilis erat, & ambo ætate provectâ.

8 Accidit, dum is in suæ classis ordine sacerdotio coram Deo fungitur,

9 ex more sacerdotii ut ei suffiendi sors obtingeret, Itaque in Domini ædem ingressus est,

10 omnis populi multitudo foris hora sufficionis orante,

11 Apparuit autem ei Domini angelus ad aræ suffitionis dexteram astans.

12 Quo viso, turbatus Zacharias & timore perculsus est.

13 Sed eum sic allocutus est angelus: Ne metue Zacharia, nam exauditæ sunt tuæ preces & tua conjux Elisabeta tibi filium pariet, quem Johannem nomine vocabis,

14 qui tibi gaudio erit & lætitiæ multique ex ejus nativitate gaudebunt:

15 erit enim in domini conspectu magnus: nec vinum, nec temetum bibet, ac sacro spiritu plenus erit jam ab utero matris

16 & Israelitarum multos ad Dominum ipsorum Deum reconciliabit,

17 eumque

17 eumque antecedet ipſe, Eliano ſpiritu potentiaque præditus, ut patrum animos ad natos convertat, & contumaces ad juſtorum prudentiam perducat, Dominoque compoſitum populum præparet.

18 At Zacharias: Unde iſtud cognoſcam? inquit angelo, quum & ego ſim ſenex, & uxor mea jam grandis natu?

19 Cui angelus reſpondens inquit: Ego ſum Gabriel, qui Deo aſſto, & miſſus ſum ut te alloquerer, tibique hæc læta nunciarem.

20 Atque hoc ſic habeto, te fore mutum & loquendi impotentem donec hæc evenerint? quoniam meis dictis non credidiſti, quæ ſuo tempore comprobabuntur.

21 Expectabat autem populus Zachariam, eumque tandiu in æde morari mirabatur.

22 Is verò egreſſus, eos alloqui non poterat: itaque intellexerunt, eum viſum aliquod in templo vidiſſe. Ipſe verò eis innuebat, remanſitque mutus:

23 ac peracto ſui muneris ſpatio domum petiit.

24 Poſt id tempus concepit Elisabeta uxor, & ſe quinque menſes abdidit,

25 propterea quòd hæc ei præſtitiſſet Dominus, dum ejus inter homines dedecus abolere curat.

26 Menſe autem ſexto miſſus fuit à Deo angelus Gabriel, in oppidum Galilææ nomine Nazaretham,

27 ad virginem deſponſam viro, qui nomen habebat Joſephus ex domo Davidis: Virginis autem Maria nomen erat.

28 Ad eam ingreſſus angelus, dixit: Salve accepta, cui Dominus adeſt, quæque es mulierum fortunatiſſima.

29 At illa eo viſo ejus ſermone turbata, cogitabat qualis eſſet ea ſalutatio.

30 Et angelus: Ne metue, Maria: nam propitium habes Deum:

31 ac ſcito te utero concepturam, parituramque filium quem Jeſum nomine vocabis.

32 Is erit magnus, & Supremi filius vocabitur: eique dabit Dominus Deus ſolium Davidis ejus parentis

33 iſque in Jacobeorum domum regnabit in perpetuum, nec ullus ejus regni finis erit.

34 At Maria: Quo pacto fiet iſtud? inquit angelo: cùm ego virum neſciam?

35 Et ille reſpondens: Te ſpiritus ſanctus, inquit, invadet, & Supremi vis inumbrabit: itaque ſanctus iſte partus dicetur Dei filius.

36 Et quidem Eliſabeta, cognata tua, concepit & ipſa filium in ſenectute ſua: eique jam ſextus hic menſis agitur, quæ tamen ſterilis dicebatur,

37 adeò nulla res eſt, quam Deus facere non poſſit.

38 Tum Maria: Ecce me Domini ſervam, eveniat mihi ita ut tu dixiſti. Ita angelus abiit ea diſceſſit,

39 Per eos dies profecta eſt Maria feſtinanter in montana, in urbem Judææ:

40 & ingreſſa domum Zachariæ, ſalutavit Eliſabetam.

41 Atque ubi audivit Eliſabeta Mariæ ſalutationem, exultavit infans in ejus utero: repletaque ſancto ſpiritu Eliſabeta,

42 excla-

42 exclamavit magna voce, & inquit: Tu es mulierum felicissima: felix & istius ventris fœtus.

43 Unde autem hoc mihi, ut me mei Domini mater invisat?

44 Nam simulac tuæ salutationis vox pervenit ad meas aures, exultavit lætitia infans in ventre meo.

45 Beatam te, quæ credideris perfectum iri quæ tibi à Domino significata sunt.

46 Tum Maria sic fatur: Magnificat animus meus Dominum,

47 exultatque mea mens de Deo servatore meo:

48 qui spectaverit humilitatem ancillæ suæ, unde me in posterum beatam prædicatura sunt omnia secula.

49 Quoniam mihi magna fecit, præpotens ille, cujus & nomen sanctum est,

50 & clementia perennis erga reverentes eum.

51 Qui fortia patrat suo brachio, profligat eos qui animi fastu insolescunt.

52 Deturbat potentes de soliis, & humiles extollit.

53 Esurientes bonis explet, & divites inanes dimittit

54 Subvenit Israelitis suis clementiæ memor,

55 quemadmodum majoribus promiserat nostris, Abrahamo, & ejus futuræ posteritati.

56 Mansit autem Maria cum ea circiter menses tres: deinde domum revertit.

57 Elisabeta autem, exacto ad pariendum tempore, filium genuit.

58 Et ejus vicini atque cognati, audientes quanta Dominus erga eam usus esset clementia, congratulabantur ei.

59 Octavo autem die puerum circumcisum iverunt: & eum patris ejus nomine Zachariam appellabant:

60 sed contradixit ejus mater: Non ita, inquit, sed vocabitur Johannes.

61 Cui illi: Nullus est, inquiunt, in cognitione tua, qui isto nomine nuncupetur:

62 Deinde innuunt ejus patri, quid eum vellet appellari,

63 Et ille, petita tabella, scripsit, ejus nomen esse Johannem: id quod mirati sunt omnes.

64 Atque ille, aperto protinus ejus ore, soluta lingua, loqui cœpit, Dei gratias agens,

65 metuque correpti sunt omnes eorum finitimi, ac per omnia Judææ montana dictitabantur hæc omnia:

66 quæ quicunque audierant, in animo reponebant, cogitantes, quidnam futurus esset ille puer? Atque ei Domini manus aderat.

67 Zacharias autem pater ejus, sancto spiritu plenus, vaticinatus est his verbis:

68 Grates Domino Israelitarum Deo, qui populi sui liberationem procuret,

69 erigatque nobis cornu salutis in domo sui Davidis:

70 quemadmodum promiserat priscorum ore sanctorum suorum vatum,

71 quo vindicemur ab hostibus nostris, & ex omnium manu qui nos odere:

72 ut utatur clementia erga majores nostros, & sui sancti fœderis recordetur:

73 qui jurejurando promiserit Abrahamo patri nostro,

74 dare

74 daturum se nobis, ut intrepidè, ex hostium nostrorum manu liberati,

75 ipsum coràm piè justéque colamus, toto vitæ nostræ tempore.

76 Et tu puer Supremi vates vocabere: præibis enim Domino, paratum vias ejus,

77 ad dandam salutis cognitionem ejus populo, quòd eis venia detur peccatorum,

78 per intimam Dei nostri misericordiam, qua nos ex alto visit ortus,

79 qui appareat iis qui in tenebris & atra nocte degunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & spiritu confirmabatur, ac in desertis agebat usque ad diem, qua Israelitis ostenderetur.

CAPUT II.

Orbis census. Maria partus in stabulo ad pastores angelus de Christo: vox cœlestis: pastores ad infantem. Mariæ cura: in circumcisione Jesus: puer Deo sistitur fertur ex lege. Simeonis canticum, ad Mariam vaticinium. Vates Anna. Josephi reditus Nazaretham. Pueri ingenium, virtus, ejusdem in fano dissertatio. Mariæ natique dicta. Parentum ignorantia: pueri obsequium, & profectus in horas.

1 EXIT id tempus decreto promulgatum est ab Augusto Cæsare, ut censeretur totus orbis,

2 qui primus census habitus est Quirino prætore Syriæ.

3 Igitur cùm omnes ad profitendum in suam quisque civitatem proficiscerentur.

4 ascendit etiam Joseph ex Galilæa, ex oppido Nazaretha, in Judæam, in Davidis oppidum, quæ Bethlema vocatur, quòd esset ipse Davidicæ domus atque familiæ:

5 ut profiteretur unà cum Maria desponsa sibi uxore prægnante.

6 Accidit autem, ut dum illic sunt, illa, exacto ad pariendum tempore,

7 filium suum pareret primogenitum: quem fasciis involvit, & in præsepi reclinavit, quòd eis in diversorio locus non esset,

8 Erant pastores in eadem regione excubantes, & nocturnis vigiliis ovile suum custodientes:

9 quibus ecce Domini angelus astitit, eosque Domini splendor circumfulsit, & magno timore perterritos,

10 sic est angelus alloquutus. Ne timete: en ego vobis enim ingentem nuncio lætitiam, toti populo futuram,

11 videlicet vobis hodie natum esse servatorem, qui est Christus Dominus, in oppido Davidis:

12 Atque hoc vobis signum erit: invenietis infantem fasciis involutum, jacentem in præsepi.

13 Et repente extitit cum angelo cœlestium copiarum multitudo, Deum laudantium, & ita dicentium:

14 Gloria in supremis Deo, & in terra pax: erga homines benevolentia.

15 Deinde ubi ab eis discesserunt in cœlum angeli, pastores illi cohortati sunt invicem, ut Bethlehemam peterent, & viserent quid rei accidisset, quod Dominus sibi declarasset.

16 Itaque celeriter profecti, invenerunt Mariam & Josephum, & jacentem in præsepi infantem,

17 quo-

17 quo viso, prædicarunt quid sibi de puero illo dictum fuisset.

18 Ac quotquot audierunt, ea mirati sunt, quæ eis à pastoribus dicta sunt.

19 Maria verò eas res omnes observabat, cum animo suo perpendens.

20 Redierunt autem pastores Deum celebrantes atque collaudantes, propter ea omnia quæ & audiverant, & quemadmodum eis prædictum fuerat, viderant.

21 Postquam dies octo ad circumcidendum puerum completi sunt, nuncupatum ejus est nomen JESUS: quod nuncupatum fuerat ab angelo, priusquam in utero conciperetur.

22 Completis autem eorum purificationis diebus, ex lege Mosis tulerunt eum Hierosolymam, ut Domino sisterent.

23 (quemadmodum in Domini lege scriptum est, scilicet omnem marem, qui vulvam aperuisset, Domino sacrum esse dicendum,)

24 atque munus conferrent, quemadmodum in Domini lege dictum est, par turturum aut duos pipiones.

25 Erat tum Hierosolymæ homo nomine Simeon, qui homo justus erat, & religiosus, expectans Israelitarum consolationem, & sancto spiritu præditus.

26 Huic fuerat sancti spiritus oraculo dictum, non prius esse mortem sensurum, quam Domini Christum vidisset.

27 Is instinctu spiritus venit in fanum, atque ubi intulerunt parentes puerum Jesum, ut de eo ex legis ritu facerent,

28 ipse eum suis ulnis excepit, Deoque gratias egit his verbis:

29 Nunc dimittis tuum me, Domine, secundum promissionem tuam placidè,

30 quandoquidem vidi meis oculis salutem tuam,

31 quam omnibus expositam populis parasti:

32 lumen gentibus patefaciendum, & tuorum Israelitarum gloriam.

33 Mirabantur autem ejus pater atque mater, ea quæ de eo dicebantur,

34 eisque fausta precatus Simeon, ejus matrem Mariam sic affatus est: Scito hunc multorum vel casui vel resurrectioni in Israelitis destinatum esse, & signum fore cui contradicatur.

35 Quin tuum quoque animum penetrabit gladius, ut patefiant multarum mentium cogitationes.

36 Erat autem Anna vates, Phanuelis filia, ex Aseriana tribu: quæ multum ætate provecta, vixerat annos cum viro septem à virginitate sua:

37 Eratque eadem vidua annorum circiter quatuor & octoginta, quæ ex fano non discedebat, jejuniis precibusque noctes & dies Deum colens.

38 Hæc eadem hora supervenit, & Domino gratias agere, deque eo loqui cœpit omnibus, qui Hierosolymis liberationem expectabant.

39 Et illi, omnibus ex lege Domini peractis, redierunt in Galilæam in oppidum suum Nazaretham,

40 Puer vero crescebat, & spiritu confirmabatur, sapientiaque replebatur, eique aderat Dei gratia.

41 Proficiscebantur autem ejus parentes quotannis Hierosolymam festis Paschæ.

42 Igi-

42 Igitur dum jam erat annorum duodecim, cum illi Hierosolymam ex more festorum ascendissent

43 dieſque peregissent, eis revertentibus remansit puer Jesus Hierosolymæ.

44 Id quod ignorantes ejus parentes, eum in comitatu esse rati, postquam iter unius diei fecerunt, cœperunt eum inter cognatos & familiares conquirere:

45 eoque non invento, reverterunt Hierosolymam, eum quæsitum.

46 Accidit autem ut post triduum eum in fano invenerint, inter magistros sedentem, eosque audientem ac interrogantem

47 Stupebant autem omnes eum audientes, ejus acumen, ac responsiones.

48 Atque eo viso attoniti sunt illi, eumque sic est allocuta mater: Nate, cur nobis ita fecisti? en pater tuus & ego te dolentes quærebamus.

49 At ille: Quorsum me quærebatis? inquit eis. An nesciebatis, mihi agenda esse mei patris negotia?

50 At illi, quid ille sibi dixisset, non intellexerunt.

51 Et ille cum eis descendit, venitque Nazareth am, & eis erat morigerus. Ejus autem mater eas res omnes animo observabat,

52 & Jesus sapientia, & ætate, & gratia, tum apud Deum proficiebat, tum apud homines.

CAPNT III.

Johannis habitatio, concio, objurgatio acerba, præcepta: hujus & Christi collatio, item baptismatum. Christi potestas. Herodis scelus. Baptista carcer. Christi baptismus, Vox cœlestis, cum spiritu Sancto imagine columbæ. Jesu ætas, genealogia adusque Adamum & Deum.

ANno autem imperii Tiberii Cæsaris decimo quinto, Pontio Pilato Judææ prætore, Herode Galilææ tetrarcha: Philippo ejus fratre Iturææ & Trachonitidis regionis tetrarcha, & Lysania Abylenæ tetrarcha.

2 Pontificibus Anna & Caiapha, habitus est à Deo sermo ad Johannem Zachariæ filium in solitudine:

3 isque venit per omnem Jordanis oram, emendationis vitæ baptisma publicatum, ad peccatorum veniam:

4 quemadmodum in vatis Esaiæ effatorum libro scriptum est dum dicit: Vox clamantis in solitudine Præparate Domini viam, rectas facite semitas ejus.

5 Omnis & vallis complebitur, & mons collisque deprimetur, & prava in recta, & asperæ viæ redigentur in planas,

6 aspicientque mortales omnes divinam salutem.

7 Dicebat igitur hominum vulgo, qui proficiscebantur ut ab eo baptizarentur: Viperina progenies, quis vos summonuit futuram iram fugere:

8 edite ergo dignos correcta vita fructus: neu velitis apud vos sic cogitare, Patrem habemus Abrahamum Dico enim vobis, posse Deum ex his lapidibus Abrahamo suscitare natos.

9 Jam verò securis arborum radici admota est. Itaque omnis arbor bonum fructum non edens, excidenda, & in ignem est conjicienda

10 Et à vulgo sic interrogatus: Quid ergo agemus?

11 re-

11 respondit eis in hunc modum: qui duas habet tunicas, impertiat non habenti: & qui habet cibaria, itidem faciat.

12 Venerunt itidem publicani ut lavarentur: eique dixerunt, Magister, quid agemus?

13 Quibus ille: Nihil amplius, inquit, exigite, quàm quantum vobis præscriptum est.

14 Interrogarunt eum etiam milites his verbis: Et nos quid agemus? Quibus ille: Neminem, inquit, concutite, néve calumniamini, & vestris este stipendiis contenti.

15 Dubitante autem populo, omnibusque de Johanne animo cogitantibus, num is esset Christus.

16 Johannes sic est omnes allocutus: Ego quidem aqua vos baptizo: sed adventat quidam ita me præstantior ut ego dignus non sim qui ejus calceorum solvam corrigiam Is vos sancto spiritu & igne baptizabit.

17 Habet autem in manu vannum suam, areamque suam perpurgabit, & frumentum in horreum suum comportabit, paleam autem igni cremabit inextincto.

18 Ita multa etiam alia monens, populum instituebat.

19 At Herodes tetrarcha, cùm ab eo de Herodiade, sui fratris uxore, deque tot quæ committebat, sceleribus argueretur,

20 hoc insuper ad omnia alia adjecit, quod Johannem in carcerem conclusit.

21 Accidit autem, ut baptizato omni populo, necnon Jesu baptizato, ac orante, aperiretur cœlum,

22 descenderetque spiritus sanctus corporea specie, quasi columba, in eum, & existeret de cœlo vox dicens: Tu es meus charissimus filius, tu mihi acceptus es.

23 Incipiebat autem Jesus annorum esse ferè triginta, Josephi (ut putabatur) filius, Elis filii,

24 Mathati filii, Levis filii, Melchis filii, Jannæ filii, Josephi filii,

25 Mattathiæ filii, Amosi filii, Naumi filii, Eslis filii, Naggæ filii,

26 Maathi filii, Mathathiæ filii, Semeis filii, Josephi filii, Judæ filii,

27 Johannæ filii, Resiæ filii, Zorobabelis filii, Salathielis filii, Niris filii,

28 Melchis filii, Addis filii, Cosami filii, Elmadami filii, Heris filii,

29 Hiesonis filii, Eliezeris filii, Joremi filii, Matthæ filii, Levis filii,

30 Simeonis filii, Judæ filii, Josephi filii, Jonami filii, Eliacimi filii,

31 Meleæ filii, Menami filii, Mathathami filii, Nathami filii, Davidis filii,

32 Isæi filii, Obedis filii, Boozi filii, Salmonis filii, Naassonis filii,

33 Aminadabi filii, Arami filii, Esromi filii, Pharis filii, Judæ filii,

34 Jacobi filii, Isaaci filii, Abrahami filii, Tharæ filii, Nachoris filii,

35 Saruchi filii, Ragavi filii, Phaleci filii, Hebris filii, Salæ filii,

36 Cainanis filii, Arphaxati filii, Semi filii, Noæ filii, Lamechi filii.

37 Mathusalæ filii, Enochi filii, Jarethi filii, Malaleelis filii, Cainanis filii,

38 Enos

38 Enoſi filii, Sethi filii, Adami filii, Dei filii.

CAPUT IV.

In ſolitudine Chriſtus, tentatus, jejunus, eſuriens, contra diabolum. Chriſti in Galilæa doctrina, Nazarethæ lectio, de Jeſu vaticinium. Concio, reſponſum Jeſu de vate in patria de Elia, & Syro, Jeſu à ſuis evaſio. Capernai concio. Damoniacus. Simonis ſocrus. Dæmones de Jeſu, obiurgati.

JEſus verò ſancto ſpiritu plenus, reverſus eſt à Jordane, & ſpiritus inſtinctu actus in ſolitudinem.

2 ac quadraginta dies tentatus eſt à Diabolo, per quos dies cum nihil comediſſet, & eis finitis tandem eſuriret.

3 dixit ei diabolus: Si Dei filius es, jube huic lapidi ut fiat panis.

4 Cui Jeſus reſpondens: Scriptum eſt, inquit, non ſolo pane vivere hominem, ſed etiam eo omni quod ex ore Dei proficiſcitur.

5 Tum diabolus eum in excelſum montem ſubduxit, & ei omnia mundi regna momento temporis oſtendit.

6 eumque ſic allocutus eſt diabolus: Hanc ego omnem poteſtatem, eorumque gloriam omnem tibi dabo, nam ea mihi tradita eſt, ita ut cuicunque velim, eam donem.

7 Quòd ſi tu me coràm adoraveris, erunt omnia tua.

8 At Jeſus ei reſpondens: Vade ex conſpectu meo, Satana, inquit, Scriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorato, eique ſolum colito.

9 Duxit item eum Hieroſolymam, & in templi pinnis collocavit, atque ita allocutus eſt: Si Dei filius es, jace teipſum hinc deorſum:

10 nam ita ſcriptum eſt: Angelis ſuis de te mandabit ut te cuſtodiant,

11 manibuſque ſuſtineant, ne pedibus in lapides impingas.

12 At Jeſus ſic ei reſpondit: Dictum eſt, Dominum Deum tuum ne tentato.

13 Et diabolus, peracta omni tentatione, ab eo diſceſſit ad tempus.

14 Jeſus verò vi ſpiritûs rediit in Galilæam, dimanavitque ejus fama per totam regionem finitimam:

15 & ipſe docebat in eorum collegiis, ab omnibuſque celebrabatur.

16 Venit autem Nazaretham, ubi fuerat educatus: & ingreſſus (ut erat ei mos) die Sabbati in collegium, ſurrexit ad legendum

17 Traditus eſt autem ei vatis Eſaiæ liber: quo libro explicato, reperit locum, ubi ſic ſcriptum erat.

18 Spiritu Domini præditus ſum, quandoquidem me unxit, me ad læta pauperibus nuncianda miſit, ad medicandum mente fractis,

19 ad edicendam captivis libertatem, & cœcis viſum, ad calamitoſos in libertatem emittendos, ad edicendum favorabilem Domini annum.

20 Deinde plicato libro, & miniſtro tradito, reſedit: & omnium in collegio oculis in eum intentis,

21 cœpit eis dicere: id ſcriptum hodie eſſe audientibus eis comprobatum.

22 Atq; omnes de eo teſtabantur, & orationis gratiam mirabantur, quæ ex ejus ore manabat

ac

ac ita dicebant: Nónne hic eſt Joſephi filius?

23 Et ille: Omnino (inquit eis) mihi dicetis hoc proverbium, Medice, cura teipſum. Quæ Capharnai facta audivimus, fac etiam hic in tua patria.

24 Hoc vobis confirmo, inquit, nullum vatem acceptum eſſe in ſua patria.

25 Atque hoc à me certò ſic habetote: Multæ viduæ erant Eliæ temporibus apud Iſraelitas; cùm, cœlo per tres annos & ſex menſes clauſo, extitit gravis fames per totam terram:

26 & tamen ad earum nullam miſſus eſt Elias, ſed tantùm ad Sarephtham Sidonium oppidum, ad mulierem viduam:

27 & multi erant ſub Eliſæo vate leproſi apud Iſraelitas, & tamen nullus eorum purgatus eſt, ſed tantùm Naaman Syrus,

28 Hæc audientes omnes in collegio, ira pleni ſurrexerunt.

29 eumque ex oppido ejecerunt, & uſque ad montis cacumen (in quo conſtructum erat eorum oppidum) duxerunt, ut eum præcipitarent.

30 At ille per medios digreſſus abiit,

31 & Capharnaum Galilææ oppidum degreſſus docebat eos Sabbatis:

32 atque illi ejus doctrinam ſtupebant, quippe cujus in oratione ineſſet autoritas.

33 Erat autem in collegio homo habens impuri dæmonii ſpiritum, qui magna voce ſic exclamavit:

34 Heu, quid tibi nobiſcum rei eſt, Jeſu Nazarene? veniſti perditum nos? Novi te quis ſis, Sanctus dei.

35 At Jeſus eum objurgavit: Obmuteſce, inquit, & ex iſto exi. Tum dæmonium, illo in medium proſtrato, exivit ex eo, nihilque læſit eum.

36 Qua re attoniti omnes, inter ſeſe hunc in modum colloqui: Quæ eſt hæc oratio, quòd cum autoritate potentiaque ſpiritibus immundis ita imperet ut exeant?

37 Atque ejus fama in omnia finitimæ regionis loca dimanabat.

38 Digreſſus autem ex collegio, intravit in Simonis domum. Laborabat autem Simonis ſocrus gravi febre. Itaque illi eum pro ea rogarunt.

39 Et ille ſupra eam aſtans febrem objurgavit, & febrem eam reliquit: atque illa continuò ſurrexit, eiſque miniſtrare cœpit.

40 Occidente autem ſole omnes, quicunque variis morbis ægrotos habebant, eos ad eum adducebant, & eos ille, impoſitis unicuique manibus, ſanavit.

41 Exibant etiam ex multis dæmonia, ita clamantia: Tu es Chriſtus Dei filius. Sed objurgans ille, non ſinebat ea dicere, te ſcire eum eſſe Chriſtum.

42 Deinde orta die, digreſſus concеſſit in deſertum locum. eumque vulgò quærentes homines ad eum venerunt, eumque ne ab ipſis diſcederet retinebant.

43 At ille eis dixit, oportere ſe aliis quoque civitatibus annunciare Dei regnum: ad id enim ſe eſſe miſſum.

44 Ita per Galilææ collegia prædicabat.

CAUT V.

Chriſtus è navi docens. Piſcatura prodigioſa. Piſcatores Jeſu ſectatores. Lepreſus ad ſanandum Jeſum orans. Per tegulas [illegible]

ralyticus. Jesus in noxas, & morbum, Levi vocatio. Pravi Jesu convivæ. Pharisæi confutati. Christi munus. Collationes agrorum, nuptiarum, vestis, vini.

CUM autem hominum turba divini sermonis audiendi gratia ei incumberet, ad Genesarethicum lacum astanti,

2 conspicatus duo navigia ad lacum stantia (de quibus degressi piscatores retia lavabant) concendit navigiorum alterum, quod Simonis erat:

3 eumque monuit ut paulum a terra summoveret, reseditque, & hominum turbam ex navigio docere cœpit.

4 Deinde facto loquendi fine, Simoni jussit ut in altum subduceret, utque sua retia laxarent ad prædam.

5 Cui Simon respondit: Præceptor, tametsi totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen in tuum dictum laxabo rete.

6 Atque eo facto, tantam piscium multitudinem concluserunt, ut disrumperetur eorum rete.

7 Itaque sociis innuerunt, qui in altero erant navigio, ut sibi adjutum venirent. Qui ubi venerunt, utramque navem adeo repleverunt, ut eæ summergerentur.

8 Eo viso, Simon Petrus ad Jesu genua se abjecit, &, Discede a me, inquit, nam ego nocens homo sum, Domine.

9 Erat enim stupore correptus ipse tum omnes ejus comites, ob piscium quam ceperant copiam. Similiter & Jacobus ac Joannes, Zebedæi filii, qui erant Simoni socii.

10 At Jesus Simoni dixit: Ne time, deinceps homines capies.

11 Deinde illi, deductis ad terram navibus, eum, relictis omnibus, secuti sunt.

12 Cùm esset autem in quodam oppido, ecce vir quidam lepra scatens, qui viso Jesu pronus accidit, eumque sic oravit: Domine, si vis, potes me purgare:

13 & ille porrecta manu eum tetigit, &, Volo, inquit, purgator: & protinus ab eo lepra discessit.

14 Ille autem ei præcepit ne cui diceret: sed i ostensum te sacerdoti, & ob tui purgationem libato quod præcepit Moses, ut sit eis testimonio.

15 Increbrescente autem sermone de eo, ingens ad eum conveniebat hominum multitudo, ut audirent, & ab eo à suis morbis sanarentur.

16 Ipse verò in deserta loca secedebat, ac supplicabat.

17 Quodam autem die cùm doceret, assidentibus Pharisæis ac legisperitis, qui passim ex Galilææ & Judææ vicis & ab Hierosolyma convenerant, cumque Domini vis in illis sanandis adesset,

18 viri quidam ferebant in lecto hominem, qui erat sideratus, eumque conabantur introferre, & ei proponere.

19 Cumque non invenirent quà eum introferrent propter turbam, conscenso tecto, per tegulas eum, unà cum lectulo, in medium demiserunt ante Jesum.

20 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei: Homo, ignoscuntur tibi tua peccata.

21 At Scribæ & Pharisæi cœperunt hunc in modum cogitare: Quis est hic, qui tam impia loquatur? Quis ignoscere peccata potest, nisi solus Deus?

22 Et

22 Et Jesus, cognitis eorum cogitationibus, sic eos affatus est. Quid cogitatis cum vestris animis?

23 Utrum facilius est dicere, Ignoscuntur tibi peccata tua? an dicere, Surge & ambula?

24 Atqui ut intelligatis potestatem habere filium hominis in terra ignoscendi peccata: Tibi dico (inquit siderato) surge, & sublato lectulo tuo, i domum tuam.

25 Atque ille continuò in eorum conspectu surrexit: & eo in quo jacebat, lectulo sublato abiit domum suam, Deum laudans.

26 Ea re attoniti omnes Deum collaudare, metuque repleri, dicentes sese hodie incredibilia vidisse.

27 Postea egressus, & publicanum Levim nomine conspicatus ad publicanorum mensam sedentem, dixit ei: Sequere me.

28 Et ille, relictis omnibus, surrexit eumque secutus est.

29 Fecit autem ei celebre convivium Levis domi suæ: ubi cum ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret.

30 fremebant Scribæ & Pharisæi contra ejus discipulos, hujusmodi verbis: Cur cum publicanis & improbis cibum & potionem sumitis?

31 Quibus respondit Jesus in hunc modum: Non egent valentes medico, sed quibus malè est.

32 Non veni vocatum insontes, sed sontes ad frugem.

33 Illi verò sic ei dixerunt: Qui fit ut Johannis discipuli crebro jejunent, ac precibus utantur, itidem & Pharisæorum? tui verò epulentur atque potent?

34 quibus ille: Potestis ne efficere, inquit, ut qui nuptias celebrant, donec eis sponsus adest, jejunent?

35 Sed venit tempus, cùm sponso privabuntur, atque eo quidem tempore jejunabunt.

36 Dicebat autem eis hanc collationem: Nemo novæ vestis pittacium adhibet veteri vesti, alioquin & novam scinderet, nec veteri quadraret ex nova pittacium.

37 Neque quisquam condit vinum novum in utres veteres, alioquin rumperet vinum novum utres, & ipsum efflueret, & utres perirent.

38 Sed vinum novum in novos utres condendum est: ita fit ut ambo conserventur.

39 Neque verò quisquam potato vetere, protinus vult novum; dicit enim vetus esse melius.

CAPUT VI.

De spicis refutati Pharisæi. Tabida manus. In Christum insidiæ, is pernox orans: xii. Apost. Beati qui. Qui miseri. Amandus hostis; plagæ, vis, furta, lex naturæ, mutuum. Clementia. Temerarium judicium: largitas. Caci cadentes, festuca, trabs. Arbos varia. Varius ædificator.

ACcidit autem, ut cum Sabbato secundo primo iter per sata faceret, vellerent ejus discipuli spicas, manibusque confricatas comederent.

2 Quibus Pharisæorum quidam sic dixerunt: Cur facitis quod Sabbatis facere non licet?

3 At Jesus eis respondens: Illudne non legistis, inquit, quod fecerit David cum esuriret ipse & ejus comites?

4 ut in Dei ædem ingressus appo-

apposititicios panes sumpserit, comederitque & suis dederit comitibus: quibus tamen vesci non licet, nisi solis sacerdotibus.

5 Dominus est filius hominis (inquit eis) etiam Sabbati.

6 Accidit autem etiam alio Sabbato, ut in collegium ingressus doceret: ubi cùm homo esset dextera manu tabida,

7 observabant eum Scribæ & Pharisæi, an in Sabbato curaret, ut crimen adversus eum invenirent.

8 At ille eorum cogitationes intelligens, dixit homini ficcam habenti manum: Surge, & sta in medio. Cumque ille surrexisset & staret,

9 dixit Jesus illis: Interrogabo vos, utrum Sabbatis benefacere liceat, an malefacere: vitam servare, an perdere?

10 Deinde omnes illos circum intuitus, dixit homini: Porrige manum tuam. Quod postquam ille fecit reddita est ejus manus tam sana, quàm erat altera.

11 At illi furoris pleni, colloqui inter sese, quid Jesu facerent.

12 Per eos autem dies profectus est in montem ad orandum, & pernox oravit.

13 Deinde orto die discipulos suos convocavit, ex eisque duodecim elegit, quos etiam Apostolos nominavit:

14 Simonem, quem etiam Petrum nominavit, & Andream ejus fratrem: Jacobum & Johannem: Philippum & Bartholomæum:

15 Matthæum & Thomam: Jacobum Alphæi filium, & Simonem nomine Zelotam:

16 Judam Jacobi fratrem, & Judam Iscariotam, eum qui fuit proditor.

17 Cum his degressus, stetit in campestri loco, necnon ejus discipulorum grex, & ingens hominum multitudo, ex omni Judæa, & Hierosolyma, & Tyria Sidoniaque ora, qui venerant ut eum audirent, & à suis morbis curarentur:

18 item qui ab impuris spiritibus vexabantur. Atque illi sanabantur,

19 eumque vulgus omne tangere conabatur: siquidem vis ab eo proficiscebatur, quæ sanabat omnes.

20 Atque ille conjectis in discipulos suos oculis, sic dicere: Beati pauperes: nam vestrum est Dei regnum.

21 Beati qui nunc esuritis: nam saturabimini. Beati qui nunc ploratis: nam ridebitis.

22 Beati eritis, cùm vos oderint homines, & separabunt, & conviciabuntur, vestrumque nomen tanquam malum propter filium hominis abjicient.

23 Gaudete tum, & exultate: scitote enim, grandem vobis esse mercedem in cœlis. Eodem enim modo faciebant vatibus majores eorum.

24 Verùm væ vobis divitibus: siquidem jam habetis vestrum solatium.

25 Væ vobis qui pleni estis: nam esurietis. Væ vobis qui nunc ridetis: nam lugebitis, atque plorabatis.

26 Væ vobis cùm vobis benedicunt omnes homines: idem enim faciebant falsis vatibus majores eorum.

27 Sed vobis hoc dico, auditores: amate inimicos vestros, benefacite eis qui vos odere,

28 Bene precamini iis qui vobis

vobis imprecantur, & pro eis orate qui vos afficiunt injuria.

29 Ferienti tibi malam, præbe etiam alteram: & auferentem tuum pallium, ne à tunica quidem prohibe.

30 Quin omnibus à te petentibus dato, & ab auferente tua ne repete:

31 ac quemadmodum vultis ut vobis alii faciant, ita & vos eis facitote.

32 Quòd si vestros amatores amatis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi suos amatores ament.

33 Item, si iis benefacitis qui vobis benefaciunt, quæ vobis gratia debetur, cùm vel improbi idem faciant?

34 Et si iis commodatis, à quibus vos mutuum beneficium speratis, quæ vobis debetur gratia? cùm etiam improbi commodent improbis, ut paria recipiant.

35 Enimvero amate vestros inimicos, & benefacite & commodate, nihil inde sperantes: & vobis merces erit grandis, eritisque Supremi filii, qui sit erga ingratos ac malos benignus.

36 Este igitur misericordes, ut vester etiam pater est misericors.

37 Ne judicate, & non judicabimini: ne damnate, & non damnabimini. Remittite & vobis remittetur:

38 donate, & vobis donabitur: vobis mensura bona, conferta, concussa, ac superfluens in sinum donabitur: eadem enim mensura qua metiemini, remetietur vobis.

39 Dicebat autem eis similitudinem: Potéstne cœcus cœcum ducere? nonne ambo in foveam cadent?

40 Non est discipulus supra magistrum suum: quin præclare cum quoque agitur, si eadem conditione est qua ejus magister.

41 Quid autem cernis festucam in tui fratris oculo, & trabem in tuo ipsius oculo non animadvertis?

42 Aut quî potes dicere fratri tuo: Frater, sine ut extraham festucam, quæ est in oculo tuo: ipse trabem, quæ in oculo tuo est, non cernens? Histrio, extrahe prius trabem ex oculo tuo, tum demum cernes ut festucam extrahas, quæ est in tui fratris oculo.

43 Nulla enim nec bona arbor est, quæ tetrum ferat fructum: nec arbor mala, quæ bonum ferat fructum.

44 Nam ex suo quæque fructu arbor cognoscitur. Non enim ex spinis colliguntur ficus, nec ex rubo vindemiatur uva.

45 Vir bonus ex bona suî cordis cella bonum profert: itemque vir malus ex mala suî cordis cella malum profert: utpote cùm ex ejus cordis redundantia loquatur ejus os.

46 Quid verò me vocatis, Domine, Domine, cùm quæ ego dico non faciatis,

47 Quisquis ad me venit, meaque dicta & audit & exequitur, demonstrabo vobis cui sit similis.

48 Est similis homini domum construenti, qui altè fodit, & fundamentum in petra jacit. Deinde si accidit inundatio, quamvis torrens in domum illam impingat, eam tamen convellere nequit, quippe in petra fundatam.

49 Qui verò audit, nec exequitur, similis est homini qui domum in terra sine fundamento con-

nſtituxit, in quam domum ſi rens irruit, ea protinus cor- uit, & ingentem trahit rui- m.

CAPUT VII.

turionis modeſtia, fides, laus. Servi ſanitas. Filius viduæ re- divivus. Legatis à Johanne re- ſponſum: hujus laudes. Judæi uorum ſimiles. Mulieris un- guentum ad menſam Phariſæi: hujus confutatio. Creditores duo. Collatio Simonis ac fœminæ: i- ſtius fides.

Poſtquam omnem orationem ſuam audiente populo ab- vit, ingreſſus eſt Capharna- .

2 Cujuſdam autem centurionis vus adeò graviter laborabat, amjam obiturus eſſet, quem vum ille in precio habebat.

3 Itaque audiens de Jeſu, mi- ad eum Judæorum ſenatores tum, ut ſuum ſervum ſana- veniret.

Et illi Jeſum aggreſſi ſedulò m, ita dicentes: Dignus cui tu id præſtes:

amat enim gentem noſtram, mque nobis collegium con- xit.

Jeſus verò cum eis profe- s eſt. Cumque jam domo procul abeſſet, centurio, ſus ad eum amicis ſic monuit: mine, ne labora: non enim dignus cujus tu tectum eas:

ideoque mihi ipſi ad te iendum non putavi. Sed verbo, & ſanabitur puer us.

Nam ego quoque, qui homo alterius poteſtati ſubjectus, militibus præſum, ſi cui dico e, vadit: alio, ſi veni, venit: ervo meo, fac hoc, facit.

His auditis, Jeſus miratus eſt eum: & converſus, ſequenti hominum multitudini dixit: Scitote me ne in Iſraelitis quidem tantam invenisſe fidem.

10 Igitur domum reverſi qui fuerant miſſi, ægrotum ſervum invenere ſanum.

11 Accidit poſtridie ut proficiſceretur in oppidum nomine Naim, comitantibus eum frequentibus ejus diſcipulis, & ingenti hominum turba.

12 Atque ut oppidi portæ appropinquavit, ecce efferebatur mortuus, unicus matri filius, eique viduæ, comitanti eam frequente oppidanorum turba.

13 Ea viſa, miſeratus eam Dominus, dixit ei: Ne plura.

14 Deinde in feretrum acceſſit, & id tetigit, cumque reſtitiſſent qui portabant, dixit: Adoleſcens, inquam tibi, ſurge.

15 Tum mortuus ſedit, loquique cœpit; atque ille eum matri ſuæ tradidit.

16 Inde omnes metu correpti, Deum collaudare, dicentes, magnum apud ipſos ortum eſſe vatem, Deumque ſuorum curam habere,

17 Atque is ſermo de eo totam Judæam finitimamque regionem pervaſit.

18 Hæc omnia Johanni ſui diſcipuli nunciarunt:

19 & Johannes advocatos duos quoſdam ſuorum diſcipulorum, miſit ad Jeſum, qui ita dicerent: Tune is es qui venturus eſt? an alium expectemus?

20 Igitur homines Jeſum aggreſſi, dixerunt: Johannes Baptiſta nos ad te miſit, ut ita diceremus, Tune is es qui venturus eſt? an alium expectemus?

21 At Jeſus eadem hora multos à morbis miſeriiſque, & malis

malis ſpiritibus curavit, multoſque cœcos viſu donavit.

22 Deinde illis in hæc verba reſpondit: Ite renunciatum Johanni quæ videritis ac audiveritis: cœci cernunt, claudi gradiuntur, leproſi purgantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes evangelium docentur,

23 & beatus eſt qui in me non offenderit.

24 Deinde, digreſſis Johannis nunciis, cœpit ad vulgus hominum ita dicere de Johanne: ad quod ſpectandum proſecti eſtis in ſolitudinem? arundinem vento agitatam?

25 Sed quid ſpectatum proſecti eſtis? hominem mollibus indutum veſtibus: At qui ſplendido veſtitu & deliciis utuntur, degunt in regiis.

26 Sed ad quid videndum proſecti eſtis? Vatem? Imò verò, inquam vobis, etiam plus quam vatem.

27 Is eſt de quo ſcriptum eſt: Ego tibi meum præmiſſurus ſum nuncium, qui viam præparet.

28 Hoc enim vobis dico: Major in mulierum progenie vates Johanne Baptiſta nullus eſt: & tamen qui in Dei regno minimus eſt, major eſt eo.

29 Hoc audito, populus omnis & publicani Deum collaudarunt, Johannis baptiſmate baptizati.

30 At Phariſæi & legiſperiti, Dei conſilium (quantum in ſe fuit) reſciderunt, ab illo non baptizati.

31 Et Dominus: Cui igitur rei, inquit, hujus natronis homines comparabo, & cui ſunt ſimiles?

32 Similes ſunt, ut cùm pueri in foro manentes, alii ad alios clamant in hunc modum: Nos vobis fiſtula cecinimus, & non ſaltaſtis; vobis luximus, & non ploraſtis.

33 Venit enim Johannes Baptiſta, qui nec panem comedit nec vinum bibit: & dicitis eum habere dæmonium.

34 Venit filius hominis, edit & comedit & bibit: & dicitis hominem eſſe edacem, vinoſumque, & publicanorum & impiorum amicum:

35 ita ſuis omnibus aliena ſapientia.

36 Rogavit autem eum Phariſæorum quidam, ut ſecum cœnaret, itaque ille in Phariſæi domum ingreſſus accubuit.

37 Tum mulier quædam urbe, eaque impudica, quæ eum in Phariſæi ædibus epulari intellexerat, unguenti alabaſtrum ferens,

38 ei à tergo flens aſtitit ad pedes, cœpitque ejus pedes lacrymis rigare, & capitis ſui pillis abſtergere, ac deoſculari & unguento ungere.

39 Quo viſo Phariſæus, qui eum invitaverat, ſic apud ſe cogitavit: Hic ſi vates eſſet, cognoſceret quæ qualiſque fœmina ſit, quæ eum attrectat: eſt enim impudica.

40 At Jeſus ſic eum cogitantem allocutus eſt: Simon, habeo quod tibi dicam. Cui ille, Dic magiſter, inquit.

41 Duo debitores erant cuidam creditori, quorum alter quingentos debebat denarios, alter quinquaginta.

42 Ii quoniam ſolvendo non erant, ille utrique condonavit. Dic igitur, uter eorum plus eum amabit?

43 Cui Simon reſpondens: opinor, inquit, cui plus condonavit. Et ille: Rectè judi-

44

44 Deinde ad fœminam con-
ersus: Vides hanc fœminam?
nquit Simoni. Tu mihi domum
am ingresso, ne aquam qui-
em ad lavandos pedes meos
edisti: at ea pedes meos &
crimis rigavit, & sui capitis
pillis extersit.

45 Tu mihi osculum non de-
isti: ea verò, ex quo sum in-
essus, mihi pedes deosculari
n desitit.

46 Tu nec oleo mihi caput
xisti: at ea unguento mihi
des etiam unxit.

47 Quamobrem sic habeto, ei
s peccata, quæ multa sunt,
oscì, quoniam multum ama-
Cui verò paulùm ignosci-
paulùm amat.

48 Ignoscuntur tibi peccata,
uit ei.

49 At convivæ apud sese co-
re cœperunt, quisnam is es-
qui etiam peccata ignosce-

50 & ille ad mulierem: Tua
des servavit, inquit: abi

CAPUT VIII.

is varia sors, explicatio. ndela in domo. Christi proxi- Procella. Christi quies. Pa- suorum. Tranquillitas. Le- in porcos. Gadareni contra um. Profluvium diuturnum. iliæ rediviva.

Cinceps vadebat oppida-
tim & pagatim prædicans,
e regnum nuncians, comi-
us eum duodecim.

2 quibusdam fœminis, quæ
t à malis spiritibus mor-
curatæ, Maria nomine
lena, ex qua septem exi-
dæmonia,

3 Johanna Chuzæ uxore,
atoris Herodis, & Susanna
e multis, quæ ei de suis
ibus ministrabant.

4 Confluente autem ingenti multitudine, & hominibus passim ex oppidis eum adeuntibus, sic per similitudinem locutus est:

5 Ivit sator quidam satum suum semen: quo serente, aliud cecidit apud viam, idque conculcatum est, & ab aëriis volucribus comesum.

6 Alium in petram cecidit, idque exortum aruit, quòd humorem non haberet.

7 Item aliud cecidit inter spinas, idque enatæ simul spinæ suffocarunt.

8 Aliud cecidit in bonam terram, & enatum edidit fructum cum centesimo. Hæc dicens clamabat: Qui aures habet, quibus audire possit, audiat.

9 Interrogarunt autem eum sui discipuli, quænam esset ea similitudo?

10 Quibus ille: Vobis datum est, inquit, divini regni arcana cognoscere: cum cæteris vero per similitudines agitur, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11 Est autem hæc similitudo. Semen est divinus sermo.

12 Qui apud viam, ii sunt, qui audiunt, deinde venit Diabolus, qui sermonem ex eorum animis auferat, ne credant, atque ita salvi fiant.

13 Qui verò in petra, ii sunt, qui dum audiunt, cum lætitia accipiunt illi quidem sermonem, sed radicem non habent, itaque credunt ad tempus, & periculorum tempore desciscunt.

14 Quod vero in spinas cecidit ii sunt, qui ubi audiverunt, eò veniunt ut curis & divitiis vitæque voluptatibus suffocentur, neque fructum perferant.

15 Quod verò in bona terra, ii sunt, qui probo & bono animo

auditum verbum retinent, & fructum cum patientia ferunt.

16 Nemo verò accensam à se candelam operit aliquo vase, sub lectove ponit, sed candelabro imponit, ut ingredientes lumen aspiciant.

17 Nihil enim tam tectum est, quod non sit perspicuum futurum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum, & in apertum venturum,

18 Videte igitur quomodo audiatis: nam qui habet, ei dabitur; qui verò non habet, ei id etiam quod videtur habere, eripietur.

19 Venerunt autem ad eum ejus mater & fratres, qui cùm præ turba cum eo congredi non possent,

20 & ei à quibusdam nunciatum esset, ejus matrem & fratres foris adesse, eum videre volentes,

21 ille sic eis respondit: Mea mater meique fratres ii sunt, qui Dei sermonem audiunt & obeunt.

22 Quodam autem die conscendit ipse cum suis discipulis navem, eisque jussit ut lacum trajicerent.

23 Postquam autem solverunt, navigantibus eis ipse obdormivit: & tanta venti procella in lacum delapsa est ut illi complerentur, ac periclitarentur.

24 Itaque eum adorti excitarunt dicentes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille surrexit, ventumque & aquæ fluctus objurgavit: atque illa placata sunt, & facta tranquillitas.

25 Deinde eos sic alloquitur: Ubi est vestra fiducia? At illi territi, mirati sunt, sic inter sese dicentes, Quisnam hic est qui & ventis & aquæ sic imperet ut ei obediant?

26 Navigarunt autem in a grum Gadarenorum, qui cont Galilæam est:

27 atque ei in terram egre occurrit vir quidam ex urb qui dæmonia longo jam tem re habebat, nec vestem ind bat, nec domi manebat, sed monimentis.

28 Is viso Jesu, exclama eumque accidit, & magna v dixit: Quid tibi mecum Jesu supremi Dei fili? oro te me torqueas.

29 Jusserat enim impuro ritui, ut ex homine exiret. N longo tempore eum ita co ptum habebat, ut licet cat compedibusque vinctus cust retur, ruptis vinculis age à dæmone in deserta.

30 Interrogavit autem Jesus, quidnam ei nomen e Cui ille respondit, Legi quidem multa dæmonia i intraverant,

31 eaque illum rogaban sibi imperaret ut in tartar rent.

32 Erat illic numerosus p rum grex, in monte pascen itaque dæmonia eum orab sibi in illos intrare permi

33 Ac illo permittente, sa ex homine dæmonia in sunt in porcos: atque gr præceps delatus in lacum, catus est.

34 Hac re visa, subulci runt, idque in oppido rura nunciarunt.

35 Et homines viden causa egressi, venerunt ad J & sedentem ad Jesu ped minem, ex quo exierant nia, vestitum & sanæ nacti timuerunt.

36 C

36 Cumque eis exposuissent qui viderant quo pacto sanatus fuisset furiosus,

37 rogavit eum omnis finitimæ Gadarenorum regionis multitudo, ut ab ipsis decederet, quoniam magno metu tenebantur. Itaque ille, conscensa navi, reversus est.

38 Et eum quidem orabat ille vir, ex quo exierant dæmonia, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, ita dicens,

39 Revertere domum tuam, & quæ tibi fecerit Deus narrato. Itaque ille discessit, & toto oppido quid sibi Jesus fecisset divulgavit.

40 Jesum autem reversum vulgo homines exceperunt: nam eum omnes expectabant.

41 Interea venit vir quidam nomine Jairus, qui collegii magister erat. Is Jesu ad pedes accidit, eumque rogavit ut domum suam ingrederetur.

42 Erat enim ei unica filia, annorum circiter duodecim quæ moriebatur.

43 Ac Jesu vadente, & turba eum suffocante, mulier quædam sanguinis profluvio jam à duodecim annis laborans (quæ quidem consumptis in medicos suis omnibus facultatibus, à nullo curari potuerat)

44 accessit à tergo, ejusque togæ limbum tetigit, & statim cohibitum est ejus sanguinis profluvium.

45 Tum Jesus: Quis me tetigit? inquit. Cùm omnes negarent, dixit Petrus, & qui cum eo erant: Præceptor, te turba angit atque premit, & quæris quis te tetigerit?

46 At Jesus: Tetigit aliquis me, inquit: sensi enim exire ex me vim,

47 Tum mulier, sese non latuisse videns, tremebunda venit, eumque accidit, & quam ob causam eum tetigisset, ei in totius populi præsentia exposuit, utque confestim fuisset sanata.

48 Et ille sic ei dixit: Bona es animo, filia, tua te fiducia servavit, abi salva.

49 Adhuc eo loquente, venit à collegii magistro quidam, qui ei filiam mortuam esse dixit, nec esse quod magistro negocium facesseret.

50 Quo audito, Jesus sic eum allocutus est: Ne metue: tantùm crede, & sanabitur.

51 Deinde ubi domum venit, non sivit quenquam ingredi, nisi Petrum, & Jacobum, & Johannem, & puellæ patrem atque matrem.

52 Cumque omnes eam plangentes deplorarent, ille eos plorare vetuit: non enim mortuam esse, sed dormire.

53 At illi eum deridebant, scientes esse mortuam,

54 Ipse verò, ejectis foràs omnibus, ejusque prehensa manu, sic clamavit: Puella, surge,

55 Atque illa, reverso ejus spiritu, protinus surrexit, & ille ei cibum dari jussit.

56 Attoniti sunt autem ejus parentes, & ille eis ne cui rem dicerent, præcepit.

CAPUT IX.

Apost. potestas, egestas, institutio, facta. Herodis trepidi de Jesu cupido. Quinque Panes, pisces duo, canistra xii, rumor de Jesu, suorum sententia. Præditum supplicium, & resurrectio. Crux piorum, & lucrum. Aliqui superstite Jesu transformatio. cum Elia & Mose. Discipulorum sopor. Imprudentia. Vox è nube

Dæmon per discip. non pulsus. Qui maximus piorum. Qui à Jesu sint discip. In Samaritanos diritas. Christi inopia. Mortuos qui curet. Qui ad cœlum ineptus.

CONvocatis autem duodecim, dedit eis vim atque potestatem in omnia dæmonia, sanandique morbos:

2 eosque ad Dei regnum publicandum, & ægrotos sanandos dimisit.

3 eisque dixit: Nihil in viam tollite, neque baculum, neque peram, neque panem, neque argentum, neque binas tunicas habetote.

4 Ac in quamcumque dom m intraveritis, ibi manetote, & indidem exitote.

5 Quòd si qui vos non admiserint, exite ex illa urbe & pulverem etiam ex vestris pedibus excutite, quòd sit adversus eos testimonio.

6 Igitur illi digressi vicos obibant, ubique Evangelium docentes, & morbos curantes.

7 Cùm audivisset autem Herodes tetrarcha, quam multa ab eo fierent, dubitabat quòd dicebatur à quibusdam, Johannem ex mortuis surrexisse.

8 à nonnullis item Eliam exitisse: ab aliis autem, aliquem veterum vatum revixisse.

9 Dicebat autem Herodes: Johanni ego caput præcidi sed quis est hic, de quo ego talia audio? eumque videre cupiebat.

10 Reversi autem Apostoli, narrarunt ei quæ fecerant. Et ille assumptis eis, secessit seorsum in desertum locum, urbis vocatæ Bethsaida.

11 Quo cognito, vulgus horum eum secutum est, quos ille excepit, eisque de Dei regno loquebatur, & curationis egentes sanabat.

12 Ut autem inclinare dies cœpit, duodecim eum hujusmodi verbis aggressi sunt Dimitte hanc hominum multitudinem, ut in finitimos vicos & rura profecti diversentur, & cibaria inveniant: nam hic in deserto loco sumus.

13 At ille: Præbete vos eis cibum, inquit illis. Cui illi: Non sunt nobis inquiunt, plures quàm quinque panes, & duo pisces: nisi fortè eamus emptum ad omnem hunc populum cibaria.

14 Erant enim viri circiter quinquies mille. Tum ille suis discipulis jussit ut curarent, ut illi per quinquagenarios ordines discumberent.

15 Quod postquam illi fecerunt, & ut omnes discumberent curarunt.

16 ille sumptis quinque panibus, & duobus piscibus, in cœlum intuitus, eos (super eis fausta precatione usus) fregit & discipulis multitudini apponendos dedit:

17 comederuntque omnes ad satietatem, & subiatum est quod eis fragmentorum superfuit, canistra duodecim.

18 Cum autem seorsum orandi gratia esset, & unà cum eo adessent discipuli, interrogavit eos his verbis: Quem me vulgo esse dicunt?

19 Cui illi respondent, Johannem Baptistam, alii Eliam, alii vatem aliquem veterum revixisse.

20 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem me esse dicitis? Et Petrus sic ei respondit, Christum Dei.

21 Ille verò eis interminatus est, præcepitque ne cui id dicerent,

22 dixit:

22 dixitque oportere filium hominis multa pati, & à senatoribus pontificibusque & scribis improbari, ac interfici, & tertio die resurgere.

23 Dicebat autem ad omnes: Si quis post me venire vult, abneget ipse se, tollatque suam crucem quotidie, & me sequatur.

24 Nam qui volet animam suam servare, perdet eam. qui verò animam suam mea causa perdet, is eam servabit.

25 Quid enim prodest homini, vel totum lucrari mundum, si seipsum perdat, aut sui jacturam faciat?

26 Quem enim mei meorumque dictorum puduerit, hujus pudebit filium hominis, cum in sua & patris sanctorumque angelorum gloria venerit.

27 Hoc autem vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non ante sentient mortem, quàm Dei regnum videant.

28 Deinde octo ferè diebus post hæc dicta, assumpto Petro, & Johanne, & Jacobo, montem ascendit, precandi gratia.

29 Atque eo precante, facta est ejus vultus species alia, ejusque vestitus candore fulgurans.

30 Et ecce viri duo cum eo colloquebantur, qui quidem erant Moses & Elias:

31 qui cum splendore conspecti, dicebant ejus exitum, quo perfuncturus erat Hierosolyma.

32 Petrus verò & ejus comites somno gravati, postquam expergefacti sunt, viderunt ejus splendorem, duosque qui apud eum aderant viros.

33 Atque illis ab eo digredientibus, dixit Petrus Jesu: Præceptor, bonum est hic esse nos: faciamus tria tabernacula, tibi unum, Mosi unum, & Eliæ unum.

34 Hæc eo loquente, & quid diceret nesciente, extitit nubes quæ illos obumbravit. Quibus in nubem ingressis, cùm hi territi essent,

35 extitit ex nube vox, dicens: Hic est filius meus charissimus: hunc audite.

36 Interea dum extitit vox, repertus est Jesus solus. Atque illi tacuerunt, neque cuiquam per eos dies quicquam eorum quæ viderant indicarunt.

37 Postridie eis de monte digressis, occurrit ei ingens hominum multitudo,

38 & ecce vir quidam ex turba sic exclamavit, Magister, quæso te, respice meum filium, qui mihi unicus est:

39 quem simulac corripuit spiritus, clamat, eumque ille spumas agentem lacerat, & vix ab eo discedit, eum dilanians.

40 Discipulos quidem tuos oravi ut eum ejicerent: sed non potuerunt.

41 At Jesus respondens: O diffidens, inquit, perversaque natio! quandiu apud vos ero? vosque feram? adduc tuum huc filium.

42 Jam illo accedente, convulsit & laceravit eum dæmonium. Sed Jesus impurum spiritum objurgavit, puerumque sanavit, & ejus patri reddidit, omnibus tanta Dei majestate attonitis.

43 Cunctis autem tam multa, quæ fecerat, mirantibus, sic est discipulos suos allocutus:

44 Conjicite vos in aures vestras hæc verba: Tradendus est filius hominis in hominum manus.

45 At illi dictum illud ignorabant, idque eis ita tectum

erat, ut id non sentirent: sed eum de eo dicto interrogare formidabant.

46 Venerunt autem in cogitationem, quis esset eorum maximus:

47 & Jesus intelligens eorum animi cogitationem, prehenso puero, & apud se statuto, sic ad eos verba fecit:

48 Qui puerum hunc meo nomine accipit me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me misit. Nam vestrûm minimus quisque, maximus erit.

49 Tum Johannes sic eum allocutus est: Præceptor, vidimus quendam nomine tuo ejicientem dæmonia, & eum prohibuimus, quoniam non comitatur nos.

50 Cui Jesus: Ne prohibete, inquit, qui enim contra nos non est, à nobis est.

51 Cum autem compleretur ejus assumptionis dies, ipse ita composito vultu, ut Hierosolymam ire videretur,

52 præmisit ante se nuncios, qui profecti intrarunt in Samaritanorum vicum, ut ei diversorium pararent.

53 Sed illi eum non admiserunt, quoniam ire se Hierosolymam præ se ferebat.

54 Quo viso, ejus discipuli Jacobus & Johannes dixerunt: Domine, vis jubeamus ignem de cœlo descendere, qui eos conficiat, ut & fecit Elias?

55 At Jesus conversus, eos objurgavit: Nescitis, inquit, cujusmodi spiritus filii sitis vos.

56 Nam filius hominis hominum vitas non perditum venit, sed servatum. Ita in alium vicum profecti sunt.

57 Vadentibus autem eis in via, dixit ei quidam, Sequar te quocunque iveris, Domine.

58 Cui Jesus: Vulpes habent antra, inquit, & aëreæ volucres nidos: at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

59 Item alteri dixit: Sequere, me. Et ille: Domine, inquit: permitte mihi ut eam prius sepultum meum patrem.

60 At Jesus: Sine (inquit ei) mortuos sepelire mortuos suos: tu verò i annunciatum Dei regnum.

61 Item cùm alius dixisset: Sequar te Domine: sed prius permitte mihi valedicere meis domesticis,

62 dixit ei Jesus: Nemo qui aratro admota manu respicit in tergum, aptus est ad Dei regnum.

CAPUT X.

Discipuli lxxii, bini missi. Multa messis. Apostolorum calamitas, inopia. Eduliorum potestas. Miræ in Chorazin, & Bethsaidam, & Capharnaum. Reversi discipuli. Dæmon ut fulgur. Piorum gaudia vera. Responsa ad Juriscp. Historia de vulnerato à latronibus, qui proximus. Martha, & Maria ad pedes Jesu.

POstea constituit Dominus etiam alios septuaginta L. duos G. eosque binos ante se præmisit in omnes urbes & loca quo ipse venturus erat.

2 Atque eos sic affatus est: Messis quidem multa est, sed operarii pauci: quocirca rogate messis dominum, ut operarios emittat in messem suam.

3 Vadite, en ego mitto vos tanquam agnos inter lupos.

4 Ne ferte crumenam, ne peram, neque calceos, neve quemquam in via salutaveritis.

5 In quamcunque autem domum intrabitis, primùm dicite: Salveat hæc domus.

6 Et

6 Et ſi quidem erit ibi aliquis ſalute dignus, requieſcet in eo veſtra ſalus: ſin minus ad vos revertetur.

7 Atque in eadem domo manetote comedentes & bibentes quæ eis ſupperent: nam dignus eſt operarius mercede ſua. Ne migratote ex domo in domum:

8 & in quamcumque urbem intraveritis, admiſſique fueritis, veſcimini iis quæ vobis apponentur:

9 & qui erunt in ea ægroti, eos curatote, eiſque ad eos Dei regnum veniſſe dicitote,

10 In quam vero urbem ingreſſi, nec admiſſi fueritis, exitote in ejus fora, & ita dicitote,

11 Etiam pulverem, qui nobis ex urbe veſtra adhæſit, vobis abſtergimus. Cæterùm ſcitote, ad vos divinum veniſſe regnum.

12 Sic habetote, cum Sodomis illa die lenius actum iri, quàm cum illa urbe.

13 Hei tibi Chorazin, hei tibi Bethſaida: nam ſi Tyri & Sidonæ facta forent miracula, quæ facta ſunt in vobis, jampridem in cinere & pulvere degentes reſipiſſent ad frugem.

14 Itaque cum Tyro & Sidone mitius agetur in judicio, quàm vobiſcum.

15 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum uſque evecta es, ad inferos uſque deprimeris

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos repudiat, me repudiat: qui verò me repudiat, eum repudiat qui me miſit.

17 Reverſi autem ſeptuaginta L duo G. cum lætitia dixerunt: Domine, etiam dæmonia nobis per tuum nomen ſubjiciuntur.

18 Quibus ille: Spectabam inquit, Satanam fulguris ritu lapſum de cœlo.

19 Equidem vobis poteſtatem do, ſerpentes ſcorpioſque calcandi, & contra omnes hoſtis vires, ita ut nihil vos læſurum ſit.

20 Verùm eo ne gaudete, quòd vobis ſubjiciuntur ſpiritus: ſed eo potiùs gaudete, quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.

21 Ea ipſa hora exultavit ſpiritu Jeſus, dixitque: Ago tibi gratias pater, cœli terræque Domine, quod hæc ſapientes prudenteſque celaveris: & infantibus patefeceris: idque, ô pater, quoniam ſic tibi placitum eſt.

22 Omnia mihi tradita ſunt à patre meo: neque quiſquam novit quis ſit filius, niſi pater: aut quis ſit pater, niſi filius, & cui voluerit filius patefacere.

23 Tum ſeorſum ad diſcipulos converſus: Felices, inquit, oculi qui aſpiciunt quæ vos aſpicitis.

24 Scitote enim multos vates atque reges voluiſſe videre quæ vos aſpicitis, neque vidiſſe: & audire quæ auditis, nec audivi ſſe.

25 Hic ſurrexit quidam legiſperitus, qui eum hujuſmodi verbis tentavit: Magiſter, quid faciendo ſempiternam vitam conſequar?

26 Cui ille: In lege quid ſcriptum eſt? inquit: quomodo legis?

27 Et ille reſpondens: Dominum Deum tuum, inquit, toto corde, toto animo, totis viribus, totaque mente amato: itemque proximum tuum perinde ac teipſum.

28 Rectè reſpondiſti, inquit ei: id facito, & vives.

29 At ille ſeipſum commendare volens, dixit Jeſu: Ecquis eſt meus proximus?

30 Tum Jeſus ita ſubjecit: Homo quidam Hieroſolyma ad Hierichuntem deſcendens, in latrones incidit, qui eum diſpoliarunt, inflictiſque vulneribus diſceſſerunt, eo ſeminece relicto.

31 Forte fortunâ ſacerdos quidam deſcendebat per eam viam, illum ut vidit, præteriit.

32 Similiter & Levita ad eum locum delatus, ubi venit, viditque, præteriit.

33 Samaritanus verò quidam iter faciens, venit ad eum: eoque viſo, miſertus acceſſit,

34 & ejus vulnera oleo vinoque perfuſa obligavit, & eum jumento ſuo impoſitum duxit in diverſorium ejuſque curam egit:

35 & poſtridie digreſſurus, deprompſit duos denarios, & cauponi dedit, eique mandavit ut ejus curam haberet: ſeſe quicquid ille inſuper inſumpſiſſet ei, in ſuo reditu eſſe ſoluturum.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus illius fuiſſe, qui in latrones inciderat?

37 Et ille: Qui ei miſericordiam tribuit, inquit. Tum Jeſus, i, inquit, & tu facito ſimiliter.

38 Accidit autem, ut eis iter facientibus, ingrederetur in quendam vicum: & mulier quædam nomine Martha eum domi ſuæ accepit.

39 Huic ſoror erat nomine Maria, quæ ad Jeſu pedes aſſidens, audiebat ejus orationem.

40 Martha verò, quæ tanto miniſterio diſtraheretur, ſic dicere inſtitit: Domine, hoccine non curas, quod mea ſoror ſolam me miniſtrare ſinit? Dic igitur ei ut me adjuvet.

41 Cui Jeſus reſpondens, Martha, Martha, inquit, tu de multis ſolicita turbaris, & uno eſt opus.

42 Maria bonam conditionem elegit, quæ quidem ab ea non auferetur.

CAPUT XI.

Oratio Chriſti. Petendum, quærendum. Collationes de Amico, de Patre. Calumnia repulſa in Jeſum, de Beelzebule. Spiritus impurus, vagus. Qui vere beati. Lucerna. Manus illota, Hypocritarum ingenia.

CUM autem quodam in loco oraret, poſtquam deſiit, dixit ei quidam ejus diſcipulorum: Domine, doce nos orare, ut & Johannes docuit ſuos diſcipulos.

2 Et ille: Cùm orabitis, inquit eis, dicitote, Pater noſter qui es in cœlis: Sanctè colatur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in cœlo ſic & in terra.

3 Victum noſtrum alimentarium da nobis quotidie:

4 & remitte nobis peccata noſtra, quandoquidem ipſi remittimus omnibus qui nobis debent: neve nos in tentationem adducito, ſed à malo tuere.

5 Tum illud eis dixit: Si quis veſtrûm habeat amicum, quem media nocte adeat, eique dicat: Amice, da mihi mutuo tres panes:

6 etenim venit ad me amicus meus ex via, cui quid apponam non habeo.

7 atque ille intus ita reſpondeat: Noli mihi moleſtiam exhibere: jam clauſa janua eſt, & pueri mei mecum in lecto ſunt: non poſſum ſurgere, & tibi dare. *L.* ſi ille pulſare perſeveraverit *G.*

8 mihi

8 mihi credite, etsi non surget ad ei dandum, quia sit ejus amicus: at certè propter ejus importunitatem surget, eique quot dabit, quot ille egebit.

9 Ego quoque vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quærite & invenietis: pulsate & vobis aperietur:

10 Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperitur.

11 Quis autem vestrûm est, qui pater poscenti filio panem, numquid lapidem? aut poscenti piscem, det pro pisce anguem?

12 aut si ovum petat, det ei scorpium?

13 Quòd si vos, qui mali estis, scitis bona dona dare vestris liberis, quantò magis pater cœlestis dabit sanctum spiritum petentibus à se?

14 Ejiciebat autem aliquando dæmonium, quod erat mutum: cum dæmonio egresso, locutus est mutus, id quod vulgò mirati sunt.

15 At eorum quidam dixerunt, eum per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

16 Alii tentandi gratia signum ab eo petebant de cœlo,

17 Quorum ipse cogitationes intelligens dixit eis: Omne regnum à seipso dissidens vastatur, & domus super domum cadit.

18 Quòd si Satanas à seipso dissideret, quo pacto staret ejus regnum, ut vos me dicatis per Beelzebulem ejicere dæmonia?

19 Quòd si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, vestri genetes homines per quem ejiciunt? Itaque erunt ipsi vestri judices.

20 Sin ego divino digito ejicio dæmonia, ergo venit ad vos divinum regnum:

21 Cùm quis fortis armatus suum atrium custodit, salvæ sunt ejus facultates.

22 Sed si quis eo fortior eum adortus vicerit, ejus & arma quibus confidebat, auferr, & spolia distribuit.

23 Qui mecum non est, contra me est: & qui mecum non congerit, dissipat.

24 Dum impurus spiritus exiit ex aliquo homine, siticulosa loca peragrat, requietem quærens. Eam postquam non invenit, statuit domum suam redire, unde exierat.

25 Deinde ubi venit, & eam versam ornatamque offendit,

26 accersit septem alios spiritus deteriores se: qui illic ingressi, ibi manent: atque ita fit hominis illius conditio posterior priore deterior.

27 Eo hæc dicente, mulier quædam, ex turba, sublata voce dixit ei: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 At ille: Imo, inquit, beati qui divinum sermonem & audiunt & conservant.

29 Vulgo autem coeunte sic infit: Hæc natio mala est: signum quærit, & nullum ei signum dabitur, nisi signum Jonæ vatis.

30 Ut enim fuit Jonas signum Ninivitis, sic erit etiam filius hominis huic nationi.

31 Austri regina surget in judicio cum hujus nationis hominibus, eosque damnabit, quòd ex ultimis terris venerit auditum Solomonis sapientiam, cum hic sit Solomone præstantior.

32 Homines Ninivitæ surgent in judicio cum hac natione, eamque damnabunt, quod ad Jonæ præconium mores suos correxerint, cùm hic sit Jona præstantior.

33 Nemo accenſam lucernam in occulto ponit, aut ſub modio, ſed in candelabro, ut intrantes lumen aſpiciant,

34 Lucerna corporis eſt oculus. Quòd ſi tuus oculus ſincerus eſt, etiam totum corpus tuum lucidum eſt: ſin improbus eſt, tuum quoque corpus tenebricoſum eſt.

35 Vide ergo ne quod in te lumen eſt, tenebræ ſint.

36 Quod ſi tuum corpus totum erit lucidum, & ita lucidum, ut nullam tenebricoſi partem habeat, perinde erit ac ſi te fulgore lucerna colluſtrer.

37 Hæc loquutum rogavit Phariſæus quidam ut apud ſe prandaret. Et ille ingreſſus accubuit.

38 Et Phariſæus miratus eſt, videns eum non prius ante prandium laviſſe.

39 Et dominus dixit ei: Nunc vos Phariſæi exteriorem poculi catinique partem purgatis, cùm interiora veſtra rapinæ ſint & malitiæ plena.

40 Dementes, quaſi verò non idem qui exteriora fecit etiam interiora fecerit.

41 Facite modò benignè ex iis quæ ſuppetunt, ita fiet ut vobis omnia munda ſint,

42 Sed væ vobis Phariſæis, qui mentam, rutam, denique omne olus decimatis: & æquitatem, Deique amorem prætermittitis. Debebant & hæc fieri, & illa non omitti.

43 Væ vobis Phariſæis, qui primum ſedendi locum in collegiis, & ſalutationes in foris amatis.

44 Væ vobis Scribæ & Phariſæi perſonati, qui perinde eſtis atque abdita ſepulchra, ſuper quæ inſcientes gradiuntur homines,

45 Tum ſic eum allocutus eſt quidam legiſperitus. Magiſter, iſta dicens, nobis quoque facis injuriam.

46 At ille: Et vobis legiſperitis, inquit, væ, qui alios graviſſimis oneratis oneribus, quæ onera vos ne uno quidem digito attingitis.

47 Væ vobis, quod vatum monimenta extruitis, cùm veſtri majores eos interfecerint.

48 Ergo vobis majorum veſtrorum facta placere teſtamini, dum, quos illi peremerunt, eorum vos monimenta extruitis.

49 Itaque divina ſapientia ſic fata eſt: Mittam ad eos vates & legatos, quos partim interficient, partim perſequentur.

50 ut de hac natione ſupplicium ſumatur ſanguinis omnium vatum, ab orbe condito effuſi,

51 ab Abelis ſanguine, uſque ad Zachariæ ſanguinem, qui inter aram & ædem peremptus eſt. Ita eſt, inquam vobis, ſumentur de hac natione pœnæ.

52 Væ vobis legiſperitis, qui ſcientiæ clavem abſtuliſtis, nec ipſi intraſtis, & intrantes impediviſtis.

53 Hæc eo ad illos dicente, cœperunt legiſperiti & Phariſæi acriter inſtare, & ejus orationem multis rationibus inſidioſe captare,

54 conantes aliquid ex ejus ore aucupari, quo eum criminarentur.

CAPUT XII.

Phariſæorum fermentum. Quis nobis timendus. Dei de ſuis cura. Quos Jeſus tandem agnoſcet. Cui non ignoſcetur unquam. Doctor ſpiritus ſanctus. Avari conſilium vanum. Dei de nobis providentia. Theſaurus ubi ſtatuendus,

dus. Servus malus, persecutor. Sciens, imprudens. Ignis à Christo Orbis dissidia.

INterea cùm tot vulgi millia convenissent, ut inter se opprimerent, cœpit ille ſic ad ſuos discipulos verba facere: In primis cavete vobis à Phariſæorum fermento: hoc eſt, ſimulatione.

2 Nihil enim tam tectum eſt, quod non ſit detegendum: neque tam occultum, quod non ſit cognoſcendum.

3 Itaque quicquid in tenebris dixeritis, id in luce audietur: & quod in aurem in penetralibus locuti fueritis, id in tectis prædicabitur.

4 Hoc autem vobis amicis meis dico: Ne eos timete, qui corpus quidem interficiunt, ſed deinde quod amplius faciant non habent.

5 Sed vobis demonſtrabo quem timeatis. Timete eum, qui poſtquam interfecit, poteſtatem habet in gehennam conjiciendi: hunc, inquam, timete.

6 Cùm væneant quinque paſſeruli duobus aſſariis, tamen eorum nullus in oblivione eſt apud Deum,

7 At veſtrûm etiam capitis capilli ſunt omnes numerati. Quare ne timete, longè paſſeres antecellitis.

8 Illud quidem ſic habetote: quiſquis me apud homines agnoverit, hunc viciſſim agnoſcet filius hominis apud divinos angelos.

9 Qui verò me apud homines abnegaverit, abnegabitur apud divinos angelos.

10 Et quiſquis aliquid adverſus filium hominis dixerit, ignoſcetur ei: ſed ei qui ſancto ſpiritui maledixerit non ignoſcetur.

11 Cùm autem in collegia, & ad magiſtratus poteſtateſque ſiſtemini, ne ſolicite eſtote, quomodo, aut quid reſpondeatis, aut dicatis.

12 Sanctus enim ſpiritus docebit vos eadem hora, quæ dicenda ſint.

13 Dixit autem ei quidam ex turba: Magiſter, jube meo fratri, ut mecum hæreditatem partiatur.

14 Cui ille: Homo, inquit, quis me vobis judicem, aut diviſorem conſtituit?

15 Deinde illos alloquens: Videte, ut avaritiam caveatis. Non enim in eo cujuſque vita ſita eſt, ſi facultatibus abunder.

16 Tum eis hujuſmodi ſimilitudinem dixit: Quidam dives homo, cùm ejus fundus abundè extuliſſet,

17 ſic ſecum ipſe cogitabat: Quid agam cùm non habeam quo meas fruges congeram.

18 Hoc agam inquit: horrea mea diruam, & majora conſtruam, eoque omnes meos proventus, & bona congeram.

19 Atque ita animæ meæ dicam: Anima, habes multa bona in multos annos condita; requieſce, comede, bibe, indulge voluptati.

20 At Deus ſic eum interpellavit: O demens, hac nocte repoſcetur à te anima tua, quæ verò paraſti, cujus erunt?

21 Sic accidit ei, qui ſibi ipſi congerit, neque Deo dives eſt.

22 Hanc ob rem vobis ita dico (inquit ſuis diſcipulis) ne ſoliciti eſte de vita veſtra, quid comeſuri: neque de corpore, quid induturi ſitis.

23 Vita plus eſt quàm alimentum, & corpus quam indumentum.

24 Con-

24 Contemplamini corvos, qui neque serunt, neque metunt, neque cellam aut horreum habent, tamen eos nutrit Deus: quantò vos volucribus præstatis?

25 Quis autem vestrûm sua curâ possit suam staturam augere uno cubito?

26 Quòd si ne minima quidem potestis, quid de cæteris solicitamini?

27 Contemplamini lilia ut crescant, cùm neque laborent, neque nent. Atque scitote ne Solomonem quidem in suo tanto splendore, vestiri solitum, ut eorum quodlibet.

28 Quòd si herbam, quæ hodie est in agro & cras in clibanum conjicitur, tamen Deus ita vestit; quantò magis vos? ô parum fidentes.

29 Vos igitur ne requirite quid esuri, bibiturive siti, neve pendete.

30 Hæc enim omnia mundi gentes requirunt, quæ vobis opus esse scit pater vester.

31 Sed quærite Dei regnum, & hæc omnia vobis addentur.

32 Ne formidate, ô parvum ovile: nam visum est patri vestro vobis dare regnum.

33 Vendite facultates vestras, & egentibus largimini. Facite vobis crumenas, quæ non veterascant, thesaurum inexhaustum in cœlis, quo neque fur accedit, neque tinea corrumpit.

34 Nam ubi est thesaurus vester, ibi etiam erit vester animus.

35 Sint vobis latera succincta, & ardentes lucernæ:

36 similesque hominibus este dominum suum expectantibus, quando discedit à nuptiis, ut simulac venerit ac pulsaverit, ei aperiant.

37 Felices illi servi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes. Mihi credite, accinget se, eosque accumbere jubebit, & eis ministratum veniet.

38 Quod si, seu secunda, seu tertia venerit vigilia, idem invenerit, felices sunt illi servi.

39 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum.

40 Vos igitur este parati: nam qua hora non putatis, filius hominis venturus est.

41 Tum Petrus: Domine, inquit ei, ad nosne similitudinem istam dicis, an etiam ad omnes?

42 Et Dominus: Si quis est fidelis dispensator, & prudens, inquit, quem præfecerit herus suæ familiæ ut ei suo tempore demensum præbeat:

43 beatus est ille servus, quem, cùm venerit ejus herus, invenerit officium suum facientem.

44 Mihi certò credite, eum fa omnibus facultatibus præficiet.

45 Sin cogitaverit servus ille cùm animo suo, herum suum di non venire, cœperitque famulos & famulas pulsare, epularique, & potare, & inebriari:

46 veniet herus illius servi inexpectato ei die, ignotaque hora, eumque dissecabit, & i infidelium numero habebit.

47 Is verò servus qui cùm heri sui voluntatem sciret, no mandata fecerit, nec ejus volun tati paruerit, gravius vapulabi

48 Qui verò nesciverit, & plagis digna fecerit, levius va pulabit. Ac cuicunque multu traditum fuerit, ab eo multu exigetur: & quantò cui plu commissum fuerit, tanto plus a eo reposcetur.

49 Ignem

49 Ignem veni injectum in
rram, qui ſi jam incenſus eſt,
uid volo?

50 Baptiſmate baptizandus
m, quod dum abſolvatur, ve-
menter angor.

51 An me ad pacem in terris
nciliandam veniſſe arbitrami-
? Nequaquam (inquam vobis)
d potius diſcordiam.

52 Erunt enim deinceps quin-
e in una domo diſſidentes, tres
duobus, & duo à tribus.

53 Diſſidebit pater à filio, &
patre filius: mater à filia, &
matre filia: ſocrus à nuru ſua,
à ſocru nurus

54 Deinde ad vulgus: Dum
detis, inquit, exorientem ab
caſu nubem, continuò dicitis
ventare pluvia m, atque ita fit:

55 & dum ſpirantem auſtrum,
citis æſtum futurum, id quod

56 Ficti homines, terræ cœ-
e faciem diſcernere ſcitis:
pus hoc quî fit ut non diſ-
natis:

57 aut cur ex vobis ipſis non
dicis ex æquo?

58 Cùm enim unà cum adver-
o tuo magiſtratum adis; da
ram in via ut ab eo libereris,
re & ille ad judicem pertra-
, & judex lictori tradat, li-
r det in cuſtodiam.

59 Mihi crede, non exibis
e, quin ultimum etiam te-
cium ſolveris.

CAPUT XIII.

Galilæi per Pilatum cæſi, defenſi à Chriſto. Exemplum ficus in vinea, abſcindenda. Curata mulier. Perſonati de ſabbato rejecti, regnum Dei quibus ſimile ſit dictum, nempe ſinapi, fermento. Anguſta ſalutis, alieni ſervanai, vulpes Herodes. Mina in Hieroſolymam.

ADfuerunt autem quidam eodem tempore, qui ei de Galilæis nunciarunt, quorum ſanguinem Pilatus cum eorum ſacrificiis miſcuerat.

2 Quibus Jeſus in hæc verba reſpondit: An putatis Galilæos illos omnium fuiſſe Galilæorum improbiſſimos, quòd talia paſſi ſint?

3 Nequaquam, inquam vobis, Sed vos niſi ad frugem redieritis, omnes ſimiliter peribitis.

4 Item illos duodeviginti, quos delapſa turris in Siloa interfecit, an fuiſſe putatis omnium Hieroſolymitanorum nocentiſſimos?

5 Nequaquam, inquam vobis: ſed vos niſi ad frugem redieritis, omnes ſimiliter peribitis.

6 Dixit item hoc exemplum: Ficum habebat quidam in vinea ſua ſatam, ex qua ficu fructum petitum venit, nec invenit.

7 Itaque dixit vinitori: Ego jam per tres annos fructum ex hac ficu petitum venio, nec tamen invenio: abſcinde eam, quorſum terram intuiliter occupat?

8 Cui ille: Domine, inquit reſpondens: ſine eum etiam hunc annum, dum ego eam ablaqueem atque ſtercorem,

9 ſi forte fructum edat. Sin minus, tu eam poſtea abſcindes.

10 Docebat autem aliquando in quodam collegio Sabbatis,

11 & aderat quædam mulier ſpiritum habens debilitatis jam annos duodeviginti, eaque ſic incurva, ut ſe erigere prorſus non poſſet.

12 Eam viſam vocavit Jeſus, eique dixit: Mulier, ſoluta es ab infirmitate tua:

13 eique manus impoſuit: atque

atque illa protinus correcta, Deo gratias agebat.

14 Hic collegii magiſter, Jeſum Sabbato curaſſe indignans, his verbis plebem alloquitur: Sex dies ſunt, in quibus agi debet: in iis igitur venite, ut curemini, non die Sabbati.

15 At Dominus ſic ad eum contra locutus eſt: O perſonate, nónne veſtrûm quiſque Sabbato bovem aſinumve ſuum ſolvit à præſepi, & potum ducit?

16 Hanc verò, quæ ſit Abrahamo prognata, quam vinctam habuit Satanas annos jam duodeviginti, non oportebat ab hoc vinculo ſolvi die Sabbati?

17 Hæc eo dicente, pudebat omnes ejus adverſarios, ut vulgus omne tot præclaris, quæ ab eo fiebant, rebus lætabatur,

18 Dicebat item: Cui ſimile eſt divinum regnum, aut cui id aſſimilem?

19 Simile eſt grano ſinapis, quod ſumit homo, & in hortum ſuum jacit, idque ſic creſcit, ut fiat arbor tanta, ut aereæ volucres in ejus ramis nidificent.

20 Itemque dixit: Cui divinum regnum aſſimilem:

21 Simile eſt fermento, quod mulier ſumit, & in farinæ ſata tria recondit, dum tota fermentetur.

22 Igitur cùm oppidatim, vicatimque vadens doceret, & ad Hieroſolymam iter faceret,

23 quidam ſic ex eo quæſivit, Domine, an pauci ſervandi ſunt?

24 & ille: Contendite, inquit eis, intrare per anguſtam portam. Nam multi (ut hoc ſciatis) qui intrare conabuntur, non poterunt.

25 Poſtquam intraverit paterfamilias, oſtiumque clauſerit, & vos foris ſtare, & oſtium pulſare cœperitis, dicentes: Domine Domine, aperi nobis: ille vobis ita reſpondebit, Neſcio vos unde ſitis.

26 Tum vos ita dicere inſtetis: Epulati ſumus coram te & bibimus, & tu in noſtris plateis docuiſti:

27 At ille: Profectò, neſcio vos, inquiet, unde ſitis. Faceſſite à me omnes malefici.

28 Illic erit ploratus ſtridorque dentium, dum Abrahamum, Iſaacum, & Jacobum, omneſque vates in Dei regno conſpicietis, vos verò foras ejici,

29 venientque ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Auſtro, qui in divino regno accumbent.

30 Et quidem ultimi ſunt, qui primi erunt: & primi ſunt, qui erunt ultimi.

31 Eodem die Phariſæi quidam eum his verbis convenerunt. Abi & hinc diſcede, nam Herodes vult interficere te.

32 Quibus ille: Ite, inquit, dicite iſti vulpi, me dæmonia ejecturum, ſanationeſque perfecturum eſſe hodie & cras: tertio autem die perfectum iri.

33 Veruntamen mihi hodie & cras, & tertio die ambulandum eſſe, quoniam non licet ullam vatem extra Hieroſolymam perire,

34 Hieroſolyma, Hieroſolyma, quæ vates interficis, & ad te miſſos lapidas, quoties volui tuos natos congregare quomodo gallina ſuum nidum ſub alas, & noluiſtis?

35 Scitote futurum eſſe, ut vobis veſtra domus deſerta relinquatur. Atque illud ſic habetote, vos non prius eſſe viſuros me, quàm tempus veniat, quo dicetis: Bene ſit venienti in nomine Domini.

C

CAPUT XIV.

Jesus Pharisæi convivæ. De Sabbato disceptatio. Modestia piorum. Qui vocandi ad epulas. Ad convivium vocati miseriores. Quis Christi discipulus. Sal insatuatum.

ET FACTUM autem in domum venisse cujusdam Pharisæorum primarii Sabbato ad cibum sumendum.

2 & illi eum observarent, & esset que tum homo quidam hydropicus ante eum.

3 Jesus legisperitos, & Pharisæos alloquens quæsivit an Sabbato curare fas esset?

4 Atque illis tacentibus, Jesus eum prehendit, sanavitque & dimisit,

5 illosque sic affatus est: Cujus vestrûm est, qui si ejus asinus aut bos in puteum cadat, non eum protinus extrahat die Sabbati?

6 Ad hæc illi ei contrà respondere non potuerunt.

7 Dixit item invitatis exemplum animadvertens ut prima accubandi loca diligerent) eos alloquens.

8 Si fueris ab aliquo vocatus ad nuptias, noli accubare primo loco, ne si quis honoratior te ab eo invitatus,

9 veniat is qui & te & illum invitavit, tibique ut illi locum cedere jubeat, atque ita sit tibi cedendus locus cùm pudore occupandus.

10 Sed cùm fueris invitatus, recumbitum ultimo loco, ut cùm venerit qui te invitaverit, dicat tibi: Amice, ascende superius, quod tibi erit, apud eos qui tecum accumbent, gloriosum.

11 Nam quisquis seipsum exaltarit, deprimetur, & qui se deprimerit, evehetur.

12 Dixit item ei, qui se invitaverat: Cùm prandium cœnamve facis, ne vocato tuos amicos nec vicinos, *L.* nec *G* divites, ne illi te viciſſim invitent, tibique referatur gratia.

13 Sed cùm convivium celebras, voca pauperes, mutilos, claudos, cœcos:

14 & felix eris, quoniam te remunerare nequeunt. Redderetur enim tibi in resurrectione justorum.

15 His auditis, quidam convivarum dixit ei: Felix, qui cibum capit in divino regno.

16 Et ille: Homo quidam (inquit ei) fecit magnam cœnam, multosque invitavit:

17 & hora cœnæ servum suum misit, qui invitatos venire juberet: jam enim parata esse omnia.

18 At illi omnes ad unum se excusare, Primus sic ei dixit: Fundum emi, & eum visere necesse habeo: rogo te habe me excusatum.

19 Alter item dixit: Juga boum emi quinque, & ea expertum eo: rogo te habe me excusatum.

20 Item alius: Uxorem duxi, inquit, ideoque ire non possum.

21 Hæc servus domino suo renunciatum ivit. Tum iratus paterfamilias, dixit servo suo, Egredere evestigiò in urbis areas atque vicos, & pauperes, mutilosque, & claudos, & cæcos huc introducito.

22 Deinde servus, Domine, inquit, factum est ut imperasti: sed supereſt locus.

23 Tum dominus: Proficiscere in vitas, inquit, & in septa, & intrare coge, ut domus mea compleatur,

24 Nam

24 Nam illud ſcitote, neminem hominum illorum invitatorum eſſe meam cœnam guſtaturum.

25 Cùm autem eum ingens hominum turba comitaretur, converſus dixit:

26 Si quis ad me venit, nec ſuam patrem, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & ſorores, atque adeò ſuam ipſius animam odit, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

27 Qui non portat ſuam crucem, & me ſequitur, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

28 Quis enim veſtrûm volens turrim conſtruere, non prius ſedens ſumptum computat, an habeat quæ ad perfectionem requirantur?

29 ne ſi jactis fundamentis abſolvere non valeat, omnes qui id ſpectabunt, eum illudere incipiant.

30 dicentes, eum hominem, quæ ædificare cœperit, exædificare nequiviſſe.

31 Aut quis rex ad prælium cum alio rege committendum profecturus, non ante ſedens deliberat, an poſſit cum decem millibus obviam ire illi qui ſe cum viginti millibus adoriatur?

32 Alioquin adhuc illo procul abſente, legatos de pace mittit.

33 Sic igitur quicunque veſtrûm non renuntiat omnibus valedicit, non poteſt meus eſſe diſcipulus.

34 Bonum eſt ſal: verùm ſi ſal infatuatum fuerit, quo condietur?

35 Nec terræ eſt, nec ſtercori accommodatum: foras projicitur. Qui aures habet ad audiendum, audiat.

CAPUT XV.

Malos cur Jeſus non abigat. Ovis perdita, drachma reperta, filius diſſolutus, ad frugem reditus. Frater invidus.

1 Requentabant autem eum omnes publicani, & impii audire, ejus audiendi gratia,

2 & fremebant Phariſæi atque Scribæ, dicentes eum impios probos admittere, cumque eis cibum capere:

3 atque illi eis hujuſmodi ſimilitudinem in hæc verba dixit:

4 Quis homo veſtrûm eſt, qui ſi centum habeat oves, & earum unam perdiderit, non relinquat in ſaltu nonaginta novem, & eam perditam vadat, donec eam inveniat?

5 quam inventam ſuis impositam humeris gaudens:

6 domumq; profectus, convocatos ſuos amicos & vicinos ad monet ut ſibi congratulentur, quod ſuam ovem perditam invenerit.

7 Scitote eodem modo magnam fore in cœlo lætitiam de uno ſontem, qui redeat ad frugem, quam ob nonaginta novem inſontes, qui vitæ correctione non egeant.

8 Aut quæ mulier eſt, quæ decem drachmas habeat decem: & ſi nam drachmam amittat, non lucernam accendat, domum verrat, & diligenter conquirat, donec inveniat?

9 Ac ea inventa, convocat amicas, & vicinas, eaſque ubi congratulentur monet: enim quam perdiderat inventam drachmam.

10 Eodem modo ſcitote apud divinos angelos lætitiam fieri ob unum ſontem, qui ad frugem redeat.

11 Item illud dixit: Habebat homo quidam filios duos,

12

2 quorum junior patri dixit: er, da mihi competentem houm partem. Itaque ille di- ei facultates.

3 ac non multis pòst diebus, ior filius congestis omnibus, longinquam regionem perefectus est, atque illic fates suas luxuriosè vivendo legit.

4 Postquam omnia absumorta in illa regione gravi , cœpit indigere.

5 Itaque adiit ejus regionis m quendam, & apud eum , atque ille eum in prædium misit ad pascendos porcos:

6 isque eo devenit, ut ventrem suum replere filiquas porci comedebant, i quisquàm dabat

7 Igitur ad sese reversus ita are: Quàm multi mei pamercenarii panibus circum- ? & ego fame pereo.

8 Recipiam me ad meum r, eique dicam: Pater, & lum, & adversum te pec-

9 ita ut jam non sim dignus icar tuus filius: utere me de ac uno tuorum mercenum

10 Ita profectus venit ad paruum. Quem adhuc procul em conspicatus pater, miaccurrit, eique in collum , & eum deosculatus est.

11 Et filius sic illum allocu- : Pater, & in cœlum, & um te peccavi, ita, ut jam m dignus qui dicar tuus

12 At pater: proferte (inis servis) priorem stolam, e induite, & ejus manu m adhibete, & calceos us,

13 eductumque vitulum altilem mactate, lætique epulemur:

14 nam hic filius meus, qui mortuus erat, revixit: & qui perditus erat, inventus est. Itaque lætari cœperunt.

15 Erat autem ejus filius natu grandior ruri. Is cum veniens domui propinquasset, audito concentu atque choris,

16 vocato uno famulorum suorum, sciscitatus ex eo est, quid ea sibi vellent?

17 Cui ille: Venit tuus frater, inquit: itaque mactavit tuus pater altilem vitulum, quòd eum receperit incolumem.

18 Ille verò iratus noluit ingredi. Cumque pater ejus egressus, eum hortaretur, ille patri respondit in hunc modum:

19 Ego tot annos tibi servio, nec unquam contra tuum præceptum feci & tu mihi nunquam vel hœdum dedisti, ut cum meis amicis lætarer.

20 At iste tuus filius, qui facultates tuas cum scortis abliguriit, ubi venit, tu ei altilem vitulum mactasti.

21 At ille: Nate, inquit ei, tu mecum semper es, & omnia mea tua sunt.

22 Enimvero de tuo hoc fratre lætari & gaudere oportuit, quòd cùm mortuus esset, revixit: cùm perditus esset, inventus est.

CAPUT XVI.

Callidus Dispensator. Opum utilitas. Dominium repugnans. Pietas vim passa. Repudium, Lazarus felix. Divitis miseri.

1 Dixit item suis discipulis: Homo quidam dives dispensatorem habebat, qui apud eum tanquam qui ejus bona dilapidaret, delatus est:

2 &

2 & ille vocatum eum ſic allocutus eſt: Quid eſt, quod audio de te? redde tuæ diſpenſationis rationem: nec enim tibi licebit amplius diſpenſatorem eſſe.

3 Tum diſpenſator ſic ſecum cogitare: Quid agam? cùm meus herus à me diſpenſationem auferat: Fodere non valeo, mendicare erubeſco:

4 ſcio quid agam, ut cùm abdicatus diſpenſatione fuero, ſint qui me in ſuas domos accipiant.

5 Igitur advocatis ſingulis heri ſui debitoribus dixit primo: Quantum debes hero meo?

6 Centum batos olei, inquit. Et ille: Accipe tuum ſcriptum, inquit ei, & ſede continuò, ac ſcribe quinquaginta.

7 Deinde alteri dixit: Tu verò quantum debes? Centum frumenti coros. Accipe tuum ſcriptum, inquit, & ſcribe octoginta.

8 Itaque laudavit herus diſpenſatorem iniquum, quòd prudenter feciſſet. Nam hujus ſeculi homines ſunt in ſuo genere prudentiores quàm homines lucis.

9 Et ego hoc vobis dico: Facite vobis amicos ex falſis opibus, ut cum defuncti fueritis, admittant vos in æterna domicilia.

10 Qui in minima re fidus eſt, idem in magna fidus eſt: & qui eſt in re minima injuſtus, idem in magna injuſtus eſt.

11 Quòd ſi in falſis opibus fidi non fueritis, veras quis vobis credat?

12 & ſi in alieno fidi non fueritis, veſtrum quis vobis committat?

13 Nullus famulus poteſt ſervire duobus dominis: aut enim alterum oderit, alterum amabit, aut alterum tuebitur, alterum contemnet. Non poteſtis & Deo ſervire, & opibus.

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Phariſæi, qui erant avari, eumque deridebant.

15 Itaque ille ſic eis dixit: Vos ii eſtis qui vos hominibus probetis: ſed Deus veſtros animos novit, nam quod eſt apud homines ſublime id apud Deum eſt abominandum.

16 Lex & vates uſque ad Joannem: poſtea divinum regnum nunciatur, atque in eum omnes irrumpunt.

17 Eſt autem facilius cœlum terramque interire, quam legis vel unum apicem intercidere.

18 Quiſquis uxorem ſuam dimittit & aliam ducit, adulterat: & quiſquis à viro dimiſſam ducit, adulterat.

19 Erat autem homo quidam dives, qui purpura & byſſo induebatur, quotidie lute vivens & tatibus indulgens.

20 Erat & quidam pauper nomine Lazarus, qui ad veſtibulum jacebat ulceroſus,

21 cupiensque ſaturari micis quæ de divitis menſa decidebant. Quin & canes veniebant & ejus ulcera lingebant.

22 Accidit autem ut moreretur pauper, & ab Angelis Abrahami gremium auferretur. Mortuus eſt & dives, & ſepultus.

23 Atque is in orco ſublatis oculis, cum eſſet in cruciatibus, aſpicit Abrahamum procul, & in ejus gremio Lazarum,

24 & Pater Abrahame (inquit clamans) miſerere mei, & mitte Lazarum, qui extremum digito ſuo in aqua intincto lin-

am refrigeret: crucior e-
n hac flamma
At Abrahamus: Nate, in-
memineris & te tuis bonis
ta tua, & Lazarum malis
defunctum. Nunc & hic
atio, & tu in dolore es.
Præterea conſtat omnino
nos & vos vaſta vorago,
velint hinc ad vos tranſ-
on poſſint, neque qui iſtic
ad nos trajiciant.
Tum ille, rogo igitur te,
ut eum in mei patris do-
mittas.
ut meos fratres (habeo
quinque) commonefaci-
ipſi quoque in hunc cru-
locum veniant.
At Abrahamus: Habent
& vates, inquit ei: eos
nt.
Ec ille: At verò pater A-
me, ſi quis à mortuis ad
erit profectus, corrigent ſe.
Si Moſem (inquit ille) &
non audiunt, ne ſi quidem
am ex mortuis reſurgat,
ædabunt.

CAPUT XVII.

*num neceſſitas. Offenden-
miſeria: benignitas in ho-
Lepreſi x. gratus unus.
ſii reditus. Judicium re-
inum.*

xit autem diſcipulis: Non
poſſunt non evenire of-
nes: ſed væ ei per quem
unt:
tius eſſet ei, circumjecta
llo aſinaria mola, in mare
quàm vel minimum ho-
fendere.
avete vobis. Quod ſi in
ccaverit tuus frater, re-
de eum: & ſi eum pœ-
ignoſce ei.
quòd ſi vel ſepties uno die
eccaverit, & ſepties eo-
dem die ad te redierit, & ſe pœnitere dixerit, ignoſce ei.

5 Dixerunt autem Apoſtoli Domino: Adauge nobis fidem.

6 Et Dominus: Si tantum fidei haberetis, inquit, quantum eſt granum ſinapis, & huic caprifico juberetis ut extirparetur, & in mari plantaretur, obediret vobis.

7 Quis autem veſtrûm eſt, qui ſi arantem aut paſcentem ſervum habeat, eum rure reverſum protinus accubitum ite jubeat?

8 ac non potius ſic ei dicat: Para quod ego cœnem, accinctuſque mihi miniſtra, donec comedero ac bibero: poſtea comedes ac bibes tu.

9 Num gratiam habet ei ſervo, quòd ſibi mandata fecerit? Non puto.

10 Sic & vos, cum omnia vobis mandata feceritis, dicite vos inutiles eſſe ſervos, qui quod debueritis facere, feceritis.

11 Cùm autem Hieroſolymam contenderet, & per Samariam Galilæamque vaderet,

12 ei in quendam vicum ingredienti occurrerunt decem homines leproſi, qui procul ſteterunt,

13 & ſublata voce dixerunt: Jeſu præceptor, miſerere noſtri.

14 Quibus ille viſis: Ite, inquit, oſtenſum vos ſacerdotibus. Atque illi inter abeundum purgati ſunt.

15 Unus autem eorum, ſe ſanatum eſſe videns, rediit, Deum magna voce collaudans:

16 & ad illius pedes pronus accidit, ei gratias agens. Erat autem is Samaritanus.

17 At Jeſus ſic locutus eſt: Nonne decem purgati ſunt? ubi verò ſunt novem?

18 Nul-

18 Nullúmque repertum esse qui sit ad gloriam Deo tribuendam reversus, nisi hunc alienigenam?

19 Surge (inquit) abi: tua te fides servavit.

20 Interrogatus autem à Phariſæis, quando venturum esset divinum regnum, sic eis respondit, Non ita venturum est divinum regnum, ut observetur,

21 aut hic illicve esse demonstretur. Scitote enim, divinum regnum intra vos esse.

22 Tum discipulos alloquens: Veniet tempus, inquit, cùm vel unum filii hominis dierum cernere cupietis, nec videbitis.

23 Vobisque hic aut illic adesse dicetur: nolite audire, nec insequi.

24 Ut enim fulgur ab altero cœli extremo ad alterum extremum refulgens lucet, sic erit etiam filius hominis in sua die.

25 Sed prius oportet eum multa pati, & improbari ab hac natione.

26 Ac quemadmodum Noæ temporibus accidit, sic accidet temporibus filii hominis.

27 Comedebant, bibebant, ducebant uxores, nubebant usque ad diem quo, ingresso in arcam Noa, venit diluvium, quod omnes perdidit.

28 Similiter, ut & Loti temporibus accidit: comedebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.

29 quo verò die exiit Sodomis Lotus, pluit ignis & sulphur de cœlo, quod omnes perdidit.

30 Itidem accidet, qua die filius hominis patefiet,

31 In illa die, qui in tecto erit, si erit ejus supellex domi, ne descendat ad eam auferendam. Itidem qui ruri, ne revertatur.

32 Memineritis autem uxoris Loti.

33 Qui animam suam servare conabitur, eam perdet: & qui eam perdiderit, conservabit.

34 Hoc vobis dico: in nocte erunt in uno cubili duo, quorum alter assumetur, alter relinquetur.

35 Duarum, quæ simul molent, altera assumetur, altera relinquetur.

36 Duorum qui ruri erunt, alter assumetur, alter relinquetur.

37 Et illi eum alloquentes: Ubi Domine? inquiunt. Qui ille: Ubi corpus, inquit, ibi & eò etiam aquilæ coibunt.

CAPUT XVIII.

Vidua judicem obtundens. Pharisæus & publicanus Pharisæo melior. Quis bonus, Semet in lege laudans. Opulentia damna. Præmonet mors ac resurrectio. Discipulorum ineptia. Cæcus videns.

DIxit etiam eis exemplum quo semper orandum esse, nec defatigari oportere quis deret.

2 Judex erat quidam in quadam urbe, inquit, qui nec Deum metuebat, nec homines reverebatur.

3 Erat in eadem urbe vidua quædam, quæ ad eum ibat, ut se de adversario suo vindicaret, petebat.

4 Ille verò aliquandiu noluit. Sed postea sic secum dixit: Etsi nec Deum metuo, nec hominem revereor:

5 tamen quia mihi negotium facessit hæc vidua, eam vindicabo, ne me assiduè ventitando obtundat.

6 Audite, inquit Dominus, quid judex injustus dicat.

7

Ergo Deus electos suos, ad
ies noctesque quiritantes
uiescetur? & tam erit in
fficilis?
Scitote eum cirò ulturum
os. Cæterum filius hominis
veniet, scilicet fidem in
inveniet?
Dixit item ad quosdam (qui
e justos esse persuaserant,
ue contemnebant) hoc ex-
m.
Homines duo in templum
erunt, orandi gratia, alter
æus, alter Publicanus.
bi Pharisæus hæc apud se
atur: Deus, ago tibi gra-
òd non sum quales reliqui
m, rapaces, injusti, adul-
ut etiam qualis hic Pub-
.
jejuno bis intra singula
a: decumas do omnium
ssideo:
t Publicanus procul ab-
ne oculos quidem in cœ-
ollere audebat, sed sibi
undebat, dicens: Deus
esto mihi sonti.
Scitote, hunc approbatum
isse domum suam: illum
n. Nam quisquis seipsum
, deprimetur: & qui se
rit, extolletur.
ferebant autem ei etiam
, ut eos tangeret. Quo
cipuli istos objurgabant.
Jesus accersitis parvulis:
nquit, pueros ad me ve-
os ne prohibete: talium
divinum regnum.
c vobis confirmo, qui
regnum non acceperit
is in id non intrabit.
n interrogavit eum qui-
magistratum gerebat,
s: Magister bone, quid
vitam consequar æter-

19 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

20 Præcepta nosti: Ne adulterato: ne occidito ne furator, ne falsum testimonium dicito: tuum patrem & matrem honorato.

21 Et ille: Hæc omnia, inquit, executus sum ab ineunte ætate.

22 His auditis, Jesus inquit ei: Adhuc unum tibi deest: quicquid habes vende, & dispertire pauperibus, habiturus in cœlo thesaurum: deinde ades, & me sequere.

23 At ille, his auditis, tristis est factus: quippe qui prædives esset.

24 Eum tristem factum videns Jesus: dixit: O quam difficulter, qui pecunias habent, in divinum regnum intrabunt?

25 Facilius est enim rudentem per acus foramen trajici, quàm divitem in divinum intrare regnum.

26 Tum auditores: Quis igitur servari possit? inquiunt.

27 Et ille: Quæ ab hominibus fieri nequeunt, ea à Deo fieri possunt.

28 Tum Petrus: Nos quidem, inquit, omnibus relictis, te secuti sumus.

29 Et ille: Hoc certò scitote, inquit eis, neminem esse qui domum, qui parentes, qui fratres, qui uxorem, qui liberos divini regni causa reliquerit,

30 quin sit & in hoc tempore, sæpe conduplicata, & in futuro sæculo vitam æternam consecuturus.

31 Assumptis autem duodecim, dixit eis: En ascendimus Hierosolyma, & filio hominis accident plane omnia quæ sunt à vatibus scripta.

32 Tra-

32 Tradetur enim extraneis, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conſpuetur.

33 & verberatus interficietur, & tertio die reſurget.

34 At illi nihil horum intellexerunt, adeoque tecta eis erat ea oratio, ut quæ dicerentur, ignorarent.

35 Eo autem Hierichunti propinquante, ſedebat apud viam quidam cœcus mendicans.

36 Is prætereuntem hominum turbam audiens, ſciſcitatus eſt quid illud eſſet?

37 Cumque ei indicatum eſſet Jeſum Nazarenum prætierire,

38 clamavit his verbis: Jeſu Davidide, miſerere mei.

39 Et quamvis præcedentes increparunt eum, ut taceret, ille multo magis clamabat: Davidide, miſerere mei.

40 Tum Jeſus reſtitit, & eum ad ſe duci imperavit: ac ubi ille acceſſit, ſic eum interrogavit:

41 Quid tibi vis faciam? Et ille Domine, inquit, ut videam,

42 Et Jeſus: Cerne, inquit ei: tua te fides ſervavit.

43 Atque ille continuo vidit, eumque ſecutus eſt, Deum collaudans. Quo viſo, populus omnis Deo tribuit laudem.

CAPUT XIX.

Chriſti Zachaus hoſpes. Varii minarum negociatores. Ultimus vecors. Jeſus aſello vectus. Urbis ruina inſtans. Vendentes pulſi fano.

EO autem ingreſſo, & per Hierichuntem eunte,

2 erat quidam vir, qui nomine Zachæus vocabatur, publicanorum magiſter, iſque dives.

3 Is cum conaretur Jeſum videre quis eſſet, neque præ hominum turba poſſet, utpote qui eſſet ſtatura parvus.

4 præcurrit & in capi aſcendit, ut eum videret illàc tranſiturus erat.

5 Ad eum locum ubi Jeſus, ſuſpexit, & eo viſo dixit: Zachæe, deſcend perè: hodie enim mihi tuæ manendum eſt.

6 Atque ille celeriter d dit, eumque lætus accepi

7 Quo viſo, fremebant quòd ad hominem im verſatum iviſſet.

8 Zachæus verò Domi alloqui inſtitit: Scito mine, dimidium facultat arum largiri pauperibus ſi quem ulla re fraudavi, quadruplum.

9 Tum Jeſus ei dicit, eo die partam eſſe ei quatenus ipſe quoque mides eſſet:

10 veniſſe enim fil minis ad perdita quæru que ſervanda.

11 Illis autem hæc bus, ſubjecit exempli ipſe prope Hieroſolym & illi adfututum mox regnum arbitrarentur.

12 Ait ergo: Homo nobilis profecturus in quam regionem, ut i poſſeſſionem invaderet, rediturus.

13 vocatis ſuis decem dedit decem minas, eiſq davit ut negotiarentur ipſe reveniret.

14 Ejus autem cives derunt: itaque miſſis legatis, negarunt ſe ve in ſe regnaret.

15 Poſtquam ille re eptus rediit, juſſit ad illos accerſi, quibus d derat, ut ſciret quid negotiando lucratus eſſe

16 Ego primus advenit, &. mine, inquit, tua mina de- minas peperit.

17 Cui ille: Rectè, bone ve: quoniam in tantilla re lis fuisti, habeto in decem ida potestatem.

18 Deinde venit alter: Do- ne, inquit, tua mina quinque as confecit.

19 Et ille: Tu quoque (in- etiam huic) præsto quin- oppidis.

20 Item venit alius: Domine, uit, ecce mina tua, quam ego nteo compositam habui:

21 metuebam enim te, utpote inem severum, qui & quod depositi tollas, & quod seminasti metas.

22 At ille: Ex tuo ipsius ore amnabo, inquit ei, serve ne- m. Sciebas me hominem rum esse, qui & quod non sui tollam, & quod non se- avi metam:

23 Cur ergo non dedisti meum um ad mensam, & ego re- sid cum fœnore recepissem?

24 Auferte ei minam, inquit qui aderant, & ei date qui m minas habet.

25 At illi: Domine, habet de- minas.

26 Ergo scitote omni habenti lum esse, inquit: non ha- i, autem, etiam quod habet endum.

27 Cæterum inimicos illos , qui me in se regnare no- nt, adducite huc, & coram gulate.

28 Hæc fatus progredi per- Hierosolymam ascendens;

29 Ut autem prope Betpha- & Bethaniam venit ad mon- qui vocatur Olivarum, misit pulorum suorum duos cum andatis,

30 Ite in vicum qui est è re- gione, in quem ingredientes, in- venietis asellum vinctum, quem nemo unquam hominum insedit: eum solvitote & adducitote.

31 Quòd si quis vos cur sol- vatis interroget, sic ei dicetis: Domino eum opus esse.

32 Igitur profecti qui erant missi, invenerunt quod eis ille dixerat,

33 Cumque ex eis asellum solventibus quæsiviſſent ejus do- mini, cur asellum solverent,

34 dixerunt, eum domino o- pus esse,

35 eumque ad Jesum adduxe- runt: & injectis in asellum suis vestimentis, eo Jesum impose- runt.

36 Atque eo vadente, inster- nebant suis vestimentis viam.

37 Ac ubi jam prope montis olivarum descensum venit, cœ- pit universa discipulorum mul- titudo Deum læta laudare magna voce, de tot quæ viderant miraculis, his verbis:

38 Bene sit venienti regi in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in supremis.

39 At quidam Pharisæorum ex turba dixerunt ei: Magister, objurga tuos discipulos.

40 Quibus ille respondens: Scitote, inquit, si taceant hi, clamaturos esse lapides.

41 Deinde ut propius acces- sit, visa urbe deploravit eam, dicens:

42 O si scires tu, & quidem hæc ipsa tua die, quæ tibi salu- ti forent: sed nunc tuos latent oculos.

43 Venient enim tibi dies, cùm te tui hostes vallo circum- dabunt, & circumsidebunt, & prement undique,

44 teque & tuos in te natos com-

complanabunt, nec in te lapidem lapidi impositum relinquent: quoniam tempus, quo tui habita cura fuerit, non noveris.

45 Deinde in fanum ingressus, cœpit vendentes in eo & ementes ejicere, dicens eis:

46 Scriptum est: Mea domus supplicationis domus est: at vos ex ea latronum speluncam fecistis:

47 Docebat autem quotidie in fano, Pharisæi verò & Scribæ eum perimere conabantur, necnon populi primarii,

48 sed quid agerent, non inveniebant, quòd cunctus populus ab ejus ore pendebat.

CAPUT XX.

Vineæ cultores perdendi. Lapis offensionis. Officium in Deum, in principem. Sadducæi rejecti, de resurrectione ac vidua 7. conjugii. Davidis Dominus geminus. Pharisæorum cum fastus, tum avaritia.

QUodam autem illorum dierum, eo populum in fano docente ac instituente, adfuerunt pontifices & scribæ cum senatoribus, eumque sic allocuti sunt:

2 Dic nobis, qua potestate ista facias, aut quis tibi potestatem istam dederit?

3 Quibus ille respondens: Interrogabo vos ego vicissim quiddam, inquit, quod mihi dicite.

4 Johannis baptisma à cœlone erat, an ab hominibus?

5 Illi verò sic apud se ratiocinari: Si dixerimus à cœlo, dicet: Cur ergo ei non credidistis?

6 sin ab hominibus dixerimus, universus populus nos lapidabit: persuasum est enim ei, Johannem esse vatem.

7 Itaque responderunt se nescire unde.

8 Et Jesus: Nec ego vobis dico, inquit eis, qua potestate hæc faciam.

9 Cœpit autem ad populum hoc exemplum dicere: Homo quidam vineam consevit, & colonis elocata, domo abfuit tis diu.

10 Deinde suo tempore mi ad colonos servum, ut illi ei vineæ fructu darent. At col eum verberatum dimiserunt anem.

11 Ille alterum item serv misit, & illi eum quoque beratum, & contumelia a ctum, dimiserunt inanem.

12 Cumque tertium item fisset, illi eum etiam vulnera expulerunt.

13 Tum vineæ domi Quid agam? inquit, mitta lium meum charissimum; taffis hunc visum reverebun

14 At coloni eo viso, ter sese dicere: Hic est hæ agite, perimamus eum, ut no fiat hæreditas;

15 Itaque ejectum ex v occiderunt. Quid ergo facie vineæ dominus?

16 Veniet & colonos illos det, aliisque vineam eloc Hoc audito illi dixerunt:

17 Et ille eos intuitus: ergo est scriptum illud? lapidem improbaverant ædi tores, is adhibitus est ad anguli.

18 In eum lapidem qui inciderit, collidetur, & in inciderit ipse, eum comminu

19 Igitur pontifices & sc ei manus injicere eadem conati sunt, intellexerunt eum adversum se illud e ptum dixisse, sed populum muerunt.

20 Itaque illud observa

mitterent emiſſarios, qui ſe
iros bonos ſimularent ut eum
erbis caperent, atque ita ma-
iſtratui & prætoris poteſtati
aderent.

21 Atque hi ſic eum interro-
runt: Magiſter, ſcimus te re-
e dicere, ac docere, neque per-
næ rationem habere, ſed verè
vinam vitæ viam docere.

22 Licétne nobis Cæſari tri-
tum pendere, an non?

23 At ille eorum verſutiam
elligens: Quid me tentatis?
quit:

24 oſtendite mihi denarium.
jus habet imaginem & titu-
? Cæſaris, inquiunt illi re-
ndentes.

25 Et ille: Solvite igitur,
uit eis, Cæſariana Cæſari, &
ina Deo.

26 Ita illi, cùm nullum ejus
bum apud populum carpere
iſſent, ejus reſponſionem
irati, tacuerunt.

27 Tum eum aggreſſi Saddu-
um quidam, qui reſurrecti-
eſſe negant, ſic interroga-

28 Magiſter, ſcripſit nobis
s, ſi cujus frater mortuus
, uxorem habens, iſque
liberis mortuus fuerit, ut
ejus frater uxorem, fra-
ſuo prolem ſuſcitet.

29 Jam verò ſeptem fuere
s, quorum primus uxore
mortuus eſt ſine liberis,

30 duxitque ſecundus uxo-
& is item ſine liberis mor-
ſt.

31 atque illam duxit tertius,
que ſeptem, neque libe-
iquerunt.

Atque illis mortuis, poſtre-
nium mortua eſt etiam
a.

Igitur in reſurrectione cu-
jus eorum futura eſt uxor? cùm
ſeptem eam in matrimonio ha-
buerint.

34 Et Jeſus eis ita reſpondit:
Hujus vitæ homines & ducunt
uxores & nubunt:

35 at quibus vitam illam
aſſequi, & ex mortuis ſurrexiſſe
contigit, ii nec ducunt uxores,
nec nubunt,

36 quippe cùm jam mori ne-
queant, ſunt enim angelorum
ſimiles, & Dei filii ſunt, qui
ſint reſurrectionis filii,

37 Mortuos autem reſurgere,
etiam Moſes indicavit in rubo,
ubi Dominum dicit Abrahami
Deum, & Iſaaci Deum, & Jacob
Deum.

38 Deus quidem non mortu-
orum eſt, ſed viventium, ut-
pote cùm ei vivant omnes.

39 Tum quidam ſcribarum
ſic eum alloquuntur: Magiſter,
probè dixiſti.

40 Neque deinceps aude-
bant eum quicquam interro-
gare.

41 Et ille: Quî fit ut dicant,
Chriſtum Davide prognatum
fore?

42 Cùm ipſe David dicat in
Pſalmorum libro: Ait Dominus
domino meo, Sede ad meam
dexteram,

43 donec efficiam ex tuis ho-
ſtibus tuorum pedum ſubſelli-
um.

44 Quòd ſi eum David domi-
num vocat, quî fit ut ſit eo
prognatus?

45 Tum audiente cuncto po-
pulo, dixit ſuis diſcipulis:

46 Cavete Scribas, qui ſtolati
libenter ambulant, & in foris
ſalutationes, & in collegiis pri-
mas ſeſſiones, & primas in cœnis
accubationes amant:

47 qui viduarum domos per

ſpeciem prolixarum precum devorant, eoque graviores pœnas luent.

CAPUT XXI.

Vidua teruncii in fiſcum. Fani ruina impendens. Orbis calamitates. Piorum plagæ. Urbis excidium.

CUM autem aſpiciens vidiſſet conferentes ſua munera in fiſcum divites.

2 cumque vidiſſet etiam quandam pauperculam viduam eò duos conferentem teruncios, dixit:

3 Hoc certo vobis dico, hanc viduam plurimum omnium contuliſſe.

4 Nam omnes hi ex eo quod ſibi ſupererat contulerunt in divina donaria: at hæc ex inopia ſua, quicquid facultatum habebat, contulit.

5 Item quibuſdam de fano dicentibus, pulchris eſſe lapidibus & donariis ornatum, dixit:

6 Videtis hæc? veniet dies cùm nullus lapidi lapis impoſitus relinquetur, qui non diſſolvatur.

7 Et illi eum interrogantes: Magiſter, inquiunt, quando igitur iſta fieri? & quo ſigno iſta futura ſignificabuntur?

8 Et ille: Videte, inquit, ne decipiamini: multi enim venient meo nomine qui ſe eum eſſe dicant: & quidem tempus inſtat, n lite igitur eos aſſectari.

9 Cùm verò bella & ſeditiones audietis, nolite expaveſcere: oportet enim hæc omnia prius fieri: ſed non continuò finis erit.

10 Conſurget & gens in gentem (inquiebat tum eis) & regnum in regnum,

11 magnique terræ motus nonnullis in locis, & fames & peſtes erunt; terriculaque & ſigna de cœlo magna.

12 Sed ante hæc omnia inji cientur vobis manus, & vexabi mini, inque collegia & cuſto dias trademini, atque ad rege & prætores mei nominis cau perducemini:

13 id quod vobis erit teſti monio.

14 Igitur animum inducite cauſæ dictionem non præmedi tari.

15 Ego enim vobis ejuſmo os & ſapientiam dabo, ut contradicere aut reſiſtere queant omnes adverſarii veſt

16 Prodemini autem etiam parentibus, & fratribus, & co natis, & amicis, qui veſtri nonnullos necabunt.

17 eritiſque cunctis in propter nomen meum.

18 Verùm ne pilus quid veſtri capitis peribit.

19 Veſtra patientia, ve ſaluti conſulite.

20 Cùm autem circumda exercitibus Hieroſolymam vi bitis, tum ſcitote, ejus inſt vaſtitatem.

21 Tum qui erunt in Ju fugiant in montes: & qui e in ejus medio diſcedant: & in agris erunt, ne intren eam.

22 nam ſupplicii tempor runt illa, ut eveniant om quæ ſcripta ſunt.

23 Hei uterum ferentibu lactantibus per ea tempo Nam hæc regio graviter pre tur, & in hunc populum ar ter ſævietur,

24 ut gladiorum acie ca & per omnes gentes exu calceturque a gentibus Hie lyma, donec exteratum ge tempora compleantur.

25 Et erunt ſigna in ſole & luna, & ſideribus & in terris pressura gentium angor trepidantium, mari undiſque reſonantibus,

26 ut homines eorum metu & exſpectatione, quæ orbi immineant, exanimentur: nam cœleſtes poteſtates concutientur.

27 Ac tum aſpicietur filius hominis veniens in nube, cum potenti poteſtate atque gloria.

28 His autem fieri incipientibus, ſuſpicitote, & capita attollitote, quoniam veſtra inſtat liberatio.

29 Tum eis ſimilitudinem dixit: Cernite ficum & omnes arbores:

30 cùm jam frondeſcunt, id ipſi per voſipſos cernentes, cognoſcitis jam propè eſſe æſtatem.

31 Similiter & vos, cùm hæc fieri videbitis, ſcitote prope eſſe Dei regnum.

32 Hoc vobis confirmo, non præterire eſſe præterituram ætatem hanc, quàm fiant omnia.

33 Etiamſi cœlum & terra præterierint, mea dicta non peribunt.

34 Verùm cavete ne fortè obtundatur animi veſtri crapula & ebrietate, & hujus vitæ curis: atque ita vos nec opinantes illa dies opprimat.

35 Adveniet enim tanquam laqueus omnibus in totius terræ ambitu degentibus.

36 Vigilate igitur, omni tempore orantes, ut vobis hæc omnia eventura effugere liceat, & coram filio hominis conſiſtere.

37 Ita interdiu docebat in templo; in noctes autem exibat, & in monte, qui vocatur Oliveti, verſabatur.

38 Atque omnis populus ad eum manè ventitabat in templum, ejus audiendi gratia.

CAPUT XXII.

Ad Antiſtites proditor. Cœna. Qui piorum princeps. Preces pro Petro, hujus temeritas. In olivoto Jeſu preces. Angelus ad eum. Captus Jeſus. Pugnans Petrus, ter mox mendax. Jeſu calamitates.

INſtabat autem azymorum feſtum, quod Paſcha dicitur,

2 & quærebant pontifices & ſcribæ ejus interficiendi modum: timebant enim plebem.

3 Intravit autem Satanas in Judam, cognomine Iſcariotam, qui erat ex duodecim numero.

4 Itaque is pontifices & antiſtites aggreſſus, verba cum eis fecit, quo pacto eum traderet eis.

5 Quo lætati illi, pacti ſunt ei ſe daturos argentum.

6 Itaque pollicitus quærebat opportunitatem eum illis ſine turba tradendi.

7 Poſtquam autem venit azymorum dies, in quo immolandum erat Paſcha,

8 miſit Jeſus Petrum & Johannem: Ite (inquit) paratum nobis paſcha, ut polluceamus.

9 Et illi: Ubi vis paremus? inquiunt ei.

10 Quibus ille: Simulac in urbem intraveritis, inquit, incidetis in hominem aquæ fictile ferentem: eum ſequimini in domum quò ingredietur,

11 & ſic ejus domus patrifamilias dicitote. Quærit ex te magiſter, ubinam ſit manſio, ubi Paſcha cum ſuis diſcipulis polluceat?

12 Atque ille vobis cœnaculum ingens inſtratum oſtendet: illic paratote.

13 Igitur digreſſi, & quæ ille eis prædixerat nacti, pararunt Paſcha,

14 Ac poſtquam venit hora, accubuit, & duodecim apoſtoli cum eo,

15 eoſque ſic allocutus eſt: Hujus vobiſcum pollucendi Paſchæ cupiditate ductus ſum, antequam ſupplicio afficiar.

16 Hoc enim ſic habetote, me eo non pollucturum eſſe, donec in Dei regno compleatur.

17 Tum ſumpto poculo, actiſque gratiis, dixit: Accipite hoc, & inter vos dividite.

18 Scitote enim, non ante me bibiturum eſſe de fructu vitis, quàm Dei regnum veniat.

19 Item ſumptum panem actis gratiis fregit, eiſque dedit, dicens: Hoc eſt corpus meum pro vobis dandum: hoc facite in mei recordationem.

20 Similiter & poculum, poſtquam cœnatum eſt, dicens: Hoc poculum eſt novum fœdus: quod fit per meum ſanguinem, qui eſt pro vobis effundendus.

21 Cæterum ſcitote, mei proditoris manum eſſe mecum in menſa.

22 Et filius hominis quidem abit, ut eſt definitum: verùm væ homini illi, per quem prodendus eſt.

23 Illi verò cœperunt inter ſeſe quærere, quiſnam eorum foret, qui id facturus eſſet.

24 Extitit etiam inter eos contentio, quis eorum maximus eſſe videretur.

25 At ille: Gentium reges (inquit eis) in eas dominantur: quique eis imperant, gubernatores appellantur

26 At vos non ita: quin veſtrum maximus perinde ſit ac minimus: & qui præeſt, perinde ac qui miniſtrat,

27 Uter enim major eſt? qui accumbit, an qui miniſtrat? nonne qui accumbit? Atqui ego ſum inter vos perinde ac qui miniſtret.

28 Vos verò ii eſtis qui mecum permanſeritis in meis adverſis:

29 & ego regnum, quemadmodum mihi pater meus legavit, ſic vobis lego,

30 ut comedatis & bibatis in mea menſa in regno meo, & in tribunalibus ſedeatis judicentes duodecim tribubus Iſraelitarum.

31 Dixit item Dominus: Simon, Simon, conatus eſt quidem Satanas cribrare vos ut frumentum:

32 verùm ego pro te oravi ne te fides deficeret. Tu vicſim aliquàndo recreatus, confirmato fratres tuos.

33 At ille: Domine, ibo tecum paratus ſum & carcerem & mortem adire.

34 Et ille: Sic habeto, Petre, inquit, non prius gallus hodie cantaturum, quàm tu me ter notum eſſe, ter negaveris.

35 Cæterum dum vos ſine crumena, inquit eis, & pera & calceis dimiſi, num qua re indigruiſtis? nulla, inquiunt.

36 At nunc, inquit eis, crumenam qui habet, ferat, idemque peram, & qui gladium non habet, vendat ſuum pallium & emat.

37 Scitote enim, in me probandum adhuc eſſe ſcriptum illud: Et inter nefarios habitus eſt: habent enim meæ rei finem.

38 Et illi: Domine, ecce duo gladii. Satis eſt, inquit eis.

39

39 Tum egreſſus contendit
e more in olivarum montem,
umque ſecuti ſunt diſcipuli.
40 Atque ubi ad locum ve-
it, dixit eis: Orate, ne in ten-
ationem veniatis.
41 Tum ab eis ferme ad la-
idis jactum digreſſus, poſitis
enibus precatus eſt hujuſmodi
erbis:
42 Pater, averte, ſi vis, hoc
me poculum, Quanquam non
ea, ſed tua voluntas fiat.
43 Apparuit autem ei ange-
s de cœlo, qui eum confirma-
t.
44 Atque ille cum eſſet in
tu, contentius orabat, & fu-
re manabat ſimili ſanguineis
tis, ad terram delabentibus.
45 Deinde precatus ſurrexit,
ad ſuos diſcipulos venit, quos
ægritudine dormientes na-
s, dixit eis.
46 Quid dormitis? ſurgite,
te, ne in tentationem venia-

47 Aque adhuc eo loquen-
ſupervenit hominum turba,
bus is qui Judas dicebatur,
s ex duodecim, præibat.
ad Jeſum oſculandum ac-
it,
48 & Jeſus ſic eum allocutus
: Juda, tune oſculo filium
minis prodis?
49 Videntes autem ſui quid
rum eſſet, dixerunt ei: Do-
e, feriemuſne gladio?
50 percuſſitque quidam eo-
pontificis ſervum, eique
teram abſcidit auriculam,
51 Et Jeſus reſpondens: Si-
hactenus, inquit: & ta-
illius auricula, eum ſana-

52 Dixit autem Jeſus eis qui
nvaſerant, pontificibus, &
antiſtitibus, ac ſenatoribus:
Tanquam ad latronem exiiſtis
cum gladiis & fuſtibus.
53 Cùm quotidie eſſem apud
vos in fano, non injeciſtis mihi
manus, ſed hæc veſtra eſt hora,
& tenebrarum poteſtas.
54 At illi eum comprehen-
ſum duxerunt, & in pontificis
domum introduxerunt. Petrus
autem procul ſequebatur.
55 Cumque illi ignem in me-
dio atrio incendiſſent & conſe-
diſſent, ſedebat etiam Petrus
inter eos.
56 Eum ſedentem ad ignem
conſpicata, & intuita quædam
ancilla, dixit. Hic quoque cum
eo erat.
57 At ille eum negavit, di-
cens: Mulier, non novi eum.
58 Item paulo poſt alius eo
viſo dixit: Et tu ex eis es. At
Petrus: Homo, inquit, non ſum:
59 Deinde interpoſita una
ferè hora, alius quidam ſic af-
firmabat: Profectò hic quoque
cum eo erat, etenim Galilæus
eſt.
60 At Petrus: Homo, inquit,
neſcio quid dicas. Tum ſtatim,
eo adhuc loquente, cecinit gal-
lus?
61 & converſus Dominus Pe-
trum aſpexit, & Petrus Domini
dictum recordatus, qui ei fore
dixerat, ut priuſquam gallus
caneret, eum ter negaret,
62 foras egreſſus, acerbè fle-
vit.
63 Jeſum autem qui tene-
bant homines, illudebant, ver-
berantes:
64 eoque velato, tundebant
ei faciem, & ita interrogabant:
Divina quis ſit qui te percuſ-
ſit?
65 atque alia multa contu-
meliosè dicebant in eum,

66 Deinde orto die coivit populi ſenatus Pontifices & Scribæ, & ei in ſuum conſeſſum adducto ſic dixerunt:

67 Dic nobis, an tu Chriſtus ſis: Quibus iſte: Si vobis dixero, non credetis:

68 quod ſi vos etiam interrogavero, non mihi reſpondebitis, aut me abſolvetis.

69 Futurum eſt, ut ſedeat filius hominis ad dexteram potentis Dei.

70 Tu igitur Dei filius es? inquiunt omnes. Et ille: Sum quem vos eſſe me dicitis, inquit eis.

71 Tum illi: Quid jam nobis teſtimonio opus eſt, inquiunt, cùm ipſi ex ejus ore audiverimus?

CAPUT XXIII.

Ad Pilatum Jeſus. Falſa crimina. Ad Herodem Jeſus tacitus. Reditus in gratiam Regis, ac Prætoris. Pro Chriſto Prætor. Populi furor. Cyrenæus. Duo latrones. Pro carnificibus Jeſus: illuſiones, dicteria, titulus. Felix latro, mundi tenebræ. Veli ſciſſio. Chriſti mores, Verus Centurio. Joſephi pietas. Monimentum novum.

IGitur ſurrexit omnis eorum multitudo, & eum duxit ad Pilatum,

2 eumque accuſare inſtiterunt, dicentes, ſe ab eo gentem everti deprehendiſſe, & eum Cæſari tributa ſolvi vetare, dicentem ſe Chriſtum eſſe regem.

3 Et Pilatus eum interrogavit: Tune Judæorum rex es? Cui ille reſpondens: Ut tu dicis, inquit.

4 Pilatus verò Pontificibus, & hominum multitudini negavit, ullum ſe in eo homine crimen deprehendere:

5 At illi urgere: Excitat populum, inquiunt, docens per totam Judæam, exorſus à Galilæa, hucuſque.

6 Hic Pilatus, audita Galilæa, quæſivit an homo Galilæus eſſet:

7 Ac poſtquam eum ditionis Herodis eſſe cognovit, miſit eum ad Herodem, qui & ipſe Hieroſolymis per eos dies erat.

8 Herodes, viſo Jeſu, magnopere lætatus eſt, quippe qui eum jamdiu videre cupieret (quæ multa de eo audiebat) & ſe aliquid ab eo prodigioſè fieri ſurum ſperaret.

9 Verùm licet eum multis rebus interrogavit, ille nihil reſpondit:

10 quamvis etiam Pontifices & Scribæ qui aderant, eum acriter accuſarent.

11 Itaque deſpicatus eum Herodes, cum ſuis militibus, ac dificatus, indutum veſte ſplendida Pilato remiſit,

12 factique ſunt inter ſeſe amici Pilatus & Herodes eo die: nam antea inter eos inimicitiæ cedebat ſimultas.

13 Pilatus autem convocatis Pontifices & magiſtratus ac populum ſic allocutus eſt:

14 Adduxiſtis hunc hominem mihi, tanquam qui populum avertat: atqui ego in veſtra præſentia examinans, nullum eorum crimen in hoc homine deprehendi, quibus vos eum accuſatis.

15 Sed nec Herodes, ad enim miſi vos, & videtis morte dignum ab hoc factum eſſe.

16 Itaque eum caſtigatum relaxabo.

17 Hab

17 Habebat autem neceſſe eis unum relaxare per feſtum.

18 Igitur illi univerſa multitudine exclamarunt ut eum tolleret, ſibique Barrabam remitteret,

19 qui fuerat propter ſeditionem quandam in urbe factam, & cædem, conjectus in carcerem.

20 Cumque rurſum Pilatus Jeſum abſolvere volens, clamaſſet.

21 illi ſic reclamare: Crucifige, crucifige eum.

22 Quid enim is mali fecit? inquit, eos tertiùm alloquens. Nullum in eo capitale crimen deprehendi. Itaque eum caſtigabo & abſolvam.

23 At illi magnis clamoribus inſtare, flagitantes ut is crucifigeretur, gliſcentibus eorum contificumque vocibus.

24 Itaque Pilatus eorum poſtulata facere decrevit.

25 eiſque eum qui propter ſeditionem & cædem fuerat in vinculiam datus, & quem flagitabant, abſolvit. Jeſum autem eorum arbitrio tradidit.

26 Hoc illi abducto, Simonem quendam Cyrenæum, rure venientem, comprehenderunt, atque crucem poſt Jeſu tergum portandam impoſuerunt.

27 Sequebatur autem eum magna hominum multitudo, & mulierum quæ plangebant, eumque lamentabantur.

28 Ad quas Jeſus converſus dixit: Hieroſolymitanæ fœminæ, ne me deplorate, ſed vos veſtroſque natos deplorate.

29 Nam ſcitote fore tempus, quo beatæ dicentur ſteriles, & ventres qui non genuerint, & ubera quæ non lactaverint;

30 cùm quidem eo venietur, ut dicant homines montibus, Corruite in nos: & collibus, Obruite nos.

31 Nam ſi viridi arbori fiunt hæc, aridæ quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo facinoroſi, cum eo interficiendi.

33 Atque ubi ad locum ventum eſt, qui Calvaria vocatur, illi eum ibi, & facinoroſos, alterum ad dexteram, alterum ad ſiniſtram, crucifixerunt.

34 Et Jeſus: Pater, inquit, ignoſce eis: neſciunt enim quid faciant. Illi verò ejus veſtimenta ſorte jacta partiti ſunt:

35 aſtabatque ſpectans populus, & magiſtratus quoque eum cum eis deridebant. Alios ſervavit, inquiebant, ſervet ſeipſum, ſi is Chriſtus eſt Dei electus.

36 Accedebant etiam milites, qui ei illuderent, & acetum ei offerebant,

37 &: Si tu Judæorum rex es, inquiebant, ſerva teipſum.

38 Erat & titulus ſupra eum, Græcis, Romanis, & Hebraicis literis ſcriptus, Hic eſt Judæorum rex.

39 Atque unus pendentium facinoroſorum ei maledicebat, ita dicens: Si tu Chriſtus es, ſerva & teipſum & nos.

40 At alter contra ſic eum objurgare: An tu Deum non metuis, qui ſis in eodem ſupplicio?

41 Et nos quidem meritò; nam noſtris digna factis accipimus: at hic nullum facinus commiſit:

42 Tum ad Jeſum: Memento mei, Domine, inquit, cum veneris in regnum tuum,

43 Cui Jeſus: Hoc tibi con-

firmo, inquit, te hodie ſcre mecum in Paradiſo.

44 Erat autem hora ferè ſexta, & tenebræ per totam terram extiterunt uſque ad horam nonam:

45 & ſol infuſcatus eſt, & templi velum medium ſciſſum eſt.

46 & Jeſus clamans ingenti voce, dixit: Pater, tibi in manus commendo ſpiritum meum. Atque hæc locutus, expiravit.

47 Ea re viſa, centurio Deo gloriam tribuit dicens: Profectò hic homo juſtus erat.

48 Et omnis hominum multitudo, qui ad hoc ſpectaculum venerant, videntes quæ facta forent, tundentes ſua pectora reverſi ſunt.

49 Aſtabant autem omnes ejus noti procul, necnon fœminæ, quæ eum fuerant à Galilæa ſecutæ, ea aſpicientes.

50 Tum vir quidam nomine Joſephus, ſenator, iſque vir bonus & juſtus,

51 qui illorum conſilio & facto non aſſenſus erat, ab Arimathæa Judæorum oppido, qui & ipſe Dei regnum expectabat,

52 is inquam Pilatum aggreſſus, Jeſu corpus poſtulavit,

53 idque detractum linteo involvit, & in exciſo monimento poſuit, ubi nemo adhuc ſitus fuerat.

54 Erat autem ea dies Præparatio, qua Sabbatum illuceſcebat.

55 Et mulieres ſubſecutæ quæ ex Galilæa cum eo venerant, monimentum aſpexerunt, & ut ejus corpus poſitum ſit:

56 reverſæque præpararunt aromata & unguenta, & Sabbato quidem ex præcepto quieverunt,

CAPUT XXIV.

Ad monimentum aromata. Jeſus non inventus. Angeli duo. Mulieres ad Apoſtolos. Ad ſepulcrum Petrus. Chriſtus cum duobus in itinere: plaga Chriſti contrectata. In Bethania Jeſus in cœlum. Diſcipulorum charitas.

PRimo autem poſt Sabbatum die, ſummo mane, venerunt ad monimentum, ferentes quæ paraverant aromata, quibuſdam eos comitantibus:

2 ſaxumque invenerunt, monimento avolutum:

3 & ingreſſæ, Domini Jeſu corpus non invenerunt.

4 Atque hîc cum ea de conſternatæ eſſent, ecce duo viri eis in veſtibus aſtitere coruſcantibus,

5 qui perterritas & vultum ad terram inclinantes, ſic alloquuntur ſunt. Quid quæritis? vivens inter mortuos:

6 non eſt hic, ſed ſurrexit. Mementote ut vobis locutus cùm eſſet adhuc in Galilæa,

7 dicens oportere filium hominis in hominum improborum manus tradi & crucifigi, & tertio die reſurgere.

8 Tum illæ ejus verborum recordatæ ſunt,

9 & à monimento reverſæ hæc omnia undecim omnibuſque cæteris renunciarunt.

10 Erat autem Magdalene Maria, & Johanna, & Maria Jacobi mater, & reliquæ una cum eis, quæ hæc Apoſtolis dixerunt.

11 Sed illis earum verba pro nugis habita ſunt, nec eis fidem diderunt.

12 Petrus autem ſurgit, & ad monimentum currit: & inclinans ſpiciens aſpicit linteа ſola poſita, & abit, ſecum ipſe mirabundum admirans,

13

13 Proficiſcebantur autem eorum duo eo ipſo die in vicum diſtantem à Hieroſolyma ſtadia ſexaginta, cujus nomen erat Emaus,

14 & inter ſeſe de omnibus iis rebus quæ acciderant colloquebantur.

15 Atque eis colloquentibus ac diſpurantibus ipſe Jeſus accedit, & cum eis iter facit,

16 Ita autem tenebantur eorum oculi, ut eum non agnoſcerent.

17 Atque ille : Qui ſunt iſti ſermones, inquit eis, quos inter vos confertis, ambulantes atque triſtes ?

18 Cui unus, nomine Cleophas, ita reſpondit: Tune ſolus deò Hieroſolymæ hoſpes es, ut non neſcias quæ in ea per hoſce dies acciderunt ?

19 Quænam ? inquit eis. De Jeſu Nazareno, inquiunt, qui fuit vates fuit, re verbiſque potens & in Dei & in totius populi conſpectu :

20 utque eum tradiderint principes magiſtratuſque noſtri ad capitale judicium, & in crucem ſuſtulerint ?

21 & tamen nos eum eſſe ſperabamus, qui Iſraelitas liberaturus eſſet. Accedit ad hæc omnia, quòd tertius hic dies agitur, ex quo facta ſunt.

22 Quanquam mulieres quædam ex noſtris ſtupefecerunt nos: quæ mane ad monimentum profectæ,

23 neque corpus nactæ, reverſæ ſunt, & ſe angelorum viſum audiſſe dixerunt, qui eum vivere dicerent.

24 Et ſociorum noſtrorum quidam ad monimentum profectos ſic eſſe compererunt, quemadmodum dixerant fœminæ, ipſum quidem non viderunt.

25 Et ille : O ſocordes, inquit eis, & animo tardi, ad credenda quæ tam multa dixere vates.

26 Quaſi verò non ea pati Chriſtum, & ita ſuam inire gloriam oportuerit.

27 Tum exorſus à Moſe, omnes obiens vates, eis per omnia ſcripta, quæ de ſeipſo dicta forent, interpretabatur.

28 Deinde ubi prope vicum, quò proficiſcebantur, ventum eſt, ipſe ſe longius ire ſimulabat.

29 Sed illi eum coegerunt : dicentes : Mane nobiſcum : appetit enim veſpera, & dies inclinavit. Itaque ingreſſus eſt ad manendum cum eis.

30 Atque inter accumbendum cum eis, panem ſumpſit, eumque, fauſta ſuper eo precatione uſus, fregit, & eis præbuit.

31 Et illi apertis eorum oculis eum agnoverunt: atque ille ex eorum conſpectu evanuit.

32 Tum illi inter ſeſe ſic dicere : Nimirum nobis ardebat animus, cum nos in via alloqueretur, cumque nobis ſcripta aperiret.

33 Ergo ea ipſa hora ſurgunt, & Hieroſolymam redeunt, & congregatos inveniunt undecim, eorumque ſocios,

34 qui dicebant reipſa ſurrexiſſe dominum, ſeque Simoni oſtendiſſe.

35 Atque ipſi quæ in via contigiſſent narrare cœperunt, utque eis frangendo pane cognitus fuiſſet.

36 Hæc eis loquentibus, ipſe Jeſus in eorum medio ſtetit, & Salvete, inquit.

37 Cumque pavefacti ac perterriti,

territi, se spiritum cernere putarent, dixit eis.

38 Quid turbati estis? aut cur istæ subeunt animos vestros cogitationes:

39 Aspicite meas manus atque pedes, quòd ipse ego sum. Attrectate me, & aspicite: nam spiritus quidem carnem & ossa non habet, ut habere me videtis.

40 Hæc locutus, ostendit eis manus atque pedes.

41 Cumque adhuc præ gaudio diffiderent ac mirarentur, dixit eis: Habetis hic aliquid edulii?

42 Tum illi tosti piscis partem & favi mellis, præbuerunt.

43 & ille coram eis sumpsit, ac comedit.

44 & ad eos sic verba fecit: Hæc sunt quæ vobis, dum adhuc vobiscum eram, dixi, Scilicet oportere omnia Mosis lege, Vatibusque, & Psalmis, de me scripta perfici.

45 Tum eis mentem ad intelligenda scripta aperuit,

46 & ita dixit: Sic scriptum fuit, & sic Christum supplicii affici oportuit, & tertia die e mortuis resurgere,

47 ejusque nomine vitæ co rectionem, & peccatorum v niam per omnes gentes, facto a Hierosolymis initio, prædica

48 Atque horum vos testes stis, & ego sum vobis patr mei promissum missurus.

49 Vos verò manete in urb Hierosolyma, donec potestate desuper induatis.

50 Eduxit autem eos for Bethaniam usque, sublatisq manibus eis bene ominatus e

51 & inter ominandum e discessit ab eis, & in cœlum s latus est.

52 Atque illi eum vener Hierosolymam cum ingenti titia redierunt:

53 & erant continenter templo, Deum collaudantes, que gratias agentes. Amen.

EVA

EVANGELIUM

AUTHORE JOHANNE.

CAPUT I.

Sermo ille ante ſecula ex Deo genitus: Et qui ſemper apud Patrem reſidebat. Homo factus eſt. Johannes quorſum à Deo miſſus. Concio ipſius de officio Chriſti. Teſtimonium ejuſdem Sacerdotibus redditum. Andreæ vocatio: Petri: Philippi: Nathanaelis.

1 IN principio erat ſermo, & ſermo erat apud Deum, & erat is ſermo.

2 is erat in principio apud eum.

3 Omnia per eum facta ſunt, & abſque eo factum eſt nihil, quod factum ſit.

4 In eo vita erat, & vita erat lux hominum.

5 & lux in tenebris lucet, & eam comprehenderunt tenebræ.

6 Fuit homo miſſus à Deo, nomine Johannes.

7 Is venit ob teſtimonium, ut de luce teſtaretur, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille ipſa lux, ſed ut de luce teſtaretur.

9 Erat ipſa vera lux, quæ illuſtrat omnem hominem venientem in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus fuit, & mundus eum non cognovit.

11 In ſua venit, & ſui eum non acceperunt.

12 Quicunque autem eum receperunt, iis eam poteſtatem dedit, ut Dei filii fierent, fidem habentibus ejus nomini:

13 qui non ex ſanguine, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, ſed ex Deo geniti ſunt.

14 Et ſermo caro factus eſt, & apud nos gratiæ veritatiſque plenus habitavit: ejuſque ſplendorem, ut unigenæ à patre ſplendorem aſpeximus.

15 De eo teſtificatus eſt Johannes, clamans his verbis: Hic eſt quem dixi, qui poſt me veniens, ante me fuit, quippe qui prior ſit.

16 atque ex ejus plenitudine nos omnes ſumpſimus, & gratiam pro gratia:

17 ſiquidem lex per Moſem tradita eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum contigit.

18 Deum nemo vidit unquam: unigena filius, qui eſt in ſinu patris is expoſuit.

19 Atque hoc eſt Johannis teſtimonium, tum cùm miſerunt Judæi Hieroſolyma Sacerdotes & Levitas qui ex eo quærerent quis eſſet.

20 Atque ille confeſſus eſt, neque negavit, confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum.

21 Quid ergo, inquiunt illi interrogantes? Elias es tu? Non ſum, inquit. Vates es tu? Non, inquit ille reſpondens.

22 Et illi: Quis es? inquiunt ei, ut reſponſum demus iis qui nos miſerunt, Quid de teipſo dicis?

23 Ego

23 Ego ſum, inquit, vox in ſolitudine clamantis. Corrigite Domini viam, quemadmodum dixit Eſaias vates.

24 Tum qui erant miſſi (erant autem ex Phariſæis) ſic eum interrogarunt:

25 Quid ergo baptizas, ſi tu neque Chriſtus es, nec Elias, nec vates?

26 Ego aqua baptizo, inquit eis reſpondens Johannes: ſed inter vos adeſt, quem vos non noſtis:

27 is eſt qui & poſt me venit, & ante me fuit, cujus ego non ſum dignus qui calcei corrigiam ſolvam.

28 Hæc Bethabaræ facta ſunt, trans Jordanem, ubi baptizabat Johannes.

29 Poſtridie aſpicit Johannes venientem ad ſe Jeſum, & dicit: Ecce agnus Dei, qui mundi peccatum tollit.

30 Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me fuit, quippe prior me.

31 Equidem eum non noveram: ſed ut pateſiat Iſraelitis, propterea veni ego aqua baptizatum.

32 Atque his verbis teſtificatus eſt Johannes: vidi ſpiritum deſcendentem, veluti columbam de cœlo, & ſuper eo manentem.

33 Atque equidem non noveram eum: ſed qui me ad aqua baptizandum miſit, is mihi ſic dixit: ſuper quem deſcendere & manere ſpiritum videris, is eſt qui ſancto ſpiritu baptizat.

34 Ego verò & vidi, & hunc eſſe Dei filium teſtatus ſum.

35 Poſtridie rurſus aderat Johannes, necnon ejus diſcipulorum duo,

36 & conſpicatus ambulantem Jeſum, dicit: Ecce agnus Dei.

37 Ejus verbis auditis, duo ill ejus diſcipuli Jeſum ſecuti ſun

38 Et Jeſus converſus, & e ſequentes intuitus, dixit ei Quid quæritis: Cui illi: Rabb (quod perinde eſt ac ſi dic Magiſter) ubi manes?

39 Venite viſum, inquit e Et illi iverunt, & apud e manſerunt eum diem. Erat a tem hora circiter decima.

40 Erat Andreas Simonis Pe frater unus ex duobus, qui e audito Johanne ſecuti fuerun

41 Is prior fratrem ſuum S monem nactus dicit ei: Inv nimus Meſſiam (quod verb Unctum declarat)

42 eumque duxit ad Jeſu Eum intuitus Jeſus ait: tu Simon Jonæ filius tu vocab Cephas: id verbum Petran nat.

43 Poſtero die voluit Jeſus Galilæam proficiſci, & Philipp nactus, dixit ei: Sequere me

44 Erat autem Philippus Bethſaida Andreæ & Petri ur

45 Philippus Nathanae nactus, ſic alloquitur: Qu ſcripſit Moſes in lege, & va invenimus Jeſum Joſephi fil à Nazaretha.

46 Cui Nathanael: à Na retha, inquit, poteſt aliquid num eſſe? Et Philippus, V viſum, inquit ei.

47 Vidit Jeſus venientem ſe Nathanaelem, & de eo di Ecce verè Iſraelita, in quo d non eſt.

48 Et Nathanael: unde noſti? inquit ei. Cui Jeſus ſpondens: Antequam te Ph pus vocaret, inquit, cùm ſub ficu, ego te videbam.

49 Tum Nathanael: R (inquit eum alloquens) tu es filius, tu rex es Iſraelitaru

50 Et Jesus: Quoniam tibi dixi (inquit ei) te à me sub ficu esse visum, credis. Majora his videbis.

51 Hoc vobis (inquit ei) etiam atque etiam confirmo, futurum esse ut apertum cœlum videatis, & Dei angelos ascendentes & descendentes ad filium hominis.

CAPUT II.

Christus aquam in vinum mutatam, facit signorum suorum principium. Capharnaum descendit: Hinc Hierosolymam ascendit, & mercatum è templo ejicit. Templum, nempe corpus suum, solvendum à Judæis prædicit. Multi credunt in eum ob signa quæ edebat.

TErtio autem die nuptiæ factæ sunt Canæ in Galilæa, & Jesu mater erat:

2 & Jesus, ejusque discipuli ad nuptias vocati sunt.

3 Cumque defecisset vinum, dixit mater sic alloquitur: Vinum non habent.

4 Cui Jesus: Quid tum posita? mulier, nondum venit hora mea.

5 Mater ministros monuit, quod ille eis jussisset, facerent.

6 Erant illic posita sex lapidea hydria, ut ferebat Judæorum purificatio, binarum ternarumve metretarum capacia.

7 Ea solia ut aqua replerent, dixit eis Jesus. Cumque ad summum usque replevissent:

8 Jussit ut nunc haurirent: & convivii magistro ferrent: quæ illi tulerunt.

9 Ut verò gustavit convivii magister factum ex aqua vinum, (erat unde esset (nam ministri quidem sciebant, qui aquam hauserant) sponsum accersit,

10 & sic alloquitur: Cum omnes homines primùm bonum vinum apponant, deinde potis convivis deterius, tu bonum vinum hucusque servasti,

11 Hoc præbuit miraculorum initium Jesus Canæ in Galilæa, suamque gloriam ostendit, & ei fidem habuerunt ejus discipuli.

12 Postea descendit Capharnaum unà cum sua matre, & fratribus, & discipulis, atque illic mansere non multos dies.

13 Cumque instaret Judæorum Pascha, ascendit Hierosolymam Jesus,

14 & nactus in templo vendentes boves, & oves, & columbas, & nummularios sedentes,

15 facta ex loris scutica omnes ejicit ex fano, oves que & boves & mensariorum æs effudit, evertitque mensas,

16 & columbarum venditoribus dixit: Hæc auferte hinc, & ex mei patris domo ne facite mercatoriam domum.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, ita scriptum esse: Tuæ domus studio conficior.

18 At Judæi sic eum contra alloquuti sunt: Ede nobis aliquod prodigium, quo intelligamus ista tibi licere.

19 Quibus respondens Jesus: Dissolvite hoc templum, inquit, & ego tribus diebus id excitabo.

20 Et Judæi: Quadraginta sex annis constructum est hoc templum, inquiunt, & tu id tribus diebus excitabis?

21 At ille de sui corporis templo dicebat.

22 Itaque postquam ex mortuis surrexit, recordati sunt ejus discipuli id eum illis dixisse: scriptoque, & Jesu dicto crediderunt,

23 Cùm

23 Cùm autem Hierosolymis esset in festo Paschæ, frequentes in ejus nomen crediderunt, videntes quàm mira faceret.

24 At ipse Jesus non se eis credebat, propterea quod cognoscebat omnes:

25 nec ei opus erat ut de homine à quoquam moneretur, quippe qui nosset quid ineset in homine.

CAPUT III.

Christus Nicodemum ab ipsis fundamentis Christianæ regenerationis instituit. Serpens in deserto. Johannes baptizat, & suos docet, se non esse Christum.

ERat autem homo quidam ex Pharisæis, nomine Nicodemus, Judæorum primarius.

2 Is Jesum noctu adiit, & eum sic est allocutus: Magister, scimus te venisse doctorem à Deo. Nam ista tam miranda facere, quæ tu facis, nemo posset, nisi adsit ei Deus.

3 Cui Jesus respondens: Hoc tibi etiam atque etiam confirmo, inquit, qui denuo natus non fuerit, eum non posse divinum regnum videre.

4 Et Nicodemus: Quo pacto possit homo nasci, qui sit senex? Nunquid potest iterum in ventrem suæ matris ingredi, atque nasci?

5 At Jesus ei respondens: Hoc tibi magnopere confirmo, qui ex aqua & spiritu natus non fuerit, non posse in divinum regnum intrare,

6 Quod ex carne natum est caro est, & quod ex spiritu natum est, spiritus est.

7 Noli mirari quod tibi dixerim, vobis esse renascendum.

8 Ventus quóvis flat, ejusque sonitum tu audis: sed unde veniat, aut quo abeat, nescis. Sic est quisquis ex spiritu nat est.

9 At Nicodemus contrà: Q pacto possunt ista fieri? inq

10 Cui respondens Jesus: Israelitarum doctor es, & h nescis?

11 Hoc iterum atque iter tibi confirmo: nos quod di mus, & testificamur, id scim ac vidimus, & tamen testim nium nostrum non accipitis.

12 Si cùm terrestria vobis xerim, tamen non credi quomodo, si dixero cælest credetis?

13 Atqui nemo cœlum c scendit, nisi qui ex cœlo scendit, filius hominis qui in cœlo.

14 Ac quemadmodum Mo serpentem extulit in solitudi sic oportet filium hominis tolli.

15 ut quisquis ei fidem beat, non pereat, sed vitam tineat sempiternam.

16 Sic enim amavit Deus m dum, ut filium suum unicum derit, ut quisquis in eum cred non pereat, sed vitam obti sempiternam.

17 Non enim misit Deus fili suum in mundum, ut mund damnet, sed ut servetur per mundus.

18 Qui in eum credit damnabitur: qui vero non dit jam damnatus est, quòd unigenæ Dei filii nomen crediderit.

19 Hæc est autem damna quòd cùm venerit in mun lux, tenebras magis quàm lu amaverint homines, quippe rum prava forent opera.

20 Quisquis enim vitiosa cit, lucem odit, nec in lu prodit, ne ejus facta arguan

21 S

21 Sed qui vera facit, is in
cem prodit, ut patefiant ejus
era utpote facta divinitùs.
22 Postea venit Jesus unà cum
is discipulis in Judæam ter-
m, & illic cum eis degens
ptizabat.
23 Johannes verò in Ænone
rope Salim baptizabat, quòd
i multa erat aqua, ventita-
ntque homines, & baptiza-
ntur:
24 nondum enim erat conje-
us in carcerem Johannes.
25 Orta igitur quæstione in-
r Johannis discipulos, & Ju-
os de purificatione,
26 Johannem adierunt, eum-
ue sic allocuti sunt: Magister,
i tecum erat trans Jordanem,
itù testimonium dedisti, eum
o baptizare, & omnes ad
um itare.
27 Et Johannes ita respon-
it: Nihil usurpare potest ho-
o, nisi sit ei de cœlo datum.
28 Ipsi vos testes estis, me
isse, non esse me Christum,
d ei præmissum.
29 Qui sponsam habet, spon-
s est Sponsi autem amicus,
ui ei astat, & eum audit, vo-
ptatem ex sponsi voce capit.
30 Hæc igitur mea voluptas
pleta est: illum crescere, me
crescere oportet.
31 Qui supernè venit, supra
nes est: qui à terra est, is &
rrestris est & terrestria loqui-
r. Qui à cœlo venit, supra
nes est:
32 quodque & vidit & audi-
it, id testatur, & tamen ejus
stimonium admittit nemo.
33 Qui ejus testimonium ad-
ittit, is veracem esse Deum
nsignat:
34 quippe cùm is quem Deus
ui, Dei verba eloquatur, ut-
pote quem Deus sine-modo spi-
ritu donet.
35 Amat pater filium, eique
omnia tradidit in manum.
36 qui filio fidem habet, vi-
tam consecuturus est sempiter-
nam. Qui verò filio non paret,
is vitam non videbit, sed ei im-
minet ira divina.

CAPUT IV.

*Jesus fatigatus potum petit à mu-
liere Samaritana. Veram ado-
rationem docet. Fatetur se esse
Messiam Cibus ipsius. Sama-
ritani credunt in eum. Regii
filium sanat.*

UT igitur cognovit Dominus Pharisæos audivisse Jesum plures facere discipulos, & bap-
tizare, quàm Johannem,
2 (quanquam Jesus ipse non baptizabat, sed ejus discipuli,)
3 reliquit Judæam, & rursus abiit in Galilæam.
4 Erat autem ei per Samariam iter faciendum.
5 Itaque venit ad oppidum Samariæ, nomine Sychar, pro-
pe locum quem Jacobus Josepho filio suo donavit,
6 ubi Jacobi fons erat. Igi-
tur Jesus ex itinere fessus, ibi
apud fontem resedit, hora fermè sexta.
7 Venit mulier à Samaria haustum aquam. Et Jesus ei ita dixit: Da mihi bibere.
8 Ejus enim discipuli iverant in urbem, ut cibos emerent.
9 At mulier Samaritana sic ei respondit. Quî fit, ut tu Judæus à me muliere Samaritana potum petas? non enim habent Judæi cum Samaritanis commercium,
10 Et Jesus ei respondens: Si Dei donum intelligeres, inquit, & quisnam sit qui à te potum
postu-

postulat, tu peteres ab eo, tibique ipse daret aquam vivam.

11 Tum mulier: Domine, inquit ei, neque tu haustrum habes, & puteus est profundus: unde igitur habes istam aquam vivam?

12 Num tu major es parente nostro Jacobo, qui nobis puteum tradidit, & hac aquatione usus est tum ipse, tum ejus nati atque pecora?

13 Cui Jesus ita respondit: Quisquis ex hac aqua bibit, tamen rursum sitit:

14 sed qui ex aqua, quam ego ei dedero, biberit, is nunquam sitiet, quin aqua, quam ei dedero, fiet in eo fons scaturiens ad vitam æternam.

15 Et mulier: Domine, imperti me ista aqua, ne sitiam, aut huc haustura veniam.

16 Cui Jesus: I evocatum virum tuum, & huc venito.

17 Non habeo virum, inquit ei respondens mulier. Et Jesus: Rectè dicis non habere te virum,

18 Quinque enim viros habuisti: nunc quem habes non est tuus vir. Istud verè dixisti.

19 Hic mulier: Domine, inquit ei, video te vatem esse.

20 Majores nostri in hoc monte Deum coluerunt: atqui vos dicitis Hierosolymis esse locum, ubi sit colendus.

21 Cui Jesus: Mulier, crede mihi, adventat hora, cùm nec in hoc monte, nec Hierosolymis patrem coletis,

22 Vos quid colatis nescitis: nos quid colamus, scimus: quippe quia salus à Judæis est.

23 Sed adventat hora, & nunc est, cùm veri cultores patrem in spiritu & veritate colent. Etenim pater à talibus se coli postulat,

24 Spiritus est Deus: & q eum colunt, in spiritu & ve tate debent colere.

25 Et mulier: Scio, inquit venturum esse Messiam (qui us &us dicitur) Is cùm venie rem omnem nobis explicabit.

26 Et Jesus: Ego is sum, i quit ei, qui tecum loquor.

27 Interea supervenerunt jus discipuli, & eum cum f mina loqui mirati sanè sun nullus tamen quid quærere aut quid cum ea loqueretur pe contatus est.

28 Igitur mulier, relicta f situla, urbem petiit, homines monuit,

29 ut hominem viserent, q sibi omnia facta sua dixisse fortassis eum esse Christum.

30 Itaque ex urbe egre venerunt ad eum.

31 Interea sic eum hort sunt ejus discipuli: Magist cape cibum.

32 At ille: Ego cibum hab comedendum, inquit eis, q vos nescitis.

33 Ac quærentibus inter ejus discipulis, num quis ei bum attulisset,

34 Jesus sic eos alloquit Mihi pastus est, ejus volun tem exequi, qui me misit, e que opus absolvere.

35 Vos quidem dicitis, b ad quatuor menses futuram messem. At ego sic vobis di Erigite oculos, & rura aspi ut jam alba sint ad messem:

36 & messor mercedem a pit, & sator fruges congeri victum perpetuum ut sator mul gaudeat, & messor.

37 Nam in hoc dictum i comprobatur: Alius est qui rit, alius qui metit.

38 Ego vos misi ad meten

od vos non laboraſtis: alii borarunt, vos in eorum labo-m invaſiſtis.

39 Ex ea autem urbe multi maritanorum in eum credide-nt propter fœminæ ſermonem, ſtificantis, eum ſibi quicquid a feciſſet dixiſſe.

40 Igitur ut ad eum venerunt maritani, rogarunt ut apud ſe neret: itaque manſit illic os dies,

41 multoque plures ob ejus monem crediderunt,

42 mulierique dicebant, non am propter ipſius ſermonem dere: ipſos enim audiviſſe, eque eum verè mundi ſerva-em eſſe Chriſtum.

43 Deinde biduo poſt illinc ſectus, diſceſſit in Galilæam,

44 Ipſe enim Jeſus teſtatus nullum vatem in ſua patria nore eſſe.

45 Ut ergo venit in Galilæam eperunt eum Galilæi, ut qui nia viderant quæ Hieroſoly-in feſto fecerat: nam & ad feſtum iverant.

46 Venit igitur Jeſus rurſus nam Galilææ, ubi fecerat ex a vinum. Erat autem qui-regius, cujus filius ægrota-Capharnai.

47 Is audiens Jeſum ex Ju-venire in Galilæam, eum it, rogavitque ut deſcende-ſuumque filium ſanaret: jamjam moriturus erat.

48 Et Jeſus: niſi oſtenta & acula videritis, inquit ei, fitis crediturí.

49 At regius: Domine, in-, deſcende priuſquam mo-ur puer meus.

50 Et Jeſus: Abi, inquit, it tuus filius. Hic Jeſu ver-auditis, credidit homo, & eſſit,

51 Jam verò eo deſcendente, ei obviam facti ejus ſervi, nun-ciarunt ejus puerum vivere.

52 eique ſciſcitanti qua hora melius habuiſſet, dixerunt: pri-die hora ſeptima liberatum fuiſſe febre.

53 Cognovit itaque pater eam ipſam horam eſſe, qua ei dixe-rat Jeſus ejus filium vivere; crediditque tum ipſe, tum ejus univerſa domus,

54 Hoc item alterum oſtentum edidit Jeſus, cùm ex Judæa ve-niſſet in Galilæam.

CAPUT V.

Chriſtus ad piſcinam decumbentem ſanat in Sabbato. Phariſæos præcipiti judicio factum ſuum calumniantes, Authoritate patris ſui convincit. Divinam ſuam virtutem multis argumentis, Moſis etiam teſtimonio, comprobat.

POſtea cùm eſſet Judæorum feſtum, aſcendit Jeſus Hieroſolymam.

2 Eſt autem Hieroſolymis apud oviaricam piſcinam, ea quæ Hebraicè Bethesda nuncupatur, quinque porticus habens.

3 In his jacebat ingens ægro-tantium multitudo, cœcorum, claudorum, tabidorum, aquæ motionem expectantium.

4 Angelus enim certo tempo-re deſcendebat in piſcinam, a-quamque turbabat: poſt quam aquæ turbationem qui primus *L.* in piſcinam *G.* deſcendebat, ſanus evadebat, quocunque tan-dem morbo teneretur.

5 Erat illic homo quidam an-num agens in morbo duodequa-drageſimum.

6 Hunc ut vidit Jeſus decum-bentem, & jamdiu decubuiſſe cognovit, dicit ei: Vis ſanus fieri?

7 Cui

7 Cui ægrotus: Domine, inquit respondens, hominem non habeo, qui me, dum turbata est aqua, conjiciat in piscinam. Interim dum eo ego, alius ante me descendit.

8 Tum Jesus: Surge, inquit ei, tolle grabatum tuum & ambula.

9 Atque homo confestim sanus evasit, & sublato suo grabato, ambulabat. Erat autem ea dies Sabbatum.

10 Itaque dicebant Judæi curato: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum.

11 Quibus ille sic respondit: Qui me sanum effecit, is mihi jussit ut grabatum meum tollerem, & ambularem.

12 Igitur eum interrogarunt quis esset homo, qui ei jussisset ut suum grabatum tolleret, & ambularet?

13 At ille sanatus nesciebat quis esset, Jesus enim sese subduxerat, cum esset hominum turba in eo loco:

14 postea nactus eum Jesus in fano sic alloquitur: En sanus evasisti: noli amplius peccare, ne quid tibi deterius accidat.

15 Homo Judæis nunciatum ivit, Jesum esse qui se sanum effecisset.

16 Hanc ob causam, insectabantur Jesum Judæi, & occidere conabantur, quòd ea Sabbato faceret.

17 At Jesus contrà sic eis dixit: Pater meus hactenus operatur, & ego operor.

18 Hanc igitur ob rem magis eum interficere conabantur, quòd non solum Sabbatum rumperet, sed etiam patrem suum diceret Deum, sese Deo parem faciens.

19 Respondit igitur eis Jesus hujusmodi verbis: illud vob etiam atque etiam confirmo, hil posse filium ex seipso fac nisi quid facientem patrem derit: quæ enim ille facit filius quoque similiter facit.

20 Nam pater filium a eique ostendit omnia quæ ipse: quinetiam his majora monstrabit opera, ut vos ad remini.

21 Ut enim pater mor suscitat, ac vivificat, sic et filius quos vult vivificat.

22 Nec enim pater quenq judicat, sed omne judicium dedit:

23 ut omnes filium honor quemadmodum patrem h rant. Qui filium non hono patrem non honorat, qui misit.

24 Illud etiam atque e certò scitote: qui sermo meum audit, & ei credit qui misit, is vitam habet æterna nec in judicium venturus sed ex morte migravit in tam.

25 Illud iterum atque ite sic certò habetote, venire ram, & nunc esse, cum m audient filii Dei vocem, & audiverint, revivisc ent.

26 Ut enim pater vita ditus est, sic etiam filio vita prædi tum esse.

27 eique potestatem etiam judicium exercendi, niam filius hominis est.

28 Nolite hoc mirari: venit hora, in qua omnes, in monimentis erunt, au ejus vocem:

29 & prodibunt, qui fecerint, ut ad vitam resurg qui verò vitiosa egerint, u supplicium resurgant:

30 N

30 Nihil poſſum ego ex me-
ſo facere. Ut audio, ſic ju-
eo, juſtumque eſt meum judi-
um: quippe quî non meæ,
ejus qui me miſit, patris
unati ſtudeam.

31 Si ego de meipſo teſtor,
um teſtimonium verum non

32 Alius eſt qui de me teſta-
: ac verum eſſe teſtimonium,
od de me dicit, ſcio

33 Vos ad Johannem miſiſtis,
ue verum teſtatus eſt,

34 ego verò non ab homine
imonium admitto: ſed hæc
, ut vos ſalvi ſitis.

35 Ille ardens lucenſque lu-
na erat, cujus in lumine vos
tempus exultare voluiſtis.

36 At ego teſtimonium ha-
majus quàm Johannis. Quæ
m opera mihi perficienda
er tradidit, hæc quæ ego
o opera, de me teſtantur,
à patre eſſe miſſum:

37 & qui miſit me pater, is
ne teſtatus eſt, & vos ejus
ue vocem audiviſtis unquam,
ue ſpeciem vidiſtis,

38 neque ſermonem habetis
entem in vobis: quoniam
m miſit ille, huic vos non
itis.

39 Scrutamini literas, quan-
uidem in eis vos æternam
ere vitam putatis, & ea ſunt
de me teſtantur:

40 & tamen ad me venire
vultis, ut vitam adipiſca-

41 Gloriam ab hominibus non
itto:

42 verùm vos novi non eſſe
amore præditos.

43 Ego in mei patris nomine
, nec accipitis me: ſi alius
uo ipſius nomine venerit,
accipietis.

44 Quî poſſitis credere vos, qui & alii ab aliis gloriam accipiatis, neque gloriæ, quæ à ſolo Deo eſt, ſtudeatis?

45 Ne putate fore, ut ego vos apud patrem accuſem: eſt qui vos accuſet, Moſes, in quo vos ſpem habetis.

46 Si enim Moſi credéretis, mihi credéretis, utpote cùm is de me ſcripſerit.

47 Quòd ſi illius ſcriptis non creditis, quomodo meis verbis credatis?

CAPUT VI.

Quinque panibus & duobus piſciculis cibantur 5000. Secedens Chriſtus. Diſcipulos navigantes aquis inambulans aſſequitur. De vero & non perituro pane vitæ diſſerit. Murmurant Judæi: & diſcipuli plerique recedunt ab eo. Apoſtoli Dei filium eſſe fatentur.

POſtea trajecit Jeſus Galilææ lacum Tiberiadis,

2 ſequente eum frequenti hominum multitudine, quod viderent quàm portentoſa faceret in ægrotantibus,

3 Conſcendit autem Jeſus montem, & ibi cum ſuis diſcipulis reſedit,

4 cùm quidem inſtaret Paſcha, Judæorum feſtum.

5 Sublatis igitur oculis Jeſus, videns ingentem hominum multitudinem ad ſe venire, dicit Philippo: Unde panes ememus, quos hi comedant?

6 Id autem dicebat, ejus tentandi gratia, ſciebat enim ipſe quid facturus eſſet.

7 Cui Philippus ita reſpondit: Ducentorum denariorum panes non ſatis ſint eis, ut eorum quiſque paululum quid accipiat.

8 Tum unus ex ejus diſcipulis,

Andreas Simonis Petri frater, ſic eum alloquitur:

9 Eſt hic quidam puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: ſed hæc quantula ſunt ad tam multos?

10 Et Jeſus, Facite, inquit, ut homines diſcumbant. Erat autem in eo loco multum graminis. Igitur diſcubuere viri, numero circiter quinquies mille.

11 Et Jeſus ſumptos panes, actis gratiis, diſtribuit diſcipulis: diſcipuli porrò diſcumbentibus: itidemque ex piſcibus quantum voluerunt.

12 Atque illis expletis, juſſit diſcipulis ſuis ut ſuperantia fruſta colligerent, ne quid periret.

13 Itaque collegerunt, & duodecim caniſtra ex quinque hordeaceis panibus replevere fruſtis, quæ convivis ſuperfuerant.

14 Igitur homines videntes quod oſtentum edidiſſet Jeſus, dicebant eum verè vatem illum eſſe, qui in orbem venturus eſſet.

15 At Jeſus intelligens, venturos eſſe, & ſe rapturos, ut regem facerent, ſeceſſit rurſus in montem ipſe ſolus.

16 Deinde ſub veſperam deſcenderunt ejus diſcipuli ad lacum,

17 & conſcenſa navi, contendebant trans lacum ad Capharnaum: & jam contenebraverat, nec ad eos venerat Jeſus,

18 & lacus vehementi flante vento concitabatur.

19 Poſtquam igitur ſtadia ferè vigintiquinque aut triginta remigarunt, aſpiciunt ambulantem in lacu Jeſum, ac propè navem progreſſum: itaque territi ſunt.

20 Et Jeſus dixit eis: Ego ſum, ne timete.

21 Et illi eum in navem [re] cipere voluerunt: ac protin[us] appulit navis ad terram, [ad] quam tendebant.

22 Poſtero die hominum t[urba], quæ trans lacum erat, v[idens] dens nullam illic aliam eſſe n[avim], niſi unam illam quam co[n]ſcenderant ejus diſcipuli, neq[ue] Jeſum cum ſuis diſcipulis ingr[e]ſum eſſe navem, ſed ſolos e[os] diſcipulos abiiſſe,

23 alias autem naves à Tib[eri]ade veniſſe prope eum locu[m] ubi illi panem actis à Dom[ino] gratiis comederant:

24 cùm inquam vidiſſet h[a]minum turba illic, nec Je[ſum] adeſſe, nec ejus diſcipulos, [a]ſcenderunt & ipſi naves, & [ad] Capharnaum venerunt, Je[ſum] quærentes.

25 Quem trans lacum na[c]ſic alloquuntur, Magiſter, qu[an]do huc veniſti?

26 Quibus ita reſpondit J[e]ſus: Profectò, profectò, inqu[am] non ideo me quæritis, quia p[er]tenta vidiſtis, ſed quia pa[nes] comediſtis ad ſatietatem.

27 Procurate non peritur[um] cibum, ſed in omnem pere[n]tatem permanſurum, quem [vo]bis filius hominis dabit: h[unc] enim pater conſignavit Deus.

28 Et illi: quid agemus, quiunt, ut divina opera fa[ci]mus?

29 Quibus reſpondens Je[ſus]: Hoc divinum opus eſt, inq[uit] ut in eum credatis, quem [ille] miſit.

30 Et illi: Quod ergo tu ſ[ig]num cimen das, ut eo viſo tibi [fi]damus? Quid facis?

31 Majores noſtri Manna ſolitudine comederunt, quem[ad]modum ſcriptum eſt: Panem cœlo dedit eis comedendum.

32 Q[uo]

32 Quibus Jesus: Hoc vobis. quit, etiam atque etiam confir-, non Mosem vobis panem de-ſe de cœlo: ſed meus pater rum vobis de cœlo panem dat.
33 Nam divinus panis eſt qui cœlo deſcendit, vitamque dat ndo.
34 Tum illi: Domine, da no- perpetuò panem iſtum.
35 Et Jesus: Ego ſum panis talis. Qui venit ad me nun- am eſuriet: & qui mihi fidem bet, nunquam ſitiet.
36 Sed hoc vobis dico: vos videtis me, neque creditis.
37 Quicquid mihi dat pater, me veniet: & venientem ad ego non ejicio foras.
38 Deſcendi enim de cœlo, ut meam, ſed ut ejus qui me iſit, voluntatem exequar.
39 Hæc eſt autem ejus qui miſit patris voluntas, ut quic-id mihi dederit, nihil ex eo perdam, ſed id ultimo die ex-citem.
40 Hæc eſt autem ejus qui me iſit voluntas, ut quiſquis filium det, in eumque credit, vitam ipiſcatur æternam, & ego eum imo die exuſcitem.
41 At Judæi de eo fremere, od ſe dixerat eſſe panem qui cœlo deſcendiſſet.
42 Nonne hic eſt Jeſus dice-nt, Joſephi filius, cujus nos trem matremque novimus: il fit ego ut is ſe de cœlo de-ndiſſe dicat?
43 At Jeſus ſic eis contra re-ondit: Ne muſſate inter vos.
44 Nemo poteſt ad me veni- niſi pater qui me miſit, eum ahat, à me ultimo die ſuſcitan-m.
45 Scriptum eſt, in vatibus runtque omnes divinitùs docti, uiſquis ergo ex patre audivit, ac didicit, is ad me venit.
46 Non quia patrem viderit quiſquam, niſi qui eſt à Deo, is patrem vidit.
47 Hoc etiam etiamque vobis confirmo: qui in me credit, vitam habet æternam.
48 Ego ſum panis vitalis.
49 Majores veſtri, qui manna vixerunt in deſertis, tamen mortui ſunt.
50 Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit: quo qui veſcatur non ſit moriturus.
51 Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendit: quo pane qui veſcetur vivet in perpetuum. Panis autem quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego pro mundi vita dabo.
52 At Judæi ſic inter ſeſe decertare: Quomodo poteſt hic nobis carnem *L.* ſuam *G.* dare comedendam?
53 Et Jesus: Hoc certò certoque ſcitote, inquit eis, niſi filii hominis & carnem comederitis, & ſanguinem biberitis, non eſſe vos vita præditos.
54 Qui mea carne veſcitur, meumque ſanguinem bibit, is vitam habet æternam, eumque ego ultima die ſuſcitabo.
55 Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potio.
56 Qui mea carne veſcitur, meumque ſanguinem bibit, is in me manet, & ego in eo.
57 Quemadmodum vivit pater, qui me miſit, ita & ego per patrem vivo: & qui me veſcetur, is quoque per me vivet.
58 Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit, non quale manna, quocum vixerint majores veſtri, tamen mortui ſunt. Hoc pane qui veſcetur, vivet in ſempiternum.
59 Hæc

59 Hæc dixit in collegio docens Capharnaï.

60 Quibus auditis, multi ex ejus discipulis dixerunt: Durus hic est sermo, quis enim audire possit?

61 At Jesus apud seipsum intelligens, suos discipulos de eo murmurare, sic eos affatur: Hoc vos offendit?

62 Quid si videritis filium hominis eò ascendentem ubi erat antea?

63 Spiritus est qui vivificat: caro nihil prodest. Verba quæ ego vobis loquor, spiritus sunt, & vita sunt.

64 Sed sunt ex vobis quidam qui non credunt. Sciebat enim à principio Jesus, quinam essent qui non crederent, & quis se proditurus esset.

65 Hanc ob causam, inquit, dixi vobis, neminem ad me venire posse: nisi id ei datum fuerit à patre meo.

66 Ex illo multi ejus discipulorum retrò abierunt, nec amplius cum eo versabantur.

67 Igitur Jesus duodecim sic allocutus est: Num vos quoque vultis discedere?

68 Cui Simon Petrus ita respondit: Domine, ad quem abeamus? tu æternæ vitæ verba habes:

69 & nos credimus & novimus te esse Christum viventis Dei filium.

70 Et Jesus: Cùm ego vos duodecim elegerim (inquit eos alloquens) unus vestrûm Diabolus est.

71 Dicebat autem Judam Simonis filium Iscariotam: is enim eum proditurus erat, cùm unus esset ex duodecim.

CAPUT VII.

Christus affines ad festum tabernaculorum profectos, clam secutur. Docet in templo. Varii illo sunt vulgi judicia. Sacerdotes jubent eum comprehendi. Dissidium in turba propter eum. Et inter Pharisæos & satellites ad capiendum eum missos. Nicodemum.

POstea versabatur Jesus in Galilæa: nolebat enim in Judæa versari, quòd eum conquirerent interficere Judæi.

2 Instabat autem Judæorum festum umbraculorum,

3 & eum sic allocuti sunt fratres: Migra hinc & in Judæam proficiscere, ut tui quoque discipuli ista quæ tu facis, opera videant.

4 Nemo enim quicquam facit in occulto, qui se celebrem esse studeat. Si ista facis, patefac teipsum mundo.

5 Nec enim ejus fratres fidem ei habebant.

6 Et Jesus ait eis: Nondum adest meum tempus: at vestrum tempus semper est paratum.

7 Non potest mundus odisse vos: at me odit, quoniam testor ejus opera esse mala.

8 Vos ascendite ad hoc festum: ego nondum ad hoc festum ascendo, quòd meum tempus nondum est completum.

9 Hæc ad eos fatus, mansit in Galilæa.

10 Deinde postquam ascenderunt ejus fratres, ascendit ipse ad festum, non palam, sed subocculte.

11 Igitur Judæi eum in festo requirebant, & ubinam esset requirebant:

12 multusque de eo fremitus erat vulgò, partim eum bonum esse dicentibus, partim negantibus, sed vulgus hominum seduci,

13 N

13 Nemo tamen apertè de eo
ebatur, præ Judæorum me-

14 Jam verò medio festo as-
it Jesus in fanum & doce-

15 mirantibus Judæis, & quo
o literas nosset, quærenti-
cùm non didicisset.

16 Quibus Jesus hac oratione
ndit: Mea doctrina mea
est, sed ejus qui me misit.

17 Si quis volet ejus volun-
parere, cognoscet de doctri-
rum ea sit à Deo, an ego
sponte loquar.

18 Qui sua sponte loquitur,
ipsius gloriæ studet: qui
ejus à quo missus est, glo-
studet: is verax est, & ab
titia alienus.

19 Moses legem vobis tradi-
& tamen nullus vestrûm
paret. Quid me interficere
mini?

20 Et vulgus: Tu furis, in-
nt respondentes: Quis te
interficere?

21 Quibus Jesus ita respon-
ego opus unum feci, & vos
es miramini.

22 Ideò vobis circumcisionem
dit Moses, non quòd ea sit
se, sed à majoribus: & cir-
iditis Sabbato hominem,

23 Si circumcisionem accipit
Sabbato, ut non solvatur
lex: mihi succensetis,
totum hominem sanum
Sabbato?

24 Ne ex aspectu judicate,
stum judicium facite.

25 Dicebant ergo quidam Hi-
ymitanorum: Nonne hic
em conantur occidere?

26 Atqui apertè loquitur, nec
equam contradicitur. Num
vere principes, eum verè
Christum?

27 Sed hunc scimus unde sit: at Christus cùm venerit, unde sit, nemo sciet.

28 At Jesus in fano clamans, docebat hujusmodi verbis: Scilicet vos me nostis, & unde sim nostis: ego verò mea sponte non veni, sed ab eo missus qui verax est, quem vos non nostis.

29 At ego eum novi, quippe cùm ab eo sim, cumque is me miserit.

30 Illi verò eum comprehendere conabantur, nec tamen quisquam ei manus injecit, quoniam nondum venerat ejus hora.

31 At ex plebe frequentes ei fidem habuerunt, & ita dictitabant. Christus cùm venerit, num plura portenta edet, quàm hic edidit?

32 Hæc vulgo de eo mussari audientes Pharisæi, miserunt tum ipsi tum Pontifices, ministros, qui eum comprehenderent.

33 Quibus Jesus ita dixit: postquam adhuc parvo tempore apud vos fuero, discedam ad eum qui me misit.

34 Quæretis me, nec invenietis, atque ubi ero ego, eo vos venire non potestis.

35 At Judæi sic apud sese dictitare: Quonam abiturus est hic ut nos eum non simus inventuri? Num in dispersas Græcorum nationes discessurus est, docturusque Græcos?

36 Quid est id dictum, quo dixit? Quæretis me, nec invenietis: & ubi ero ego, eò vos venire non potestis?

37 Postremo autem die, qui erat festi celeberrimus constitit Jesus, & hisce verbis clamavit: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38 Qui mihi fidem habet, ut perhibent literæ, ejus ex ventre fluent perennis aquæ flumina.

39 Id

39 Id autem dicebat de ſpiritu quem accepturi erant qui in eum crederent. Nondum enim erat ſpiritus ſanctus, utpote cum Jeſus nondum glorioſus eſſet factus.

40 Plerique igitur ex plebe, audita ea oratione, dicebant eum eſſe verè vatem.

41 Alii dicebant eſſe Chriſtum: alii Chriſtum à Galilæa profecturum negabant:

42 quippe cum in Literis haberetur ex Davidis ſemine, & à Bethlehema (quo in vico fuerat David) profecturum eſſe Chriſtum,

43 itaque propter eum extitit in vulgo diſſidium:

44 atque eorum nonnulli eum comprehendere volebant: ſed nullus ei manus injecit.

45 Venerunt igitur miniſtri ad Pontifices & Phariſæos, & quærentibus illis cur eum non adduxiſſent,

46 reſponderunt nullum unquam hominem ſic locutum fuiſſe, ut is homo,

47 At Phariſæi contra: Num vos quoque decepti eſtis? inquiunt eis.

48 Num quis ex proceribus in eum credidit, aut ex Phariſæis?

49 At iſta plebs ignara legis, nefaria eſt.

50 Hic Nicodemus, qui eum noctu convenerat, & erat ex eorum numero, ſic ad eos verba facit:

51 An lex noſtra hominem damnat, niſi prius eum audiverit, ejuſque factum cognoverit?

52 Cui illi ſic reſponderunt: An tu quoque à Galilæa es? Perſcrutare, & videbis nullum ex Galilæa extitiſſe vatem.

53 Ita in ſuam quiſque domum diſceſſerunt.

CAPUT VIII.

Mulieri in adulterio deprehe condonantur peccata. Chri lux mundi. Phariſæi qua ubi ſit ipſius pater. Filii A ha. Filii Dei. Satan mend pater. Abraham vidit d Chriſti.

JEſus autem in olivarum m tem diſceſſit.

2 Deinde manè rurſus v in fanum, omnique ad e veniente populo, conſidet eos docet.

3 Adducunt autem ad e Scribæ & Phariſæi mulieren adulterio deprehenſam, ea in medio conſtituta,

4 ſic eum alloquuntur: M ſter, hæc mulier deprehenſa in ipſo facinore cùm adulter

5 In lege autem Moſes n tales lapidandas eſſe præc Tu igitur quid ais?

6 Hoc autem dicebant, e tentandi cauſa, ut eum accu poſſent. At Jeſus ſeſe prodi re, & digito humum exarar

7 Ac illis eum interro pergentibus, erexit ſe: &, veſti ûm peccati expers eſt, mus in eam lapidem jaciat.

8 Hæc locutus, ſeſe rur proclinat, & terram inſcribi

9 Quo audito, illi diſced ſinguli, à ſenioribus exorſi lictuſque eſt ſolus Jeſus, & ſtans in medio fœmina.

10 Tum Jeſus ut ſeſe ere & neminem, excepta mulie vidit, dixit ei, Mulier, ubi ſ illi accuſatores tui? Nullu condemnavit?

11 Nullus, Domine, ing illa. Et Jeſus: Nec ego te c demno. Abi, & deinceps p care noli:

12 Item, eos Jeſus ſic allo tus eſt: Ego ſum lux mun

me ſequetur non in tenebris
dietur, ſed vitæ lumen ha-
bit.
13 Et Phariſæi: Tu de te-
o teſtaris, inquiunt ei: teſti-
nium tuum verum non eſt
14 Quibus Jeſus contrà: Etſi
o de meipſo teſtor, eſt tamen
um meum teſtimonium, ut
ſciam unde venerim, & quò
am. Vos neque unde vene-
, neque quo diſcedam, ſcitis.
15 Vos more hominum judi-
s: ego neminem judico:
16 & ſi judicarem ego, judici-
meum verum eſſet: utpote
non ſim ſolus, ſed unà mecum
m adſit, qui miſit me pater.
17 In veſtra quoque lege ſcri-
eſt, duorum hominum te-
onium eſſe verum.
18 De me & ego ipſe teſti-
ium dico; & dicit etiam is
me miſit pater.
19 Et illi: ubi eſt tuus pater,
iunt ei. Vos neque me no-
(reſpondit Jeſus) neque pa-
meum. Si me noſſetis, e-
patrem meum noſſetis.
20 Hanc orationem habuit Je-
pud fiſcum, docens in fano:
eum comprehendit quiſ-
, quòd nondum venerat
hora.
21 Sicautem eos rurſus allocu-
ſt Jeſus: Ego abiturus ſum,
s me requi e is, atque in ve-
peccato moriemini. Quò ego
, vos non poteſtis venire
22 Et Judæi: Num ipſe ſe
icier, inquiunt, ut dicat,
ipſe abiturus eſt, non poſſe
e nos?
23 At ille: Vos infernè eſtis,
eis, ego ſupernè ſum:
ex hoc mundo eſtis, ego
um ex hoc mundo.
24 Itaque dixi vobis, vos in
tis veſtris morituros. Niſi
enim me eum eſſe credideritis,
in peccatis veſtris moriemini.
25 Et illi: Tu quis es? in-
quiunt ei. Quibus Jeſus: Id
quod jam dudum vobis eloquor,
inquit.
26 Multa habeo de vobis di-
cere, & quidem cum judicio:
ſed ut qui me miſit verax eſt,
ſic ego ea demum, quæ ex eo
audivi, apud orbem eloquor.
27 Cùm illi eum ſibi de patre
loqui non intelligerent,
28 Jeſus ſic eos alloquitur:
Poſtquam filium hominis exal-
teritis, tum intelligetis, eum eſſe
me qui mea ſponte faciam nihil:
ſed ſicut me docuit pater meus,
hæc loqui:
29 eumque qui me miſit, ad-
eſſe mihi. Non me deſeruit ſo-
lum pater, quandoquidem ego
ſemper quæ ei accepta ſint facio,
30 Hæc eo loquente, frequen-
tes ei fidem habuerunt.
31 Igitur Jeſus eos Judæos, qui
ſibi fidem habebant, ſic allocu-
tus eſt: Si vos in meis dictis ma-
nebitis, verè mei diſcipuli eritis,
32 veritatemque cognoſcetis,
quæ veritas vos in libertatem
vindicabit.
33 Illi contrà: Abrahami pro-
genies ſumus, neque cuiquam
unquam ſervivimus: qui fit ut
tu dicas, nos liberos factum iri?
34 Quibus Jeſus reſpondit:
Certè, certè, inquam vobis, quiſ-
quis peccatum facit, peccati ſer-
vus eſt.
35 Servus autem domi non
manet perpetuò, filius manet
perpetuo.
36 Quod ſi vos filius liberos
fecerit, reipſa liberi eritis.
37 Scio vos Abrahami proge-
niem eſſe: ſed cupitis interficere
me, quoniam oratio mea in vo-
bis locum non habet.

38 Ego quod à patre meo cognovi, loquor: itidem vos quod didiciſtis à patre veſtro facitis.

39 Cui illi contra: Pater noſter Abrahamus eſt. Et Jeſus: Si Abrahami nati eſſetis, inquit eis, Abrahamo digna faceretis.

40 At nunc cupitis me perimere, hominem qui verum vobis effatus ſum, quod ex Deo audivi. Iſtud non fecit Abrahamus.

41 Vos patre veſtro digna facitis. Cui illi: Nos ex ſtupro nati non ſumus: unum patrem habemus Deum.

42 Si Deus eſſet pater veſter (inquit eis Jeſus) amaretis me: ego enim à Deo profectus veni. Nec enim mea ſponte veni, ſed ille me miſit.

43 Cur meam orationem non agnoſcitis? quia mea dicta audire non poteſtis.

44 Vos ex patre Diabolo eſtis, patriſque veſtri libidinibus libenter obtemperatis. Ille jam ab initio fuit homicida, nec in veritate perſtitit, quippe qui non ſit veritate præditus. Quando falſum loquitur, de ſuo loquitur, ut qui ſit mendax, mendaciique pater.

45 At mihi vos, qui verum dico, non creditis.

46 Quis me veſtrûm coarguerit peccati? quòd ſi verum dico, cur mihi vos non creditis?

47 Qui à Deo eſt, Dei verba audit. Vos ideo non auditis, quòd à Deo non eſtis.

48 Tum contra Judæi: An non rectè dicimus nos, te eſſe Samaritanum, & dæmonium habere?

49 Quibus Jeſus reſpondit: Ego dæmonium non habeo, ſed patrem meum honoro: vos verò me probro afficitis.

50 Sed non ego meæ gloriæ ſtudeo: eſt qui ſtudeat, & cu ratione.

51 Hoc vobis etiam atque tiam confirmo, ſi quis mea rationi paruerit, eum nunqua viſurum eſſe mortem?

52 Tum Judæi: Nunc intel gimus te dæmonium habere: brahamus ipſe mortuus eſt, ip que vates: & tu dicis, ſi q orationi tuæ paruerit, eum nu quam viſurum eſſe mortem?

53 Num tu major es pa noſtro Abrahamo? qui tam mortuus eſt, & vates ipſi mor ſunt: Quem tu te facis?

54 Reſpondit Jeſus: Si e meipſum laudarem, laudatio n nihil eſſet. Eſt pater meus me laudat, quem vos dicitis e veſtrum Deum,

55 & tamen eum non novi At ego eum novi: & ſi eum hi notum eſſe negarem, ve ſimilis eſſem, mendax. Sed novi, ejuſque dictis pareo.

56 Abrahamus ille paren ſter meam diem videre g & vidit, idque lætatus eſt.

57 At Judæi: Quinqua annos nondum habes, & A hamum vidiſti?

58 Quibus Jeſus: Hoc certò certóque credite, p quam Abrahamus eſſet, ego

59 Tum illi lapides tul runt quos in eum conjice At Jeſus ſeſe abdidit, & ex exiit.

CAPUT IX.

Chriſtus cæci nati oculos in Sa aperit. Qui cum diu c Phariſæos diſputaſſet, à Sy ga ejectum Chriſtus æterna cognitione donat.

PRæteriens autem Jeſus hominem à nativitate cum.

2 de quo ſic eum interr

unt ejus discipuli: Magister, rum quia peccaverit hic, an uia ejus parentes, cœcus natus it?

3 Quibus Jesus respondit: eque quia ipse, neque quia us parentes peccaverint, sed in eo divina opera patefiant.

4 Mihi agenda sunt ejus qui e misit, negotia dum dies est. eniet nox, cùm operari nemo rest.

5 Donec in mundo sum, lux ndi sum.

6 Hæc locutus, spuit humi & sputo lutum fecit, quod lu- cœci oculis illevit,

7 eique jussit ut iret lotum in cina Siloa, quod verbum idem arque missus. Atque ille i- & lavit, rediitque videns.

8 Tum vicini, & qui eum an- cœcum esse viderant, quæ- ant num is esset, qui antea ebat & mendicabat.

9 Alii eum esse, alii ejus si- m esse dicebant. Ipse e- le esse aiebat:

10 & scisitantibus, quo pa- ei aperti fuissent oculi?

11 sic respondit: Homo no- e Jesus, lutum fecit, & mihi os illevit, jussitque ut irem iscinam Siloam, & lavarem. ivi, & lavi, & dispexi.

12 Et illi: Ubi est ille? Ne- inquit.

13 Illi eum qui fuerat ali- do cœcus, ad Pharisæos nt.

14 Erat autem Sabbatum, do Jesus facto luto ejus o- aperuit.

15 Igitur eum rursus interro- nt Pharisæi, quo pacto di- sset? Quibus ille: Lutum, t, imposuit meis oculis, & & video.

16 Tum quidam Pharisæorum dicere, eum hominem à Deo non esse, quod Sabbatum non ageret. Alii sic dicere: Qui posset improbus homo tam prodigiosa facere? Ita cùm esset inter eos dissensio,

17 sic cœcum rursus interrogant: Tu quid de eo dicis, qui tibi oculos aperuerit? Vatem esse, inquit ille.

18 At Judæi eum & cœcum fuisse, & dispexisse, non crediderunt, donec accersitos ejus parentes qui dispexerat,

19 sic interrogarunt: Hiccine filius est vester, quem vos dicitis cœcum esse natum? Quî fit ergo ut nunc cernat?

20 Quibus ejus parentes ita responderunt: Hunc filium esse nostrum, & cœcum fuisse natum scimus:

21 quomodo verò nunc cernat, nescimus: aut quis ei aperuerit oculos, nos nescimus: ipse jam grandis est, ipsum interrogate: ipse de seipso loquetur.

22 Hæc eò dixerunt ejus parentes, quòd Judæos formidabant. Jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum Christum esse confiteretur, is collegii communione privaretur.

23 Hanc ob causam dixerunt ejus parentes jam grandem esse: ipsum interrogarent.

24 Illi igitur denuo hominem evocarunt, qui cœcus fuerat, eique dixerunt: Tribue Deo gloriam: nos scimus hunc hominem improbum esse.

25 Et ille respondens? An improbus sit, inquit, nescio: unum scio, me, qui cœcus fui, nunc videre.

26 Et illi rursum: Quid tibi fecit? inquiunt ei: quo pacto tuos oculos aperuit?

27 Quibus ille respondit:

Jam vobis dixi, nec audiviſtis: quid rurſum vultis audire? num vos quoque vultis ejus diſcipuli fieri?

28 At illi ei convicium fecerunt: &, Tu es ejus diſcipulus, inquiunt: nos verò Moſis diſcipuli ſumus.

29 Nos ſcimus, cum Moſe locutum eſſe Deum: hic autem unde ſit neſcimus.

30 At homo contrà: Ergo in eo eſt admirabilitas, inquit, quod vos neſcitis unde ſit, & tamen oculos meos aperuit.

31 Jam ſcimus, improbos à Deo non audiri: ſed ſi quis pius eſt, & ejus voluntati parer, hunc audit,

32 Nunquam fando auditum eſt, quenquam aperuiſſe oculos cœci nati.

33 Niſi eſſet is à Deo, nihil poſſet facere.

34 Tum illi: Tu totus in peccatis natus es, inquiunt ei, & nos doces? Itaque eum foras ejecerunt.

35 Jeſus audiens eum ab illis foràs ejectum, nactus eum, hic eſt allocutus: Crediſne in Dei filium?

36 Et ille reſpondens: Quis verò is eſt, Domine, ut in eum credam?

37 Cui Jeſus: Vides eum, inquit: is eſt qui tecum loquitur.

38 Et ille: credo, Domine, inquit, eumque veneratus eſt.

39 Et Jeſus: Ad ejuſmodi diſcrimen ego in hunc, inquit, orbem veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.

40 Hæc auditis, Phariſæi qui una erant, dixerunt ei: An & nos cœci ſumus?

41 Quibus Jeſus: Si cœci eſſetis, inquit, non eſſetis in vitio: nunc quia dicitis, vos cernere, manet veſtrum peccatum.

CAPUT X.

Phariſæos Chriſtus paſtores malos ſe verò multis argumentis i num comprobat. Diſſidiu propterea oritur. Lapides t lentium, & prehendere cupi tium manus evadit.

CErto certoque ſcitote, q in ovium ſtabulum non p januam intrat, ſed aliâ tranſce dit, eum furem ac latronem e

2 Qui verò per januam intr paſtor eſt ovium.

3 Huic janitor aperit, ej que vocem audiunt oves, il ſuas oves appellat nomina educitque,

4 & emiſſis ovibus ſuis p it viam: eumque ſequuntu ves, quippe cujus vocem a ſcant,

5 alienum autem non ſequ tur, ſed fugiant, quippe qua norum vocem non agnoſcan

6 Hanc ſententiam cum dixiſſet Jeſus, nec illi intell rent quid ſibi vellent ea qua dicebat,

7 Jeſus porrò dixit eis: tò certoque ſcitote, me o eſſe januam.

8 Omnes quicunque ant venerunt, fures ſunt & latr nec eos audiverunt oves.

9 Ego ſum janua: pe qui intrabit, ſervabitur, & trabit & exibit, & paſcuu veniet.

10 Fur non venit niſi retur, ut macter, ut perda go veni ut vitam habea largius habeant.

11 Ego ſum paſtor b Paſtor bonus animam ſua nit pro ovibus.

12 At mercenarius, q ſtor non eſt, cujus oves ſi ve oves, ſi venientem lupum fugit, relictis ovibus: lupu rapit, ac profligat,

13 At mercenarius fugit, ...empe mercenarius, nec ovium ...uram gerens.

14 Ego ſum paſtor bonus, & ...eas agnoſco, & à meis agnoſcor,

15 Ut me novit pater, ſic e... patrem novi, animamque ...eam pono pro ovibus.

16 Et alias oves habeo quæ non ſunt hujus ovilis: quæ etiam ...hi adducendæ ſunt, meam... vocem audient, & fiet u... um ovile, unus paſtor.

17 Ideo me pater amat, quia ...imam meam pono, ut eam re... nam.

18 Eam mihi nullus eripit, ...eam ipſe mea ſponte pono, ...teſtatem habeo eam ponendi, ...que poteſtatem habeo eam ...ſam ſumendi. Hoc præce... m accepi à patre meo.

19 Propter hæc dicta ortum ...rſus inter Judæos diſſidium, ...o eorumque plerique dice... t: Dæmoniis agitur & infa... quid eum auditis?

20 Alii dicebant: Hæ res ...onium habentis non ſunt: ...ſine dæmonium cœcorum o... s aperire?

22 Cùm autem agerentur Hie... lymis Inſtauralia, & hyems ...,

23 ambularetque Jeſus in ſa... n Solomonis porticu,

24 Judæi eum circumfuſi ſic ...quuntur: Quamdiu ſuſpen... enebis animos noſtros? Si ...riſtus es, dic nobis apertè.

25 Quibus Jeſus ita reſpon... Dixi vobis, neque creditis. ...a quæ ego mei patris no... facio, ea de me teſtantur: ...ſed vos non creditis: quo... ex meis ovibus non eſtis, ...admodum vobis dixi.

27 Oves meæ vocem meam ..., eaſque ego novi, & ipſæ me ſequuntur,

28 & eis vitam do ſempiternam, nec poſſunt unquam perire, nec mihi quiſquam eas de manu eripuerit.

29 Meus pater, qui mihi dedit eas, maximus eſt omnium, nec quiſquam poſſit ex manu mei patris extorquere.

30 Ego & pater unum ſumus.

31 Hic Judæi rurſum lapides ſuſtulerunt, ut eum lapidarent.

32 Quos Jeſus ſic contrà allocutus eſt: Multa vobis præclara opera, meo patre autore, edidi: propter quodnam eorum operum me lapidatis?

33 Cui Judæi ſic reſponderunt: Ob præclarum opus non lapidamus te, ſed ob impia dicta: & quod homo cùm ſis, Deum te facis.

34 Et Jeſus contrà: Nonne ſcriptum eſt in veſtra diſciplina: Ego vos deos appellavi?

35 Si illos appellavit deos, ad quos Dei ſermo habitus eſt, nec ſcriptum reſcindi poteſt,

36 vos me, quem pater conſecravit, & in mundum miſit, impiè loqui dicitis, quod me Dei filium eſſe dixerim?

37 Si patre meo digna non facio, mihi ne credite.

38 Sin facio, ſi mihi minus creditis, at factis credite, ut & patrem in me, & me in eo eſſe cognoſcatis, ac credatis.

39 Hic illi eum rurſum comprehendere conabantur. Sed exiit ex eorum manu,

40 abiitque rurſus trans Jordanem in eum locum ubi primum baptizaverat Johannes, ibique mansit.

41 Ac frequentes ad eum veniebant: & Johannem quidem nullum edidiſſe prodigium dicebant, ſed quæcunque de eo

Johannes dixisset, ea esse vera :
42 multique in eum illic crediderunt.

CAPUT XI.

Christus ostensurus se esse vitam & resurrectionem, Lazarum mortuum, & sepultum resuscitat. Consultantibus Pontificibus, Caiaphas unum pro multis occidendum prædicit. Præcipiunt ut ubi fuerit prehendatur.

ERat autem quidam ægrotus Lazarus à Bethania, mariæ & ejus sororis Marthæ vico.

2 Erat autem Maria ea, quæ Dominum unguento perfuderat, ejusque pedes suis capillis extersérat: cujus frater Lazarus ægrotabat.

3 Miserunt igitur ejus sorores illi significatum ita: Domine, scito eum quem amas ægrotare.

4 Hoc audito, Jesus ita dixit: Hic morbus lethalis non est, sed ob Dei gloriam est, ut per eum celebretur Dei filius.

5 Amabat autem Jesus Martham, ejusque sororem & Lazarum.

6 Ut igitur eum ægrotare audivit, tum quidem mansit in quo erat loco duos dies.

7 Postea dicit suis discipulis: Petamus rursum Judæam.

8 Cui discipuli, Magister, inquiunt, modò te conabantur lapidare Judæi, & eodem rursus abis?

9 At Jesus contrà: Cùm duodecim horæ sint diei, si quis interdiu graditur, non offendit: hujus enim mundi lucem aspicit.

10 At si quis noctu graditur, offendit quia lumine caret.

11 Hæc fatus, sic eos deinde alloquitur: Lazarus amicus noster obdormivit. sed ego ad eum expergetaciendum vado.

12 Tum ejus discipuli: Domine, inquiunt, si obdormivit salvus est.

13 Dixerat autem Jesus de ejus morte, illi verò de somno sopore dicere opinabantur.

14 Itaque tum dixit eis Jesus apertè: Lazarus mortuus est.

15 atque equidem me illic non adfuisse gaudeo vestra causa, ut credatis. Sed proficiscamur ad eum.

16 Et Thomas nomine Didymus: eamus & nos, inquit discipulis, ut cum eo moriamur.

17 Igitur Jesus, ubi venit, invenit eum quartum jam diem agentem in monimento,

18 Aberat autem propè Bethania Hierosolymis stadia circiter quindecim.

19 multique Judæorum Martham & Mariam venerant, eas de suo fratre consolarentur.

20 Igitur Martha, ut Jesum venire audivit, ei obviam, sedente domi Maria, ivit:

21 & sic eum allocuta est: Domine, si tu hîc adfuisses, meus frater mortuus non fuisset.

22 Quamquam nunc quoque scio, quicquid à Deo petiveris daturum esse tibi Deum.

23 Cui Jesus: resurget frater tuus.

24 Scio, inquit ei Martha, resurrecturum esse in resurrectione in ultima die.

25 Et Jesus: Ego sum, inquit ei, resurrectio & vita. Qui in me credit, etiam si mortuus fuerit, reviviscet:

26 & quisquis vivit, & in me credit, nunquam moriturus est. Credis hoc?

27 Etiam Domine, inquit illa, Ego credo, te Christum esse Dei filium, qui in mundum venturus eras.

28 Atque

28 Atque hæc locuta, ivit accersitum Mariam sororem suam, atque clanculum dixit, magistrum adesse, qui eam vocaret.

29 Illa hoc audito, celeriter surgit, & illum adit.

30 Nondum autem venerat Jesus in vicum, sed in eo erat loco, ubi ei occurrerat Martha.

31 Judæi ergo, qui cum ea domi aderant, eamque consolabantur, videntes Mariam celeriter surrexisse atque exiisse, secuti sunt eam, rati eam ad monimentum ire, ut ibi ploraret.

32 Igitur Maria ut eò venit, ubi erat Jesus, eo viso, ei ad pedes accidit: Domine (inquit ei) si tu hic adfuisses, non fuisset mortuus frater meus.

33 Tum Jesus ubi eam plorantem & comitatos eam Judæos ploorantes vidit, intremuit animo, conturbatusque dixit:

34 Ubi eum posuistis? Domine, inquiunt ei, veni visum.

35 Lacrymavit Jesus.

36 Itaque Judæi dicebant: En quantopere eum amabat?

37 Item eorum quidam dicebant: Non poterat is qui cæci oculos aperuit, efficere, ut hic quoque non moreretur?

38 Jesus igitur rursus apud se gemens, venit ad monimentum. Erat autem tossa, cui impositum erat saxum.

39 Et Jesus dixit: Auferte saxum. Cui mortui soror Martha: Domine, inquit, jam fœtet, nam quatuor dierum est.

40 At Jesus: Dixine ego tibi, inquit ei, te si fidem habueris, visuram Dei gloriam?

41 Igitur illi saxum sustulerunt, ubi situs erat mortuus. Et Jesus sublatis sursum oculis dixit: Pater, ago tibi gratias, quòd me audivisti,

42 Equidem sciebam, ut tu me semper audias: sed propter circumstantem hominum multitudinem dixi, ut me abs te missum esse credant.

43 Hæc ille fatus ingenti voce clamavit: Lazare, veni foràs.

44 Et mortuus exiit, pedes manusque vinctus fasciis, vultu sudario obvelato. Solvite eum, inquit eis Jesus, & abire finite.

45 Igitur multi Judæorum, qui ad Mariam venerant, & quid fecisset Jesus viderant, in eum crediderunt.

46 At eorum quidam Pharisæos adierunt, & eis quæ fecisset Jesus dixerunt.

47 Itaque pontifices & Pharisæi coacto consilio, ita dicebant: Quid agimus? Nam hic homo multa portentosa facit.

48 Si eum sic sinimus, omnes ei fidem adjungent: atque ita venient Romani qui nos & loco & gente privabunt.

49 Tum eorum quidam, Caiaphas ejus anni pontifex, sic ad eos verba facit: Vos nihil scitis,

50 neque cogitatis, conducibilius esse nobis, unum hominem pro populo mori: quàm totam perire gentem.

51 Id autem non sua sponte dixit, sed quòd esset ejus anni pontifex vaticinatus est, Jesum pro gente moriturum esse:

52 Nec solum pro gente, sed etiam ut dispersos Dei natos simul congregaret.

53 Igitur ex eo die de eo perimendo consultarunt.

54 Itaque Jesus non jam apertè versabatur in Judæis, sed inde discessit in locum propè solitudinem in oppidum Ephraim nomine, atque ibi commoratus est cum suis discipulis.

55 Instabat autem Judæorum

Pascha, & multi qui ex ea regione Hierosolymam ante Pascha sui lustrandi gratia ascenderant,

56 requirebant Jesum, & in templo stantes, sic inter sese dicitabant: Quid vobis videtur, quòd non venerit ad festum?

57 Dederant autem Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis sciret ubinam is esset, indicaret, ut eum caperent.

CAPUT XII.

Christo apud Lazarum cœnanti, pedes ungit Maria. Accusatur à Juda. A Christo defenditur. Sacerdotes Lazarum sublatum cupiunt. Christo Hierosolymam venienti obviam itur. Græci eum videre cupiunt. Principes credentes in eum, & non confitentes ob metum, ad fidem hortatur.

IGitur Jesus sex diebus ante Pascha Bethaniam venit, ubi erat Lazarus, qui mortuus fuerat, quem ille ex mortuis excitaverat.

2 Illic ei data cœna est, cùm quidem Martha ministraret, & Lazarus ex eodem numero esset, qui cum eo accumbebant.

3 Maria verò sumpta libra pretiosi unguenti spicatæ nardi, Jesu pedes perfudit, eosdemque suis capillis extersit. Ejus unguenti odore cùm domus repleta foret,

4 unus ex ejus discipulis, Judas Simonis filius, Iscariota, qui eum proditurus erat, ita loquitur:

5 Cur hoc unguentum non est trecentis denariis venditum, & in pauperes erogatum?

6 Id autem dixit, non quòd ei curæ essent pauperes, sed quòd fur erat, & crumenam habebat, ac quæ conferebantur portabat:

7 Tum Jesus: sine eam, inquit: id ad meæ sepulturæ diem reservavit,

8 Pauperes enim semper habebitis vobiscum: at me non semper habebitis.

9 Igitur cùm ingens Judæorum multitudo eum illic esse cognovisset, venerunt eo non solùm propter Jesum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem suscitaverat ex mortuis.

10 Consultarunt autem Pontifices etiam de Lazaro necando,

11 quòd propter eum multi Judæorum desciscebant, & in Jesum credebant.

12 Postero die frequens hominum turba, qui ad festum venerant, audientes Jesum advenire Hierosolymam,

13 sumptis palmarum ramis ei obviam exierunt, atque clamabant: Hosanna, benedictus venienti in nomine Domini, rex Israelitarum,

14 Nactus autem Jesus asellum, in eo sederat, quemadmodum scriptum est,

15 Ne metue puella Sion, ecce tuus rex venit in asello pullo sedens.

16 Atque hæc quidem primùm non intellexerunt ejus discipuli, sed postquam illustratus est Jesus, tum demum recordati sunt ea & de eo fuisse scripta, & ei præstitisse.

17 Testificabatur autem turba minum multitudo, qui cum adfuerant cùm Lazarum evocavit è monimento, & à mortuis excitavit.

18 Atque hanc ob causam occurrit ei vulgus, quòd id edidisse prodigium audivisset.

19 Itaque Pharisæi sic inter sese dicebant: Videtis nihil proficere vos, cùm eum sequatur mundus.

20 Erant autem quidam Gentium, ex iis qui ascenderant ut festo adorarent.

21 Ii Philippum adierunt, qui erat à Bethsaida Galilææ, eum

…que sic rogarunt: Domine, …lemus Jesum videre.
22 Id Philippus Andreæ in…catum it, & porro Andreas & …ilippus Jesu dicunt.
23 Et Jesus sic eis respondit: …nit hora, qua illustretur filius …minis.
24 Profectò, profectò, in…am vobis, nisi frumenti gra…m ad terram lapsum moria…ipsum solum manet: sin …riatur, multum fructum fert.
25 Qui animam suam amabit, …perdet & qui animam su…in hoc mundo oderit, is eam …empiternam vitam conser…bit.
26 Si quis mihi ministrat, me …atur: atque ubi ero ego, i…em meus etiam minister e… Quòd si quis mihi mini…bit, eum pater honorabit.
27 Nunc mihi turbatus est a…us: ecquid dicam? Pater …ende me ab hac hora: sed …veni in hanc horam.
28 Pater illustra tuum no…. Tum hæc vox de cœlo …it: Et illustravi, & rursus …strabo.
29 Hoc audito, vulgus homi… qui aderant dicebat extitonitru. Alii angelum cum …cutum ajebant.
30 At Jesus ita loquutus est: …propter me vox hæc extised propter vos.
31 Nunc fit de hoc mundo …rium: nunc hujus mundi …ceps exigetur foras:
32 & ego si à terra evectus …o, omnes ad me traham.
33 Id autem dicebat significi…, quo letho moriturus esset,
34 Ei vulgus respondit: Nos …imus, ex disciplina, Chri… semper esse permansurum: …ir, ut dicas, evehendum esse filium hominis? quis est iste filius hominis?

35 Quibus Jesus Adhuc parvo tempore vobis futura lux est. Ambulate dum lucem habetis, ne vos opprimant tenebræ? quoniam qui in tenebris ambulat, nescit quò eat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut lucis filii fiatis. Hæc locutus Jesus discessit, & eis sese subduxit.

37 Sed quamvis tot in eorum conspectu ostenta fecisset, tamen in eum non credebant: ut illud ab Esaia vate dictum fieret, cùm ait:

38 Domine, quis credidit orationi nostræ? & Jovæ brachium cui patefactum est?

39 Ideo credere non poterant, quòd item dixit Esaias:

40 Eorum & oculos excœcavit, & animos stupefecit, ne oculis videant, & animo intelligant, ad frugemque redeant, atque eos ego sanem.

41 Hæc dixit Esaias, tum cum ejus splendorem vidit, deque eo locutus est.

42 Tametsi multi ex principibus in eum crediderunt: sed id propter Pharisæos non fatebantur, ne collegii communitate privarentur:

43 plus enim amabant hominum, quàm Dei gloriam.

44 Jesus autem clamavit his verbis: Qui in me credit, non in me credit sed in eum qui me misit.

45 & qui me videt, eum videt qui me misit.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis in me crediderit, non maneat in tenebris.

47 Quòd si quis mea verba audierit neque crediderit, ego eum non damno. Non enim ut

mondum damnem, veni, sed ut mundum conservem.

48 Qui me repudiat, nec mea verba admittit, habet qui se damnet. Ipse sermo, quem ego loquor, eum damnabit in postremo die:

49 quoniam ego non mea sponte loquor, sed qui me misit pater, is mihi in mandato dedit, quid dicturus aut locuturus sim:

50 & scio ejus mandatum sempiternam esse vitam. Quæ igitur eloquor ego, quemadmodum mihi dixit pater, sic eloquor.

CAPUT XIII.

A cœna surgens Christus, humilitatem commendaturus Apostolis, pedes eorum lavat. Proditorem Judam, certo signo denotat. Charitatem commendat. Et Petro lapsum abnegationis prædicit.

ANte festum autem paschæ sciens Jesus suam horam venisse, qua ex hoc mundo migraret ad patrem, cùm suos, qui erant in mundo, amavisset, eos ad extremum amavit.

2 Et cœna parata, cùm jam diabolus Judæ Simonis filio Iscariotæ mentem injecisset, ut eum proderet:

3 Sciens Jesus patrem sibi omnia in manum dedisse, seque à Deo profectum, ad Deum discedere,

4 surgit ex cœna, depositisque vestibus, sumpto linteo, se præcingit.

5 Deinde immissa in pelvim aqua, discipulorum pedes lavare instituit, & linteo, quo præcinctus erat, abstergere.

6 Sed ubi ad Simonem Petrum venit, ille sic ei dixit: Domine, tene mihi lavare pedes?

7 Cui Jesus: Quid ego faciam inquit respondens: tu nunc i noras, sed postea cognosces.

8 Et Petrus: Nunquam me pedes lavabis, inquit ei. At Jesus contrà, Nisi te lavero, inq non eris meus particeps.

9 Tum Simon Petrus: Do ne, inquit ei, non solum me pedes, sed etiam manus atq caput.

10 Cui Jesus: Qui lotus e inquit, huic non opus est n ut pedes lavet, quin totus rus est. Et vos puri estis, non omnes.

11 Noverat enim suum pr ditorem, ideo dicebat, non o nes esse puros.

12 Postquam eorum pedes vit, sumptis suis vestibus, rur accubuit, & eos sic allocutus Intelligitis quid vobis fecerim

13 Vos me magistrum & minum appellatis, & rectè citis: sum enim.

14 Si igitur ego vobis, & minus & magister, pedes la vos quoque debetis alii a rum lavare pedes.

15 Exemplum enim præ vobis, ut quemadmodum vobis feci, vos quoque facia

16 Certè, certè, inquam bis, non est servus domino major, neque legatus eo m qui eum misit.

17 Si hoc nostis, felices e si ea præstatis.

18 Non de omnibus vobis co: ego scio quos elegerim. oportet ut fiat quod scrip habetur: qui mecum cibum pit, is me calce petit.

19 Jam nunc dico vobis, tequam fiat: ut cùm fact fuerit, credatis eum esse me

20 Hoc vobis certò certo dico, qui eum quem ego mi acci

cipit, me accipit & qui me accipit, eum accipit qui me misit.

21 Hæc locutus Jesus, turbatus est animo, & ita apertè dixit: Certò, certoque scitote, quorum esse ut unus vestrûm me prodat.

22 Tum discipuli inter sese spueri, dubitantes de quo diceret.

23 Recumbebat autem unus discipulorum Jesu in ejus gremio, quem Jesus amabat.

24 Huic innuit Simon Petrus, ut scisciteretur quisnam is esset, de quo diceret.

25 Atque ille in Jesu pectus recumbens: Domine, inquit ei, quis est?

26 Cui Jesus respondet, Is est, cui ego intinctam bucceam porrigam. Tum bucceam intinxit, & Judæ Simonis filio Iscariotæ dat:

27 ac tum post eam bucceam, ingravit in eum Satanas. Et Jesus ei dixit: Quod facis, fac citiùs.

28 Id autem quorsum ei dixerit nemo accumbentium intellexit.

29 Nonnulli enim arbitrabantur, quandoquidem crumenam habebat Judas, Jesum mandasse, ut emeret quæ eis opus essent ad festum, aut pauperibus aliquid daret.

30 Igitur ille, simulac sumpsit bucceam, exivit, cùm quidem jam esset:

31 quo egresso, sic fatur Jesus: Nunc filius hominis illustratur, & Deus illustratur in eo.

32 Si in eo Deus illustratur, & is quoque Deus in seipso illustrabit, & mox illustrabit.

33 Filioli, adhuc pauliſper vobiscum sum. Quæretis me, ac quemadmodum Judæis dixi, quò ego abeo, eos venire non posse, etiam vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut inter vos ametis, quomodo ego vos amavi, ut & vos ametis inter vos.

35 In eo cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, si mutuo vos amore prosequemini.

36 Et Simon Petrus: Domine, quò abis? Cui Jesus respondit: Quò ego abeo, tu non potes me nunc sequi, sed tandem sequeris me.

37 At Petrus: Domine, inquit ei, cur te nunc sequi non possum? animam meam pro te ponam.

38 Cui respondit Jesus: Animam tuam pro me pones? Hoc tibi magnopere confirmo, non ante cantaturum esse gallum, quam tu me ter abnegaveris.

CAPUT XIV.

Consolatur discipulos suos, Divinitatem suam & fructum mortis suæ exponens. Consolatorem Spiritum promittens, ejus officium describit, pacemque suam pollicetur.

NOlite animo turbari, inquit suis discipulis. Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2 In domo patris mei mansiones multæ sunt: quòd si secus esset dixissem vobis. Eo paratum vobis locum:

3 quòd si vero paratum vobis locum, reveniam, & vos mecum assumam, ut ubi ero ego, vos etiam sitis.

4 Et quidem quò ego proficiscar, vos scitis, & viam tenetis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò proficiscaris, tantum abest ut viam tenere possimus.

6 Cui Jesus: Ego sum via, & veritas

veritas & vita. Nemo ad patrem venit, nisi per me.

7 Si me cognoscéretis, meum quoque patrem cognoscéretis, & jam nunc eum cognoscitis ac vidistis.

8 Et Philippus: Domine, inquit ei, ostende nobis patrem, & satis erit nobis.

9 Cui Jesus: Tantum jam tempus vobiscum sum, & tu me non nosti? Philippe, qui me vidit, patrem vidit: qui fit ut dicas, Ostende nobis patrem?

10 Non credis, & me in patre, & patrem in me esse? Quæ ego verba vobis dico, mea sponte non dico: sed ipse pater, qui in me manet, facit opera.

11 Credite mihi, & me in patre, & patrem in me esse: aut certè de ipsis factis mihi credite.

12 Hoc certò certoque sic habetote, qui mihi fidem habebit, eum esse eadem mecum, atque etiam his majora facturum. Nam ad patrem meum proficiscor:

13 ac quicquid per meum nomen petieritis id faciam, ut illustretur pater in filio.

14 Si quid per meum nomen petieritis, ego faciam.

15 Si me amatis, mea præcepta servate.

16 Ego verò meum patrem exorabo, ut alium vobis confirmatorem det, qui vobiscum perpetuò maneat.

17 Scilicet veritatis spiritum, quem mundus consequi non potest, quod eum neque videt, neque cognoscit: at vos eum cognoscitis: quoniam apud vos manet, & in vobis futurus est.

18 Non relinquam vos pupilles: invisam vos.

19 Post paulo jam me non videbit mundus: at vos videbitis, quoniam & ego vivo, & vos vivetis.

20 In illa die vos intelli
tis, & me in patre meo, & v
in me, & me in vobis esse.

21 Qui mea præcepta ten
conservatque, ille est qui me
mat, Qui verò me amat, amab
tur à patre meo: eumque e
amabo, & me ei patefaciam.

22 Tum Judas non Iscariot
Domine, inquit ei, quid ca
est, ut tu nobis teipsum sis pa
facturus, mundo non item?

23 Cui Jesus: Si quis me
mat, inquit respondens, is s
moni meo parebit, eumque me
pater amabit, & ad eum ven
mus, & apud eum manebim

24 Qui me non amat, m
dicta non exequitur. Serm
autem quem auditis, meus n
est, sed patris qui misit me.

25 Hæc vobis elocutus s
apud vos manens.

26 Sed confirmator, Spiri
sanctus, quem mittet pater m
nomine, is vos omnia docebit
vobis in memoriam revoca
quæcunque ego vobis dixi.

27 Pacem relinquo vobis,
cem meam do vobis: non qu
admodum dat mundus ego
vobis. Nolite animo perturb
neque formidare.

28 Audivistis ut dixerim
bis, abire me, revisurum vos
me amaretis, gauderetis, q
dixissem, me ad patrem pr
cisci, quòd pater major me s

29 Et nunc dixi vobis pr
quam fiat, ut cùm factum fuer
credatis.

30 Jam non multa loquar
biscum: venit enim hujus m
di princeps, nec habet in
quicquam.

31 Sed intelligendum mu
est me amare patrem: &
mihi mandavit pater, ita fac
Surgite, abeamus hinc.

CAPU

CAPUT XV.

Vitis & palmitum similitudine, ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint. Dilectionem mutuam commendat, ad patientiam in afflictionibus, suo exemplo adhortatur.

EGo sum vera vitis, & pater meus est agricola.

2 qui omnem palmitem in me non ferentem fructum, amputat, & omnem ferentem fructum expurgat, ut plus fructus ferat.

3 Jam vos puri estis, propter sermonem quem ad vos habui.

4 Quapropter manete in me, & ego in vobis. Quemadmodum palmes fructum ferre per ipsum non potest, nisi maneat in vite: sic neque vos, nisi maneatis in me.

5 Ego sum vitis, vos palmites. Qui in me manet, & ego in eo, is multum fert fructum: quidem sine me vos nihil facere potestis.

6 Si quis in me non manet, foras projectus aruit; ut sarmenta, quæ colliguntur, & in ignem deflagratura conjiciuntur.

7 Si & vos in me manseritis, & mea verba in vobis manserint, quicquid postulare voletis, id vobis concedetur.

8 In eo illustratur pater meus, ut vos multum fructum feratis, eritque discipuli eritis.

9 Quemadmodum amavit me pater, sic ego vos amavi. Manete in amore meo.

10 Si mea præcepta conservaveritis, manebitis in amore meo: ut ego mei præcepta patris conservavi, & in ejus amore maneo.

11 Hæc vobis elocutus sum, ut & mea lætitia in vobis maneat, & vestra lætitia expleatur,

12 Hoc meum est præceptum, ut ametis inter vos, quomodo ego vos amavi.

13 Majore charitate nemo præditus est, quàm si quis animam suam amicorum suorum causa impendat.

14 Vos mei estis amici, si feceritis quæcunque ego vobis præcipio.

15 Non jam vos dico servos, siquidem servus nescit quid agat suus dominus. Vos autem amicos propterea dixi, quòd vobis omnia, quæ audivi ex patre meo, declaravi.

16 Non vos me elegistis, sed ego vos elegi, & eò destinavi, ut abeatis, & fructum feratis, vesterque fructus duret, ut quicquid patrem per meum nomen poposcerit, id vobis concedat.

17 Hæc vobis præcipio, ut ametis mutuò.

18 Si vos mundus odit, illud cognoscite quòd me prius quàm vos odit.

19 Si mundani essetis, mundus amaret suum. Verùm quia mundani non estis, sed ego vos ex mundo elegi, ideo vos odit mundus.

20 Memineritis ejus dicti, quod ego vobis dixi: Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: Si orationi meæ paruerunt, & vestræ parebunt.

21 Verùm hæc omnia vobis facient propter nomen meum: quoniam eum qui me misit, non norunt.

22 Nisi ego veniissem, & eos allocutus fuissem, in peccato non essent. Nunc peccati sui excusationem nullam habent.

23 Qui me odit, etiam patrem meum odit,

24 Si

24 Si non opera apud eos feciſſem, qualis nemo fecit alius, non forent in peccato. Nunc & viderunt, & oderunt & me & patrem meum.

25 Sed confieri oportet illud, quod in eorum diſciplina ſcriptum extat: Oderunt me immeritò.

26 Cùm autem venerit confirmator, quem ego vobis à patre mittam, ſcilicet ſpiritus veritatis, qui à patre proficiſcitur, is de me teſtabitur:

27 quin & vos teſtes eſtis, qui mecum fueritis ab initio.

CAPUT XVI.

Crucem prædicit diſcipulis. Conſolatorem promittens ejus officium deſcribit. Mulieri parienti afflictiones ſuorum comparat.

HÆC vobis loquor, ne deficiatis.

2 Privabunt vos collegiis: atque adeò tempus erit, cùm omnes qui vos interficient, putabunt ſe cultum præſtare Deo.

3 Quæ quidem vobis ideo facient, quòd neque patrem, neque me norunt.

4 Atque hæc ideo vobis loquutus ſum, ut cùm tempus venerit, memineritis eorum, quòd ego vobis ea dixerim. Hæc autem vobis ideo ab initio non dixi, quòd vobiſcum eram.

5 Nunc verò proficiſcor ad eum qui me miſit: nec quiſquam me veſtrûm interrogat, quò proficiſcor:

6 ſed quoniam hæc vobis locutus ſum, animos habetis mœroris plenos.

7 At ego vobis verum dico: Re veſtra eſt ut ego diſcedam, niſi enim diſceſſero, confirmator ad vos non veniet. Sin abiero, eum ad vos mittam,

8 atque ille ubi venerit, mundum arguet de peccato, & de juſtitia, & judicio.

9 De peccato, quoniam mihi fidem non habent,

10 de juſtitia, quoniam ad patrem diſcedo, nec me videbitis amplius:

11 de judicio, quoniam hujus mundi princeps judicatus eſt.

12 Adhuc multa vobis habeo dicenda, ſed quæ nunc ferre nequeatis.

13 verùm cùm venerit ille videlicet veritatis ſpiritus, præibit vobis ad omnem veritatem. Non enim ſua ſponte loquetur, ſed quæcunque audiverit eloquetur, & futura vobis pronunciabit.

14 Ille me illuſtrabit: ſiquidem de meo ſumet, quæ vobis exponat.

15 Omnia quæcunque pater habet, mea ſunt: propterea dixi illum de meo ſumpturum eſſe quæ vobis exponat.

16 Paulo poſt non videbitis me, rurſumque paulo poſt cernetis me, quoniam ego ad patrem proficiſcor.

17 Tum ejus diſcipulorum nonnulli ſic inter ſeſe dicebant: Quid ſibi vult, quod nobis dicit, paulo pòſt non viſuros, rurſumque paulo pòſt aſpecturos ſe? itemque, ſe ad patrem proficiſci?

18 Hoc quid eſt, quod dicit paulo pòſt? Neſcimus quid loquatur.

19 At Jeſus intelligens eos velle interrogare ſe, ſic eos alloquutus eſt: De eo inter vos conferitis, quòd dixi, vos paulo pòſt non viſuros me, rurſumque paulo pòſt aſpecturos me.

20 Hoc pro certo & indubitato habetote: vos flebitis, lam-

mentabimini, ac mundus lætabitur: vos verò dolebitis, sed dolor iste vertetur in lætitiam.

21 Mulier dum parit, in dolore est, quippe cujus hora venerit: sed postquam puerum edidit, non jam meminit cruciatus, præ lætitia, quòd editus est mundum homo.

22 Vos quoque nunc quidem dolore estis: sed revisam vos, lætabitur animus, vestrumque lætitiam nullus vobis auferet:

23 ac tum temporis nihil ex me sciscitabimini. Hoc vobis jam etiamque confirmo, quæcunque à meo patre per meum nomen postulaveritis, daturum sit vobis.

24 Hactenus nihil per meum nomen petiistis: petite, & obtinebitis, ut plena sit vestra lætitia.

25 Hæc vobis oratione figurata locutus sum: tempus erit, cum non jam per figuras vos alloquar, sed apertè vobis de patre meo disseram,

26 quo quidem tempore per meum nomen postulabitis. Nec verò vobis promitto, me vestra causa oraturum esse patrem:

27 ipse enim pater diligit vos, quoniam vos me diligitis, & me creditis à Deo profectum.

28 Profectus à patre veni in mundum, rursum relinquo mundum, & ad patrem discedo.

29 Tum ejus discipuli: Nunc quidem aperte loqueris, nec ullam parabolam dicis.

30 Nunc scimus te omnia nosse, nec opus tibi esse ut te quis interroget. Hinc te à Deo profectum credimus.

31 At Jesus contra: Nunc creditis, inquit:

32 atqui adventat hora, & jam advenit, cùm alius aliò dissipabimini, & me solum relinquetis: quanquam non sum solus, adest enim mihi pater.

33 Hæc vobis ideo locutus sum, ut in me acquiescatis. In mundo afficiemini cruciatu: sed bono este animo; ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Orat Christus ut mutua fit illustratio gloriæ suæ & Patris. Orat pro Apostolis: & toto credentium grege.

HÆC effatus Jesus, sublatis ad cœlum oculis dixit: Pater, venit hora, illustra tuum filium, ut te tuus vicissim filius illustret:

2 quemadmodum ei potestatem dedisti omnium mortalium, ut quoscunque ei dedisti, iis vitam det æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, si te solum cognoscant verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4 Ego te in terris illustravi, opus absolvi quod tu mihi faciendum mandaveras:

5 tu nunc me, pater, apud te ipsum ea gloria illustra, qua apud te præditus eram, antequam mundus esset.

6 Declaravi tuum nomen hominibus, quos mihi tu ex mundo dedisti. Tui erant, & eos tu mihi dedisti, & ipsi tuæ orationi paruerunt.

7 Nunc intelligunt, quæcunque tu mihi dedisti, ea abs te esse

8 Nam quæ tu mihi verba tradidisti, ea & ego eis tradidi, & ipsi acceperunt, & me abs te profectum verè cognorunt, & à te missum esse crediderunt.

9 Ego

9 Ego pro iis oro: non pro mundo oro ſed pro iis quos tu mihi dediſti, nam tui ſunt.

10 & mea omnia tua, & tua mea ſunt: & in eis illuſtratus ſum.

11 Nec jam ſum in mundo, at hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, conſerva per tuum nomen eos quos mihi dediſti, ut ſint unum, ſicut & nos.

12 Dum cum eis in mundo eram, eos quidem tuo nomine conſervabam. Quos tu mihi dediſti, cuſtodivi: nec eorum quiſquam periit, excepto homine perdito, ut quod ſcriptum eſt fiat.

13 Nunc verò ad te venio, & hæc in mundo loquor, ut meam lætitiam in ſeſe plenam habeant

14 Ego eis tuum ſermonem tradidi, & eos mundus odit, quòd mundani non ſunt, quemadmodum ego mundanus non ſum.

15 Non oro ut eos ex mundo tollas, ſed ut à Malo tueare.

16 Mundani non ſunt, quemadmodum ego mundanus non ſum.

17 Sanctifica eos veritate tua. Sermo tuus veritas eſt.

18 Ut tu me in mundum miſiſti, ſic eos ego in mundum miſi:

19 & eorum cauſa ego meipſum ſanctifico, ut ipſi quoque veritate ſanctificati ſint.

20 Neque verò pro his ſolum oro, ſed etiam pro eis qui per eorum ſermonem in me credent.

21 ut omnes unum ſint, quemadmodum tu pater in me & ego in te, ut ipſi quoque ſint in nobis unum: ut mundus me abs te miſſum fuiſſe credat,

22 Ego quoque quam tu mihi gloriam dediſti, eis dedi, ut ſint unum, quomodo nos unum ſumus,

23 ego in eis, & tu in me, ut perfecti ſint in unum, utque cognoſcat mundus, me abs te eſſe miſſum, & eos à te amatos quemadmodum me amaſti.

24 Pater, quos tu mihi dediſti, volo ut ubi ero ego, & ipſi quoque ſint mecum: ut meam videant gloriam, quam tu mihi dediſti, quòd me ante mundum conditum amaveris.

25 Pater juſte, te quidem mundus non novit: at ego te novi, & hi me à te miſſum eſſe norunt,

26 eiſque nomen tuum & declaravi & declarabo: ut amor quo tu me amas, ſit in eis, itemque ego in eis.

CAPUT XVIII.

Chriſti à Juda proditi virtute milites in terram proſternuntur. Chriſtus ad Annam: hinc ad Caiapham ducitur. Miniſter bacillo cæſus. quid reſpondet. Pilato traditus, regnum ſuum declarat.

HIS dictis, Jeſus profectus eſt unà cum ſuis diſcipulis trans torrentem Cedronem, ubi hortus erat, in quem unà cum ſuis diſcipulis intravit.

2 Sciebat autem etiam Judas ejus proditor locum, quòd Jeſus ſæpenumero cum ſuis diſcipulis convenerat.

3 Igitur Judas, accepta à pontificibus & Phariſæis cohorte, miniſtris, venit eò cum facibus ac funalibus, & armis.

4 Tum Jeſus, ſciens omnia quæ ſibi eventura eſſent, egreſſus dixit eis:

5 Quem quæritis? Cui illi reſponderunt. Jeſum Nazarenum

Jesus: Ego is sum, inquit
s. Aderat autem cum eis etiam
das, ejus proditor.
6 Ut ergo dixit eis, ego is
m, illi retrorsum abierunt, &
mi ceciderunt.
7 Et ille rursus eos interroga-
t. Quem quæritis? Jesum
zarenum, inquiunt.
8 Et Jesus respondit: Dixi
bis eum esse me. Itaque si
quæritis, sinite hos abire.
9 Scilicet ut illud ejus dictum
probaretur: Quos tu mihi
disti, eorum ego nullum per-
di.
10 Tum Simon Petrus, stricto
em habebat gladio, servum
ntifcis percussit, eique dex-
am abscidit auriculam. Ei
vo Malchus nomen erat.
11 At Jesus dixit Petro: Con-
tum gladium in vaginam:
one ut quod mihi poculum
dit pater, non bibam;
12 Igitur cohors, & tribunus
eorumque ministri, Jesum
prehenderunt,
13 & vinctumque ad Annam
rum adduxerunt. Erat enim
iaphæ socer, qui erat ejus anni
nifex.
14 Erat Caiaphas is, qui Ju-
s consuluerat, expedire u-
m hominem perire pro po-
o,
15 Sequebatur autem Jesum
on Petrus, & alter discipu-
: qui quidem discipulus, quòd
pontifici notus, ingressus est
cum Jesu in pontificis atri-
16 Et cum Petrus foris præ
bus astaret, prodiit ille alter
cipulus, qui pontifici notus
, & à janitrice ut Petrum
mitteret obtinuit.
17 Atque illa janitrix ancilla
Petrum alloquitur: Nonne
tu quoque ex hujus hominis discipulis es? Non sum, inquit ille.

18 Astabant autem servi & ministri pyræ, quam fecerant (erat enim frigus) & calefiebant: cumque eis astabat etiam Petrus, ac calefiebat.

19 Igitur interrogatus à pontifice Jesus, de suis discipulis ac doctrina,

20 sic respondit: Ego palàm mundo locutus sum: ego semper in collegio docui atque fano quò Judæi omnes conveniunt, neque quicquam in occulto locutus sum.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audiverant quid eis locutus sim, ii enim sciunt, quæ dixerim ego.

22 Hæc locuto Jesu, unus ministrorum, qui aderat, ei alapam impegit, & dixit: Siccine respondes pontifici? inquit.

23 Cui Jesus: Si malè locutus sum, inquit, testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24 Miserat autem eum Annas vinctum ad Caiapham pontificem.

25 Simon Petrus autem astabat, ac calefiebat & quærentibus. num ipse quoque ex ejus discipulis esset, negavit, &: Non sum inquit.

26 Tum unus ex servis pontificis, ejus cognatus, cujus Petrus abscíderat auriculam, dixit: Nonne ego te vidi in horto cum eo?

27 At Petrus rursum negavit, & continuò gallus cecinit.

28 Igitur Jesum à Caiapha ducunt ad prætorium, cùm quidem manè esset: nec ipsi in prætorium intrarunt, ne polluerentur.

29 Itaque Pilatus ad eos egressus est, & ita locutus:

Quòd-

Quodnam crimen affertis contra hunc hominem?

30 Cui illi his verbis reſponderunt: Niſi eſſet hic nocens, eum tibi non tradidiſſemus.

31 Et Pilatus: Capite eum vos, inquit eis, & ex lege veſtra judicate. At Judæi: Nobis non licet quenquam interficere:

32 ut illud fieret, quod dixerat Jeſus, ſignificans qua morte moriturus eſſet.

33 Tum Pilatus rurſus in prætorium ingreſſus, Jeſum vocavit, eique dixit: Eſne tu rex Judæorum?

34 Cui Jeſus reſpondit: Tuâne iſtud ſponte dicis, an alii tibi de me dixerunt?

35 Et Pilatus: Quaſi verò ego ſim Judæus, inquit. Ipſi tui populares & pontifices te mihi tradiderunt, Quid feciſti?

36 Et Jeſus: Regnum meum hujus mundi non eſt: ſi hujus mundi eſſet regnum meum, pugnaviſſent mei miniſtri, ne Judæis addicerer. Verum meum regnum hinc non eſt.

37 Ergo tu rex es? inquit ei Pilatus. Cui Jeſus: Eſt ut tu dicis, inquit, me eſſe regem. Ego eò natus ſum, & eo in mundum veni, ut veritatem teſter. Quiſquis à veritate eſt, vocem meam audit.

38 Et Pilatus: Quid eſt veritas? Atque id locutus rurſus prodiit ad Judæos, eiſque dixit: Ego nullum in eo crimen comperio.

39 Eſt autem vobis is mos, ut unum vobis in Paſcha condonem. Vultis ergo, ut vobis Judæorum regem condonem?

40 At illi rurſus univerſi ſic exclamarunt. Non iſtum ſed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

CAPUT XIX.

Pilatus Chriſtum flagellatum, ſpinis coronatum, liberare lens: Judæorum impro vincitur, crucifigendum tr Jeſus matrem diſcipulo mendat, aceto guſtato, mo Mortui latus lancea confo Sepelitur.

TUnc ergo cepit Pilatus ſum, ac verberavit:

2 & milites implexam ex nis coronam impoſuerunt capiti, eumque purpurea induerunt.

3 atque ita dicebant: S rex Judæorum, eique al impingebant.

4 Deinde rurſus exit Pil & illos ſic alloquitur: En eum foras adduco, ut ſciati nullum in eo comperire cri

5 Ac egreſſo foràs Jeſu neam coronam purpurea rogam ferens, dixit eis Pila Ecce homo.

6 At Pontifices & miniſt viſo exclamare: Crucifige, cifige. Quibus Pilatus: C eum vos, inquit, & crucifi nam ego crimen in eo no prehendo.

7 At Judæi contrà: No gem habemus, inquiunt e qua lege noſtra debet mori niam ſe Dei filium fecit.

8 Hac voce audita, Pi magis timuit.

9 & rurſus in prætoriu greſſus, dixit Jeſu: Und tu? at Jeſus ei reſponſum dedit.

10 Itaque Pilatus ſic affatur: Mihi non eloque Neſcis me poteſtatem ha tui vel crucifigendi, vel a vendi?

11 Reſpondit Jeſus, Non beres ullam in me poteſt

id tibi ſuperne datum fo-
Itaque qui me tibi tradidit
ajore culpa eſt.
Ex eo ſtudebat Pilatus e-
abſolvere. At Judæi reclama-
Si iſtum abſolvis, non es Cæ-
s amicus: quicunque ſe re-
facit, contravenit Cæſari.
Hac audita voce, Pilatus
n foràs eduxit, & pro tri-
ali ſedit, in loco qui Lapidi-
um appellatur, Hebraice au-
Gabbatha:
cùm quidem eſſet Paſchæ
paratio, hora ferè ſexta, at-
ita Judæos alloquitur: Ecce
veſter.
At illi acclamare? Tolle
, crucifige eum. Regem ego
um crucifigam? inquit eis
us. Cui pontifices reſpon-
nt: Non habemus regem,
Cæſarem.
Tum demum eum illis cru-
endum tradidit. Et illi Je-
acceptum abduxerunt:
iſque ſuam ferens crucem,
ctus eſt in locum Calvariæ
llatum
qui dicitur Hebraicè Gol-
, ubi eum crucifixerunt, &
um eo hinc atque hinc duos
, Jeſum autem medium.
Scripſit autem titulum Pi-
, quem cruci impoſuit in
ta ſcriptum erat: Jeſus Na-
us rex Judæorum.
Hunc titulum cum multi
orum legiſſent (nam prope
n erat is locus ubi in cru-
ſublatus eſt Jeſus, & ſcrip-
erat Hebraice, Græcè, &
e) monuerunt Judæorum
ſices Pilatum,
ne ſcriberet Judæorum re-
ſed, qui ſe Judæorum re-
ſſe dixiſſet.
At Pilatus reſpondit:
ſcripſi, ſcripſi.

23 Igitur milites, poſtquam Jeſum cruci affixerunt, ejus veſtimenta ceperunt, & ex eis quatuor partes fecerunt, ſingulis militibus unam: itemque tunicam. Erat autem tunica inconſuta, à ſumma tota contexta.

24 Itaque commonuerunt inter ſeſe, non eſſe dividendam, ſed de ea ſortiendum, cujus eſſet: ut fieret quod in ſcripto illo habetur: Partiti ſunt inter ſeſe mea veſtimenta, & ſuper veſte mea ſortem jecerunt. Atque hæc quidem fecere milites.

25 Aſtabant autem apud Jeſu crucem ejus mater, & matris ſoror, Maria Cleophæ conjux, & Maria Magdalena.

26 Jeſus igitur conſpicatus matrem, & aſtantem diſcipulum quem amabat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua. Atque ex illa hora recepit eam diſcipulus ad ſe.

28 Poſtea ſciens Jeſus omnia jam perfecta eſſe, ut perficeretur quod ſcriptum erat: dicit: Sitio.

29 Jacebat autem ibi vas aceti plenum. Itaque illi oppletam aceto ſpongiam, & hyſopo affixam, admoverunt ejus ori.

30 Et Jeſus aceto ſumpto, dixit: Peractum eſt, ac inclinato capite, emiſit ſpiritum.

31 Judæi verò, quandoquidem erat Preparatio, ne manerent in cruce corpora Sabbato (erat enim celebris illa dies Sabbati) Pilatum rogarunt, ut eorum crura frangerentur, iique auferrentur.

32 Itaque venerunt milites, & primi quidem crura fregerunt, itemque alterius cum eo crucifixi.

33 Sed

33 Sed ubi ad Jesum ventum est, ut eum viderunt jam mortuum, non fregerunt ejus crura:

34 sed unus militum lancea latus ejus pupugit, ac continuò exiit sanguis & aqua.

35 Atque hoc idem qui vidit testatur, estque verum ejus testimonium: isque se vera dicere scit, ut vos quoque credatis.

36 Acciderunt enim hæc, ut scriptum illud comprobaretur: Nullum ejus os frangetis.

37 Itemque aliud scriptum ait: Intuebuntur quem compunxerint.

38 Postea rogavit Pilatum Joseph ab Arimathea (qui Jesu discipulus erat, sed occultus, metu Judæorum) ut Jesu corpus auferre sibi liceret: id quod permisit Pilatus.

39 Accessit & Nicodemus (is qui prius Jesum noctu adierat) ferens myrrhæ & aloes misturam ad libras centum.

40 Hi Jesu corpus ceperunt, & linteis cum aromatis obligarunt, ut Judæis sepeliendi mos est.

41 Erat autem in eo loco, ubi ille crucifixus fuit, hortus, & in horto monimentum novum, in quo nemo adhuc positus fuerat.

42 Illic igitur, propter Judæorum Præparationem, quoniam propè erat monimentum, posuere Jesum.

CAPUT XX.

Maria nunciat Christum resurrexisse. Petrus & Joannes hoc visuri, excurrunt. Jesus Mariæ apparet, & discipulis domi congregatis. Thomas antè incredulus credit.

PRimo autem post Sabbatum die, Maria Magdalena manè venit, cùm adhuc tenebræ forent, ad monimentum, & lapidem ... xum aspicit amotum à monimento.

2 Itaque currit, & ad Simonem Petrum, atque ad alterum discipulum, quem Jesus amabat, venit, eisque sic dicit: Sublatus est ex monimento Domino, neque scimus ubi sit positus.

3 Igitur egressus Petrus, & alter discipulus, venerunt ad monimentum.

4 Accurrentibus simul ambobus, alter discipulus Petro celerius præcucurrit, priorque venit ad monimentum.

5 & introspiciens vidit eadem jacentia linteа, non tamen introgressus est.

6 At Simon Petrus eum sequens venit, & in monimentum ingressus, videt jacentia linteа

7 & sudarium (quod fuerat ejus capite fuerat) non cum linteis jacens, sed seorsum in uno loco involutum.

8 Tum demum intravit etiam alter discipulus, qui prior venerat, in monimentum: vidit & credidit,

9 Nondum enim literas intelligebant, oportere eum ex mortuis resurgere.

10 Itaque rursus ad se discesserunt discipuli.

11 Maria verò astabat ad monimentum, plorans extrà. Atque inter plorandum introspexit in monimentum,

12 & aspicit duos angelos albo vestitos, sedentes, alterum ad caput, alterum ad pedes, ubi jacuerat Jesu corpus, qui sic eam allocuti sunt:

13 Mulier cur ploras? Quibus illa: Quoniam, inquit, sublatus est meus Dominus, neque scio ubi sit positus.

14 Atque hæc locuta, con-

verti

it se in tergum, & aspicit a-
rem Jesum: nesciens esse
m.
Et Jesus: Mulier, quid
es? inquit ei, quem quæ-
Illa olitorem esse putans,
ei: Domine, si tu eum
listi, dic mihi ubi eum po-
is, & ego eum auferam.
Et Jesus dixit ei: Maria.
Illa conversa, Rabboni, in-
, hoc est, Magister.
Et Jesus. Ne me tange,
dum enim ascendi ad pa-
meum: Sed adi fratres
s eisque dicito, ascensu-
me ad patrem meum & pa-
vestrum, & Deum meum
eum vestrum.
Venit Maria Magdalena
ciatum discipulis, sese vi-
Dominum, eumque illa di-
e sibi.
Igitur cum esset vespera
ipso die, qui proximus erat
abbato, clausis, præ Judæo-
metu, ejus loci portis, ubi
discipuli congregati, ve-
sus, in medioque stetit, &
dixit: Salvete.
Ac eo dicto, ostendit eis
s manus atque latus. Hic
discipuli viso Domino lætati
nt,
Jesus eos denuo sic allo-
us est: Salvete. Quemad-
dum misit me pater, sic ego
vos.
Hoc dicto, afflavit, & eis di-
Accipite spiritum sanctum.
Si quorum peccata remi-
tis, remissa erunt: si quo-
tenueritis, tenta erunt.
Thomas autem unus ex
odecim, nomine Didymus,
erat cum eis quando venit
us.
Huic igitur alii discipuli
erunt, vidisse se Dominum.
Sed ille sic eis dixit: Nisi & in ejus manibus clavorum impressionem videro, & meum digitum clavorum vestigio, & manum lateri ejus admovero, non credam.

26 Deinde post dies octo, cùm rursus essent intus ejus discipuli, & Thomas cum eis, venit Jesus, portis clausis, in medioque stetit, & Salvete, inquit.

27 Deinde Thomæ dicit: Affer huc tuum digitum, & vide meas manus: tuamque manum affer, & meo lateri admove: néve incredulus esto, sed credens.

28 Et Thomas ei respondens dixit: Dominus meus, & Deus meus.

29 Cui Jesus: Quia vidisti me, Thoma, inquit, credis: felices qui non viderint, & tamen crediderint.

30 Et alia quidem multa miranda fecit Jesus in conspectu suorum discipulorum, quæ non sunt in hoc libro scripta.

31 Hæc autem scripta sunt, ut credatis Jesum esse Christum Dei filium: utque credentes, vitam per ejus nomen adipiscamini.

CAPUT XXI.

Jesus piscantibus Apostolis apparet, quem miraculo captorum piscium agnoscunt. Petro ovium curam committit, mortisque genus eidem pranunciat.

POstea rursus monstravit seipsum Jesus apud Tiberiadis lacum. Monstravit autem hoc pacto.

2 Erant simul Simon Petrus & Thomas, qui Didymus appellatur: & Nathanael, is qui erat à Cana Galilææ: & Zebedæi filii, aliique ex ejus discipulis duo.

3 His

3 His Simon Petrus dicit, ſe ire piſcatum. Cui illi dixerunt, ſe quoque cum eo ituros. Profecti, protinus navem conſcenderunt, eaque nocte nihil ceperunt.

4 Ubi jam manè fuit, ſtetit Jeſus in littore (neque tamen Jeſum eſſe ſciebant diſcipuli)

5 & eos ſic alloquitur: Juvenes, nunquid edulii habetis? Nihil, reſpondent illi.

6 Jacite rete, inquit eis, ad dexteram navis partem,& invenietis. Itaque jecerunt, tantamque piſcium multitudinem ceperunt, ut rete non poſſent extrahere.

7 Tum diſcipulus ille, quem Jeſus amabat, dicit Petro: Dominus eſt. Et Simon Petrus, ut Dominum eſſe audivit, induſium induit (erat enim nudus) ſeque jecit in lacum.

8 Alii verò diſcipuli navigio venerunt (non enim longius aberant à terra, quàm ad ducentos cubitos) trahentes rete piſcium.

9 Ut igitur ad terram deſcenderunt, vident humi prunas, & piſcem iis impoſitum, & panem.

10 Et Jeſus. Afferte (inquit eis) de piſcibus, quos nunc cepiſtis.

11 Conſcendit Simon Petrus, & rete traxit ad terram, magnis refertum piſcibus, centum quinquaginta tribus: qui quamvis tot eſſent, non tamen ruptum eſt rete.

12 Adeſte (inquit eis Jeſus) prandete. Nullus autem audebat diſcipulorum eum percontari quis eſſet, quòd ſciebant Dominum eſſe.

13 Igitur venit Jeſus, panemque ſumit, & eis dat, itidemque piſcem,

14 Hic jam tertium app Jeſus diſcipulis, ſuſcitatus mortuis.

15 Deinde poſtquam pr runt, dicit Jeſus Simoni P Simon Johannide, amas me his? Cui ille: Etiam Do tu ſcis te ut diligam. Et Paſce agnos meos.

16 Itemque iterum: S Johannide, amas me? i ei. Cui ille: Etiam, Do tu ſcis ut te diligam. Et Paſce meas oves, inquit.

17 Itemque tertio: S Johannide diligis me? i ei. Hic Petrus ægrè feren lum ex ſe ter, an ſe dilig quæſiviſſe, dixit ei: Do tu noſti omnia, tu ſcis ut ligam. Et Jeſus: Paſce oves, inquit ei.

18 Illud certò certoque habeto: cùm juvenis eſſes, gebas ipſe te, & ibas quò bas. Sed ubi ſenueris, des tuas manus, & alius ger, ducetque quo noles.

19 Id autem dixit ſ cans quo letho ille Dei am illuſtraturus eſſet. hoc locutus, dicit ei: Seq me.

20 Et Petrus converſus cit ſequentem diſcipulum, amabat Jeſus, eum qui in ejus pectori incumbens di Domine, quis eſt qui te ed diturus?

21 Hunc intuitus Petrus cit Jeſu: Domine, hic quid?

22 Cui Jeſus: Si eum manere donec veniam, qui te? Tu ſequere me.

23 Itaque diſſipatus eſt ſermo inter fratres, diſcip illum non eſſe moriturum metſi non dixerat illi Jeſus

moriturum: ſed, Si eum manere donec veniam, quid ?

Hic eſt is diſcipulus, qui eſtatur, & hæc ſcripſit, cuos teſtimonium verum eſſe s.

25 Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus: quæ ſi ſingula ſcribantur, ne ipſum quidem mundum ſcribendos hac de re libros capere poſſe arbitror.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

uat Lucas hanc hiſtoriam ad m Evangelium. Sublato in um Chriſto, Apoſtoli, monuus angelis, reverſi precibus inbunt. Petri inſtinctu, Judæ ituris loco Matthias eligitur.

Rimum quidem librum feci de omnibus, Theophile, quæ Jeſus & facere & doſtitit,

d eum uſque diem, quo uam Apoſtolis, quos elemandata per Spiritum m dedit, ſurſum latus eſt: quibus etiam ſeipſum vim, poſt ſuum ſupplicium, s indiciis exhibuit, eis per aginta dies apparendo, & i regno differendo.

Ac eos frequentando manеis, ne Hieroſolymis diſent, ſed patris promiſſum tarent: quod ex me auis, inquit,

ohannem quidem aqua baſſe, ſed vos ſancto ſpiritu zandos eſſe poſt dies hoſce ultos.

Atque illi quidem congreſic eum interrogarunt: ne, an hac tempeſtate Iſra- regnum inſtauraturus es? Quibus ille: non eſt veſtrum, inquit, tempeſtates aut tempora noviſſe, quæ pater in ſua poteſtate poſuit

8 Sed vim accipietis Spiritus ſancti qui vos invadet, mihique teſtes eritis & Hieroſolymæ, & in tota Judæa, ac Samaria, denique ad ultimas terras.

9 Hæc fatus, ſpectantibus eis, ſurſum ſublatus eſt, eumque nubes ſubduxit eorum oculis.

10 Ac dum eo abeunte, illi in cœlum contuentur, ecce duo viri eis in veſtibus albis aſtiterunt.

11 qui ita dixerunt: Galilæi, quid ſtatis, in cœlum intuentes? Hic Jeſus, qui iſtinc in cœlum receptus eſt, ſic veniet, quo pacto vidiſtis eum in cœlum diſcedentem.

12 Tunc illi Hieroſolymam redierunt, à monte qui Oliveti appellatur, qui Hieroſolyma Sabbati viam abeſt.

13 Ac poſtquam ingreſſi ſunt, aſcenderunt in cenaculum, ubi ſolebant manere, Petrus & Jacobus, Johannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphæi filius, & Simon Zelota, & Judas Jacobi frater.

14 Hi omnes vacabant una mente precibus ac ſupplicationi, cum

cum fœminis, & Maria Jesu matre, cumque Jesu fratribus.

15 Ac per eos dies surrexit Petrus in medio discipulorum (cùm quidem esset ibidem capitum numerus ad centum viginti) & in hunc modum verba fecit:

16 Homines fratres, oportebat illud literis mandatum fieri, quod Sanctus spiritus ore Davidis prædixit, de Juda, eo qui se ducem præbuit iis qui Jesum comprehenderunt:

17 qui Judas in nostrum numerum ascitus, hanc functionem sortitus erat.

18 Is quidem injustitiæ mercede agrum comparavit, & suspensus crepuit medius, effusaque sunt ejus omnia viscera:

19 id quod omnibus Hierosolymæ incolis notum factum est, ita ut appellatus sit ager ille vernacula eorum lingua, Hacceldema, hoc est ager sanguinis,

20 Scriptum est enim in Psalmorum libro: Fiat ejus habitatio deserta, neque sit qui in ea habitet, ejus munus excipiat alius.

21 Quapropter oportet unum eorum virorum (qui nobiscum toto eo tempore versati sunt, quo nobiscum consuetudinem habuit Dominus Jesus,

22 usque à Johannis baptismate, ad eum diem quo nobis subductus est) ejus resurrectionis testem unà nobiscum fieri.

23 Tum duos statuerunt, Josephum nomine Barsabam, qui cognominatus est Justus, & Matthiam,

24 atque his verbis orarunt: Tu, Domine, qui omnium mentes perspicis, ostende utrum horum destinaveris,

25 subeundæ hujus muneris & legationis sorti, ex qua Judas excidit, ut iret in suum lo

26 Deinde eorum sortes runt: designavitque sors thiam, atque is ad undec postolos cooptatus est.

CAPUT II.

Apostoli Spiritu sancto repleti versis linguis loquuntur. E tatis notam Petrus tollit, flumque Messiam esse docet. ditoribus consternatis, pa tiam suadet.

UT autem perventum e diem Quinquagesim omnes simul essent eode loco.

2 extitit repentè de cœlo nus, quasi vehementis flatu entis, totamque domum rep ubi sedebant:

3 eisque conspectæ sunt viduæ quædam quasi ignis guæ, qui eorum unicuique sedit:

4 repletique sunt omnes to spiritu, & diversis l linguis cœperunt, prout eis ritus fari dabat.

5 Erant autem Hierosol habitantes Judæi, homines giosi, ex omnibus quæ usq sub cœlo sunt gentibus.

6 Igitur ejus rei diffipat ma, vulgò convenire & co esse, quod eos sua quisque nacula lingua loquentes a ret.

7 Itaque attoniti omnes rabantur, & sic inter sese d tabant: Nonne omnes hi, loquuntur, Galilæi sunt?

8 Ecquid est, quod nos quisquis vernaculam sibi guam nativamque audiat?

9 Parthi, Medi, Elamitæ, sopotamiæ incolæ Judæ & Cappadociæ, Ponti & A Phrygiæ,

10 & Pamphyliæ, &

ejus Libyæ partis quæ est
undum Cyrenen, & peregri-
ntes Romani,
11 tum Judæi, tum asciti,
retenſesque & Arabes, audi-
mus eos rerum divinarum am-
rudinem noſtris linguis elo-
entes.
12 Ita attoniti dubitabant om-
s, & sic inter ſese dictitabant:
id hoc ſibi vult?
13 Alii deridentes, dicebant,
vini esse plenos.
14 At Petrus astans, unà cum
decim, ad eos orationem ha-
in hæc verba: Homines
i, & Hieroſolymæ incolæ
es, hoc cognoſcite, & mea
a attendite.
15 Non sunt hi temulenti, ut
opinamini (est enim hora
rtia)
16 ſed hoc est quod à Joele
dictum est.
17 Atque ultimis temporibus
uit Deus) perfundam meo
m omne genus hominum,
inabunturque vestri filii &
restri & juvenes visiones
unt, & senes somnia som-
nt:
18 quin & meos servos &
las illis temporibus meo
u perfundam, ita ut vati-
ur,
19 daboque & suprà in cœlo
gia, & infrà in terra ostен-
anguinem, ignemque, &
exhalationem.
20 Sol in tenebras vertetur,
a in sanguinem, antequam
t Domini dies ingens ac
is.
21 Ac quicunque Domini no-
invocaverit, servabitur.
22 Viri Israelitæ, audite hæc
Jesum Nazarenum, virum
à Deo repræsentatum por-
miraculis, prodigiis, quæ
per eum Deus in medio vestrûm
fecit, ut ipsi quoque scitis:
23 hanc vos definito Dei con-
silio & providentia traditum,
scelestis manibus comprehendi-
stis, & ad palum alligatum su-
stuliſtis,
24 quem Deus, lethi dolo-
ribus solutis, revocavit in vitam,
quatenus fieri non poterat ut a
morte teneretur.
25 David enim dicit de eo:
Propositum mihi Dominum sem-
per habeo, qui mihi dexter
adest, ita ut non labefiam.
26 Itaque non tantum animo
lætor, & lingua exulto, verum
etiam ipsum corpus meum con-
fidenter degit:
27 quoniam tu animam meam
non relinques in Orco, neque
committes, ut pius tuus corrup-
tionem patiatur.
28 Ostendes mihi vitæ vias:
me in tuo conspectu voluptate
complebis.
29 Homines fratres, si licet a-
pud vos libere de summo patre
Davide loqui, is & obiit, & se-
pultus est, ejusque monimentum
apud nos ad hunc diem extat.
30 Sed cùm vates esset, &
sciret Deum sibi jurejurando pro-
misisse, sese ex ejus lumborum
fœtu, quod ad carnem pertinet,
suscitaturum esse Christum, &
in ejus solio collocaturum,
31 præscius Christi resurrecti-
onis dixit, ejus nec animam in
Orco relinquendam, nec corpus
corruptionem esse passurum,
32 Hunc Jesum suscitavit
Deus, cujus nos omnes sumus
testes.
33 Is Dei dextera evectus,
sanctique spiritus promissum a
patre consecutus, effudit hoc,
quod vos nunc cernitis & audi-
tis.

34 Non enim David ascendit in cœlos, sed ille ipse sic loquitur: Ait Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam.

35 donec tuos hostes effecero scabellum tuorum Pedum.

36 Quare hoc certo cognoscat omnis Israelis posteritas, Dominum & Christum factum à Deo esse hunc ipsum Jesum, quem vos in crucem egistis.

37 His auditis, illi animo compuncti, Petrum & cæteros Apostolos sic alloquuntur: Quid agemus fratres?

38 Et Petrus: Redite ad frugem, inquit eis, & baptizamini cuncti in Jesu Christi nomine, ad peccatorum veniam, & donum sancti spiritus assequimini.

39 Ad vos enim pertinet promissio, & ad vestros natos, & ad omnes remotiores, quoscunque advocaverit Dominus Deus noster.

40 His ille aliisque pluribus verbis eos commonuit, & ut ex eo perverso hominum genere evaderent cohortatus est,

41 Atque illi ejus oratione avide admissa, sunt baptizati, & accesserunt eo die hominum capita ad tria millia:

42 vacabantque Apostolorum doctrinæ, communioni, panique frangendo, & supplicationibus.

43 Atque omnes homines nutu perculsi sunt, multaque portentosè & prodigiosè per Apostolos fiebant.

44 Omnes autem credentes, degebant una, habebantque omnia communia,

45 & suas copias ac facultates vendebant, omnibusque, prout cuique opus erat, dispertiebant,

46 ac quotidie simul assidui in fano, panemque mansiona frangentes, cibum capiebant, c lætitia animique simplicitate, dantes Deum.

47 & apud cunctum popu valentes gratia. Dominus servandos quotidie addebat clesiæ.

CAPUT XIII.

Petrus cum Johanne in temp ascendens, claudum sanat. pulo ad miraculum concur salutis mysterium per Chri exponit, ingratitudinem o accusans, & pœnitentiam ab postulans.

ASCendebant autem Pe & Johannes aliquando mul in fanum, ad horam supp tionis, videlicet nonam:

2 & quidam vir, qui ab matris claudus erat, portab qui quotidie ad fani portam, Speciosa dicitur, ponebatur ab iis stipem peteret, qui i num intrarent.

3 Is Petrum & Johanne fanum intraturos conspicatus gabat ut sibi benignè faceren

4 At Petrus comitante Jo ne illum intuitus, dixit: A nos.

5 Cumque ille in eos int sese aliquid ab eis accep speraret,

6 Petrus sic est locutus: argentum mihi, nec aurum sed quod habeo, hoc ti In nomine Jesu Christi Na surge & ambula:

7 eumque dextera manu hensum allevavit. Atque continuò confirmatis ejus bus atque talis, exiliens stit,

8 & ambulat, cumque fanum intrat, incedens & Deumque laudans.

9 Eum ut vidit cunctus

s ingredientem, Deumque lau-
nem,
10 & eum esse agnovit, qui
Speciosam templi portam ob
em sedere solitus esset, im-
ti sunt admiratione & stupore,
eo quod illi acciderat.
11 Itaque retinente Petrum
Johannem sanato claudo, con-
rit ad eos cunctus populus in
ticum, quæ Solomonis vocatur,
nniti.
12 Quo viso, Petrus sic ad
pulum verba fecit: Homines
elitæ, quid hoc admiramini,
aut quid in nos intuemini,
si privatis viribus aut pie-
e effecerimus, ut hic ince-
et?
13 Deus Abrahami & Isaci,
Jacobi, Deus majorum no-
rum, illustravit filium suum
m, quem vos prodidistis, &
m Pilato inficiati estis, cùm
judicasset absolvendum.
14 At vos sancto & innocente
diato, homicidam vobis con-
ri petiistis,
15 vitæ verò authorem occi-
: quem Deus excitavit à
uis, cujus nos testes sumus:
16 cujusque nominis fiducia,
s inquam nomine, hic, quem
tis & nostis, corroboratus
& illius confidentia hanc in
o omnium conspectu inco-
itatem consequutus.
17 Et nunc fratres, scio vos
imprudentiam fecisse, ut e-
vestros magistratus:
18 sed Deus, quæ suorum tot
m ore prænunciaverat pas-
m esse Christum, ea hoc mo-
erfecit.
19 Quamobrem ad sanitatem
ritimini, & vos corrigite, ut
antur vestra peccata,
20 dum recreationis tempora
ant à Domino, cùm præ-
nunciatum vobis Jesum Christum
mittet,
21 quem oportet cœlo capi,
usque ad tempora instaurationis
omnium, quæ tempora Deus tot
suorum sanctorum ore vatum jam
olim fatus est.
22 Moses enim majoribus ita
dixit: Vatem vobis suscitabit
Dominus Deus vester ex vestra
consanguinitate, mei similem:
ei obedietis ad omnia quæ vobis
dixerit.
23 Ac quisquis hominum vati
illi non obediverit, is ex populi
numero tolletur.
24 Itemque tot vates, quiâ
Samuele deinceps fuerunt, qui
hæc tempora prædixerunt ac de-
nunciaverunt.
25 Vos estis ex vatibus orti,
& in eo fœdere comprehensi,
quod fecit Deus cum majoribus
nostris, cum dixit Abrahamo,
per ejus semen felicitandas esse
omnes terrarum nationes.
26 Vobis primum Deus susci-
tatum puerum suum misit, qui
vos felicitet, si à suis quisque vi-
tiis desciscatis,

CAPUT IV.

Petrus & Johannes capti, concilio sistuntur, Christi causam agunt intrepide. Discipuli preces ad Deum fundunt. Multi possessiones suas vendunt, inter quos & Barnabas numeratur.

EIS ad populum verba facientibus præsto fuerunt pontifices, & fani antistes, ac Sadducæi,
2 ægrè ferentes quòd illi populum docerent, & per Jesum ex mortuis resurrectionem nunciarent.
3 Itaque eis manus injecerunt, & eos in custodiam ad posterum diem dederunt, quod erat jam vespera,

4 Multi autem eorum, qui illam orationem audiverant, crediderunt: quorum fuit virorum numerus ad quinque millia.

5 Postridie convenerunt eorum magistratus, & Scribæ, Hierosolymam,

6 & Annas pontifex, & Caiaphas, & Johannes, & Alexander, ac quotquot erant ex genere pontificio:

7 atque illis in medio collocatis, sciscitati sunt, quânam potestate, aut quo nomine illud fecissent.

8 Tum Petrus, sancto spiritu repletus ad illos sic verba fecit. Magistratus populi, & Israelitarum senatores.

9 si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, quânam re is sanatus sit:

10 hoc vobis & cuncto Israelitarum populo notum esto, hunc per nomen Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus excitavit ex mortuis, per hoc inquam hunc astare in vestro conspectu sanum.

11 Is est lapis ille à vobis ædificantibus rejectus, qui adhibitus est ad caput anguli:

12 nec est in ullo alio salus, nec ullum aliud nomen est sub cœlo apud homines datum, per quod servandi simus.

13 Hic illi Petri Johannisque confidentiam spectantes, & homines illiteratos ac imperitos esse animadvertentes, mirabantur, & eos Jesu comites fuisse recognoscebant.

14 Hominem autem cernentes cum eis astantem, eum qui curatus fuerat, nihil quod contradicerent, habebant.

15 Igitur illis ex concilio digredi jussis, hujusmodi verbis inter sese contulerunt:

16 Quid faciemus his hominibus? Nam conspicuum ab eis prodigium esse factum, omnibus Hierosolymæ incolis manifestum est, quàm ut inficiari possimus.

17 Verùm ne hoc latius dimanet in vulgus, minemur eis ne amplius hoc nomine cuiquam mortalium verbum faciant.

18 Itaque illis evocatis edixerunt, ne omnino vocem mitterent, neve docerent nomine Jesu.

19 At Petrus & Johannes his eis responderunt: Utrum apud Deum æquum sit, vobis obtemperare potius, quàm Deo, dijudicate,

20 Nos enim quæ & vidimus & audivimus, ea non eloqui non possumus.

21 Illi verò interminati dimiserunt eos, nullam eorum puniendi rationem invenientes, propter populum, quòd omnes ea ob rem Deo gratias agebant.

22 Erat enim annos natus magis quadraginta is homo, cui illud sanationis prodigium contigerat.

23 Illi dimissi, ad suos contulerunt: & quæ sibi pontifices & senatores dixissent, retulerunt.

24 Quibus auditis, illi voce universi ad Deum sustulerunt & ita dixerunt: Domine, tu Deus es, qui cœlum, & terram & mare, quæque in eis insunt omnia fecisti,

25 qui tui Davidis ore sic dixisti: Quid tumultuantur gentes? populi vana conantur?

26 Conspirant orbis reges, coeuntque optimates contra Dominum, contraque ejus Unctum.

27 Coierunt enim profectò adversus sanctum tuum puerum Jesu

Jesum, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cùm gentibus & populis Israeliticis.

28 Facturi quæcunque tu tua manu consilioque facienda destinasti.

29 Quamobrem, Domine, aspice minas eorum, tuisque da, cum omni libertate tuum sermonem eloqui,

30 manum tuam extendendo ad sanationes, prodigia & ostenta facienda, per nomen tui sancti pueri Jesu.

31 Illis comprecatis, contremuit locus, in quo erant congregati: repletique sunt omnes sancto spiritu, divinumque sermonem libere eloquebantur:

32 Erat autem multitudinis eorum qui crediderant, una anima, unusque animus: neque quisquam suarum facultatum aliquam suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia,

33 magnaque vi dabant Apostoli testimonium resurrectionis Domini Jesu, & erant omnes magna prædita gratia.

34 Nec enim quisquam in eis erat egenus, nam quotquot prædia aut domos habebant, vendebant, & venditorum precia afferebant,

35 & ad pedes ponebant Apostolorum. Distribuebantur autem, prout cuique opus erat.

36 Ac Joses, is qui Barnabas ab Apostolis, hoc est filius consolationis, cognominatus est, Levita, natu Cyprius,

37 cum habebat fundum, vendidit, pecuniamque attulit, & ad Apostolorum posuit pedes.

CAPUT V.

Ananias ob fraudem interversi precii, exanimis corruit, & Sapphira ejus uxor. Per multa Apostolorum miracula fides propagatur. Carcere inclusos Apostolos angelus liberat: & coram concilio sacerdotum sistuntur, Gamalielis consilio servantur, castique Deum celebrant.

QUidam vir autem, Ananias nomine, cum Sapphira conjuge sua, possessionem vendidit:

2 & detracta precii parte, uxore conscia, partem aliquam attulit, & ad pedes Apostolorum deposuit.

3 At Petrus: Anania, inquit, cur tuum animum implevit Satanas, ut sancto spiritu mentireris, & de prædii precio detraheres?

4 Nonne tibi manebat, & venditum in tua potestate erat? Tene istam rem in animum induxisse tuum? non tu hominibus, sed Deo mentitus es.

5 His verbis auditis, Ananias corruit, & exanimatus est, quæ quicunque audiverunt, magno sunt timore perculsi.

6 Tum juvenes surrexerunt, & illum constrinxerunt, ac elatum sepeliverunt.

7 Deinde, interjecto trium fermè horarum spacio, ejus uxor ignara rei, ingressa est,

8 & eam Petrus sic allocutus est: Dic mihi, an tanti prædium addixeritis? Etiam (inquit illa) tanti.

9 Cui Petrus: Vósne, inquit, ad Domini spiritum tentandum conspirâsse? Scito, eorum qui virum tuum sepelierunt, pedes esse pro foribus, qui te efferant.

10 Atque illa protinus ad illius pedes corruit exanimis, & adolescentes ingressi, mortuamque nacti extulerunt, & apud ejus virum sepelierunt.

11 Itaque metus ingens totam Ecclesiam, & omnes hæc audientes pervasit.

12 Apostolorum autem opera multa vulgo monstrosè prodigioseque fiebant, (erant autem unà omnes in Solomonis porticu,

13 nec eis sese cæterorum quisquam audebat adjungere, sed eos magni faciebat populus.

14 Accedebat autem magis magisque qui Domino crederent, ingens tum virorum tum fœminarum multitudo.)

15 adeò ut per vicos exporiarent ægrotos, inque lectis & grabatis deponerent, ut venientis Petri vel umbra aliquem eorum inumbraret.

16 Conveniebant etiam vulgò ex finitimis urbibus Hierosolymam, adducentes ægrotos, & ab immundis spiritibus vexatos, qui curabantur omnes.

17 Itaque surrexit pontifex, & omnes ejus gregales (quæ Sadducæorum secta est)

18 & invidiæ pleni, manus Apostolis injecerunt, eosque in custodiam publicam dederunt.

19 Sed Domini angelus noctu carceris portas aperuit, & eductis eis dixit:

20 Ite, & in fano manentes, eloquimini populo hæc omnia verba vitalia.

21 Hoc audito, illi sub diluculum ingressi in fanum, docent. Pontifex autem, & ejus gregales adfuerunt: & concilio omnique Israelitarum senatu convocato, miserunt in carcerem qui eos adducerent.

22 At ministri, postquam eò venerunt, nec eos in custodia invenerunt, reversi sunt.

23 & se carcerem quidem diligentissimè clausum comperisse renunciarunt, & custodes fori ante portas astantes: sed cùm aperuissent, intus inveniisse nominem.

24 His verbis auditis, sum mus sacerdos & fani antistes, a pontifices, de eis ambigeba quidnam id esset.

25 Interea advenit quida qui eis nunciavit, viros illo quos in custodiam dedisse esse in fano, & ibi plebem d cere.

26 Tum eò profectus an stes cum ministris, eos adduxi non vi: metuebant enim, ipsi à plebe lapidarentur.

27 Ita adductos statuerunt concilio, eosque pontifex hoj modi oratione interrogavit:

28 Nonne vos vetuimus i nomine docere? Atqui replev stis Hierosolymam doctrina v stra, & vultis in nos illius h minis sanguinem derivare.

29 Tum Petrus & Apost sic responderunt: Parendum D magis est, quàm hominibus.

30 Deus majorum nostror Jesum suscitavit, quem vos patibulo suspensum interfecit

31 Hunc Deus ductorem vatoremque sua dextra ext ad conciliandum Israelitis v correctionem peccatorumque niam.

32 Et nos sumus ei testes rum rerum, sanctusque spiri quem Deus obedientibus pertivit.

33 His illi auditis ureb tur, & de eis interficiendis liberabant.

34 Sed surrexit quidam concilio Pharisæus, nomine maliel, legisperitus, qui ap omnem populum erat in ho re. Is jussit Apostolos pauli foras educi.

35 Dei

35 Deinde sic ad illos oratio-
em habuit: Viri Israelitæ, di-
picite de viris his, quid eis fi-
is facturi.

36 Nam superioribus diebus
xtitit Theudas, qui sese dice-
at esse aliquem, cum quo ho-
ines ad numerum quadringen-
orum sese conjunxerunt. Et is
cisus est, & quotquot ei pare-
ant, deleti & ad nihilum re-
acti.

37 Post hunc extitit Judas
alilæus tempore professionis,
ulumque ad sese hominum
duxit. Sed & is periit: &
nes qui ei obtemperabant,
ssligati sunt.

38 Nunc quoque vobis sua-
o, ut vos ab his hominibus
peretis, eosque missos fa-
tis. Si enim ab hominibus
hoc consilium atque opus,
olebitur:

39 sin à Deo est, id abolere
n potestis, ne forte cum Deo
gnare comperiamini. Huic
obtemperarunt.

40 & accersitos Apostolos
rberarunt, eisque ne Jesu no-
ine loquerentur, interdixerunt,
que ita eos dimiserunt.

41 Illi verò ex concilio læti
cedunt, quòd digni habiti
ent, qui propter ejus nomen
cerentur ignominia:

42 ac quotidie & in fano &
ra parietes, docere, & Jesum
istum nunciare, non inter-
unt.

CAPUT VI.

*Apostoli ministrandi officium de-
legant septem delectis viris, in-
ter quos Stephanus fide plenus,
captus, violatæ legis Mosis ac-
cusatur.*

1 REos dies crescente discipu-
lorum numero, extitit Græ-
corum adversus Hebræos fremitus, quòd eorum viduæ in quotidiano ministerio prætermitterentur.

2 Itaque duodecim, convocata discipulorum multitudine, sic verba fecerunt: Non placet nos, omisso Dei sermone, ministrare mensis.

3 Quocirca fratres, dispicite homines ex vobis bene audientes septem, sancto spiritu sapientiaque plenos, quibus hoc negotium mandabimus.

4 Nos verò in precibus & ministerio sermonis erimus assidui.

5 Placuit hæc oratio universæ multitudini: elegeruntque Stephanum, virum fidei spirituque sancti plenum, & Philippum, & Ptochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum adventitium Antiochenum,

6 quos in Apostolorum conspectu statuerunt: qui precati, manus eis imposuerunt.

7 Ita augebatur divinus sermo, crescebatque discipulorum numerus Hierosolymæ vehementer, ingensque sacerdotum multitudo fidei obediebat.

8 Stephanus verò fidei potentiæque plenus, miracula prodigiaque magna vulgo faciebat.

9 Cumque extitissent quidam ex eo collegio, quod Libertinorum appellatur, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, Cilicumque & Asranorum, qui cum Stephano contenderent,

10 non poterant sapientiæ & spiritui, quo loquebatur, resistere.

11 Itaque allegarunt homines, qui se eum impiè de Mose, deque Deo loquentem audivisse dicerent:

12 commoveruntque populum & senatores, atque Scribas

& eum invaſerunt: correptumque in concilium duxerunt,

13 ac falſos teſtes immiſerunt, qui ita dicerent: Hic homo non deſinit impia contra ſacrum hunc locum, contraque legem loqui.

14 Audivimus enim eum dicere Jeſum illum Nazarenum deleturum eſſe hunc locum, & traditos nobis à Moſe ritus muraturum.

15 Tum omnes qui in concilio ſedebant contuentes in eum, viderunt ejus faciem qualis eſt angeli facies.

CAPUT VII.

Stephanus cauſam dicens oſtendit electos à Deo fuiſſe patres, priuſquam notus eſſet Moſes, & ſtaret templum. Externos verò omnes ritus ad cæleſte exemplar formatos fuiſſe. Stridentes dentibus Judæi, lapidibus eum obruunt.

ET Pontifex ita dixit: Siccine ſe res habet? Tum ille hujuſmodi orationem habuit:

2 Viri fratres & patres, audite. Deus glorioſus apparuit patri noſtro Abrahamo, cùm eſſet in Meſopotamia, antequam Chartæ habitaſſet,

3 eique juſſit ut ex ſua patria ac cognatione migraret, in terramque veniret, quam ipſe ei oſtenſuru eſſet.

4 Tum ille ex Chaldæorum terra profectus, Chartæ habitavit: & illinc eum, mortuo ejus patre, Deus in hanc terram tranſtulit quam vos nunc incolitis,

5 in qua nullam ei poſſeſſionem tradidit, ne veſtigium quidem pedis: & tamen promiſit eam ſe ei poſſidendam daturum, ejuſque poſt eum ſoboli, cum liberos non haberet,

6 Locutus eſt autem Deus hunc modum: fore ejus poſteros in aliena terra peregrinos & ſervitute preſſum atque afflictum iri annos quadringentos.

7 Sed illam gentem, cui ſervient, puniam ego, inquit Deus, exibuntque poſtea, & me hic ipſo in loco adorabunt.

8 Iniit autem cum eo fœdus circumciſionis. Is genuit Iſaacum, eumque octavo die circumcidit. Iſaacus Jacobum, Jacobus duodecim ſummos patres.

9 Summi patres invidia acti, Joſephum in Ægyptum ducendum vendiderunt.

10 Atq, ei Deus adfuit, eumque ex omnibus anguſtiis eripuit, & ei tantam apud Pharaonem Ægypti regem gratiam ac ſapientiam conciliavit, ut ille ei Ægypti totiuſque domus ſuæ adminiſtrationem mandaret.

11 Deinde tanta per univerſam Ægyptum ac Chananæam orta fame atque anguſtiis, ut alimenta non invenirent majores noſtri,

12 Jacobus audiens eſſe in Ægypto frumenta, majores noſtros eò primum miſit:

13 eſtque Joſephus altero in nere fratribus ſuis agnitus, & juſque genus Pharaoni declaratum.

14 Tum Joſephus patrem ſuum Jacobum, & totam cognationem ad capita ſeptuaginta quinque curavit accerſendam.

15 Ita deſcendit Jacobus in Ægyptum, ubi cum obiiſſet ipſe & majores noſtri,

16 Sichemam tranſlati ſunt & in ſepulchreto ſiti quod Abrahamus argenti precio à filiis Emoris Sichemi filii emerat.

17 Interea inſtante promiſſi tempore, de quo Deus Abra-

mo juraverat, crescebat populus in Ægypto multiplici numero.

18 donec extitit rex alius, qui Josephum non noverat.

19 Is genus frustrando nostrum majores nostros eo usque coëgit, ut eorum infantes exponendos curaret, ne propagarentur.

20 Quo quidem tempore natus Moses Deo fuit acceptus:

21 quem domi paternæ tres menses enutritum, deinde expositum, Pharaonis filia sustulit, sibi pro filio educavit.

22 Institutus est autem Moses in omni Ægyptiorum doctrina, fuitque factis dictisque potens.

23 Ut autem quadragesimum ageret ætatis annum, venit ei in mentem consanguineos suos Israelitas visere:

24 cumque vidisset quendam injuria affici, eum defendit, & ulta injuriam cæso Ægyptio pœnas est.

25 Arbitrabatur autem, consanguineos suos intelligere Deum eis per ipsum salutem dare: quod illi non intellexerunt.

26 Postero die certantibus supervenit, & pacem inter eos conciliare conatus est hujusmodi verbis: Viri, fratres estis vos, cur alter alterum lædite?

27 Sed qui alteri faciebat injuriam, eum repulit, ita dicens: Quis te nobis principem & judicem constituit?

28 Num me vis interficere, quomodo heri Ægyptum interfecisti?

29 De eo dicto Moses aufugit, & in Madianitide peregrinatus est, ubi duos filios genuit.

30 Ac peractis annis quadraginta, apparuit ei in solitudine montis Sinæ angelus Domini, in ignea flamma rubi.

31 Quod visum videns admiratus est Moses. Ac eo ad visendum accedente, extitit hæc ad eum Domini vox.

32 Ego sum majorum tuorum Deus, Abrahami Deus, & Isaaci Deus & Jacobi Deus. Hic tremefactus Moses non audebat intueri: & Dominus dixit ei:

33 Detrahe tibi calceos de pedibus: nam locus, in quo tu stas, sacra terra est.

34 Vidi mei populi miseriam, qui est in Ægypto, eorumque gemitum audivi: itaque ad eos liberandos descendi. Proinde nunc ades, ut te mittam in Ægyptum.

35 Hunc Mosem, quem illi repudiaverant, quærentes quis eum principem & judicem constituisset, hunc ipsum Deus principem & liberatorem misit, ductu angeli, qui ei in rubo apparuerat.

36 Hic eos eduxit, miraque & portentosa fecit tum in Ægypto & mari rubro, tum in solitudine, annos quadraginta.

37 Hic est ille Moses, qui dixit Israelitis: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex consanguinitate vestra, mei similem, eum audietis.

38 Hic ille est, qui in multitudine fuit in solitudine cum angelo, qui cum eo locutus est in monte Sina cumque majoribus nostris: qui vitalem sermonem nobis tradendum accepit:

39 cui dicto audire noluere majores nostri, sed eo repulso, animis sese in Ægyptum converterunt;

40 & ab Aharone petiverunt ut sibi faceret deos, qui se antecederent

cederent: nam Moſi illi, à quo eſſent ex Ægypto educti, ſeſe neſcire quid accidiſſet.

41 Itaque vitulum eo tempore fecerunt, & ſacrificium ſimulacro peregerunt, ac ſuarum manuum operibus delectati ſunt.

42 Ideoque averſus Deus eos ad cultum copiarum cœleſtium prolabi ſivit, quemadmodum in vatum libro ſcriptum eſt: Nunquid mihi victimas & ſacrificia obtuliſtis per annos quadraginta in ſolitudine, domus Iſraelis?

43 An non adhibuiſtis Moſochi tabernaculum, Remphaniſque Dei veſtri ſidus, quæ vos ſimulacra feciſtis ad adorandum? Itaque vos ego transferam ultra Babylonem.

44 Oraculi tabernaculum habuere majores noſtri in ſolitudine, ſicuti ſtatuerat is qui Moſi juſſit ut id faceret ad exemplum, quod vidiſſet:

45 quod acceptum majores noſtri unà cum Joſua introduxerunt tum, cùm fines occuparunt earum gentium quas Deus eorum cauſa exterminavit: donec ad Davidis tempora ventum eſt,

46 qui uſus Deo ſecundo, voluit domicilium invenire Deo Jacobeorum.

47 Solomo autem ei ædem ædificavit.

48 Sed non in templis manufactis habitat Supremus, quemadmodum dicit vates:

49 Cœlum mihi ſedes eſt, & terra pedum meorum ſubſellium: quam mihi vos domum ædificabitis? inquit Dominus: aut quis locus meæ requietis erit?

50 quaſi verò non mea manus fecerit iſta omnia.

51 Duricervici, & animo & auribus incircumciſi: vos ſemper ſpiritui ſancto contravenitis, ſicuti dem ut majores veſtri.

52 Quem vatum non inſecuti ſunt veſtri majores? atque eos necarunt, qui juſti adventum prænunciarunt? cujus vos modò proditores fuiſtis & interfectores:

53 qui quam angelorum administratione legem acceperitis non ſervaſtis.

54 Hæc audientes illi, animis urebantur, & dentibus fremebant in eum.

55 Ipſe autem ſancto ſpiritu plenus, in cœlum intuitus, & Dei ſplendorem, Jeſumque Deo à dexteram aſtantem conſpicatus

56 dixit: En video cœlos apertos, & filium hominis Dei aſtantem ad dexteram.

57 At illi, ſublato ingenti clamore, aures ſuas obturarunt, univerſi, facto in eum impetu,

58 ejectum ex urbe lapidant. Et teſtes, depoſitis ad pedes adoleſcentis, nomine Sauli, vestimentis,

59 Stephanum lapidare, invocantem & dicentem: Domine Jeſu, accipe ſpiritum meum.

60 Deinde poſitis genibus, ingenti voce exclamavit: Domine, noli in eos hoc vindicare peccatum: hoc locutus, obdormivit.

CAPUT VIII.

Dum Stephanum lugent pii, Saulus Eccleſiam vaſtat. Philippus Samaria Chriſtum prædicat. Simonis magi avaritia notatur. Philippus Eunuchum Æthiopem baptizat.

SAulus autem in ejus nece consentiebat. Ortaque eo die tanta adverſus Hieroſolymitanam eccleſiam perſecutio, ut omnes in Judææ Samariæ

nes (exceptis Apostolis) dilapsi
nt.
2 Stephano autem parenta-
nt homines religiosi, & eum
gno plangore prosecuti sunt.
3 Saulus verò devastabat ec-
esiam & in domos intrans, ac,
viros tum fœminas trahens,
bat in custodiam.
4 Et illi quidem dispersi, ul-
circoque doctrinam publica-
nt.
5 Philippus verò in urbem
ndam Samariæ degressus,
istum Samaritanis prædica-
t:
6 vulgoque universi dicta
ilippi attendebant, cùm quæ
odigia faceret, audirent ac vi-
rent.
7 Ex multis enim spiritus im-
ti, quos habebant, exibant
ingenti vocis clamore: mul-
ue membris capti, & claudi,
rati sunt,
8 magna cum illius urbis læ-
tia.
9 Erat prius in ea urbe homo
dam nomine Simon, qui ma-
am exercebat, & Samariæ
nem reddebat attonitam, se
endam magnum esse dicens:
10 à quo infirmi summique
ndebant, dicentes, eum esse
i magnam potentiam:
11 & ideò pendebant, quòd
s aliquandiu præstigiis obstu-
fecerat.
12 Cùm autem Philippo de di-
no regno, & Jesu Christi nomi-
docenti credidissent, ac tum
i tum fœminæ baptizarentur,
13 ipse quoque Simon credi-
, ac baptizatus est: & dein-
s assiduus erat cum Philippo,
quæ prodigia ac ostenta fie-
t spectans, obstupebat.
14 Audientes autem qui Hie-
olymis erant apostoli admis-
sam esse à Samaria divinam do-
ctrinam, miserunt ad eos Petrum
ac Johannem:
15 qui eò degressi, pro eis
orarunt, ut sanctum spiritum ob-
tinerent,
16 Nullum enim adhuc eorum
invaserat: tantùm in Christi
Jesu nomen erant baptizati.
17 Itaque illi eis manus im-
posuerunt, atque ii sanctum spi-
ritum adepti sunt.
18 Id animadvertens Simon,
manuum apostolorum impositi-
one spiritum sanctum dari, ob-
tulit eis pecuniam,
19 dicens: Date mihi quoque
potestatem istam, ut cuicunque
manus imposuero, spiritum san-
ctum obtineat.
20 At Petrus: Pereas (inquit)
unà cum tuo argento, qui divi-
num munus pecuniis comparan-
dum existimes.
21 Non es hujus doctrinæ par-
ticeps, neque consors: nam tua
mens in Dei conspectu recta non
est;
22 Quamobrem desciſce ab
ista tua pravitate, Deumque com-
precare, si fortè tibi ista mala
mens ignoscatur.
23 Nam tibi acerbam immi-
nere bilem, & te scelere con-
strictum esse video.
24 Et Simon: Orate vos, in-
quit, pro me Dominum, ut mihi
nihil eveniat eorum quæ dixi-
stis.
25 Igitur illi domini doctri-
nam testificati ac elocuti, Hiero-
solymam redierunt, multosque
Samaritanorum vicos Evangelio
instruxerunt.
26 Philippum autem alloquens
Dei angelus, mandavit ut surge-
ret, & meridie per viam proficis-
ceretur qua Hierosolyma Gazam
descenditur, quæ via erat infre-
quens,
27 Itaque

27 Itaque ille surrexit, ac profectus est. Tum homo quidam Æthiops eunuchus, Candacæ Æthiopum reginæ præfectus, omni ejus gazæ præpositus, qui Hierosolymam venerat adorandi Dei gratia,

28 revertebatur, & in suo curru sedens Esaiam vatem legebat

29 Præcepit autem Philippo spiritus, ut accederet, seque ad eum currum adjungeret.

30 Itaque Philippus accurrit, & eum legere vatem Esaiam audivit, ac dixit: Intelligisne quæ legis?

31 Et ille: Quî verò possim, inquit, nisi quis mihi præeat? Philippumque rogavit ut ascenderet, ac secum sederet.

32 Erat autem hæc scripti, quod legebat, complexio: Ut ovis ad cædem actus est, utque agnus ante suum tonsorem obmutescens, sic ille ne mutivit quidem.

33 In ejus humilitate judicium ejus sublatum est, atque ejus genus quis eloquatur? cùm subtata sit ex terra vita ejus.

34 Et eunuchus Philippum alloquens: Quæso te, inquit, de quonam dicit hoc vates? de seipsone, an de quopiam alio?

35 Tum Philippus fari instituit, & ab eo scripto exorsus, eum de Jesu docuit.

36 Cumque iter faciendo ad quandam veniissent aquam, eunuchus dixit: Ecce aqua: quid me baptizari prohibet?

37 Et Philippus: Si toto animo credis, inquit, licet. Credo (inquit ille) Dei filium esse Jesum Christum:

38 jussitque sisti currum, & ambo in aquam, Philippus & eunuchus, descenderunt, eumque baptizavit Philippus:

39 Deinde ubi ex aqua egr sunt, rapuit Philippum spir Domini, nec eum vidit amp eunuchus, sed suum iter læ perrexit.

40 Philippus verò Azoti pertus est, & urbes omnes o ens Evangelio instituebat, nec venit ad Cæsaream.

CAPUT IX.

Saulus Damascum petens à D mino prosternitur. Ana mittitur, ut eum baptiz Judæorum insidias, per mur demissus, evadit. Petrus Æ paralytico medetur. Tabith defunctam vita restituit.

AT Saulus minas adhuc, demque spirans in Do ni discipulos, aggressus pa cem,

2 petiit ab eo epistolas mascum ferendas, ad collegi ut si quos ejus instituti inve ret, sive viros, sive fœminas v &os perduceret Hierosolyma

3 Sed inter eundum, e Damasco propinquantem circu fulsit de cœlo lux,

4 ad terramq, collapsus voc audivit sibi dicentem: Sa Saule, quid me persequeris?

5 Et ille: Quis es? Domi Ego sum Jesus (inquit Domi quem tu persequeris. Dur est tibi contra stimulos ca trare.

6 Hic ille tremens ac stu factus, Domine, quid me facere? inquit. Cui Dominu Surge & in urbem ingredere tibi dicetur, quid tibi faci dum sit.

7 Homines autem ejus co tes itineris astabant attoni vocem audientes illi quide sed neminem videntes.

8 Saulus verò à terra surre

apertis oculis, neminem vide-
t. Eum illi manibus ducentes,
maſcum introduxerunt :
9 ac per tres dies non vidit,
que comedit aut bibit.
10 Erat Damaſci diſcipulus
idam nomine Ananias, quem
minus per viſum ſic allocutus
: Anania. Et ille : Quid
, inquit, Domine ?
11 Cui Dominus : Surge, in-
it, & in vicum proficiſcere, qui
ctus appellatur, & quære in
ibus Judæ Saulum, nomine
rſenſem : is enim ſupplicat,
12 & per viſum vidit virum
mine Ananiam ingreſſum, &
manus imponentem, ut cer-
.
13 At Ananias : Domine, in-
it, audivi ex multis de eo
o, quantum malorum tuis
ctis Hieroſolymæ fecerit,
14 quinetiam hic poteſtatem
et à pontificibus, vinciendi
nes tuum nomen invocan-
.
15 Cui dominus : Vade, in-
: nam is mihi ſelectum eſt
rumentum, ad profitendum
um nomen tum apud cæteras
tes atque reges, tum apud
elitas.
16 Nam ei oſtendam ego,
nta ſint ei patienda propter
um nomen.
17 Tum Ananias abiit : &
um ingreſſus, ac impoſitis
manibus dixit, Saule frater,
minus me miſit, is qui tibi
via venienti apparuit, ut vi-
s, ſanctoque ſpiritu repleare,
18 Ac protinus delapſis ex e-
oculis quibuſdam quaſi ſqua-
, diſpexit, ſurrexitque &
tizatus eſt,
19 ac cibo capto convaluit.
t autem Saulus cum Dama-
is diſcipulis dies aliquot,

20 ac ſtatim in collegiis Chriſtum prædicabat, eum eſſe Dei filium :

21 ſtupentibus quotquot audiebant & ita dictitantibus : Nonne hic eſt, qui Hieroſolymæ depopulabatur invocantes hoc nomen ? atque huc eo venit, ut conſtrictos perduceret ad pontifices ?

22 At Saulus magis invaleſcebat, & incolas Damaſci Judæos confutabat, eum Chriſtum eſſe confirmans.

23 Deinde compluribus tranſactis diebus, decreverunt eum occidere Judæi,

24 Quorum inſidiis Saulo cognitis, cùm illi portas dies & noctes, ejus necandi gratia, obſervarent,

25 diſcipuli eum noctu ceperunt, & laxata per murum ſporta dimiſerunt.

26 Saulus ut Hieroſolymam pervenit, conabatur ſeſe ad diſcipulos aggregare. Sed eum reformidabant omnes, diſcipulum eſſe non credentes.

27 Verum Barnabas eum prehendit, & ad Apoſtolos duxit, eiſque ut in via Dominum vidiſſet, expoſuit, utque eum Dominus allocutus fuiſſet, & ut Saulus Damaſci in Jeſu nomine liberè locutus eſſet.

28 Ita Saulus cum eis Hieroſolymæ obverſari,

29 & in Domini Jeſu nomine liberè loqui, ac cum Græcanicis colloqui atque contendere : at illi eum interimere conabantur.

30 quo cognito, fratres eum ad Cæſaream deduxerunt, Tarſumque dimiſerunt.

31 Igitur Eccleſiæ per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam quietè agebant, & inſtrue-

instruebantur, & in religione ac sancti spiritus confirmatione proficientes augebantur.

32 Accidit autem ut Petrus omnia peragrans, descenderet etiam ad sanctos, qui Lyddam incolebant.

33 Ibi quendam nactus hominem Æneam nomine, octo jam annos jacentem in grabato, membris captum.

34 Sic ei dixit: Ænea, sanat te Jesus Christus: surge & ipse tibi substerne: Atque ille confestim surrexit,

35 eumque viderunt omnes Lyddæ & Assaronis incolæ, iique se ad Dominum converterunt.

36 Joppæ autem quædam erat discipula nomine Tabitha: quod si interpretere, sonat Damam. Ea rectè & benignè factorum plena erat, quibus tenuium egestatem sublevabat.

37 Accidit autem per eos dies, ut ægrotaret ac moreretur. Eam ablutam in cœnaculo posuerunt.

38 Et quòd Joppæ vicina Lydda erat, discipuli Petrum Joppæ esse audientes, miserunt ad eum oratum, ut ad se venire non gravaretur.

39 Itaque Petrus cum nunciis profectus ivit. Eum illi, postquam advenit, in cœnaculum subduxerunt, eique viduæ omnes astiterunt, plorantes, & tunicas ac vestimenta ostentantes, quæ facere solebat cùm apud eas esset Dama.

40 Tum Petrus, omnibus foràs ejectis, positis genibus supplicavit, deinde conversus ad corpus ait: Tabitha surge. Atque illa oculos aperuit, visoque Petro resedit.

41 Et ille porrecta manu, eam allevavit: & vocatis sanctis ac viduis, viventem exhibuit.

42 Hoc per totam Joppen notum fuit, multique in Dominum crediderunt.

43 Mansit autem dies aliquot multos Joppæ, apud quendam Simonem coriarium.

CAPUT X.

Cornelius centurio, angeli jussu Petrum accersit. Qui & visione oblata, ne gentes aspernetur, instituitur. Cornelii familia Evangelium amplectitur, hi autem, Spiritu sancto accepto, baptizantur.

ERat autem quidam Cæsareæ nomine Cornelius, centurio, ex ea cohorte quæ dicitur Italica,

2 vir religiosus, Deique timens ipse, tum tota ejus familia, faciens, & multa vulgo bene faciens, ac Deum continuò orans,

3 is per visum manifestè vidit, hora diei fermè nona, angelum ad se ingredientem & ita dicentem: Corneli.

4 Et ille eum intuitus, & pertu correptus Quid est Domine? inquit. Cui ille: Tuæ preces ac benignè factæ ad Deum ascenderunt, eique in mentem infederunt.

5 Itaque mitte Joppen homines, & accerse Simonem qui dicitur Petrum.

6 (is diversatur apud quendam Simonem coriarium, cui domus est apud mare) qui tibi dicet quid te facere oporteat.

7 Deinde ubi collocutus est Cornelio angelus discessit, evocatis suorum famulorum duobus, & milite quodam religioso, eorum qui apud eum assidui,

8 narravit eis omnia, eosque Joppen dimisit.

9 Po

Postero die, illis iter faci-
bus, & urbi propinquanti-
ascendit Petrus in tectum,
ficandi causa, hora circiter
ta.

10 Esuriebat autem & cibum
re volebat. Atque illis pa-
ibus, extra se raptus,

11 videt apertum cœlum, &
endens ad se utensile quod-
quasi magnum linteum,
er capitibus ligatum, ad
demitti,

12 in quo inerant omne ge-
quadrupedes terrestres, fe-
& serpentes & aereas vo-
;

13 extititque vox ad eum:
Petre, macta, & vescere.

14 At Petrus: Minime, Do-
, nihil enim unquam impu-
aut immundum comedi.

15 At vox iterum ad eum:
Deus purgavit, tu ne pol-

16 Atque idem ter factum
rsumque subductum est in
illud utensile.

17 Cumque secum ipse dubi-
Petrus, quidnam sibi vellet
visum quod viderat: ecce
nes illi à Cornelio missi,
nis domum scisciatati, ade-
pto vestibulo.

18 & clamantes perconta-
r, num Simon nomine Pe-
i diversaretur.

19 Ac Petro de viso illo co-
ti, dixit spiritus: En ho-
te quærunt,

20 tu verò age, descende, ac
cis citra omnem cunctatio-
profiscisce: nam ego eos

21 Ita Petrus ad homines à
elio ad se missos degressus,
: Is ego sum, quem vos
is: quæ causa est ob quam
a?

22 Er illi: Cornelius (inquiunt) centurio, vir justus, & Dei metuens, & ab universa Judæorum natione bene audiens, oraculo monitus est à sancto angelo, ut te domum suam accerseret, & loquentem audiret.

23 Igitur ille eos intrò vocatos accepit hospitio. Deinde postridie Petrus cum eis profectus est, comitantibus quibusdam Joppensibus fratribus.

24 Postero die Cæsaream ingressi sunt. Cornelius verò eos præstolabatur, convocatis sui cognatis, ac necessariis amicis.

25 Atque ut ingressus est Petrus, ei occurrit Cornelius, & ad pedes lapsus, eum veneratus est.

26 Ac Petrus eum allevavit: Surge (inquit) ego quoque homo sum:

27 ac cum eo colloquens ingressus est, multosque congregatos nactus, sic ad eos verba fecit:

28 Vos scitis, ut nefas sit homini Judæo hærere aut congredi alienigenæ. Sed mihi Deus ostendit, neminem profanum impuramve dicendum hominem:

29 Itaque accersitus, nihil dubitavi venire. Quæro igitur quam ob causam vos me accersiveritis.

30 Tum Cornelius: Nudiusquartus, inquit, ad hanc horam jejunus eram, & hora nona domi meæ supplicabam: cùm ecce vir quidam stetit in meo conspectu, veste splendida,

31 & ait: Cornelî, exaudita est tua supplicatio, tuaque benignè facta Deo in memoria habentur.

32 Mitte ergo Joppen, accersitum Simonem, cui cognomen est Petrus (is diversatur in ædibus Simonis coriarii, apud mare)

mare) qui ubi advenerit tecum loquetur.

33 Ego continuò ad te misi: & tu rectè feciſti, qui veneris. Nunc nos omnes in Dei conſpectu adſumus, ad audienda omnia tibi à Deo mandata.

34 Tunc Petrus in hunc modum orationem habuit: Re ipſa comperio, non habere perſonarum rationem Deum:

35 quin apud omnes nationes qui eum metuit, & juſtitiam exercet, is ei acceptus eſt.

36 Quem ſermonem miſit Iſraelitis pacem per Jeſum Chriſtum nuncians, is eſt omnium Dominus.

37 Vos ſcitis, quæ res acciderit per totam Judæam, ducto à Galilæa initio, poſt prædicatum à Johanne baptiſma:

38 Jeſum dico à Nazaretha, ut eum Deus ſancto ſpiritu ac poteſtate unxerit: qui ultro citroque commeans, benefaciebat, & omnes à diabolo oppreſſos ſanabat, quippe cui Deus adeſſet.

39 Et nos teſtes ſumus omnium, quæ cùm in reliquo Judæorum agro, tum Hieroſolymæ fecit:

40 quem illi in patibulo ſuſpenſum interfecerunt. Hunc Deus tertio die ſuſcitavit, & ut manifeſtus fieret effecit,

41 non omni vulgo, ſed nobis deſignatis divinitus teſtibus, qui quidem cum eo comedimus & bibimus, poſtquam à mortuis ſurrexit.

42 Iſque nobis mandavit ut vulgo prædicemus, ac teſtificemur, eum vivorum eſſe, mortuorumque judicem à Deo deſtinatum.

43 Huic vates omnes teſtimonium dant, eum eſſe, per cujus nomen peccatorum ven conſequantur quicumque in credant.

44 Adhuc hæc verba loqu te, Petro, invaſit ſanctus ſp tus omnes eam orationem a entes:

45 ſuntque attoniti ii erant à circumciſione fide quicunque cum Petro vene quod etiam extranei ſancti ritus munere perfuſi eſſent.

46 Audiebant enim eos guis loquentes, Deumque brantes.

47 Tum Petrus: Nunqu quam, inquit, prohibere po quò minus baptizentur hi, ut & nos, ſanctum ſpiritum pti ſint?

48 eoſque in Domini no juſſit baptizari. Tunc illi exorarunt, ut ibi dies al manerer.

CAPUT XI.

Petrus eo nomine accuſatus defendit. Barnabas Ant am mittitur, ubi diſcipuli ſtiani nominati ſunt. I Agabus famem futuram nunciat.

AUdiverunt autem ap & fratres, qui era Judæa, etiam exteros div accepiſſe doctrinam.

2 Ac poſtquam aſcend trus Hieroſolymam, conc bant cum eo, qui erant cumciſione.

3 Quòd ad homines pra præditos ingreſſus ac cu epulatus fuiſſet.

4 At Petrus ſic eis neg ordine exponere orſus eſt:

5 Ego in oppido Iopp plicans, viſus ſum mihi (extra me raptus) deſcend tenſile quoddam, quaſi li

nam, quod quatuor capitibus
elo demissum ad me usque
it.

Id dum attentus contem-
vidi quadrupedes terre-
, & feras, & serpentes, &
as volucres,

audivique vocem dicentem
: Age Petre, macta & ve-

ir ego: Nequaquam, Do-
, inquam: nihil enim un-
immundum aut impurum
s meum intravit.

At illa vox iterum mihi de
dixit: Quæ Deus purgavit,
pollue.

Idque ter factum est, at-
ra rursus omnia in cœlum
ta sunt.

ēt ecce extemplò præsto
os apud eam, in qua eram,
m, tres homines, ad me
ea missi:

cum quibus ut sine omni
tione abirem, jussit mihi
is. Iverunt autem unà me-
ex fratres hi:

ac nobis hominis domum
is, narravit ille ut ange-
mi suæ vidisset astantem,
præcipientem ut mitteret
homines qui Simonem
erent cognomine Petrum,

qui ei dicturus esset ea,
ua & ipse & ejus omnis
a servaretur.

Postquam autem ego loqui
invasit eos sanctus spiri-
s & nos principio.

Tum ego recordatus sum
Domini dictum, quo dixe-
h nnem quidem baptiza-
aqua, sed nos spiritu san-
ptizatum iri.

Quod si eodem illos mu-
donaverat Deus, quo eti-
, dum Domino Jesu Chri-
em adjunximus ego quis
eram, ut Deum prohibere pos-
sem?

18 His illi auditis acquieve-
runt, Deoque gratias egerunt,
qui etiam externis aditum ad
vitam per morum correctionem
dedisset.

19 Cæterùm qui propter af-
flictionem ob Stephanum ortam
dispersi fuerant, pervenerunt
usque in Phœnicem, & Cyprum,
& Antiochiam, nemini doctri-
nam exponentes, nisi solis Ju-
dæis.

20 Erant autem quidam ex
eis homines Cyprii, & Cyrenen-
ses, qui Antiochiam ingressi, lo-
quebantur cum Græcis, Dominum
Jesum nunciantes.

21 Quibus Dominus ita fe-
cundus erat, ut frequens homi-
num numerus crederet, seque ad
Dominum converteret.

22 Quod postquam de eis au-
ditione accepit ecclesia Hieroso-
lymitana, Barnabam misit, qui
Antiochiam se conferret.

23 Is postquam eo pervenit,
visa Dei gratia lætatus, omnes
ut cum animi destinatione Do-
mino hærerent, cohortatus est:

24 utpote vir bonus, sanctique spiritus & fidei plenus. Itaque Domino accessit aliquanta multitudo.

25 Profectus est autem Tarsum Barnabas, Sauli requirendi gratia,

26 quem nactus duxit Antiochiam, ac totum annum cum ecclesia versati sunt, & aliquantam hominum multitudinem docuerunt, ac primùm Antiochiæ discipuli nuncupati sunt Christiani.

27 Ea tempestate descenderunt Hierosolymis vates Antiochiam,

28 quo-

28 quorum unus extitit Agabus nomine, qui divinitus afflatus gravem fore toto orbe famem significavit, quæ quidem accidit sub Claudio Cæsare.

29 Discipuli autem, prout eorum cuique supperebat, decreverunt opitulandi gratia mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30 id quod fecerunt: & ad seniores Barnabæ & Sauli opera miserunt.

CAPUT XII.

Herodes Jacobum gladio occidit. Petrum incarceratum Angelus liberat. Rex Tyriis infensus placatur: & cum divinos honores sibi vendicat, à vermibus erosus vitam finit.

PER id tempus admovit Herodes rex manus vexandis ab ecclesia nonnullis,

2 & Jacobum Johannis fratrem ferro sustulit,

3 quod Judæis gratum esse videns. comprehendit insuper etiam Petrum (quum quidem essent azymorum dies)

4 captumque dedit in custodiam, & quater quaternis militibus custodiendum tradidit, volens eum post pascha producere populo.

5 Ita Petrus in carcere servabatur, fiebatque pro eo continua ab ecclesia supplicatio ad Deum.

6 Cum autem eum productu rus esset Herodes, & ea nocte dormiret Petrus inter duos milites, duabus colligatus catenis, & custodes ante portam custodiam agerent:

7 ecce adest Domini angelus, splendente per domum luce, qui pulsato Petri latere, eum expergefecit, dicens: Surge celeriter. Ac delapsis ex ejus manu catenis:

8 Præcinge te, inquit, & tu sandalis calcea. Quod postqua ille fecit: Indue, inquit, tu pallium, & me sequere.

9 Itaque ille egressus, e sequitur: neque rem veram angelo agi intelligebat, sed spectrum cernere videbatur,

10 Prætergressi primam secundam custodiam, veniunt portam ferream, quâ in urb itur, qua eis sua sponte aper simulac egressi, vicum un processerunt, decessit ab eo gelus.

11 Et Petrus, ut ad se red ita dixit: Nunc verè scio, minum, misso angelo suo, me Herodis manu & tanta Juda populi expectatione eripuisse

12 Ac sciens venit ad æ Mariæ, Johannis matris, cui Marcus cognomen erat, complures coiverant, ac sup cabant.

13 Ubi Petrus vestibuli f pulsavit, prodiit ad subaus tandum ancilla, nomine Rho

14 quæ, agnita Petri v præ lætitia vestibulum non ruit, sed intrò cucurrit, & trum ante vestibulum ad nunciavit.

15 At illi eam insanire dic Atque illa sic se rem ha contendente, dicebant ejus angelum.

16 Sed Petro pulsare gente, aperuerunt, & eo attoniti sunt:

17 Ille, indicto manu s tio, narravit eis quo pac Dominus ex carcere eduxi jussitque ut ea Jacobo & cæ fratribus renunciarent: de egressus concessit aliò.

18 Orta die: erat non me cris inter milites turba, qui Petro factum esset,

19 H

19 Herodes verò, cùm eum
nquisitum non inveniſſet, ha-
a de cuſtodibus quæſtione,
s ad ſupplicium agi imperavit:
ex Judæa degreſſus, Cæſareæ
ſatus eſt.

20 Erat autem Herodes Ty-
& Sidoniis infenſus: & il-
ſimul venerant ad eum, &
ſto regis cubiculario inducto,
em petebant, quòd eorum
er ex regio alebatur.

21 Certo autem die Herodes,
ali veſte indutus, in ſolio ſe-
is, ad illos orationem habe-
:

22 & populos divinam eſſe,
humanam vocem, acclama-
.

23 Ille verò confeſtim à Do-
i angelo ictus (quòd Deo
iam non tribuiſſet) & à ver-
us eroſus, expiravit.

24 Divina autem doctrina
ebat, ac amplificabatur.

25 Et Barnabas atque Paulus,
ere perfuncti, Hieroſoly-
redierunt: aſſumpto etiam
nne, eo qui Marcus eſt cog-
inatus.

CAPUT XIII.

Barnabam & Barnabam ſibi ſegregari jubet Spiritus. Paphi Elymas Magus excæcatur: hinc Antiochiam Piſidiæ profecti Evangelium prædicant, Judæis variter contradicentibus.

1 Erant Antiochiæ, in ea quæ
erat eccleſia, vates & do-
es Barnabas, & Simon, cog-
ine Niger, & Lucius Cyre-
is, & Manahen, cum Herode
archa nutritus, & Saulus.

2 His autem Domino operan-
, ac jejunantibus, juſſit
us ſpiritus ut ſibi Barnabam
aulum ſegregarent ad id o-
cui deſtinaſſet eos.

3 Tum illi, cùm jejunaſſent,
ac ſupplicaſſent, manus eis impoſuerunt, eoſque dimiſerunt.

4 Atque ii à ſancto ſpiritu emiſſi, ad Seleuciam deſcenderunt, & inde in Cyprum navigarunt:

5 ac ubi Salaminem pervenerunt, divinam Doctrinam in Judæorum collegiis explicarunt. Habebant autem Johannem miniſtrum.

6 Progreſſi autem per inſulam ad Paphum uſque, nacti ſunt magum quendam, falſum vatem, Judæum nomine Barjeſum,

7 qui erat cum proconſule Sergio Paulo, viro prudente. Is proconſul, advocato Barnaba atque Saulo, divinam doctrinam audire conabatur:

8 ſed obſtabat eis Elymas magus (ſic enim licet ejus nomen interpretari) proconſulem à fide ſtudens avertere.

9 At Saulus qui idem Paulus eſt, ſancto repletus ſpiritu, illum intuitus dixit:

10 O omni fraude ac ſcelere referte, Diaboli fili, totius juſtitiæ hoſtis, non deſines rectas Domini vias pervertere?

11 Scito nunc te Domini manu peti, cœcumque aliquandiu fore, ita ut ſolem non videas. Atque illum protinus tanta invaſit caligo tenebrarum, ut circumiens quæreret qui ſe manu ducerent.

12 Ea re viſa, proconſul credidit, ſtupefactus doctrina Domini.

13 Paulus autem ejuſque comites Papho ſolverunt, & Pergam Pamphyliæ venerunt: & Johannes ab eis digreſſus Hieroſolymam revertit.

14 Ipſi à Perga progreſſi, venerunt Antiochiam Piſidiæ: & collegium Sabbati die ingreſſi, conſederunt.

15 Deinde

15 Deinde poſt legis & va-
tum lectionem, collegii magiſtri
eis ita ſignificatum miſerunt.
Viri Fratres, ſi quid dicendum
habetis, quo populum cohorte-
mini, dicite.

16 Tum Paulus ſurrexit, &
manu ſignificavit, atque hac
oratione uſus eſt: Viri Iſrae-
litæ, & qui Deum reveremini,
audite.

17 Hujus populi Deus ma-
jores noſtros elegit, & peregri-
nantem in Ægypto populum e-
vexit, ex eaque eduxit ſublimi
brachio.

18 & per annos circiter qua-
draginta eorum mores tulit in
ſolitudine:

19 ac ſublatis in Chananæa
terra ſeptem gentibus, earum
terram dedit eis poſſidendam,

20 Poſtea annis circiter qua-
dringentis quinquaginta, dedit
præſides, uſque ad Samuelem
vatem.

21 Inde petentibus regem,
dedit Deus Saulem, Cis filium,
hominem ex tribu Benjaminia,
annos quadraginta.

22 Quo ſublato, Davidem eis
regem ſuſcitavit, de quo loquens
ita teſtatus eſt: Nactus ſum
Davidem Iſæi filium, virum ex
animi mei ſententia, qui omnia
quæ ego volam, faciat.

23 Hujus ex ſemine Deus, ex
promiſſo, duxit Iſraelitis ſerva-
torem Jeſum,

24 ante cujus ingreſſum Jo-
hannes prædicavit baptiſma
pœnitentiæ, toti Iſraelitico po-
pulo.

25 Atque idem Johannes cùm
curſum conficeret, dixit: Quem
me eſſe ſuſpicamini? Non ego
ſum ille: ſed poſt me venit,
cujus ego pedum calceamentum
ſolvere dignus non ſum.

26 Viri fratres, ex Abra
genere oriundi, quique ex v
Deum reverentur, vobis
ſalutaris miſſa doctrina eſt.

27 Nam Hieroſolymæ in
eorumque magiſtratus eum i
rantes, vatum voces (quæ
quoque Sabbato leguntur,
damnato comprobarunt:

28 & nullo capitali cri
comperto, à Pilato ut ille ne
tur petierunt.

29 Ac poſtquam omnia
ſcripta perfecerunt, eum
bulo detractum, poſuerun
monimento.

30 Deus verò eum à mo
excitavit:

31 qui compluribus diebu
ſe oſtendit, qui unà cu
ex Galilæa Hieroſolymam a
derant, qui quidem ſunt
teſtes ad populum.

32 Et nos vobis nuncia
quod majoribus promiſera
us,

33 id nobis eorum po
præſtitiſſe, ſuſcitato Jeſu, u
am in Pſalmo ſecundo ſcri
eſt: Tu meus es filius, e
hodie genui.

34 Quòd autem eum ex
tuis excitarit, non jam re
rum ad interitum, ſic d
Dabo vobis fidelem Davidi
gnitatem.

35 Itaque alibi quoque d
Non es paſſurus ut pius
corruptionem patiatur.

36 Nam David quidem,
quam ætati ſuæ inſerviv
conſilio obdormivit, & ad
majores additus, corrupti
que paſſus eſt.

37 Sed quem Deus e
vit, is corruptionem paſſu
eſt.

38 Quamobrem hoc
notum eſto, viri fratres,

hunc peccatorum veniam
ciari:
9 ac ab omnibus, à quibus
Moſis legem ſolvi nequivi-
per hunc, quicunque cre-
ſolvi.
0 Quamobrem proſpicite, ne
illud uſu veniat, quod eſt
aibus dictum:
1 Videte, ò contemptores, &
admiratione obtorpeſcite:
ejuſmodi rem ego facturus
veſtris temporibus, quam
is crediturí, ſi quis vobis
at.
2 Deinde eos ex Judæorum
io exeuntes orabant extra-
ut proximo ſabbato apud
de rebus loquerentur.
3 Ac dimiſſo collegio, ſecuti
multi Judæorum, adventi-
que religioſorum Paulum
Barnabam: qui eos allo-
, perſuadebant, ut in Dei
permanerent.
4 Ac ſequenti Sabbato ferè
vitas ad audiendam divi-
octrinam convenit.
5 Verum Judæi tantam ho-
multitudinem videntes,
ionis pleni, contradice-
s quæ à Paulo dicebantur,
antes ac conviciantes.
6 Quibus contrà Paulus &
as ſic liberè dixerunt: Vo-
mùm neceſſe erat proponi
m Doctrinam. Sed quia
icitis, neque vos ſempi-
ita dignos judicatis, ſci-
s ad gentes converti.
7 Sic enim præcepit nobis
s: Te gentibus externis
eſtinavi, ut ſis ad ulti-
ue terras ſaluti.
8 Hæc audientes exteri læ-
r, Dominique celebra-
octrinam, & crediderunt
erant ſempiternæ vitæ
i.

49 Sed dum Domini doctrina per totam illam regionem divulgatur,

50 Judæi, impulſis religioſis honeſtiſque fœminis, primiſque civitatis, tantam in Paulum & Barnabam inſectationem excitarunt, ut eos ex ſuis finibus ejicerent.

51 Illi, excuſſo in eos pedum ſuorum pulvere, venerunt Iconium.

52 Diſcipuli verò lætitia, ſanctoque ſpiritu complebantur.

CAPUT XIV.

Paulus & Barnabas Iconio ejiciuntur: Paulus Lyſtræ, claudum ſanat, & ſibi ſacrificaturos prohibet. Ibidem Judæis autoribus lapidatur, hinc multis Eccleſiis peragratis, Antiochiam revertuntur.

IConii autem unà in Judæorum collegium ingreſſi ſunt, & ita loquuti ut crederet Judæorum Græcorumque magna multitudo.

2 At Judæi, quibus perſuaſum non erat, extraneorum animos in fratres concitarunt, atque vitiarunt.

3 Itaque poſtquam illic aliquandiu demorati ſunt, liberè de Domino loquentes, qui ei doctrinæ cujus ipſe pro ſua beneficentia autor erat, teſtimonium dabat, efficiendo ut per eos prodigia fierent & miracula:

4 ſciſſa eſt urbis multitudo, ita ut partim à Judæis, partim ab Apoſtolis ſtarent.

5 Cumque tum ab extraneis, tum à Judæis, necnon eorum magiſtratibus, fieret ad eos violandos ac lapidandos impetus,

6 illi, eo intellecto, confugerunt in urbes Lycaoniæ, Lyſtram atque Derbam, & in finitimam regionem,

7 Illic

7 Illic dum Evangelium docent,

8 homo quidam Lystris pedibus impotens, sedebat, claudus ab utero matris, qui nunquam ingressus erat.

9 Hic dum loquentem Paulum audit, Paulus eum intuitus, & animadvertens fidem habere se servarum iri,

10 dixit clara voce: Surge in pedes rectus: atque ille exilire, ac ingredi.

11 Hoc Pauli facto viso, vulgus, sublata voce, Lycaonicè dicebant, deos humana specie descendisse:

12 & Barnabam Jovem appellabant, Paulum autem Mercurium, quòd is orationi præesset.

13 Jovis autem sacerdos, ante eorum urbem collocati, productis in vestibulo tauris ac coronis, volebat unà cum homi.um vulgo sacrificare.

14 Quo audito, apostoli Barnabas & Paulus, laceratis suis vestibus, insilierunt in turbam,

15 hujusmodi verbis clamantes: Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines, iisdem, quibus vos, affectionibus obnoxii: qui vobis denunciamus, ut à vanis istis ad Deum illum viventem vos convertatis, qui & cœlum fecit, & terram & mare, & quæcunque sunt in eis:

16 qui superioribus seculis gentes omnes suo more vivere permisit.

17 Tametsi non se reliquit non testatum, benefaciendo, de cœlo nobis pluvias frugiferaque dando tempora, explendo cibis ac lætitia nostros animos.

18 Hæc dicentes, ægrè vulgus compescuerunt, quo minus eis sacrificaret.

19 Supervenerunt interea ab Antiochia & Iconia Judæi, vulgo persuaserunt, ut Pa lapidarent, ac extra urbem herent, mortuum esse rati,

20 Ille circumfusus discip surrexit, & in urbem ing est. Postridie Derbam cum naba profectus est.

21 eaque civitate Evan instituta, & compluribus discipulis, Lystram, & Ico & Antiochiam repetierunt,

22 confirmantes discipul animos, & ut in fide per rent cohortantes: per enim miserias oportere divinum regnum intrare,

23 ac postquam eis se in singulas ecclesias crear ctis supplicationibus, cum niis, eos Domino in que diderant, commendarunt:

24 & peragrata Pisidi Pamphyliam venerunt,

25 ac Pergæ doctrinam ti, Attaliam descenderunt,

26 Inde Antiochiam n runt, unde fuerant divin tiæ commendati, ad opus absolverunt.

27 Eò postquam ven coacta concione, renunc quæ secum feciſſet Deu que gentibus externis ape portam fidei.

28 Commorati sunt aut lic non parum diu unà c scipulis.

CAPUT XV.

Antiochenis quidam jugum obtrudere conantur. Co de hac re Apostoli, & facto opus est, per litter cant. Inter Paulum & bam acris contentio oritu

QUidam autem ex Jud greſſi docebant fra si Mosaico ritu circumcide non posse salvos fieri.

Itaque cùm Paulo & Barnaortum eſſet adverſus illos mediocre certamen atque tentio, ſtatuerunt Paulo & nabæ, & aliis quibuſdam ex aſcendendum eſſe Hieroſoam, ad apoſtolos & ſeniores, eam quæſtionem.

Igitur illi ab eccleſia deduPhœnicem & Samariam obextraneorum converſioexponentes, omneſque fraingenti afficiebant lætitia.

Ubi Hieroſolymam pervenеſt, accepti ſunt ab eccleſia poſtolis ac ſenioribus,& quæ ſecum feciſſet, retulerunt.

Exiterunt autem quidam, orum qui crediderant Phaorum ſecta, qui eos circumdos dicerent, indicendumut Moſis legem ſervarent.

Hujus rei diſpiciendæ gra apoſtoli & ſeniores convenor,

& magna contentione exſurrexit Petrus, & ad eos modi orationem habuit: fratres, vos ſcitis, ut Deus ridem me ex vobis elegecujus ex ore extranei doam Evangelicam audirent, rederent.

Ac animorum cognitor Deis teſtimonium dedit, imus eis ſpiritum ſanctum, ut obis:

nec ullum inter nos & eos mem fecit, cùm eorum anifide purgaſſet.

Quocirca quid Deum tendiſcipulorum cervicibus imponendo, quod neque res noſtri, neque nos ferre mus?

Sed nos per Domini Jeſu ſti gratiam ſervari credimus, admodum & illi.

Siluit univerſa multitudo, & Barnabam Paulumque audiebant, narrantes quæ Deus oſtenta ac miracula apud exteras nationes per eos deſignaſſet.

13 Deinde poſtquam illi conticuerunt, Jacobus in hunc modum verba fecit: Viri fratres, audite me.

14 Narravit Simeon, quo pacto primùm Deus curaverit aſciſcendum ex gentibus externis populum ſuo nomine,

15 atque huic conſonant dicta vatum, qui quemadmodum ſcriptum eſt:

16 Poſtea revertar, & collapſum Davidis tabernaculum reficiam, ejuſque diruta inſtaurabo, & id erigam:

17 ut hominum reliqui, & omnes à me denominatæ gentes, Dominum exquirant, inquit horum omnium author.

18 Nota ſunt ab omni æternitate Deo omnia ejus opera.

19 Quare ego judico, non eſſe moleſtia afficiendos eos, qui ex gentibus externis ad Deum ſe convertunt:

20 ſed eis ſcribendum, ut à ſimulacrorum fœditatibus abſtineant, & à ſtupro, & ſuffocatis, & ſanguine.

21 Moſes enim jam inde à priſcis ſeculis per urbes, qui ſe prædicent habet, dum per collegia omnibus Sabbatis recitatur.

22 Tum viſum eſt apoſtolis & ſenioribus, unà cum tota eccleſia, delectos ex ſe viros Antiochiam cum Paulo & Barnaba mittere, Judam cognomine Barſabam, & Silam, viros fratrum primarios.

23 qui has literas ferrent. Apoſtoli & ſeniores & fratres, degentibus Antiochiæ & in Syria ac Cilicia fratribus,iis qui externarum ſunt gentium, ſalutem.

24 Quan-

24 Quandoquidem audivimus, ut quidam à nobis profecti, vos sermonibus turbaverint, labefactantes vestros animos, dicendo circumcidendos esse, legique parendum, cùm id nos eis non mandaverimus:

25 visum est nobis eodem congressis, electos viros ad vos mittere, unà cum charissimis nostris Barnaba & Paulo,

26 qui homines suam vitam exposuerunt pro Domini nostri Jesu Christi nomine.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi verbis eadem referant.

28 Visum est enim sancto spiritui & nobis, nihil amplius vobis oneris imponere, quàm hæc necessariò,

29 abstinendum à deastrorum victimis & sanguine & suffocato, & stupro: â quibus si vos continebitis, rectè facietis. Valete.

30 Illi igitur dimissi, venerunt Antiochiam: & coacta multitudine tradiderunt epistolam.

31 Qua lecta, illi cohortatione gavisi sunt:

32 & Judas & Silas, qui & ipsi vates erant, multis verbis fratres cohortati sunt, atque confirmarunt.

33 Deinde illic aliquandiu commorati, à fratribus amicè ad apostolos dimissi sunt.

34 Silæ autem ibi remanere visum est.

35 Paulus & Barnabas Antiochiæ morati sunt docentes, & Domini doctrinam cum aliis multis explicantes.

36 Post aliquot dies monuit Paulus Barnabam ut fratres suos per omnes urbes, in quibus Domini doctrinam explanassent, reviserent, quomodo se haberent.

37 Barnabas verò vol Johannem assumere, nom Marcum.

38 At Paulus censebat, qui ab eis in Pamphylia cissset, nec unà ad nego profectus fuisset, non esse mendum.

39 Hinc natum jurgium ita ut à se inter se dirempti & Barnabas, assumpto Ma navigavit in Cyprum.

40 Paulus, electo Sila, p ctus est, divinæ gratiæ mendatus à fratribus:

41 Syriamque & Cilicia bivit, confirmans ecclesias.

CAPUT XVI

Paulus circumciso Timotheo lippis agens, Lydiam in fi stituit. Pythonis spiritum pellit, propterea virgis c carcerem conjiciuntur. motu, carceris janua ap tur, & ejusdem custos fidem recipit.

PErvenit autem Derba Lystram, & erat ibi pulus quidam nomine T theus, fœminæ cujusquam Ju fidentis filius, patre Græco.

2 Hunc Timotheum, test nio commendatum Lystren Iconiensiumque fratrum,

3 voluit Paulus secum p cisci, eumque cepit & circu dit, propter eos qui erant i locis Judæos. Sciebant enim nes ejus patrem esse Græcu

4 Obeundis autem urbi tradebant eis servanda pla quæ ab apostolis & senior qui erant Hierosolymæ, de fuerant.

5 Ita fiebat, ut Ecclesiæ confirmarentur, & numero scerent quotidie.

6 Peregrata autem Phr & Galatica regione, prohib sa

ancto ſpiritu verba facere in
ſia,
7 in Myſiam profecti, cona-
antur per Bithyniam iter face-
e: ſed non ſivit eos ſpiritus.
8 Itaque Myſiam prætergreſſi,
venerunt in Troadem,
9 & hujuſmodi viſum noctu
ulo occurrit. Vir quidam ade-
Macedo, qui eum his verbis
ebatur: proficiſcere in Ma-
oniam ad ſuccurrendum no-
10 Id viſum ſimulac ille vidit,
Macedoniam contendere cu-
imus, affirmantes à Domino
advocari ad illos in Evange-
inſtituendos.
11 Ergo ſolvimus à Troade,
recto curſu venimus in Samo-
ciam, Poſtridie Neapolim:
12 Inde Philippos, quæ urbs
rimæ partis Macedoniæ co-
. In ea urbe nos dies ali-
agentes,
13 die Sabbato exiimus ex-
rbem ad fluvium, ubi ſole-
eri ſupplicatio: & ibi ſe-
, alloquebamur fœminas,
convenerant.
14 Ac fœmina quædam, Ly-
nomine, purpuræ venditrix,
atis Thyatirarum, Dei cul-
audivit, cujus animum De-
eruit, ut Pauli orationem
deret.
15 Ea poſtquam cum ſua fa-
baptizata eſt, rogavit ut
Domino fidelem eſſe judi-
amus, in ſuas ædes diver-
, coegitque nos.
16 Accidit autem, ut nobis
ces euntibus, ancilla quæ-
Pythonis prædita ſpiritu
eret, quæ ſuis dominis
m quæſtum conciliabat
ndo.
17 Ea Paulum & nos ſubſe-
clamabat: hi homines
ſummi Dei cultores ſunt, qui
nobis viam ſalutis nunciant.
18 Hoc illa per dies complures faciente, Paulus id ægrè ferens, ſe convertit. & ſpiritui dixit: Edico tibi per Jeſu Chriſti nomen, ut ex iſta migres. Atque ille eveſtigiò migravit.
19 Tum ejus domini, videntes ſui ſpem quæſtus periiſſe, Paulum & Silam comprehenderunt, & in forum traxerunt ad magiſtratus:
20 ac, eis ad prætores perductis, ita dixerunt: homines hi urbem noſtram obturbant, cùm ſint Judæi.
21 moreſque docent, quos nobis admittere aut tenere nefas, qui ſimus Romani.
22 Hic cùm adverſus illos vulgus inſtaret, prætores, dilaceratis eorum veſtimentis, juſſerunt eos verberari:
23 multiſque cæſos ictibus conjecerunt in carcerem, & cuſtodi carceris ut eos diligenter ſervaret mandarunt.
24 Is, accepto eo mandato, eos in penitiſſimum carcerem conjecit, & eorum pedes in numellam compegit.
25 Media nocte, Paulus & Silas ſupplicantes collaudabant Deum, audientibus eos vinctis:
26 tantuſque repentè motus extitit, ut carceris fundamenta concuterentur, & apertis ſubitò portis omnibus, omnium vincula relaxarentur.
27 Tum expergefactus cuſtos carceris, & apertas conſpicatus portas omnes cuſtodiæ, ſtricto enſe ſeipſum interficere volebat, vinctos effugiſſe putans.
28 Sed Paulus magna voce clamavit: Noli in te gravius conſulere, omnes enim hic ſumus.

29 Tum ille, petito lumine, intrò insiliit, & tremebundus Paulum & Silam accidit,

30 eisque foràs productis dixit: Domini, quid mihi faciendum est, ut salvus sim?

31 Et illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum, & salvus eris tu tuaque familia:

32 eique Domini doctrinam elocuti sunt, & omnibus qui erant in ejus ædibus.

33 Atque ille eos eodem noctis vestigio capit, & à plagis abluit: estque ipse continuò cum suis omnibus baptizatus,

34 & eis domum suam ductis, mensam appositi, ac lætatus est, postquam cum omni familia crediderat Deo.

35 Ubi diluxit, prætores miserunt lictores, qui juberent ut homines illos dimitteret.

36 Eam rem custos carceris Paulo renunciavit: Significarunt prætores, inquit, ut dimittamini. Quamobrem exite, & salvi discedite.

37 At Paulus: Cæsos nos (inquit eis) publicè indemnatos, homines Romanos, dederunt in custodiam, & nunc clàm emittunt? Non ita, quin veniant ipsi, & educant.

38 Hæc verba lictores prætoribus retulerunt: & illi territi, dum Romanos esse audiunt:

39 iverunt eos oratum: & eductos, ut ex urbe exirent, rogarunt.

40 Illi ex custodia egressi, ad Lydiam diverterunt: & visis fratribus eos consolati sunt ac discesserunt.

CAPUT XVII.

Paulus Thessalonica Christum annuncians, à Jasone exceptus, Berrhœam emittitur: inde Athenas profectus, in Areopago Deum illis ignotum annuncia nonnullis ad Christum converti

PErgrata autem Amphipo & Apollonia Thessalonica venerunt: ubi cùm esset Judæ rum collegium,

2 Paulus more suo ad eos i gressus est, & per tria Sabba differebat eis ex scriptis,

3 aperiens ac exponens, Christum supplicio affici, ac mortuis resurgere oportuer utque esset Christus Jesus, qu ipse eis nunciaret.

4 Itaque persuasum est eor nonnullis, iique se ad Paul & Silam aggregarunt, necn religiosorum Græcorum ing multitudo, & fœminarum mariarum non paucæ.

5 At Judæi, quibus per sum non erat, per æmulation assumptis circumforaneis c busdam, hominibus nequam, bem excitato tumultu pertur re: & Jasonis domum aggr eos in publicum producere nari:

6 eisque non inventis, Jaso & quosdam fratres ad rect civitatis trahere, clamantes los orbis perturbatores e hic adesse,

7 & ab Jasone acceptos e & quidem eos omnes co Cæsaris decreta facere, r dicentes alium esse Jesum.

8 Ita plebem & civitat ctores iis dicendis turbaru

9 atque illi accepta Jason reliquorum satisfactione eo solverunt.

10 Fratres verò noctu s Paulum & Silam Berrhœa miserunt. Quò postqua pervenerunt, in Judæor collegium receperunt.

11 Erant autem hi The nicensibus generosiores, q

summa cum aviditate do-
nam admiserint, quotidie li-
s examinantes, an ea sic se
erent,

Itaque eorum multi credi-
, necnon Græcarum mulie-
honestarum & virorum non
i.

Ut autem cognoverunt
lonicenses Judæi, etiam
æ explicatam esse à Pau-
rinam doctrinam, vene-
iam illuc, plebem conci-
.

Tum fratres Paulum con-
emiserunt, ut ad mare se
ret: & ibi Silas & Timo-
remanserunt.

Qui vero Paulum deduce-
um Athenas usque duxe-
& accepto ad Silam &
heum mandato, ut quam-
m ad illum venirent, di-
sunt.

os dum Athenis Paulus
tur, ipse secum animo ex-
batur, deastris deditam
videns.

Disputabat igitur in colle-
n Judæis & religiosis,
in foro quotidie, ut
occurrerat.

Contulerunt autem cum
cureorum Stoicorumque
horum quidam. Non-
id vellet is nugator
quærebant. Alii pere-
n nunciatorem divo-
deri dicebant, quod Je-
resurrectionem eis nun-

nque prehensum, & in
artium ductum, sic allo-
: Possumusne scire, quæ
ista, quam tu loqueris,
?

am peregrina quædam
ribus affers: Itaque ve-
gnoscere, quid ista sibi

21 Erant autem Athenienses omnes, tum illic peregrinantes hospites, ad nihil aliud idonei, quàm ut novi aliquid vel dicerent vel audirent.

22 Paulus verò stans in medio vico Martio, sic verba fecit: Viri Athenienses, video vos omnino paulò superstitiosiores.

23 Cùm enim præteriens, vestra spectarem numina, inveni etiam aram, in qua inscriptum erat: Ignoto Deo. Quem igitur vos ignorantes veneramini, eum ego vobis nuncio.

24 Deus qui mundum & quæ in eo sunt omnia fecit, cùm sit cœli terræque Dominus, non in manufactis templis habitat,

25 nec hominum manibus colitur, quasi ullius egenus: cùm ipse omnibus vitam, flatum, omnia denique conferat:

26 cumque creaverit ex unius sanguine universum genus hominum, ut in omni terræ solo habitarent, præfinitis eorum statis temporibus, & inhabitandi terminis,

27 ut Dominum quærerent, si fortè eum contrectarent, ac invenirent: quanquam non procul ab unoquoque nostrûm remotum,

28 cùm in eo vivamus, & moveamur, & simus, ut quidam etiam vestratium poetarum dixerunt: Nam genus illius sumus.

29 Quòd si genus sumus Dei, non debemus existimare auro, aut argento, aut lapidi arte & industria humana cælato, divinitatem esse similem.

30 Igitur prætermissis ignorantiæ temporibus, Deus nunc omnibus ubique hominibus denunciat, ut ad frugem redeant.

31 Statuit enim diem, in quo orbem ex æquo judicaturus est, per virum per quem decrevit: quem dum ex mortuis in vitam revocavit, fidem exhibuit omnibus.

32 Hic illi, audita mortuorum resurrectione, partim deridere: partim dicere, se rursus ex eo ea de re audituros.

33 Ita Paulus ex eorum medio discessit.

34 Hæserunt autem ei homines nonnulli, ac crediderunt, in quibus fuit Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & præter eos alii.

CAPUT XVIII.

Paulum Corinthi gentes docentem solatur Dominus, coram Gallione accusatur, sed frustra. Hinc in Syriam, deinde Ephesum profectus, Galatia & Phrygia ecclesias confirmat. Apollos ab Aquila exquisitius institutus. Christum magno cum fructu prædicat.

POstea digressus Athenis Paulus, Corinthum venit.

2 & quendam nactus Judæum, nomine Aquilam, genere Ponticum, qui recens venerat ab Italia una cum uxore sua Priscilla, quod imperaverat Claudius, ut Judæi omnes Roma emigrarent,

3 convenit eos: & quia ejusdem artis erat, mansit apud eos, & operabatur: erant enim arte tentoriorum opifices.

4 Disputabat autem in collegio omnibus Sabbatis, & Judæis ac Græcis persuadebat.

5 Ut autem descenderunt ex Macedonia Silas & Timotheus, Paulus divino instinctu afflatus, Christum Jesum Judæis testificabatur.

6 Cumque illi resisterent ac maledicerent, ille excussis stimentis, sic eis dixit: vos stram perniciem capite luet purus ego deinceps ad exte me conferam,

7 Ita illinc profectus, v in ædes cujusdam nomine J hominis religiosi, cujus a erant contiguæ collegio.

8 Crispus autem collegii gister Domino credidit, cum tota sua familia: nec Corinthiorum multi, postq audiverant, credebant, ac b tizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocturnum visum Paulo: Ne tue, sed loquere, neve tacer

10 nam ego tibi adsum, que te quisquam invadet læ di gratia: est enim mihi m in urbe ista populus.

11 Postquam autem illic num unum & sex menses divinam disciplinam eos doc

12 Judæi, Gallione Ac proconsule, Paulum univer dorti, ad tribunal perduxe

13 & eum hominibus pe dere ut Deum contra legem lant, dixerunt.

14 Hic cùm Paulus verb cturus esset, Dixit Gallio J is: Si quidem injuria a aut facinus atrox esset, J meritò vos ferrem.

15 Sed si de sermone, & minibus, & lege vestra qu est, ipsi videritis: nam ist judex ego esse nolo.

16 Ita eos abegit à t nali.

17 Græci verò omnes co hensum collegii magistrum henem, cædebant ante trib ea nihil curante Gallione.

18 Paulus autem, t tis illic adhuc diebus ali multis, valè dicto fra

nigavit in Syriam, & cum eo
iscilla & Aquila, cùm caput
ondidisset in Cenchreis: id e-
m voverat.

19 Pervenit autem Ephesum,
, eis ibi relictis, in collegium
gressus, disputavit cum Judæis.

20 Ac eis ut apud se diutius,
neret rogantibus, non con-
sit.

21 sed vale dixit cum hujus-
di verbis: Mihi omnino Hie-
olymæ agendum est proxi-
m festum: sed ad vos rever-
, volente Deo. Ita solvit ab
hesо,

22 & facto ad Cæsaream ex-
su, ac salutata ecclesia, con-
ndit, ac degressus est Antio-
am,

23 & ibi commoratus aliquan-
, profectus est: omnem de-
eps perlustrans Galaticum
um, & Phrygiam, confir-
as omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam, A-
los nomine, natu Alexandri-
, vir eloquens, pervenit E-
sum, literis pollens.

25 Is erat Domini institutio-
initiatus, & animo fervens
ebatur, ac diligenter de Do-
o docebat, solum Johannis
ptisma intelligens.

26 Hic cùm in collegio liberè
i cœpisset, eo audito, Aqui-
& Priscilla eum asciverunt,
e exactius Domini institu-
exposuerunt.

27 Ac volente eo in Achaiam
iscisci, fratres ad discipulos
serunt, hortantes ut eum
perent. Quò ubi pervenit,
lum iis qui crediderant con-
, qua præditus erat gratia,

28 vehementer enim Judæos
incebat, publicè demon-
ns per literas, Christum esse
um.

CAPUT XIX.

Discipuli quidam Ephesi Johannis doctrina imbuti, ignorantes Spiritus sancti visibiles illas gratias, quibus Deus Regnum filii sui ornaverat, baptizantur in nomine Jesu. Exorcista Judæi à diabolo caduntur. Libri exuruntur magici. Demetrius magnam in Paulo seditionem concitat.

INterea dum Apollos Corinthi est, Paulus peragratis superioribus tractibus, venit Ephesum,

2 & quosdam nactus discipulos, sic allocutus est: An sanctum spiritum adepti estis, cùm credidistis? Cui illi: Nos verò ne quidem an spiritus sanctus sit, audivimus.

3 Qua igitur ratione baptizati estis? Johannis baptismate, inquiunt.

4 Et Paulus: Johannes quidem corrigendæ vitæ baptismate baptizavit, vulgò monens ut in venientem post se crederent, hoc est, in Christum Jesum.

5 Hoc audito, illi in Domini Jesu nomen baptizati sunt.

6 Cumque manus eis Paulus imposuisset, invasit eos sanctus spiritus, linguisque loquebantur ac vaticinabantur.

7 Erant autem in summa, viri circiter duodecim.

8 Ille ingressus in collegium, liberè per tres menses loquebatur, disputans, & regni divini res persuadens.

9 Sed quoniam nonnulli occallebant, nec solum sibi non patiebantur persuaderi, verum etiam ei institutioni apud multitudinem maledicebant, ille digressus ab eis, discipulos separavit, & quotidie in cujusdam Tyranni ludo disputabat.

10 Id autem factum est per annos duos, ita ut omnes Asiæ incolæ Domini Jesu doctrinam audiverint, tum Judæi, tum Græci,

11 Ac prodigia non vulgaria faciebat Deus, opera Pauli,

12 adeò ut in ægrotantes asferrentur ex ejus corpore sudaria aut semicinctia, atque illi morbis liberarentur, & ex eis immundi spiritus exirent.

13 Tentarunt autem quidam ex ambulatoribus Judæis obtestatoribus, nominare in præditos malis spiritibus nomen Domini Jesu, dicentes; Obtestamur vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Scevæ Judæi pontificis filii septem qui id faciebant.

15 Sed malus spiritus ita respondit: Jesum ego cognosco, & Paulum novi, sed vos quinam estis?

16 Tum insiliit in eos homo, in quo malus erat spiritus, eosque ita subegit ac vicit, ut nudi & vulnerati ex ædibus illis effugerint.

17 Quod ubi tum Judæis, tum Græcis omnibus Ephesi incolis innotuit, omnes metu perculsi sunt, Dominique Jesu nomen magni fiebat.

18 Ac eorum qui crediderant multi sua facta confessum ac declaratum veniebant,

19 Itemque eorum qui illicita tractaverant, satis multi congestos libros in omnium præsent a cremabant: quorum precio computato, comperta sunt nummorum quinquaginta millia:

20 adeò penitùs crescens invalescebat doctrina Domini.

21 His peractis, statuit cum animo suo Paulus, perlustrata Macedonia & Achaia, Hie lymam profici dicens, quam illuc perveniss et, R quoque sibi esse visendam

22 Missis autem in Ma niam duobus eorum, qui e nistrabant, Timotheo & E ipse aliquandiu remansit sia.

23 Extitit eo tempore tum non exiguus, ob eam insti nem.

24 Quidam enim, n Demetrius, faber argent qui argentea Dianæ delub ciebat, collectis artificibus bus non mediocrem qua præstabat)

25 & aliis ejuscemodi opificibus, h jusmodi ora usus est, Viri, scitis ex pificio nostras esse facultat

26 & videtis ac audi Paulus iste non solùm E sed totius ferè Asiæ bonam tem verbis averterit, n esse deos qui manibus fian

27 Neque verò solum n nobis pars confutetur, peric est, verumetiam ne magna Dianæ fanum pro nihilo h tur: vel potius ne ejus, tota Asia & orbis colit, ma do tollatur.

28 Hoc illi audito, fu pleni fic clamare: Magn Diana Ephesiorum.

29 Ita urbe repleta con ne, universi in theatrum tum fecerunt, correpto Ca Aristarcho Macedonibus, peregrinationis comitibus.

30 Paulum autem volent populum intrare, non siv discipuli.

31 Quidam etiam guber rum Asiæ, qui ei erant amic ferunt qui eum monerent, daret in theatrum.

32

32 Igitur aliis aliud clamantibus (erat enim confusa concio, et plerique, qua de causa convenissent, nesciebant.)

33 protractus est ex turba Alexander, producentibus eum Judæis. Sed cùm Alexander manu significasset, & vellet ad populum causam dicere, ubi Judæum esse cognitum est, extitit omnium vox una per duas ferè horas clamantium: Magna est Diana Ephesiorum.

35 Tum scriba, sedata turba, ait verba fecit: Viri Ephesii, quis verò est homo, qui nesciat Ephesiorum urbem cultricem esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi simulacri?

36 His cum contradici non possit, decet vos sedatos esse, & nihil temerè facere.

37 Adduxistis enim homines istos neque sacrilegos, neque in nostram deam maledicos.

38 Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices causam habent adversus aliquem, forum agitur, & proconsules sunt: accusent alter alterum.

39 Si aliud quid quæritis, id in legitima concione absolvetur.

40 Nam periculum est, ne seditionis accusemur ob hodiernum tumultum, cùm nulla sit causa, qua de concursus hujus rationem reddere possimus. His ille dictis dimisit concionem.

CAPUT XX.

Paulus iter in Macedoniam instituit. Troade in medium noctem sermonem protendens, Eutychum per fenestram delapsum resuscitat. Miletum vocatis Ephesinis Presbyteris quid se & illos maneat exponit.

POST compositum tumultum, vocatis Paulus, advocatis ac salutatis discipulis, in Macedoniam ire contendit.

2 Deinde peragratis illis partibus, eos multis verbis cohortatus venit in Græciam.

3 Ubi postquam tres menses egit, & ei, factæ sunt à Judæis insidiæ in Syriam navigaturo, sententia fuit per Macedoniam reverti.

4 Comitatus est eum usque in Asiam Sopater Berrhœensis, Thessalonicensium Aristarchus, & Secundus, & Caius Derbæus, & Timotheus: Asiani verò Tychicus, & Trophimus.

5 Hi prægressi manserunt nos in Troade.

6 Nos navigavimus post Azymorum dies à Philippis, & ad eos in Troadem quinque diebus pervenimus, ubi septem dies commorati sumus.

7 Prima autem post Sabbatum die, congregatis ad frangendum panem discipulis, Paulus disserebat, profecturus postridie.

8 Cumque sermonem ad mediam noctem produxisset, & essent crebra in cœnaculo, quo convenerant, fenalia,

9 quidam juvenis, Eutychus nomine, in fenestra sedens, oppressus alto somno, diutius disserente Paulo, somno deturbatus decidit de tertia contignatione, & sublatus est mortuus.

10 At Paulus degressus incubuit ei, eumque complexus, inquit: Nolite tumultuari: nam vita præditus est.

11 Deinde ascendit, & fracto gustatoque pane, ac multum usque ad diluculum collocutus, ita demum profectus est.

12 Atque illi puerum viventem, non mediocriter recreati, abduxerunt.

13 Nos ad navem progressi, Assum navigavimus, illinc Paulum recepturi. Sic enim mandaverat ipse pedibus iter facturus.

14 Postquam nobis ad Assum congressus est, nos, eo recepto, Mitylenem venimus.

15 Inde navigantes, postridie venimus contra Chium. Sequenti die in Samum appulimus: & Trogyllii morati, postero die venimus in Miletum.

16 Statuerat enim Paulus Ephesum præternavigare, ne sibi mora facienda esset in Asia: properabat enim si fieri posset, ad Quinquagesimæ diem Hierosolymam venire.

17 Ex Mileto autem curavit accersendos Epheso seniores Ecclesiæ,

18 & eos, ubi ad se venerunt, sic alloquutus est. Vos scitis, ex quo primùm die in Asiam ingressus sum, quomodo apud vos perpetuò versatus sim.

19 Domino serviens cum omni modestia, multisque cum lachrymis ac periculis, quæ mihi per Judæorum insidias contigerunt:

20 Ut nihil, quod utile esset, detrectaverim, quo minus vos instituerem ac docerem, tum publicè, tum intra parietes:

21 & Judæos & Græcos commonefaciens, ut correctis moribus ad Deum se converterent, & Domino nostro Jesu fidem haberent.

22 Et nunc ego divino constrictus afflatu, Hierosolymam proficiscor, quid illic mihi sit eventurum ignorans.

23 nisi quod spiritus sanctus oppidatim monet, vincula me & calamitates manere.

24 Sed nihil pensi habeo, neque tanti vitam meam facio, dum cursum meum cum lætitia, & assignatum mihi à Domino Jesu munus absolvam: hoc est, divinæ gratiæ Evangelium testificer.

25 Et nunc hoc quidem scio: nemo me vestrûm, quos inter divinum regnum prædicans versatus sum, præsentem posthac videbit.

26 Itaque contestor vos hodierno die, me ab omnium pernicie insontem esse,

27 Nihil enim parsi. omne vobis Dei declarare consilium.

28 Quamobrem cavete & vobis & toti ovili, cui vos sanctus spiritus præposuit custodes, ut Dei pascatis Ecclesiam, quam ipse suo sanguine comparavit.

29 Nam ego hoc compertum habeo, fore ut vos post discessum meum truces invadant lupi, qui gregi non parcant:

30 utque ex vobis ipsis existant homines qui perversè loquantur, quo discipulos ad se sequendos abducant.

31 Quare vigilate, recordantes me per triennium noctes & dies unumquemque cum lacrymis admonere non intermisisse.

32 In præsentia commendo vos, fratres, Deo, & sermoni ejus gratiæ: qui vos exædificare & inter sanctificatos omnes hæreditate donare potest.

33 Nullius argentum, aut aurum, aut vestem concupivi:

34 quin ipsi vos scitis, & meis & meorum usibus has ministrasse manus.

35 Omnia vobis ostendi, quòd ita laborantes oporteat infirmi subvenire: & Domini Jesu verba meminisse, qui dare quàm accipere, dixit esse beatius,

36 Hæc

36 Hæc locutus, positis genibus cum illis omnibus supplicavit.

37 Magnus autem fletus exortus est omnium: inque Pauli collum illapsi, eum deosculabantur.

38 eò maximè dolentes, quòd se posthac præsentem visuros negavisset. Deduxerunt autem eum ad navem.

CAPUT XXI.

Paulus Hierosolymam tendens, Cæsaræa Philippum evangelistam convenit, cujus etiam vincula prædicit Agabus. Hierosolymam cùm advenisset, templum ingressus comprehenditur à Judæis. Per Lysiam tribunum iisdem eripitur.

NOS postea quam ab eis avulsi solvimus, recto cursu venimus in Cöum. Sequenti die in Rhodum, & inde Patara:

2 navemque nacti, quæ in Phœnicem trajiceret, conscendimus, ac solvimus:

3 & detecta Cypro, eaque ad lævam relicta, navigavimus in Syriam, & Tyrum appulsi sumus (ibi enim navis expositura erat onus)

4 ac discipulos nacti, illic septem mansimus dies: qui quidem divinitus afflati, Paulum monebant, ne Hierosolymam ascenderet.

5 Postquam dies illos transegimus, profecti sumus, deducentibus nos omnibus una cum fœminis ac liberis, donec urbem egressi positis genibus in littore supplicavimus.

6 Ac postquam inter nos consalutavimus, nos navem conscendimus: illi domum reversi sunt.

7 Nos, expedita à Tyro navigatione, Ptolemaidem pervenimus, & salutatis fratribus, apud eos mansimus unum diem.

8 Postridie Paulus cum suis profectus, venit Cæsaream, & ingressi domum Philippi Evangelistæ, qui erat ex septem, mansimus apud eum.

9 Huic erant filiæ virgines quatuor quæ vaticinabantur.

10 Commorantibus autem nobis complures dies, descendit quidam ex Judæa vates, nomen Agabus,

11 qui nos aggressus, captoque Pauli cingulo, & colligatis suis manibus, ac pedibus dixit: Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus est hoc cingulum, sic colligabunt Hierosolymis Judæi, & in extraneorum manu tradent.

12 His auditis, nos & incolæ hortabamur ne Hierosolymam ascenderet.

13 Sed Paulus ita respondit: Quorsum ploratis, & animum meum angitis? Ego verò non solum colligari, sed etiam mori Hierosolymæ paratus sum pro nomine Domini Jesu.

14 Nos igitur, illo non obtemperante, destitimus, &, Fiat Domini voluntas, diximus.

15 Post eos dies, adornata profectione, Hierosolymam ascendere contendimus,

16 comitibus discipulorum quibusdam à Cæsarea, qui ducebant, apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, veterem discipulum.

17 Postquam Hierosolymam pervenimus, libenter nos excepere fratres,

18 Postridie ingressus est Paulus unà nobiscum ad Jacobum, adfueruntque seniores omnes:

19 quibus ille salutatis, narravit singulatim quæ fecisset Deus apud exteras nationes suo ministerio.

20 Quibus auditis, illi, actis Domino gratiis, Paulum sic alloquuntur: Vide frater, quam multa Judæorum millia sint, qui crediderunt, & omnes legis studiosi sunt.

21 De te autem auditione acceperunt, te à Mose deficiendum esse, docere omnes apud externas nationes Judæos, negantem eis esse circumciden dos liberos nec moribus vivendum.

22 Quid ergo est? Omnino oportet, ut conveniat multitudo: audient enim venisse te.

23 Hoc igitur facito, quod nos tibi dicemus. Sunt nobis homines quatuor, voto obstricti,

24 Hos assume, & cum eis lustrare, & apud eos sumptum facite, ut caput tondeant, intelligantque omnes eorum quæ de te audiverunt, nihil esse, sed te quoque sic te gerere, ut legi pareas.

25 Quod ad extraneos, qui crediderunt attinet, nos scripto ad eos decrevimus, nihil tale servandum eis esse, nisi ut deastris immolata, & sanguinem, & suffocata, & stuprum vitent.

26 Tum Paulus assumptis illis hominibus, sequenti die cum eis lustratus, intravit in fanum: & completos lustrationis dies nunciavit, donec oblatum est pro eorum unoquoque fertum.

27 Sed jam propemodum absolutis septem diebus, Asiatici Judæi eum in fano conspicati, vulgo omne confundere, & injectis ei manibus clamare:

28 Viri Israelitæ, succurri Hic est homo ille, qui con populum & legem, & hunc cum omnes ubique docet. Q etiam Græcos in fanum in duxit, & hunc locum profa vit.

29 Viderant enim Tro mum Ephesium in urbe cum quem in fanum à Paulo in ductum esse arbitrabantur,

30 Ita commota urbe & facto populi concursu, c tur Paulus, & extra fanum hitur, ac statim clauduntu res

31 Conantibus autem eu terficere, ascendit ad coh tribunum fama, totam Hie lyma n esse confusam:

32 qui confestim ascitis tibus ac centurionibus, in decurrit. Illi, viso tribun militibus, Paulum pulsare unt.

33 Tribunus accessit, eu comprehendit, ac duabus stringi catenis imperavi quisnam esset quidve com set sciscitatus est.

34 Sed cum aliis aliud i ba clamantibus, certum propter tumultum nequire sit eum in castra duci.

35 Ut ventum est ad g accidit, ut à militibus g Paulus: tanta erat turbæ v tia.

36 Sequebatur enim li multitudo, clamans: eum.

37 Et Paulus jam in introducendus, sic Tri alloquitur: Licétne mihi loqui? Et ille: Scisne G inquit.

38 Túne es Ægyptiu qui superioribus diebus c ta seditione, eduxit in so

rem illa sicariorum quatuor millia?

39 At Paulus? Ego homo sum Judæus Tarsensis, civis non obscuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui.

40 Cumque ille permisisset, Paulus stans in gradibus populo manu significavit, factoque alto silentio, Hebraico sermone orationem habuit his verbis:

CAPUT XXII.

Paulum rationem fidei suæ reddentem, aliquandiu Judæi audiunt. Illis verò clamantibus, virgis examinari jussus Romanum civem se esse declarat.

1 Omines, fratres & patres, audite meam hanc ad vos defensionem.

2 Hic illi eum Hebræa lingua verba facientem audientes, magis silentium præstiterunt,

3 Et ille: Ego inquit, homo Judæus sum, Tarsi in Cilicia natus, in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patriâ lege accuratè institutus, Dei cupidus, quemadmodum vos omnes estis hodie:

4 qui hanc institutionem sum æmulatus, insectatus, viros simul & mulieres constringendo & in carcerem condendo.

5 Testis est mihi pontifex & omnis natus universus, à quibus etiam & literas ad fratres acceperam & Damascum ibam, ut eos quoque qui illic essent, vinctos Hierosolymam adducerem ad supplicium.

6 Sed accidit, ut euntem me, & Damasco propinquantem, circa meridiem multa repente lux de cœlo circumfulserit:

7 & collapsus ad terram, vocem audiverim dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego respondi: Quis es, Domine: Atque ille: Ego sum Jesus Nazarenus, inquit, quem tu persequeris,

9 Qui autem mecum aderant, lucem aspexerunt illi quidem, & territi sunt: sed vocem non audiverunt alloquentis me.

10 Tum ego: Quid agam? Domine. Et Dominus: Surge, inquit, & proficiscere Damascum: illic tibi dicentur omnia, quæ tibi facienda esse statutum est.

11 Ego cùm præ lucis illius splendore non viderem, manu ductus à meis comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundùm legem pius, omnibus incolis Judæis probatus, venit ad me.

13 & astans mihi: Saule frater, inquit, aspice. Et ego eodem temporis vestigio eum aspexi.

14 Atque ille: Deus majorum nostrorum, inquit, te ad voluntatem suam cognoscendam destinavit: & ad justum videndum, vocemque ex ejus ore audiendam.

15 quoniam ei testis futurus es apud omnes homines eorum quæ & videris & audiveris.

16 Quocirca quid cunctaris? agedum, baptizare, & tua peccata elue, invocato nomine Domini.

17 Reverso autem mihi Hierosolymam, & in fano supplicanti, accidit, ut extra me ipsum raptus,

18 viderem eum mihi dicentem: Propera, & Hierosolyma celeriter exi: non enim admittent tuum de me testimonium.

19 Et ego: Domine, inquam, sciunt ipsi ut ego solitus sim in custodiam

custodiam dare, & per collegia verberare, eos qui tibi fidem haberent,

20 utque cum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, & in ejus necem consentirem, vestimenta custodiens eorum qui interficiebant.

21 At ille: Vade, inquit, nam ego te ad longinquas gentes legabo.

22 Ad hæc usque verba eum illi audiverunt, & hîc clamorem sustulerunt: Tolle istum ex terris, inquiunt: non enim convenit eum vivere.

23 Ita vociferantibus illis, & vestimenta jactantibus, ac pulverem in aerem jacientibus,

24 jussit eum tribunus in castra duci, & de eo loris quæstionem haberi imperavit, ut cognosceret quam ob causam illi sic ei acclamarent.

25 Sed dum ille loris eum constringit, Paulus eum qui aderat centurionem sic alloquitur: An hominem Romanum, eumque indemnatum, licet vobis verberare?

26 Hoc auditum, centurio tribuno nunciatum ivit. Vide, inquit, quid agas, nam hic homo Romanus est.

27 Tum eum aggressus tribunus: Dic mihi, inquit, ésne Romanus? Etiam, inquit ille.

28 Et tribunus: Ego magno precio istius civitatis jus redemi. Cui Paulus: At ego natus sum.

29 Hic statim eum omiserunt, qui erant de eo quæstionem habituri. Tribunus quoque territus est, cùm Romanum esse intellegeret, & eum colligasset.

30 Postero die volens certò scire, qua de re à Judæis accusaretur, solvit eum vinculis: & pontificibus unà cum toto eorum concilio venire jussis, Paulum deduxit, & apud eos statuit.

CAPUT XXIII.

Paulum causam dicentem Ananias percuti jubet. Dissensio inter ipsos accusatores oritur. Consolatur Deus Paulum. De Judæorum insidiis Tribunus certior factus, Paulum Felici præsidi mittendum curat.

ET Paulus in concilium intuens, Viri fratres, inquit, ego me ad hunc diem sic egi Deum gessi, ut optimè mihi conscius sim.

2 At pontifex Ananias, eis qui ei astabant, imperavit ut ejus os percuterent.

3 Tum Paulus: Percussurus est te Deus, inquit ei, paries incrustate. Ergo tu sedes, de me ex lege judices, & contra legem pulsari me jubes?

4 Hîc assistentes dixerunt Pontifici divino conviciaris?

5 Et Paulus: Nesciebam, fratres, inquit, esse Pontificem. Scriptum est enim: Principi populi tui ne maledicito.

6 Intelligens autem Paulus unam partem esse Sadducæorum, alteram Pharisæorum, vociferatus est in concilio: Viri fratres, ego Pharisæus sum, Pharisæi filius: speratæ resurrectionis mortuorum sum reus.

7 Hoc eo locuto, orta est Pharisæorum & Sadducæorum contentio, divisaque multitudo est.

8 Sadducæi enim resurrectionem, aut angelum, aut spiritum esse negant: at Pharisæi utrumque confitentur.

9 Hic exorto ingenti clamore surrexerunt Scribæ, qui erant Pharisaicarum partium, & pugnantes dixerunt: Nullum

hoc homine malum invenimus. Quod si eum ſpiritus eſt, aut angelus allocutus, ne pugnemus cum Domino.

10 Ita magna exorta contentione, veritus tribunus, ne Paulus ab illis diſcerperetur, juſſit exercitum deſcendere, eumque e medio illorum abreptum in caſtra ducere.

11 Proxima nocte aſtans ei Dominus dixit: Bono animo es Paule: ut enim de me Hieroſolymæ teſtificatus es, ſic tibi Romæ quoque teſtificandum eſt.

12 Deinde orta die conſpirarunt Judæi quidam, & ſeſe devoverunt, ſi vel cibum vel potionem caperent, quin Paulum interfeciſſent.

13 Erant autem plus quadraginta, qui hanc conjurationem fecerunt.

14 Qui Pontifices & Senatores adierunt hujuſmodi oratione convenerunt: Diris noſipſos egimus, ſi quid guſtaremus, quin Paulum occiderimus.

15 Quamobrem vos tribuno & concilio ſignificate, ut cras eum ad vos deducant, tanquam de eo cogniturus exactius. Nos verò, antequam ſiſtatur, parati ſimus eum perimere.

16 Has inſidias ſororis Pauli filius audivit, & venit in caſtra, & eò ingreſſus, rem Paulo retulit.

17 Et Paulus advocato uno centurione, ſic ei dixit: Hunc adoleſcentem ad tribunum deduc: habet enim quod ei referat.

18 Ille igitur eo aſſumpto, & ad tribunum ducto, ſic tribuno dixit: Paulus is qui eſt in vinculis, evocatum me rogavit, ut hunc adoleſcentem ad te adduxerem, habentem aliquid tibi quod dicat.

19 Et tribunus eo manu prehenſo, inque ſecretum ducto, percontatus eſt quid eſſet, quod ſibi nunciandum haberet.

20 Cui ille ſic retulit: Conſtituerunt Judæi rogare te, ut cras in concilium deducas Paulum, quaſi aliquid diligentius de eo interrogaturi.

21 Tu verò eis obſequi noli: nam inſidiantur ei ex eis homines ſupra quadraginta: qui ſeſe devoverunt, ſi vel comederent, vel biberent, quin eum interemiſſent. Et nunc parati tuum mandatum expectant.

22 Igitur tribunus adoleſcentem dimiſit, cum mandato, ne cui ea ſe tribuno declaraſſe diceret.

23 Deinde evocatos duos quoſdam centuriones alloquitur: Parate milites ducentos, qui Cæſaream proficiſcantur: item equites ſeptuaginta, & haſtatos ducentos, ad noctis horam tertiam:

24 adhibitis etiam jumentis, ut eò impoſitum Paulum ad Felicem prætorem perducant.

25 Scripſit autem epiſtolam, cujus exemplum eſt hoc:

26 CLAUDIUS LYSIAS præſtantiſſimo prætori Felici, ſalutem.

27 Hunc virum cùm Judæi comprehendiſſent, & interfecturi eſſent, ego cum exercitu ſuperveni, & eum eripui, ac Romanum eſſe didici.

28 Volens autem ſcire, quam ob cauſam illi eum accuſarent, deduxi eum in eorum concilium,

29 & de quæſtionibus legis eorum accuſari comperi, nec ullius criminis inſimulari, quod morte ſit aut vinculis dignum.

30 Cùm

30 Cùm autem esset indicatum mihi, fore ut Judæorum appeteretur insidiis, ad te continuò misi, & simul accusatoribus, ut contra eum apud te dicerent, præcepi. Vale.

31 Igitur milites, ut eis mandatum fuerat, assumptum Paulum noctu duxerunt Antipatridem.

32 Postridie siverunt equites cum eo proficisci, ipsi in castra reversi sunt.

33 Equites Cæsaream ingressi, epistola prætori tradita, Paulum quoque ei stiterunt.

34 Prætor ea lecta, sciscitatus ex qua esset provincia, ubi ex Cilicia audivit,

35 ita dixit: Audiam te, ubi tui quoque accusatores venerint: eumq; in Herodis prætorio jussit asservari.

CAPUT XXIV.

Tertullo accusante, Paulus pro se causam dicit. Præsidi & ejus uxori Christum annunciat. Speratam pecuniam cum frustra Felix expectasset, provincia decedens, vinctum Paulum relinquit

POst quinque dies descendit pontifex Ananias cum Senatoribus, & oratore Tertullo quodam, qui apud Prætorem contra Paulum comparuerunt:

2 quo vocato, Tertullus sic accusare ortus est:

3 Quòd multa pace per te fruimur, quodque tua providentia hæc natio rectè administratur, id semper & ubique approbamus, præstantissime Felix, & maximas agimus gratias.

4 Sed ne te diutius obtundam, quæso ut nos pro æquitate tua paucis audias.

5 Nos hominem nunc nacti pestilentem & seditiones omnibus toto orbe Judæis moventem ac sectæ Nazaræorum principem,

6 eò usque ut etiam fanum profanare conatus sit, comprehendimus, & ex lege nostra judicare voluimus.

7 Sed intervenit Lysias tribunus, qui eum magna vi ex manibus nostris abduxit,

8 jussitque, ut ejus accusatores apud te adessent: ex quo poteris, si quæres, certior fieri de omnibus his, quibus nos eum accusamus.

9 Ad hæc assenserunt etiam Judæi hæc sic se habere dicentes.

10 Tum Paulus, cùm ei prætor annuisset ut diceret, respondit in hanc sententiam: Quòd te multos jam annos huic genti jus dicere scio, equidem eo confidentius pro me dico.

11 Quod tu intelligere possis me, non plures duodecim completisse dies, ex quo Hierosolymam ad Deum adorandum ascendi.

12 Neque verò me in fano deprehenderunt cum aliquo colloquentem, aut vulgi seditionem facientem: nec in collegiis, neque per oppida:

13 nec me eorum possent convincere, de quibus accusant.

14 Illud autem apud te confiteor, me ut fert institutio, quam sectam dicunt, sic Deum colere patrium, & omnia credere, quæ in lege & vatibus scripta sunt:

15 ac in Deo spem habere (id quod isti ipsi quoque exspectant) resurrectionem fore mortuorum, tum justorum tum injustorum,

16 Atque equidem in eo me exerceo, ut intemerata conscientia, & apud Deum semper, & apud homines sim præditus.

17 Ver-

17 Veneram autem post annos complures, ut popularium meorum egestatem muneribus allevarem, & munera libarem:
18 cum me in fano lustratum offenderunt, nulla cum turba aut tumultu, quidam ex Asia Judæi,
19 quos apud te præstò esse accusareque docebat, si quid haberent contra me.
20 Aut etiam isti ipsi dicant, si quod deprehenderunt in me crimen, dum starem in concilio:
21 nisi fortè criminosa est hæc una vox, qua fic inter eos astans vociferatus sum:
22 De mortuorum resurrectione ego à vobis hodie reus agor.
23 His auditis, Felix amplius pronunciavit, eam institutionem satis perspectam habens: Cum descenderit Lysias tribunus, inquit, cognoscam de vestra causa,
24 præcepitque centurioni, ut asservaretur Paulus, & remissus haberetur, neque quisquam suorum ei ministrare aut adire prohiberetur.
25 Post aliquot dies advenit Felix cum Drusilla uxore sua quæ erat Judæa, & accersitum Paulum audivit de fide in Christum.
26 Ac eo de justitia, & continentia, & futuro judicio disserente, territus Felix, dixit, Inpræsentia, abi: ego tempus nactus, evocabo te
27 Accrebat eò, quòd pecuniam sibi à Paulo datum iri sperabat: ut eum solveret, Ideoque eum sæpius accersens, cum eo confabulabatur.
28 Peracto autem biennio, accepit successorem Felix Portium Festum. Itaque volens gratum facere Judæis, Paulum vinctum reliquit.

CAPUT XXV.

Festus succedens, jubet Paulum adduci. Paulus Cæsarem appellat, Festus Agrippa regi negocium Pauli exponit, eundemque illi sistit, ut causam cognoscat.

1 Festus provinciam ingressus, post triduum Cæsarea Hierosolymam ascendit:
2 seque apud eum stiterunt Pontifex, & Judæorum primi, contra Paulum:
3 contra quem à Festo beneficii loco postulabant, ut eum Hierosolymam accerseret: in animo habentes, eum in via per insidias occidere.
4 Festus respondit, Paulum Cæsareæ asservari, se verò brevi profecturum.
5 Quapropter qui vestrûm possunt, inquit, simul descendant: & si quid in hoc homine criminis est, accusent.
6 Deinde postquam apud eos non plus decem dies egit, Cæsaream descendit: & postridie pro tribunali sedens Paulum jussit adduci.
7 Qui postquam advenit, circumsteterunt, qui Hierosolymis descenderant Judæi, multa & atrocia Paulo crimina impingentes, quæ demonstrare non poterant:
8 illo se nec in Judæorum legem, nec in fanum, nec in Cæsarem quicquam peccasse defendente.
9 Festus autem volens Judæis gratificari, dixit Paulo: Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his causam apud me dicere?
10 At Paulus: Ad Cæsaris tribunal, inquit, asto, ubi me causam dicere decet. Judæis nullam feci injuriam, ut tu pulchrè scis,
11 Nam

11 Nam si sum nocens, & aliquid morte dignum commisi, quò minus moriar non recuso. Sin nihil eorum est de quibus hi me accusant, nemo me eis condonare potest. Cæsarem appello.

12 Tum Festus cum concilio collocutus, respondit: Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis.

13 Deinde præteritis aliquot diebus, Agrippa rex, & Berenice, Cæsaream venerunt, salutaturi Festum.

14 Qui dum ibi complures morantur dies, Festus regi negotium Pauli expositit. Est vir quidam, inquit, à Felice relictus in vinculis.

15 de quo me, postquam Hierosolymam veni, compellarunt Pontifices senatoresque Judæorum, eum poscentes ad supplicium.

16 Quibus ego respondi non esse Romanis morem, hominem ullum ad necem condonare, priusquam reus præsentes habuerit accusatores, & locum sui contra crimination defendendi obtinuerit.

17 cùm igitur illi huc convenissent, ego nulla interposita mora postridie pro tribunali sedi, & hominem adduci imperavi.

18 Cui cùm præsto essent accusatores, nullum crimen inferebant, cujusmodi ego opinatus eram.

19 sed quæstiones quasdam de superstitione sua contra eum habebant, & de quodam Jesu mortuo, quem Paulus vivere dicebat.

20 Ego de hujusmodi quæstione dubitans, quæsivi an Hierosolymam proficisci vellet, & illic de his causam dicere.

21 Sed Paulus ut ad Augusti cognitionem servaretur, appellavit. Et ego jussi ut servaretur, donec eum mittam ad Cæsarem.

22 Tum Agrippa ita Festum dixit: Vellem ego quoque hominem audire. Et ille: Cras, inquit, audies eum.

23 Igitur postridie Agrippa & Berenice multo cum apparatu veniunt, & in auditorium introrant, unà cum tribunis & excellentibus in civitate viris. Festus, adducto jussu ejus Paulo sic locutus est:

24 Agrippa rex, & omnes viri qui apud nos adestis, videtis hunc, de quo me omnis Judæorum multitudo & Hierosolymis & hìc interpellavit, vociferans eum vivere amplius non debere.

25 Ego cùm eum nihil capitale admisisse comperissem, ipse ad Augustum provocasset, mittere statui:

26 tametsi quid certum de eo scribam ad Dominum non habeo. Ea de causa produxi eum ad vos & maximè ad te, rex Agrippa, ut, re disquisita, habeam quod scribam.

27 Absurdum enim mihi videtur, mittere vinctum, nec quæ ei crimina imponantur, significare.

CAPUT XXVI.

Paulus coram Agrippa, vitam actam à juventute, vocationemque suam, tanta autoritate exponit, ut etiam Regis animum nonnihil flecteret, sed re infecta discedunt proceres.

HIC Paulum sic alloqui Agrippa: Liberum tibi pro te ipso dicere. Tum Paulus, porrecta manu, seipsum defendit:

2 Quòd omnia de quibus Judæis postulor, hodie sum apud te, rex Agrippa, defensu-

3

3 qui sis omnium Judaicarum
consuetudinum, ac controver-
arum vel in primis peritus,
quidem beatum me duco.
eamobrem oro te, ut me æquo
nimo audias.

4 Ac meam quidem ab ineunte
tæ vitam, quæ ab initio Hie-
olymis inter meos populares
ta est, norunt omnes Judæi,

5 jam diu scientes (modò ve-
m fateri) me exactissima reli-
nis nostræ secta vixisse Pha-
æum.

6 Et nunc sto reus speratæ
resentationis eorum quæ ma-
ibus nostris à Deo promissa
t:

7 quò quidem se perventuras
odecim tribus nostræ, Deum
ctes dieſque assiduè colendo,
rant. De hac spe accusor,
Agrippa, à Judæis.

8 Itane verò incredibile apud
Judicatur, mortuos à Deo
itari?

9 Equidem statueram multa
contra Jesu Nazareni nomen
ficienda.

10 Itaque feci Hierosolymis,
olosque sanctorum ego in cu-
dias inclusi, accepta à Pontifi-
us potestate, & interficien-
os mea sententia damnavi.

11 Quin eos per omnia colle-
rmentis sæpè cogebam im-
loqui: jamque immodicè in
furens, persequebar etiam ad
eras urbes.

12 Ac aliquando proficiscens
Damascum, cum potestate &
curatione à Pontificibus ac-
pta,

13 die medio, rex, in itinere
de cœlo Solis splendore
us lumen, quod me meos-
comites circumfulsit.

14 Ac nobis omnibus ad ter-
collapsis, vocem audivi af-
fantem me, & Hebræo sermone
dicentem, Saule, Saule, quid me
persequeris? Durum tibi fuerit
contra stimulos calcitrare.

15 Tum ego: Quis es, in-
quam, Domine? Et ille Ego
sum Jesus, quem tu persequeris.

16 Verùm surge, & consiste
in pedes. Nam eò tibi apparui,
ut te & ministrum & testem
constituam eorum quæque vide-
ris, quæque tibi demonstrabo,

17 vindicando te à populo
& gentibus, ad quos nunc te
mitto,

18 ad eorum oculos aperien-
dos: ut ex tenebris in lucem,
& ex Satanæ potestate ad De-
um se convertant, & ita pecca-
torum veniam, & eandem cum
eis sortem consequantur, qui
fide mihi habenda sancti facti
fuerint.

19 Nec ego, rex Agrippa,
cœlesti visioni non fui dicto
audiens:

20 quin primum eis, qui Da-
masci erant, & Hierosolymis,
perque omnem Judææ agrum,
necnon ipsis extraneis denunci-
arem, ut vitam corrigerent, &
ad Deum se converterent, ac
vitæ correctione digna face-
rent.

21 His de causis Judæi me in
fano comprehensum conabantur
interficere.

22 Sed divino præsidio ad
hunc usque diem steti, infimos
juxta ac summos commonefaci-
ens, neque quicquam extra ea
dicens, quæ tum cæteri vates,
tum Moses, futura antè denun-
ciarunt:

23 videlicet supplicio affici-
endum Christum, primumque
ex mortuis in vitam revocatum,
lucem populo & gentibus nun-
ciaturum.

24 Hæc

24 Hæc eo defendente, Feſtus magna voce dixit: Inſanis, Paule: nimiæ te literæ ad inſaniam redigunt.

25 At ille: Non inſanio, inquit, præſtantiſſime Feſte, ſed vera & ſana verba profero.

26 Scit hæc rex, ad quem eò confidentius loquor, quòd eum nihil horum latere perſuaſum habeo, Nec enim hoc in angulo geſtum eſt.

27 Credis, rex Agrippa, vatibus? Credis, ſcio.

28 Et Agrippa Paulo: Propemodum mihi perſuades, ut Chriſtianus fiam.

29 Et Paulus: Deum precor, inquit, ut & propemodum & planè non ſolum tu, ſed etiam omnes qui me audiunt, hodie tales fiant, qualis ego ſum, exceptis his vinculis.

30 Hæc eo locuto, ſurrexit rex & prætor, & Bernice, & eorum aſſeſſores:

31 & digreſſi loquebantur inter ſeſe, eum hominem nihil morte aut vinculis dignum facere.

32 Agrippa verò Feſto dixit, eum hominem abſolvi poſſe, niſi Cæſarem appellaſſet.

CAPUT XXVII.

Paulo periculoſam navigationem prænonenti non creditur, dia ventis undique jactati, naufragium faciunt: omnes tamen ſalvi in terram evadunt.

UT autem nos in Italiam navigare decretum eſt, traditus eſt Paulus, & alii quidam vincti duo centurioni nomine Julio, cohortis Auguſtæ:

2 Et conſenſa nave Adramyttina, ſecundum Aſiæ loca navigaturi ſolvimus, comitante nos Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi,

3 Poſtridie ad Sidonem appſumus: & Julius Paulo humuſus, permiſit ei amicos adire, ejus curam gererent.

4 Inde poſtquam ſolvi ſuſtet Cyprum navigavimus, erant venti contrarii.

5 ac navigato Cilicio, Phylioque pelago, Lyciæ Myappulimus.

6 & ibi nactus centurio vem Alexandrinam, quæ Italiam navigaret, eò nos poſuit.

7 Poſtquam autem compbus diebus tarde naviga ægrè in eum locum qui eſt cundum Cnidum, venidi obſtante nobis vento, ſi Cretam ſecundum Sumonam vigavimus:

8 eamque ægrè præterlati nimus in quendam locum no Pulchros portus, prope quem erat Laſæa.

9 Jam verò ſatis multo pore tranſacto, cùm eſſet periculoſa navigario, quòd quillitas præterieſſet, mo Paulus eos hujuſmodi verbis

10 Viri, video cum det to, gravique non ſolùm & navigii, verumetiam nevitæ jactura, fore navinem

11 At centurio magis gratori, & naviculario, Pauli dictis obtemperabat.

12 Ac quòd erat portus hyberna patùm accommopleriique conſilium ceperunt, quoque ſolvere, ſi forte poin Phœnicem appulſi hyberqui portus eſt Cretæ, ſpectan Africum, & ad Corum.

13 Itaque aſpirante Aarbitrati ſe propoſitum aſſeſolverunt, & propius Cpræterferebantur.

14 V

14 Vtùm haud multò pòst in eum procellosus ventus impegit, qui Euro-aquilo vocatur.

15 Ità cùm correptum navigium contra ventum tendere non posset, cessimus, atque ita ferebamur.

16 Cumque subter parvam quandam insulam, nomine Claudam, cursum tenuissemus, vix scapham tenere potuimus.

17 qua subducta, adjumentis utebantur succingentes navem: ac ne in Syrtim inciderent metuentes, demissa scapha sic ferebantur.

18 Sed quia vehementi tempestate jactabamur, altera die jactura facta est:

19 tertio die nos nostris manibus armamenta navis ejicimus.

20 Vtùm neque Sole neque stellis complures jam dies apparentibus, & tempestate non mediocri incumbente, cæterò spes omnis salutis nostræ sublata erat.

21 Cùm autem multa esset abstinentia, Paulus in eorum medio stans, sic locutus est: Decebat quidem, ô viri obtemperantes mihi, à Creta non solvere, & hoc detrimentum damnumque lucrari:

22 Nunc tamen moneo vos, ut bono sitis animo: nam nullius nostrûm vitæ jactura fiet, sed tantùm navigii.

23 Astitit enim mihi hac nocte Dei, cujus sum, quemque colo, angelus,

24 & ita dixit: Ne metue, Paule, ad Cæsarem te stisti oportet: ecce jam sciro, tibi Deum omnes eos navigantes condonasse.

25 Quamobrem bono este animo, viri: confido enim Deo, quia fore quomodo mihi promissum est.

26 Oportet autem nos in aliquam insulam ejici.

27 Deinde ubi quartadecima nox venit, cùm in Adria agitaremur, sub noctem mediam nautæ, quòd se alicui terræ propinquare suspicabantur,

28 demisso perpendiculo nautico, invenerunt ulnas viginti. Deinde paululum progressi, & iterum conati, invenerunt ulnas quindecim:

29 ac ne in aspera loca inciderent veriti, jactis de puppi quatuor anchoris, optabant oriri diem.

30 Sed cum nautæ ex navi effugere conarentur, & scapham in mare demisissent, quasi qui ex prora anchoras extensuri essent,

31 Paulus centurioni & militibus dixit: Nisi hi manserint in navi, vos evadere non poteritis.

32 Tum milites scaphæ funes abscinderunt, eamque delabi siverunt.

33 Interea dum dies appetit, Paulus omnes, ut cibum caperent, cohortabatur: Hic decimusquartus dies agitur, inquit, cùm expectantes jejuni permanetis, nihilque sumpsistis:

34 Itaque vos ut cibum capiatis exhortor. Hoc enim ad vestram salutem pertinet. Nam nullius vestrûm vel pilus ex capite cadet.

35 His dictis sumptum panem, actis in omnium conspectu Deo gratiis, fregit, ac comedere cœpit.

36 Tum omnes alacres redditi, ipsi quoque cibum ceperunt.

37 Eramus autem in navi capita in summa ducenta septuaginta sex,

38 Deinde

38 Deinde cibo ſatiati, navem exonerarunt, jacto in mare frumento.

39 Orta die, terram non agnoſcebant: ſed ſinum quendam animadvertebant, qui littus habebat, in quod cogitabant ſi fieri poſſet, navem appellere.

40 Itaque detractas anchoras permiſerunt in mare, ſimulque laxatis gubernaculorum ſcalmis, & ſublato ad flatum velo, tendebant ad littus.

41 Sed in locum bimarem delati navem illiſerunt, ita ut affixa prora maneret immobilis, puppis undarum vi ſolveretur.

42 Militum autem conſilium fuit, ut vinctos occiderent, ne quis enatando effugeret.

43 Sed centurio Paulum ſervare volens, eos illo conſilio prohibuit: juſſitque ut qui nare poſſent, primi ſe jacerent, & ad terram evaderent:

44 cæteri partim in tabulis, partim in quavis re ex navi. Atque ita factum eſt, ut omnes in terram evaderent incolumes.

CAPUT XXVIII.

Barbarorum humanitas erga naufragos. Paulus viperam manu tollit illæſus, Publium & alios ſanat. Melita ſolventes Romam perveniunt. Paulus Judæis cauſam ſuam exponit: Jeſum docet biennio.

ELapſi autem, tum demum intellexerunt, inſulam Melitam vocari.

2 Barbari verò non vulgari humanitate erga nos uſi ſunt. Nam accenſo igne, nos omnes juverunt, propter inſtantem pluviam, & propter frigus.

3 Cùm Paulus autem multum ſarmentorum collegiſſet, ac igni impoſuiſſet, vipera propter calorem egreſſa, ejus manum invaſit,

4 Et barbari, ut pendentem de ejus manu beſtiam viderunt, dicebant inter ſe: Omnino homicida eſt hic homo, quem cum mari ſervatum, fas vivere non finit.

5 At ille, excuſſa in ignem beſtia, nihil mali paſſus eſt:

6 illis futurum expectantibus ut arderet, aut ſubitò mortuus concideret. Sed poſtquam diu tius expectantes, nihil inconmodi ei vident accidere, mutato dicebant, eſſe Deum.

7 Erant iis in locis prædia primo inſulæ, nomine Publio, qui nos acceptos triduum benigne tractavit hoſpitio.

8 Accidit autem, ut Publii pater febribus & torminibus laborans decumberet: ad quem ingreſſus Paulus, ac compreſtus, impoſitis illi manibus, eum ſanavit.

9 Quo facto, cæteri quoque qui morbis in inſula tenebantur accedebant, ac curabantur:

10 qui nos etiam multis honoribus proſecuti ſunt, & navigantibus neceſſaria ſubminiſtrarunt.

11 Poſt tres menſes ſolvimus in navi Alexandrina, quæ in ea inſula hyemaverat, inſigni Caſtoribus:

12 & Syracuſis appulſi, ibi manſimus triduum.

13 Inde circuitu pervenimus Regium: & poſt unum diem orto Auſtro, altero die venimus Puteolos.

14 Ubi fratres nacti, exhorti ſumus, ut apud eos manerimus ſeptem dies, & ita Romam contendimus.

15 Unde fratres, cùm de nobis audiviſſent, nobis obviam prodierunt uſque ad Appium forum, & tres tabernas. Quos

...is, Paulus, actis Deo gratiis, quibus ille differebat, divinum regnum testificans, & eis de Jesu, ex Mosis lege, & vatibus, à mane ad vesperam persuadere conans.

...mpsit fiduciam.

16 Postquam Romam veni-...a, centurio vinctos præfecto ...storum tradidit. Paulo au-...m permissum est ut solus ...m custode suo milite mane-...et.

17 Post triduum convocavit ...ulos Judæorum primos, eosque ...bquam convenerunt, sic allocu-...s est: Viri fratres, ego quam-...n nihil contra populum, patriósve ...ras feciſſem, vinctus Hieroſo-...is traditus ſum in Romanorum ...anus,

18 qui me examinatum vole-...nt absolvere, quod nullum in ...e foret capitale crimen.

19 Sed contradicentibus Ju-...is, coactus ſum appellare Cæ-...rem, non ut qui aliquid ha-...rem, quod populares meos ...ſarem.

20 Hanc igitur ob cauſam vos ...rocavi ut viderem & alloque-...r. Nam causâ ſpei Iſraelita-...e, hac catena circundatus ...o:

21 Et illi: Nos quidem, in-...ſimus, neque literas de te ac-...epimus ex Judæa, neque fra-...er quiſquam advenit, qui ali-...d ſiniſtrum de te nunciaverit, ...ve dixerit.

22 Cæterùm vellemus ex te ...audire, quæ ſentias. Nam de ...hæreſi quidem ſecta notum eſt nobis, ...quia ubique contradicitur.

23 Ac dicto ei die, venerunt ...ad eum in hoſpitium plures

24 At aliis quidem orationi perſuadebatur, alii non credebant:

25 cumque inter ſeſe diſcordes eſſent, diſcedebant, Paulo unum verbum locuto, videlicet: Rectè allocutus eſt Spiritus ſanctus, per Eſaiam vatem, majores noſtros,

26 dum ait: Adi populum iſtum, & dicito: Audietis quidem, ſed non intelligetis: & aſpicietis, ſed non perſpicietis.

27 Torpet enim animus iſtius populi, & auribus obtusè audiunt, & occluſos habent oculos, ne oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligant, ac mutentur, atque ita eos ego ſanem.

28 Quapropter hoc vobis notum eſto, miſſam extraneis eſſe divinam ſalutem, qui etiam audient.

29 His ab eo dictis, abierunt Judæi, multam habentes inter ſeſe contentionem.

30 Manſit autem Paulus totum biennium in conducto privatim, atque omnes admittebat, qui eum adibant,

31 divinum regnum publicans, & de Domino Jeſu Chriſto ſumma cum libertate, ſine impedimento docens.

PAULI

PAULI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAPUT I.

Ab Apostolatus sui approbatione exorsus, Evangelii commendationem subnectit, per quod Deus virtutem suam exerit servandis Fide hominibus, impia ingratitudinis reis: in quos ira Dei meritò effusa colligitur, quòd laxatis habenis in omne scelus passim ferantur.

PAULUS JESU CHRISTI servus, vocatus Apostolus ad Evangelium Dei segregatos,

2 quod ante promiserat per vates suos in sacris literis,

3 de filio suo, orto ex Davidis semine, quod ad carnem attinet:

4 definito Dei filio cum potentia, secundum spiritum sanctificum, dum ex mortuis resurgit Jesus Christus Dominus noster:

5 per quem gratiam sumus & Apostolatum adepti, ut obediatur fidei ob ejus nomen apud omnes gentes,

6 in quibus vos quoque estis vocati Jesu Christi.

7 Omnibus, qui Romæ estis, Deo charis, vocatis, sanctis, gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

8 Primùm, ago Deo meo gratias per Jesum Christum de vobis omnibus, quod vestra fides toto orbe divulgatur.

9 Testis enim mihi Deus est (quem ex animo in ejus filii Evangelio colo) me sine intermissione mentionem vestri facere semper in meis supplicationibus,

10 precantem ut (quod Dei voluntate fiat) tandem aliquando commoditatem adipiscar itineris, ad vos visendos.

11 Cupio enim videre vos, ut divinum aliquod beneficium vobis communicem, vestri confirmandi gratia?

12 hoc est, ut una apud vos recreemur per utrorumque fidem, vestram & meam.

13 Nolo enim vos ignorare, fratres, me sæpe statuisse adire vos (sed hactenus prohibitus sum) ut profectum aliquem apud vos quoque faciam, quemadmodum apud cæteras nationes.

14 Græcis juxtà ac barbaris, doctis ac imperitis debeo.

15 Ita quod in me est paratus sum, vos quoque qui Romæ estis, Evangelio instituere.

16 Nec enim me pudet Evangelii Christi: quippe quòd sit divina potentia, salutaris omni fidenti cùm Græco tum Judæo.

17 Nam per id divina justitia exeritur, perpetuanda fide, quemadmodum scriptum est: Justus autem fide vivet.

18 Exeritur enim ira Dei de cœlo in omnem impietatem & injustitiam hominum veritatem injustè supprimentium.

19 Nam

19 Nam quod Dei cognoſci
eſt, id apud eos manifeſtum
, utpote cum Deus eis pate-
erit.
20 Etenim quæ ejus ſunt in-
ſibilia, cujuſmodi eſt ejus
piterna potentia atque di-
as, ea ex mundi opificio, dum
ſpiciuntur per opera, perſpi-
ur: ut ſint inexcuſabiles,
21 quoniam cognito Deo, non
dignam Deo gloriam gratiam-
tribuerunt: ſed vanis cogi-
nibus uſi ſunt, caligavitque
m inſipiens animus:
22 ſapientes ſe profeſſi, ſtul-
præſtiterunt:
23 & immortalis Dei gloriam
imagines ſimiles hominis
talis, & volucrum, & qua-
pedum, & ſerpentium tranſ-
erunt.
24 Quare Deus eos permiſit
ni ſui cupiditatibus, in tan-
impuritatem, ut ipſi ſua cor-
in ſeſe deturpent:
25 quòd Dei veritatem in
nem tranſtulerint, & res
as ſupra creatorem venera-
luerint, qui eſt laudandus
ſempiternum: Etiam.
26 Hanc ob rem permiſit eos
in turpes libidines, ut
m fœminæ mutaverint uſum
uralem in non naturalem:
27 ſimiliterque mares, omiſſo
inæ uſu naturali, exarde
mutua libidine, mares cum
ibus obſcœna perpetrantes,
e ita dignam errore ſuo
edem in ſe accipientes.
28 Ac quemadmodum Dei
itione non probè uſi ſunt,
ermiſit eos Deus in impro-
mentem, ita ut nefaria fa-
ent,
29 pleni omnis injuſtitiæ, ſtu-
perverſitatis, avaritiæ, mali-
referti invidiæ, cæde, jur-
gio, fraudulentia, nequitia:
30 ſuſurrones, maledici, Dei
oſores, contumelioſi, ſuperbi,
arrogantes, malorum inventores,
contumaces erga parentes,
31 Inſipientes, inſociabiles,
inhumani, perfidioſi, immiſeri-
cordes:
32 qui cùm id eſſe divinum
jus cognoſcant, ut qui talia fa-
ciunt, morte digni ſunt, non
ſolùm ea faciunt, ſed etiam fa-
cientibus aſſentiuntur.

CAPUT II.

Omnes ad tribunal Dei ſiſtit. Gentibus excuſationem ab ignorantia præcidit. Urget Judæos à lege ſcripta in qua gloriabantur, æquatque eos inter ſe.

ITaque inexcuſabilis es, ô homo, quicunque damnas: nam eo ipſo quod alterum damnas, teipſum condemnas, cùm facis eadem tu qui damnas.

2 Scimus autem, ſeverum Dei judicium in eos futurum, qui talia faciunt.

3 An verò hoc putas, homo tu (qui eos damnas qui talia faciunt, & facis eadem) te Dei judicium evaſurum:

4 An divitem ejus benignitatem & facilitatem, ac lenitudinem contemnis? ignorans te Dei benignitate ad ſanitatem invitari?

5 Tu verò, quæ tua eſt duritas, & deploratus animus, congeris ipſe tibi ſupplicium in ſupplicii diem, & repreſentationis juſti Dei judicii,

6 qui ſuis cuique factis digna ſolvet:

7 hoc eſt, iis qui in rectè factis perſeverantes, gloriam, honoremque & immortalitatem quærunt, vitam ſempiternam:

8 contentioſis autem, & in veritatem contumacibus, injuſtitiæ

ſtitiæ verò obedientibus, imminet iræ & pœna.

9 calamitas & anguſtia, omni hominis animæ pravè agentis, cùm Græci, tum Judæi.

10 Gloria vero, & honos, & pax omni rectè facienti cùm Græco tum Judæo.

11 Nullum eſt enim apud Deum perſonarum diſcrimen:

12 nam quicunque ſine lege peccaverint, ſine lege etiam peribunt: item quicunque cum lege peccaverint, per legem damnabuntur.

13 Non enim legis auditores erunt apud Deum inſontes, ſed legis executores erunt inſontes.

14 Cùm enim exterarum nationum homines, legem non habentes, natura legitima faciant, ii legem non habentes, ipſi ſibi lex ſunt:

15 qui quidem oſtendant legis opus in ſuis animis inſcriptum: id quod teſtabitur eorum conſcientia: & utrorumque cogitationes eos vel accuſabunt, vel defendent,

16 quo die judicabit Deus arcana hominum, ex evangelio meo, per Jeſum Chriſtum.

17 En tu Judæus nomineris: & in lege acquieſcis, ac de Deo gloriaris,

18 & ejus voluntatem cognoſcis, & præſtabilia approbas, inſtructus lege:

19 tibique perſuades, te cœcorum eſſe ducem, lumen eorum qui ſunt in tenebris,

20 imprudentum præceptorem, imperitorum magiſtrum, qui veram legis cognitionem præ te feras.

21 Ergo qui alterum doces, teipſum non doces? qui prædicas non eſſe furandum, furaris?

22 qui adulterandum negas, adulteras? qui deaſtros deteſteris, ſacrilegium committis?

23 qui in lege gloriaris, contra legem committendo Deum dedecoras?

24 Per vos enim malè audit Dei nomen apud exteras nationes, quemadmodum ſcriptum eſt.

25 Nam ita demum prodeſt circumciſio, ſi legi pareas. Si contra legem committas, tua circumciſio in præputium abiit.

26 Quòd ſi præputiatus legis inſtituta conſervat, nimirum ejus præputium pro circumciſione habebitur:

27 damnabitque, qui naturâ præputiatus legem exequitur, qui literam & circumciſionem habens, contra legem facis.

28 Non enim is Judæus eſt, qui manifeſtò eſt: nec ea circumciſio eſt, quæ manifeſtò in carne eſt:

29 ſed is Judæus eſt, qui occultè eſt: & ea circumciſio eſt, quæ cordis eſt, ſpiritu, non litera, cujus Judæi laus non ab hominibus eſt, ſed à Deo.

CAPUT III.

Concedit Judæis aliquam excedere prærogativam, ſed quæ nitus in Dei miſericordia ſit. Judæos ac Gentes æque peccatores, autoritate Scriptu confirmat: uſumque legis ſtrans, Fide nos juſtificari git.

QUÆNAM eſt ergo Judæi præſtantia? aut quæ circumciſionis utilitas?

2 Multa omnino. Primùm quòd eis credita ſunt oracula divina.

3 Quid enim, ſi diffiderent nonnulli? Num eorum diffidentia Dei fidem abolebit?

4 Abſit. Quin ſit Deus ver

& omnis homo mendax quem-
admodum literis proditum eſt :
Ut ſis æquus in tuis dictis, &
uſam obtineas.

5 Sed ſi injuſtitia noſtra Dei
ſtitiam commendat, quid di-
emus ? Num Deus injuſtus eſt
ui ſupplicium irroget ? Huma-
o more loquor.

6 Abſit. Alioquin quomodo
redderet Deus mundo ?

7 Verùm ſi Dei veritas mea
ſtrate amplificatur, ad ejus
riam, cur ego tandem ut no-
damnor ?

8 Quin potius faciamus mala,
veniant bona. Sic enim ma-
de nobis dicitur, & ſic aiunt
dam dicere nos, qui meritò
mnandi ſunt.

9 Quid ergo ? antecellimus ?
quaquam. Convicimus enim,
Judæos, & Græcos omnes
ato ſubeſſe,

10 quemadmodum eſt in li-
is: Non eſt juſtus, ne unus
dem :

11 Non eſt qui ſapiat, non
qui Deo ſtudeat.

12 Omnes pariter deflectunt,
namque ſunt : non eſt qui
faciat, non eſt, ne unus
dem :

13 Sepulchrum patens eorum
ur eſt, linguis ſuis ad dolum
tur: aſpidum virus habent
biis

14 Eorum os execratione
rulentiaque plenum eſt,

15 pedes ad fundendum ſan-
em veloces :

16 exitium & calamitas eſt
orum viis,

17 & viam pacis neſciunt,

18 Non habent ſibi propoſi-
Dei metum.

19 Scimus autem quæcunque
icit, iis loqui, qui ſunt in
ut omne os obmuteſcat,
obnoxiuſque fiat totus orbis
Deo,

20 quòd per legis opera
mortalium nemo juſtus fiet apud
eum. Nam ex lege oritur agnitio
peccati.

21 Nunc abſque lege divina
juſtitia patefacta eſt, à lege à
vatibus teſtata :

22 divina, inquam, juſtitia,
quam fide Jeſu Chriſto habenda
conſequantur & obtineant om-
nes fidentes. Non enim eſt
diſcrimen ullum : nam omnes
peccaverunt, divinaque gloria
carent,

23 juſtificandi gratis, ejus
beneficio, per liberationem quæ
fit in Chriſto Jeſu :

24 quem propoſuit Deus pla-
camentum, per fidem in ejus
ſanguine collocandam, ad de-
monſtrationem juſtitiæ Dei, qui
pro ſua facilitate præteritis
peccatis veniam det,

25 ut hoc tempore ſuam ju-
ſtitiam demonſtret : ut ſit ipſe
& juſtus, & qui Jeſu fidem ha-
bentes juſtificet,

26 Ubi eſt ergo gloriatio ?
Excluſa eſt. Qua lege ? operum ?
Non, ſed fidei lege.

27 Cenſemus ergo fide juſti-
ficari hominem, abſque legis
operibus.

28 An Judæorum ſolum Deus
eſt ? an non etiam extraneorum ?
Eſt etiam extraneorum :

29 quandoquidem unus Deus
eſt, qui & circumciſionem fide, &
præputium per fidem juſtificet.

30 Ergo legem abrogamus
per fidem ? Abſit : imò legem
ſtabilimus.

CAPUT IV.

Quod ante dixit de fide exemplo Abrahæ, Scripturæ teſtimonio comprobat ; & decies Imputationis vocem inculcat hoc capite.

QUid ergo dicemus Abrahamum noſtrum (quod ad humanam naturam attinet) parentem, conſecutum eſſe?

2 Si enim Abrahamus operibus juſtificatus eſt, habet quod glorietur, ſed non apud Deum,

3 Verùm quid dicunt literæ? Credidit autem Abrahamus Deo, id quod ei juſtitiæ ductum eſt.

4 In operante quidem merces, non gratiæ, ſed debiti locum habet,

5 At non operanti, ſed in eum credenti, qui ſontem juſtificat, ejus fides juſtitiæ ducitur:

6 quemadmodum David quoque hominis beatitatem in eo ſtatuit, ſi ei Deus juſtitiam tribuat ſine operibus.

7 Beati quorum remiſſa delicta, quorum obducta ſunt peccata.

8 Beatus homo cui non imputat Deus peccatum.

9 Hæc igitur beatitudo in circumciſionémne cadit, an potiùs in præputium? Dicimus enim, fidem in Abrahamo habitam eſſe pro juſtitia:

10 quomodo igitur habitam? cùm in circumciſione eſſet, an cùm in præputio? Non in circumciſione, ſed in præputio:

11 ac circumciſionis notam accepit, quæ ſigillum eſſet juſtitiæ fidei, quæ fides fuit in præputio, ut pater eſſet omnium fidentium, ſive præputiatorum (ut eis quoque juſtitia duceretur) ſive circumciſorum,

12 pater eſſet, inquam, non iis ſolum qui eſſent à circumciſione, verumetiam gradientibus per fidei veſtigia, quam parens noſter Abrahamus habuit in præputio.

13 Non enim per legem promiſſum eſt Abrahamo, aut ejus poſteritati, orbis hæredem fore, ſed per fidei juſtitiam.

14 Nam ſi qui à lege ſunt hæredes ſunt, vana fides eſt, irrita promiſſio.

15 Lex enim pœnam parit. Siquidem ubi lex non eſt, nec delictum quidem.

16 Ergo per fidem id fit, ut gratuitum, quò rata ſit promiſſio omni poſteritati, non ſolæ quæ à lege, verumetiam quæ Abrahami fide ſit: qui noſtri omnium pater eſt,

17 (ut habetur ſcriptum: multarum gentium patrem eturus ſum) videlicet apud cui credidit Deum: qui mortuos vitam dat, & quæ non ſunt perinde ac ſi eſſent, vocat.

18 Qui Abrahamus contra ſpem ſpe credidit, fore ſe multarum patrem gentium, ut promiſſum: Sic erit tua poſteritas.

19 Itaque fide non infirmus non conſideravit ſuum corpus jam emortuum (qui propedum centenarius eſſet) aut ctam Saræ vulvam

20 verùm de Dei promiſſo non conſideravit diffidentia, ſed fide valuit, Deoque gloriam buit:

21 exploratum habens, quæ promiſiſſet etiam præſtare poſſe,

22 Itaque id ei juſtitiæ ctum eſt.

23 Non eſt autem ſcriptum propter eum ſolùm, ei ductum eſſe,

24 ſed etiam propter nos quibus futurum eſt ut ducatur credentibus in eum qui ſuſcitavit Dominum noſtrum ſuſcitavit mortuis:

25 qui Jeſus propter nostra

...ficatus traditus, propter noſtram ...ſtificationem revixit.

CAPUT V.

...mplificationibus illuſtrat juſtitiam Chriſti, quæ fide apprehenditur, quia datus eſt pro infirmis, & peccatoribus. Inde comparationem facit Chriſti cum Adam: mortis cum vita: Legis cum gratia.

1 Fide juſtificati pacem habemus cum Deo, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

2 per quem fide aditum habemus ad hoc beneficium, in quo ſtamus, & divinæ gloriæ ſpe gloriamur.

3 Neque id ſolum, ſed etiam gloriamur in calamitatibus: illi ſcientes, quòd calamitas patientiam parit,

4 patientia probationem, probatio ſpem:

5 ſpes autem non pudefacit, quia Dei amore perfuſi ſunt corda noſtri, per Spiritum ſanctum nobis datum.

6 Nam Chriſtus, cùm nos infirmi eſſemus per tempus impium, pro ſontibus mortuus eſt,

7 cùm vix quiſquam etiam pro inſonte moriatur: nam pro quidem bono fortaſſis aliquis mori audeat:

8 At Deus ſuum erga nos amorem in eo commendat, quòd cùm adhuc nocentes eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.

9 Ergo multo magis nunc ſanguine juſtificati, defendemur per eum à ſupplicio.

10 Si enim hoſtes cùm eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filii mortem: multo magis reconciliati ſervabimur per ejus vitam.

11 Quinetiam (quod plus eſt) gloriamur Deo per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem ſumus aſſecuti.

12 Propterea quemadmodum per unum hominem peccatum in mundum intravit: & per peccatum mors: atque ita ad omnes homines pervaſit mors, quatenus omnes peccarunt.

13 Nam uſque ad legem peccatum erat in mundo: atqui peccatum non ducitur, niſi eſt lex:

14 & tamen, ab Adamo ad Moſem uſque, etiam in eos qui non peccaverant, regnavit mors propter ſimilitudinem delicti Adami, qui futuri exemplum eſt.

15 Sed non eadem beneficii, quæ delicti ratio eſt. Si enim unius delicto multi mortui ſunt, multò magis Dei beneficium, atque donum, unius hominis Jeſu Chriſti beneficio, in multos exuberavit.

16 Neque eſt eadem condonationis ratio, quæ eſt ejus quod accidit per unum qui peccavit. Nam unus in cauſa fuit, ut judicium, & porro damnatio conſequeretur: at beneficium peperit multorum delictorum abſolutionem.

17 Si enim unius delicto mors per unum regnavit, multo magis qui tam excellens juſtitiæ beneficium atque donum fuerint adepti, in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum.

18 Ergo quemadmodum unius delicto factum eſt, ut omnes homines damnarentur: ſic etiam unius juſtitia fit, ut omnes homines abſolvantur atque vivant.

19 Ut enim unius hominis contumacia ſontes effecti ſunt multi: ſic etiam unius obedientia juſti efficientur multi.

20 Lex autem supervenit, quò plus esset delicti: quò plus autem fuit peccati, eò magis exclluit gratia:

21 ut quemadmodum mortis regnavit peccatum, sic gratia quoque per justitiam regnet, ad sempiternam vitam per Jesum Christum.

CAPUT VI.

Descendit ad sanctificationem, sine qua neminem induere Christi justitiam docet, argumento à Baptismo sumpto. Inde exhortationes ad vitæ puritatem deducit, brevemque mentionem interserit Legis abrogatæ.

QUid ergo dicemus? manebimus in peccato, quò plus sit gratiæ?

2 Nequaquam! Qui peccato mortui sumus, quomodo adhuc viveremus in eodem?

3 An ignoratis, quicunque sumus Christi Jesu nomine baptizati, ad ejus mortem esse baptizatos?

4 Sumus ergo unà cum eo per baptisma ad mortem sepulti: ut quemadmodum Christus ex mortuis in paterna gloria resurrexit, sic & nos in vitæ novitate gradiamur.

5 Si enim ejus mortis similitudine insitivi facti sumus, etiam resurrectionis erimus:

6 illud scientes, veterem nostrum hominem simul esse crucifixum, ut peccati corpus aboleatur, ne nos amplius peccato serviamus.

7 Nam qui mortuus est, is peccato absolutus est.

8 Quòd si unà cum Christo mortui sumus, etiam cum eo victuros credimus:

9 scientes, Christum ex mortuis excitatum, non jam moriturum esse, non jam morti esse obnoxium.

10 Quod enim mortuus est peccato mortuus est semel: quod autem vivit, Deo vivit.

11 Sic vos quoque existimate vosipsos mortuos quidem esse peccato, sed vivos Deo, per sum Christum Dominum ftrum.

12 Ne regnet ergo pecca in mortali vestro corpore, ita peccato in corporis cupidi bus pareatis:

13 Neve membra vestra justitiæ arma peccato præbe sed Deo vos, ut ex mortuis vos, & vestra membra jus arma præbete.

14 Non enim dominabitur bis peccatum: quippe cùm sub lege sitis, sed sub gratia.

15 Quid tum? peccabi quoniam non sub lege s sed sub gratia? Absit.

16 An nescitis, cui vo servos præbetis obediendo, servos esse, cui obediatis peccati, ad mortem: vel o entiæ, ad justitiam?

17 Sed est Deo gratia, cùm servi essetis peccati, stis ex animo ei doctrinæ r quæ vobis tradita est:

18 ac peccato liberati, cipati estis justitiæ.

19 Humano more dico pter vestræ humanæ natur becillitatem. Ut enim membra impuritati ac serva præbuistis ad scelus nunc quoque membra serva præbete justitiæ a ctimoniam.

20 Nam cùm servi esset cati, eratis à justitia liberi.

21 Quem verò tum f percipiebatis eorum, nunc vos pudet? Illor nim finis, mors est.

22 At nunc peccato l

Denique emancipati fructum vestrum percipitis ad ſanctitatem, ad extremum vitam adepturi æternam.

23 Etenim peccati ſtipendia, mors eſt: at Dei beneficium, vita æterna vita, per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.

CAPUT VII.

Explicat quid ſit non eſſe amplius ſub lege, ſumpto ex conjugii lege exemplo. Idque in legis contumeliam ne urgeat, noſtra culpa factum eſſe docet, ut in mortis naturiam caderet, qua in vitam data erat. Exin tranſit ad deſcribendam ſpiritus & carnis luctam.

AN ignoratis, fratres (nam legis ſcientes alloquor) lex homini tandiu imperare quandiu ea vivit?

2 Etenim marita mulier vivente viro lege obſtricta eſt: Sed ſi vir mortuus fuerit, ea à viri lege ſoluta eſt.

3 Itaque vivente viro appellabitur adultera, ſi fiat alterius viri. Verùm ſi vir moriatur, liberata eſt à lege, ita ut adultera non ſit, ſi fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti eſtis legi, per Chriſti corpus, ut in jus alterius tranſieritis, qui ex mortuis excitatus eſt, ut fructum feramus Deo.

5 Cùm enim eſſemus in carne, peccatorum perturbationes quæ per legem orientes, in membris agebant noſtris, ita ut morti fœcundemus.

6 At nunc lege ſoluti ſumus, mortui ea re quæ tenebamur, ita ut ſervamus in novo ſpiritu, non in vetere litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? minimè: ſed peccatum non noſſem, niſi per legem. Nam cupiditatem neſcirem niſi diceret lex: Ne concupiſcito.

8 Peccatum autem, occaſionem nactum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem abſque lege peccatum eſt mortuum.

9 Ego verò aliquando ſine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum revixit:

10 ego mortuus ſum: atque ita præceptum vitæ cauſa comparatum, compertum eſt mihi mortiferum.

11 Peccatum enim, occaſionem nactum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem ſancta eſt, & præceptum ſanctum, & juſtum & bonum.

13 Ergo quod bonum eſt id mihi mors fuit? Nequaquam: ſed peccatum, quòd ut appareret peccatum, per bonum, mihi mortem peperit, ut eſſet quàm peccantiſſimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem eſſe ſpiritualem: ego verò carnalis ſum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnoſco. Non enim quod volo, id ago: ſed quod odi, id facio.

16 Quòd ſi quod nolo, id facio, legem bonam eſſe conſentio.

17 Nunc non jam ego id ago, ſed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc eſt in mea carne, bonum. Nam velle ineſt mihi: ſed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum, id ago.

20 Quod ſi quod nolo ego, id facio, non jam ego id ago, ſed habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volenti, inesse malum.

22 Delector enim Dei lege, quod ad interiorem hominem attinet:

23 sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex est in membris meis.

24 Miser ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet?

25 Ago Deo gratias, per Jesum Christum Dominum nostrum. Ergo ego idem & mente servio legi Dei, & carne legi peccati.

CAPUT VIII.

Concludit nihil damnationis esse iis qui sunt Christo inserti per ejus spiritum, utcunque onerati sint adhuc peccatis. Illo enim spiritu vivunt, cujus testimonium dubitationem omnem arcet, & miserias præsentes sublevat.

IGitur nulli jam damnationi sunt obnoxii, qui in Christo Jesu, non carnis, sed spiritus arbitrio parent.

2 Nam lex spiritus vitalis in Jesu Christo liberavit me à lege peccati atque mortis.

3 Quod enim à lege fieri non poterat, quoniam ipsa in eo propter carnem infirma erat, id Deus præstitit suo ipsius filio misso, carne sontis simili, & pro peccato peccatum damnavit in carne,

4 ut legis justificatio in nobis perageretur, qui non carni ob temperamus, sed spiritui.

5 Nam qui ad carnis arbitrium vivunt, secundùm carnem affecti sunt: qui ad spiritus, secundum spiritum.

6 Carnis autem affectio est mors: at spiritus affectio vi est, atque pax:

7 siquidem carnis affectio nimicitiæ sunt adversus De quippe quæ Dei lege non reat: nec enim potest.

8 Qui sunt autem in ca Deo placere nequeunt.

9 At vos non estis in ca sed in spiritu, si modò Dei ritus habitat in vobis. Q si quis Christi spiritum non bet, is Christi non est.

10 Si verò Christus in v est, corpus quidem mortuu per peccatum, sed spiritus vus est per justitiam.

11 Quod si spiritus ejus Jesum ex mortuis excitavit bitat in vobis, is qui Chri ex mortuis excitavit, etiam stra mortalia corpora revo in vitam, per inhabitante vobis spiritum suum.

12 Quapropter, fratres, bemus non carni, ut ad c libidinem vivamus.

13 Nam si carnis arbitri xeritis, morituri estis. Si ritu corporis actiones peri tis, vivetis.

14 Nam quicunque Dei sp aguntur, ii Dei filii sunt.

15 Non enim servitutis tum accepistis rursus ad me sed spiritum accepistis ado nis, per quem clamamus, A Pater.

16 Is spiritus animis n testatur, nos esse Dei liber

17 quod si liberos, etia redes, hæredes inquam Christi autem cohæredes modò simul patiamur, ut etiam glorioſi fiamus.

18 Censeo autem, ea qu tempore patienda sunt, n quam esse paria gloriæ, q mus afficiendi.

19

19 Fa est enim rerum naturæ
xpectatio, ut filiorum Dei pa-
fectionem præstolerur.

20 Nam vanitati natura re-
m subjecta est, non sua spon-
, sed per eum qui eam spei
bmisit, fore ut ipsa quoque
rum natura ab interitus servi-
e asseratur, in gloriosam li-
orum Dei libertatem,

21 Scimus enim omnem re-
m naturam hactenus conge-
scere atque condolere.

22 Quinetiam nos quoque,
i spiritus primitias habemus,
ra nos ipsos gemimus, adop-
nem expectantes, liberatio-
m nostri corporis.

23 Nam spe servati sumus.
es autem eorum quæ cernun-
, spes non est. Quod enim
it quis, cur sperer ?

24 Quòd si quod non cerni-
, id speramus, per patien-
n expectamus.

25 Adde, quod spiritus quo-
nostris succurrit infirmitati-
. Nam quid oremus ut fieri
et, nescimus: sed ipse spi-
s pro nobis supplicat gemi-
s ineffabilibus.

26 Animorum autem inda-
or novit quæ sit spiritus affe-
, qui quidem sic, ut Deus
dulat, pro sanctis oret.

27 Scimus autem, Dei aman-
s omnia ad bonum confer-
qui divino decreto sunt
ati.

28 Quos enim prænovit, eti-
destinavit imaginis filii sui
similes, ut sit is in multis
ribus primogenitus.

29 Item quos destinavit, hos
am vocat: & quos vocat,
s etiam justificat, & quos
ificat, hos etiam glorioſos
cit.

30 Quid ergo dicemus ad hæc ? Si Deus à nobis est, quis contra nos ?

31 qui suo ipsius filio non pepercerit, sed eum pro nobis omnibus tradiderit, poteſtne non unà cum eo nobis omnia largiri ?

32 Quis Dei electos accuset ? Deus est qui absolvit :

33 quis est qui damnet ? Christus est qui mortuus est, vel potius qui resurrexit, qui etiam est ad Dei dexteram, & pro nobis supplicat.

34 Quis nos divellat ab amore Dei ? Calamitas ? an angustia ? an vexatio ? an fames ? an nuditas ? an periculum ? an gladii ? quemadmodum scritum est:

35 Tua causa necamur quotidie, pro lanionis ovibus ducimur

36 & tamen in his omnibus exuperamus per eum qui nos adamavit.

37 Nam (quomodo mihi persuasum est) neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura,

38 neque sublimia, neque demissa, nec ulla alia rerum natura possit nos ab amore Dei divellere. qui amor est in Christo Jesu Domino nostro.

CAPUT IX.

Judæis occurrit, ac duplex filiorum Abrahæ genus dicit, cunctaque in hoc negotio peragi ex Dei voluntate, instar figuli. Tum vocationem Gentium tum Judæorum reprobationem Prophetarum testimoniis testatum ostendit.

VErum dico in Christo, non mentior, testis est mihi mea conscientia in spiritu sancto,

2 magno me animi dolore & irremisso cruciatu affici.

3 Optarem enim meipsum à Christo infeliciter alienatum esse pro meis fratribus: meis, quod ad carnem attinet, cognatis:

4 qui sunt Israelitæ, quorum est adoptio, & gloria, & fœdera, & legislatio, & cultus, & promissiones:

5 quorum sunt patres, & ex quibus est Christus, quod ad carnem attinet, qui est super omnia Deus collaudandus in sempiternum. Etiam.

6 Neque id eò dico, quòd Dei dictum exciderit. Non enim omnes ab Israele oriti sunt Israelitæ:

7 neque quia sunt Abrahami progenies, ideò sunt omnes filii. Sed ab Isaaco tibi denominabitur progenies.

8 hoc est non carnis filii, ii sunt Dei filii: sed promissionis filii, progenies habentur.

9 Promissionis enim est hoc dictum: Cùm revisam te hoc tempore, habebit Sara filium.

10 Neque verò illi solùm, sed etiam Rebeccæ ex uno Isaaco parente nostro uterum ferenti,

11 (fœtibus nondum natis nec ullo bono malove functis, ut Dei per electionem decretum, non ex operibus,

12 sed ex vocante ratum esset) Rebeccæ inquam dictum est: Major serviet minori.

13 Quemadmodum scriptum est: Jacobum amavi, Esaum verò odio habui.

14 Quid ergo dicemus? Estne in Deo injustitia? Nihil minus.

15 Mosi enim dicit: Gratiam facio, & misericordiam tribuo, cuicunque mihi collibitum est,

16 Ergo non est volen neque currentis, sed grati facientis Dei.

17 Sic enim in literis Pha oni dicitur: Te ad hoc ipsu excitavi, ut in te meam ost dam potentiam, utque meum men toto orbe prædicetur.

18 Ergo quem vult miserat & quem vult indurat.

19 Dices mihi: Quid jam q ritur? nam ejus voluntati q resistat?

20 Eho homo, tu quis es cum Deo disceptes? Scilicet cet ficta res fictori. Cur me fecisti?

21 Quasi verò non liceat gulo ex eadem luti massa al facere vas ad honesta, al ad inhonesta.

22 Quid Deus? si volens am iram exercere, potentiam declarare, tulit multa cum p entia iræ vasa, ad exiti composita,

23 simul ut suam opulent gloriam declararet in vasa m ricordiæ, quæ præparavit gloriam:

24 hoc est, in nos, quos am non solum ex Judæis, sed ex cæteris nationibus vocav

25 quemadmodum & in O dicit: Vocabo non Popul meum, populum meum: & amatam, amatam:

26 ac quo loco negati fue meus esse populus, illic Dei ventis filii vocabuntur.

27 Esaias verò sic de Isra tis vociferatur: Etiam si fue Israelitæ marina numerosi arena, evadent tantùm reliq

28 Nam rem severe ac semel, idque cum justitia, inquam severam faciet Do nus in terra,

19 Ac quemadmodum jam
erat Esaias: Nisi nobis Do-
ns armipotens semen reli-
isset, idem nobis quod Sodo-
ac Gomorræ accidisset.

20 Quid ergo dicemus? Cæ-
as nationes, justitiam non
quentes, justitiam consecu-
esse: justitiam, inquam, quæ
ide manat.

21 Israelitas autem justitiæ
m persequentes, ad justitiæ
em non pervenisse.

22 Cur? Quoniam non per
sed per legis opera, impe-
nt enim in lapidem impacto-
m:

23 quemadmodum scriptum
Positurus sum in Sione
dem impactorium, & petram
oriam, cui quicunque confi-
, non frustra erit.

CAPUT X.

*ructat effecta electionis, quòd
lii respuant, alii amplectantur.
Christum finem legis. Gentium
ocationem à Moſe, Judæorum
i indurationem ab Esaia
dictam recenset.*

Fratres, equidem animi mei
propensio, & ad Deum sup-
atio ad salutem spectat Is-
itarum.

2 Nam de eis hoc testor, eos
studium habere, sed id in-
facere.

3 Ignorantes enim divinam
tiam, suam autem justitiam
ere conantes, divinæ justi-
non subjiciuntur.

4 Finis enim legis Christus
ad omnium fidentium justi-
.

5 Nam de ea quidem justitia
in lege sita est, scribit Mo-
hominem, qui jussa præsti-
, victurum esse per ea.

6 At quæ à fide proficiscitur
itia sic dicit: Ne dixeris
cum animo tuo: Quis ascendet in cœlum? Hoc est Christum devocare.

7 Aut quis in Tartara descendet? Hoc est Christum ex mortuis educere.

8 Sed quid aiunt literæ? Oratio tibi propè adest, tibi in ore est, & animo. Hæc est quam de fide publicè habemus orationem:

9 quòd si & ore Dominum Jesum confessus fueris, & à Deo ex mortuis excitatum animo credideris, servabere.

10 Nam & animo creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem.

11 Sic enim dicunt literæ: Quisquis ei confidet, non frustra futurum.

12 Nullum quidem Judæi Græcique discrimen est, cùm idem sit omnium Dominus, dives omnibus qui eum invocant.

13 Quisquis enim Domini nomen invocaverit servabitur.

14 Sed possunt ne invocare eum, in quem non credunt? aut credere ei, de quo non audierunt? aut audire sine præcone?

15 aut prædicare, nisi qui erunt legati? quemadmodum extat in literis: O quàm elegantes sunt pedes nuntiantium pacem, nuntiantium bona?

16 Sed non omnes obtemperant Evangelio. Esaias enim dicit: Domine, quis credit orationi nostræ?

17 Ergo fides est ex auditione: auditio autem ex divina oratione.

18 Sed an non audiverint? inquam. Quid ni? cùm in omnes terras pervenerit eorum sonus, eorumque verba ad ultimum orbem?

19 Sed an non noverunt Israelitæ? inquam Primum Moses dicit: Ego vos per non gentem provocabo: vos per imperitam gentem irritabo.

20 Esaias verò dicere audet: Repertus sum non quærentibus me: perspicuus factus sum non curantibus me.

21 Ad Israelitas verò sic dicit: Pando meas manus totum diem ad contumacem contradicentemque populum.

CAPUT XI.

Ne Judæorum rejectio ad oculi aspectum invitetur, deceptum olim Eliam fuisse ait. Et cum radicem sanctam habeant, plures quoque ex iis fore sanctos. Gentes vero admonet humilitatis, & exclamat profunda Dei esse judicia.

NUM ergo rejecit Deus populum suum? inquam. Absit. Etenim ego Israelita sum, ex Abrahami semine, tribus Benjamiticæ,

2 Non rejecit Deus suum populum, quem prænovit. An nescitis de Elia quid dicant literæ, ut Deum contra Israelitas appellet?

3 Domine, tuos, inquit, vates interfecerunt, & aras everterunt, me solo relicto, quem postulant ad necem.

4 Verum quid ei dicit oraculum? Mihi reliqua feci septem hominum millia, qui Baali genua non summiserunt.

5 Similiter hoc tempore superstant per gratuitam electionem reliquiæ

6 Quòd si gratuitò, ergo non per opera: alioquin gratia non jam esset gratia: Sin per opera, non jam est gratia: alioquin opus non jam esset opus.

7 Quid ergo? quod conquirunt Israelitæ id non sunt assecuti: at electi assecuti sunt, reliqui excæcati sunt.

8 Sicuti literis proditum est: Dedit eis Deus torpentem spiritum, oculos ita ut non videant & aures, ita ut non audiant: id quod ad hunc diem durant.

9 Item David dicit: Sit ipsorum mensa laqueus & in escipula & offendiculum & in supplicium.

10 Caligent eorum oculi ut non videant: eorumque dorsum jugiter incurva.

11 Quæro igitur, an impegerint ut caderent? Nequaquam. Sed eorum casu cæteris gentibus parta salus est, ut ipsi æmulentur.

12 Quòd si eorum lapsus orbis divitiæ, si eorum damnum reliquarum gentium opes: quanto magis eorum plenitudo pia?

13 Vobis enim dico gentibus: quatenus equidem sum peregrinorum Apostolus, ministerium meum illustro,

14 si quà meos possim provocare consanguineos, & aliquos servare nonnullos.

15 Nam si eorum rejectio mundi est reconciliatio: quæ erit cooptatio, nisi vita ex mortuis.

16 Quòd si primitiæ sanctæ sunt, ergo & massa: & si sancta radix est, ergo & rami.

17 Quod si ramorum quidam avulsi sunt, & tu oleaster inter eos insitus es, & particeps factus radicis ac pinguedinis oleæ,

18 Noli contra ramos gloriari. Quòd si gloriaris, non tu radicem fers, sed radix te.

19 Dices: Avulsi sunt rami, ut ego inserterer,

20 Rectè. Diffidentiâ evulsi
ras: tu fide stas. Ne insolesce,
sed time:

21 Si enim Deus naturalibus
nis non pepercit, quid si ne
tibi quidem parcat?

22 Vide ergo Dei benigni-
tem & severitatem: in lapsos
veritatem: in te benignita-
tem, si modò in benignitate per-
severis. Alioquin & tu rese-
deris:

23 & illi, nisi in diffidentia
manserint, inserentur. Po-
test enim Deus eos rursus inse-
rere.

24 Nam si tu ex naturali am-
ritus oleastro, insitus es con-
tra naturam in bonam olivam:
multo magis illi secundum na-
turam in propriam inserentur o-
livam?

25 Nolo enim vos ignorare,
fratres, arcanum hoc, ne ipsi
vobis placeatis: cœcitatem ex
parte Israelitis contigisse, donec
plenitudo gentium plenus in-
gressus numerus:

26 atque ita omnes Israelitæ
salvi fientur: quemadmodum me-
moriæ proditum: Veniet ex
Sion liberator, qui à sceleribus
Jacob vindicet.

27 Atque hæc est pactio,
quam ego cum eis facio: vi-
delicet me eorum peccata sub-
laturum.

28 Quòd ad Evangelium at-
tinet, sunt propter vos inimici:
quod verò ad electionem, sunt
cari propter majores.

29 Sunt enim irrevocabilia
Dei munera & vocatus.

30 Ut enim vos qui aliquan-
do non paruistis Deo, horum
nunc inobedientia misericordiam estis
consecuti:

31 sic hi nunc, tributa vobis
misericordia, non parent, ut ip-
sis quoque tribuatur misericor-
dia.

32 Conclusit enim Deus om-
nes in inobedientiam, ut omni-
um misereatur.

33 O altam sapientiæ cogni-
tionisque Dei opulentiam: quàm
penitus recondita ejus judicia,
quàm abstrusæ sunt rationes?

34 Quis enim Domini men-
tem novit? aut quis ei fuit à
consilio?

35 aut quis illi antè contulit,
ut ei gratia referatur?

36 Nam ab eo, & per eum,
& propter eum omnia: ei gloria
in sempiternum, Etiam.

CAPUT XII.

Paranetica tractat. Ad cultum Dei gratum, ad dilectionem non simulatam, etiam inimicorum adhortatur.

QUare cohorter vos, fratres,
per Dei misericordiam, ut
præstetis corpora vestra hostiam
viventem, sanctam, acceptam
Deo, qui vester sit cultus ratio-
nalis.

2 Nève similes vos huic sæ-
culo præstate, sed vestræ mentis
renovatione transfiguramini, ut
quod velit Deus, quod bonum
acceptum, perfectumque sit, id
approbetis.

3 Edico enim, per beneficium
quod mihi collatum est, vestrûm
cuivis, ne sibi plus arroget,
quàm arrogare debeat: sed tan-
tùm arroget, ut sobriè arroget,
pro fidei modo, quem cuique
Deus impertivit.

4 Ut enim uno in corpore
multa membra habemus, quæ
membra non omnia idem opus
habeant,

5 sic multi sumus unum cor-
pus in Christo, invicem alii a-
liorum membra,

6 sed qui dotes pro collato in

nos beneficio varias habeamus: ut divinationem pro fidei portione:

7 ut ministerium, ad ministrandum: sive quis doceat, ad docendum;

8 sive cohortetur, ad cohortandum: sive sit distributor, ut sincerè: sive præsit, ut sedulò: sive largiatur, ut hilarè faciat.

9 Charitas simulationis expers: vitii osores, virtutis tenaces,

10 ad fraternum mutuumque amorem proclives, honore prævenientes alius alium,

11 studio impigri, ferventes animo, tempori servientes.

12 spe gaudentes, in adversis patientes, in precibus assidui,

13 sanctorum egestatibus opitulantes, hospitalitatem exercentes.

14 Bene precamini vos insectantibus, bene precamini, & ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudentibus, & cum plorantibus plorate,

16 eodem modo invicem animati: non vos animo efferentes, sed humilibus accommodantes. Ne vobis placete,

17 nemini malum pro malo reddite, date operam ut vos apud omnes homines honestè geratis.

18 Si fieri potest (quantum in vobis est) pacem cum omnibus exercete.

19 non vos ipsos ulciscentes, ô mihi charissimi, sed supplicio locum dantes. Extat enim scriptum: Mea est ultio, ego remunerabor, inquit Dominus.

20 Si itaque esurit inimicus tuus, da ei comedere: si sitit, da bibere. Id enim faciens, candentes carbones in ejus caput congeres.

21 Noli maleficio vinci, [illegible] beneficio vince maleficium.

CAPUT XIII.

Vult ut subdamur magistratibus, proximum diligamus, vivamus juste & Christum induamus.

OMnes mortales superioribus potestatibus pareant. Nulla est enim potestas, nisi Deo: ac quæ sunt potestates eæ à Deo sunt institutæ.

2 Itaque qui potestati repugnat, Dei institutioni resistit: qui que restiterint, pœnas dabunt.

3 Non enim rectè factis timendi sunt magistratus, sed pravè factis. Vis potestatem non timere? benefacito, & ea laudem consequeris.

4 Nam Dei minister est, tibi quod sit bono: Verùm si [illegible] feceris, formida. Nec enim sine causa gladium gestat: quippe cùm sit Dei minister, ad iram gandas pœnas iis qui malè ciunt.

5 Quapropter parere necesse est, non solùm supplicii [illegible] sed etiam quia officii est.

6 Siquidem hanc ob causam tributa penditis: sunt enim [illegible] lici Dei ministri, in hoc ipso fidui.

7 Quocirca solvite quod que debetis: cui tributum butum: cui vectigal, vectigal cui metum, metum: cui honorem, honorem.

8 Nihil cuiquam debete ut ametis vos inter vos. qui alios amat is lege pe ctus est.

9 Etenim, Ne adulterato occidito. Ne furator Ne fa testator, Ne concupiscito, quod aliud præceptum est in hoc dicto summatim comprehenditur: Alterum ut tei amato.

10 Cha

10 Charitas alteri non male-
cit. Itaque legis perfunctio
aritas est:

11 præsertim cùm sciamus,
isse tempus & horam qua
s nobis à somno expergis-
dum. Nunc enim propius
est salus, quàm tum cùm
dimus.

12 Discessit nox, dies adest.
re deponamus opera tene-
um & induamus arma lucis.

13 Honestè nos, ut in die,
amus: non comessationibus
briatibus, non concubiti-
& libidinibus, non jurgiis
emulatione:

14 sed induite Dominum Je-
Christum: nevé carnis cu-
gerite, cupiditatibus indul-
do.

CAPUT XIV.

*mendat eos qui fide sunt infir-
s, ne vitio nostro scandalizen-
r. Et illis è diverso imperat
non temerè infirmiores judi-
nt, & intra ædificationis, &
aritatis terminos Christiana
nsistat libertas.*

1 quis autem imbecilla fide
est, huic nulla cum animi
itatione opitulamini.

2 alius omnibus vesci fas esse
dit: alius infirmus, vescitur
ribus.

3 Qui vescitur, non vescentem
contemnito. Item qui non
citur, vescentem ne damnato,
ei Deus subvenerit.

4 Tu quis es, qui alienum
ulum damnes? Suo Domino
aut cadit. Confistet autem:
est enim Deus eum stabilire.

5 Alius diem diemque dis-
nit: alius dies omnes eodem
habet. Suam quisque sen-
tiam exploratam habeat.

6 Qui dierum rationem ha-
Domino habet: item qui
dierum rationem non habet.
Domino non habet. Qui vescitur, Domino vescitur: agit enim
Deo gratias. Item qui non vescitur, Domino non vescitur, &
agit Deo gratias:

7 Nullus enim vestrûm sibi ipsi vivit, nullus item sibi ipsi moritur.

8 Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sivę igitur vivimus, sive morimur, Domini sumus.

9 Nam ideo Christus & mortuus est, & resurrexit ac revixit, ut & mortuis dominetur, & vivis.

10 Tu verò cur tuum fratrem damnas? aut tu cur tuum fratrem despicis? cùm simus omnes ad Christi tribunal adfuturi?

11 Scriptum est enim: Sic vivam (inquit Dominus) ut mihi se flectet omne genu, omnisque lingua Deum celebrabit.

12 Itaque nostrûm quisque causam pro se dicet apud Deum.

13 Quamobrem ne jam damnemus alius alium: sed hoc potius statuite, non esse fratri offensioni, aut incommodo,

14 Scio, & per Dominum Jesum persuasum habeo, nihil per se profanum esse, nisi quod putanti aliquid profanum esse, ei profanum est.

15 Verùm si propter esum frater tuus offenditur, tu non jam charitatis officio fungeris. Noli eum tuo esu perdere, pro quo mortuus Christus est.

16 Ne committite igitur, ut malè audiat vestrum bonum,

17 Non est enim Dei regnum cibus & potio: sed justitia, & pax & gaudium in spiritu sancto.

18 In

18 In his enim qui Chriſto ſervit, is & Deo acceptus, & hominibus probatus eſt.

19 Quamobrem perſequamur ea quæ ad pacem, mutuamque utilitatem pertinent.

20 Noli ejus cauſa Dei opus abolere. Omnia quidem pura ſunt: ſed in eo malum eſt, ſi quis cum alterius offenſione veſcitur.

21 Decet neque carnes comedere, neque vinum bibere, neque quicquam, quo tuus frater vel impingat, vel lædatur, vel infirmetur.

22 Tu fidem habes: apud te habe, in Dei conſpectu. Felix qui ſeipſum non damnat, in eo quod probat.

23 Qui verò dubitat, ſi comedit, damnandus eſt, quoniam non facit id cum fiducia: & quicquid cum fiducia non fit, peccatum eſt.

CAPUT XV.

Paulus in hoc capite monet ut fortiores in fide robur ſuum conferant ad confirmandos fratres infirmos, itque Domini Jeſu Chriſti ſalvatoris noſtri exemplo, qui ſeipſum omnibus communicavit, non ſolum Judæis, ſed etiam Gentibus. Denique rationem reddit cur hanc ad Romanos epiſtolam ſcripſerit. Obſecrat fratres per Jeſum Chriſtum, ut ſe laborantem precationibus adjuvent, ut liberetur ab incredulis Judæis.

DEbemus autem nos, qui fortes ſumus, imbecillorum infirmitates tolerare, neque nobiſipſis indulgere.

2 Quiſque noſtrûm alteri indulgeat boni cauſa, ad ejus utilitatem.

3 Etenim Chriſtus non ipſe ſibi indulſit: ſed quemadmodum memoriæ proditum eſt, Tuorum conviciatorum conviciis im[pe]tor.

4 Quæcunque enim antè ſc[ri]pta ſunt, ad noſtram doctri[nam] ſcripta ſunt, ut per patienti[am] & literarum conſolationem ſ[pem] habeamus.

5 Faxit autem Deus, & p[a]tientiæ & conſolationis aut[or] ut idem inter vos ſenti[atis] ſicuti Chriſto Jeſu dignum [eſt]

6 ut uno animo, unoque [ore] concelebretis Deum & pa[trem] Domini noſtri Jeſu Chriſti.

7 Quocirca opitulamini i[nvi]cem, ſicuti & Chriſtus nobis ad gloriam opitulatus eſt.

8 Dico autem Jeſum Chri[ſtum] miniſtrum fuiſſe circumciſi[onis] propter Dei veritatem, ad confirmanda quæ majoribus erant promiſſa:

9 utque cæteræ gentes D[eum] ob ejus miſericordiam cele[brent], quemadmodum ſcri[ptum] extat: Quare te celebrabo [in] gentes, tuumque nomen can[am].

10 Item: Lætamini ge[ntes] inquit, cum ejus populo.

11 Item: Laudate Dom[inum] gentes omnes, eumque c[elebrate] date omnes populi.

12 Itemque Eſaias: Erit radix, exiſtetque qui gen[tibus] imperet, in quo gentes [ſpem] habebunt.

13 Cæterùm Deus ſpei [ſit] vos lætitia atque pace com[plens] fidentes, ut ſpe abundet[is] ſpiritus ſancti.

14 Equidem hoc de vobis [ipſis] ſuaſum habeo, mei fratres, [vos] omnis eſſe bonitatis plenos, ni refertos cognitione, q[uo]lius alium commonefacere [pos]tis.

15 Sed ideo vobis aliq[uan]to audacius ſcripſi, fratres, u[t] in memoriam revocarem,

quod in me divinitùs collatum est beneficio,

16 ut sim Jesu Christi publicus minister ad extraneos, sacrum Dei administrans Evangelium, ut extraneorum libatio accepta sit, per sanctum consecratus spiritum.

17 Itaque habeo quod in Christo Jesu glorier, apud Deum quidem.

18 Nam ne quidem eloqui ausim, quàm nihil non (ad efficiendum ut gentes obedirent) effecerit per me Christus, tum verbis tum re,

19 tanta prodigiorum ac miraculorum, tanta divini spiritûs vi, ut à Hierosolyma per circuitum, usque ad Illyricum, omnia Christi Evangelio repleverim:

20 idque ita, ut Evangelium annunciare contenderem, non ubi nominatus esset Christus, ne alieno fundamento superstruerem,

21 Sed quemadmodum scriptum extat: Quibus de eo non est nunciatum aspicient: & qui non audiverant, intelligent.

22 Itaque sæpenumero impeditus sum, quo minus ad vos venirem.

23 At nunc cùm jam in his regionibus locum non habeam, & vestri visendi cupiditate jam à multis annis tenear.

24 si quando in Hispaniam proficiscar, adibo vos. Spero enim, in itinere visurum vos, & à vobis illo deductum iri, si prius meam vestri aviditatem aliquantum explevero.

25 Nunc quidem proficiscor Hierosolymam, ministraturus sanctis.

26 Visum est enim Macedonibus & Achæis, collectam quandam conficere ad sanctorum pauperes, qui sunt Hierosolymis.

27 Visum est, inquam, & sanè eis debent. Nam si extranei illorum spiritualia participarunt, debent vicissim carnalibus rebus subvenire illis.

28 Hoc igitur ubi perfecero, eisque fructum hunc consignavero, isthac me conferam in Hispaniam.

29 Scite autem, cùm veniam ad vos, venturum cum plena Christiani Evangelii ubertate.

30 Exhortor autem vos fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, perque spiritus charitatem, ut me faciendis ad Deum pro me supplicationibus adjuveris,

31 ut eos evadam qui sunt in Judæa contumaces: utque id, cujus administrandi gratia Hierosolymam peto, gratum sit sanctis,

32 quo vos cum lætitia, Dei voluntate, visam, vobiscumque recreer.

33 Deus pacis vobis omnibus adsit. Amen.

CAPUT XVI.

Commendat Phœbam, salutat officiosè complures, admonetque ut eos caveant, qui dissidiorum authores sunt.

COmmendo autem vobis Phœbam, sororem nostram Cenchreensis ecclesiæ ministram,

2 ut eam per Dominum accipiatis, sicuti sanctis dignum est, eique adsitis, quacunque in re ei vobis erit opus. Nam ea cùm multis aliis, tum mihi adfuit.

3 Salutate Priscam & Aquilam, meos in Christo Jesu adjutores,

4 (qui pro mea vita suas objecere cervices: quibus non ego solus gratias ago, verumetiam omnes extraneorum ecclesiæ.)

&

5 & eorum domeſticam eccleſiam. Salutate Epænetum mihi chariſſimum, qui eſt Achaiæ primitiæ in Chriſto.

6 Salutate Mariam, quæ multum noſtra cauſa laboravit.

7 Salutate Andronicum & Juniam meos cognatos, & aliquando mecum unà captos, qui ſunt in Apoſtolis inſignes, qui etiam ante me Chriſto acceſſerunt.

8 Salutate Ampliam, mihi in Domino chariſſimum.

9 Salutate Urbanum, noſtrum in Chriſto adjutorem: & Stachym, mihi chariſſimum.

10 Salutate Apellem, in Chriſto probatum. Salutate eos qui ſunt ex Ariſtobuli familia.

11 Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi familia, qui ſunt in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphoſam, quæ in Domino laborant: Salutate Perſidem chariſſimam, quæ multum in Domino laboravit.

13 Salutate Rufum, hominem in Domino lectum, ejuſque & meam matrem.

14 Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermem, & eorum ſocios fratres.

15 Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & ejus ſororem, & Olympam, & eorum ſocios omnes ſanctos.

16 Salutate vos inter vos oſculo ſancto. Salutant vos Chriſti Eccleſiæ.

17 Cohortor autem vos, fratres, ut ab eis, qui ſeditiones & offenſiones contrà eam quam accepiſtis, doctrinam excitant, caveatis eoſque declinetis.

18 Nam ejuſmodi homines non Domino Jeſu Chriſto, ſed ſuo ventri ſerviunt, & blanda ſpecioſaque oratione fallunt animos non malitioſorum.

19 Nam veſtra obedientia apud omnes increbuit, id quod veſtra cauſa gaudeo. Sed volo vos, ut ad malum ſimplices, ſic ad bonum eſſe ſapientes.

20 Deus autem pacis Satanam brevi ſub veſtris pedibus conteret. Adſit vobis Domini noſtri Jeſu Chriſti favor.

21 Salutant vos Timotheus meus adjutor, & Lucius, & Jaſon, & Soſipater mei cognati.

22 Saluto vos ego Tertius qui hanc epiſtolam in Domino ſcripſi.

23 Salutat vos Caius, meus hoſpes, & potius eccleſiæ. Salutat vos Eraſtus procurator civitatis, & Quartus frater.

24 Favor Domini noſtri Jeſu Chriſti adſit vobis omnibus. Amen.

25 Ei autem qui poteſt confirmare vos ſecundum meum evangelium, & Jeſu Chriſti prædicationem, ſecundum patefactionem myſterii æternis temporibus taciti,

26 nunc autem declarati, per vaticinas literas ex Dei immortalis inſtituto, ad obediendum fidei, ad gentes omnes explicati.

27 Soli ſapienti Deo per Jeſum Chriſtum gloria in perpetuum,

Scripta eſt Corinthi, miſſa Phœbam, Cenchreenſis eccleſiæ miniſtram.

PAUL

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA PRIMA AD
CORINTHIOS.

CAPUT I.

gratulationem, quæ vim habet hortandi, taxat dissidia Corinthiorum, eosque à fastu ad humilitatem revocat: Nam evertens hominem mundi sapientiam solam crucis prædicationem erigit.

1 PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, & Sosthenes frater,

2 divinæ Ecclesiæ quæ Corinthi est sanctificatis per Christum Jesum, vocatis sanctis: necnon omnibus qui Domini nostri Jesu Christi nomen invocant, quocumque in loco, sive suo, sive nostro,

3 gratiam & pacem à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Ago Deo meo semper de vobis gratias, ob Dei beneficium vobis collatum, per Jesum Christum:

5 quòd per eum adeò rebus omnibus ditati estis, omni & sermone & scientia,

6 (quemadmodum de Christo testimonium in vobis confirmatum est),

7 ut nulla dote careatis, patientionem expectantes Domini nostri Jesu Christi,

8 qui vos confirmabit ad extremum inculpatos, ad diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis Deus est, per quem vocati estis in societatem filii ejus Jesu Christi Domini nostri communionem vocati estis.

10 Exhortor autem vos, fratres, per Domini nostri Jesu Christi nomen, ut idem omnes loquamini: neve sint in vobis dissidia, sed sitis in eadem mente, eademque sententia compositi.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, mei fratres, à Chloæ domesticis, inter vos esse lites.

12 Quod dico, hoc est, quòd vestrûm alius, dicit, Ego sum Pauli: alius, ego Apollo, ego Cephæ, ego Christi.

13 Divisúsne Christus est: Num Paulus pro vobis crucifixus est? aut in Pauli nomen estis baptizati?

14 Ago Deo gratias, quòd vestrûm neminem baptizavi, nisi Crispum & Caium:

15 ne quis dicat, me in meum baptizasse nomen.

16 Baptizavi præterea Stephanæ familiam. Cæterorum nescio an ullum baptizaverim.

17 Non enim legavit me Christus ad baptizandum, sed ad docendum Evangelium, nulla cum orationis eruditione, ne crux inanis fiat.

18 Est enim crucis oratio perituris stultitia, servandis autem nobis divina potestas.

19 Scriptum est enim: Perdam sapientûm sapientiam, & prudentûm prudentiam abolebo.

20 Ubi

20 Ubi ſapiens: ubi literatus? ubi hujus ſeculi conquiſitor? Nonne infatuavit Deus ſapientiam hujus mundi.

21 Poſtquam enim ex divina ſapientia non ita ſapuit mundus ut Deum cognoſceret, viſum eſt Deo per prædicationis ſtultitiam ſervare fidentes:

22 quandoquidem & Judæi portentum poſtulant, & Græci ſapientiam quærunt.

23 Nos verò Chriſtum prædicamus crucifixum, Judæis offenſionem, Græcis ſtultitiam:

24 ſed ipſis vocatis, tum Judæis tum, Græcis, Chriſtum Dei potentiam, Deique ſapientiam.

25 Nam quod Dei ſtultum eſt, id ſapientius eſt quàm homines: & quod Dei imbecillum eſt, id fortius eſt quàm homines.

26 Videtis enim, quomodo ſitis vocati, fratres: non multi quidem ſapientes, quod ad carnem attinet: non multi potentes, non multi nobiles:

27 ſed mundi ſtultiſſima Deus elegit, ut ſapientes confutaret: & mundi infirmiſſima elegit Deus, ut fortia confutaret:

28 & mundi ignobiliſſima contemptiſſimaque elegit Deus, & quæ nihil ſunt, ut quæ aliquid ſunt aboleret,

29 ne quis mortalium glorietur apud Deum.

30 Ab eo autem vos eſtis per Chriſtum Jeſum qui nobis eſt ſapientia à Deo, juſtitia, & ſanctitas, & liberatio?

31 ut, quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAPUT II.

Prædicationem ſuam in exemplum adducit, humanitus quidem abjectam, ſpirituali tamen virtute in finem. Tandem contra carnis judicio non poſſe aſſ

1 ITaque ego cùm veni ad fratres, ita veni, ut cum orationis aut ſapienti cellentia divinum vobis o lum exponerem.

2 Statueram enim nihil apud vos, niſi Jeſum Chr & eum crucifixum.

3 Itaque multa cum in tate & metu ac tremore tus ſum apud vos:

4 & ejuſmodi oration prædicatione uſus, quæ non ſuaſoriis humanæ ſapientiæ bis, ſed ſpirituali potentiqu monſtratione conſtaret:

5 ne veſtra fides in hom ſapientia, ſed in Dei po ſita foret.

6 Sapientiam autem mur apud perfectos, ſapie inquam non hujus ſeculi, principum hujus ſeculi, abolentur:

7 ſed Dei ſapientiam a loquimur, abditam, qu ſtinavit Deus ante ſecula ſtram gloriam,

8 quam nemo principu jus ſeculi cognovit. Si cognoviſſent, nunquam Dominum crucifixiſſent,

9 Sed (quemadmodum tum eſt) quæ nec oculus h vidit, nec auris audivit, animus cogitavit, quæ præ vit Deus ſuis amatoribus

10 Nobis autem Deu ſpiritu patefecit. Spiritus omnia rimatur, etiam De ditiſſima.

11 Nam quis hominu hominis negotia niſi ho ſpiritus, qui in eo eſt? ſ negotia nullus ſcit, niſi De ritus.

12

12 Nos vero non mundi ſpi-
m accepimus, ſed profectum
o ſpiritum, ut intelligamus
a nobis largitus Deus eſt:
13 quæ etiam eloquimur non
ditis humanæ ſapientiæ, ſed
ditis ſancti ſpiritus ſermoni-
, ſpiritualibus ſpiritualia
ponentes.
14 Animalis autem homo non
it quæ ſunt divini ſpiritus,
ippe quæ ſint ei ſtultitia: i-
e non poteſt ea cognoſcere,
quæ ſint ſpiritualiter exa-
nda.
15 At ſpiritualis explorat
nia, nec ipſe à quoquam ex-
ratur.
16 Quis enim Domini men-
novit ut eum inſtiget? At
Chriſti mentem habemus.

CAPUT III.

*Sua reddita doctrina ſua hu-
ilis, docet quo loco habendi
ſint miniſtri, quod munus, qua
ejus adificandi ratio, monet Co-
rinthios ne patiantur animas
ſuas profanari, ſuperba carnis
ſapientia.*

EGO verò, fratres, non po-
i tui vos ut ſpirituales allo-
, ſed ut carnales, ut in Chri-
infantes.
2 Lac vobis bibendum dedi,
n cibum. Nondum enim po-
tis: ſed ne nunc quidem
huc poteſtis, quippe qui ſitis
huc carnales.
3 Etenim cùm ſit inter vos
mulatio & lis, & diſſidia, non-
carnales eſtis, humanoque
re vos geritis?
4 Cùm enim dicat aliquis:
go ſum Pauli: alius, Ego A-
llo: nonne carnales eſtis?
5 Quis verò eſt Paulus? aut
is Apollos? niſi miniſtri per
os vos credidiſtis, prout cui-
e dedit Dominus.
6 Ego ſevi, Apollos irriga-
vit: ſed Deus auxit.
7 Itaque neque ſator quic-
quam eſt, neque irrigator, ſed
qui auget Deus.
8 Sator autem & irrigator
idem ſunt: ſed uterque ſuam
mercedem accipiet, pro ſuo la-
bore.
9 Nos enim Dei ſumus adju-
tores: vos Dei agricultura,
Dei ædificium eſtis.
10 Ego pro Dei beneficio in
me collato, ut ſapiens architec-
tus fundamentum jeci, alius ſu-
perſtruit: ſed videat quiſque
quomodo ſuperſtruat.
11 Nam fundamentum aliud
jacere nemo poteſt, præter id
quod jactum eſt, qui eſt Jeſus
Chriſtus.
12 Quòd ſi quis huic funda-
mento ſuperſtruit aurum, argen-
tum, gemmas, ligna, fœnum,
ſtipulam,
13 cujuſque opus perſpicuum
fiet, Dies enim declarabit: nam
igne patefiet: ac quale cujuſque
ſit opus, ignis explorabit.
14 Si cujus opus, quod ſu-
perſtruxerit, manebit, is præ-
mium accipiet.
15 Si cujus opus comburetur,
is jacturam faciet, quanquam
evadet ipſe quidem, ſed ſic ut
per ignem.
16 An neſcitis, vos Dei eſſe
templum, Deique ſpiritum in
vobis habitare?
17 Si quis Dei templum cor-
rumpet, corrumpet hunc Deus:
templum enim Dei ſanctum eſt,
qui eſtis vos.
18 Nemo ſeipſum fallat. Si
quis ſapiens ſibi videtur apud
vos in hoc ſeculo, ſtultus fiat, ut
fiat ſapiens.
19 Nam hujus mundi ſapi-
entia, apud Deum ſtultitia eſt.

Sic

Sic enim ſcriptum extat: Qui ſapientes ſua ipſorum calliditate capit.

20 Itemque: intelligit Dominus ſapientum cogitationes eſſe vanas.

21 Itaque nemo glorietur apud homines; omnia enim veſtra ſunt.

22 & Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præſentia, & futura, omnia veſtra ſunt: vos autem Chriſti, & Chriſtus Dei.

CAPUT IV.

Definitione veri Apoſtoli adducta, humilitatis ſpeciem honori ſibi magis eſſe debeat, quam probro docet. Signa profert unde re ipſa appareat, nec gloria, nec ventri ipſum ſtuduiſſe. Ad finem Timotheum commendat.

SIC de nobis exiſtiment homines, ut de Chriſti miniſtris, & divinorum arcanorum diſpenſatoribus.

2 Cæterùm quod in diſpenſatoribus requiritur, ut fidelis quis comperiatur:

3 ego verò minimi facio, de me vel à vobis, vel omnino humana die judicari, quin neque ipſe de me ſententiam fero.

4 Quamvis enim nihil mihi conſciam, non tamen idcirco ſum abſolvendus. Verùm qui de me judicium facturus ſit, Dominus eſt.

5 Quamobrem ne quid ante tempus judicate, donec veniat Dominus, qui & tenebrarum occulta proferat in lucem, & animorum conſilia patefaciat, ac tum demum laudem quiſque conſequatur à Deo.

6 Hæc ego fratres, in me & in Apollo derivavi propter vos, ut in nobis diſcatis, nemini ſuprà quàm ſcriptum eſt arrogare, ne alius de alio con alterum tumeatis.

7 Quis enim de te judica rus eſt? Quid verò habes, q non aliunde habeas? quod ſi unde habes, quid te jactas, inde acſi non aliunde habere

8 Jam vos ſaturi, jam div eſtis, ſine nobis regnatis: at utinam regnaretis, ut nos q que unà vobiſcum regnarem

9 Nos enim poſtremos apo los, Deus, puto, pro necan habet: qui mundo & ang & hominibus ſpectaculum fi

10 Nos propter Chriſtum ſt ſumus, vos in Chriſto pruden nos imbecilli, vos fortes: glorioſi, nos infames. Ad rempus & eſurimus, & ſiti & nudi ſumus, & pugnis ca mur, & agitamur,

11 & laboramus, noſ ipſis manibus operantes.

12 Conviciis appetiti fa precamur: inſectati, patim

13 cùm maledicitur no ſolamur: hactenus pro mu recrementis ac publicis quiſ liis ducimur.

14 Non equidem ut vos dore afficiam, hæc ſcribo: ut chariſſimos mihi natos c monefacio

15 Nam etiamſi mille pæ gogos habeatis in Chriſto, non multos patres. Etenim Chriſto Jeſu per Evangelium vos genui.

16 Itaque vos cohortor, mei ſitis imitatores.

17 Hanc ob cauſam miſi bis Timotheum, qui meus charus fiduſque natus in Do no, qui vobis narret inſtit mea, quod ad Chriſti rem a net, quomodo ubique in om eccleſia doceam.

18 Enim verò perinde qu

ros ego venturus non ſim,
ati ſunt quidam.
19 Sed veniam ad vos brevi,
olet Dominus, & cognoſcam
n orationem iſtorum inflato-
, ſed vires.
20 Non enim in oratione ſi-
eſt divinum regnum, ſed
viribus.
21 Utrum vultis cum virga
iam ad vos, an cum chari-
, animoque manſueto?

CAPUT V.

d inceſtuoſum privigni cum uxorca conjugium taciti ferunt, ſatis cauſæ eſſe admonet, ur pudore dejiciantur potius, quam ſuperbiant. Ejuſmodi alora excommunicatione vindicanda eſſe, ne contagia latius ſerpant.

OMnino auditur apud vos
eſſe ſtuprum, & quidem
ſtuprum, quale ne apud
raneos quidem nominatur, ut
rem quidam patris habeat:
& vos inflati eſtis? & non
ius lugetis, ut de medio ve-
m tollatur, qui facinus iſtud
miſit?
3 Ego verò, ut corpore ab-
s, animo præſens, jam de-
vi tanquam præſens, iſtius
i perpetratorem,
4 in nomine Domini noſtri
u Chriſti, congregatis vobis
animo meo cum Domini no-
Jeſu Chriſti potentis,
5 iſtum, inquam, dedere Sata-
ad perniciem carnis, ut ani-
ſervetur ad diem Domini
u.
6 Non eſt honeſta veſtra glo
io. An neſcitis exiguo fer-
nto maſſam totam fermen-
i?
7 Expurgate ergo vetus fer-
ntum, ut ſitis nova maſſa, ſi-
eſtis infermentati. Etenim
Paſcha noſtrum pro nobis im-
molatus eſt Chriſtus:
8 proinde feſtum agamus,
non vetere fermento, neque im-
probitatis, malitiæque fermento,
ſed ſinceritatis veritatiſque pa-
nibus infermentatis.
9 Quod ſcripſi vobis per epi-
ſtolam, ne cum impudicis com-
mercium haberetis,
10 id non ſcripſi de omnibus
hujus mundi impudicis, aut a-
varis, aut rapacibus, aut de-
aſtricolis: alioqui vobis eſſet
ex orbe migrandum.
11 Sed quòd cum eis non eſſe
contrahendum ſcripſi, id eò per-
tinet, ut ſi quis, qui frater nomi-
netur, impudicus eſt, aut avarus,
aut deaſtricola, aut conviciator,
aut ebrioſus, aut rapax, cum
ejuſmodi homine ne quidem
cibum capiatis.
12 Nam de alienis quidem,
quid me judicare attinet? cum
vobis ſit de veſtris judicandum.
13 De alienis quidem judi-
cat Deus. Igitur auferte malos
de medio veſtrûm.

CAPUT VI.

Invehitur in forenſes contentiones, quibus ſe mutuò vexabant ſub infidelibus, cum magno evangelii dedecore. Deinde ſcortandi licen. iam gravi comminatione exagitat.

AUdet aliquis veſtrûm ne-
gotium habens cum altero,
judicio experiri apud injuſtos,
ac non potius apud ſanctos?
2 An neſcitis, ſanctos de mun-
do judicium eſſe facturos? Quòd ſi à vobis de mundo ju-
dicandum eſt, an tantillis in-
digni judiciis eſtis?
3 An vos præterit, nos etiam
de angelis ſententiam eſſe latu-
ros, nedum de hujus vitæ ne-
gotiis?

4 Ergóne

4 Ergóne si de hujus vitæ negotiis controversias habetis, eas ad eorum judicium refertis, qui in ecclesia despicatui sunt?

5 Hoc dico, ut vos pudeat! Adeóne in vobis ne unus quidem ita peritus est, ut possit inter suos fratres dijudicare?

6 sed frater cum fratre litigat, idque sub infidentibus?

7 Jam quidem omnino vitium in vobis est, quod inter vos controversias habetis. Cur non potius injuriam patimini? cur non potius fraudamini?

8 Imò vos injuriam facitis ac fraudatis, & quidem fratres.

9 An vos latet, injustos non esse divinum regnum adepturos?

10 Ne errate: nec impudici, nec deastricolæ, nec adulteri, nec molles, nec pædicones, nec fures, nec avari, nec ebriosi, nec conviciatores, nec rapaces, divinum regnum consequentur.

11 Et tales quidem nonnulli eratis: sed absoluti estis, sed sancti, sed justi facti, per nomen Domini Jesu, perque Dei nostri spiritum.

12 Quidvis mihi licet, tametsi non quidvis conducit: quidvis mihi licet, tametsi ego nulli rei mancipabor.

13 Et dapes ventri, & dapibus venter: & hunc & illas abolebit Deus. At corpus non stupro, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit, & vos per ejus potestatem suscitabit

15 An nescitis, corpora vestra Christi esse membra? Ergo Christi membra tollam, & scorti membra faciam? Absit.

16 An nescitis, eum qui cum scorto copulatur, unum esse corpus? Fiet enim, inquit ille, duobus una caro.

17 Qui verò cum Domino pulatur, unus spiritus est

18 Fugite stuprum. Omn liud peccatum quodcunque mittit homo, extra corpus sed qui scortatur, is intra corpus peccat.

19 An ignoratis, vestrum pus templum esse sancti spiri qui in vobis est, que Deo habetis? neque vos vestros,

20 quippe precio empt Honorate sanè Deum vestri corporibus & animis, quæ sunt.

CAPUT VII.

Differens hic de conjugio, que remedium vitandæ scorta indissolubile, jubet unumq que sorte sua contentum vi Quis virginitatis finis esse d ostendit, & qui conjugium cipere debeant.

DE quibus autem mihi s sistis, bonum esset ho mulierem non tangere.

2 Sed propter stupra, quisque uxorem & suum que virum habeat.

3 Uxori vir debitam b volentiam solvat, itidem uxor viro.

4 Uxor sui corporis do non est, sed vir: itemque sui corporis dominus non sed uxor.

5 Nolite alter alterum fraudare, nisi fortè ex m consensu, ad tempus, ut je & precibus vacetis: de congrediamini, ne vos t Satanas propter vestram in perantiam.

6 Hoc autem dico, quo permittam, non quod p piam,

7 Ve

vellem enim omnes homi-
ſse, ut ego ſum. Sed
uiſque dote præditus eſt à
alius aliter.

Cœlibibus autem & viduis
bonum eis eſſe, ſi ſic ma-
, ut ego.

Tamen ſi ſe non continent,
ahant matrimonium: ſati-
ſt enim matrimonium con-
re, quàm ardere.

Conjugibus autem præci-
non ego, ſed Dominus, ne
viro dirimatur.

Quòd ſi dirempta fuerit,
ætcœlebs, aut viro recon-
r. Item, ne vir uxorem
liet.

Cæteris ego dico, non Do-
s: Si quis frater uxorem
infidentem, quæ tamen
eo libenter habitet, eam
udiato.

Item mulier quæ virum
infidentem, qui tamen li-
r cum ea habitet, eum ne
diato.

Sanctus enim fit vir infi-
per uxorem: itemque ſan-
uxor infidens per virum.
quin veſtri liberi impuri eſ-
cùm nunc ſint ſancti.

Sin infidens divortium fa-
faciat: non eſt in hujuſ-
re ſervus frater & ſoror:
nos ad pacem vocavit
.

Quì ſcis autem, mulier, an
rum ſervatura ſis? aut quì
ir, an tu uxorem ſervatu-
s?

Cæterùm ut cuique largi-
Deus eſt, ut quemque Do
s vocavit, ita ſe gerat: ar-
ta in omnibus eccleſiis fa-
lum præcipio.

Circumciſus vocatus eſt a-
s, ne præputietur: præ-
tus vocatus eſt, ne circum-
ur.

19 Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt, ſed Dei præceptorum conſervatio.

20 In quo quiſque ſtatu vocatus eſt, in eo maneto.

21 Servus vocatus es, ne curato, quanquam ſi liber fieri potes, eo potius utere.

22 Nam qui, cùm ſervus eſſet, vocatus eſt in Domino, is Domini libertus eſt. Itidem qui liber vocatus eſt, is Chriſti ſervus eſt.

23 Precio empti eſtis, nolite hominum ſervi fieri.

24 In qua quiſque conditione vocatus eſt, fratres, in ea maneto apud Deum.

25 De virginibus autem Domini præceptum non habeo: ſed conſilium do, ut qui is ſim, cui Domini clementia fidentem eſſe datum ſit.

26 Arbitror igitur id bonum eſſe, propter inſtantes res adverſas, quod homini bonum eſt ſic eſſe.

27 Devinctus ex uxore, ne quære ſolutionem: ſolutus ex uxore, ne quære uxorem.

28 Quòd ſi duxiſti, non peccaſti: & ſi nupſit virgo, non peccavit, ſed iis humanæ calamitates ferendæ ſunt, & ego vobis parco.

29 Cæterùm hoc aio, fratres: Tempus anguſtum eſt: reſtat, ut & qui uxores habent, perinde ſint acſi non habeant:

30 & qui plorant, acſi non plorent: & qui gaudent acſi non gaudeant: & qui emunt, acſi non teneant:

31 & qui utuntur hoc mundo, ita ut non abutantur. Abit enim ſpecies hujus mundi:

32 & ego vos ſecuros eſſe vellem: Cœlebs Domini res curat, ut Domino placeat,

33 Ma-

33 Maritus mundana curat, uxori ut placeat, atque ita divisus est.

34 Item mulier cœlebs, aut virgo, Domini res curat, ut & corpore sancta sit, & spiritu: at nupta curat mundana, viro ut placeat.

35 Hoc autem ad vestram ipsorum utilitatem dico, non uti laqueum vobis injiciam, sed ut honestè, ac indivisa cum Domino conjunctione vivatur.

36 Quòd si quis in virgine sua indecorum esse putat ut ea vieta sit, atque ita faciendum est, quod volet faciat, non peccat, nubat.

37 Sed qui animo constans est, neque cogitur, sed liber & sui juris est, atque hoc animo suo statuit suam servandam esse virginem, rectè facit.

38 Itaque & qui nuptum elocat, rectè facit: & qui non elocat rectius facit.

39 Mulier lege obstricta est, quandiu vivit ejus vir: sin obdormiverit vir ejus, liberum est ei cui velit nubere, dummodo in Domino:

40 quanquam felicior est si sic manserit, mea quidem sententia. Videor autem ego quoque mihi habere Dei spiritum.

CAPUT VIII.

Ab hoc loco usque ad finem decimi capitis dehortatur ut ab impuris Gentilium epulis abstineant. Abusum Christiana libertatis coercet, & scientiam charitate frenandam docet.

DE iis autem quæ sunt sacrificata deastris, scimus omnes nos ejus rei cognitionem habere. Cognitio inflat, charitas aliis prodest.

2 Quòd si quis scire aliquid sibi videtur, nihil dum novit, ut quidem nosci debet.

3 At si quis Deum am… Deo notus est,

4 ergo de esu immolat… deastris, scimus nullum e… mundo deastrum: nullum… lium esse Deum, excepto u…

5 Quamvis enim sint q… cantur Dii, tum in cœlo tu… terra (ut sunt multi & qu… & qui Domini dicantur,)

6 at nobis quidem unu… Deus, pater ille, à quo o… & in quem nos: item un… Dominus Jesus Christus, … quem omnia & per quem …

7 Sed non est in om… hujus rei cognitio. Quin … nulli hodie opinantes esse… stros, tamen quasi deastri… molata comedunt: itaque e… conscientia, quæ infirma… labefactatur.

8 Atqui cibus non com… dat nos Deo: nam neque … vescimur, præstantiores su… neque si non vescimur, s… deteriores,

9 Sed videte ne vestra … potestas detrimento sit in… libus.

10 Si quis enim videri… cui nota res est, in deastr… mensam accumbentem, n… cum sua illa opinionis infir… te impelletur ad vescendu… astrorum victimis?

11 atque ita per tuam c… tionem peribit frater imbec… propter quem oppetiit Chri…

12 Sic autem peccant… fratres & eorum infirmam… scientiam percellentes, in … stum peccatis.

13 Quamobrem si esus o… meo fratri, nunquam ca… comedero, ne fratrem m… lædam.

CA…

CAPUT IX.

dit qualiter libertate à do-
no sibi permissa, ultro absti-
uerit, ne quem in rebus mediis
fenderet, vitamque nostram
adii instar esse dicit.

N scilicet non sum Apo-
stolus? scilicet non sum
r? scilicet Jesum Christum
inum nostrum non vidi?
et opus meum non estis in
mino?

2 Si aliis non sum Apostolus,
tamen vobis sum, si quidem
mei muneris sigillum estis
Domino:

3 atque hæc est mea apud
, qui me explorant, defensio.

4 Scilicet non liceat nobis co-
dere ac bibere?

5 Scilicet non liceat nobis so-
m uxorem circumducere, ut
æteris Apostolis, & Domini
ibus, & Cephæ?

6 Soline mihi & Barnabæ, ne
operemur, interdictum est?

7 Quis unquam suis stipendiis
at? quis vineam pangit nec
fructu vescitur? aut quis
pascit, quin ovilis lacte
atur?

8 Num hæc ego humano more
or? an non lex quoque
eadem?

9 Nam in Mosis lege scriptum
Bovi trituranti os ne ob-
mo: Bovésne curæ Deo sunt?

10 An propter nos omnino di-
Propter nos enim literis
itum est, spe debere arantem
, & triturantem spe parti-
e quod sperat.

11 Si nos vobis divina semi-
mus, magnum verò est, si nos
ana vestra metemus?

12 Si alii vestras facultates
icipant, cur non magis nos?
m non sumus hac usi pote-
, sed quidvis perferimus, ne
quid Christi remoremur Evan-
gelium.

13 An nescitis, eos qui sacra
procurant, sacris vesci? qui aræ
operam dant, aræ participes esse?

14 Similiter item Evangelium
publicantibus mandavit Domi-
nus, ut Evangelio viverent.

15 Et tamen ego nihil horum
usurpavi. Neque verò hæc eò
scripsi ut in me sic fiat. Nam mihi
mori satiùs est, quàm ut meam
gloriationem quisquam aboleat.

16 Etenim si Evangelium do-
ceo, non est quod glorier, quippe
cùm necessitate cogar: ac pœnas
daturus sim, nisi doceam.

17 Quòd si volens hoc facio,
mercedem assequar: sin invitus,
hæc mihi procuratio credita est.

18 In quo igitur mihi posita
merces est? si ita doceam, ut
nullus in Christi Evangelium
sumptus fiat, non abutendo mea
in Evangelio potestate.

19 Cum enim ab omnibus li-
ber essem, omnibus me manci-
pavi, quò plures lucrarer:

20 fuique Judæis ut Judæus,
quò Judæos lucrifacerem: legi
subditis, ut legi subditus, quo
legi subditos lucrifacerem:

21 exlegibus, ut exlex (non
quòd Deo exlex essem, eram
enim in lege Christo) quò ex-
leges lucrifacerem.

22 Fui infirmis perinde ac in-
firmus, quò infirmos lucrifacerem;
denique quibusvis quidvis fui,
ut omnino aliquos servarem.

23 Atque hoc Evangelii causa
facio, ut ejus fiam particeps.

24 An nescitis, ut qui currunt
in curriculo, omnes quidem cur-
rant, sed unus certaminis pre-
cium obtineat? Sic currite, ut
assequamini.

25 Enimvero omnes qui cer-
tant, omnia perferunt, illi qui-

dem ut interituram assequantur coronam: at nos, immortalem.

26 Equidem sic curro, ut non incertò: sic luctor, ut qui non aerem verberem:

27 quin contundo subigoque meum corpus, ne fortè cùm alios docuerim, ipse sim rejectaneus.

CAPUT X

Si Deus Judais non pepercit, neque iis parcet, quibus sors est aqualis in tesseris externis suæ gratiæ. Itaque absurdum esse participes fieri mensæ dæmoniorum eos, qui Cœnæ Domini communicant, & qui in rebus mediis rationem proximi non habent.

NOlo autem vos ignorare, fratres, majores nostros omnes sub nube fuisse, & omnes mare trajecisse.

2 & omnes nomine Mosis nube, marique baptizatos.

3 & omnes eodem spirituali cibo usos fuisse,

4 & omnes eandem potionem spiritualem bibisse. Bibebant enim ex spirituali sequente petra, quæ petra Christus erat.

5 Et tamen eorum plerique Deo accepti non fuerunt: sunt enim in solitudine prostrati.

6 Hæc autem nobis exempla præbent, ne simus malorum cupidi, ut illi concupiverunt.

7 Neve deastrorum cultores sitis, ut illorum nonnulli, sicuti memoriæ proditum est: Sedit populus ad capiendum cibum ac potionem, deinde surrexerunt ad ludendum.

8 Neve scortemur: quemadmodum eorum nonnulli scortati sunt, ideoque ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Neve Christum tentemus, quemadmodum eorum nonnulli tentarunt, itaque à serpentibus perierunt.

10 Neve murmurate, q[uem]madmodum eorum nonnulli m[ur]murarunt, itaque ab exter[mi]natore perierunt.

11 Hæc autem omnia illis exempla contigerunt, scripta sunt nostri, qui in extrema s[æcu]lorum incidimus, admone gratia

12 Proinde qui sibi stare vi[de]tur, videat ne cadat.

13 Nulla vos, nisi huma[na] invasit tentatio. Sed ita fid[elis] Deus est, ut vos non sit ten[ta]t permissurus suprà quàm possi[tis] sed cum tentatione ejusmod[i] ventum facturus, ut ferendo v[os] cere possitis.

14 Quamobrem, ô mihi c[ha]rissimi, fugite deastrorum cult[um]

15 Ut prudentes alloquor dicate vos, quod ego dico.

16 Poculùm laudatorium, quo laudes dicimus, nonne c[om]munitas Christi sanguinis e[st] Quem panem frangimus, no[n] communitas Christi corporis

17 Quandoquidem unus pa[nis] unum corpus multi sumus: nes enim sumus ejusdem pa[nis] participes.

18 Considerate Israelitas, q[ui] ad carnem attinet: nimirum sacrificiis vescuntur, sunt participes.

19 Quid ergo est quod di[co] sacrificata deastris esse aliqu[id] aut deastros esse aliquid?

20 Imo quæ sacrificant ex[tra]nei, ea dæmoniis sacrificare [et] non Deo. Dæmonum autem [so]ticipes esse vos nolo.

21 Non potestis & Domi[ni] dæmoniorum poculum bib[ere] non potestis & Domini & dæ[mo]niorum mensam participare

22 Irritandusne nobis D[omi]nus est? num sumus eo po[ti]tiores:

23 Q[uæ]

…Quidvis mihi licet, sed non
…vis conducit. Quidvis mihi
…, sed non quidvis prodest.
…Nemo suo, sed alterius
…que commodo studeat.
…Quicquid in marcello vena-
…, vescimini, nihil sciscitan-
propter conscientiam.
…Nam Domini & terra est,
…nia terrestria.
…Quòd si quis infidentium
…inviter, & vultis ire, quic-
…d vobis apponetur, vescimi-
…hil sciscitantes propter con-
…iam.
…Si quis verò vobis dixerit,
…deastris immolatum est, ne
…mini propter eum qui indi-
…, propterque conscientiam.
…Domini & terra est, &
…ia terrestria.
…Conscientiam autem dico,
…iam cujusque, sed alterius.
…nim mea libertas damnetur
…ia conscientia?
…Quòd si ego gratè parti-
…cur in eo vituperer, de
…gratias ago?
…Ergo sive comeditis, sive
…, seu quid aliud facitis,
…a ad Dei gloriam facite.
…Præbete vos & Judæis, &
…, & Ecclesiæ divinæ inno-
…;
…quemadmodum ego quo-
…omnia omnibus indulgeo,
…æ, sed multorum studens
…ti ut serventur. Imitatores
…store, quemadmodum ego
…e sum Christi.

CAPUT XI.

*…Corinthios quòd in sacris cœ-
…, viri orent velatis capiti-
…, mulieres verò retectis. In
…ma, quòd in pejus conveni-
…, & profana sympofia permi-
…ent epulo sacro Cœna Domini,
…m ad primam institutionem
…it.*

1 LAudo equidem vos, fratres, quòd omnia mea meministis, & instituta, quemadmodum vobis tradidi, sic tenetis.

2 Volo autem scire vos omnis viri caput esse Christum: fœminæ caput est virum: Christi caput esse Deum:

3 omnis vir operto capite supplicans aut vaticinans, caput suum turpificat.

4 Rursus omnis mulier detecto capite supplicans, aut vaticinans caput suum turpificat: nam prorsus perinde est ac si tonsa foret.

5 Quod si non velatur mulier, certè tondeatur. Quod si tonderi radive mulieri turpe est, obnubatur.

6 Nam vir quidem caput obnubere non debet, cum sit imago gloriaque Dei. At mulier viri gloria est.

7 Non enim est vir ex muliere, sed ex viro mulier:

8 cùm non propter mulierem creatus sit vir, sed propter virum mulier.

9 Propterea debet mulier habere in capite potestatis indicium propter angelos.

10 Cæterum neque vir sine fœmina, neque fœmina sine viro, in Domino.

11 Ut enim ex viro fœmina, sic vir per fœminam: omnia autem ex Deo.

12 Ipsi apud vos judicate, an decorum sit, fœminam Deo supplicare detectam.

13 Anne ipsa quidem natura vos docet, viro comam alere, dedecori esse?

14 fœminæ autem comam alere, decorum esse? Quandoquidem coma pro amictu data est.

15 Quòd si cui contentiosum esse libet, nos talem consuetu-

dinem non habemus, neque Dei ecclesiæ.

16 Hoc autem admonens non laudo, quòd non utiliter, sed damnosè convenitis.

17 Primùm enim convenientibus vobis, in concionem, audio dissidia in vobis esse, & non nihil credo:

18 oportet enim in vobis factiones esse, ut fiant probi inter vos manifesti.

19 Igitur cùm eodem coitis, istud non est Dominicam epulari cœnam.

20 cùm suam quisque cœnam antecapiat comedendo, & hic esuriat, ille sit ebrius.

21 Numnam domos non habetis ad edendum ac bibendum? an divinam concionem contemnitis, & egenos pudore afficitis? Quid vobis dicam? laudem vos? in hoc non laudo.

22 Nam (quemadmodum ego & à Domino accepi, & vobis tradidi) Dominus Jesus, qua nocte prodebatur, sumptum panem,

23 actis gratiis, fregit ac dixit, Sumite, comedite hoc meum corpus est, pro vobis frangendum, hoc facitote ad mei memoriam.

24 Similiter & poculum, postquam cœnavit, dicens: Hoc poculum est novum fœdus, per meum sanguinem. Hoc facitote quoties biberis, ad mei memoriam.

25 Quoties enim hoc pane vescemini, & hoc poculum bibetis, mortem Domini indicabitis, donec veniat.

26 Itaque quisquis indignè panem hunc comederit, aut Domini poculum biberit, pœnas dabit, ob Domini corpus atque sanguinem.

27 Proinde exploret homo seipsum, atque ita de pane comedat, & de poculo bibat,

28 Nam qui indigne comedit & bibit, damnationem ipse sibi comedit & bibit, qui de Domini corpore non recte judicet.

29 Propterea apud vos multi sunt ægri, & infirmi, & frequentes obdormiverunt.

30 Si enim de nobis ipsi recte judicaremus, non puniremur:

31 dum punimur autem, à Domino castigamur, ne cum mundo damnemur.

32 Quocirca, fratres mei, dum ad comedendum convenitis, alius alium expectate.

33 Quòd si quis esurit, domi cibum capiat, ne ad pœnam conveniatis.

34 Reliqua cùm venero componam.

CAPUT XII.

Ut à contentione & superbia Corinthios avocet, dicit spiritualia dona ideo varia conferri, ut mutuò collata, valescamus in symmetria in unum Christi corpus, quemadmodum membra in bonum corporis humani coalescunt.

QUod ad spiritualia, fratres, attinet, nolo vos ignorare.

2 Scitis, cùm extranei essetis, ut ad muros deastros duceremini ac abduceremini.

3 Itaque declaro vobis, neminem esse, qui divino afflatu loquens, Jesum verbis execretur, itemque neminem esse, qui dominum possit Jesum dicere, nisi per sanctum spiritum.

4 Sed discrimina sunt donorum, cùm sit idem Spiritus.

5 & discrimina sunt ministeriorum, cùm sit idem Dominus.

6 & discrimina sunt affectionum, cùm sit idem Deus, qui omnia efficit in omnibus.

7 Datur autem cuique declaratio spiritus, prout commodum

8 H

8 Huic enim per ſpiritum datur oratio ſapientiæ, illi oratio ſcientiæ, ex eodem ſpiritu:

9 alii fides, per eundem ſpiritum: alii dona ſanationum, per eundem ſpiritum:

10 alii prodigiorum effectiones: alii vaticinatio: alii ſpirituum dijudicationes, alii genera linguarum, alii interpretatio linguarum.

11 Atque hæc omnia efficit unus idemque ſpiritus, diſpertiens privatim cuique ut vult.

12 Quemadmodum enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omniaque membra corporis unius multa cùm ſint, unum corpus eſt: ſic etiam Chriſtus.

13 Etenim uno ſpiritu nos omnes unum in corpus baptizati ſumus & Judæi & Græci, & ſervi, & liberi, omneſque unum ſpiritum hauſimus.

14 Etenim corpus non eſt unum membrum, ſed multa.

15 Si ſe pes, quia manus non ſit, corporis eſſe neget, an idcirco non ſit corporis?

16 Item ſi auris, quia non ſit oculus, ſe corporis eſſe neget, an ideo non ſit corporis?

17 Si totum corpus oculus eſt, ubi auditus? ſi totum auditus, ubi olfactus?

18 Nunc Deus unumquodque membrorum in corpore ſic collocavit, ut voluit.

19 Quòd ſi eſſent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc multa membra, ſed unum corpus eſt.

21 Neque verò poteſt oculus dicere manui, Non egeo te: aut rurſum caput pedibus: Non egeo vobis.

22 Contraque, quantò quodque membrorum corporis debilius videtur eſſe, tantò eſt magis neceſſarium:

23 & quo quæque in corpore inhoneſtiora judicamus, eò majore honore ea ſtipamus: & noſtri inhoneſtiſſima quæque maximam honeſtatem obtinent,

24 cùm ea honeſtiſſima quæque noſtri nihil egeant: Enimverò Deus ita corpus temperavit, egentiſſimo cuique maximum tribuens honorem,

25 ne eſſet in corpore diſſidium, ſed eadem membra alia aliorum curam gererent:

26 ac ſive doleret unum membrum, unà condoleſcerent cuncta membra: ſive in honore eſſet unum membrum, omnia membra congratularentur.

27 Vos verò aliquatenus Chriſti corpus eſtis atque membra:

28 & alios ſtatuit Deus in Eccleſia, primum Apoſtolos, deinde vates, tertio magiſtros, deinde portenta, deinde ſanationum dotes, adminicula, gubernationes, genera linguarum.

29 Nunquid omnes ſunt Apoſtoli? nunquid omnes vates? nunquid omnes magiſtri? nunquid omnes portentifici?

30 nunquid omnes habent ſanationum dotes? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?

31 Affectate ſanè præſtantiſſimas quaſque dotes: ſed tamen excellentiorem viam jam vobis oſtendam.

CAPUT XIII.

Monet nulla tam eximia eſſe dona quæ non vitientur coram Deo, ſi abſit charitas: ideoque in ejus laudes digreditur.

SI & hominum loquar & angelorum linguis, neque charitate ſim præditus, ſum æs reſonans aut cymbalum tinniens.

2 Et ſi tantum divinationis habeam, ut omnia arcana ſententiamque omnem teneam, & ſi adeò omni ſim fide præditus, ut vel montes tranſmoveam, & tamen charitate non ſim præditus, nihil ſum.

3 Et ſi omnes meas facultates in liberalitatem erogem, & ſi vel meum corpus comburendum tradam, & tamen charitate non ſim præditus, nihil proficio.

4 Charitas patiens eſt, benigna eſt:

5 Charitas non æmulatur, non eſt temeraria, non tumet, non ſe gerit turpiter: non ſibi ipſi ſtudet, non eſt irritabilis, non male cogitat,

6 non gaudet in juſtitia, ſed veritate lætatur:

7 Omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

8 Charitas nunquam intercidit. Et vaticinationes abolebuntur, & linguæ ceſſabunt, & ſcientia delebitur.

9 Nam aliquatenus ſcimus, & aliquatenus vaticinamur.

10 Sed cùm venerit perfectio, tum, quod aliquatenus ſit delebitur.

11 Dum puer eram, ut puer loquebar, ut puer ſentiebam, ut puer cogitabam: ſed vir factus, puerilia delevi.

12 Nunc enim per ſpeculum cernimus per ambages: at tunc præſentes coràm. Nunc aliquatenus cognoſco: at tunc recognoſcam, quemadmodum recognitus ſum.

13 Nunc quidem manet fides, ſpes, charitas: ſed harum trium maxima eſt charitas.

CAPUT XIV.

Commendat donum prophetiæ, & comparatione à muſicis inſtrumentis ſumpta, verum interpretandi ſcripturas uſum docet, & uſum tollit, ac vetat ne mulieres publice doceant.

PErſequimini charitatem, affectate ſanè ſpiritualia, in primis ut vaticinemini.

2 Nam qui peregrina lingua loquitur, non homines alloquitur, ſed Deum: quippe cum nemo audiat, ſed animo loquatur arcana.

3 Qui verò vaticinatur, homines alloquitur utiliter & hortando & conſolando.

4 Qui peregrina lingua loquitur, ipſe ſibi prodeſt: qui vero vaticinatur, is concioni prodeſt.

5 Vellem equidem vos omnes peregrinis loqui linguis: magis ut vaticinemini. Major enim qui vaticinatur, quàm qui alienis loquitur linguis, niſi interpretetur, ut concio capiat utilitatem,

6 Alioquin, fratres, ſi ego vos alienis linguis allocutum veniam, quid vos prodero, niſi inſit oratione mea patefactio, aut cognitio, aut vaticinatio, aut doctrina?

7 Etiam inanimata vocum emittentia, ut tibia aut cithara, niſi diſcrimen ſonis faciant, quomodo intelligetur quid tibia aut cithara ſignificetur?

8 Si enim incertam vocem tuba edat, quis ad prælium accingetur?

9 Similiter vos lingua niſi ſignificantia verba faciatis, quomodo intelligetur quid dicatur? eritis enim ii qui in auram loquamini.

10 Tot ſunt (verbi gratia) genera vocum in mundo, & ullum eorum mutum eſt.

11 Si igitur vim vocis non intelligam, ero loquenti barbarus, & loquens erit apud me barbarus.

12

12 Ita vos, postquam affectatores estis donorum spiritus, date operam ut in eis ita excellitis, ut id utilitati sit concioni.

13 Quare qui aliena lingua loquitur, oret, ut possit interpretari.

14 Si enim peregrina lingua orem, animo quidem oro: sed, quod ad sententiam attinet, sum infructuosus.

15 Quid ergo est? Ita animo orabo, ut significanter orem: ita animo cantabo, ut significanter cantem.

16 Etenim si animo laudes dicas, is qui illiterati locum tenet, quo pacto dicet, Amen, ad tuam gratiarum actionem, cùm quid dicas ignoret?

17 Nam tu quidem rectè gratias agis: sed alter non juvatur.

18 Ago Deo meo gratias, quòd magis, quàm vestrûm quisquam linguas teneo peregrinas.

19 Sed in concione malo quinque verba sic eloqui, ut intelligatur oratio mea, quo alios erudiam, quàm ignoto sermone mille verba.

20 Fratres, ne este mentibus infantes: sed vitiis este pueri, mentibus autem adulti.

21 In disciplina sic memoriæ proditum est: Alienis linguis atque labris istum populum alloquar, & tamen, ne sic quidem mihi obtemperarunt, inquit Dominus.

22 Itaque, linguæ portento sunt, non fidentibus, sed infidentibus: vaticinatio verò non infidentibus, sed fidentibus.

23 Igitur si convenerit eodem universa concio, & omnes peregrinis loquantur linguis, si eò illiterati, aut infidentes intrent, nonne vos insanire dicent?

24 Sed si omnes vaticinentur, & intret aliquis infidens aut illiteratus, arguitur ab omnibus, exploratur ab omnibus,

25 atque ita ejus animi arcana fiunt perspicua: ita fit ut pronus accidat, adoretque Deum, confitens Deum revera in vobis esse.

26 Quid ergo est, fratres? Quando coitis, carmen habet aliquis vestrûm, doctrinam habet, linguam habet, patefactionem habet, interpretationem habet, omnia ad utilitatem fiant.

27 Si quis peregrina loquitur lingua, fiat id per duos aut ad summum tres, idque alternis, & unus interpretetur.

28 Quòd si abest interpres, taceat in concione, ac sibi loquatur & Deo.

29 Vates item duo trésve loquantur, & alii dijudicent.

30 Quòd si quid alii sedenti patefactum fuerit, primus sileto.

31 Potestis enim omnes singulatim vaticinari, ut omnes discant, & omnes confirmentur.

32 Et vatum spiritus sese vatibus submittunt.

33 Non enim est turbamenti Deus, sed pacis: ut fit in omnibus sanctorum concionibus.

34 Uxores vestræ in concionibus tacento: non enim conceditur eis loqui, sed parere, quemadmodum disciplina dicit.

35 Quòd si quid discere volunt, domi suos viros interroganto. Turpe est enim fœminis in concione loqui.

36 A vobisne divinus sermo prodiit? aut ad vos solos pervenit?

37 Si quis tibi vates aut spiritualis videtur esse, recognoscat, quæ vobis scribo, esse Domini præcepta.

38 Quòd si quis ignorat, ignorato.

39 Proinde, fratres, & vaticinari ſtudete, neque peregrinis loqui linguis prohibete:

40 omnia decenter fiant, & ordine.

CAPUT XV.

Cum eſſent apud Corinthios, qui corporum reſurrectionem in dubium vocarent, poſtquam ejus neceſſitatem validis argumentis comprobavit, rationem etiam & modum ſubjungit.

DEclaro autem vobis, fratres, Evangelium quod vos docui, & quòd accepiſtis, & in quo ſtatis,

2 & per quod ſervabimini, qua ratione vos docuerim, ſi teneris, niſi ſi fruſtra credidiſtis.

3 In primis enim vobis tradidi, id quod acceperam, Chriſtum mortuum eſſe propter peccata noſtra, ut eſt in literis:

4 & ſepultum eſſe, & tertio die reſurrexiſſe, ut in literis habetur:

5 & apparuiſſe Cephæ, deinde duodecim:

6 deinde apparuiſſe pluſquam quingentis fratribus ſemel, quorum plerique ſunt adhuc ſuperſtites, nonnulli obdormiverunt,

7 Deinde apparuit Jacobo, deinde Apoſtolis omnibus.

8 Poſtremò omnium quaſi abortui apparuit etiam mihi.

9 Ego enim ſum Apoſtolorum minimus, indignus qui vocer Apoſtolus, qui divinam Eccleſiam inſectatus ſim.

10 Sed Dei beneficio ſum quod ſum: & ejus in me beneficium adeò inane non fuit, ut plus quàm eorum quiſquam laboraverim: vel potius non ego, ſed Dei gratia quæ mihi aderat,

11 Igitur & ego & illi ita prædicamus: & ita vos credidiſtis.

12 Quòd ſi Chriſtus ex mortuis ſurrexiſſe prædicatur, qui ut quidam apud vos mortuorum reſurrectionem fore negent?

13 Quòd ſi mortuorum reſurrectio non eſt, ne Chriſtus quidem reſurrexit.

14 Si autem Chriſtus non reſurrexit, ergo vana eſt noſtra prædicatio, vana eſt & veſtra fides,

15 ac falſi de Deo teſtes deprehendimur, qui contra Deum teſtificati ſimus, eum ſuſcitaſſe Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſiquidem mortui non reſurgent.

16 Si enim mortui non reſurgent, ne Chriſtus quidem reſurrexit:

17 & ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt veſtra fides: adhuc eſtis in peccatis veſtris.

18 Ergo qui in Chriſto obdormiverunt, perierunt.

19 Si hujus duntaxat vitæ gratia in Chriſto ſpem habemus omnium hominum miſerrimi.

20 At nunc Chriſtus ex mortuis ſurrexit: fuit eorum, qui obdormiêre primitiæ.

21 Cùm ſit enim per hominem mors, etiam per hominem mortuorum reſurrectio.

22 Ut enim per Adamum omnes moriuntur, ſic per Chriſtum omnes reviviſcent,

23 ſed ſuo quiſque in ordine: primitiæ Chriſtus, deinde Chriſtiani in ejus adventu:

24 deinde finis erit, cum regnum tradiderit Deo & patri: cum quidem omnem principatum, omnem potentatum ac potteſtatem aboleverit.

25 Oportet enim eum regnare, donec ille omnes hoſtes ſub ejus pedes ſubjecerit:

26 ultimus hoſtis delebitur mors.

27 Omn

27 Omnia enim ille ſub ejus pedes ſubjecerit: Quod autem omnia ſubjicienda dicit, id ſic accipiendum eſt ut excipiatur ille, qui ei ſubjecerit omnia.

28 Cùm autem ei ſubjecta fuerint omnia, tunc ipſe quoque filius ſubjicietur ei, qui ipſi ſubjecerit omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient, qui pro mortuis baptizantur, ſi omnino mortui non reſurgent? quorſum pro mortuis baptizantur?

30 quorſum & nos omnibus horis periclitamur?

31 Quotidie morior, gloriationem noſtram juro, quam habeo in Chriſto Jeſu Domino noſtro.

32 Si humano more Epheſi cum beſtiis pugnavi, quæ mihi inde utilitas, ſi mortui non reſurgunt? Comedamus & bibamus: cras enim morituri ſumus.

33 Nolite falli. Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

34 Eſte ſubrii, ut æquum eſt, & nè peccate. Ignorant enim quidam Deum: quod ideo dico, ut vos pudeat.

35 Sed dicet quis: Quomodo reſurgent mortui, aut quali corpore venient?

36 O demens: tu quod ſeris, non vivificatur, quin mortuum ſit,

37 & quod ſeris, non gignendum corpus ſeris, ſed nudum granum, verbi gratia frumenti: aut cujuſpiam alterius rei.

38 Deus verò corpus ei dat, ſicut libuit, & ſuum cuique ſeminum corpus.

39 Non omnis caro eadem caro eſt: ſed alia eſt hominum caro, alia pecudum, alia piſcium, alia volucrum.

40 Item corpora ſunt cœleſtia alia, alia terreſtria: ſed aliud eſt cœleſtium ſplendor, aliud terreſtrium:

41 alius ſolis, alius lunæ ſplendor eſt, alius item ſtellarum: nam ſtella alia aliam ſplendore antecellit.

42 Talis eſt etiam mortuorum reſurrectio. Seritur cum mortalitate, reſurgetur cum immortalitate:

43 ſeritur cum probro, reſurgetur cum gloria: ſeritur cum infirmitate, reſurgetur cum potentia:

44 ſeritur corpus animale, reſurget corpus ſpirituale. Eſt corpus aliud animale, aliud ſpirituale.

45 Cumque ita ſcriptum ſit: Factum eſſe primum hominem Adamum animantem vivum, ultimus Adamus ſpiritus eſt vivificus.

46 Sed non primum eſt ſpirituale, ſed animale, deinde ſpirituale.

47 Primus homo ex terra, terrenus: ſecundus homo de cœlo, cœleſtis.

48 Qualis terrenus, tales etiam terreni: & qualis cœleſtis, tales etiam cœleſtes.

49 Ac quemadmodum tulimus imaginem terreni, feremus etiam cœleſtis imaginem.

50 Hoc autem ideo dico, fratres, quòd caro & ſanguis divinum regnum conſequi nequeunt, neque mortalitas immortalitatem conſequetur.

51 Equidem arcanum quiddam vobis dico: Omnes quidem non obdormiemus, ſed omnes mutabimur:

52 uno temporis puncto oculique momento, ad ultimum clangorem. Clangetur enim, & mortui reſurgent incorruptibiles, & nos mutabimur.

53 Oportet enim hoc corruptibile

tibile incorruptibili natura, & hoc mortale immortalitate indui.

54 Cùm autem hoc corruptibile incorruptam naturam, & hoc mortale immortalitatem induerit, tunc accidet id quod illo ſcripto dicitur: Abſorpta mors eſt victoriosè.

55 Ubi eſt tuus, ô mors, ſtimulus: Ubi tua, ô Orce, victoria?

56 Eſt autem mortis ſtimulus peccatum, & peccati potentia lex.

57 Sed Deo gratia, qui nobis victoriam dat per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

58 Proinde, fratres mei chariſſimi, præſtate vos conſtantes, immobiles, ſemper excellentes in Domini negotio, ſcientes veſtrum in re Dominica laborem non eſſe vanum.

CAPUT XVI.

Hortatur ut fratrum Hieroſolymitanorum inopia ſuccurrant. Deinde Timotheum commendat, & amica exhortatione, deinde ſalutationibus epiſtolam claudit.

QUod ad collectam attinet in ſanctos conferendam, quemadmodum Galatiæ eccleſiis præcepi, ſic vos quoque facite.

2 Primo quoque poſt Sabbatum die unuſquiſque veſtrûm apud ſe reponat, congerens quod commodè poterit, ne tum demum cum venero, fiant collectæ

3 Ut autem advenero, quos vos per epiſtolas probaveritis, eos mittam, qui ferant beneficium veſtrum Hieroſolymam.

4 Quòd ſi me etiam proficiſci fuerit operæ precium, mecum proficiſcentur.

5 Veniam autem ad vos, poſtquam Macedoniam obiero: nam Macedoniam obiturus ſum,

6 Apud vos autem forſitan commorabor, aut etiam hyemabo, ut vos me deducatis quocunque proficiſcar.

7 Nolo enim vos duntaxat obiter videre, quin me ſperem aliquamdiu manſurum apud vos Dominus permiſerit.

8 Morabor autem Epheſi usque ad Quinquageſimam.

9 Nam mihi janua magna patet, & efficax, & multi ſunt adverſarii.

10 Quòd ſi venerit Timotheus, videte ut ſine metu ſit apud vos: Nam Domini opus agit, ſicut & ego.

11 Quamobrem nemo eum contemnat, ſed eum bona cum pace dimittite, ut ad me veniat. Expecto enim eum cum fratribus.

12 Quod ad Apollo fratrem attinet, multum eum hortatus ſum ut ad vos cum fratribus veniret, ſed prorſus non erat voluntas nunc eundi: veniet, cùm erit ei commodum.

13 Vigilate, ſtate in fide, viriliter & conſtanter,

14 omnia veſtra cum charitate fiant.

15 Cohortor autem vos, fratres: ſcitis Stephanæ & Fortunati familiam eſſe Achaïæ primitiam, & ſeſe ad miniſterium addixiſſe ſanctis:

16 ut vos quoque talibus, & omni adjuvanti, laboranti, pareatis.

17 Gaudeo quidem adventu Stephanæ & Fortunati, & Achaici, quod hi defectum veſtrum ſuppleverunt:

18 quippe qui & meum & veſtrum animum recreaverunt. Tales ergo recognoſcite.

19 Salutant vos Aſiænæ eccleſiæ; Salutant vos multum in Dominum Aquila & Priſcilla, cum ſuæ domus eccleſia,

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate inter vos osculo sancto.
21 Salutatio mea Pauli manu.
22 Si quis Dominum Jesum Christum non amat, esto detestabilis Maranatha.
23 Gratia Domini Jesu Christi vobis adsit.
24 Meus amor in Christo Jesu vobis omnibus adsit. Amen.

Ad Corinthios prima scripta est Philippis, missa per Stephanam, & Fortunatum, & Achaicum, & Timotheum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD

CORINTHIOS.

CAPUT I.

A laude afflictionum auspicatur, exponens quid in Asia pertulerit, & quam dexter affuerit Deus. Addit nulla levitate id factum esse, quòd non venerit, uti fuerat pollicitus.

PAULUS JESU CHRISTI Apostolus, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ Corinthi est, necnon sanctis omnibus in tota Achaia degentibus,
2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.
3 Collaudandus Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, misericordiæ pater, & omnis consolationis Deus,
4 qui nos consolatur in omni calamitate nostra, quò possimus nos, qui sunt in quacunque calamitate, consolari ea consolatione, qua confirmamur ipsi à Deo.
5 Quantò enim majoribus propter Christum malis afficimur, tantò per Christum major est nostra consolatio.
6 Nam sive affligimur, id fit pro vestra consolatione atque salute, quæ agitur in tolerandis iisdem malis, quæ nos quoque patimur: sive confirmamur, id fit pro vestra consolatione & salute:
7 ac firmam de vobis spem habemus, scientes quemadmodum adversorum participes estis, sic fore etiam consolationis.
8 Nolumus enim vos ignorare, fratres, quanta afflictione, & quàm omnino viribus nostris majore pressi fuerimus in Asia, usque adeò ut etiam de vita dubitaremus.
9 Verum ideo de nobis latam mortis sententiam sensimus, ne ipsi nobis confideremus, sed Deo mortuorum suscitatori,
10 qui nos à tanta morte & defenderit & defendat, quem speramus etiam deinceps defensurum esse,
11 vobis quoque nos supplicatione adjuvantibus, ut à multis personis agantur ingentes Deo gratiæ, ob collatum in nos beneficium vestra causa.
12 Nam hæc nostra gloriatio est, nostræ conscientiæ testimonium: quòd cum divina simplicitate

citate ac ſinceritate, non cum humana ſapientia, ſed cum divina gratia, verſati ſumus cùm in reliquo orbe, tum potiſſimum apud vos.

13 Non enim alia vobis ſcribimus, quàm quæ legitis, aut etiam recognoſcitis: & ut ſpero, ad extremum recognoſcetis.

14 quemadmodum nos aliquatenus recognoviſtis, quòd nos veſtra ſumus gloriatio, ſicut & vos noſtra ad diem Domini Jeſu.

15 Atque hac fiducia volebam prius ad vos venire, ut alterum beneficium acciperetis.

16 & iſtac in Macedoniam tranſire: rurſumque ex Macedonia ad vos venire, & à vobis in Judæam deduci.

17 Hoc igitur deliberans, nunquid levitate uſus ſum? aut quæ delibero, humano more delibero, ut ſit apud me etiam, etiam: & non, non?

18 Fidelis eſt Deus quod noſtra ad vos oratio non fuit etiam, & non.

19 Nam Dei filius Jeſus Chriſtus, qui apud vos per nos prædicatus eſt, per me, & Sylvanum & Timotheum, non fuit etiam, & non: ſed in eo fuit etiam.

20 Omnes enim Dei promiſſiones tales ſunt, ut in eo ſit etiam, & in eo ſit ita, quæ res Deo ſit gloriæ per nos.

21 At qui nos vobiſcum confirmat in Chriſtum, & qui nos unxit, Deus eſt, is qui nos conſignavit, & ſpiritus arrabonem noſtris animis indidit.

22 Ego verò animi mei teſtem appello Deum, me parcendi vobis cauſa, nondum Corinthum veniſſe:

23 non quod vobis fiduciam derogemus, ſed conſulimus veſtro gaudio: nam fiducia ſtatis,

CAPUT II.

Excuſans ſe quòd non venerit clam illos taxat, & communem ſympathiam oſtendit, ut nequid niſi ipſis hilaribus gaudere. Incho quem Satana tradi præcerat, reſipiſcenti veniam dari ſecrat, & profectionis ſuæ Macedoniam meminit

SED hoc ego apud me decrevi, non vos rurſum viſ cum dolore.

2 Nam ſi ego vos contriſ ecquis eſt qui me oblectet, is qui à me contriſtetur?

3 Atque idipſum vobis ſcripſi, ne ſi veniſſem, dol afficerer ab eis, per quos g dere debeo: perſuaſum hab de vobis omnibus, meum g dium omnium eſſe veſtrûm.

4 Nam multa cum animi guſtia atque angore vobis ſ pſi, multis cum lachrymis, quòd doleretis, ſed amorem cognoſceretis, quo vos ſing riter proſequimur.

5 Quod ſi quis contriſta non me contriſtavit, niſi aliq tenus, ne vos omnes oner

6 Satis eſt illi ea caſtiga plurium,

7 ut contrà potiùs condo tis, ac conſolemini, ne fortè modico mœrore conficiatur.

8 Quamobrem hortor vos, charitatem in eum exeratis.

9 Nam ideo ſcripſi, ut ve periculum facerem, an ſitis omnia morigeri.

10 Cui autem vos condona ego quoque condono. Et ego ſi quid ei condonavi, condonavi, id feci propter vos perſona Chriſti,

11 ne circumveniamur à tana: Nec enim ejus cog ignoramus.

12 Cùm autem in Troad

ob Christi Evangelium ve-
ſem, & eſſet mihi in Domini
negotio aperta janua:

13 nullam animi requietem
habui, quòd Titum fratrem me-
um non inveniſſem. Itaque illis
valedicto, profectus ſum in Ma-
cedoniam.

14 Deo verò gratia, qui ſem-
per facit, ut in Chriſti negotio
triumphemus, ejuſque cognitio-
nis odorem per nos divulgat
omnibus in locis:

15 ſiquidem Chriſti ſuavis
odor ſumus Deo, in iis qui ſer-
vantur, & in iis qui pereunt:

16 quorum his ſumus morta-
lis odor ad mortem, illis vitalis
odor ad vitam. Ad quæ quiſ-
nam ſit idoneus?

17 Nec enim ſumus ut multi,
qui divinam doctrinam caupo-
nantur: ſed ut ex ſinceritate:
ſed ut ex Deo, in Dei conſpectu,
in Chriſti negotio loquimur.

CAPUT III.

Dicit ſe ſatis habiturum commendationis, quamdiu permanſerint in fide, ſe miniſtrum non literæ, ſed ſpiritus. Diſcrimen legis & Evangelii exponit, quod illius claritas magis perſtringat oculos quàm illuminet, hujus vero lux conſpicuam Dei faciem exhibeat.

INgredimur rurſum noſipſos commendare? an verò nihil egemus (ut quidam) commendatitiis vel ad vos, vel à vobis epiſtolis?

2 Epiſtola noſtra vos eſtis, inſcripta noſtris animis, cognoſcenda, legendaq; cunctis hominibus:

3 eſtque perſpicuum, vos eſſe Chriſti epiſtolam à nobis adminiſtratam, non atramento, ſed viventis Dei ſpiritu deſcriptam non in lapideis, ſed in carneis animi tabulis.

4 In ea autem apud Deum perſuaſione ſumus per Chriſtum:

5 non quia per noſipſos ſimus idonei, qui aliquid ut per noſipſos vel cogitemus: ſed quòd idonei ſumus, id à Deo eſt.

6 Qui nos idoneos reddidit novi fœderis miniſtros, non literæ, ſed ſpiritus: nam litera perimit, at ſpiritus vivificat.

7 Quòd ſi mortis miniſterium in literis impreſſum in lapidibus, tamen tanti fuit ſplendoris, ut non poſſent Iſraelitæ in Moſis vultum intueri propter ejus vultus ſplendorem perituram:

8 nónne magis ſpiritus miniſterium erit cum ſplendore conjunctum?

9 Si enim damnationis miniſterium ſplendidum eſt, multò magis excellit ſplendore miniſterium juſtitiæ.

10 Etenim ne ſplendidum quidem fuit id quod ſplendidum fuit, ſi cum ſuperante ſplendore conferatur.

11 Si enim quod perit, tamen cum ſplendore conjunctum eſt: multo magis quod manet eſt cum ſplendore.

12 Habentes igitur hujuſmodi ſpem, magna perſpicuitate utimur:

13 Non ut Moſes vultui ſuo velamen obtendebat, ne Iſraelitæ in rei perituræ finem intuerentur, ſed mentes haberent torpentes.

14 Nam ad hunc uſque diem idem velamen in veteris lectione fœderis manet, neque detegitur id in Chriſto aboleri.

15 Quin ad hodiernum uſque diem, dum legitur Moſes, velamine tecti ſunt eorum animi.

16 Quandocunque autem revertitur ad Dominum, detrahitur velamen,

17 Do-

17 Dominus autem ſpiritus eſt: ubi verò Domini ſpiritus eſt: ibi eſt libertas.

18 Nos verò omnes detecta facie ſplendorem Domini ſpeculantes, in eandem transformamur imaginem, ſplendore perpetuando, tanquam à Domini ſpiritu.

CAPUT IV.

Recenſet ſe adeò laboraſſe in prædicando Evangelio, ut à Satana excæcati ſint, qui illius ſplendorem non cernant, prolatum in teſtaceis vaſculis, tot arumnis obnoxiis, itaque ſuo exemplo ad fortitudinem eos hortatur, ex contemptu præſentis vitæ.

PRopterea habentes hanc adminiſtrationem (quæ divina eſt in nos clementia) non defethiſcimur:

2 quin, turpi occultatione repudiata, non nos callide gerimus, neque divinam doctrinam fallaciter tractamus: ſed veritatis declaratione noſipſos apud omnem hominum conſcientiam in Dei conſpectu commendamus.

3 Quòd ſi tectum eſt noſtrum Evangelium, tectum eſt pereuntibus:

4 quorum, videlicet infidentium, mentes cœcavit hujus ſeculi Deus, ne colluſtret eos claritas glorioſi Chriſti Evangelii, qui eſt imago Dei inaſpectabilis.

5 Non enim noſipſos prædicamus, ſed Chriſtum Jeſum Dominum: nos autem veſtros ſervos, per Jeſum.

6 Nam Deus qui lucem ex tenebris lucere juſſit, is eſt qui noſtris illuxit animis ad claritatem cognitionis gloriæ Dei in Jeſu Chriſti perſona.

7 Habemus autem theſaurum hunc in teſtaceis vaſis: ut ta excellens potentiæ ſit Dei, n ex nobis,

8 qui in omnibus premim quidem, ſed non opprimimu æſtuamus, ſed non exæſtuamu

9 vexamur, ſed non deſe mur: dejicimur, ſed non pe mus:

10 ſemper Domini Jeſu occi onem in corpore circumferent ut etiam Jeſu vita in noſtro c pore repræſentetur.

11 Semper enim nos viven morti dedimur propter Jeſu ut & vita Jeſu repræſentetur noſtra mortali carne.

12 Itaque in nobis mors, vobis vita, viget.

13 Ac eodem fiduciæ ſpir prædiți, ut fert ſcriptum illu Credidi, ideoque locutus ſu nos quoque credimus, ideo loquimur,

14 ſcientes futurum eſſe, qui Dominum Jeſum ſuſcita idem nos quoque per Jeſum citet, ac vobiſcum ſiſtat.

15 Omnia enim propter fient, ut tam largum bene um per multorum gratiarum ctionem redundet ad Dei riam.

16 Hanc ob cauſam non fethiſcimur, quin etiam, ſi e rior noſter homo corrumpa at interior quidem renovatu dies.

17 Brevis enim leviſque ſtra calamitas, incredibile d quàm ſempiternam, quàm gravem nobis gloriam pari

18 non ſpectantibus ea cernuntur, ſed quæ non cer tur. Nam quæ cernuntur, poraria ſunt: quæ verò cernuntur, ſempiterna,

CAP

CAPUT V.

Instat in eodem argumento, de certa spe salutis, per fidem. Non ut se jactet, cùm Deum & ipsius Ecclesiam præ oculis habeat, & nihil æstimet omnia, præter vitæ novitatem in Christo.

1 Scimus enim, si terrestris nostræ domus tabernaculum dissolutum fuerit, ædificium habituros esse nos à Deo, domum non manibus factam, sempiternam in cœlis.

2 Etenim in hoc gemimus, domicilium nostrum cœleste superinduere cupientes.

3 si modò induti, non nudi, reperiemur.

4 Nam qui sumus in tabernaculo, gemimus onerati; quandoquidem nollemus exui sed superindui, ut mortalitas conficiatur à vita.

5 Qui verò nos ad hoc ipsum fecit, Deus est, is qui nobis spiritus arrabonem dedit.

6 Itaque semper confidimus: et cum sciamus, nos in corpore peregrinantes, à Domino peregrinos abesse,

7 (nam in rei fiducia, non in ipsa re versamur)

8 confidimus: & mallemus à corpore abesse, & apud Dominum adesse.

9 Proinde operam damus, ut sive adsumus, sive absumus ei simus accepti.

10 Nam nobis omnibus comparendum est ante Christi tribunal, ut ferat quisque præmium ejus quod in corpore fecerit, vel boni vel mali.

11 Scientes igitur Dominum esse metuendum, utut hominibus persuademus, Deo quidem perspicui sumus: quanquam spero, nos etiam in vestris animis esse perspicuos,

12 Non enim rursum nosipsos vobis commendamus, sed occasionem vobis damus de nobis gloriandi, ut muniti sitis adversus eos qui specie, non animo gloriantur.

13 Nam sive insanimus, Deo insanimus: sive sani sumus, vobis sumus.

14 Amor enim Christi tenet nos, ita judicantes: si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes esse mortuos:

15 Ideoque pro omnibus esse mortuum, ut vivi non jam sibi ipsis vivant, sed ei qui pro eis & mortuus est, & revixit.

16 Itaque nos deinceps neminem novimus secundum carnem. Quòd si Christum secundum carnem cognovimus, at nunc jam non novimus.

17 Proinde si quis in Christo est, is nova creatura est. Vetera præterierunt, ecce nova facta sunt omnia:

18 omnia autem à Deo, qui nos sibi reconciliavit per Jesum Christum, nobisque reconciliationis administrationem dedit,

19 quippe cùm Deus esset in Christo, mundum sibi reconcilians, eis non imputans ipsorum peccata, nobisque reconciliationis orationem mandaverit.

20 Itaque cùm pro Christo legatione fungamur, ut Deo per nos adhortante, quæsumus pro Christo, reconciliamini Deo,

21 qui peccati ignarum pro nobis peccatum effecerit, ut in eo nos fieremus justitia Dei.

CAPUT VI.

Ut vitam Christo dignam vivant, hortatur, ne afflictionibus dejiciantur, nec gloriæ insolescant: pollutiones fugiant, cùm sint viva viventis Dei templa.

NOS

NOS verò ad hanc rem adjutores, hortamur vos, ut detis operam, ne Dei beneficium incassum acceperitis.

2 Dicit enim: Te accepto tempore exaudivi, tibi die salutis subveni. Adest nunc tempus acceptum, adest nunc dies salutis.

3 Nos nullam usquam offensionem afferimus, ne taxetur ministerium:

4 Sed omnibus in rebus nosipsos, ut Dei ministri, commendamus, in multa patientia, in calamitatibus, in rebus adversis, in angustiis,

5 in plagis, in custodiis, in agitationibus, in laboribus,

6 in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in clementia, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate genuina,

7 in veritatis oratione, in Dei potentia, armis justitiæ dextris & sinistris,

8 per gloriam & dedecus, per maledicta, & benedicta,

9 quasi fallaces, & tamen veraces: quasi ignoti, & tamen noti: quasi morientes, cùm tamen vivamus: quasi qui castigemur, neque tamen necemur:

10 quasi dolentes, & tamen semper gaudentes: quasi pauperes, cum multos locupletemus: quasi nihil habentes, & tamen omnia tenentes.

11 Os nostrum ad vos apertum est, Corinthii: animus noster largus est.

12 Si vos estis angusti, non erga nos estis angusti, sed erga hominem cui estis intimi.

13 Ego vero ut à filiis vicem reposco: largi estote vos quoque:

14 ne este infidentium socii jugales. Quod est enim justitiæ cum improbitate consortium? quæ luci communitas cum tenebris?

15 quæ Christo cum Beliale concordia? aut quod fidenti cum infidente commercium?

16 quæ Dei templo cum deorum simulachris convenientia? Vos enim viventis Dei templum estis, quemadmodum dixit Deus: Habitabo ac versabor apud eos, eroque eorum Deus, & ipsi mihi populus erunt.

17 Quapropter exite ex medio eorum, ac separamini, inquit Dominus: neve impurum tangite: & ego vos accipiam,

18 vobisque pater ero & vos mihi eritis filii ac filiæ, inquit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ne nimium teneros animos urgeat, prosternat, probabile reddit, quod omnia dixerit ex ingenti erga illos dilectione, itaque sibi non displicere quòd mœrore eos affecerit, & adduxerit ad pœnitentiam non pœnitendam.

HÆC igitur habentes promissa, charissimi, purgemus nosipsos ab omni & corporis animi labe, sanctimonia perficientes cum Dei metu.

2 Admittite nos: nemini injuriam fecimus, neminem corrupimus, neminem circumscripsimus.

3 Non equidem vestri damnandi causa dico, quippe quod ante dixerim, vos in nostris animis esse ad simul vel moriendum vel vivendum.

4 Multa mihi apud vos loquendi libertas est: multa mihi de vobis est gloriatio: plenus sum consolationis: circumfluo lætitia in omni calamitate nostra.

5 Etenim cùm veniissemus in Macedoniam, nec ullam quietem haberet nostra caro, sed omni

nibus premeremur, extrinsecus præliis, intrinsecus timoribus,

6 tamen humilium consolator Deus nos advenru Titi consolatus est.

7 Neque solùm ejus adventu, sed etiam solatio, quo de vobis refectus est, exponens nobis vestrum nostri desiderium, commorationem, atque studium, ita ut magis lætatus sim :

8 adeò, ut etiamsi vos per epistolam dolore affecerim, non me pœniteat, etiam pœnituisset. Video enim, si epistola illa, etsi vem quidem, sed tamen dolorem vobis fecit,

9 non vos doluisse solùm, sed (id quod gaudeo) ad vitæ correctionem doluisse. Doluistis enim secundum Deum, ita ut nullo per nos incommodo sitis affecti.

10 Divinus enim dolor vitæ correctionem ad nunquam pœnitendam salutem efficit : At mundanus dolor mortem parit.

11 Ecce enim vel hoc ipsum, quod secundum Deum doluistis, quantam vobis peperit diligentiam, imò defensionem ? imò indignationem ? imo metum ? imò desiderium ? imò studium ? imò vindictam ? quibus omnibus vestram in eo facinore innocentiam probastis.

12 Itaque si vobis scripsi, id non ejus qui fecit, nec ejus, qui passus est injuriam, caussa factum est : sed ut vestrum nostri studium apud vos patefieret, in Dei conspectu.

13 Propterea orto à vobis solatio confirmati sumus : sed longè maximam cepimus ex Titi lætitia voluptatem, quòd ejus animus à vobis omnibus recreatus sit.

14 Nam si quid apud eum de vobis gloriatus eram, non me puduit : quin ut omnia verè vobis elocuti sumus, sic nostra de vobis apud Titum gloriatio vera fuit.

15 Atque ipse vos singulari charitate prosequitur, recolens vestrûm omnium obedientiam, ut se cum metu ac tremore acceperitis.

16 Gaudeo, posse me omnibus in rebus vobis confidere.

CAPUT VIII.

Macedonum, atque adeò ipsius Christi exemplo, ut liberales sint in Sanctos hortatur. Titum, & alium fratrem hac de causa ad ipsos profectos dicit.

CErtiores autem vos facimus, fratres, de Dei beneficio in ecclesias Macedoniæ collato,

2 quòd in tanta, qua exploravi sunt, calamitate, eorum singularis alacritas, penitissimáque paupertas, tantum effecit, ut appareret eorum opulenta simplicitas :

3 qui pro viribus (hoc testor) atque etiam supra vires ultro :

4 nos multis cum precibus oraverint, ut beneficium & commune in sanctos officium reciperemus

5 Neque id quemadmodum speraveramus : quin seipsos addixerunt, primùm Domino, deinde nobis, Dei voluntate,

6 ut nos Titum hortari sumus, quò ille, quemadmodum jam cœpit, sic absolvat hoc etiam erga vos beneficium :

7 utque quemadmodum omnibus in rebus excellitis, fide & oratione, & scientia, & omni studio, & isto erga nos amore, sic in hoc quoque beneficio excellatis.

8 Non

8 Non per præceptum dico: ſed ut per aliorum ſtudium veſtræ quoque charitatis germanitatem explorem.

9 Cognoſcitis enim Domini noſtri Jeſu Chriſti beneficium, qui propter vos pauper fuerit cùm dives eſſet, ut vos ejus paupertate ditaremini.

10 Atque in hoc conſilium do: hoc enim è re veſtra eſt, qui jam ab anno ſuperiore non ſolùm facere, ſed etiam velle cœperitis.

11 Nunc igitur etiam rei confectionem abſolvite: ut quomodo eſt voluntatis alacritas, ita ſit etiam ex facultate perfectio.

12 Nam ſi jam adeſt alacritas, ſecundùm quod habet quis, ita acceptus eſt, non prout non habet.

13 Non enim aliis laxitatem, vobis anguſtiam eſſe oportet:

14 ſed ex æqualitate ad præſens tempus, abundantia veſtra illorum egeſtati ſubveniri: ut illorum abundantia veſtram viciſſim egeſtatem ſuppleat, quò fiat æqualitas:

15 quemadmodum ſcriptum eſt: Qui multum collegerat, non plus habebat: neque qui modicum collegerat, minus habebat.

16 Eſt autem Deo gratia, qui eamdem veſtri ſtudium injecerit in animum Titi:

17 qui adhortationem ejus admiſerit, ut diligentior ſua ſponte profectus ſit ad vos.

18 Miſimus autem unà cum eo fratrem, qui præterquam quòd in re Evangelica per omnes laudatur Eccleſias,

19 etiam Eccleſiarum ſuffragio creatus eſt noſtri ſocius itineris, in hoc beneficio à nobis adminiſtrando, ad Domini gloriam alacritatemque veſtram:

20 hoc caventes, ne quis nos in hac à nobis adminiſtranda liberalitate carpat:

21 proſpicientes ut non ſolùm in conſpectu Domini, verumetiam in hominum conſpectu honeſtè ſe res habeat:

22 Miſimus autem unà cum eis fratrem noſtrum, quem ſæpe & in multis in rebus diligentem experti ſumus, tum nunc longè diligentiorem: tanta eſt de vobis confidentia.

23 Quòd ſive Titus ſpectat, ſocius meus eſt, & ad vos cooperator: ſive fratres noſtri, apoſtoli ſunt eccleſiarum, gloria Chriſti.

24 Quapropter & amoris veſtri, & noſtræ de vobis gloriationis ſpecimen datote erga eos, & in conſpectu eccleſiarum conſpectu.

CAPUT IX.

Cur de eorum voluntate bene ſentiens, illis tamen adhortationem ſedulò incumbat, rationem ducit, & ſementi eleemoſynam comparat, quam Deus repenſet magno fœnore.

NAM de officio erga ſanctos, ad vos ſcribere hi ſupervacaneum eſt.

2 Novi enim alacritatem veſtram, de qua veſtro nomine glorior apud Macedones, Achaia ab anno ſuperiore paratam eſſe: quæ veſtri æmulatio plerosque excitavit.

3 Ideo autem fratres miſi, ne noſtra de vobis gloriatio vana ſit in hac parte: ut quemadmodum dicebam, ſitis parati:

4 ne ſi mecum venerint Macedones, & vos offenderint imparatos, pudeat nos (ne dicam vos) in hoc gloriationis argumento.

5 Itaque neceſſarium put[avi] fra[tres]

fratres hortari, ut ad vos præeant, & jam divulgatam vestram liberalitatem ita præpararent, ut parata foret; sic tamen, ut liberalitas, non ut profusio.

6 Cæterum & qui parcè seret, parcè etiam metet: & qui largè seret, largè etiam metet:

7 prout quisque animo destinavit, non ægrè, aut invitus: hilarem enim datorem amat Deus.

8 Potest autem Deus adeò vos omni beneficio cumulare, ut omnibus in rebus omnino quod satis sit habentes, abundetis ad omnia rectè facta,

9 quemadmodum scriptum est: Cùm dispergat, & pauperibus largiatur, ejus liberalitas manet æterna.

10 Qui verò ferenti & semen ad panem ad victum suppeditat, is vobis semen suppeditet, multiplicetque, ac vestræ liberalitatis proventus sic augeat,

11 ut omnibus summa cum simplicitate circumfluatis, quæ efficiat per nos ut agantur gratiæ Deo.

12 Siquidem hujus muneris officium ejusmodi est, ut non solum sanctorum egestates suppleat: verum insuper hoc tam proficuo officio in causa sit, ut multi Deo gratias agant,

13 Dum collaudantes, tum ob vestram, qui in Christi Evangelium concordes sitis, obedientiam, & simplicem in eos inque omnes benignitatem:

14 tum ob eorum vota de vobis, qui propter singularem Dei erga vos favorem, vestri sint cupidi.

15 Gratia Deo, de ejus dono ineffabili.

CAPUT X.

Qua fiducia, quibus armis, qua vindicta sit instructus adversus improborum calumnias ostendit, seque præsentem non minus virtutis habere in operibus, quàm absens gravitatis in verbis.

ILle ego Paulus vos exhortor per Christi lenitatem ac mansuetudinem, qui præsens quidem apud vos humilis, absens verò sum in vos confidens.

2 Rogo autem, ut detis operam, ne mihi præsenti sit audendum confidentiâ, quâ audere cogito in quosdam, qui nos perinde habent, ac si secundum carnem gradiamur.

3 Nam in carne gradientes, non secundum carnem militamus.

4 Arma enim militiæ nostræ non carnalia sunt, sed divinipotentia, ad munitionum demolitionem:

5 quibus armis cogitationes deturbamus, & omnem sublimitatem elatam contra Dei cognitionem, omnemque mentem ad obediendum Christo cogimus,

6 Et omnem ulcisci contumaciam sumus parati, cùm completa fuerit vestra obedientia.

7 Rerum speciem spectatis? Si quis sibi persuasit, se esse Christi: hoc rursùm per se cogitet, ut ipse Christi est, sic nos quoque esse Christi.

8 Etsi etiam paulo amplius de potestate nostra glorier, quam nobis Dominus ad vos instruendos non destruendos dedit, non me pudebit,

9 ne videar vos per epistolas terrere conari,

10 quod epistolæ quidem (inquit) graves forteque sunt, at corporis præsentia imbecilla, oratioque abjecta est.

11 Hoc cogitet ille, quales oratione per epistolas sumus absentes, tales re etiam præsentes esse.

12 Nec

12 Nec enim auſimus comparare aut conferre nos cum quibuſdam, qui ſeſe commendant illi quidem, ſed ipſos ſe in ſe ipſis metiri, ſeque ſibi comparare non intelligunt.

13 Nos verò non immodicè gloriabimur, ſed ex modo regulæ, quem Deus nobis eum tribuit, ut etiam ad vos uſque pertingamus.

14 Non enim quaſi ad vos non pertingamus, nos nimis extendimus: nam ad vos etiam pervenimus Evangelio Chriſti, non ſupra modum gloriantes in alienis laboribus:

15 ſpem habentes fore, ut creſcente in vobis veſtra fide, uſque adeò amplificemur ex noſtra norma,

16 ut ultra veſtros fines doceamus Evangelium non aliena norma, de eis quæ ſunt in promptu, glorietur.

17 Qui verò gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui ſeipſum commendat, probandus eſt, ſed quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Ingenti ſe erga Corinthios amore cogi teſtatur, ut laudes ſuas deprædicet. Gratuitam illis ſuam operam impendiſſe, ne qua in re ſuperiores eſſent pſeudapoſtoli: quos longè antecellere recenſet in iis quæ vera ſunt laudis.

UTinam paululum aliquid meæ ſtultitiæ ferretis: & verò ferte me:

2 vobis enim obtrecto divina obtrectatione, quippe quos uni viro deſponderim, virginem caſtam Chriſto tradendam.

3 Sed vereor ne fortè, ut ſerpens Evam ſua aſturia decepit, ſic veſtræ mentes à ſimplicitate, quæ eſſe debet in Chriſti[a] corruptæ deflectant

4 Quòd ſi veniret qui a[l] Jeſum prædicaret, quàm q[uem] nos prædicavimus: aut ſi a[l] ſpiritum acciperetis, quàm q[uem] accepiſtis: aut aliud Evang[elium], quàm quod admiſ[istis] rectè illum ferretis.

5 Ego verò me exiſtimo [nihi]lo inferiorem fuiſſe vel ſum[mis] Apoſtolis.

6 Quòd ſi oratione impe[ritus] ſum, at non ſcientia: qui[bus] omnibus omnino apud vo[s] bus patuimus.

7 An peccatum admiſi m[e] ſum demittens, ut vos e[x]leremini, quod vos gratis [Evan]num Evangelium docui?

8 Alias eccleſias diripui, [ac]cipiendo ad vobis inſervien[dum] ſtipendio?

9 & præſens apud vos, [e]gens, neminem tamen ex[ac]Nam egeſtati meæ ſubve[nerunt] fratres, qui ex Macedonia [ad]nerant: itaque omnibus i[n]bus, ne vobis oneri eſſem[cus]cavi & cavebo.

10 Hoc per Chriſtum [Jeſ]confirmo, non me commiſſu[rum] eſſe, ut hac gloriatione e[x]dar in Achaiæ tractibus.

11 Quamobrem? an quia amo vos? Scit Deus.

12 Ac quod facio facturu[s] ſum, id facio ut occaſionem adimam, qui occaſionem cap[iunt] quò ſibi in quo glorientur [in] petar, quemadmodum & no[ſtri]

13 Sunt enim iſtiuſmodi ſi apoſtoli, fallaces operarii in Chriſti Apoſtolos tran[ſfi]mantur.

14 Nec mirum, cùm ipſe [Sa]tanas transformetur in luci[s] gelum.

15 Itaque non magnum

ipis quoque miniſtri ſic tranſ
mantur, ut juſtitiæ miniſtri
videantur: quos quidem dig-
eorum factis exitus manet.
17 Iterum dicam: Nemo me
entem eſſe putet. Sin aliquis
at, vel ut demeniem di ittite
ut ego quoque paulul m me
em.
18 Quod dico, non ut Domino
um eſt dico, ſed ut per de-
niam in hac gloriationis ma-
a.
19 Quandoquidem multi hu-
o more ſe jactant, egoquo-
ne jactabo,
20 quoniam vos libenter de-
es fertis, ipſi prudentes.
21 Fertis enim, ſi quis vo-
ſerviliter abutitur, ſi quis
exeſt, ſi quis dono accipit, ſi
ſeſe effert, ſi quis vos in os
it.
22 Indecorè dicam: quaſi verò
nequeamus. Quin ſi quid eſt,
quo quiſquam audeat (inſi-
ter d cam) auſim & ego.
23 Hebræi ſunt, & ego: Iſ-
itæ ſunt, & ego: Abrahami
g-nies ſunt, & ego:
24 Chriſti miniſtri ſunt (deſi-
os dicam) ego magis: in abo-
s amplius, in plagis pl s: in
odiis amplius, in mortibus
enumero.
25 A Judæis quinquies unde-
dragenis plagis affectus ſum:
verberatus, ſemel lapidatus:
ſ Ter naufragium feci: no-
m & diem in profundo egi:
26 ſæpe verſatus in itineribus,
periculis fluminum, periculis
onum, periculis à meis civi-
, periculis ab extraneis, pe-
lis in urbe, periculis in ſoli-
ine, periculis in mari, peri-
is in falſis fratribus,
27 in labore & fatigatione, in
gliis ſæpenumero, in fame &
ſiti, in jejuniis frequenter, in
frigore & nuditate:
28 præter cætera, quæ me quo-
tidiana deſtinent, videlicet om-
nium eccleſiarum cura.
29 Quis æger eſt quin ego
ſim æger? quis offenditur, quin
ego uror?
30 Si gloriandum eſt, de im-
becillitate mea gloriabor.
31 Scit Deus & pater Domini
noſtri Jeſu Chriſti, qui eſt collau-
dandus in ſempiternum, me non
mentiri.
32 Damaſci præfectus regis A-
retæ, Damaſcenorum urbem cu-
ſtodiebat, capere me volens.
33 Itaque per feneſtram in ca-
latho demiſſus ſum per murum,
atque ita ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Invitus recenſet revelationes divinitus ſibi factas, ob quas cùm verè gloriari poſſit, non velit infirmitatum ſuarum conſcius, ſed hanc ſibi neceſſitatem ineptiendi ipſos injicere, dum ſe addicunt ambitioſis hominibus, per quos à Chriſto abalienantur.

GLoriari ſanè mihi non expedit: veniam enim ad viſiones, & Domini patefactiones.
2 Novi hominem Chriſtianum, ante annos quatuordecim (an in corpore, an extra corpus, neſcio: ſcit Deus) hunc, inquam, raptum ad tertium uſque cœlum.
3 Et ſcio eum hominem (an in corpore, an extra corpus, neſcio: ſcit Deus)
4 raptum eſſe in Paradiſum, & audiviſſe arcana verba, quæ homini eloqui nefas.
5 De hujuſmodi homine gloriabor: de me verò non gloriabor, niſi in meis infirmitatibus.
6 Quòd ſi vellem gloriari, non

non essem equidem amens: utpote qui verum dicerem. Sed parco, ne quis de me existimet supra quàm esse me videt, aut ex me audit aliquid.

7 Ac ne ob patefactionum præstantiam me nimis efferam, appositus est mihi stimulus carni, angelus Satanæ qui me tundat, ne nimis efferar.

8 De eo ter Dominum oravi ut is à me faceſſeret.

9 Sed ille mihi sic dixit: Satis est tibi mea gratia, nam mea fortitudo in imbecillitate perficitur. Itaque multo libentissimè gloriabor in meis debilitatibus, ut habitet in me fortitudo Christi.

10 Proinde mihi placeo in debilitatibus, in contumeliis, in rebus adversis, in vexationibus, & in angustiis pro Christo. Dum enim debilis sum, tum fortis sum.

11 Amens fui, qui gloriatus sim: vos me coegistis, cùm deberem ego à vobis commendari. Nihilo enim inferior fui vel summis Apostolis, tametsi nihil sum.

12 Specimina quidem Apostoli edita sunt apud vos, in summa patientia, in prodigiis & miraculis ac portentis.

13 Quid enim est in quo superati sitis à cæteris ecclesiis, nisi quòd ego vos non exuxi? Condonate mihi hanc injuriam.

14 Jam tertiùm paratus sum visere vos, neque tamen vos exugam. Non enim vestra, sed vos expeto. Nec enim debent liberi parentibus congerere, sed parentes liberis.

15 Ego verò libentissimè & insumam & insumar pro vestris animis, quamvis vos majorem in modum amans, minus redamer,

16 Sed esto, ego vos non g vavi: sed vafer, credo, d vos cepi.

17 Num quis est eorum, q ad vos misi, per quem vos cumvenerim?

18 Hortatus sum Titum, unà legavi fratrem: nunquid circumvenit Titus? Nonne dem animo, nonne iisdem ve giis ingressi sumus?

19 An rursum putatis, vo excusare nos? In Dei conspe per Christum loquimur, & o nia, ô chariſſimi, pro vestra litate facimus.

20 Vereor enim, nè fortè c venero, & ego vos non qua vellem, inveniam, & ipse vo qualem non velletis invenia nè fortè sint lites, æmulation iræ, jurgia, maledicta, susur tumores, inconstantiæ:

21 ne rursus ad vos ubi nero, affligat me Deus me multosque deplorem, qui a peccaverint, nec ab ea, cui o ram dederint, turpitudine, pro & libidine destiterint.

CAPUT XIII.

Tertio adveniens, severiorem vin Elam illis denunciat, qui rei experti sunt virtutem Christi suo Apostolatu. Optat tand ut resipiscant, & fausta i precatur.

JAM tertio venturus sum vos: ex duorum triumve stium ore decernetur de omni

2 Et prædixi, & prædico: sicuti dum iterum aderam, nu absens scribo, iis qui antè pe caverint, cæterisque omnibu me, si rursum venero, non e parsurum.

3 quandoquidem experime tum petitis loquentis in me Chr sti: qui erga vos debilis n est, sed pollet in vobis.

4 Na

Nam si per debilitatem cru-
is est, at vivit per Dei po-
iam. Etenim nos quoque de-
is in eo sumus: sed vivimus
eo per Dei in nos poten-
.

Vosipsos pertentate, an sitis
præditi: vosipsos explorate.
non vosipsos eos agnoscitis,
ibus sit Jesus Christus? nisi
rejectanei estis.

Spero equidem futurum ut
non esse rejectaneos intelli-
is.

Faxit Deus, ut nihil mali
cis: non ut nos accepti esse
amur, sed ut vobis rectè fa-
ibus, nos rejectanei esse vi-
mur.

Nec enim quicquam possu-
contra veritatem, sed pro
itate.

Gaudemus enim cùm & nos
les, & vos fortes estis. Hoc equidem optamus, vos esse bene comparatos.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsenti mihi severè sit utendum potestate, quam mihi Dominus ad juvandum, non ad officiendum, dedit.

11 Cæterùm, fratres, gaudete, comparate vos, confirmamini, idem sentite, pacem agite, & Deus amoris atque pacis vobis aderit.

12 Salutate inter vos osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Domini Jesu Christi gratia, & Dei amor, & sancti spiritus communio vobis adsit omnibus. Amen.

Ad Corinthios secunda scripta est Philippis Macedoniæ, missa per Titum & Lucam.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
GALATAS.

CAPUT I.

*inscriptionem, subjungit ob-
gationem, Galatas accusans
fectionis à suo Evangelio,
id à Deo accepit, antequam
ullo Apostolorum contu-
sit.*

PAULUS Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum
istum, & Deum patrem, qui
excitavit ex mortuis,

& mei comites omnes fra-
, ecclesiis Galatiæ,

3 gratiam & pacem à Deo patre, & Domino nostro Jesu Christo,

4 qui seipsum pro nostris peccatis dedidit, ut nos eriperet ex instante seculo malo, de voluntate Dei patrisque nostri,

5 cui gloria in omnem perennitatem, Amen.

6 Miror, vos tam citò ab eo, qui vos in Christi beneficio vocavit, traduci ad aliud Evangelium:

7 quanquam nullum est aliud, nisi quod sunt quidam qui vos

vos turbant, & Christi Evangelium pervertere volunt.

8 Verùm etiam si nos aut cœlestis angelus, vos diversum doceat ab eo quod vos docuimus, esto detestabilis.

9 Ut jam diximus nunc iterum dicam, si quis vos diversum docet, ab eo quod accepistis, esto detestabili.

10 Nam utrum tandem hominis persuadeo, an Deum? num hominibus placere conor? Nam si jam hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 Hoc autem vobis declaro, fratres, traditum à me Evangelium non esse humanum.

12 Nec enim ego id ab homine accepi, aut didici, sed patefaciente Jesu Christo.

13 Audivistis enim quomodo aliquando versatus sim in Judaismo: quàm immodicè divinam infestarem ac depopularer Ecclesiam,

14 & meæ nationis æquales meos Judaismi profectu longè superarem, mearum patriarum institutionum facilè studiosissimus.

15 Sed simulac Deo, (qui me à matris utero destinavit, & pro suo favore vocavit.)

16 suum filium in me patefacere visum est, ut eum per gentes publicarem, non equidem cum carne & sanguine contuli,

17 neque Hierosolymam ascendi ad Apostolos priores me: sed Arabiam petii, & rursus Damascum reverti.

18 Deinde post annos tres Hierosolymam ascendi, visendi Petri gratia, apud quem etiam mansi dies quindecim.

19 Apostolorum quidem alium nullum vidi, nisi Jacobum, Domini fratrem.

20 Ac quæ vobis scribo, testor Deum, me non mentiri.

21 Postea veni in Syriæ C ciæque tractus.

22 Eram autem ignotus fa Christianis Judææ ecclesiis,

23 Tantùm audiverant, e à quo aliquando infestaban nunc fidem quam aliquando pulatus esset, docere,

24 Deoque in me gratias a bant.

CAPUT II.

Nihil à suo Evangelio diver sensisse Apostolos, incircum Titi exemplo ostendit, & a asseruerit illud adversus simulationem. Inde transi facit ad causa tractation gratuito nos justificari per C stum.

DEinde post annos quat decim rursus ascendi H rosolymam, cum Barnaba, sumpto etiam Tito.

2 Ascendi autem divino stinctu, & ad illos Evangel retuli, quod apud extraneas g tes publicarem: præsertim illustres, ne fortè incassum currerem, vel cucurrissem.

3 Quin neque Titus, meus mes, cùm Græcus esset, circ cidi coactus est:

4 idque propter emissarios sos fratres, qui sese insinuave ad speculandum, quam hab mus in Christo Jesu libertat quo nos servituti subjiceren

5 quibus ne ad horam dem parendo cessimus, ut Ev gelii veritas apud vos perm ret.

6 Quod ad eos attinet, videntur esse aliquid. qu tandem essent mea nihil re personæ hominis rationem D non habet. Mihi quidem illu nihil contulerunt.

7 Con

7 Contraque videntes mihi
creditum esse præputii Evange-
lium, quemadmodum Petro cir-
cumcisionis.
8 (nam qui in Petro id egit,
ad circumcisorum esset Apostо-
latus, idem in me quoque id egit,
inter gentes essem alienigenarum)
9 cognoscentes inquam collatam
mihi in me beneficium Jacobus,
& Cephas, & Johannes, qui co-
lumnæ esse videbantur, dextras
dederunt mihi & Barnabæ dederunt socie-
tatis, ut nos alienigenas, ipsi
circumcisos instituerent.
10 dummodo pauperum me-
minerimus: id quod equi-
dem facere studui.
11 Cùm veniisset autem Pe-
trus Antiochiam, ego ei in os
restiti, quoniam reprehenden-
dus erat.
12 Cùm enim, antequam ve-
nissent à Jacobo quidam, cum
gentibus epularetur, postquam
illi advenerunt, inhibuit, seque
subduxit, circumcisos veritus.
13 Itaque una cum eo simula-
runt etiam reliqui Judæi, adeò
ut Barnabas quoque ad eorum
simulationem abduceretur.
14 Ego verò, qui viderem eos
non recto pede incedere ad E-
vangelii veritatem, dixi Petro
coram omnibus: Si tu Judæus
cum gentibus alienigenarum more vivas, non
gentium, cur alienigenas ju-
daizare cogis?
15 Nos natura Judæi, non ex
gentibus nis sontes,
16 scientes hominem non le-
gis operibus justum fieri, sed
per fidem in Jesu Christo col
locata, nos quoque, inquam,
in Christo adhibuimus Christo Jesu
justi fieremus Christi fide,
non legis operibus: quoniam
ex operibus mortalium nemo
justificatur.

17 Quòd si studentes per
Christum justi fieri reperimur
tamen ipsi quoque sontes, ergo
Christus peccati minister est?
id quod absit.
18 Atqui si quæ abolevi, ea-
dem redintegro, sontem me
præbeo.
19 Ego enim per legem legi
mortuus sum, ut Deo viverem:
20 crucifixus sum cum Christo.
Vivo autem, non jam ego, sed
vivit in me Christus. Quòd ve-
rò nunc in carne vivo, fide vi-
vo filii Dei, qui me adeò ama-
vit, ut seipsum pro me dederet.
21 Non repudio Dei benefi-
cium. Nam si in lege posita est
justitia, ergo Christus frustrà
mortuus est.

CAPUT III.

Exprobrat quod se abduci passi sint ab expressa illis ad vivum in Christo justificationis gratia, Abrahæ exemplum adducit, effectum, & causas tota legis exponens.

O Dementes Galatæ, quis
vos fascinavit, ut veritati
non obtemperetis? quibus ob
oculos Jesus Christus antea de-
pictus fuit, apud vos crucifixus.
2 Hoc tantum volo à vobis
discere, per legis opera spiritum
acceperitis, an per orationem
fidei?
3 Adeóne dementes estis, ut
à spiritu exorsi, nunc in carnem
desinetis?
4 Tanta passi estis frustra?
si tamen frustra.
5 Utrúmne qui vobis spiritum
suggessit, & apud vos portento-
sa fecit, id per legis opera fecit,
an per orationem fidei?
6 Quemadmodum Abrahamus
Deo credidit, id quod ei justitiæ
ductum est,

7 Ergo cognoſcite, qui ſunt à fide, eos Abrahami filios eſſe.

8 Prævidentes autem literæ, Deum per fidem juſtificaturum eſſe gentes, antè denunciaverunt Abrahamo, in eo beandas eſſe gentes omnes.

9 Itaque qui à fide ſunt, ii unà cum fidente Abrahamo beantur.

10 Quicunque enim ſunt à legis operibus, execrationi ſubjecti ſunt. Scriptum eſt enim, execrabilem eſſe quicunque non ſteterit omnibus in legis libro ſcriptis, eaque præſtiterit.

11 Neminem autem lege fieri juſtum apud Deum, hinc perſpicuum eſt, quòd juſtus per fidem vivet.

12 Atqui lex non eſt ex fide, ſed qui homo illa fecerit, per ea vivet.

13 Chriſtus nos à legis execratione aſſeruit, factus pro nobis execratio. Scriptum eſt enim, execrabilem eſſe, quiſquis ex patibulo pendeat,

14 ut ad gentes felicitas Abrahamica perveniat per Chriſtum Jeſum, ut ſpiritûs promiſſum adipiſcamur per fidem.

15 Fratres, humana loquor. Quamvis hominis ſancitum pactum, nemo tamen repudiat, aut immutat.

16 Abrahamo autem promiſſa ſunt illa, & ejus ſemini. Non dicit. Et ſeminibus, quaſi de multis, ſed ut de uno: Et ſemini tuo, qui Chriſtus eſt.

17 Hoc autem dico: Fœdus à Deo ſanctum ſpectans in Chriſtum, lex quæ poſt annos quadringentos triginta fuit, non antiquat, ita ut promiſſionem reſcindat.

18 Atqui ſi à lege pendet hæreditas, non jam pendet à promiſſo, & tamen Abrahamo promiſſum donavit Deus.

19 Quorſum ergo lex? delictorum cauſa adjecta eſt, donec veniret ſemen, cui promiſſum erat: inſtituta per angelos, [illegible] per ſequeſtrem.

20 Sequeſter autem unius non eſt. Atqui Deus unus eſt.

21 Ergóne lex eſt contra Dei promiſſis? Nequaquam. enim data lex eſſet, quæ vitam conferre poſſet, planè in lege ſita foret juſtitia.

22 Sed concluſerunt literæ omnia ſub peccatum, ut promiſſum per Chriſti Jeſu fides daretur fidentibus.

23 Antequam autem veniſſet fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi ad fidem, quæ patefacienda erat.

24 Itaque lex pædagogus noſter fuit ad Chriſtum, ut ex juſti fieremus.

25 Poſtquam autem venit fides, non jam ſub pædagogo ſumus.

26 Omnes enim Dei filii eſtis fide Chriſto Jeſu habenda.

27 Nam quicunque baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

28 Non eſt neque Judæus neque Græcus: non eſt neque ſervus, neque liber: non eſt [illegible] mas vel fœmina. Nam vos omnes idem eſtis in Chriſto Jeſu.

29 Quòd ſi vos Chriſti eſtis, ergo Abrahami ſemen eſtis, ex promiſſo hæredes.

CAPUT IV.

A tutela Legis emancipatos, Chriſti adventu qui ejus eſt fructus, absurdum eſt ad egenas ſuperſtitiones relabi. Revocat eos ad puritatem doctrinæ evangelii, & pulchra allegoria ſuam diſputationem exornat.

IC autem dico : Quandiu
hæres puer eſt, nihil differt
ſervo, & tamen eſt omnium
minus :
2 ſed ſub tutoribus & diſpen-
toribus eſt, uſque ad præfini-
m à patre tempus.
3 Similiter & nos, cum pueri
emus, ſub mundanis rudimen-
s emancipati.
4 Sed poſtquam plenum tem-
s advenit, miſit Deus filium
um, ex muliere natum, qui
b lege fuit,
5 ut legi ſubditos redime-
t, quo adoptionem adipiſcere-
ur.
6 Et quoniam filii eſtis, miſit
us filii ſui ſpiritum in ve-
os animos, qui clamat, Abba
er.
7 Itaque non jam ſervus es,
d filius : quòd ſi filius, etiam
res Dei per Chriſtum.
8 Sed tum quidem ignoran-
s Deum, ſerviviſtis eis, qui
tura dii non ſunt.
9 At nunc Deum cognoſcen-
, vel potius à Deo cogniti,
ſit ut vos rurſus ad infirma
enaque rudimenta converta-
, quibus rurſum de integro
vire vultis ?
10 Dies obſervatis, & men-
, & tempora, & annos,
11 Metuo equidem vobis, ne
ſtra in vobis laboraverim.
12 Eſte mei ſimiles quoniam
go ſum veſtri : Fratres, oro
. Nullam mihi feciſtis inju-
m.
13 Scitis autem quanta cum
mis infirmitate vos antea in-
uerim,
14 & tamen mei tentatio-
m quam in carne pertuli,
ſam abfuit ut repudiaretis
reſpuereris, ut me ceu Dei
gelum, ceu Chriſtum ipſum
um, acceperitis,
15 Quæ ergo eſt beatitudo veſtra ? Teſtor enim, vos, ſi fieri potuiſſet, veſtros oculos effoſſuros, & mihi daturos fuiſſe.
16 Ergóne veſter inimicus factus ſum, vera vobis dicendo ?
17 Ambiunt vos, non rectè : nam excludere nos volunt, ut ſe æmulemini.
18 Deceret autem æmulari in re bona ſemper, non ſolum me apud vos præſente.
19 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Chriſtus :
20 Vellem equidem nunc apud vos adeſſe, vocemque meam mutare, quoniam in vobis dubito.
21 Dicite mihi, qui ſub lege eſſe vultis, legem non auditis ?
22 Scriptum eſt enim Abrahamum duos habuiſſe filios, unum ex ancilla, alterum ex libera :
23 quorum, ancillæ filius humano more natus eſt, liberæ autem filius ex promiſſo :
24 quæ res aliud ſignificant, Nam eæ ſunt duo fœdera. Unum à monte Sina, in ſervitutem gignens, videlicet Agar :
25 nam Agar, Sina mons eſt in Arabia, qui cum ea quæ nunc eſt Hieroſolyma congruit, quippe quæ unà cum ſuis ſerviat.
26 At ſuperior Hieroſolyma libera eſt, quæ mater eſt omnium noſtrûm.
27 Scriptum eſt enim, Lætare ſterilis, quæ non paris : erumpe in clamorem, quæ non eniteris : Nam plures futuri ſunt deſertæ nati, quàm virum habentis.
28 Nos verò fratres, quemadmodum Iſaacus, promiſſionis nati ſumus.
29 Sed ut tunc qui humanitus

tus erat genitus, genitum divinitùs infestabat: ita fit etiam nunc.

30 Verùm quid aiunt literæ? Ejice ancillam ejusque filium: non enim hæres erit ancillæ filius cùm liberæ filio,

31 Ergo fratres, non ancillæ nati sumus sed liberæ.

CAPUT V.

Quia ex libera ortos esse dixit, admonet quantum sit pretium tantæ libertatis, qualiter ea sit utendum, ut spiritui obediant, resistant carni.

QUamobrem in libertate, in quam Christus nos asseruit, state, & nolite rursum jugo servitutis teneri.

2 En ego Paulus vobis dico, si circumcidemini, Christus nihil vobis proderit.

3 Hoc item confirmo omni homini, qui circumciditur, eum debere toti parere legi.

4 Nihil rei vobis cum Christo est: qui in lege positam habetis justitiam, ex beneficio excidistis.

5 Nos enim spiritu per fidem à spe justitiæ pendemus.

6 Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed fides per charitatem operans

7 Currebatis bene: quis vos impedivit, quo minus veritati obtemperaretis?

8 Ista persuasio non ab eo est qui vos vocavit.

9 Paulum fermenti totam massam fermentat.

10 Eg idem hoc mihi de vobis per Dominum persuasi, vos omnino non aliter animatos fore. Verùm qui vos turbat, dabit pœnas quisquis est

11 Ego quidem, fratres, si adhuc circumcisionem prædico, quî fit ut tamen infestet? Si i[n] esset, non esset ea quæ est c[ir]cis offensio.

12 O utinam excidantur, q[ui] vos inquietant.

13 Vos enim ad libertat[em] vocati estis fratres: modò libertate ad libidinem abutam[ur] ni, sed per charitatem alius a[l]ii serviatis.

14 Nam tota lex in uno di[c]to comprehenditur, videlicet, A[m]terum ut teipsum diligito.

15 Quòd si alii alios morde[tis] ac exeditis, videte ne alii [ab] aliis consumamini.

16 Dico autem, obtemper[ate] spiritui, neve carnis cupidi[ta]tem exequimini.

17 Caro enim, contrà qu[em] spiritus, & spiritus contrà qu[em] caro concupiscit. Atque h[æc] ita sunt inter sese contraria, non quæ velitis, ea faciatis.

18 Quòd si spiritu agimi[ni] non estis sub lege,

19 Sunt autem manifesta c[ar]nis opera, videlicet adulteri[um] stuprum, impuritas, salaci[tas]

20 deastrorum cultus, ve[ne]ficium, inimicitiæ, lis, æmu[la]tiones, iracundiæ, contention[es] seditiones, sectæ,

21 invidiæ, homicidia eb[ri]tates, comessationes, & his si[mi]lia: quæ qui faciunt (hoc vo[bis] prædico, quemadmodum [et] prædixi) ii divinum regn[um] non obtinebunt

22 At spiritus fructus, est c[ha]ritas, gaudium, pax, clemen[tia] benignitas, bonitas, fides, [mo]nitas, continentia. Contra [hu]jusmodi non est lex.

23 Qui sunt autem Christi, carnem unà cum libidinibus cupiditatibus crucifixerunt.

24 Si spiritu vivimus, et spiritu gradiamur.

25

25 ne simus glorioſi invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Agit jam in ſpecie de charitate erga delinquentes & lapſos, erga miniſtros verbi, erga domeſticos fidei, non quemadmodum falſi Legis zelatores, qui in carne mutilata gloriantur, non autem in cruce Chriſti.

FRatres, ſi quis aliquo delicto anticipatus fuerit, vos qui ſpirituales eſtis, reſtituite cum animi comitate, aſpicientes voſipſos, ne vos quoque tentemini.

2 Alii aliorum onera ferte, atque ita Chriſti lege perfungimini.

3 Nam ſi quis ſibi videtur eſſe aliquid, cum nihil ſit, ipſe ſe animo fallit.

4 Exploret autem ſuum quiſque opus, ita demum in ſeipſo tantùm quod glorietur habebis, non in altero:

5 Nam ſuum quiſque feret onus.

6 Communicet autem qui inſtrina eruditur, cum eo à quo eruditur, omnia bona.

7 Ne errate, Deus non eluditur: nam quod quiſque ſeverit, idem metet:

8 ſiquidem qui in ſuam carnem ſeverit, ex carne metet interitum. Qui verò in ſpiritu ſeverit, ex ſpiritu vitam metet ſempiternam.

9 Nolimus autem rectè faciendo defethiſci, nam noſtro tempore metemus, non defatigandi.

10 Ergo ut tempus habemus, benefaciamus, cùm omnibus, tum maximè fidei domeſticis.

11 Videte quantis vobis literis ſcripſerim mea manu.

12 Quicumque ſe in carne pulchra ſpecie venditant, ii vos circumcidi cogunt, tantùm ut Chriſti cruce non infeſtentur.

13 Nam ne ipſi quidem, qui circumciduntur, legi parent: ſed ideo vos circumcidi volunt, ut in veſtra carne glorientur.

14 At mihi gloriari ne ſit, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti, per quem & mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.

15 Etenim in Chriſto Jeſu neque circumciſio quicquam valet, neque præputium, ſed nova creatura.

16 Et quicunque ad hanc normam ſe gerent, iis pax & miſericordia tribuetur, unà cum divinis Iſraelitis.

17 Deinceps nemo mihi negotia faceſſat: ego enim Domini noſtri Jeſu Chriſti notas in corpore meo geſto.

18 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit animis veſtris, fratres. Amen.

Ad Galatas ſcripta eſt Roma.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA AD
EPHESIOS.

CAPUT I.

Poſt ſalutationem, de gratuita Dei electione, & adoptione diſſerit, à qua ſalus hominum tanquam ex vero & nativo fonte manat. Et quia tam ſublime arcanum capi non poteſt, precatur, ut ad plenam Chriſti cognitionem Epheſios Deus adducat.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti, de Dei voluntate, ſanctis omnibus, qui ſunt Epheſi, & fidentibus per Chriſtum Jeſum.

2 gratiam & pacem à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3 Concelebrandus Deus, & pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos felicitavit omni ubertate divina, in rebus Chriſti cœleſtibus:

4 quemadmodum nos in eo elegerat ante orbem conditum, ut eſſemus in ſuo conſpectu ſancti ac inculpati, charitate prædíti.

5 Deſtinaverat enim nos adoptioni per Jeſum Chriſtum, in eundem, pro ſuæ voluntatis arbitrio,

6 ad laudem ſuæ glorioſæ beneficentiæ, qua nos acceptos reddidit per ſuum chariſſimum,

7 in quo liberationem habemus per ejus ſanguinem, videlicet delictorum veniam, pro ejus tam divite beneficentia,

8 qua erga nos tam large uſus eſt, ſumma cum ſapientia atque prudentia.

9 declarando nobis arcanum ſuæ voluntatis. Atque id feci quoniam ſic ei viſum eſt, u ipſe ſecum ſtatuerat diſpenſand eſſe tempora, cùm peracta fo rent,

10 omniaque in Chriſto ſum marim comprehendenda, tu cœleſtia tum terreſtria.

11 In Chriſto, inquam, i quo nos in ſortem aſciti ſumu deſtinati decreto efficientis om nia ſuæ voluntatis arbitratu,

12 ut ei laudi ſimus ac gl riæ, nos, qui ſpem in Chriſt collocavimus:

13 in quo eodem vos quoqu ſpem collocaſtis, audita verit tis oratione, hoc eſt, veſtræ ſ lutis Evangelio, cui fidem h bendo, conſignati eſtis ſanct ſpiritu promiſſionis,

14 qui pignus eſt hæreditat noſtræ, ad aſſerendam partæ poſſeſſionem, quæ res ei glori ſam laudem pariat.

15 Propterea ego veſtram duciam in Domino Jeſu colloc tam, & amorem erga omn ſanctos audiens,

16 non intermitto gratias d vobis agere, veſtri mentione faciens in meis precibus,

17 ut Domini noſtri Jeſu Chr ſti Deus, gloriæ pater, vos ſ pientiæ & patefactionis autho ſpiritu donet, quo eum cogno catis,

18 illuſtratis veſtræ mentis o culis, ut ſciatis quid ſperandu ſit vocatis ab eo, & quàm loc ples, glorioſaq, ſit ejus hæredit deſtinata ſanctis.

19 &

19 & quàm excellens ſit ejus in nos fidentes potentiæ magnitudo,

20 quam pro ſui egregii roboris virtute exeruit in Chriſto, cum ex mortuis ſuſcitando.

21 Atque is Chriſtus illi dexter aſſedit, in cœleſtibus, ſupra omnem principatum & poteſtatem, & potentiam, & dominationem, ſupraq; omne nomen quod nominatur, non ſolùm in hoc ſeculo, verumetiam in futuro.

22 Et ille ejus pedibus omnia ſubjecit, eumque ſupra omnia Eccleſiæ,

23 (quæ ejus corpus eſt) dedit caput, complementum omnia complentis in omnibus.

CAPUT II.

Ut gratia magnitudinem ex comparatione amplificet, reducit illis in memoriam, quod exitio prorſus addicti, gratia ſint ſervati, & propinqui facti, reconciliatione per Chriſtum facta, & per Evangelium publicata.

VOS quidem mortui fuiſtis delictis & peccatis,

2 in quibus aliquando verſati eſtis, ut eſt hujus mundi vita, ad principis aëreæ poteſtatis arbitrium, videlicet ſpiritus, qui nunc in contumacibus viget hominibus.

3 In iiſdem peccatis nos quoq; omnes verſati ſumus aliquando, in noſtræ carnis cupiditatibus facientes quæ vellet caro atque cogitationes: fuimuſque natura irâ ſupplicio, ſicut & cæteri.

4 Verùm Deus, miſericordia dives, tanta nos charitate complexus eſt,

5 ut cùm delictis eſſemus mortui, revocaverit nos in vitam, (eâ cum Chriſto (eſtis beneficio ſervati,)

6 ſimulque ſuſcitaverit, & in Chriſto Jeſu in cœleſtibus collocaverit,

7 ut oſtendat in futuris ſeculis ſuam tam divitem beneficentiam, qua, pro ſua benignitate, uſus eſt in nos in Chriſto Jeſu.

8 Nam beneficio ſervati eſtis per fiduciam, idq; non ex vobis.

9 Dei donum eſt, non ex factis, ne quis ſe jactet.

10 Ejus enim ſumus opus, conditi in Chriſto Jeſu ad rectè facta, quæ præparavit Deus, ut in eis verſaremur.

11 Quamobrem mementote vos aliquando carne alienigenas (qui præputium vocamini, ab ea quæ circumciſio dicitur, in corpore manu facta,)

12 vos inquam, in illo tempore fuiſſe ſine Chriſto, ab Iſraelitica republica alienos, fœderibus promiſſionis carentes, ſpem non habentes, & Dei expertes in mundo.

13 At nunc in Chriſto Jeſu vos, qui aliquando aberatis, factum eſt ut adſitis per Chriſti ſanguinem.

14 Is eſt enim pax noſtra, qui ex ambobus unum fecit, ſeptique interſtitium abrupit,

15 & inimicitias, legem præceptorum in placitis poſitam, in ſua carne abolevit, ut in ſeſe ex duobus conderet unum novum hominem, faciendo pacem.

16 & ambos uno in corpore reconciliaret Deo per crucem, peremptis in ea inimicitiis.

17 Venit autem pacem nunciatum & vobis qui aberatis, & iis qui aderant.

18 Siquidem per eum aditum habemus utrique, per unum ſpiritum, ad patrem.

19 Ergo non jam peregrini eſtis, & inquilini, ſed ſanctorum cives, Deique domeſtici.

20 super apostolorum vatumque fundamentum extructi, angŭli capite ipso Jesu Christo,

21 per quod totum ædificium compactum crescit in sanctum templum in Domino:

22 in quo vos quoque unà ædificamini ad Dei domicilium divino afflatu.

CAPUT III.

Ideo se dicit à Judæis multa passum, quod mysterium de Gentilibus servandis Dei jussu prædicaverit. Deinde rogat Ephesios ne ob afflictiones quas patiuntur deficiant. Ac propterea orat Dominum, ut percipiant quanta sit Christi dilectio.

HUjus gratia ego Paulus Jesu Christi vinctus, propter vos alienigenas, legatione fungor:

2 si modò audivistis Dei beneficii dispensationem, quod mihi ad vos collatum est:

3 quandoquidem ille mihi divinitus mysterium declaravit, quemadmodum antè breviter scripsi,

4 unde potestis legentes animadvertere meam in Christi mysterio intelligentiam.

5 quod nullis aliis seculis declaratum est hominum generi, ut nunc patefactum est sanctis ejus apostolis ac vatibus, divina inspiratione,

6 videlicet alienigenas esse coheredes, & ejusdem corporis, & participes divini promissi in Christo per Evangelium,

7 cujus ego factus sum minister, dono divini beneficii, quod beneficium mihi divinæ potentiæ vi collatum est,

8 Mihi omnium sanctorum minimo id beneficium collatum est, ut apud exteras gentes infinitam Christi opulentiam publicem,

9 & omnibus perspicuum faciam quæ sit mysterii communio, quod ab omni æternitate apud Deum (qui omnia per Jesum Christum condidit) fuit celatum,

10 ut nunc declaretur principatibus & potestatibus, in cœlestibus per ecclesiam, tam varia Dei sapientia.

11 quemadmodum & ab omni ævo decreverat, & in Christo Jesu Domino nostro præstitit,

12 in quo habemus audaciam, atque aditum, confisione quæ est in fide ei habenda.

13 Quamobrem peto, ne animos despondeatis, ob eas quas ego pro vobis fero, calamitates, quæ vestra gloria est.

14 Hujus gratia flecto mea genua ad patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 ex quo omnis & in cœlis & in terra denominatur cognatio,

16 ut pro sua gloriosa opulentia det vobis fortiter corroborari per suum spiritum, in interiorem hominem.

17 quo habitet Christus per fidem in vestris animis.

18 & sitis in charitate radicati atque fundati ut comprehendere ac cognoscere valeatis, unà cum sanctis omnibus, quam latè longéque, quam altè ac sublimè patear,

19 & quàm omnem cognitionem excedat amor Christi, ut omni divina perfectione sitis perfecti.

20 Et verò, qui ea vi, quæ viget in nobis, potest omnia longè longéque copiosius facere, quam nos poscere aut cogitare,

21 ei, inquam, gloria in Ecclesia per Christum Jesum in omnem omnium seculorum perpetuitatem. Amen.

CAPUT IV.

Tria ultima capita præceptiones de moribus continent, hortatur ad mutuum

mutuam conjunctionem, propterea varia dona à Deo conferri, ut ædificetur Ecclesia. Revocat ergo eos ab infidelium vanitate, à mendacio & spurcitie sermonis.

1 Exhortor ergo vos ego propter Dominum vinctus, ut vos geratis, ut dignum est ista conditione ad quam vocati estis,

2 cum omni modestia ac mansuetudine, cum patientia, ferentes alius alium cum charitate,

3 spiritus unitatem pacis vinculo tueri studentes.

4 Unum corpus, unusque spiritus, quemadmodum in unam conditionis vestræ spem estis vocati.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma,

6 Unus Deus & pater omnium, qui est supra omnia, & per omnia, & in omnibus.

7 Cæterum unicuique nostrûm collatum est beneficium, pro mensura doni Christi.

8 Itaque ascendens in sublime (inquit ille) captivos abduxit, & dona dedit hominibus.

9 Quid est autem Ascendit, nisi quòd prius in imas terræ partes descenderat?

10 Qui descenderat, idem est qui supra cœlos omnes ascendit, ut omnia compleret.

11 Atque is partim Apostolos, partim Vates, partim Evangelistas, partim pastores & magistros, dedit,

12 ad condendos sanctos, ad operis ministerium, ad Christi corporis extructionem,

13 donec perveniamus omnes ad unitatem fidei, cognitionisque filii Dei in virum adultum, ad modum plenæ ætatis Christianæ:

14 ne simus amplius pueri qui circumferamur doctrinæ vento fluctuemus & circumferamur, hominum versutia, qua nos malitiosè ad fallendum aggrediantur.

15 Sed verum tenentes cum charitate, omnino in eum adolescamus, qui caput est, videlicet Christus.

16 ex quo totum corpus omnibus (per quas efficitur administratio) commissuris compactum atque connexum, actione (quæ pro cujusque partis modo fit) facit corporis incrementum, ad semet extruendum in charitate.

17 Hoc igitur per Dominum dico, moneoque ne deinceps vos geratis, quomodo cæteri alienigenæ se gerunt, in suæ mentis vanitate:

18 animo caligantes, à divina vita alieni, propter eam quæ prædita sunt ignorantiam, propter eorum animi duritiem,

19 qui obducto callo, seipsos addixerunt libidini, ad omnem obscœnitatem avidè perpetrandam.

20 At vos non ita Christum didicistis,

21 si modò eum audivistis, & ab eo (ut est in Jesu veritas) docti estis,

22 veterem hominem (qui superiores vestri fuere mores) deponere, qui fallacibus perit cupiditatibus,

23 & mentis vestræ spiritu renovari.

24 ac novum hominem induere, conditum divinitus, cum justitia, veráque pietate.

25 Quamobrem deposita falsitate, loquimini vera alius cum alio: quandoquidem alii alio-rum membra sumus.

26 Ita irascimini, ut ne peccetis, néve soloccidat iratis vobis,

27 néve locum date diabolo.

28 Qui furabatur, ne furetur amplius, sed potius manuum

labore bona comparet, ut habeat quod egentibus impertiat.

29 Nulla vitiosa oratio ex ore vestro prodeat, sed si quæ bona est ad institutionem, qua sit opus ut auditoribus beneficium conferat;

30 neve sanctum Dei spiritum contristate, quo consignati estis ad liberationis diem.

31 Omnis acerbitas, & odium, & ira, & clamositas, & maledicentia, denique omne vitium tollatur ex vobis:

32 ac este alii in alios benigni, misericordes, condonantes inter vos, quemadmodum Deus vobis in Christo. condonavit

CAPUT V.

Et ne in vitiis quæ reprehendit, oscitanter suas admonitiones excipiant, severa denuntiatione eos terret, stimulos etiam adhibet, & à generali morum paraneſi ad specialem uxorum & maritorum descendit.

QUapropter este imitatores Dei, ut chari filii:

2 & cum charitate vitam agite, quemadmodum Christus adamavit nos, & seipsum pro nobis dedidit, fertum hostiamque Deo ad suavem odorem.

3 Stuprum verò, aut ulla obscœnitas aut avaritia, ne quidem nominetur apud vos ut sanctos decet:

4 aut turpitudo, aut stulta oratio, aut facetia, quæ dedecent: sed potius gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote, nullum scortatorem, aut impurum, aut avarum (qui est deastricola) habiturum esse hæreditatem in Christi Deique regno.

6 Nemo vos decipiat vanis verbis: nam propter has res invadit ira Dei contumaces homines.

7 Quare nolite eorum esse socii.

8 Cùm enim essetis aliquando tenebricosi, nunc lucidi estis in Domino: ut lucis homines vos gerite,

9 (est autem lucis fructus in omni bonitate ac justitia & veritate,)

10 approbantes quæ sunt accepta Deo:

11 tantumque absit ut infructuosa tenebrarum opera participetis, ut ea potius arguatis.

12 Nam quæ ab illis occulte fiant, vel dicere turpe est.

13 Omnia autem quæ arguuntur, luce patefiunt. Quicquid enim patefit, lucidum est.

14 Propterea, Expergiscere qui dormis (inquit) & surge ex mortuis, & tibi Christus affulgebit.

15 Videte igitur, ut solerter gradiamini, non ut insipientes, sed ut sapientes.

16 ementes tempus, quoniam tempora mala sunt.

17 Quocirca ne este socordes, sed intelligite quæ sit Domini voluntas:

18 néve inebriamini vino, in quo inest luxuria: sed spiritu pleni este,

19 colloquentes inter vos canticis & psalmis: Deique laudationibus & divinis cantionibus Domino ex animo canentes, ac cantantes

20 Deo & patri semper pro omnibus gratias agentes in nomine Domini nostri Jesu Christi

21 alius alii obedientes cum Dei metu.

22 Vos uxores, vestris patribus viris, ut Domino.

23 Nam vir caput uxoris est, ut Christus Ecclesiæ caput, idemque corporis servator est.

24 Ac quemadmodum Ecclesia Christo paret, sic uxores suis viris parere debent in omnibus.

25 Vos viri amate vestras uxores

uxores, ut Christus amavit Ecclesiam, seque pro ea dedidit,
26 quo eam sanctam redderet, aquæ lotione purgatam, divinis verbis:
27 ut eam sibi præstaret gloriosam Ecclesiam, nulla macula aut ruga, aut ulla tali re prædictam, sed quæ sancta inculpataque foret.
28 Sic debent amare viri suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui suam uxorem amat, seipsum amat.
29 Nam nemo unquam suum corpus odit, sed id alit fovetque, ut Christus Ecclesiam:
30 cujus Christi corporis membra sumus nos ex ejus carne atque ossibus.
31 Propterea homo, relicto patre atque matre, adhærebit uxori suæ, fietque ex duobus una caro.
32 Mysterium hoc magnum est: Ego de Christo & Ecclesia dico.
33 Quanquam vestrûm quoq; singulatim suam quisque uxorem sic amato, ut seipsum. Uxor autem virum revereatur.

CAPUT VI.

Subjicit præcepta de liberorum, servorum, dominorum officiis. Deinde proponit quàm acris pugna fidelibus sit proposita, quibus armis in ea utendum. Postremò Tychicum commendat.

VOS liberi obedite vestris parentibus in Domino: id enim æquum est.
2 Honora tuum patrem atque matrem, quod primum est cum promissione præceptum,
3 ut tibi benè sit, & vivas in terra diu.
4 Vos patres ne vestros irritate natos, sed eos in Domini disciplina ac monitis educate.
5 Vos servi obedite vestris, quod ad carnem attinet, dominis, timidè ac trepidè, cum animi simplicitate, tanquam ipsi Domino:
6 non ad oculum serviendo, ut hominibus placere conantes, sed ut Christi servi, Dei voluntatem obeuntes ex animo,
7 cum benevolentia, servientes Domino, non hominibus:
8 scientes fore, ut quod quisque boni fecerit, ejus à Domino præmium reportet, sive servus, sive liber.
9 Item vos domini, vices eis reddite, remissis minis, scientes eorum & vestrum Dominum in cœlis esse, qui nihil personis tribuat.
10 Cæterùm, mei fratres, convalescite in Domino, ejusque virtutis robore.
11 Induite divinam armaturam, ut possitis aggressiones sustinere diaboli:
12 Nec enim nobis lucta est adversus sanguinem & carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundipotentes tenebrarum hujus seculi, adversus spiritus malitiæ, qui sunt in rebus cœlestibus.
13 Quamobrem sumite divinam armaturam, ut adverso tempore resistere, & confectis omnibus stare possitis.
14 State igitur accincti latera veritate, & justitiæ loricam induti,
15 pedibus calceatis alacritate Evangelii pacis,
16 assumpto imprimis clypeo fiduciæ, quo omnia mali ignea tela extinguere poteritis.
17 Item salutis galeam sumite, & gladium spiritus, hoc est, divina dicta,
18 omnibus precibus ac supplicationibus, animo precantes omni

omni tempore, atque in id ipsum invigilantes summa cum perseverantia & supplicatione, cùm pro omnibus sanctis,

19 tum pro me, ut mihi detur oratio, ad liberè verba faciendum, declarando Evangelii mysterio,

20 pro quo legationem obeo in catena, ut id tam ingenuè eloquar, quam debeo.

21 Ut autem vos quoque de me sciatis quid agam, omnia vobis exponet Tychicus frater charissimus, fidusque minister in Domini negotio:

22 quem ideo ad vos misi, ut quo statu res nostræ sint cognoscatis, atque vestros confirmet animos.

23 Pacem fratribus & charitatem cum fiducia opto à Deo patre, & Domino Jesu Christo.

24 Adsit Dei gratia immortalis omnibus Dominum nostrum Jesum Christum amantibus. Amen.

Ad Ephesios missa est Roma per Tychicum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

PHILIPPENSES.

CAPUT I.

De pio animi sui erga Philippenses affectu testatus, de se & de suis vinculis tractat, & eos suo exemplo incitat, hortaturque ad unitatem, & patientiam.

PAULUS & TIMOTHEUS servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, necnon episcopis ac ministris,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & domino Jesu Christo,

3 Ago Deo meo gratias, quoties vestri venit in mentem,

4 semper in omnibus meis supplicationibus pro vobis omnibus cum lætitia supplicationem faciens.

5 quod Evangelium hactenus à prima die participaveritis:

6 hoc fore confidens, ut qui in vobis rem bonam inchoavit, idem absolvat usque ad diem Jesu Christi,

7 quemadmodum æquum est me hoc de vobis in omibus sentire, quòd vos in animo habeam & in vinculis meis, & in causa dictione, & Evangelii confirmatione: vos omnes, inquam collati in me beneficii unà participes.

8 Nam vos omnes (testis mihi Deus est) digna Jesu Christi affectione desidero:

9 atque hoc precor, ut charitate etiam magis magisque excellatis, in omni cognitione & perspicientia,

10 ut præstabilia approbetis, ut finceri sitis, & innoxii ad Christi diem,

11 pleni justitiæ fructibus qui per Jesum Christum ad gloriam laudemque Dei pertinent.

12 Scire autem vos volo, fratres, meos casus magis in Evangelii profectum cessisse,

13 ut

13 ut mea vincula in Christia-
nitate facta sint perspicua per
totum prætorium, cæteriſq; cun-
ctis:

14 adeò, ut plerique eorum
qui in Domino fratres sunt, freti
meis vinculis, magis audeant
impavidi verba facere.

15 Et nonnulli quidem invi-
dè ac dissentientes, nonnulli e-
tiam, quòd ita sentiant, Christum
prædicant.

16 Et illi quidem, qui id cum
dissidentia faciunt, Christum non
castè publicant, putantes se af-
flictionem meis addituros vin-
culis:

17 Ii verò faciunt amore, sci-
entes eum esse me, per quem de-
fendatur Evangelium.

18 Sed quid? certè quoquo-
modo sive in speciem, seu verè,
Christus publicatur: id quod &
gaudeo & gaudebo,

19 Scio enim hoc mihi saluti
futurum per vestras preces, &
spiritus Jesu Christi suppedita-
tionem,

20 quemadmodum intentus
expecto: futurumque spero, ut
nulla in re confuter: sed sum-
ma cum loquendi libertate, ut
semper, sic nunc quoque Christus
celebratur in meo corpore, seu
per vitam, seu per mortem.

21 Nam mihi & vivere Chri-
stus est, & mori lucrum.

22 Quòd si mihi in eo situs est
profectus operis, si vivam in
corpore, utrum eligam nescio.

23 Distrahor enim à duobus,
habens migrare quidem cupio, ac
esse cum Christo esse: nam id multò
melius esset.

24 Verùm in corpore manere,
propter vos magis necessarium est, propter
vos.

25 Qua quidem re fretus scio
me mansurum, & apud vos o-
mnes remansurum esse ad ve-
strum profectum, fideique læti-
tiam.

26 quò per me fiat, ut vos
magis in Christo Jesu vos ja-
ctare possitis, propter meum ad
vos iteratum adventum,

27 Tantùm dignam Christi E-
vangelio vitam agite, ut sive vos
adibo ac videbo, sive abero, au-
diam eos esse vos, qui stetis in u-
no spiritu, uno animo, cum Evan-
gelica fide dimicantes, nec ulla
in re ab adversariis percellamini,

28 quod & illis exitii, & vobis
salutis sit argumentum,

29 idque à Deo, quod vobis
datum sit, non solum Christo fi-
dem habere, verum etiam pro
Christo adversa pati,

30 idem certamen habenti-
bus, quale in me & vidistis,
& nunc auditis.

CAPUT II.

Obtestatur eos ut nihil prius habeant humilitate, idque exemplo Christi. Timotheum se illis brevi missurum promittit, & moram Epaphroditi excusat.

QUamobrem si quæ est in
Christo confirmatio, si quod
charitatis solatium, si qua spi-
ritus communio, si qua commi-
seratio ac misericordia,

2 explete meum gaudium,
hoc est, ejusdem este sententiæ,
eadem charitate præditi, unanimes,
idem sentientes.

3 nihil per diffidentiam aut
ostentationem, sed cum mode-
stia, alius alium sibi præcellere
existimantes:

4 non sua quisque curantes,
verùm etiam aliena.

5 Nam sic animati esse debe-
tis, ut Christus Jesus,

6 qui cum in Dei forma foret,
non rapinæ habuit suam cum
Deo æqualitatem,

7 sed

7 ſed ſeipſum exinaniuit, formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus:

8 et habitu inventus ut homo, humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis.

9 Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen:

10 ut in nomine Jeſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium et infernorum:

11 et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.

12 Itaque, charissimi mei, ſicut ſemper obtemperaſtis, non ut in præſentia mea tantum, ſed nunc multo magis in abſentia mea, cum timore et tremore veſtram ipſorum ſalutem operamini.

13 Deus enim eſt qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate.

14 Omnia facite ſine murmurationibus et hæſitationibus,

15 ut ſitis irreprehenſibiles et ſimplices, filii Dei ſine querela in medio nationis pravæ et perverſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo,

16 verbum vitæ continentes, in gloriam mihi in die Chriſti, quia non in vacuum cucurri neque in vacuum laboravi.

17 Sed et ſi immolor ſuper ſacrificium et obſequium fidei veſtræ, gaudeo et congratulor omnibus vobis.

18 Idipſum autem et vos gaudete et congratulamini mihi.

19 Spero autem in Domino Jeſu Timotheum cito me mittere ad vos, ut et ego bono animo ſim cognitis quæ circa vos ſunt.

20 Neminem enim habeo tam unanimem, qui ſincere ea quæ circa vos ſunt ſollicitus ſit:

21 omnes enim quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti.

22 Probationem autem ejus cognoſcite, quia ſicut patri filius mecum ſervivit in Evangelio.

23 Hunc quidem ergo ſpero me mittere, ſtatim ut videro quæ circa me ſunt.

24 Confido autem in Domino quia et ipſe cito veniam.

25 Neceſſarium autem exiſtimavi Epaphroditum fratrem et adjutorem et commilitonem meum, veſtrum autem apoſtolum et miniſtrum neceſſitatis meæ, ad vos remittere,

26 quia videbat vos omnes, et contriſtatus erat propter quod audiſtis eum infirmatum eſſe.

27 Nam et infirmatus eſt prope mortem, ſed Deus miſertus eſt ejus, non autem ejus ſolius, ſed et mei, ne triſtitiam ſuper triſtitiam habuerim.

28 Feſtinantius ergo miſi eum, ut videntes eum iterum gaudeatis, et ego ſollicitudine minor ſim.

29 Excipite ergo illum in Domino cum omni gaudio, et huſmodi in honore habete:

30 quia propter opus Chriſti uſque ad mortem acceſſit, tradens animam ſuam, ut impleret id quod ex veſtra erga me obſequii defectum erat.

CAPUT III.

Refellit inanes Pſeudapoſtolorum jactantias, & illis unum Chriſtum opponit, vim & naturam fidei deſcribit, ut poſthabitis omnibus, aſpirent ad communionem crucis Chriſti, cujus inimicos notat.

1 De cætero, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem vobis ſcribere mihi quidem non piget, vobis autem cautum eſt.

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3 Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu Deo ſervimus et gloriamur in Chriſto Jeſu, et non in carne confidimus,

4 quamvis ego habeam confidentiam et in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis:

5 circumciſus octavo die, ex genere Iſrael, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, ſecundum legem Phariſæus,

6 ſecundum æmulationem perſequens eccleſiam Dei, ſecundum juſtitiam quæ in lege eſt converſatus ſine querela.

7 Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimentum.

8 Verumtamen et omnia arbitror detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam Jeſu Chriſti Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci et arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam,

9 et inveniar in illo non habens meam juſtitiam quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti Jeſu, quæ ex Deo eſt juſtitia in fide,

10 ad cognoſcendum illum et virtutem reſurrectionis ejus et ſocietatem paſſionum illius, configuratus morti ejus,

11 ſi quo modo occurram ad reſurrectionem quæ eſt ex mortuis.

12 Non quod jam acceperim aut jam perfectus ſim, ſequor autem ſi quo modo comprehendam in quo et comprehenſus ſum a Chriſto Jeſu.

13 Fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Unum autem, quæ quidem retro ſunt obliviſcens, et in anteriora me extendens,

14 ad destinatum perſequor ad bravium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Jeſu.

15 Quicumque ergo perfecti hoc ſentiamus, et ſi quid aliter ſapitis, et hoc vobis Deus revelabit.

16 Verumtamen ad quod perveniſtis ambulare regula eadem gradiamini, idipſum ſapiamus.

17 Imitatores mei eſtote, fratres, et obſervate eos qui ambulant ſic, ſicut habetis formam nos.

18 Multi enim ambulant quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem et flens dico inimicos crucis Chriſti,

19 quorum finis interitus, quorum deus venter et gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.

20 Noſtra autem converſatio in cœlis eſt, unde et Salvatorem exſpectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum,

21 qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configurabile corpori claritatis ſuæ, ſecundum operationem qua poſſit etiam ſibi omnia ſubjicere.

CÆterùm, mei fratres, gaudete in Domino. Eadem vobis ſcribere, neque me piget, & vobis tutum eſt,

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisos.

3 Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu Deum colimus, & in Chriſto Jeſu gloriamur, non carne freti:

4 quanquam ego carne fretus eſſe poſſem. Si quis alius ſibi videtur in carne fiduciam habere poſſe, ego magis.

5 circumciſus octavo die, genere iſraelita, tribus Benjaminiæ, Hebræus ex Hebræis, inſtituto Phariſeus.

6 ſtudio inſectator eccleſiæ, juſtitia in lege ſita inculpatus.

7 Sed quæ mihi lucra erant, ea propter Chriſtum pro damno habui.

8 Quinimò omnia damnum eſſe puto, propter cognitionis Chriſti Jeſu Domini mei præſtantiam, propter quam omnium jacturam feci, eaque pro ſtercoribus habeo, ut Chriſtum lucrer.

9 & mihi in eo ſupperat, nec habeam juſtitiam meam, quæ à lege pendeat, ſed in fide Chriſto habenda poſitam, pendentem à Deo juſtitiam in fide ſitam.

10 eum, ejuſque & reſurrectionis vim, & ſuppliciorum communitatem cognoſcendo: dum ad ejus mortem conformor:

11 ſi qua ad mortuorum reſurrectionem perveniam,

12 non quia jam conſecutus ſim, aut jam perfectus, ſed perſequor ut comprehendam, quatenus à Chriſto Jeſu ſum comprehenſus.

13 Fratres, ego me nondum aſſequutum eſſe arbitror:

14 verumtamen quæ ſunt à tergo obliviſcens, & ad anteriora me intendens, ad ſcopum contendo, ad palmam, ad quam ſupernè vocatus ſum divinitùs per Chriſtum Jeſum,

15 Quotquot ergo perfecti ſumus, hoc ſentiamus: quod ſi quid aliter ſentitis, id vobis patefacit Deus.

16 Interim quantum adepti ſumus, idem ſentiamus, eandem ad regulam vivamus.

17 Eſte mei imitatores, & eos conſiderate qui ita ſe gerunt ut nos exemplum habetis.

18 (Nam multi ita ſe gerunt quos & ſæpe vobis dixi, & nunc plorans dico Chriſtianæ crucis hoſtes:

19 quorum exitus eſt exitium: qui & ventrem pro Deo habent, & gloriam ſibi in ſua turpitudine collocant: qui terreſtria ſapiunt)

20 Nam noſtra quidem obverſatio in cœlis eſt, unde etiam ſervatorem manemus Dominum Jeſum Chriſtum,

21 qui humile noſtrum corpus ſic transfigurabit, ut eandem cum ejus glorioſo corpore formam habeat, pro ea vi, qua ipſe ſibi ſubjicere poteſt omnia.

CAPUT IV.

A particularibus monitis ad generalia deſcendit. Eorum libertate ita quidem ſe fuiſſe exhilaratum dicit, ut patienter defectum laturus fuerit.

QUamobrem, fratres mei chariſſimi ac deſiderati, lætitia coronaque mea, ſic ſtate in Domino, ô chariſſimi.

2 Evodiam exhortor, & Syntychen exhortor, idem ut ſentiant in Domino.

3 Quin te quoque, vere ſocie, rogo, eis opitulare, quæ mecum certaverint in Evangelio, unà cum Clemente, reliquiſque

quiſque meis collegis, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

4 Gaudete in Domino ſemper: iterum dicam, gaudete.

5 Æquitas veſtra cunctis nota ſit hominibus. Dominus propè adeſt.

6 Nihil eſte ſoliciti, ſed omni in re efficite precibus & ſupplicationibus cum gratiarum actione, ut veſtra poſtulata Deo declarentur:

7 & divina pax, omnem mentem exuperans, veſtros animos ac cogitationes in Chriſto Jeſu cuſtodiet.

8 Cæterùm, fratres, quæ vera ſint, quæ gravia, quæ juſta, quæ caſta, quæ amabilia, quæ fauſta, ſi qua virtus & ſi qua laus eſt, ea cogitate,

9 quæ didiciſtis, & accepiſtis, & audiviſtis, & vidiſtis in me. Hæc agite, & Deus pacis vobis aderit.

10 Gaviſus ſum autem per Dominum magnopere quòd tandem aliquando reviruit veſtra de me cura: tametſi curam habebatis, ſed opportunitate carebatis.

11 Neque propter inopiam dico: nam ego didici iis contentus eſſe quæ adſint.

12 Scio deprimi, ſcio & excellere: in omnibus ubique rebus edoctus ſum & ſaturari, & eſurire, & abundare & carere.

13 Omnia poſſum per eum, qui me corroborat, Chriſtum.

14 Sed tamen rectè feciſtis, quod calamitati meæ opitulati eſtis.

15 Scitis vos quidem Philippenſes, initio Evangelii, cùm ex Macedonia profectus eſſem, nullam eccleſiam mihi quicquam contuliſſe ad rationem expenſorum & acceptorum, niſi vos ſolos,

16 qui mihi Theſſalonicam ſemel atque iterum, quæ opus eſſent, miſiſtis:

17 non quia dona quæram, quæro enim profectum, qui in veſtram rationem redundet.

18 Habeo autem omnia, & abundo: cumulatus ſum, acceptis ab Epaphrodito iis, quæ miſiſtis, qui ſuavis odor eſt, ſacrificium Deo gratum, atque acceptum.

19 Deus verò meus, pro ſua opulentia, quibus vobis opus erit, gloriosè cumulabit per Chriſtum Jeſum

20 Deo autem patrique noſtro gloria in perpetua ſecula. Amen.

21 Salutate ſanctos omnes in Chriſto Jeſu. Salutant vos qui mecum ſunt fratres.

22 Salutant vos omnes ſancti, præſertim Cæſaris domeſtici.

23 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit vobis omnibus. Amen.

Miſſa Roma per Epaphroditum.

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

COLOSSENSES.

CAPUT I.

In inscriptionem, illos laudat ut attentos faciat ad se audiendum, testimonium doctrinæ quam ab Epaphra audierant, reddit, Divinam erga eos gratiam suis elogiis prædicat, & omnes nostræ salutis partes in solo Christo omnino sitas esse exponit.

1 PAULUS APOSTOLUS Jesu Christi, voluntate Dei & Timotheus frater,
2 iis qui Colossis degunt sanctis fidentibus fratribus in Christo gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.
3 Agimus Deo patrique Domini nostri Jesu Christi gratias, semper pro vobis orantes.
4 audita vestra in Christo Jesu fide, & amore in omnes sanctos,
5 propter ea, quæ vobis in cœlis reposita sperantur, quæ prius audivistis in vera Evangelii oratione,
6 quod ad vos pervenit, quemadmodum etiam in toto mundo proficit, sicut in vobis, ex eo die Dei beneficium verè audivistis ac cognovistis:
7 quemadmodum ex Epaphra didicistis, conservo nostro charissimo, qui fidus est pro vobis minister Christi,
8 qui idem nobis vestram in Spiritu charitatem exposuerit.
9 Itaque nos ex quo die id audivimus: non desinimus pro vobis orare, ac poscere, ut ejus voluntatis cognitione repleamini, cum omni sapientia, prudentiáque divina.
10 Quò sic vos geratis, ut Domino dignum est, ut ei omnino placeatis in omnibus rectè factis fructum ferentes, & in Dei cognitione crescentes,
11 summa vi convalescentes per ejus glorioſum robur, ut summa sitis patientia & clementia cum lætitia præditi.
12 Agimusque patri gratias, qui nos idoneos reddidit ad participandam sanctorum sortem in lucè.
13 Qui nos ex tenebrarum potestate vindicatos, transtulit in regnum sui charissimi filii,
14 in quo filio liberationem habemus per ejus sanguinem, peccatorum veniam,
15 qui imago est inaspectabilis Dei, totius rerum naturæ primogenitus,
16 utpote per quem condita sunt omnia, tum quæ in cœlis, tum quæ in terra sunt: tum aspectabilia, tum inaspectabilia, & solia, & dominatus, & principatus, & potestates: Omnia & per eum, & propter eum condita sunt,
17 & is est ante omnia, & per eum constant omnia.
18 & is corporis ecclesiæ caput est

est. Is est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit is in omnibus princeps.

19 quoniam per eum visum est patri omnem universitatem inhabitare,

20 & per eum omnia sibi reconciliare, pacificando per ejus crucis sanguinem, hoc est per eum, tum terrestria, tum cœlestia.

21 Et vos aliquando mentibus alienos atque hostes in pravè factis,

22 nunc reconciliavit ejus humano corpore per mortem, quò vos in suo conspectu sanctos, inculpatos, & criminis expertes redderet:

23 si modo permanetis fide fundati, atque fixi, neque de Evangelii spe dimovemini, quod audivistis, quod in omni creatura subjecta cœlo prædicatum est, cujus ego Paulus factus sum minister.

24 Nunc lætor in eis quæ pro vobis patior: & quæ desunt Christi calamitates, meo corpore suppleo, pro ejus corpore, quæ ecclesia est,

25 cujus ego factus sum minister, divina dispensatione, quæ mihi ad vos commissa est, ut divinam doctrinam impleam.

26 Quod mysterium ab omni sæculorum ævo celatum nunc patefactum est ejus sanctis,

27 quibus voluit Deus declarare quæ sit hujus glorioſi mysterii opulentia apud exteras gentes: qui Christus est in vobis gloriæ spes.

28 Quem nos nunciamus, omnem hominem admonentes, omnem hominem cum omni sapientia docentes, ut omnem hominem reddamus in Christo Jesu perfectum:

29 in quod ego elaboro, ejus vi certando, quæ fortiter in me viget.

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid est extra Christum. Nominatim circumcisione, ciborum abstinentia, Angelorum cultu loquitur: unde constituit à Decretis Christum liberatos esse.

VOlo enim scire vos quantum pro vobis & Laodicensibus & quicumque me corpore presentem non viderunt, certamen habeam,

2 tum ut confirmentur eorum animi, charitate connexorum tum ut tam divite, tam plene abundent peritia, ut Dei patris que & Christi mysterium perspiant,

3 in quo sunt omnes sapientiæ ac scientiæ opes reconditæ.

4 Hoc ideo dico ne quis vos probabilibus verbis imponat.

5 Quamvis enim corpore absim, at animo quidem apud vos sum, gaudens spectansque vestrum ordinem, & vestræ in Christum fidei firmitatem.

6 Quamobrem quemadmodum Christum Jesum Dominum accepistis, sic in eo vos gerite.

7 ut in eo radicati ædificemini, & in fide ut docti estis confirmemini, in ea cum gratiarum actione excellentes.

8 Videte ne quis sit, qui vos philosophia, fallaciaque vana prædetur, ex hominum institutione mundique rudimentis, non ex Christo,

9 in quo tota divinitatis plenitudo corporaliter habitat:

10 & vos in eo estis perfecti, qui caput est omnis principatus & potestatis:

11 in quo etiam circumcisi estis circumcisione non manu fac-

…da, exuto humanorum pecca-
…um corpore in Chriſti circum-
…ſione,

12 unà cum eo ſepulti in bap-
…tiſmate: in quo etiam ſimul
…ſurrexiſtis, per collocatam in
…ei vi fiduciam, qui eum ex
…mortuis ſuſcitavit.

13 Qui idem vos delictis &
…præputri corporis præputio mortuos
…vitam unà cum eo revocavit,
…miaque nobis delicta condo-
…vit,

14 obliterato placitorum chi-
…rographo, quòd nobis adverſa-
…retur, contrariumq; erat. Id ille
…medio ſuſtulit, affixum cruci:

15 per quam in ſpoliatos
…principatus, ac poteſtates palàm
…triumphum edidit, eoſque tri-
…umphavit.

16 Quare nemo vos damnet
…in cibum, aut potionem, aut
…dierum diſcrimen aut novilu-
…nium, aut Sabbata,

17 quæ ſunt futurorum um-
…bra, quarum corpus eſt Chriſtus.

18 Nemo vos ſupplanter, in
…humilitate angelorumque cultu fi-
…ctum placens, in iis quæ non didi-
…cerit ſeſe jactans, ſua humana
…mente temerè tumens,

19 neque caput tenens, à quo
…totum corpus, dum commiſſuris
…& copulis compactum regitur,
…& augetur crefcit incremento.

20 Quòd ſi unà cum Chriſto,
…ſumpſiſti ad mundi rudimenta atti-
…net, mortui eſtis, cur tanquam
…mundo viventes, ritibus impli-
…mini?

21 Ne tetigeris, néve guſta-
…veris, nève attrectaveris:

22 quorum omnium is uſus
…eſt, ut uſu pereant, & ad cor-
…poris expletionem pertineant,
…& ut in aliquo ſint honore.

23 Iſta verò placita ſunt ex
…hominum præceptis atque do-
…ctrinis, quæ quidem ſunt ejuſmodi, ut rationem habeant ſapientiæ, ob religionis ſpeciem atque modeſtiam, & corporis vexationem ſeveram.

CAPUT III.

Terrenis exercitiis quæ Pſeudapoſtoli urgebant, cœleſtia opponit, & à mortificatione carnis orditur, unde deducit particulares exhortationes, & particularia officia, quæ pendent ex ſingularum vocatione.

SI igitur cum Chriſto ſurrexiſtis, ſuperis ſtudete, ubi Chriſtus eſt, Deo dexter aſſidens.

2 Supera ſentite, non terreſtria.

3 Interiiſtis enim, veſtraque vita cum Chriſto latet apud Deum.

4 Cùm Chriſtus vita veſtra patefiet, tum vos quoque unà cum eo patefietis glorioſi.

5 Quamobrem necate veſtra membra terreſtria, impudicitiam, obſcœnitatem, libidinem, cupiditatem malam & avaritiam: quæ de aſtrorum cultus eſt,

6 propter quæ invadit ira Dei contumaces homines,

7 in quibus vos quoque verſati eſtis aliquando, cùm in eis viveretis.

8 At nunc vos iidem omnia deponite, iram, odium, malitiam, maledicentiam, & orationis turpitudinem ex ore veſtro.

9 Nolite alii in alios mentiri, exuti vetterem hominem cum ſuis actionibus.

10 indutique novum qui cognitione renovatur ad imaginem conditoris ſui:

11 ubi non eſt Græcus aut Judæus, circumciſio aut præputium, Barbarus, Scytha, ſervus, libér,

liber, ſed & omnia & in omnibus Chriſtus.

12 Induite igitur, ut Dei electi, ſanctiamatique, affectum miſericordiæ, benignitatem, modeſtiam, manſuetudinem, patientiam,

13 alius alium ferentes, & invicem condonantes, ſi quis habet quod de aliquo expoſtulet: quemadmodum Chriſtus vobis condonavit, ſic vos quoque facite.

14 Sed ſuper hæc omnia charitatem, quæ perfectionis vinculum eſt:

15 vigeatque divina pax in veſtris animis, ad quam eſtis in uno corpore vocati, & eſte grati.

16 Chriſti ſermo ſargè in vobis habitet, ſumma cum ſapientia. Docete & commonefacite alius alium, carminibus Deique laudationibus & divinis cantionibus Dominum animis gratè canentes:

17 ac quicquid vel verbis, vel re facitis, id in Domini Jeſu nomine facitote, Deo patrique per eum gratias agentes.

18 Uxores, parete veſtris viris, ut Dominicis dignum eſt.

19 Viri, amate uxores veſtras, nève in eas ſævite.

20 Nati, obedite parentibus in omnibus: hoc enim Domino gratum eſt.

21 Patres, ne veſtros irritate natos, ne deſpondeant animos.

22 Servi, obedite in omni re veſtris, quod ad carnem attinet, dominis, non ad oculum ſerviendo, ut hominum captantes gratiam: ſed cum animi ſimplicitate, metuentes Deum:

23 ac quicquid facitis, id ex animo agitote, tanquam Domino, non hominibus ſervientes:

24 ſcientes fore, ut à Domino hæreditatem præmio accipiatis, quippe cum Domino Chriſto ſerviatis.

25 Qui verò injuriam faciis quam fecerit injuriam luet nec habebitur ulla ratio perſonarum.

26 Domini, ex juſto æquoque cum ſervis agite, ſcientes vos quoque dominum habere in cœlis.

CAPUT IV.

Ad generales exhortationes ridi & precandi ſtudium, ac ſermonis ſuavitatem præcipit: poſtremò commendationes & ſalutationes ſubjungit.

SUpplicationi incumbite, ea cum gratiarum actione vigilantes:

2 orantes ſimul pro nobis quoque ut Deus nobis portam ſermonis aperiat, quo Chriſti myſterium eloquamur, propter quod vinctus ſum,

3 ut id ita patefaciam, ut loqui debeo.

4 Sapienter vos erga alienos gerite, tempus redimentes.

5 Eſto ſemper oratio veſtra gratia prædita, ſale condita, ſciatis quomodo cuique reſpondere debeatis.

6 De me omnia vobis exponet Tychicus, charus frater, delíſque miniſter & conſervus in Domino:

7 quem ideo ad vos miſi, veſtrarum rerum ſtatum cognoſcat, veſtroſque confirmet animos,

8 cum Oneſimo fido charoque fratre, qui veſtras eſt. Ii vos de omnibus, quæ hic gerantur certiores facient.

9 Salutat vos Ariſtarchus meæ captivitatis ſocius: & Marcus Barnabæ conſobrinus, de quo mandata

ndata accepiſtis, ſi venerit
nos, ut eum excipiatis:
10 Item Joſua nomine Juſtus,
ui ſunt ex circumciſis, & ii
idem ſoli ad divinum regnum
ljutores. qui mihi ſolatio fue-
nt.
11 Salutat vos Epaphras, ve-
as Chriſti ſervus, aſſiduis pro
obis precibus certans, ut perfe-
i abſolutique ſteris in omni
luntate Dei.
12 Nam eum teſtor magno
ſtri & Laodicenſium ac Hiera-
olitanorum ſtudio teneri.
13 Salutat vos Lucas medicus,
ihi chariſſimus, & Demas.

14 Salutate Laodicenſes fratres, & Nympham, & ejus domus eccleſiam.

15 Cumque lecta fuerit apud vos epiſtola, facite ut etiam in Laodicenſium eccleſia legatur, itemque ut Laodicenſem epiſtolam vos quoque legatis:

16 & Archippo dicite, ut quod munus à Domino accepit, id curet implendum.

17 Salutatio mea manu Pauli. Memento meorum vinculorum. Adſit vobis Dei gratia: Amen.

Scripta eſt Roma, miſſa per Tychicum & Oneſimum.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA PRIMA AD
THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Gratiarum actionem ita ſe habuiſſe proponit, ut Dei beneficium eſſe admoneat, quicquid prædicat in ipſis laude dignum: & quod reliquis exemplum facti ſint.

PAULUS & SYLVANUS, & Timotheus Theſſalonicenſium eccleſiæ, quæ
i patris eſt, & Domini Jeſu
hriſti, gratiam & pacem à
o patre noſtro, & Domino
ſu Chriſto.
2 Agimus immortales gratias
eo de vobis omnibus, veſtri
entionem facientes in noſtris
ecibus,
3 continenter coram Deo,
atreque noſtro recolentes opus
dei veſtræ, charitatiſque la-
orem, & ſpei in Domino no-
o Jeſu Chriſto ſitæ coram Deo & patre noſtro tolerantiam:

4 ſcientes, fratres chariſſimi, vos eſſe divinitùs electos:

5 quandoquidem evangelium noſtrum non fuit apud vos in verbis duntaxat poſitum, ſed cum potentia, ſanctoque ſpiritu & certiſſimis argumentis conjunctum. Scitis enim & quales nos iſtic veſtra cauſa fuerimus,

6 & ut vos noſtri Dominique fueritis imitatores, admiſſa doctrina cum multa calamitate, cum ſancti afflatus lætitia,

7 adeò ut exemplo fueritis omnibus in Macedonia & Achaia fidentibus.

8 Non ſolùm enim à vobis Dominica doctrina Macedoniam Achaiamque perſonuit, verùm etiam in omnia loca permanavit veſtra

vestra erga Deum fides, adeò ut nos quicquam loqui non sit opus.

9 Ipsi enim de vobis prædicant, qualem ad vos aditum habuerimus, utque vos à deastris ad Deum converteretis, ut viventi veroque Deo serviretis.

10 & ejus filium ex cœlis expectaretis, quem ex mortuis excitavit Jesum, qui nos à futuro sui plicio defendit.

CAPUT II.

Declarat quanta fide ipsis evangelium prædicarit, neque lucrum aut gloriam quæsierit, idque eorum testimonio probat: & quòd ipsi infracto animo persecutiones à suis tulerint. Addit se magno illos videndi desiderio teneri.

SCitis enim ipsi, fratres, nostrum ad vos adventum non inanem fuisse:

2 quin quamvis antè Philippis (ut scitis) mala contumeliasque passi essemus, tamen per Deum nostrum, ausi sumus divinum Evangelium vobis liberè, multo cum certamine, eloqui.

3 Non est enim nostra cohortatio erroris, aut obscœnitatis, aut fraudis:

4 sed quemadmodum nobis divinitùs probatis creditum est Evangelium, sic loquimur, non ut hominibus placentes, sed Deo qui nostros explorat animos.

5 Ne enim unquam assentatoria orationi usi sumus, ut vos scitis: nec per avaritiam quicquam fecimus, testis Deus:

6 nec ab hominibus gloriam expetivimus, nec à vobis nec ab aliis. Et licet oneri esse possemus, ut Christi Apostoli,

7 tamen adeò mites inter vos fuimus, ut quemadmodum nutrix suos fovet alumnos:

8 sic vos præ vestri cupiditate libenter vobis non modo vinum Evangelium, verùm am nostras ipsorum animas pertituri fuerimus: tam ch nobis eratis.

9 Recordamini enim, frat nostrum laborem ac defatiga nem: quippe qui noctes & operando (ne quem vestrûm g varemus) apud vos divinum vangelium publicaverimus.

10 Vos testes estis, & D quàm piè, quàm justè, incul té nos erga vos fidentes gess mus:

11 qnemadmodum scitis, unumquemque vestrûm, sic pater liberos, sic cohortarem

12 ac consolaremur, mone musque, ut ita vos gereretis, Deo dignum esset, qui vos ad um regnum ac gloriam voca

13 Itaque nos Deo contin ter gratias agimus, quòd vos, cepto Dei sermone, quem à bis audivistis, admisistis non minum sermonem, sed (ut v est) Dei sermonem, qui in vo fidentibus viget.

14 Vos enim imitatores stis, fratres, divinarum eccle rum, quæ sunt in Judæa, q ad Christum Jesum attinet: quidem eadem vos quoque p estis à vestris tribulibus, q nos à Judæis,

15 qui etiam Dominum Je suosque vates interfecerunt, nos exegerunt: neque Deo p cent, & omnibus sunt homini contrarii,

16 verantes ne alienige quò serventur, alloquamur eorum peccata semper exple tur, adeò extrema Dei ira i stentur.

17 Nos verò, fratres, vobis liquandiu præsentia, non ani orbati, magna, vehementi

ri coram videndi cupiditate gravimus:

18 Itaque ad vos venire vo-us, ego quidem Paulus se-atque iterum, sed impedi-nos Satanas.

19 Etenim quænam nostra est, aut lætitia, aut gloria-is corona? nonne vos coram ino nostro Jesu Christo, in adventu?

20 Vos enim nostra estis glo-atque lætitia.

CAPUT III.

Mittit erga illos sui fidem facit, quòd Timotheum ad eos miserit, quòd prosperi eorum status nunciatus sit affectus, ut gratias Deo possit satis agere, itaque in exclamationem erumpit.

1 Itaque cùm jam durare non ulteriùs essemus, visum est nobis A-nis relinqui solis,

2 Timotheumque mittere, frem nostrum & Dei mini-m, ac nostrum in Christi e-gelio collegam ad vos confir-dos, & de vestra fiducia monefaciendos,

3 ne quis ob has calamitates cellatur. Scitis enim ipsi nos esse rei destinatos.

4 Nam dum apud vos era-, vobis prædicebamus, fore ligeremur: quemadmudum cidit, & vos scitis.

5 Propterea ego me jam non i, quin vestram fidem cog-m mitterem, nè fortè vos isset tentator, atque ita la-noster periisset.

6 Verùm cùm modò Timo-s istinc ad nos venisset, sque vestram fidem & cha-m nunciasset, vosque nostri semper tenere memoriam, ntes videre nos, ut nos ue vos:

7 propterea de vobis recreati sumus, fratres, in omni calamitate nostra ac rebus adversis, per vestram fidem,

8 adeò, ut nos nunc vivamus, si vos statis in Domino.

9 Ecquam enim Deo de vobis referre gratiarum actionem valeamus, ob tantam lætitiam, quam propter vos percipimus coram Deo nostro.

10 noctes & dies summopere orantes coràm, & quæ vestræ fidei desunt, supplere? Ipse Deus paterque noster, & Dominus noster Jesus Christus nostrum ad vos iter secundet:

11 vos verò Dominus & mutua inter vos & erga omnes charitate abundè cumulet, quali nos erga vos sumus:

12 ut animi vestri inculpata sanctitate confirmentur in Dei patrisque nostri conspectu, in adventum Domini nostri Jesu Christi cum ejus sanctis omnibus.

CAPUT IV.

Hortatur ad vitæ sanctitatem & charitatem mutuam. Mœre infidelium eos vetat lugere mortuos, & historiam resurrectionis nostræ graphicè depingit.

QUod superest igitur, fratres, oramus ac hortamur vos, per Dominum Jesum, ut quemadmodum à nobis didicistis, quomodo vos gerere, Deoque placere debeatis, in eo præcellatis.

2 Scitis enim, quæ mandata vobis per Dominum Jesum tradiderimus.

3 Hoc enim, & Dei voluntatis, & vestræ sanctitatis est, ut ab impudicitia vos abstineatis,

4 sciatque quisque vestrûm suum vas cum sanctimonia ac honestate,

5 non (ut alienigenæ Deum ignorantes

ignorantes) cum cupiditatis libidine, possidete,

6 ne quis suum fratrem in negotiis circumveniat, aut circumscribat. Siquidem horum omnium ultor est Dominus, ut etiam antea vobis diximus, testatique sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus ad obscœnitatem, sed ad sanctimoniam.

8 Itaque qui repudiat, non hominem repudiat, sed Deum, qui nos suo sancto spiritu donat.

9 Quod ad fraternum amorem attinet, nihil opus est ut vobis scribatur, cùm vos ipsi mutuò amare, divinitùs didiceritis:

10 quippe cùm id erga omnes fratres, qui sunt in tota Macedonia, faciatis. Hortamur autem vos, fratres, ut in dies præcellatis,

11 acquiescere, & vestras res agere, vestrisque manibus operari contendatis, quomodo nos vobis præcipimus,

12 ut honestè vos ad alienos geratis, nec ulla re indigeatis.

13 Nolo autem ignorare vos fratres, de iis qui obdormiverunt, ne cruciemini, ut cæteri qui spem non habent.

14 Si enim credimus, Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita Deus eos etiam qui in Christo obdormiverint, ducet cum eo.

15 Hoc enim vobis Domini verbis dicimus fore ut nos vivi, qui ad Domini adventum superemus, non antevertamus eos qui obdormiverint

16 Nam ipse Dominus cum præconio, cum summi angeli voce, cumque divina tuba descendet de cœlo, & mortui in Christo resurgent primùm,

17 deinde nos viventes, qui erimus superstites, unà cum eis rapiemur in nubibus obviam Domino in aerem, atque ita semper cum Domino erimus.

18 Quamobrem consolamini alius alium his sermonibus.

CAPUT V.

Curiosam temporum adventum Christi inquisitionem damnat, admonet, ut assiduè ad eum excipiendum sint parati, ipse descendit ad varias admonitiones.

DE temporibus verò, temstatibus, fratres, non est opus ut vobis scribatur.

2 cùm ipsi præclarè sciatis Domini diem esse venturum furem noctu.

3 Cùm enim dicent homines pacem esse & securitatem, tum repentè, ut dolor uterum ferentis, sic eis instabit interitus, quem non effugient.

4 Vos fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur opprimat:

5 omnes enim lucis diei homines estis: Non sumus noctis aut tenebrarum:

6 ne dormiamus ergo, ut cæteri, sed vigilemus, sobriique simus.

7 Nam qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur noctu ebrii sunt.

8 At nos cùm diei simus sobrii simus, induti fidei charitatisque loricam, galeamque spem salutis:

9 siquidem non destinavit nos Deus supplicio, sed salutis partæ per Dominum nostrum Jesum Christum:

10 qui pro nobis mortuus est, ut sive vigilemus, sive dormiamus, unà cum eo vivamus,

11 Quamobrem cohortamini inter vos, & alius alium instruite, ut & facitis,

12 Rog

12 Rogamus autem vos, fra-
tres, ut eos qui in vobis laborant
vobisque præsunt in Domini ne-
gotio & vos castigant, agnoscatis,
13 & maximi faciatis, charos-
que habeatis, propter eorum
opus. Præbete vos eis pacatos.
14 Hortamur item vos, fra-
tres, castigate incompositos, so-
lamini parum magnanimos, in-
firmis opitulamini, clementes
estote in omnes.
15 Videte, ne quis cui malum
pro malo rependat: sed semper
quod beneficia & inter vos & in om-
nes exercete.
16 Semper gaudete.
17 continenter orate.
18 in omnibus Deo gratias a-
gite: nam ea est Dei de vobis,
in Christi Jesu, voluntas,
19 Spiritum ne extinguite,
20 vaticinationes ne contem-
nite:
21 omnia probate, bonum te-
nete,
22 ab omni maleficii genere
abstinete.
23 Ipse Deus pacis vos sanctos
reddat & absolutos, integrique
vestri spiritus, & animæ & cor-
pora criminis expertia in adven-
tum Domini nostri Jesu Christi
conserventur.
24 Ita fidelis est is qui vos
vocavit, ut id facturus sit.
25 Fratres, orate pro nobis.
26 Salutate fratres omnes ósculo sancto.
27 Obtestor vos per Domi-
num, ut hæc legatur epistola
omnibus sanctis fratribus.
28 Adsit vobis Domini nostri
Jesu Christi gratia. Amen.

Ad Thessalonicenses prima scripta est Athenis.

PAULI APOSTOLI
EPISTOLA SECUNDA AD
THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Laudat incrementa fidei, charitatis, & tolerantia Thessal. Et consolationem adversus piorum oppressores describens, fideles docet recumbere in expectationem extremi judicii

PAULUS & SYLVANUS, & Timotheus, Thessalonicentium ecclesiæ quæ est patris nostri est, & Domini Christi,
2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo,
3 Deo gratias agere debemus immortales de vobis, fratres, ut dignum est, quod adeo crescit vestra fides adeoque exuberat vestrûm omnium mutua charitas.
4 ut nosipsi de vobis glorie-
mur in divinis ecclesiis de pati-
entia atque fide qua præditi estis
in omnibus, quas sustinetis, vexationibus ac calamitatibus:
5 quod indicio est fore, ut
justo Dei judicio divinum regnum consequamini, pro quo patimini.

6 Siquidem æquum eſt, ut à Deo reddatur, ſicut affligentibus vos afflictio,

7 ſic vobis qui affligimini, requies unà nobiſcum, tum cùm exiſtet de cœlo Dominus Jeſus, cum poteſtatis ſuæ angelis,

8 in ignè flammante, ſupplicium irrogaturus neſcientibus Deum, Domini noſtri Jeſu Chriſti Evangelio non obedientibus,

9 qui æterno exitio pœnas dabunt Domino, ejuſque gloriosæ potentiæ,

10 cùm venerit, ut in illa die in ſanctis ſuis illuſtretur, inque cunctis fidentibus admirandus eſſe videatur, quòd noſtro ad vos teſtimonio creditum fuerit.

11 Eam ob rem nos ſemper pro vobis oramus, ut vos Deus, eo in quem vocati eſtis, ſtatu dignos reddat, perficiatque ut bonitatem ac fidei opus, & ilbentiſſimè & fortiter perſequamini atque abſolvatis,

12 quò Domini noſtri Jeſu Chriſti nomen in vobis celebretur, & vos in eo, pro Dei noſtri & Domini Jeſu Chriſti beneficentia.

CAPUT II.

Negat venturum Chriſti diem, donec in apoſtaſiam prolapſus fuerit mundus, & revelatus fuerit Antichriſtus, cujus interitum deſcribit. Infertque inde exhortationem ad conſtantiam.

ROgamus autem vos, fratres, quod attinet ad adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, & noſtri ad eum aggregationem,

2 ne citò de ſententia dimoveamini, neve turbemini, nec ſpiritu, nec oratione, nec epiſtola cujus nos authores eſſe videamur, quaſi inſtet Chriſti dies.

3 Nemo vos ullo modo decipiat: nam non prius id futurum eſt, quàm venerit defectio, & patefactus fuerit homo flagitioſus, homo ille perditus,

4 qui adverſatur, & ſe ſupra quicquid dicitur Deus aut numen extollit: adeò ut in Dei templo tanquam Deus ſedeat, ſeſe Deum eſſe oſtendens.

5 An non meminiſtis, cum adhuc apud vos eſſem, hæc vobis dicere?

6 Et nunc ſcitis quid obſtet quò minus exiſtat ille ſuo tempore:

7 ſceleris enim myſterium jam agitur: ſupereſt tantùm, ut qui nunc tenet, è medio tollatur.

8 tum demum exiſtet ille impius: quem Dominus oris ſui ſpiritu conficiet, adventus ſui claritate delebit:

9 cujus ſceleroſi adventus, virtutæ opera, erit cum omni ſeductorum prodigiorum, portentorum miraculorumque genere

10 cumque omni ſceleris fraude conjunctus, apud perditos quidem: quoniam veritatis amorem, quo ſalvi fierent, non admiſerint.

11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tantam, ut credant mendacio

12 quò damnentur quicunque veritati non crediderint, ſed ſceleribus delectati fuerint.

13 Nos vero debemus Deo gratias agere immortales de vobis, fratres Domino dilecti, quòd vos principio Deus elegerit in ſalutem, per ſpiritus ſanctificationem fidemque veritatis,

14 ad quod vos vocavit per Evangelium noſtrum quæ eſt domino noſtro Jeſu Chriſto gloriæ cauſa,

15 Quamobrem, fratres, ſtate, & inſtituta tenete,

ex noſtra vel oratione vel epiſtola didiciſtis.

16 Ipſe verò Dominus noſter Jeſus Chriſtus, & Deus pater noſter, qui nos ſuo favore admavit, æternoque ſolatio & bona ſpe donavit,

17 veſtros ſtabiliat animos, & vos in omni bono & ſermone & opere confirmet.

CAPUT III.

Monet ut piis precibus Evangelii prædicationem promoveant: & ſe ſubducant ab iis, qui ocio & curioſitate turbant ordinem publicum, quos etiam à communi fidelium cœtu excludit.

QUod ſupereſt orate, fratres, pro nobis, ut Domini doctrina currat ac illuſtretur, ſicut apud vos,

2 atque defendamur ab importunis, & malis hominibus: nec enim omnium eſt fides.

3 Sed Dominus, ut eſt fidelis, vos confirmabit, & à malo cohibitur.

4 Atque equidem de vobis in Dominum confidimus, vos quæ vobis præcipimus, ea & facere, & facturos eſſe.

5 Dominus verò veſtros dirigat animos ad divinam charitatem, Chriſtianamque patientiam.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, per Domini noſtri Jeſu Chriſti nomen, ut vitetis omnem fratrem intemperanter ſe, non ex inſtitutione, quam à nobis acceperit, gerentem.

7 Nam vos ipſi ſcitis quomodo oporteat imitandi: quippe qui nos adeò non intemperanter geſſerimus apud vos.

8 ut ne victum quidem gratis à quoquam acceperimus, ſed operoſo labore noctes & dies functi fuerimus, ne cui veſtrûm graves eſſemus:

9 non quia nobis id non liceret, ſed ut nos vobis imitandos exemplum proponeremus.

10 Etenim dum iſtic eramus, hoc vobis edicebamus, ſi quis operari nollet, eum ne comedere quidem debere.

11 Audimus enim quoſdam apud vos immodeſtè vivere, nihil agentes, ſed ſupervacanea agentes.

12 Iis nos edicimus, eoſque per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum hortamur, ut quietè operantes ſibi victum quærant.

13 Vos verò, fratres, nolite rectè agendo fatigari.

14 Quod ſi quis dictis noſtris non obtemperat, eum per epiſtolam ſignificate, & ab ejus commercio abſtinete, ut eum pudeat:

15 neve eum pro inimico habete, ſed ut fratrem caſtigate.

16 Ipſe pacis Dominus, pace vos & ſemper, & omnino doneт. Dominus vobis adſit omnibus.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod ſignum eſt in omnibus epiſtolis. Sic ſcribo:

18 Adſit vobis omnibus Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia. Amen.

Scripta Athenis.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD

TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Absolutum veri pastoris exemplar proponens, eum præcipua ejus functio sit in docendo, monet ut rejectis vanis quæstionibus ea tradat, quæ charitatem & fidem spirent. Ac ne contemptui sit sua authoritas, qualis fuerit per Dei gratiam honorificè prædicat.

PAULUS Apostolus Jesu Christi, ex mandato Dei servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ.

2 Timotheo germano in fide filio, gratiam, misericordiam, pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo, Domino nostro.

3 Quemadmodum ego te in Macedoniam proficiscens cohortatus sum, maneto Epheſi, ut quibusdam denuncies ne aliam sequantur doctrinam.

4 nève fabulas attendant, & antiquitates infinitas, quæ potius quæstiones pariunt, quàm divinam in fide instructionem.

5 Enimverò præceptionum finis est charitas, ex animo puro, bonaque conscientia, fide non ficta proficiscens:

6 à quibus aberrantes quidam, in eam orationis vanitatem deflexerunt,

7 ut velint legis esse doctores, cùm nesciant quid dicant, neque de quibus affirment.

8 Scimus sane bonam esse legem, si quis ea legitimè utatur

9 hoc intelligens justis non esse latam legem, sed sceleratis & contumacibus impiis & improbis, irreligiosis & profanis, patricidis & matricidis.

10 homicidis, impudicis pediconibus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ contrarium est,

11 quæ sita est in glorioso beati Dei Evangelio, quod mihi commissum est.

12 Et gratiam habeo ei qui mihi vires dedit, Christo Jesu Domino nostro, qui mihi tam fidei habuerit, ut me huic ministerio præficeret,

13 qui prius eram in Deum maledicus, & infestus, & contumelioſus. Sed mei misertus sum, quoniam ignarus feci, exp fidei:

14 verùm Domini nostri beneficium fuit excellentiſſim cum fide & charitate in Chr Jesu posita.

15 Certa res est, & o approbatione digna, Chriſt Jesum in mundum veniſſe se tum sontes, quorum vel pri ego sum.

16 Sed ideo mihi tri misericordia est, ut in me in mis exerceret Jesus Christus mam clementiam, ad eorum emplum, qui ei fidem esse bituri ad vitam æternam.

17 Regi autem seculorum mortali, inaspectabili, soli

ti Deo honos & gloria in perpetua ſecula ſæculorum: Amen.

18 Hoc tibi præceptum commendo, fili Timothee, ſecundùm præcedentes in te prophetias, ut in illis militares in bona militia,

19 habens fidem & bonam conſcientiam: quam quidam repellentes circa fidem naufragium fecerunt.

20 ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, ut diſcant non blaſphemare.

CAPUT II.

Ut precibus publicis vult omnes commendari Deo, idque duplicatione. Inde omnes, cujuſcunque loci ſunt, ad orationem invitat, & quo veſtitu, quaque modeſtia mulieres in ſacro cœtu ſe gerere debeant, diſſerit.

1 Obſecro igitur primum omnium, ut fiant ſupplicationes, orationes, interpellationes, gratiarum actiones, pro cunctis hominibus,

2 pro regibus & omnibus poteſtate pollentibus, ut tranquillam & quietam vitam agamus, in omni pietate & gravitate.

3 Hoc enim honeſtum eſt, & acceptum coram ſalvatore Deo nostro,

4 qui omnes homines ſalvos fieri & ad agnitionem veritatis venire.

5 Unus enim Deus eſt, unus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus,

6 qui ſeipſum redemptionem pro omnibus dedit: testimonium ad ſuis temporibus confirmandum ego præco ſum & apoſtolus conſtitutus.

7 Verum dico per Chriſtum, non mentior, magiſter gentium fidelis atque verax.

8 Volo igitur ut ſupplicent viri in omnes quovis in loco, attollentes pias manus, citra iram & cavamque cogitationem,

9 Item ut ſe mulieres modeſto habitu cum verecundia & frugalitate comant, non cincinnis, aut auro aut margaritis aut ſumptuoſo veſtitu:

10 ſed ut fœminas decet, pietatem rectè factis profitentes.

11 Mulier quiete diſcat, ſumma cum obedientia.

12 Mulieri quidem docere non permitto, nec authoritatem ſibi vendicare in virum, ſed quietam eſſe.

13 Nam prior Adamus formatus eſt, deinde Eva:

14 & Adamus non deceptus eſt: at mulier decepta delictum admiſit.

15 Servabitur tamen per liberorum procreationem, ſi manſerit in fide, & charitate, & ſanctimonia cum frugalitate.

CAPUT III.

Epiſcopos, & Diaconos Chriſtianos depingit, cum eorum uxoribus, liberis & familia. Et eccleſiam domum Dei nominat.

1 CErta res eſt ſi quis epiſcopi munus expetit, bonum munus cupit.

2 Debet autem epiſcopus irreprehenſibilis eſſe, unius uxoris vir, ſobrius, frugi, modeſtus, hoſpitalis, aptus ad docendum:

3 non vinolentus, non percuſſor, non ſordidus, ſed æquanimis, à jurgiis & avaritia alienus,

4 ſuam domum bene adminiſtrans, liberos habens dicto audientes, ſumma cum gravitate,

5 Quòd ſi quis ſuam ipſius domum adminiſtrare neſcit, quo pacto Dei eccleſiam procurabit?

6 Ne ſit novitius: ne inflatus in Diaboli criminationem incurrat.

7 Debet etiam honeſto alienorum teſtimonio commendatus

esse, ne in probrum diabolique laqueum incidat.

8 Itidem ministri sint graves, non bilingues, non vino nimis dediti, non sordidi,

9 in fidei arcano sibi bene conscii.

10 Atque hi prius probentur, deinde ministrent inculpati.

11 Uxores item graves, non calumniatrices, sobriæ, fideles in omnibus.

12 Ministri sint singularum uxorum viri, liberos domosque suas bene regentes.

13 Nam qui rectè ministrant, ii præclarum sibi gradum faciunt, magnamque in fide in Christo Jesu collocanda libertatem.

14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venturum esse brevi,

15 ut, si tardem, scias quomodo sit in Dei domo versandum, quæ est Dei viventis ecclesia, veritatis columen atque firmamentum,

16 Et profectò magnum est pietatis arcanum. Deus apparuit in carne, per spiritum commendatus est, conspectus angelis, prædicatus gentibus, creditus in mundo, receptus in gloria.

CAPUT IV.

Falsas doctrinas tam de conjugio & ciborum discrimine, quam prophanas damnat, commendat autem pietatis studium, & assiduam scripturæ lectionem.

SPiritus autem disertè dicit, fore ut ultimis temporibus, deficiant quidam à fide, spiritibus addicti fallacibus, dæmoniorumque doctrinis,

2 per simulationem hominum falsiloquorum, inustam habentium conscientiam:

3 vetantium matrimonia contrahere, abstinere cibis, quos Deus creavit, ut eis cum gratiarum actione vescantur fidentes, qui verum intelligunt:

4 videlicet omnia à Deo condita esse bona, nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione sumatur,

5 quippe quod divinis verbis & supplicatione lustretur.

6 Hæc tu fratribus proponens, bonus eris Jesu Christi minister, educatus in fidei verbis, bonæ quæ doctrinæ quam assecutus es.

7 Profanas autem & aniles fabulas evita, ac teipsum ad pietatem exerceto.

8 Cùm sit enim corporis exercitatio ad pauca utilis, pietas ad omnia utilis est, promissiones habens & præsentis & futuræ vitæ.

9 Certa res est, & summa approbatione digna.

10 Nam ideo & laboramus, & probra patimur, quòd spem habemus in vivente Deo, qui cùm omnium, tum maximè fidentium hominum servator est.

11 Hæc præcipito ac doceto.

12 Efficе ut nemo tuam juventutem despiciat: quin fidentibus exemplo esto, verbis, moribus, charitate, spiritu, fide, castitate, donec veniam.

13 Da operam lectioni, cohortationi, doctrinæ.

14 Noli dotem negligere, quæ præditus es, quæ tibi per oraculum collata est, cùm quidem tibi manus imposuisset senatus.

15 Hæc meditare, in his esto ut in omnibus proficere videare.

16 Curam gere & tui ipsius & doctrinæ, in iisque perseverа: hoc enim faciens, & teipsum servabis, & auditores tuos.

CAPUT V.

Postquam modum monendi singulis præscripsit, de viduis agit quæ tunc in Ecclesia ministerium cooptabantur, inde a

pr

presbyteros transſit, & quædam corporis valetudini ſervientia admiſcet.

Seniorem ne objurgato, ſed ut patrem exhortare: juniores, ut fratres:

2 ſeniores fœminas, ut matres: juniores ut ſorores, ſumma cum caſtitate.

3 Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt.

4 Quòd ſi quæ vidua liberos habet, aut nepotes, doceat in primis ſuam familiam pietatem colere, parentibuſque vicem reddere. Hoc enim honeſtum eſt, & Domino acceptum.

5 Vera quidem vidua & deſerta habet in Deo ſpem, vacatque ſupplicationibus & precibus noctes & dies.

6 At deliciis indulgens vidua, vivens mortua eſt.

7 Atque hæc denunciato, ut ſint criminis expertes.

8 Quòd ſi quæ ſuorum præſertim domeſticorum curam non habet, ea fidem abnegavit, eſtque infidele deterior.

9 Vidua cooptetur non minor annis ſexaginta, quæ unius viri fuerit uxor.

10 ſi recte factis bene audiens, ſi liberos educavit, ſi hoſpitalitatem exercuit, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi ſubvenit afflictis, ſi omnia rectè facta perſecuta eſt.

11 Juniores autem viduas repudiato. Nam poſtquam Chriſto repudiantes laſcivire cœperunt, nubere volunt:

12 eo damnandæ, quòd priorem fidem fregerunt.

13 Adde quod ociosæ diſcunt circumvagari domos: nec ſolum ociosæ, verumetiam nugaces, & curioſæ, loquentes illicita.

14 Itaque volo juniores nubere, liberis operam dare, regere familiam, nullam dare adverſario occaſionem criminandi.

15 Jam enim nonnullæ ad Satanam deſciverunt.

16 Si quis, aut ſi quæ fidens viduas habet, ſubveniat eis: neve gravetur Eccleſia, ut veris viduis ſufficiat.

17 Seniores qui rectè gubernant, gemino præmio afficiantur, præſertim qui in ſermone doctrinaque elaborant.

18 Aiunt enim literæ: Bovi tritoranti os ne obthurato: &, Dignus eſt operarius mercede ſua.

19 Contra ſeniorem ne admiſeris accuſationem, niſi duo treſve teſtes ſint.

20 Peccantes coram omnibus argue, quo cæteri metu afficiantur.

21 Obteſtor in Dei, Domineque Jeſu Chriſti, & lectorum angelorum conſpectu, ut hæc ſine ullo diſcrimine exequare, nihil per favorem faciens.

22 Manus nemini protinus imponito, neve aliena peccata participato. Teipſum caſtum ſervato.

23 Ne amplius aquam bibe, ſed exiguo vino utere, propter tuum ſtomachum, & crebras infirmitates.

24 Nonnullorum hominum peccata perſpicua ſunt, & judicium anteveniunt: in nonnullis verò ſubſequuntur.

25 Itidem rectè facta perſpicua ſunt, & quæ aliter ſe habent, latere nequeunt.

CAPUT VI.

Docet quid ſervos deceat. Quàm exitioſa peſtis ſit avaritia. Et poſtquam obiter de divitibus meminit, iterum prohibet Timotheo ne ſe inanibus doctrinis impediat.

QUicunque sunt sub jugo servi, heros suos omni honore dignos existiment, ne Dei nomen & doctrina malè audiat.

2 Qui verò fidentes habent heros, ne ideo contemnant, quia fratres sunt: sed potius serviant quia fidentes, Deoque chari sunt, idem beneficium adepti. Hæc doce, & exhortare

3 Si quis diversam sequitur doctrinam, neque sanis Domini nostri Jesu Christi dictis, pietatisque doctrinæ accedit,

4 Is inflatus nihil intelligit, sed morbo circa quæstiones & verborum certamina laborat: ex quibus oritur invidia, jurgium, maledicta, pravæ suspiciones.

5 ineptæ disputationes hominum mente corruptorum, & veri expertium, pietatem pro quæstu habentium. A talibus abstineto.

6 Est verò quæstus magnus pietas, & sua sorte contentum esse.

7 Cum enim nihil in mundum attulerimus, profectò nihil auferre possumus:

8 itaque alimenta & tegumenta habentes, iis contenti simus.

9 Qui verò ditescere volunt, incidunt in tentationem, & in laqueum, inque multas & insanas ac pernicioſas cupiditates, quæ homines in perniciem interitumque demergunt.

10 Radix enim omnium malorum est avaritia: cujus avidi quidam à fide aberrarunt & sese in multos dolores induxerunt.

11 At tu, divine vir, hæc fuge, justitiamque persequere, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem,

12 Certa præclarum fidei certamen: vitam prehende sempiternam ad quam vocatus es, & præclara professione coram multis testibus professus es.

13 Edico tibi in Dei conspectu, vitam dantis omnibus: itemque Christi Jesu, qui coram Pontio Pilato præclara illa confessione verum testatus est.

14 ut præceptionem serves intemeratus ac irreprehensibilis, usque ad adventum domini nostri Jesu Christi,

15 quem adventum suis temporibus exhibebit beatus ille rex, solusque potens, regnantium & dominantium Dominus,

16 solus habens immortalitatem, lumen habitans inaccessum, quem hominum nullus neque vidit, neque videre potest, cui honor & imperium æternum.

17 Amen. Iis qui in hac vita divites sunt, denuncia ne superbiant, néve spem habeant in incertis divitiis: sed in vivente Deo, qui nobis omnia largè suppeditat ad fruitionem:

18 ut benefaciant, ut rectè factis divites, ut liberales sint atque largi,

19 præclarum sibi fundamentum in futurum congerentes, ut vitam assequantur verè sempiternam.

20 O Timothee, depositum serva, abhorrens à profanarum vocum vanitate, & dissidiis ejus quæ falsò nominatur scientia:

21 quam profitentes quidam, à fide aberrarunt. Adsit tibi gratia. Amen.

Scripta est Laodicea, quæ Pacatiana Phrygiæ caput est.

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD

TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Laudata fide Timothei, ut in munere ſibi commiſſo fideliter pergat, eum hortatur. Et ne propter ſua vincula, aut aliorum defectiones labaſcat, de ſuo apoſtolatu gloriatur, & depoſiti cuſtodiam illi commendat. Laudat etiam Oneſiphorum.

PAULUS Apoſtolus Jeſu Chriſti, Dei voluntate, ſecundùm vitæ in Chriſto Jeſu poſitæ promiſſionem.

2 Timotheo charo filio gratiam, miſericordiam, pacem, à Deo patre, & Chriſto Jeſu Domino noſtro.

3 Gratiam habeo Deo quem ritu majorum pura conſcientia colo, quod aſſiduam teneo memoriam tui in meis ſupplicationibus,

4 noctes & dies cupiens videre te, memor tuarum lacrymarum, ut lætitia complear,

5 memoria repetens tuam non fictam fidem, quæ prius habitavit in avia tua Loide, & matre tua Unica, & (quomodo mihi perſuaſi) etiam in te.

6 Quam ob cauſam ſummoneo te, ut ſuſcites divinam dotem, quæ per mearum manuum impoſitionem prædita es.

7 Non enim dedit nobis Deus timiditatis ſpiritum, ſed fortitudinis, & charitatis ac frugalitatis.

8 Quamobrem ne te pudeat teſtificationis Domini noſtri, neque mei ejus vincti: ſed ſimul Evangelii adverſæ, Dei virtute, perpetere,

9 qui nos ſervavit, ad ſanctumque ſtatum vocavit, non ob facta noſtra, ſed ob ſuum decretum & beneficium, quod nobis in Chriſto Jeſu ante omnem temporum æternitatem donatum,

10 nunc repræſentatum eſt adventu ſervatoris noſtri Jeſu Chriſti, qui & mortem abolevit, & vitam ac immortalitatem collustravit, per Evangelium,

11 ad quod ego externarum gentium præco, & Apoſtolus & magiſter conſtitutus ſum.

12 ob quam cauſam hæc patior: ſed me non pudet. Scio enim cui crediderim: & perſuaſum habeo, eum poſſe meum depoſitum cuſtodire ad illam diem.

13 Exemplum ſanorum dictorum, quæ ex me audiviſti, retineto cum fide & charitate in Chriſto Jeſu poſita.

14 Præclarum iſtud depoſitum ſervato, per ſpiritum ſanctum in nos habitantem.

15 Adverſati ſunt me (hoc tu noſti) omnes Aſiani, quorum eſt Phygelus, & Hermogenes.

16 Tribuat Dominus miſericordiam Oneſiphori familiæ: nam is me ſæpe recreavit:

17 adeóque eum meæ catenæ non pudet, ut poſtquam Romam pervenit, me diligenter quæſiverit ac invenerit.

18 Faxit Dominus, ut miſeri-

cordiam consequatur à Domino in illa die. Quantum item Ephesi præstiterit, tu satis nosti.

CAPUT II.

Ut perseverantiam in militia Christiana commendet, similitudines sumit à militibus, & ab agricolis. Vincula sua sanctis usui esse declarat. Inde monet Timotheum, ut sermonem veritatis rectè dispertiat, & reproborum exempla fugiens, modeste omnia agat.

QUare tu, mi fili, convalesce beneficio in Christo Jesu posito:

2 & quæ ex me multis testibus audivisti, ea exponito fidis hominibus, qui sint ad alios etiam docendos idonei.

3 Tu ergo adversa patere, ut bonus Jesu Christi miles.

4 Nemo militans sese vitæ negotiis implicat, ut militiæ duci placeat.

5 Jam si quis dimicat, non coronatur, nisi legitimè dimicaverit.

6 Laborandum agricolæ est, prius quàm fructum percipiat.

7 Intellige quæ dico: det verò tibi Dominus industriam in omnibus.

8 Recordare Jesum Christum ex mortuis excitatum, Davidis semine prognatum, ut fert Evangelium meum,

9 in quo adversa fero usque ad vincula, tanquam facinorosus: verùm divinus sermo vinctus non est.

10 Propterea omnia tolero propter electos, ut ipsi quoque positam in Christo Jesu salutem cum gloria consequantur æterna.

11 Certa res est: si simul mortui sumus, simul etiam vivemus.

12 Si una toleramus, etiam unà regnabimus. Si negamus, ille quoque negabit nos.

13 Si diffidimus, ille fidelis manet, seipsum negare non potest.

14 Hæc commemorato, obtestans in Domini conspectu, non esse verbis pugnandum, quæ res non quidquid nihil prosit, verum etiam auditores evertat.

15 Da operam ut teipsum Deo probes, operarium non erubescendum, rectè secantem veritatis orationem.

16 Profanas autem verborum futilitates evitato: nam ad multam serpent impietatem,

17 eorumque sermo gangrænæ ritu corrodet: quorum est Hymenæus & Philetus,

18 qui à veritate aberrarunt dicentes resurrectionem jam fuisse, & nonnullorum fidem evertunt.

19 Atqui firmum Dei fundamentum stat, hoc habens signaculum, Novit Dominus qui sui sunt: itaq; recedat ab injustitia quisquis nominat Christi nomen.

20 In magna autem domo non sunt solum aurea argenteaque vasa, verùm etiam lignea & testacea: & alia ad res honestas, alia ad inhonestas.

21 Proinde si quis seipsum ab his expurgaverit, vas erit in honestatem sacratum, herio utile, ad omne bonum opus paratum.

22 Juveniles cupiditates fuge, justitiam, fidem, charitatem, pacem, unà cum iis qui Dominum sincero animo invocant, persequere.

23 Stultas & indoctas quæstiones declina, quippe quæ (ut scis) pugnas gignant:

24 cum Domini servus non pugnare debeat, sed erga omnes mitis esse, ad docendum accommodatus, injuriæ patiens,

25 cum mansuetudine erudiens dissentientes, si forte, Deus eos ad frugem revocante, veritatem agnoscant;

26 ad ſeque redeant, & diaboli laqueum evadant, à quo capti, ejus arbitrio tenentur.

CAPUT III.

Prædicit quam infeſta piis tempora immineant, ſed fiducia victoriæ animat eum ad certamen: exercitationem ſanæ doctrinæ in primis commendans.

1 Illud autem ſcito, extremo ævo difficilia fore tempora.

2 Erunt enim homines ſui amantes, avari, arrogantes, ſuperbi, maledici, in parentes contumaces, ingrati, irreligioſi,

3 inhumani, fœdifragi, calumniatores, intemperantes, immites, virtutis inimici.

4 proditores temerarii, inflati *L.* cæci & *G.* voluptatis magis quam Dei amantes,

5 pietatis ſpeciem habentes, ſed qui ejus vim abnegaverint. Hos tu averſare.

6 Ex his autem ſunt, qui in domos ſeſe inſinuant, captivaſque reddunt mulierculas, quæ peccatis coopertæ, & variis cupiditatibus actæ,

7 ſemper diſcunt & nunquam ad veri cognitionem pervenire poſſunt.

8 Ac quomodo Jannes & Jambres Moſi reſtiterunt, ita hi veritati reſiſtunt: homines mente corrupti, circa fidem improbati.

9 Verùm non procedent longius: nam eorum dementia erit omnibus perſpicua, ut illorum fuit:

10 Tu verò aſſequutus es meam doctrinam, mores, propoſitum, fidem, clementiam, charitatem, patientiam,

11 vexationes, res adverſas: qualia mihi contigerunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris: quales vexationes ſuſtinui, ex quibus omnibus me vindicavit Dominus.

12 Et verò omnes qui volent in Chriſto Jeſu piè vivere, infeſtabuntur:

13 cùm interea mali homines & impoſtores pergent in deterius, & fallent & fallentur.

14 Tu verò in eis perſevera quæ didiciſti, & per quæ fidens factus es, cùm & ſcias à quo didiceris,

15 & à puero ſacras literas noveris, quæ te poſſint erudire ad ſalutem per fidem Chriſto Jeſu habendam.

16 Omne ſcriptum divinitùs inſpiratum eſt, & utile ad doctrinam, ad reprehenſionem, ad correctionem, ad juſtitiæ diſciplinam,

17 ut compoſitus ſit divinus homo, ad omne rectè factum bene comparatus.

CAPUT IV.

Obteſtatur eum ut maximè evangelium prædicet in tam deplorato tempore. Sibi in propinquo eſſe mortem, ſed ita ut quaſi victor ad glorioſum triumphum properet: Tandem accerſendi Timothei neceſſitatem ex præſenti ſuo ſtatu oſtendit.

1 Itaque obteſtor ego in Dei conſpectu, & Domini Jeſu Chriſti, qui adventu regnoque ſuo & vivos & mortuos judicaturus eſt,

2 publica doctrinam, inſta opportunè, importune: argue, increpa, cohortare ſumma cum clementia, ac doctrina.

3 Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ferent homines, ſed ad ſuas libidines ſibi magiſtros cumulabunt.

4 auribuſque prurientibus & à vero averſis, ad fabulas ſe convertent.

5 Tu verò in omnibus eſto ſobrius: mala patere: Evangeliſtæ officio fungere: tuo munere perfungere,

6 Nam

6 Nam ego jamjam immolandus sum, discessusque mei tempus instat.

7 Præclarum certamen certavi: cursum absolvi: fidem servavi:

8 Quod superest, reservatur mihi justitiæ corona, quam mihi Dominus reddet in illa die justus judex: neque solum mihi, sed etiam omnibus qui ejus adventum amaverint,

9 Da operam ut ad me brevi venias.

10 Demas enim me, visæ præsentis amore, dereliquit, & Thessalonicam profectus est: Crescens in Galatiam: Titus in Dalmatiam:

11 Lucas solus est mecum. Marcum assumptum tecum adducito: est enim mihi utilis ad ministerium.

12 Tychicum legavi Ephesum.

13 Penulam, quam in Troade apud Carpum reliqui, cum venies affero, & libros, maximè membranas,

14 Alexander faber ferrarius multis me malis affecit: reddat ei dominus digna ejus factis præmia.

15 Eum tu quoque caveto; nam magnopere restitit nostris verbis:

16 In prima mea causæ dictione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt, id quod ne eis imputetur precor.

17 At dominus mihi adfuit, meque corroboravit, ut per me peragatur præconium, audiantque gentes omnes: atque ita liberatus sum ex leonis ore,

18 meque liberabit ab omni mala re, & ad cœlestre suum regnum conservabit Dominus, cui gloria in perpetua secula. Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi. Trophimum reliqui Mileti ægrotantem.

21 Cura ut ante hyemem venias. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, denique fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus adsit animo tuo, Adsit vobis gratia. Amen.

Scripta est Roma ad Timotheum secunda, cum se Paulus iterum stitisset Cæsari Neroni.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

TITUM.

CAPUT I.

Docet quales oporteat ministros eligere, simul ostendit quemadmodum viniloquis os obturare oporteat. Hac occasione perstringit Cretensium mores. Ac Judæos qui in rebus externis sanctitatem locabant,

PAULUS Dei servus & Jesu Christi Apostolus, quod attinet ad fidem electorum Dei, & veritatis cognitionem.

2 quæ in religione cum spe vitæ sempiternæ conjuncta sita est,

est, quam Deus qui nunquam mentitur, ante æterna tempora promiserat,

3 & suis temporibus exhibuit, videlicet suum sermonem prædicatione promulgandum, quod prædicatum mihi servatoris nostri Dei mandato commissum est,

4 Tito germano, quod ad communem fidem attinet, filio, gratiam, misericordiam, pacem a Deo patre, & Domino Jesu Christo servatore nostro.

5 Ego te idcirco in Creta reliqui, ut reliqua componas, & oppidatim seniores constituas, ut ego tibi præcepi:

6 Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fidentes, non luxu infames aut contumaces.

7 Decet enim episcopum inculpatum esse, ut Dei dispensatorem, non audacem, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non avarum:

8 sed hospitalem; virtutis amantem, frugi, justum, pium, temperantem,

9 fidi sermonis, qui in docendo adhibetur, defensorem, quo possit & sana doctrina cohortari, & contradicentes refellere.

10 Sunt enim multi refractarii, & vaniloqui, atque vafri, præsertim circumcisi, quos refutare oportet:

11 qui totas domos evertunt, docentes illicita, turpis lucri causa.

12 Dixit eorum quidam, propius ipsorum vates: Cres semper mendax, mala bestia, venter pigrum est.

13 Hoc testimonium verum est: quamobrem argue eos severè, ut sint in side sani,

14 non addicti Judaicis fabulis, hominumque præceptis, veritatem adversantium.

15 Puris quidem pura sunt omnia: sed pollutis & infidelibus nihil purum: quin polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum se scire profitentur, & eundem factis negant, nefarii, & contumaces, & ad omne bonum opus inepti.

CAPUT II.

Personarum & ætatum præscribens officia, jubet ut de moribus doceat Ecclesiam: & à fine redemptionis argumentatur, quem dicit esse studium pie & rectè vivendi.

TU verò loquere quæ sanam deceant doctrinam.

2 Senes ut sint sobrii, graves, frugi: fide, charitate & patientia sani.

3 Anus item habitu augustæ, non calumniatrices, non nimis emancipatæ vino, bene institutæ:

4 ut juvenes fœminas doceant suorum virorum ac liberorum amantes esse:

5 frugi, castas, domi manentes, bonas, suis viris obedientes, ne divina doctrina malè audiat.

6 Juniores item exhortare ut sint frugi:

7 in cunctis teipsum rectè factorum exemplum præstans, in doctrinæ integritatem, gravitatem,

8 orationem sanam, & quæ damnari nequeat; ut adversarii moveantur, nihil habentes de vobis dicere vitiosum.

9 Servi suis heris pareant, in omnibus obsequiosi, non responsatores, non furaces,

10 sed summam fidem bene præstantes, quo servatoris nostri Dei doctrinam cohonestent in omnibus.

11 Extitit enim divina beneficentia,

ficentia cunctis hominibus salutaris.

12 quæ nos erudiat ut impietate mundanisque cupiditatibus vale dicto, frugaliter & justè pieque vivamus in hoc seculo,

13 expectantes speratam beatitudinem, adventumque gloriosum magni Dei, & servatoris nostri Jesu Christi.

14 qui seipsum pro nobis dedit, quò nos ab omni scelere vindicaret, & sibi peculiarem populum purgaret, rectè factorum cupidum

15 Hæc loquere & exhortare, & argue summa cum authoritate, ita ut nemo te contemnat.

CAPUT III.

Generaliter nunc vult omnes moneri ut placidè colant ordinem politicum, & memores sint vitæ pristinæ, ut justificationem omnem ex gratia esse existiment. Quòd si quis contentiosus his reclamet, illum jubet omitti.

HOS commonefacito ut magistratibus & potestatibus pareant, & imperata faciant: ad omne rectè factum parati sint:

2 nemini maledicant: ne sint contentiosi, sed æquanimes, summam erga omnes homines comitatem exerentes.

3 Fuimus enim aliquando nos quoque dementes, contumaces, errantes, variis servientes cupiditatibus, & voluptatibus in pravitate invidiaque degentes, alii aliis infensi.

4 Sed postquam benignitas & humanitas extitit servatoris nostri Dei,

5 non ob justitiæ opera, quæ fecerimus nos, sed pro sua misericordia servavit nos, lavacro renascentiæ, renovationisque spiritus sancti

6 quo nos largè perfudit, per Jesum Christum servatorem nostrum.

7 ut ejus beneficio justi facti, fiamus hæredes vitæ, quæ speratur, æternæ.

8 Certa res est. Hæc te asseverare volo, quò curent rectè factis fungi, qui Deo confidunt. Hæc sunt præclara, & hominibus utilia.

9 Stultis autem quæstionibus, & antiquitatibus, & litibus pugnisque legalibus, supersedeto: sunt enim inutiles atque futiles.

10 Sectarium hominem post unam atque alteram admonitionem declinato,

11 sciens eum perversum esse, & ita peccare, ut ipse à seipso damnetur.

12 Cum ad te Artemam aut Tychicum misero, cura ut ad me venias Nicopolim: illic enim hyemare statui.

13 Zenam legisperitum & Apollo sedulo deducito, ne quid eis desit.

14 Discant & nostri rectè facta obire, ad usus necessarios ne sint infructuosi.

15 Salutant te mei comites omnes. Salura eos, qui nos amant in fide. Adsit vobis omnibus gratia: *Amen.*

Scripta Nicopoli Macedoniæ,

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

PHILEMONEM.

CAPUT I.

Paulus argumentum humile hic tractans, suo tamen more sublimis ad Deum evehitur. Fugitivum servum & furem Philemoni remittens, pro illo deprecatur veniam: & graviter de æquitate Christiana deprecatur.

PAULUS Jesu Christi vinctus, & Timotheus frater, Philemoni charo amico, adjutorique nostro,

2 & Appiæ charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & ecclesiæ domus tuæ.

3 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Ago Deo meo gratias, semper tui mentionem faciens in meis supplicationibus,

5 audiens qua charitate, & fide præditus sis tum in Dominum Jesum, tum erga sanctos omnes.

6 quo ista liberalitate tuæ in Christo Jesu collocatæ fidei fiat, ut intelligatur quantum sit in vobis boni.

7 Magna quidem lætitia & consolatione afficimur ex charitate tua, quòd sanctorum animi per te, frater, recreati sunt.

8 Proinde cùm magnam in Christo authoritatem habeam imperandi tibi officium,

9 propter charitatem potius rogo, talis ego, hoc est, Paulus senex, & nunc etiam Jesu Christi vinctus.

10 Te, inquam, rogo de meo filio, quem in meis vinculis genui, Onesimo,

11 eo qui tibi aliquando fuit inutilis, nunc & tibi & mihi utilis, quem dimisi.

12 Tu verò eum, hoc est, mihi intimum recipe:

13 quem ego volebam apud me retinere ut mihi tua vice ministraret in Evangelii vinculis:

14 sed injussu tuo nihil volui facere, ut non coactum, sed voluntarium esset tuum beneficium.

15 Fortassis enim ideo ad tempus abfuit, ut eum reciperes æternum:

16 non jam ut servum, sed plus quàm servum fratrem etiam mihi charissimum, nedum tibi, & carnis & Dominicæ religionis nomine.

17 Quare si me socium habes, accipe eum, ut me.

18 Quod si quid te læsit, aut tibi debet, id mihi imputato.

19 Ego Paulus, scripsi mea manu, ego dissolvam: ut interim illud tibi non dicam, quod tu mihi etiam teipsum debes.

20 Age, frater, gratificare mihi per Dominum, recrea meum animum per Dominum.

21 Fretus obedientia tua scripsi tibi: sciens te plus etiam, quàm peto, facturum.

22 Præte-

22 Præterea para mihi hospitium. Spero enim fore ut vobis per vestras preces condoner.

23 Salutant te Epaphras meæ in Christo Jesu captivitatis comes:

24 & Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, collegæ mei.

25 Domini nostri Jesu Christi gratia adsit animis vestris: Amen.

Missa est Roma, per Onesimum servum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Differit de patientia, de fide, de animi modestia, ad divites. Deinde ostendit tentationes ad malum, non ex Deo esse, cum omnis boni author sit. Qualiter recipiendus sit sermo vitæ.

JACOBUS Dei & Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus ultro citroque dispersis, salutem.

2 Summopere gaudendum existimate, fratres mei, cùm in varias inciditis periclitationes,

3 intelligentes fidei vestræ exploratione patientiam gigni.

4 Patientia autem perfectum opus habeat, ut perfecti integrique nulla re careatis.

5 Quòd si quis vestrûm sapientia caret, postulet à Deo, qui omnibus planè donat, nec exprobrat, & ei donabitur.

6 Postulet autem cum fiducia, nihil dubitans. Qui enim dubitat, similis est fluctui maris, ventis acto ac excito.

7 Neque verò se putet is homo quicquam à Domino impetraturum,

8 homo duplicis animi, in omnibus suis actionibus inconstans.

9 Glorietur autem frater humilis in sublimitate sua,

10 & dives in humilitate sua: nam ut herbæ flos, sic peribit.

11 Ut enim exortus cum ardore sol herbam arefacit, ejusque & flos decidit, & decora species interit: ita dives cum suis copiis marcescet.

12 Felix homo qui tentationem sustinet: approbatus enim, vitæ coronam accipiet, quam promisit Dominus suis amatoribus.

13 Nemo dum tentatur, dicat à Deo tentari se: Deus enim nec malis unquam tentatur, nec tentat ipse quenquam.

14 Sed à sua quisque cupiditate allectus ac inescatus, tentatur.

15 Deinde cupiditas conceptum parit peccatum: peccatum porrò perpetratum, gignit mortem.

16 Nolite errare, mihi fratres charissimi.

17 Omne bonum donum, omneque perfectum munus, supernè est descendens à patre luminum, apud quem nulla est mutatio, aut ullâ conversionis umbra.

18 Is consulto nos genuit, veritatis

veritatis oratione, ut essemus quædam quasi primitiæ suorum operum,

19 Proinde, mei fratres charissimi, esto omnis homo ad audiendum celer, ad loquendum tardus, ad iram tardus.

20 Nam hominis ira divinæ justitiæ non paret.

21 Quamobrem, fratres, omnibus vitiorum sordibus excrementisque depositis, comiter accipite sativum sermonem, qui vestras animas servare potest.

22 Este autem ii qui sermoni pareatis, non eum duntaxat audiatis: alioquin vosipsos decipitis.

23 Nam si quis sermonem audit, nec exequitur, is perinde est ac si quis corporis sui faciem contempletur in speculo.

24 deinde seipsum speculatus abeat, ac protinus qualis sit obliviscatur.

25 Qui verò in perfectam libertatis legem penitus introspexerit, & in ea manserit, is, qui non sit oblivios auditor, sed operis effector, suo facto beatus erit.

26 Si quis sibi videtur esse religiosus apud vos, neque tamen linguam suam frænat, sed animum suum fallit, hujus vana est religio,

27 Religio pura & impolluta apud Deum & patrem hæc est: viram gerere pupillorum & viduarum in eorum calamitate, & immaculatum se custodire à mundo

CAPUT II.

Personarum acceptiones discrepare dicit à Christi fide, quam non satis est verbis profiteri, nisi & operibus misericordiæ & charitatis præstemus eandem, Abrahæ exemplo.

FRatres mei, nolite ita fidem habere in glorioso Domino nostro Jesu Christo collocatam, ut personarum habeatis rationem.

2 Nam si quis aureos gestans annulos, in veste splendida, in vestrum conventum ingrediatur, eodemque intret etiam pauper in obsoleta veste:

3 & vos in eum, qui vestem gestat splendidam, intueamini, eique dicitis: Tu sede hic pulchrè: pauperi autem dicatis, Tu istic sta, aut hic sub meo subsellio sede:

4 nónne discrimen apud vos feciſtis? & malè cogitantes judices fuistis?

5 Audite, mei fratres charissimi Nónne Deus elegit hujus mundi pauperes, fide divites, hæredêsque regni quod suis promisit amatoribus?

6 & vos pauperem despicatui habetis? Nonne divites vobis imperant, & iidem vos in jus trahunt?

7 Nonne iidem pulchro nomini maledicunt, à quo vos nuncupamini?

8 Si quidem legi paretis regiæ, quæ sic literis est prodita, Alterum ut teipsum diligito: rectè facitis.

9 Sin personis indulgetis, peccatum commititis; & à lege, ut qui contra eam faciatis, arguimini.

10 Qui enim, quamvis alioquin totam legem observet, tamen in uno delinquit, is omnibus tenetur.

11 Nam qui dixit. Ne adulterato: idem dixit, Ne occidito. Quòd si non adulteras, sed occidis, contra legem committis.

12 Sic loquiminî & sic agite, ut libertatis lege judicandi.

13 Nam

13 Nam judicium erit inclemens in eum, qui pietatem non exercuerit: at pietas judicio insultat.

14 Quæ est utilitas, mei fratres, si quis se fidem habere dicat, & opera non habeat? Num potest eum servare fides?

15 Si frater aut soror nudi sint, quotidianóque alimento destituti,

16 & eos vestrûm aliquis bona cum pace abire, calefierique & satiari jubeat, nec eis detis quæ corpus requirit, quid prodest?

17 Ita fides ejusmodi per se est, ut si opera non habeat, mortua sit.

18 Itaque dicet aliquis: Tu fidem habes, ego opera habeo: ostende mihi tuam fidem sine tuis operibus, ego tibi ex meis operibus fidem meam ostendam.

19 Tu Deum unum esse credis? Rectè facis: & dæmones credunt atque horrent.

20 Vis autem intelligere, ô homo vane, fidem sine operibus mortuam esse?

21 Abrahamus parens ille noster, nonne operibus factus est justus, Isaaco filio suo in ara libando?

22 Vides, ut fides ejus opera adjuverit, utque operibus fides perfecta fuerit.

23 Atque ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Credidit Abrahamus Deo, idque ei justitiæ ductum est, & Dei amicus est appellatus.

24 Videtis ergo operibus justum reddi hominem, non solum fide.

25 Itidem Rachaba meretrix, nonne operibus justificata est, admissis nunciis, & alia via emissis?

26 Ut enim corpus absque spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

CAPUT III.

Ut doceat linguam homini Christiano esse coercendam fidei & charitatis sanctæ repagulis, commoda & incommoda quæ ab ea proveniunt ostendit, & quid humana sapientia à cœlesti distet.

NOlite multi esse magistri, fratres mei: scientes nos graviores esse pœnas daturos.

2 Multa enim delinquimus omnes. Si quis in verbis non delinquit, is perfectus homo est, qui possit etiam totum frænare corpus.

3 Frænos quidem equorum oribus adhibemus, ut nobis pareant, eorumque totum corpus agimus.

4 Itemque tantæ naves, tam vehementibus impulsæ ventis, tantulo gubernaculo, quocumque vult gubernatoris impetus, aguntur.

5 Sic & lingua, quæ parvum membrum est, magnas vires habet. En quantulus ignis quantam materiam incendit?

6 Et lingua ignis est, scelerum mundus. Sic se habet in nostris membris lingua, totum corpus contaminans, & ævi cursum inflammans, & ipsa à Gehenna inflammanda.

7 Omnis enim & ferarum natura, & volucrum serpentumque & aquatilium humano ingenio domatur, domitaque est:

8 at linguam nemo potest hominum domare, effrænatum malum, mortifero refertam veneno.

9 Eâ Deum & patrem collaudamus, eâdem homines execramur ad Dei similitudinem factos.

10 prodeunte ex eodem ore laudatione & execratione. Non decet, mei fratres, hæc ita fieri.

11 Num

11 Num fons ex eodem foramine, dulci aqua manat, & amara?

12 Potestne, mei fratres, aut ficus oleas, aut vitis ficus edere? sic nullus fons & salsam & dulcem aquam emittere.

13 Qui in vobis sapiens est, & intelligens, ostendat bonis moribus sua opera, cum sapientiæ mansuetudine.

14 Quòd si amaram invidiam, & simultatem habetis in animo, nolite contra verum jactare vos, atque mentiri.

15 Non ea est ista sapientia, quæ supernè proficiscatur: sed terrestris, humana, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est & contentiones, ibi est inconstantia, omnisque vitiosa res.

17 At supernè oriens sapientia, primùm casta est, deinde pacifica, æqua, obsequiosa, pietate bonisque referta fructibus, non vera, & minimè simulatrix.

18 Fructus verò justitiæ in pace seritur, colentibus pacem.

CAPUT IV.

Enumerat incommoda quæ ex carnis operibus proveniunt. Animi submissionem subjungit & repurgationem à superbia, detractione, & ab oblivione propriæ infirmitatis.

1 Unde apud vos bella & pugnæ? nonne hinc ex vestris libidinibus, quæ militant in vestris membris?

2 Concupiscitis, nec obtinetis: invidetis & æmulamini, nec assequi potestis: pugnatis & belligeratis: non obtinetis, eò quòd non postulatis.

3 Postulatis, & non adipiscimini, quia malè postulatis, ut in vestras impendatis libidines.

4 O degeneres & viri & fœminæ: nescitis mundi amicitiam Dei esse inimicitias? Qui vult amicus esse mundi, inimicus efficitur Dei.

5 An putatis inaniter esse literis proditum: Scilicet, ad invidiam propensus est is qui in vobis habitat spiritus?

6 At majus confert beneficium. Itaque Deus, inquit ille, & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

7 Quamobrem parete Deo, resistite diabolo, & is vos fugiet:

8 accedite Deum, & accedet vos. Purgate manus, ô improbi, & animos lustrate:

9 qui estis animo duplici afflictate vos, & lugete ac plorate. Risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 Summittite vos Domino, & vos evehet. Nolite alius alii detrahere. Qui fratri detrahit, fratremque suum damnat, legi detrahit legemque damnat.

11 Quod si legem damnas, non legis executor es, sed condemnator.

12 Unus est legislator atque judex, qui & servare potest, & perdere. Tu verò quis es, qui alterum damnas?

13 Age jam qui dicitis: Hodie aut cras proficiscemur in illam urbem, & illic unum annum agemus, & mercabimur, & lucrabimur:

14 Cùm nesciatis quid sit cras futurum. Qualis enim est vita vestra? Vapor est qui pauliſper extat, deinde evanescit.

15 Cùm dicere debeatis: Si volet Dominus & si vivamus, hoc aut illud faciemus.

16 Nunc in vestris insolentiis vos jactatis. Omnia ejusmodi jactantia prava est:

17 Ergo qui rectè facere novit, neque facit, is in vitio est.

CAPUT

CAPUT V.

Divini judicii severitatem divitibus denunciat, enumerata eorum superbia, ut pauperes, audientes divitum infelicem exitum, æquo animo afflictiones, ut Job, etiam cum infirmantur, ferant.

JAM verò, ô divites, plorate, ejulantes ob vestras miserias vobis eventuras.

2 Divitiæ vestræ putruerunt: vestimenta vestra à tineis erosa sunt.

3 aurum & argentum æruginosum, eorumque ærugo contra vos testimonium dicet, vestrasque carnes ignis in morem consumet L. Pœnam G. vobis congessistis in ultimum tempus.

4 Merces ipsa mercenariorum qui vestros messuerunt agros, à vobis retenta, quiritatur, messorumque querelæ in Domini armiporentis aures penetrarunt.

5 Luxuriastis ac lascivistis in terris: genio indulsistis, tanquam ad lanienæ diem.

6 Condemnastis, occidistis insontes, vobis non resistentes

7 Quamobrem durate, fratres, usque ad Domini adventum. Ipse agricola expectat eximium terræ fructum, & quidem in eo durat, dum primorem serotinamque pluviam accipiat.

8 Durate vos quoque, roborate vestros animos: nam Domini adventus instat.

9 Nolite alius adversus alium gemere, fratres, ne damnemini. En judex pro foribus adest.

10 Exemplum capite, fratres mei, tolerantiæ ac patientiæ, de vatibus, qui Domini nomine locuti sunt.

11 Equidem beatos judicamus eos, qui patiuntur. Jobi patientiam audivistis, & quem ei finem Dominus (quippe misericors, & clemens) dederit vidistis,

12 In primis autem, mei fratres, ne juratote neque cœlum, neque terram, nec aliud ullum jusjurandum: sed esto ejusmodi sermo vester, ut etiam sit etiam, & non non, ne in simulationem cadatis.

13 Affligitur vestrûm aliquis, supplicet. Lætus est quis, psallat.

14 Ægrotat vestrûm aliquis, advocet ecclesiæ seniores, qui eum in Domini nomine ungant oleo, pro eoque supplicent,

15 & fidei supplicatio laborantem servabit, eumque allevabit Dominus, & si peccata commiserit, ignoscentur ei.

16 Confitemini invicem delicta, & supplicate alius pro alio, ut sanemini. Multum valet efficitque justi precatio.

17 Elias homo erat iisdem quibus nos, obnoxius: & tamen cùm precibus petiisset ne pluveret, non pluit in terram per annos tres & sex menses.

18 Eodem rursum precato, & cœlum dedit imbrem, & terra suum fructum germinavit.

19 Fratres si quis vestrûm a vero aberraverit, & eum quis piam revocaverit,

20 intelligat eum, qui sontem ab erroris sui via revocaverit, animam ex morte vindicasse, multitudinemque texisse peccatorum.

P E-

PETRI APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I

Magnifice extollit Dei gratiam in Christo, quæ fide recipitur, & spe possidetur: de qua vaticinati sunt prophetæ. Inde deducit exhortationem, ut renuntiantes mundo & priori vitæ, se Deo conformet.

PETRUS Jesu Christi Apostolus sparsim peregrinantibus in Ponto, Galatia, Cappadocia Asia, & Bithynia,

2 secundùm Dei patris providentiam electis, spirituque lustratis, ut obediant & Jesu Christi sanguine conspergantur, gratiam & pacem plurimam dicit.

3 Gratias agimus Deo, patrique Domini nostri Jesu Christi, qui nos pro sua singulari misericordia, Christum ex mortuis suscitando, regenuit in vividam spem.

4 ad immortalem, impollutam, & invietam hæreditatem, vobis in cœlis repositam,

5 qui divina potentia per fidem custodimini ad salutem ultimo tempore exhibendam,

6 Ac in eo sanè exultatis, paululum modo (si est opus) variis tentationibus vexati.

7 ut explorata vestra fides, auro (quod per ć & igne exploratur) longè preciosior inveniatur, ad laudem & gloriam, & honorem tum factum, cum exisset Jesus Christus,

8 quem vos non visum amatis: de quo jam, non eum videntes, sed ei confidentes, incredibili & glorioſa lætitia gestitis,

9 reportaturi fidei vestræ finem, salutem animorum,

10 Quam salutem exquisiverunt ac perscrutati sunt vates, qui de conferendo in vos beneficio vaticinati sunt,

11 scrutantes quodnam aut quale tempus indicaret Christi spiritus, quo erant præditi, præsignificans & Christi supplicia, & deinde secuturam gloriam.

12 Quibus demonstratum est non ipsos sibi, sed vobis ea administrare, quæ nunc vobis nunciata sunt per eos qui vos in evangelio instituerunt, per spiritum sanctum de cœlo missum, quæ cupiunt ipsi angeli perspicere.

13 Quamobrem succinctis mentis vestræ lateribus, sobrii, perfectè sperate afferendum vobis adventu Jesu Christi beneficium,

14 ut obedientes filii, non vos superioribus ignorantiæ vestræ cupiditatibus accommodantes:

15 sed, quemadmodum qui vos vocavit sanctus est, ita vos quoque sanctos in omni vita præbentes.

16 Quandoquidem scriptum est: Sancti estote, nam ego sum sanctus.

17 Quod si patrem invocatis eum, qui severissimè ex cujusque facto judicat, vestræ peregrinationis tempus religiosè transigite,

18 scientes

18 scientes non vos caducis rebus argento aut auro ex vanis istis patriis moribus esse liberatos.

19 sed Christi precioso sanguine, sicut integri vitioque carentis agni,

20 provisi ante orbem conditum: exhibiti autem ultimis temporibus, propter vos,

21 qui per eum Deo confiditis, qui eum ex mortuis excitavit, & gloria donavit, ut sit vestra fides atque spes in Deo collocata.

22 Lustrate obediendo veritati vestros animos, per spiritum ad fraternum amorem non fictum: & pura mente inter vos impensè amate.

23 renati non ex mortali, sed immortali semine, per sermonem viventem Dei, & manentem in sempiternum.

24 Nam mortales quidem omnes sunt herbæ similes, omnisque hominis gloria est velut herbæ flos. Aret herba, caditque flos:

25 At Domini dictum manet in sempiternum. Est autem hoc dictum illud, quod apud vos est nunciatum.

CAPUT II.

Fideles verbo Dei renatos hortatur ad ducendam vitam, quæ genitura respondeat: ac ne iisubet eorum fides, allegat quid de Christo prædictum fuit. Hortatur deinde, ut obedientiam præstent magistratibus, & patienter adversa ferant Christi exemplo.

ERgo depositò omni vitio, omnique fallacia, & simulationibus, & invidiis, & omnibus maledicentiis,

2 ut recens nati infantes, rationale & alienum à fraude lac appetite, ut eo grandescatis ad salutem:

3 si modò sensistis Dominum esse benignum,

4 ad quem (lapidem vivum, ab hominibus improbatum, Deo lectum & eximium) accedentes

5 ipsi quoque ut vivi lapides ædificamini, divina domus, sacrum sacerdotium, ad faciendas divina sacrificia, Deo per Jesum Christum accepta.

6 Itaque sic in literis habetur: Ponturus sum in Sion lapidem angularem, lectum, eximium: cui qui confidet, non fruſtrabitur.

7 Vobis quidem fidentibus eximius est: at diffidentibus quem lapidem structores improbarunt, is ad anguli caput adhibitus est, & lapis in quem impingant, & petra in quam illidant.

8 qui in sermonem offendunt ei inobedientes, ad quod erant destinati

9 At vos lectum genus estis, regale sacerdotium, sancta gens, populus acquisitus, ut virtutes prædicetis ejus qui vos ex tenebris in suam lucem admirabilem vocavit:

10 qui aliquando non populus, nunc Dei populus estis: qui misericordiam non consecuti, nunc misericordiam estis consecuti.

11 Charissimi, cohortor, ut inquilinos ac peregrinos, abstineatis vos à corporis cupiditatibus quæ contra animum militant,

12 honestè vos gerentes apud exteros, ut pro eo quod vobis tanquam maleficis detrahunt, rectè facta considerantes honorent Deum in die curationis.

13 Itaque omnibus parete propter Dominum humanis & regi, ut potestate pollenti:

14

14 & prætoribus, ut ab eo
tum ad maleficorum ultionem,
tum ad beneficorum laudatio-
nem miſſis.

15 Nam ea eſt Dei voluntas,
ut rectè facientes, amentium ho-
minum ignorantiam compeſcatis,

16 ut liberi, non ut vitiorum
prætextum habentes libertatem,
ſed ut Dei ſervi.

17 Omnes honorate: fraternitatem amate, veremini Deum, regem honorate.

18 Servi, parete cum omni metu heris, non ſolùm bonis & æquis, verùm etiam iniquis.

19 Hoc enim gratiam emeretur, ſi quis, quoniam ſibi ſit Dei conſcius, dolores fert, patiens injuſtè.

20 Nam quæ gloria eſt, ſi peccantes cædi vos ſuſtinetis? At ſi rectè facientes toleratis injuriam, hoc verò gratiam meretur apud Deum.

21 Ad hoc enim vocati eſtis, ſiquidem Chriſtus quoque pro nobis injuriam paſſus eſt, nobis præſcriptum relinquens, ut ejus veſtigia ſubſequamini:

22 qui peccatum nullum commiſit, nec exitit in ejus ore dolus:

23 qui conviciantibus convicia non regerebat, injuriam patiens non minabatur, ſed rem juſte judicaturo committebat:

24 qui peccata noſtra ipſe ſuo corpore ſuſtulit in patibulum, ut peccatis defuncti, juſtitiæ vivamus: cujus vibice vos eſtis ſanati.

25 Eratis enim quaſi palantes oves: ſed nunc ad paſtorem vos & animorum veſtrorum curatorem, converſiſtis.

CAPUT III.

Ne mulieres Chriſtiana viros ſuos ſic Ethnicos contemnant, piarum mulierum exemplum proponit: Addit generales præceptiones, ut æquis animis ſuſtineant perſecutiones: & intrepide reſpondeant de ſua fide, idque auſpiciis Chriſti.

SImiliter, uxores, veſtris parete viris, ut quibus oratione non perſuadetur, ii per uxorum mores abſque oratione lucrifiant,

2 veſtrorum morum caſtitatem cum religione conjunctam contemplati.

3 Eſto autem veſter ornatus non exterior ille, in capillorum cincinnis, & auri circumpoſitu, aut palliorum amictu poſitus:

4 ſed mentis occultus homo, cum mitis & quieti animi ſinceritate, quæ res magni eſt in Dei conſpectu pretii.

5 Sic enim olim ſanctæ illæ fœminæ, in Deo ſpem habentes, ſeſe comebant, obedientes ſuis viris.

6 ut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum appellans, cujus factæ eſtis filiæ, dum benefacitis, & nullo pavore terremini.

7 Viri itidem, habitate ſcienter cum uxoribus, muliebri vaſi, ut infirmiori, tribuentes honorem, ut multiplicis beneficii & vitæ cohæredes, ne veſtræ preces impediantur.

8 In ſumma, eſte omnes unanimes, eodem modo affecti, fraterno amore, miſericordes, affabiles.

9 Non malum malo, aut convicium convicio rependentes, ſed è contrario fauſta precantes: ſcientes ad hoc vocatos eſſe vos ut felicitatem obtineatis.

10 Nam qui vitæ cupidus eſt, & felicia videre vult tempora, coerceat linguam ſuam è malitia.

malitia, & labra ſua à loquendo fraudulenter: declinet malum, & faciat bene: ſtudeat paci, eamque perſequatur.

11 Habet enim Dominus oculos intentos in juſtos, & aures ad eorum implorationem.

12 Faciem autem habet Dominus intentam in maleficos.

13 Ecquis verò eſt qui vos lædat, ſi bonitatis imitatores ſitis?

14 Quanquam etiam ſi propter juſtitiam feratis injuriam, felices eſtis. Quæ verò metuunt illi, vos ne metuite, néve turbamini.

15 ſed Dominum Deum animis ſanctè colite: Ac ſemper parati eſte, quicunque ex vobis ſpei, qua præditi eſtis, rationem petierit, ei comiter ac religioſe reſpondere,

16 vobis bene conſcii, ut cùm nunc de vobis ceu maleficis maledicant, contra fiat, ut pudeat eos, qui veſtros bonos in Chriſtianitate mores inceſſunt.

17 Præſtat enim rectè facientes, ſi ita ferat Dei voluntas, adverſa pati, quàm pravè facientes:

18 ſiquidem Chriſtus quoque ſemel pro nobis paſſus eſt, juſtus pro injuſtis, quò nos ad Deum adduceret, carne necatus, ſpiritu in vitam revocatus:

19 in quo etiam ſpiritibus, qui erant in carcere prædicatum ivit,

20 qui olim non paruerant, cum ſemel expectaret Dei clementia, temporibus Noæ, cùm extrueretur arca: in qua paucæ, hoc eſt octo animæ, in aqua conſervatæ ſunt.

21 Conſimili forma nunc quoque baptiſma vos ſervat, quod non eſt corporis ſordium detractio, ſed bonæ conſcientiæ ſtipulatio ad Deum, per Jeſu Chriſti reſurrectionem,

22 qui eſt ad Dei dexteram profectus in cœlum, angelis et poteſtatibus potentatibuſq; ſubjectis.

CAPUT IV.

Longius proſert Chriſti exemplum, nempe ad carnis mortificationem. Charitatem in primis commendans, Redit inde ad patientiæ doctrinam. Neceſſe enim eſſe ut initium correctionis ab eccleſia fiat.

1 IGitur Chriſto pro vobis carne ſupplicium paſſo, vos quoque eadem mente armamini, ſiquidem qui carne ſupplicium tulit, is peccare deſiit,

2 ne deinceps ad hominum cupiditates, ſed ad Dei voluntatem reliquum in carne tempus vivat.

3 Satis eſt enim nobis, præterito vitæ tempore extraneorum morem geſſiſſe, verſantes in libidinibus, cupiditatibus, vinolentiis, comeſſationibus, potionibus, & nefariis deaſtrorum culturis.

4 Atque id ſanè mirantur illi, non concurrere vos ad eandem luxuriæ profuſionem, & maledicunt:

5 reddituri rationem ei, qui & vivos eſt & mortuos judicaturus.

6 Nam ideo mortuis quoque nunciatus eſt; ut & ſecundum homines carne judicentur, & ſecundum Deum ſpiritu vivant.

7 Omnium autem finis inſtat. Quocirca eſte frugi, & ad ſupplicationes ſobrii.

8 ac ante omnia mutuam charitatem intentam habete: nam charitas multa peccata tegit.

9 Eſte alii in alios hoſpitales ſine murmuribus.

10 Prout quiſque aliquo munere

munere dotatus est, ita id alii in alios dispensare, ut boni variorum Dei beneficiorum dispensatores.

11 Si quis loquitur, ut divina oracula: si quis administrat, ut ex facultate quam Deus suppeditet, quò in cunctis celebretur Deus per Jesum Christum, cujus est gloria & imperium in perpetua secula: Amen,

12 Charissimi, nolite istud incendium quod vestri periclitandi gratia vobis accidit, quasi novum aliquid vobis usuveniat, admirari:

13 sed quatenus Christi supplicium participes estis, gaudere, ut tum quoque, cùm exiet ejus gloria lætitiâ exultetis.

14 Si ob Christi nomen probris incessimini, felices estis, quod glorioſus divinusque spiritus vos insidet. Per illos quidem vituperatur, sed per vos collaudatur.

15 Absit enim ut aliquis vestrûm supplicio afficiatur, ut homicida, aut fur aut facinorosus, aut ut alieni appetens:

16 at si ut Christianus, ne pudeat eum, quin Deum hac in parte condecoret:

17 Quandoquidem ejusmodi tempus est, ut pœna à divina domo incipiat. Quod si à capitur à nobis initium, quis futurus sit exitus eorum, qui divino non parent Evangelio?

18 Et si justus ægrè servatur, impius & improbus ubi comparebit?

19 Proinde qui Dei voluntate patiuntur adversa, ii rectè faciendo, conditori, ut fideli, suas commendent animas.

CAPUT V.

Seniores admonet ne imperium usurpent in ecclesiam, juvenibus docilitatem & modestiam commendat: Sobrietatem quoque, & excubias adversus hostem truculentum.

IGitur seniores vestrûm cohortor, ipse quoque senior, & Christi suppliciorum testis & idem repræsentandæ gloriæ socius,

2 pascite istud ovile Christi, id non inviti, sed sponte curantes: non avarè, sed alacriter:

3 neque ut gregibus imperantes, sed ut qui ovilis exempla sitis,

4 ita fiet, ut cùm advenerit pastorum magister, nunquam flacescentem gloriæ coronam accipiatis.

5 Similiter juniores parete senioribus, & omnes invicem obsequendo modestiæ ornamini: nam Deus & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

6 Quamobrem summittite vos potenti Dei manui (ut vos tempore curationis evehat)

7 omni vestri cura in eum rejecta: quippe cui curæ sitis.

8 Sobrii este, vigilate: nam adversarius noster Diabolus, ut leo rugiens circuit, quærens quem devoret.

9 Cui resistite fide firmi, scientes eadem vestris qui in orbe degunt fratribus usuvenire patienda.

10 Deus verò omnis gratiæ, qui nos ad æternam suam gloriam per Christum Jesum vocavit, is vos paulum passos componat, confirmet, corroboret, fundet.

11 Ei gloria & imperium in perpetua secula. Amen.

12 Per Sylvanum vobis, fidum ut arbitror, fratrem, paucis scripsi commonefaciens & testificans, istud esse verum Dei beneficium, in quo statis.

13 Salutat vos ea quæ Babylone est, etiam electa, & Marcus filius meus.

14 Salutate inter vos charitatis osculo. Pax vobis quotquot estis in Christo Jesu. Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Postquam Dei bonitatem & fidei bona commemoravit, sanctitatem vitæ illis commendat: & quo plus ponderis habeat monitio, se jam morti vicinum indicat. Insuper etiam oculatum testem se esse asserit.

SIMON PETRUS, JESU Christi servus & apostolus, iis qui parem nobiscum fidem per Dei nostri & servatoris Jesu Christi justitiam sortiti sunt,

2 gratiam & pacem plurimam dicit in Dei & Jesu Domini nostri cognitione,

3 ut cujus divina potentia omnia nobis ad vitam & pietatem largita sint, per ejus cognitionem, qui nos sua gloria & virtute vocavit,

4 propter quem ille nos eximiis, maximisque promissis donavit, ut per ea fiatis divinæ participes naturæ, & mundanam cupiditatis corruptelam effugiatis.

5 Vos vero in hoc omni studio incumbite, acquirentes in fide vestra virtutem, in virtute scientiam,

6 in scientia temperantiam, in temperantia patientiam, in patientia pietatem,

7 in pietate fraternum amorem, in amore fraterno charitatem.

8 Hæc enim si in vobis inerunt & abundabunt, non ociosos vos aut inertes efficient ad Domini nostri Jesu Christi cognitionem.

9 Cui verò non adsunt hæc, cœcus est, cœcutiens, oblivionem captus expiationis veterum suorum peccatorum.

10 Proinde magis studete fratres, rectè factis ratum efficere vestri vocatum ac electionem. Hæc enim facientes nunquam delinquetis.

11 Ita enim vobis largè suppetet aditus ad æternum Domini nostri servatorisque Jesu Christi regnum.

12 Itaque non negligam vos semper de his commonefacere, quanquam gnaros, & in præsenti veritate fixos.

13 Veruntamen æquum esse judico, quamdiu sum in hoc domicilio, excitare vos admonitione

14 sciens brevi fore, ut meum domicilium deponam, quemadmodum mihi Dominus noster Jesus Christus significavit.

15 Verùm dabo operam, ut vos post meum discessum assiduam horum mentionem facere valeatis.

16 Non enim sciolas sectas fabulas, potentiam vobis & adventum Domini nostri Jesu Christi

christi declaravimus: sed ipsi
jus majestatem contemplati,
17 quippe qui à Deo patre ho-
orem acceperit & gloriam, voce
elata ad eum hujusmodi à mag-
ifica gloria.
18 Hanc nos vocem audivi-
us de cœlo delatam, quum unà
m eo essemus in sacro monte:
ic est meus charissimus filius,
quo me oblecto
19 Adde quod habemus fir-
iorem fatidicum sermonem, in
em rectè facitis quod estis in-
nti tanquam in lucentem in
bscuro loco lucernam, donec
es illucescat, & lucifer oriatur
cordibus vestris:
20 dum tamen hoc primùm in
ligatis, nullum fatidicum scri-
m privatæ explanationis esse.
21 Non enim hominis volun-
e editum est unquam oracu-
m, sed Sancti spiritus instinctu
cuti sunt homines divini.

CAPUT II.

*ponit cur hæc monuerit supe-
rius nimirum propter falsos do-
ctores, quorum nefandas artes
ac interitum describit. Brutis
animalibus, & fontibus sine a-
qua eos comparat, quòd homi-
nes Deo consecratos ad pristinam
immunditiem retrahant.*

Verunt autem & falsi vates
in populo, ut etiam in vobis
nt falsi magistri, qui perni-
as sectas introducent vindi-
que suum herum abnegan-
celerem sibi perniciem con-
abunt.
Eorumque perniciem multi
equentur, per quos veri in-
tio ma è audiet,
quique vos per avaritiam
tis verbis nundinabuntur:
rum supplicium jamdiu non
tur, neq; pernicies dormitat.
Nam si Deus angelis, qui
peccaverunt, non pepercit, quin
eos in tartarearum tenebrarum
catenas præcipitatos conjecit, ad
judicium custodiendos,
5 & antiquo generi adeò non
pepercit, ut octavo Noa justitiæ
præcone conservato, impiorum
generi diluvium invexerit:
6 & Sodomorum, Gomorrhæ-
que urbes in cinerem redactas,
eversione punivit, documentum
statuens eorum qui impii essent
futuri:
7 & justum Lotum, qui à li-
bidinosis nefariorum moribus
vexabatur, tutatus est:
8 nam justus ille inter eos ha-
bitans, justum animum noctes
& dies, scelestorum operum &
aspectu cruciabat & auditu;
9 Scit Dominus & pios ex pe-
riculis eripere, & injustos ad ju-
dicii diem cruciandos custodire.
10 Maximè qui corpori obse-
quentes, in obscœnis cupiditati-
bus degunt, dominatumque con-
temnunt, audaces, insolentes,
qui de dignitatibus maledicere
non horrent:
11 Cùm angeli viribus & po-
testate majores, non ferant con-
tra eos apud Dominum maledi-
cam sententiam.
12 At isti, similes animalibus
rationis expertibus, naturaliter
in prædam interitumque natis,
de eis quæ ignorant, maledi-
cunt, in sua corruptela perituri,
13 & injustitiæ præmium la-
turi: qui voluptatem in quoti-
dianis ponant deliciis, labes &
maculæ, qui de vobis in suis er-
roribus convivantes jocantur,
14 oculos habentes degeneris
perpetuique peccati plenos, ine-
scantes infirmas animas, ani-
mum rapinis exercitatum ha-
bentes: homines inestabiles,
15 qui relicta recta via, errant

Balaami Boſoris filii viam ſecuti, qui ſceleris præmium amavit, ſuique criminis convictus eſt.

16 Jumentum mutum, humana voce locutum, inhibuit vatis amentiam.

17 Ii ſunt fontes aridi, actæ procellæ nubes, quibus tenebrarum caligo ſempiterna reſervatur:

18 Nam præumida vanaque loquendo, inescant libidinoſi corporis cupiditatibus eos qui propemodum effugerant, eos qui in errore verſantur,

19 libertatem eis pollicentes, ipſi ſervi interitus. Si quidem quo quis victus eſt, ei emancipatus eſt.

20 Si enim ex mundanis fœditatibus, domini & ſervatoris Jeſu Chriſti cognitione elapſi, iiſdem rurſus implicati vincuntur, fit eorum poſterior conditio priore deterior.

21 Satius enim fuiſſet eis, juſtitiæ viam non cognoviſſe, quàm ea cognita, à tradita ſibi ſancta diſciplina retrò receſſiſſe:

22 eiſque accidit, quod eſt in illo vero proverbio: Canis ad ſuum vomitum regreſſus, & lota ſus ad cœni volutabrum.

CAPUT III.

Oſtendit non fruſtra hæc repeti, quia ſæpius excitandi ſunt, ob periculum quod ab illuſoribus illis impendet. Itaque pios monet ne ex carnis ſenſu, diem Domini metiantur, ſed quaſi præſentem ſibi ſtatuant. In qua doctrina Paulum facit ſibi ſocium & ſuffragatorem.

HAS jam alteras vobis, chariſſimi, ſcribo literas, in quibus veſtram ſinceram mentem admonitione excito,

2 ut vetera dicta ſanctorum vatum, & noſtram, qui Domini ſervatoriſque legati ſumus, diſciplinam recordemini:

3 Hoc in primis ſcientes, venturos eſſe poſtremis temporibus illuſores, ſuis cupiditatibus obſequentes;

4 qui dicant: Ubi eſt ejus promiſſus adventus? nam ex quo majores obdormiverunt, omnia eodem in ſtatu manent ab orbe condito.

5 Illud enim eos volentes præterit, cœlos olim terramque & aqua & in aqua, Dei juſſu conſtitiſſe,

6 quibus rebus illius temporis mundus aqua inundatus perierit.

7 Item qui nunc ſunt cœli & terra, eodem ejus juſſu condita ſervantur igni, ad judicii & impiorum hominum exitii diem.

8 Hoc autem unum ne latea vos, chariſſimi, unum diem apud Dominum perinde eſſe ac mille annos, & mille annos perinde ac unum diem.

9 Non tardat Dominus promiſſum, ut nonnulli tarditatem interpretantur: ſed lentus erga nos, nolens quenquam perire, ſed omnes ad ſanitatem redire.

10 Veniet autem Domini dies ut fur noctu, in qua cœli pertranſiter interibunt, elementa ardentia diſſolvemur, & tellus, & quæ ſunt in ea res, conflagrabunt.

11 Quòd cum ſint hæc omnia diſſipanda quales decet eſſe vos in ſanctis moribus ac pietatibus

14 Quapropter, chariſſimi, his ſpectandis, date operam ut ei pollúti inculpatique cum pace reperiamini,

15 & Domini noſtri lenitudinem in ſalute ducite, quemadmodum & frater chariſſimus frater Paulus pro ea quæ donatus eſt ſapientia, vobis ſcripſit,

16 ut in omnibus epiſtolis de his rebus in eis loquens: in quibus inſunt obſcura quædam, quæ indocti infirmique, ut & cæteras ſcripturas, in ſuam perniciem detorquent.

17 Vos igitur, chariſſimi, id præcognoſcentes, cavete ne in nefariorum errorem abducti, excidatis ex veſtra firmitate:

18 & creſcite in beneficio ac cognitione Domini noſtri ſervatoriſque Jeſu Chriſti, cui gloria, & nunc & in diem ſempiternam. Amen.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Vitam illum æternum in quo eſt Vita, & Lux, annunciare teſtatur, & propitium fidelibus Deum fore, ſi gementes ſub vitiorum onere, confugere diſcant ad ipſius miſericordiam.

QUOD fuit à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, & ſpectavimus, & noſtris ipſi manibus tetigimus,

(de ſermone vitæ loquor, quæ manifeſtata eſt) id, inquam, vidimus, & teſtamur, & vobis annunciamus æternam, quæ apud patrem erat & nobis manifeſtata eſt,

3 Quod & vidimus & audivimus, id vobis annunciamus, ut & vos nobiſcum communitatem habeatis. Eſt autem nobis communitas cum patre, cumque ejus filio Jeſu Chriſto.

4 Atque hæc vobis ſcribimus, ut gaudium veſtrum ſit completum.

5 Eſt autem hoc nuncium, quod audivimus à illo & ab illo audivimus, & vobis nunciamus, Deum eſſe lumen, nec ullas in eo tenebras eſſe.

6 Si nobis cum Deo communionem eſſe dicimus, & tamen in tenebris degimus, mentimur, nec verum facimus.

7 Si in luce verſamur, ut ipſe in luce eſt: nobis eſt inter nos communitas: noſque Jeſu Chriſti ſanguis, ejus filii, expurgat ab omni peccato.

8 Si nos peccati expertes eſſe dicimus, fallimus noſmetipſos, nec eſt in nobis veritas.

9 Si confitemur peccata noſtra, ille ita fidelis & juſtus eſt, ut nobis peccatorum veniam det, noſque ab omni culpa expiet.

10 Si nos peccaſſe negamus, mendacem facimus eum, nec eſt in nobis ejus ſermo.

CAPUT II.

Propoſito Chriſto mediatore, & advocato, docet in vita ſanctimonia ſitam eſſe Dei cognitionem quam cujuſvis ætatis, & conditionis hominibus communem facit, modo uni Chriſto adhæreant.

Tandem ubi ad contemptum mundi hortatus est, suadet Antichristos fugiendos esse: inhærendum autem agnitæ veritati.

FIlioli mei, hæc vobis scribo, ut non peccetis: quod si quis peccaverit, patronum habemus ad patrem Jesum Christum, justum:

2 qui idem piaculum est peccatorum nostrorum: nec solùm nostrorum, sed etiam totius mundi.

3 Ac in eo nobis eum esse notum intelligimus, si ejus præceptis paremus.

4 Qui eum sibi notum esse dicit, & tamen ejus præceptis non paret, mendax est, nec in eo est veritas.

5 Qui verò ejus dictis parer, is verè Dei amore perfecto præditus est. Hac re nos in eo esse cognoscimus,

6 quòd qui se in eo manere dicit, debet, ut ille se gessit, ita ipse se gerere.

7 Fratres, non novam præceptionem vobis scribo, sed veterem præceptionem, quàm à principio habuistis. Præceptio vetus est sermo, quem audivistis principio.

8 Rursus novam præceptionem vobis scribo, quæ res & in se & in vobis vera est: videlicet tenebras præterire, jamque verum lumen apparere.

9 Qui se in lumine esse dicit, & tamen fratrem suum odit, is adhuc in tenebris est.

10 Qui fratrem suum amat, is in luce manet, & is est qui non impingat.

11 Qui vero fratrem suum odit, is in tenebris est, & in tenebris graditur: neque scit quò eat, quippe quum ejus oculos occœcaverint tenebræ.

12 Scribo vobis, filioli, quia vobis ignoscuntur peccata per ejus nomen.

13 Scribo vobis, patres, quia eum, qui à principio est, novistis. Scribo vobis juvenes, quia Malum vicistis.

14 Scribo vobis, nati, quia patrem nostis. Scripsi vobis, patres, quia eum, qui, à principio est, nostis. Scripsi vobis, adolescentes, quoniam fortes estis, in vobisque manet Dei sermo & Malum vicistis.

15 Ne amate mundum, neque mundana. Si quis mundum amat, is non est patris charitate præditus.

16 nam quicquid in mundo est, videlicet carnis, & oculorum cupiditas, & vitæ arrogantia, non à patre sed à mundo est.

17 Et mundus abit, & ejus cupiditas. Sed qui Dei voluntati paret, is manet in sempiternum.

18 Nati, ultimum tempus est: & quemadmodum venturum audivistis Antichristum, nunc quoque multi sunt Antichristi: unde ultimum tempus esse intelligimus.

19 A nobis profecti sunt, sed non erant ex nobis. Si enim ex nobis fuissent, nobiscum mansissent. Sed declarandum fuit non omnes ex nobis esse:

20 Et vos à sancto uncti, novistis omnia.

21 Non ideo vobis scripsi quòd verum nesciatis: sed quòd verum scitis & quod nihil falsum ex vero est.

22 Quis est mendax, nisi qui Jesum negat esse Christum? Is Antichristus est, qui patrem negat, & filium.

23 Quisquis filium negat, non patrem quidem habet.

24 Quod ergo vos ab initio audiviſtis, id in vobis maneat. Si in vobis manſerit quod initio audiviſtis, & vos in filio ac patre manebitis.

25 Ac quod nobis promiſit, id vita æterna eſt.

26 Hæc vobis de veſtris deceptoribus ſcripſi:

27 & tamen ii eſtis in quibus unctio, quam ab eo accepiſtis, maneat: neque vobis opus eſt ut quiſquam vos doceat, quippe cùm eadem unctio vos de cunctis doceat, veraque ſit, & falſitatis expers: ac quemadmodum ille vos docuit, ſic maneatis in eo.

28 Et nunc, filioli, manete in eo, ut cum exiſtet, confidentiam habeamus, nec eum in ejus adventu erubeſcamus.

29 Si ſcitis eum eſſe juſtum, cognoſcite, quicunque juſta faciat, ex eo eſſe natum.

CAPUT III.

Inæſtimabilem divinæ adoptionis honorem commendans teſtandam eſſe bonis operibus vitæ novitatem docet, cujus certum ſymbolum eſt charitas. Deinde fiduciam, & Dei invocationem ſubnectit.

VIdete quanto nos proſecutus ſit amore pater, ut Dei filii vocemur Ideo nos mundus non cognoſcit, quòd eum non cognoſcit.

2 Chariſſimi, nos nunc Dei filii ſumus, tametſi nondum patet quid ſumus futuri. Scimus autem cùm id patefactum fuerit, nos ejus fore ſimiles: utpote quem cernemus, ut eſt.

3 Ac quiſquis hanc in eo ſpem habet, is ſeipſum expurgat, quemadmodum ille purus eſt.

4 Quiſquis peccatum committit, is noxam committit, & peccatum noxa eſt:

5 & ſcitis illum ideo adveniſſe, ut peccata noſtra auferret nec ullum in eo eſſe peccatum.

6 Quiſquis in eo manet, non peccat: quiſquis peccat, eum non didicit, neque novit.

7 Filioli, nemo vos decipiat. Qui juſta facit, juſtus eſt, quemadmodum ille juſtus eſt.

8 Qui peccatum committit, ex diabolo eſt: ſiquidem à principio Diabolus peccat. Ideo patefactus eſt Dei filius, ut Diaboli opera aboleret.

9 Quiſquis ex Deo natus eſt, peccatum non committit, quòd Dei ſemen in eo manet: ideoque peccare nequit, quòd ex Deo natus eſt.

10 In eo manifeſti ſunt Dei filii, & diaboli filii, quod quiſquis juſta non facit, is Dei non eſt, itemque qui fratrem ſuum non amat.

11 Nam hæc eſt, quam principio audiviſtis, denunciatio, ut amemus inter nos:

12 non ut Cainus, qui cùm à Malo eſſet, fratrem ſuum interemit. Cujus autem gratia eum interemit? quoniam ejus opera erant mala, cùm fratris eſſent juſta.

13 Nolite mirari, fratres mei, ſi vos odit mundus.

14 Nos ſcimus, nos à morte ad vitam migraſſe, quoniam fratres amamus. Qui fratrem non amat, manet in morte:

15 quiſquis fratrem ſuum odit, homicida eſt: Scitis autem neminem eſſe homicidam, qui æternam vitam habeat in ſe manentem.

16 Inde amorem cognoſcimus, quòd & ille pro nobis animam ſuam poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Jam qui cùm hujus vitæ fa-

facultates habeat & fratrem ſuum egere videat, tamen non ejus vicem miſereatur, quî fieri poteſt ut ſit Dei charitate præditus?

18 Filioli mei, non verbis aut lingua, ſed re ac veritate amemus.

19 Ita fiet ut nos à veritate eſſe intelligamus, & id in ejus conſpectu animis perſuaſum habeamus.

20 Quod ſi nos damnat animus noſter, major eſt Deus quàm noſter animus, & cuncta novit.

21 Chariſſimi, ſi noſter animus nos non damnat, confidentiam habemus ad Deum:

22 ac quicquid poſtulamus, id ab eo impetramus, quoniam ejus præceptis obtemperamus, eique morem gerimus.

23 Atque hæc eſt ejus præceptio, ut in ejus filii Jeſu Chriſti nomen credamus, & inter nos amemus quemadmodum præceptum dedit.

24 Ac qui ejus præceptis obedit, & ipſe in illo, & ille in ipſo manet. Atque hinc eum in nobis manere cognoſcimus, videlicet ex ſpiritu quo nos donavit.

CAPUT IV.

Ubi quædam inſeruit de probandis ſpiritibus: quia alii ex mundo, alii ex Deo loquuntur: ad charitatem redit, & Dei exemplo fraternum amorem hortatur.

CHariſſimi, ne cuivis ſpiritui credite, ſed ſpiritus explorate, an ex Deo ſint: nam multi falſi vates in mundum prodierunt.

2 Hinc cognoſcite Dei ſpiritum: quiſquis ſpiritus Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe confitetur, is à Deo eſt.

3 Quiſquis autem ſpiritus Jeſum Chriſtum corporatum veniſſe non confitetur, is à Deo non eſt. Atque hoc illud eſt de Antichriſto quod audiviſtis, venturum eſſe, qui jam nunc in mundo eſt.

4 Vos à Deo eſtis, filioli, & eos viciſtis: quoniam major eſt qui in nobis, quàm qui in mundo eſt.

5 Illi à mundo ſunt. itaque à mundo loquuntur, eoſque mundus audit.

6 Nos à Deo ſumus: Deum qui novit, nos audit: qui à Deo non eſt, non audit nos. Inde quis veritatis, quis ſit erroris ſpiritus, dignoſcimus.

7 Chariſſimi, amemus nos inter nos. Nam amor à Deo eſt: ac quiſquis amat, ex Deo natus eſt, Deúmque novit.

8 Qui non amat, non novit Deum: nam Deus amor eſt.

9 In eo patuit Dei erga nos amor, quòd ſuum filium unicum miſit Deus in mundum, ut per eum vivamus.

10 In eo amor eſt, quòd Deus, non quia nos eum, ſed quia ipſe nos amaverit, miſit filium ſuum, pro peccatis noſtris piaculum.

11 Chariſſimi, ſi ſic nos amavit Deus, nos viciſſim debemus amare nos mutuò.

12 Deum nemo unquam vidit. Si alius alium amamus, manet in nobis Deus, ſumuſque ejus perfecto amore prædíti.

13 Hinc & nos in eo, & in nobis eum manere intelligimus, quòd nobis ſuum ſpiritum impertivit:

14 & nos vidimus & teſtamur à patre legatum eſſe filium ſervatorem mundi.

15 Quiſquis Jeſum Dei eſſe filium confeſſus fuerit, & in eo Deus, & is in Deo manet.

16 Et nos amorem, quo nos Deus proſequitur, novimus ac credimus,

credimus. Deus amor eſt: & qui in amore manet, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In eo perfecto amore præditi ſumus, ſi de judicii die confidimus, quod qualis ille eſt, tales nos ſimus in hoc mundo.

18 In amore metus non eſt: quin perfectus amor foràs quatit metum, quoniam metus cruciatum habet: quique metuit, perfecto amore non eſt.

19 Nos eum amamus, quoniam prior ipſe nos amavit.

20 Si quis à ſe Deum amari dicit, & tamen fratrem ſuum odit, mendax eſt. Qui enim fratrem ſuum, quem vidit, non amat, Deum, quem non vidit, qui poſſit amare?

21 Atque hoc ab eo præceptum habemus, ut Deum qui amat, ſuum quoque fratrem amet.

CAPUT V.

Offendit fraternum amorem, & fidem eſſe res conjunctas. Nullam autem haberi poſſe fidem Deo, niſi credendo in Chriſtum. Hinc certa eſt invocatio: ut pro fratribus etiam valeant preces noſtræ.

QUiſquis Jeſum credit eſſe Chriſtum, ex Deo natus eſt: & quiſquis genitorem amat, etiam ex eo natum amat.

2 Hinc intelligimus amari à nobis Dei filios, ſi Deum amamus, ejuſque præceptis obtemperamus.

3 Is enim Dei amor eſt, ſi ejus præceptis obtemperamus, quæ ſanè ejus præcepta gravia non ſunt.

4 Nam quicquid ex Deo natum eſt, vincit mundum: & hæc victoria eſt, quæ vicit mundum, fides noſtra.

5 Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui credit Jeſum eſſe Dei filium?

6 Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem Jeſus Chriſtus: non in aqua ſolum, ſed in aqua & ſanguine. Et ſpiritus eſt qui teſtatur: ſiquidem ſpiritus eſt veritas:

7 quoniam tres ſunt qui teſtantur (in cœlo, pater, ſermo, & ſpiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt,

8 Item tres ſunt qui teſtantur in terra) ſpiritus, & aqua, & ſanguis, qui tres unum ſunt.

9 Si hominum teſtimonium admittimus, Dei teſtimonium majus eſt. Atque hoc eſt quod Deus de filio ſuo teſtimonium dixit:

10 Qui credit in Dei filium, is in ſe Dei teſtimonium habet. Qui Deo non credit mendacem facit eum: quod teſtimonio fidem non habet, quod dixit Deus de filio ſuo.

11 Eſt autem hoc teſtimonium, quòd æterna vita donavit nos Deus, quæ vita in ejus filio eſt.

12 Qui Dei filium habet, vitam habet: qui Dei filium non habet, vitam non habet.

13 Hæc ego vobis, in nomen filii Dei credentibus, ideò ſcripſi: ut vos æternam habere vitam ſciatis utque in nomen filii Dei credatis.

14 Atque ea eſt quam ad eum habemus confidentia, quòd ſi quid ex ejus voluntate poſtulamus audit nos:

15 Quod ſi nos ab eo audiri ſcimus, quicquid poſcamus, ſcimus ea obtinuiſſe nos quæ ab eo poposcimus.

16 Si quis fratrem ſuum peccatum non lethale committere viderit, ſi is Deum poſcat, Deus illi vitam dabit, videlicet peccantibus non lethaliter. Eſt lethale peccatum, pro quo orandum eſſe non dico.

17 Omnis injuſtitia eſt peccatum. Eſt & peccatum non lethale.

18 Scimus quiſquis ex Deo natus eſt, eum non peccare, nam ex Deo natus ſeipſum ſervat, nec eum Malus attingit.

19 Scimus nos à Deo eſſe, totumque mundum in Malo jacere.

20 Scimus item Dei filium veniſſe, & nos eo ingenio donaſſe, ut verum cognoſcamus Deum, ſumuſque in vero, in ejus filio Jeſu Chriſto. Is verus eſt Deus, æternaque vita.

21 Filioli, cavete deaſtros. Amen.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Inſcribitur hæc Epiſtola eximiæ præſtanti dignitate fœminæ, quæ filios in Dei timore rectè educatos habebat. Hanc orat, ut in charitate Chriſtiana perſeveret, ne in Antichriſtes incidat, quin potius eos omnino vitet.

SENIOR electæ dominæ ejuſque liberis quos ego verè amo: nec ego ſolus, ſed etiam omnes, qui veritatem noverunt,

2 propter veritatem, quæ & in nobis manet, & nobis aderit in ſempiternum.

3 Adſit vobis gratia, miſericordia, pax, à Deo patre, & à Domino Jeſu Chriſto, patris filio, cum veritate ac charitate.

4 Lætatus ſum magnopere, quod liberos tuos ex veritate vivere comperi, ſicut præceptum accepimus à patre.

5 Et nunc rogo te, domina, non quod tibi novum ſcribam præceptum ſed quod habuimus ab initio, ut amemus nos mutuò.

6 Eſt autem in eo ſitus amor, ut ex ejus præceptione nos geramus. Hæc eſt præceptio quemadmodum audiviſtis ab initio, ut ex ea vivatis:

7 quoniam multi impoſtores in mundum introiverunt, qui Jeſum Chriſtum corporatum venïſſe non confitentur. Hic ille impoſtor & Antichriſtus eſt.

8 Date operam ne perdamus quæ elaboravimus, ſed mercedem plenam accipiamus.

9 Quiſquis delinquit, neque manet in Doctrina Chriſti, Deum non habet. Qui manet in Doctrina Chriſti, is & patrem habet & filium.

10 Si quis venit ad vos, qui hanc doctrinam non ferat, eum domum ne accipite, neque ſalvere jubete.

11 Qui enim ſalvere jubet, participat ejus pravè facta.

12 Cùm multa vobis haberem ſcribenda, nolui charta & atramento, ſpero enim me venturum ad vos, & coràm collocuturum, ut plenam percipiatis lætitiam.

13 Salutant te liberi tuæ ſororis electæ, Amen.

JOHAN.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA TERTIA.

CAPUT I.

Hospitalitatem Gaii laudat, & Diotrephis petulantiam accusans, Gaium monet, ut bene faciendo perseverat. Postremò Demetrium commendat.

SENIOR Gaio charissimo, quem ego vetè amo.

2 Charissime, cupio te ante omnia feliciter agere ac valere, quemadmodum animo feliciter agis.

3 Lætatus sum enim vehementer, cum venissent fratres & tuam veritatem testati essent, uti ex veritate vivas.

4 Majorem lætitiam nullam habeo, quàm ut audiam meos natos ex veritate vivere.

5 Charissime, fideliter agis, quicquid erga fratres & hospites facis.

6 qui tuam charitatem in ecclesiæ conspectu testati sunt: quos, rectè facies, si ut Deo dignum est deduxeris.

7 Nam pro ejus nomine profecti sunt: nihilque ab extraneis acceperunt.

8 Nos verò tales accipere debemus, ut veritatis simus adjutores.

9 Scripsi ecclesiæ: sed qui vult eorum esse primarius, Diotrephes, non admittit nos.

10 Itaque si venero, commemorabo, qualia patret facinora, qui in nos verbis improbis garriat: nec his contentus, nec ipse fratres admittat, & violentes prohibeat, exque ecclesia ejiciat.

11 Charissime, ne imitare malum sed bonum. Qui benefacit, à Deo est, qui verò malè facit, Deum non novit.

12 Demetrius & omnium & ipsius veritatis testimonio commendatus est: & nos idem testamur, & vos verum esse testimonium nostrum scitis.

13 Multa haberem scribenda tibi, sed nolo tibi charta & atramento scribere.

14 Brevi te, ut spero, videbo, & præsentes colloquemur. Vale,

15 Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

JUDÆ

JUDÆ APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Admonet pios ut sibi caveant ab eo hominum genere, qui ex Christi gratia lasciviendi pratextum captant, quos non impunè latures eius gratiæ contemptum, tribus exemplis demonstrat, & vaticinium Enoch profert: Modum denique piis ostendit, quo omnes eorum machinas disjicere queant.

JUDAS Jesu Christi servus, Jacobi frater, sanctificatis in Deo Patre, & Jesu Christo reservatis, vocatis,

2 misericordiam, & pacem, & charitatem plurimam dicit.

3 Charissimi, cum vobis de communi salute scribere summo studio contenderem, necesse habui vos scribendo cohortari, ut fide quæ semel sanctis est tradita, certetis.

4 Irrepserunt enim homines quidam, olim ad hoc ipsum suppliciũ designati, impii, Dei nostri beneficium transferentes in libidinem: & solum herum Deum, Dominumque nostrum Jesum Christum negantes.

5 Illud autem vobis, quod semel didicistis commemorare volo, quòd Dominus cùm populum ex Ægypto servasset, rursum eos, qui non confiderant perdidit,

6 angelosque qui suam originem non retinuissent, sed suum domicilium reliquissent, ad magni Dei judicium æternis vinculis sub tenebris servandos curavit:

7 ut Sodoma & Gomorra, finitimæque urbes, quoniam consimili modo meretricatæ, impudici corporis libidinibus obsecutæ sunt, jacent ad exemplum, pœnas igne luentes sempiterno.

8 Similiter hi quoque somniantes, corpora habent polluta, & dominatum repudiant, dignitatibusque maledicunt.

9 Atqui Michael ille princeps angelus, cùm disceptans cum diabolo, de Mosis corpore disputaret, non ausus est sententiam ferre maledicam, sed dixit: Increpet te Dominus.

10 Isti verò & quæ ignorant, de iis maledicunt: & quæ naturaliter, brutorum animalium more intelligunt, in üs corrupti sunt.

11 Væ eis, quoniam Cainiana via gressantur, & erroris Balaamici mercede profligati sunt, Coranáque conjuratione pergunt.

12 Hi sunt in vestris charitatibus labes, irreligiosè convivantes, seipsos pascentes, siccæ nubes ventis circumactæ, arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ ac eradicatæ,

13 feri fluctus maris, spumantes suas fæditates, stellæ errantes, quibus reservatur caligo sempiterna tenebrarum.

14 De his etiam vaticinatus est septimus ab Adamo Enochus, dicens:

15 Venturus est Dominus cum suis sanctis legionibus, ut in omnes

nes judicium exerceat, omnesque eorum impios convincat omnium quæ patraverint impie factorum, omniumque quæ contra eum atrociter dixerint fontes impii.

16 Hi sunt oblocutores, queruli, cupiditatibus suis obsequentes, & ore loquentes prætumida, personas admirantes utilitatis gratia.

17 Vos verò, charissimi, recordamini ea quæ à Domini nostri Jesu Christi apostolis prædicta sunt,

18 qui vobis dixerunt, futuros postremo tempore illusores, ex suis impiis cupiditatibus viventes.

19 Hi sunt qui seipsos secernunt, animales spiritum non habentes.

20 Vòs verò, charissimi, in sanctissima vestra fide vosipsos exædificantes, sacro afflatu Deo supplicantes,

21 vos in Dei charitate conservare, expectantes Domini nostri Jesu Christi misericordiam, ad æternam vitam,

22 & alios miseramini, delectum habentes,

23 alios religiosè servate, ex igne rapientes, exosi etiam carne coinquinatam vestem.

24 Ei verò qui vos expertes delicti servare, & in gloriæ suæ conspectu inculpatos cum lætitia sistere potest.

25 soli sapienti Deo servatori nostro gloria, & magnitudo, imperium & potentia, nunc & in omnia secula: Amen.

EPISTOLA AD HEBRÆOS.

CAPUT I.

Ut ostendat doctrinam à Christo allatam primas tenere, quia sit omnium prophetiarum clausula, nominatim illum supra angelos effert, & variis scriptura testimoniis longè omnibus præcellere probat.

MUltifariam & multipliciter olim Deus majores, pervates allocutus

2 postremis hisce temporibus allocutus est nos per filium, quem omnium statuit hæredem, per quem etiam mundum fecit,

3 Qui cùm sit ejus gloriæ splendor, & forma expressa substantiæ, ferarque cuncta suo potenti sermone, facta per semetipsum expiatione peccatorum nostrorum, consedit ad dexteram majestatis, in sublimi.

4 tantò angelis factus præstantior, quantò excellentius quàm illi nomen obtinuit.

5 Cui enim dixit unquam angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ei pater, & ipse mihi filius erit.

6 Item cùm in orbem inducit

primogenitum, dicit: Eumque adorent omnes divini angeli.

7 Et de angelis quidem ſic dicit: Qui angelis utitur ſpiritibus, & miniſtris ignea flamma.

8 Sed de filio: Solium tuum, ô dive, in omnem permanet æternitatem: ſceptrum æquitatis, ſceptrum regni tui eſt.

9 Juſtitiam amans, peroſus improbitatem: propterea Deus, tuus Deus, oleo te lætifico potius inunxit quàm tuos ſocios.

10 Et: Tu principio, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli.

11 Et illi quidem peribunt, te permanente, omneſque tanquam indumentum inveteraſcent.

12 &, te tanquam amictum eos involvente, obſoleſcent. At tu is es, qui annorum ſis infinitorum.

13 Item cui unquam angelorum dixit: Sede ad dexteram meam, donec ex tuis hoſtibus faciam pedum tuorum ſubſellium?

14 Nonne ſunt omnes procuratores ſpiritus, qui ad miniſterium legantur propter eos qui ſalutem adepti ſunt?

CAPUT II.

Inde refert, Chriſti doctrina ſolidam audientiam deberi, & eum nobis fratris loco in carne noſtra proponit ut libentius nos totos illi tradamus.

PRopterea eò magis nobis attendenda ſunt audita, ne fortè perfluamus.

2 Si enim habitus per angelos ſermo ratus fuit, & omne delictum ac contumacia dignas luit pœnas,

3 quomodo effugiemus nos, tanta Salute neglecta? Quæ ſumpto à Domino ejus eloquendæ initio, ab iis qui audierant, apud nos eſt confirmata,

4 atteſtante Deo oſtentis & miraculis, variiſque prodigiis, & ſpiritus ſancti donationibus, ſuo arbitratu.

5 Non enim angelis ſubjecit orbem futurum, de quo loquimur.

6 Sic autem teſtificatus eſt alicubi quidam: Quid eſt homo, ut ejus memineris? quid eſt homine natus, ut eum cures?

7 Eum paulo angelis minorem feciſti: eum gloria & honore coronaſti, & operibus præfeciſti manuum tuarum.

8 Omnia ejus pedibus ſubjeciſti. Nam omnia ei ſubjiciendo, nihil reliquit non ei ſubjectum. Nunc nondum videmus ei omnia ſubjecta,

9 ſed paulò angelis minorem factum videmus Jeſum, propter necis ſupplicium gloria & honore coronatum, ut Dei beneficio pro cunctis patereturmortem.

10 Decebat enim, ut is, propter quem & per quem fiunt omnia, tot filiis in gloriam ducendis, eorum ſalutis authorem ſuppliciis perficeret.

11 Nam & qui ſanctos reddit & qui ſancti redduntur, omnes ſunt ab uno. Quam ab cauſam eum non pudet eos vocare fratres, dum ait,

12 Prædicabo nomen tuum meis fratribus, in medio te cœtu collaudans.

13 Item: Ego ei confidam. Item: En ego & pueri, quos mihi tradidit Deus.

14 jam cùm pueri carnem & ſanguinem habeant, ipſe ſimiliter iiſdem præditus fuit, ut per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium, hoc eſt Diabolum:

15 eoſque liberaret, qui mo-

tis metu, per omnem vitam servituti erant obnoxii.

16 Non enim angelos sed Abrahami semen assumpsit:

17 & proinde debuit per omnia fratribus esse similis, ut misericors fieret, fidusque pontifex in rebus divinis, quo populi peccata expiaret.

18 Quoniam enim passus est ipse dum tentaretur, potest, qui tentantur subvenire.

CAPUT III.

Nunc ostendit quantò inferior sit Moses Christo, nempe quantum distat servus à Domino. Inde exhortationes minasque admiscet ex Davidis testimonio, si quis vel contumaciter repugnet, vel ad obsequendum sit tardior.

PRoinde fratres sancti cœlestis vocatûs participes, considerate legatum & pontificem professionis nostræ Christum Jesum,

2 fidelem erga eum à quo factus est, ut Moses in tota ejus domo fidelis erat.

3 Hic enim tantò majore, quàm Moses gloria affectus est, quantò majorem habet quàm domus honorem, is qui eam condidit.

4 Omnis enim domus ab aliquo conditur: qui autem omnia condidit Deus est:

5 Et Moses quidam fidelis erat in ejus universa domo, ut famulus, ad ea testanda, quæ erant dicenda.

6 At Christus ut filius, est ejus domus præpositus cujus domus sumus nos, si modò confidentiam & spei gloriationem ad extremum firmam tenemus.

7 Quamobrem ut ait spiritus sanctus: Hodie si ejus vocem audieritis,

8 Nolite indurare corda vestra, ut in jurgio, die tentationis in solitudine,

9 ubi me tentavêre majores vestri, cum me probaverunt, & opera mea viderunt annos quadraginta.

10 Itaque pertæsus illius nationis, cogitans eos semper animis errare, meorumque institutorum ignaros esse,

11 iratus juravi non esse in meam requietem ingressuros.

12 Videte, fratres, ne fortè sit in aliquo vestrum prava diffidentiæ mens deficiendo à vivente Deo:

13 quin vos inter vos quotidie cohortamini, quamdiu hodie dicitur, ne quis vestrum peccati fraude occallescat.

14 Etenim Christi consortes facti sumus, si modò hoc argumentum ab initio ad finem firmum tenemus.

15 in quo dicitur: Hodie si ejus vocem audieritis, nolite indurare corda vestra, ut in jurgio.

16 Nam pars eorum qui audierant, jurgiati sunt, non omnes ex Ægypto ductu Mosis egressi.

17 Quorum ergo pertæsus est annos quadraginta? nonne eorum qui peccarunt, quorum membra ceciderunt, in solitudine?

18 Quibus autem juravit, non esse in suam requietem ingressuros, nisi contumacibus?

19 quos videmus ingredi non potuisse, propter diffidentiam.

CAPUT IV.

Adhortationem comminationi admiscet ne quemadmodum patres, requie sibi oblata priventur, sed in eam ingredi studeant. Inde initium facit retractandi de sacerdotio Christi.

QUamobrem metuamus, ne si forè desinat ingrediendi in ejus requietem promissio, aliquis

aliquis noſtrum tardaſſe videatur.

2 Etenim nobis denunciatum eſt, quemadmodum illis. Sed illis nihil auditus ſermo profuit, non conjunctus cum eorum fide qui audiverant.

3 Ingredimur enim in requietem, qui fidem habemus: quemadmodum dixit, Iratus juravi, non eſſe in meam requietem ingreſſuros: cùm tamen eæ res jam ab orbe condito fuiſſent.

4 Nam quodam in loco de die ſeptimo ſic dictum eſt: Requievitque Deus die ſeptimo ab omnibus ſuis operibus.

5 Atque hic rurſum: Non eſſe in meam requietem ingreſſuros.

6 Ergo cùm ſuperſit ut aliqui in eam ingrediantur, & quibus antè denunciatum eſt, non ingreſſi ſint propter contumaciam,

7 rurſum quandam ſtatuit David diem, Hodie dicens, tanto poſt tempore, ut dictum eſt: Hodie ſi ejus vocem audieritis, nolite indurare corda veſtra.

8 Si enim eos Joſua quietos reddidiſſet, nunquam ille poſtea de alio loqueretur die.

9 Supereſt ergo Sabbatiſmus divino populo.

10 Qui enim in ejus requietem ingreſſus eſt, is à ſuis requievit operibus, quemadmodum Deus à ſuis.

11 Quamobrem demus operam, ut in illam requietem ingrediamur, ne quis eodem contumaciæ exemplo cadat,

12 Eſt enim divinus ſermo vivus & efficax, & quovis ancipiti gladio acutior, ac penetrans uſque ad diviſionem animæ, & ſpiritus, compagumque & medullarum, & animi cogitationum, conſiliorumque judex:

13 adeoque nulla res obſcura eſt, ut omnia nuda ac reſupina ſint ejus oculis, de quo loquimur.

14 Habentes ergo ſummum pontificem, qui cœlos penetravit, Jeſum Dei filium, teneamus profeſſionem.

15 Non enim eum habemus pontificem, qui noſtris infirmitatibus affici non poſſit: ſed qui ſit in omnibus ſimiliter periclitatus, citra peccatum.

16 Accedamus ergo confidenter ad gratiæ ſolium, ut miſericordiam adipiſcamur, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Primo docet quòdnam ſit ſummi Pontificis officium. Secundò Chriſtum à Deo noſtrum pontificem conſtitutum eſſe, & veré præſtitiſſe quæ ſummi pontifices erant.

OMnis enim pontifex ex hominibus deſumptus pro hominibus præeſt rebus divinis, ut munera victimaſque libet pro peccatis:

2 poteſtque facilis eſſe ignorantibus & hallucinantibus: utpote cùm ipſe ſit infirmitate circundatus,

3 & propter hanc debeat ut pro populo, ſic etiam pro ſe ipſo libare piacula.

4 Neque ſibi quiſquam eum honorem arrogat, niſi qui vocatur à Deo, quemadmodum Aharon.

5 Sic Chriſtus quoque non ipſe ſibi eum honorem vendicavit ut fieret pontifex ſed is qui ſic eum allocutus eſt: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es ſacerdos in æternum ad rationem Melchiſedechi.

7 I

7 Is Christus quum mortalis geret, precibus ac supplicationibus ei, qui se à morte servare poterat libatis cum vehementi fletu ac lachrymis, & pro sua religione exauditus,

8 quamvis filius, didicit tamen ex iis quæ passus est obedientiam:

9 & perfectus, omnibus sibi obedientibus salutis æternæ causa fuit,

10 appellatus à Deo pontifex ad rationem Melchisedechi.

11 De eo nobis multa dicenda sunt, eaque explicatu difficilia, quandoquidem vos auribus segnes estis.

12 Etenim cùm per tempus magistri esse debeatis, rursum docendi estis, quæ prima divinorum oraculorum elementa sint: & ii estis quibus lacte sit opus, non solido cibo.

13 Cuicumque enim cum lacte opus est, is orationis justitiæ rudis est, quippe infans,

14 Adultorum autem est solidus cibus, qui propter habitum, sensus habent ad boni malique discretionem exercitatos.

CAPUT VI.

Eorum puerilem ignaviam perstringens severa denunciatione eos terret, & matura profitendi studium excitat, meliora de ipsis sperans. Abrahæ exemplum citat, fidémque verbo Dei innixam, anchoræ comparat.

QUapropter omisso rudimentorum Christi sermone, ad perfectionem tendamus, non rursùm fundamentum jacientes resurrectionis mortuorum operum, fidei Deo habendæ,

2 doctrinæ, baptismorum, impositionisque manuum & resurrectionis mortuorum, supplicique sempiterni.

3 Atque id faciemus, si permiserit Deus.

4 Fieri enim non potest, ut qui semel collustrati cœleste donum gustarunt, & participes fuerunt Sancti spiritus,

5 præclaraque Dei dicta & ævi futuri virtutes gustarunt.

6 & tamen relabuntur, ii iterum vitæ correctione renoventur: qui sibi Dei filium iterum crucifigant, & in eum exemplum edant.

7 Nam terra quæ imbrem sæpius in se venientem combibit, & herbam parit illis accommodatam, propter quos colitur, ea Dei favore felicitatur.

8 At quæ spinas effert, & tribulos improba est, & affinis execrationi, ad extremumque exurenda.

9 Quanquam de vobis, amici, meliora nobis, & saluti vicina persuasimus, licet ita loquamur.

10 Nec enim ita injustus Deus est, ut oblitus sit opus vestrum, laboremque charitatis, quam exeruistis in ejus nomen, dum sanctis & ministrastis & ministratis:

11 verùm optamus, ut vestrûm quisque idem studium ad spei plenitudinem præstet ad extremum,

12 ne sitis ignavi, sed eorum imitatores, qui per fidem & patientiam obtinent promissa.

13 Nam Abrahamo promittens Deus, cùm per nullum majorem jurare posset, juravit per seipsum:

14 dicens: Ni ego te felicitabo atque amplificabo.

15 Atque ita, cùm ille patiens fuisset, promissum consecutus est.

16 Homines enim per majorem,

rem jurant eiſque omnium controverſiarum finis eſt jusjurandum, ad rem confirmandam.

17 Itaque volens vehementius demonſtrare Deus, hæredibus promiſſi immutabilitatem ſui conſilii, jusjurandum interpoſuit.

18 ut per duas immutabiles res (in quibus ut Deus mentiatur fieri non poteſt) validam conſolationem habeamus, qui ad tenendam ſpem propoſitam confugimus.

19 quam velut anchoram habemus animi, tutam atque firmam, & intra ſiparium intrantem,

20 quò præcurſor pro nobis intravit Jeſus, ad Melchiſedechi rationem pontifex factus in ſempiternum.

CAPUT VII.

Hactenus ipſos ſtimulavit, ut attentò expenderent, quæ in Melchiſedecho conſideranda ſunt. In quibus ſimilis ſit Chriſtus. In ſumma cur cedere Lex Evangelio debeat.

IS enim Melchiſedechus Solymæ rex, ſummi Dei ſacerdos, qui Abrahamo à regum cæde redeunti occurrit, eumque fauſtis ominibus proſecutus eſt,

2 cui etiam decumas omnium dedit Abrahamus: qui Melchiſedechus primùm juſtitiæ rex interpretatur: deinde Solymæ rex, hoc eſt, pacis rex,

3 ſine patre, ſine matre, ſine majoribus, nec ævi principium, nec vitæ finem habens, ac Dei filio confimilis, manet ſacerdos in perpetuum.

4 Videtis autem quantus ſit hic cui etiam decumas dederit Abrahamus ex manubiis, ſummus ille pater.

5 Et equidem qui à Levi genus ſacerdotium ineunt, in mandatis habent, ut populum ex lege deciment: hoc eſt, ſuos conſanguineos, quamvis ex Abrahami lumbis egreſſos.

6 Is verò qui ad idem cum eis genus non refertur, Abrahamum decimavit, & habentem promiſſa proſecutus eſt fauſtitate.

7 Jam verò ſine ulla controverſia, minori à præſtantiore impertitur fauſtitas.

8 & hic quidem decumas morituri homines accipiunt: at illic, is quem vivere traditur.

9 Atque ut ita dicam, in Abrahamo etiam Levis, qui decumas accipit, decimatus eſt.

10 Adhuc enim in patris lumbis erat, cum illi Melchiſedechus occurrit.

11 Quod ſi in Levitico ſacerdotio ſita foret perfectio (nam ſub eo ſacerdotio lata lex eſt populo) quid jam opus eſſet ad rationem Melchiſedechi alium exiſtere ſacerdotem dici, ac non ad Aharonis rationem?

12 Tranſferendo enim ſacerdotio, etiam legis tranſlatio facta neceſſe eſt.

13 Nam de quo hæc dicuntur, is aliæ tribus eſt, ex qua nullus aſtat aræ.

14 Perſpicuum eſt enim à Juda exortum eſſe Dominum noſtrum, ad quam tribum quòd pertineret, nihil de ſacerdotio locutus eſt Moſes.

15 Atque id eò etiam magis manifeſtum eſt, ſi ad Melchiſedechi ſimilitudinem exiſtit ſacerdos alius.

16 Qui non ex humani præcepti lege factus ſit, ſed ex vi indiſſolubilis vitæ.

17 Sic enim teſtatur: Tu es ſacerdos in æternum, ad rationem Melchiſedechi.

18 Fit enim præcepti ſuperio-

ris

ris abrogatio, propter ejus infirmitatem & inutilitatem:

19 quandoquidem nihil perfecit lex, ſed adjectio melioris ſpei, per quam ad Deum accedimus:

20 melioris, inquam, quatenus non abeſt jusjurandum. Nam illi ſine jurejurando facti ſunt ſacerdotes:

21 hic verò cum jurejurando per eum qui de eo ſic dicit: Jurat Dominus non mutaturus ſententiam, tu ſacerdos es in æternum, ad ratienem Melchiſedechi:

22 tanto præſtantioris teſtamenti ſponſor fuit Jeſus.

23 Et illi quidem plures fuêre ſacerdotes, quòd morte prohiberentur permanere.

24 At hic, qui durat in ſempiternum, nunquam tranſiturum habet ſacerdotium:

25 & iccirco planè ſervare poteſt eos, qui per ipſum Deum adeunt, quippe qui ſemper vivat ad ſupplicandum pro eis.

26 Talis enim nobis conveniebat pontifex, pius, vitii expers, intemeratus, à ſontibus alienus, cœliſque ſublimior factus,

27 qui non habet quotidie neceſſe, ſicuti pontifices, prius pro ſuis peccatis victimas libare, deinde pro populi.

28 Hoc enim ſemel fecit, dum ſeipſum libavit.

29 Lex enim homines conſtituit pontifices, imbecillitate præditos: at jurisjurandi legem ſecuti ſermo, filium in perpetuitatem perfectum.

CAPUT VIII.

Quò certius probet abrogatas eſſe Legis ceremonias, ideo inſtitutas eſſe commemorat, ut cœleſti prototypo ſerviret, Jeremiæ locum adducit, ut veteris Teſtamenti correctionem probet,

HUjus autem orationis ſumma eſt, quòd ejuſmodi habemus pontificem, qui conſedit ad dextram ſoli majeſtatis in cœlis.

2 ſanctuarii ſacrificus & veri tabernaculi, quod fixit Dominus non homo.

3 Omnis enim pontifex ob munera victimaſque libandas conſtituitur: ideoque neceſſe eſt, ut hic quoque aliquid habeat, quod libet.

4 Nam ſi foret in terris, ne ſacerdos quidem eſſet, quum ſint ſacerdotes qui ex lege munera obmoveant,

5 qui quidem cœleſtium exemplo & umbra ceremoniis operantur, quemadmodum oraculo monitus eſt Moſes abſoluturus tabernaculum. Vide, inquit, ut omnia facias ad exemplum tibi in monte demonſtratum.

6 Nunc hic tanto præſtantius ſortitus eſt munus, quanto melioris eſt teſtamenti ſequeſter, quod melioribus adhibitis promiſſis compoſitum eſt.

7 Si enim primum illud vitio careret, non quæreretur ſecundi locus.

8 Atqui ille eos accuſans ſic loquitur: Futurum eſt (inquit Dominus) ut faciam cum Iſraelis Judæque domo novum teſtamentum,

9 non quale teſtamentum feci cum eorum majoribus tum cùm eos manu prehenſos ex Ægypto eduxi. Nam illi in meo teſtamento non manſerunt, & ego eos neglexi, inquit Dominus.

10 Sed hoc eſt teſtamentum quod cum Iſraelis domo faciam poſt illud tempus, inquit Dominus. Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos eas inſcribam, & ego eis Deus, &

& ipſi mihi populus erunt.

11 Neque jam inter ſeſe & alii alios Dominum cognoſcere docebunt: nam omnes ab eorum minimo ad maximum me cognoſcent:

12 quoniam eorum vitiis veniam dabo, nec eorum peccata & ſcelera deinceps recordabor.

13 Dum novum dixit, prius antiquavit.

14 Quod autem antiquatur ac ſeneſcit, id eſt prope interitum.

CAPUT IX.

Tabernaculi diſpoſitionem, & ritus Legales ad veritatem in Chriſto exhibitam conferens, concludit non jam amplius alio ſacerdotio opus eſſe, quia ipſe Chriſtus ſub novo Teſtamento has partes impleat.

HAbebat autem prius teſtamentum inſtituta ceremoniarum, mundanumque ſanctuarium.

2 Fuit enim conditum primum tabernaculum, in quo erat candelabrum, & menſa, & appoſitio panum, quæ ſacra dicitur,

3 Poſt ſecundum velum erat tabernaculum, quod ſanctiſſimum ſanctuarium appellatur, aureum habens thuribulum, & arcam teſtamenti, undique tectam auro:

4 in qua erat urna aurea, habens manna, & Aharonis virga, quæ germinaverat, teſtamenti-q e tabulæ.

5 Super eam erant ſplendidi Cherubi, propitiatorium inumbrantes, de quibus non eſt nunc dicendum ſingulatim.

6 His autem ita compoſitis, in primum tabernaculum ſemper ingrediuntur ſacerdotes, cerimonias obeuntes:

7 at in ſecundum ſemel in anno ſolus pontifex, non abſque ſanguine, quem & pro ſeipſo,& pro populi imprudenter commiſſis libat:

8 hoc declarante ſancto ſpiritu, nondum patefactam eſſe ſanctuarii viam, adhuc priore tabernaculo ſtatum habente: quæ ejuſmodi res erat,ut præſens in tempus aliam rem indicaret,

9 quo tempore munera & hoſtiæ libarentur, quæ immolatorem, quod ad conſcientiam attinet, perficere non poſſent.

10 poſita tantùm in cibis & potionibus diverſiſque lotionibus, & carnalibus inſtitutis uſque ad correctionis tempus.

11 At Chriſtus advenit, futurorum bonorum pontifex, qui per majus perfectiuſque tabernaculum, non manufactum, hoc eſt non hujus ſtructuræ,

12 neque per hircorum & vitulorum ſanguinem, ſed per ſuum ipſius ſanguinem, ingreſſus eſt ſemel in ſanctuarium, æternam liberationem adeptus.

13 Si enim taurorum & hircorum ſanguis, juvencæque cinis, pollutos aſpergens, luſtrat ad corporis puritatem:

14 quanto magis Chriſti ſanguis, qui per æternum ſpiritum ſeipſum libavit innocentiſſimum Deo, purgavit noſtram conſcientiam à mortuis operibus, ut viventem colamus Deum?

15 Atque ideo novi teſtamenti ſequeſter eſt, ut mortis interventu ad expiationem commiſſorum in primum teſtamentum, vocati conſequantur promiſſam hæreditatem ſempiternam.

16 Nam ubi eſt teſtamentum, teſtatoris mortem conſequi neceſſe eſt.

17 Teſtamentum enim poſt mortem ratum eſt: ſiquidem nondum

nondum valet, dum vivit teſtator.

18 Itaque ne primum quidem ſine ſanguine ſancitum eſt.

19 Effatus enim omnia mandata ex lege, Moſes univerſo populo ſumpto vitulorum & hircorum ſanguine, cum aqua & lana coccina ac hyſſopo, ipſum librum & univerſum populum conſperſit,

20 dicens: Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod ad vos mandavit Deus.

21 Tabernaculum quoque & omnem ceremoniarum ſupellectilem ſanguine ſimiliter omnia conſperſit.

22 Et ferè ſanguine omnia ex lege purgantur, nec abſque ſanguinis fuſione datur venia,

23 Neceſſe eſt ergo, cœleſtium exempla hiſce purgari: ipſa autem cœleſtia potioribus ſacrificiis, quàm ſunt hæc.

24 Non enim in manufactum ſanctuarium ingreſſus eſt Jeſus, quod veri ſanctuarii exemplar foret: ſed in ipſum cœlum, ut nunc Deo coràm appareat pro nobis.

25 Neque ut ſæpe ſeipſum libaret, quemadmodum pontifex ingreditur ſanctuarium quotannis, adhibito ſanguine alieno,

26 alioquin fuiſſet ei ſæpe patiendum ſupplicium ab orbe condito. Nunc ſemel ſub ſeculorum exitu ad obliterandum ſuo ſacrificio peccatum, extitit.

27 Ac quomodo hominibus ſemel morieudum eſt, deinde ſubeundum judicium:

28 ita Chriſtus ſemel ad multorum tollenda peccata libatus, iterum ſine peccato conſpicietur expectantibus ſe ad ſalutem.

CAPUT X.

Legis ſacrificia inde colligit infirma fuiſſe, quia quotannis repetebantur, Chriſti verò hoſtiam unicam eſſe, & perpetuam, Davidis teſtimonio probat. Hinc exhortationem ſubjiciens, ſeverè eos minatur qui Chriſti gratiam abjecerint. Poſtremò tolerantiam quæ ex fide naſcitur, commendat.

UMbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipſam rerum repræſentationem: anniverſariis iiſdem ſacrificiis, quæ jugiter fiunt, nunquam poteſt accedentes perficere.

2 Alioquin nonne fieri deſiiſſent, quòd ſemel purgati immolatores, nullius jàm ſibi peccati eſſent conſcii?

3 Atqui per ea fit quotannis peccatorum commemoratio.

4 Fieri enim non poteſt, ut taurorum caprorumque ſanguis peccata tollat.

5 Itaque in mundum ingrediens dicit: Sacrificium & ertum tibi non placet, corpus autem perfeciſti mihi:

6 Victimis & piaculis non delectaris.

7 Tunc dixit: En adſum: in capite libri ſcriptum eſt de me, ut exequar, Deus, voluntatem tuam.

8 Cùm ſuperius dixiſſet, ſacrificium, & fertum, & victimas, & piacula ei non placere, nec accepta eſſe quæ ex lege fiunt, deinde dicit: En adſum, ut exequar, Deus, voluntatem tuam.

9 Tollit prius, ut alterum ſtatuat:

10 in qua voluntate ſemel luſtrati ſumus per corporis Jeſu Chriſti libationem.

11 Cumq; omnis ſacerdos pergat quotidie ceremoniis fungi,

& eadem sæpè sacrificia facere, quæ peccata adimere nunquam possunt:

12 ille uno pro peccatis functus in perpetuum sacrificio, consedit ad Dei dexteram,

13 deinceps expectans donec ejus hostes fiant ejus pedum subsellium.

14 Uno enim libamento perfecit in perpetuum lustrandos:

15 id quod nobis testatur etiam spiritus sanctus, qui ita prædixerit:

16 Hoc est testamentum, quod cumeis faciam post illud tempus, inquit Dominus: Indam meas leges in eorum mentes, inque eorum animos inscribam,

17 nec eorum peccata & scelera deinceps recordabor.

18 Ubi autem est peccatorum venia, nulla supereſt pro peccato libatio.

19 Quamobrem, fratres, cùm ad sanctuarium aditum habeamus liberum per Jesu sanguinem,

20 quam viam nobis lustravit recentem atque vivam, per velum, hoc est per suum corpus:

21 cumque pontificem habeamus, Dei domui præfectum,

22 accedamus cum vero animo, plenaque fide, & animis à mala conscientia ablutis & corporibus aqua pura lotis,

23 teneamus spei professionem immobilem (fidelis enim est qui promisit)

24 & videamus ut alii alios ad charitatem & rectè facta provocemus:

25 néve nostram consociationem deseramus, ut solent nonnulli: sed cohortemur, idque eò magis, quòd videtis instare diem.

26 Nam si postquam veri cognitionem assecuti sumus, data opera peccamus, non jam supereſt ullum pro peccatis sacrificium,

27 sed horrenda quædam expectatio judicii, igniſque sævitia adversarios confecturi.

28 Si quis contra Mosaicam legem commisit, is citra ullam misericordiam, ex duorum trium ve testimonio moritur:

29 quanto graviore putatis afficiendum pœna, qui Dei filium proculcaverit, testamentique sanguinem, per quem lustratus est, pro profano habuerit, & gratiæ spiritum affecerit contumelia?

30 Scimus enim quis dixerit: Mea est ultio ego rependam, inquit Dominus. Item: Dominus vindicabit suum populum.

31 Horribile est in viventis Dei manus incidere.

32 Recordamini verò superiora tempora, in quibus collustrati magnum adversorum certamen sustinuistis,

33 partim dum ipsi per contumelias & calamitates ostentui fuistis: partim dum socii fuistis eorum, cum quibus sic actum est.

34 Nam & meorum vinculorum vicem doluistis, & facultatum vestrarum direptionem cum lætitia tulistis, intelligentes habere vos penes vosipsos, meliores opes in cœlis, & durabiles.

35 Quapropter nolite vestram projicere confidentiam, quæ magnum est habitura præmium.

36 Nam patientia vobis opus est, ut Dei voluntatem executi, promissa reportetis.

37 Etenim perpaulo post qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem fide vivet: quòd

quòd ſi ſe ſubtraxerit, non eſt acceptus animo meo.

39 Nos verò non ii ſumus, qui nos ſubtrahamus, ad perniciem: ſed qui fidamus ad vitam comparandam.

CAPUT XI.

Tractat uſque ad finem capitis non aliunde ſalutem adeptos eſſe patres quicunque ab initio mundi Deo probati fuerunt, quàm ex fide: ut ſciant Judæi hac ſola ſe colligari patribus in ſanctam unitatem.

EST autem fides ſperatorum ſubjectio, rerum demonſtratio quæ non cernuntur:

2 atque in ea explorati ſunt antiqui.

3 Fide intelligimus mundum eſſe Dei juſſu conditum, ita ut ex non extantibus, facta ſint ea quæ cernuntur.

4 Fide præſtantiorem rem divinam fecit Abel, quam Cainus, Deo per quam eum juſtum eſſe teſtatum eſt, ejus muneribus teſtimonium dante Deo: & per eandem mortuus adhuc loquitur.

5 Fide Enochus ita tranſlatus eſt, ut mortem paſſus non ſit, & à Deo tranſlatus, nuſquam exſtitit. Nam ante ejus tranſlationem, teſtatum eſt eum placuiſſe Deo,

6 cui ut ſine fide placeatur, fieri non poteſt. Credendum eſt enim ei, qui ad Deum accedat, Deum eſſe, & ſui ſtudioſis præmia rependere.

7 Fide admonitus oraculo Noa de rebus, quæ nondum cernebantur, veritus Deum, extruxit arcam, ad ſuæ familiæ ſalutem, per quam damnavit mundum, & poſitam in fide juſtitiam obtinuit.

8 Fide vocatus Abrahamus obedivit, in locum proficiſcendo, quam hæreditate obtenturus erat: & profectus eſt, neſciens quò vaderet.

9 Fide migravit in promiſſam terram, ut alienam, & in tabernaculis habitavit, cum Iſaaco & Jacobo, ejuſdem cum eo promiſſi cohæredibus:

10 Expectabat enim fundamenta habentem urbem, cujus artifex opifexque Deus eſt.

11 Fide ipſa quoque Sara vires ad jactum ſeminis accepit, præterque tempus ætatis peperit, quandoquidem fidam exiſtimavit promiſſorem.

12 Itaque ex uno eoque emortuo, tam multi nati ſunt, quantus eſt cœleſtium ſtellarum numerus, aut arenæ marini littoris, quæ eſt innumerabilis.

13 Fide prædicti, mortui ſunt omnes hi, non adepti promiſſa, ſed ea procul conſpicati crediderunt, & amplexi ſunt, ſeque in terra hoſpites & peregrinos eſſe confeſſi.

14 Qui enim dicunt talia, patriam ſe requirere declarant.

15 Quod ſi eam recordarentur ex qua profecti ſunt, haberent revertendi tempus.

16 Nunc potiorem deſiderant, hoc eſt cœleſtem. Itaque Deum non pudet eorum, quo minus eorum Deus appelletur: quippe quibus urbem paraverit.

17 Fide libavit Abrahamus Iſaacum, cum tentaretur: unigenitum obtulit, is cui illa promiſſa fuerant

18 Cui dictum fuerat, ejus progeniem ab Iſaaco denominatum iri:

19 cogitans Deum vel ex mortuis excitare poſſe: unde eum videtur quodam modo recepiſſe.

20 Fide

20 Fide in futurum fausta precatus est Isaacus Jacobo & Esao.

21 Fide Jacobus moriens, utrique filio Josephi bene precatus est, & in caput baculi sui sese venerabundus inclinavit.

22 Fide Josephus decedens Israelitarum exitum memoravit, deque suis ossibus mandata dedit.

23 Fide Moses natus tres menses à parentibus occultatus est, quòd puerum elegantem videntes, regis edictum veriti non fuerunt.

24 Fide Moses, postquam adolevit, filiæ Pharaonis filius dici recusavit,

25 maluitque cum divino populo mala pati, quam brevem habere peccati fruitionem:

26 majores divitias esse ratus Christi probrum, quàm Ægypti thesauros, utpote qui præmium spectaret.

27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus regis iram: tanquam enim inaspectabilem aspiceret, sic duravit.

28 Fide Pascha sanguinisque fusionem fecit, ne primogenitorum interfector illos tangeret.

29 Fide item illi mare rubrum tanquam terra sicca trajecerunt, quod experti Ægyptii exhausti sunt.

30 Fide Hierichuntis mœnia collapsa sunt, per septem dies circumdata.

31 Fide Rachaba meretrix non periit unà cum diffidentibus, quæ exploratores amicè accepisset.

32 Denique quid multis? deficiet me tempus narrantem de Gedeone, Baraco, Sampsone, Jephtha Davide, Samuele, & vatibus.

33 qui per fidem regna expugnaverunt, justitia functi sunt, adepti sunt promissa, obturarunt fauces leonum.

34 vim ignis extinxerunt, gladiorum mucrones effugerunt, convaluerunt ex morbis, fortes in bellis fuerunt, agmina verterunt hostium,

35 receperunt fœminæ revocatos in vitam suos mortuos. Alii autem cruciati sunt, neque se liberari siverunt, quo meliorem assequerentur resurrectionem.

36 Alii ludibria, & scuticas itemque vincula & custodias experti sunt,

37 lapidati, secti, tentati sunt, gladii cæde interierunt, ovinas caprinasque pelles gestarunt egentes, calamitosi, ærumnosi,

38 quibus dignus non erat mundus, per deserta & montes antraque & terræ specus errantes.

39 Atque hi omnes fide explorati, non obtinuerunt promissum,

40 Deo de nobis quiddam melius providente, ne illi sine nobis perfecti redderentur.

CAPUT XII.

Non modo ab eorum patrum quæ recitavit exemplis hortatur ad patientiam & constantiam, sed etiam ab exemplo Christi. Non recte æstimatum iri castigationem Dei ex præsenti carnis nostræ sensu.

PRoinde nos quoque tanto circumsepti nimbo testium deposito omni onere ambitiosoque peccato, patienter decurramus propositum nobis certamen,

2 spectantes in fidei ductorem perfectoremque Jesum, qui pro lætitia sibi proposita, sustinuit contempto pudore crucem & ad dexteram solii Dei consedit.

3 Considerate verò eum, qui tantos pertulit improborum adversum se insultus, ne defatigati animos despondeatis.

4 Nondum

4 Nondum usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum decertantes.

5 & obliti estis cohortationis, quæ vos ceu filios alloquitur: Fili mi, ne contemne Domini castigationem, neve desponde animo te corrigente.

6 Quem enim amat Dominus, castigat: & verberat quemcunque filium acceptum habet.

7 Si castigationem sustinetis, ut filiis vobis utitur Deus. Quis est enim filius quem non castiget pater?

8 Quòd si castigationis expertes estis, cujus participes fuerunt omnes, ergo spurii estis, non veri.

9 Ergone cùm corporum nostrorum patres haberemus castigatores, reverebamur? non multò magis parebimus spiritum patri, ut vivamus?

10 Nam illi ad tempus exiguum, prout eis videbatur, castigabant: hic verò ad utilitatem, quò ejus sanctitatem participemus.

11 Omnis quidem castigatio in præsentia non voluptatis, sed doloris esse cernitur, verum tamen salutarem justitiæ fructum reddit iis, qui per eam sunt exercitati.

12 Quocirca remissas manus solutaque genua porrigite,

13 & rectas pedibus istis orbitas imprimite, ne claudum quod est contorqueatur, sed potius sanetur.

14 Pacem cum omnibus prosequimini & sanctimoniam, sine qua nemo dominum videbit:

15 despicientes, ne quis Dei favore careat, ne qua radix acerbitatis sursum pullans, noceat, & eamque multi contaminentur,

16 ne quis sit impudicus, aut profanus, ut Esaus, qui pro uno cibatu ætatis suæ prærogativam addixit.

17 Scitis enim, cùm postea felicitatem obtinere vellet, repudiatum fuisse, neque pœnitentiæ locum inveniisse, tametsi felicitatem cum lacrymis requisierit.

18 Non enim accessistis ad palpandum montem, ardentemque ignem, & caliginem, & tenebras, & procellam.

19 tubæque sonitum, & illam verborum vocem, quam qui audiverant orarunt ne sibi plura verba fierent.

20 Non ferebant enim præceptum illud: Etiam bestia, si montem tetigerit, lapidetur, aut missilibus configatur:

21 cùm adeo horribile foret illud spectaculum, ut se Moses ipse præ timore tremere dixerit.

22 Verùm accessistis ad Sionem montem, & Dei viventis urbem, Hierosolymam cœlestem, angelorum legiones,

23 conventum cœtumque primogenitorum in cœlis conscriptorum, & judicem Deum omnium, & ad spiritus justorum perfectorum,

24 & novi fœderis sequestrum Jesum, & lustralem sanguinem, melioraloquentem quàm sanguis Abelis.

25 Vide ne loquentem repudietis. Nam si illi non effugerunt, qui oracula dantem in terris detrectarunt: multo magis nos non effugiemus, si cœlestem aversamur,

26 qui & tum sua voce terram concussit, & nunc ita denunciavit: Adhuc semel ego commovebo non solùm terram, verùm etiam cœlum.

27 Hoc verbum, Adhuc semel, concutiendorum mutationem declarat quippe conditorum, quo maneant non concutienda.

28 Proinde regnum capessentes inconcussum habeamus gratiam, per quam ita reverenter & religiosè Deum colamus, ut ei simus accepti.

29 Est enim Deus noster ignis edax.

CAPUT XIII.

Præceptiones addit non tantùm quæ ad mores, sed etiam quæ ad doctrinam pertinent.

DUret fraternus amor.

2 Hospitalitatem oblivioni ne mandate: per hanc enim nonnulli inscienter angelos hospitio acceperunt.

3 Mementote vinctorum, perinde ac si essetis ipsi simul vincti: & calamitosorum, ut qui sitis ipsi quoque in corpore.

4 Honestum esto matrimonium in omnibus, intemeratusque lectus. Impudicos verò & adulteros puniet Deus.

5 Moribus este à pecuniæ studio alienis, contenti iis quæ adsunt. Dixit enim ille: Non deseram te, neque derelinquam,

6 adeò ut nobis confidenter dicere liceat: Dominus mihi defensor est, non metuam ne quid mihi faciant homines.

7 Mementote eorum qui vobis præsunt, qui vobis divinam exposuere doctrinam, quorum intuentes eventum morum, imitamini fidem.

8 Jesus Christus & heri, & hodie, & idem est in sempiternum:

9 Variis peregrinisque doctrinis nolite ferri. Præclarum verò est gratiarum actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti sunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi potestatem non habent qui tabernaculo serviunt.

11 Quorum enim piaculorum sanguis in sanctuarium infertur à pontifice, eorum corpora cremantur extra castra.

12 Itaque Jesus, ut suo sanguine populum lustraret, extra portam supplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra castra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enim habemus hic durabilem urbem, sed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus assiduum laudationis sacrificium Deo, hoc est labiorum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem oblivisci nolite: talibus enim sacrificiis propitiatur Deus.

17 Parete verò gubernatoribus vestris & obsequimini (nam ii pro animis vestris vigilant, ut rationem reddituri) ut id cum lætitia faciant, non gementes: nam id è re vestra non esset.

18 Orate pro nobis, qui non bene nobis esse conscios confidimus, præclarè nos in omnibus gerere volentes,

19 Ad id autem faciendum eo vehementius exhortor, ut celerius vobis restituar.

20 Deus verò pacis, qui eduxit mortuis revocavit magnum illum ovium pastorem per æterni testamenti sanguinem, Dominum nostrum Jesum,

21 Vos ritè componat in omnibus rectè factis ad exequendam suam voluntatem, vobis ut efficiat visum fuerit, faciens per Jesum Christum, cui gloria in omnes perennitatem, Amen.

22 Quæso vos, fratres, bene consulite

conſulite hunc exhortatorium ſermonem: nam paucis ſcripſi vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum ſolutum eſſe: cum quo, ſi quamprimùm venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes rectores veſtros, omneſque ſanctos. Salutant vos Italici.

25 Adſit vobis omnibus gratia. Amen.

Miſſa ex Italia per Timotheum

APOCALYPSIS JOANNIS THEOLOGI,

HOC EST, PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrinæ genus quod hic tractatur, nempe illius qui eſt principium & finis. Deinde ſeptem candelabrorum & ſtellarum myſterium explicat.

JESU Chriſti patefactio, quam dedit ei Deus, ut ſervis ſuis oſtenderet quæ brevi futura ſunt, & miſſo angelo ſuo, per eum ſignificavit ſervo ſuo Johanni.

2 qui Dei ſermonem, & Jeſu Chriſti teſtimonium, ac quæcunque vidit teſtatus eſt.

3 Felix qui legit, quique oraculi dicta audiunt, & quæ in eo ſcripta ſunt exequuntur: nam tempus inſtat.

4 Johannes ſeptem Aſianis eccleſiis gratiam & pacem, ab eo qui eſt, & qui fuit, & qui venturus eſt: & à ſeptem ſpiritibus, qui ſunt ante ejus ſolium:

5 & à Jeſu Chriſto, teſte illo fideli, primogenito ex mortuis, & regum terræ principe.

6 Ei qui nos amavit, ſuoque ſanguine à peccatis abluit, & reges ac ſacerdotes Deo & patri ſuo fecit, ei gloria & imperium in perpetua ſecula, Amen.

7 Venturus eſt cum nubibus, eumque cernet omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego ſum α & ω, principium & finis, inquit Dominus, qui eſt, qui fuit, & qui venturus eſt, omnipotens.

9 Ego Johannes, qui & frater ſum veſter: & ſocius in calamitate, inque regno & patientia Jeſu Chriſti, cùm in inſula nomine Patmo, propter Dei ſermonem propterque Jeſu Chriſti teſtimonium eſſem,

10 divinitus afflatus die Dominico, audivi poſt me magnam quaſi tubæ vocem dicentis:

11 Ego ſum α & ω, primus & ultimus. Tu quod cernis, ſcribe in libro, & mitte Aſianis eccleſiis, Epheſum & Smyrnam & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphiam, & Laodiceam.

12 Tum ego converti, ut viderem, quæ vox eſſet allocuta me: converſuſque vidi ſeptem aurea candelabra,

13 & in medio ſeptem candelabrorum ſimilem hominis filio

27 Hoc verbum, Adhuc semel, concutiendorum mutationem declarat quippe conditorum, quo maneant non concutienda.

28 Proinde regnum capessentes inconcussum habeamus gratiam, per quam ita reverenter & religiosè Deum colamus, ut ei simus accepti.

29 Est enim Deus noster ignis edax.

CAPUT XIII.

Præceptiones addit non tantùm quæ ad mores, sed etiam quæ ad doctrinam pertinent.

DUret fraternus amor.

2 Hospitalitatem oblivioni ne mandate: per hanc enim nonnulli inscienter angelos hospitio acceperunt.

3 Mementote vinctorum, perinde ac si essetis ipsi simul vincti: & calamitosorum, ut qui sitis ipsi quoque in corpore.

4 Honestum esto matrimonium in omnibus, intemeratusque lectus. Impudicos verò & adulteros puniet Deus.

5 Moribus este à pecuniæ studio alienis, contenti iis quæ adsunt. Dixit enim ille: Non deseram te, neque derelinquam,

6 adeò ut nobis confidenter dicere liceat: Dominus mihi defensor est, non metuam ne quid mihi faciant homines.

7 Mementote eorum qui vobis præsunt, qui vobis divinam exposuere doctrinam, quorum intuentes eventum morum, imitamini fidem.

8 Jesus Christus & heri, & hodie, & idem est in sempiternum:

9 Variis peregrinisque doctrinis nolite ferri. Præclarum verò est gratiarum actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti sunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi potestatem non habent qui tabernaculo serviunt.

11 Quorum enim piaculorum sanguis in sanctuarium infertur à pontifice, eorum corpora cremantur extra castra.

12 Itaque Jesus, ut suo sanguine populum lustraret, extra portam supplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra castra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enim habemus hic durabilem urbem, sed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus assiduum laudationis sacrificium Deo, hoc est labiorum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem oblivisci nolite: talibus enim sacrificiis propitiatur Deus.

17 Parete verò gubernatoribus vestris & obsequimini (nam ii pro animis vestris vigilant, ut rationem reddituri) ut id cum lætitia faciant, non gementes; nam id è re vestra non esset.

18 Orate pro nobis, qui nos bene nobis esse conscios confidimus, præclarè nos in omnibus gerere volentes,

19 Ad id autem faciendum ego vehementius exhortor, ut celerius vobis restituar.

20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revocavit magnum illum ovium pastorem per æterni testamenti sanguinem, Dominum nostrum Jesum,

21 Vos ritè componat in omnibus rectè factis ad exequendam suam voluntatem, vobis ut ei visum fuerit, faciens per Jesum Christum, cui gloria in omnes perennitates. Amen.

22 Quæso vos, fratres, bonæ consulite

consulite hunc exhortatorium sermonem: nam paucis scripsi vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum solutum esse: cum quo, si quamprimùm venerit, videbo vos.

24 Salutate omnes rectores vestros, omnesque sanctos. Salutant vos Italici.

25 Adsit vobis omnibus gratia. Amen.

Missa ex Italia per Timotheum

APOCALYPSIS JOANNIS THEOLOGI,

HOC EST, PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrinæ genus quod hic tractatur, nempe illius qui est principium & finis. Deinde septem candelabrorum & stellarum mysterium explicat.

JESU Christi patefactio, quam dedit ei Deus, ut servis suis ostenderet quæ brevi futura sunt, & misso angelo suo, per eum significavit servo suo Johanni.

2 qui Dei sermonem, & Jesu Christi testimonium, ac quæcunque vidit testatus est.

3 Felix qui legit, quique oraculi dicta audiunt, & quæ in eo scripta sunt exequuntur: nam tempus instat.

4 Johannes septem Asianis ecclesiis gratiam & pacem, ab eo qui est, & qui fuit, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui sunt ante ejus solium:

5 & à Jesu Christo, teste illo fideli, primogenito ex mortuis, & regum terræ principe.

6 Ei qui nos amavit, suoque sanguine à peccatis abluit, & reges ac sacerdotes Deo & patri suo fecit, ei gloria & imperium in perpetua secula, Amen.

7 Venturus est cum nubibus, eumque cernet omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego sum α & ω, principium & finis, inquit Dominus, qui est, qui fuit, & qui venturus est, omnipotens.

9 Ego Johannes, qui & frater sum vester: & socius in calamitate, inque regno & patientia Jesu Christi, cùm in insula nomine Patmo, propter Dei sermonem propterque Jesu Christi testimonium essem,

10 divinitus afflatus die Dominico, audivi post me magnam quasi tubæ vocem dicentis:

11 Ego sum α & ω, primus & ultimus. Tu quod cernis, scribe in libro, & mitte Asianis ecclesiis, Ephesum & Smyrnam & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphiam, & Laodiceam.

12 Tum ego converti, ut viderem, quæ vox esset allocuta me: conversusque vidi septem aurea candelabra,

13 & in medio septem candelabrorum similem hominis filio

indutum veſte talari,& ad mammas cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & crines erant albi,ut alba lana aut nix: oculi ut ignis flamma:

15 pedes chalcolibano ſimiles, tanquam in fornace ignitì. Vox ejus, qualis eſt aquarum multarum vox.

16 Habebat in ſua manu dextera ſeptem ſtellas, exque ejus ore gladius anceps acutus prodibat. Ejus aſpectus erat,qualis micat cum ſua virtute Sol.

17 Eum conſpicatus ego, ad ejus pedes penè mortuus cecidi. At ille dextera ſua manu mihi impoſita dixit: Ne metue: ego ſum primus & ultimus qui vivo,

18 & fui mortuus, & jam ſum vivus in perpetua ſecula. Ita eſt: & habeo Orci claves atque mortis.

19 Scribe quæ videris, quæque ſunt, & quæ ſunt poſthac futura.

20 Arcanum ſeptem ſtellarum, quas in mea dextera vidiſti, & ſeptem aureorum candelabrorum eſt hoc: Septem ſtellæ, angeli ſunt ſeptem eccleſiarum, Septem autem candelabra, quæ vidiſti, ſeptem eccleſiæ ſunt.

CAPUT II.

Jubetur Johannes ſcribere quæ Dominus neceſſaria noverat Eccleſiis, Epheſiorum, Symrnenſium, Pergamenorum, Thyatirenſium, ut quæ ab Apoſtolis acceperunt, teneant.

EPheſinæ Eccleſiæ angelo ſic ſcribito: Hæc dicit qui ſeptem ſtellas ſua dextera tenet, qui in medio ſeptem aureorum candelabrorum ambulat,

2 Novi tua facta, laborem, & patientiam, utque malos ferre nequeas: & eos exploraveris qui ſe profitentur apoſtolos nec ſunt: quos tu falſos deprehendiſti,

3 & toleraſti, patientiaque uteris, & propter meum nomen laboras, indefeſſus.

4 Sed habeo de te quod expoſtulem,quod charitatem tuam priſtinam omiſiſti.

5 Quamobrem memento unde excideris, & ad ſanitatem redi, ac priora opera facito. Alioquin adoriar te brevi, tuumque candelabrum ex ſuo loco tranſmovebo, niſi ad ſanitatem redieris.

6 Quanquam id habes, quòd Nicolaitarum facta odiſti, quæ ego quoque odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Victori dabo veſci arbore vitæ, quæ in medio eſt divini pomarii.

8 Item angelo eccleſiæ Smyrnæorum ſcribito: Hæc dicit primus & ultimus, qui fuit mortuus & revixit.

9 Novi tua facta & calamitatem ac pauperiem (cùm tamen dives ſis,) eorumque impium dictum, qui ſe Judæos eſſe dicunt nec ſunt, ſed Satanæ caterva.

10 Noli metuere quæ paſſurus es, Daturus eſt quidem Diabolus veſtrûm nonnullos in cuſtodiam,ut exploremini feretiſque decem dierum afflictionem. Eſto fidelis ad mortem uſque, & tibi dabo coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis. Qui vicerit, non lædetur à ſecunda morte.

12 Item Pergamenſis eccleſiæ angelo ſcribito: Hæc dicit qui gladium habet ancipitem, acutum:

13 Novi tua facta, & ubi habites,

habites, ubi Satanæ ſolium eſt: teneſque meum nomen, nec meam fidem negaſti, etiam iis temporibus, quibus Antipas, fidus ille teſtis meus, apud vos interfectus eſt, ubi Satanas habitat.

14 Sed habeo contra te pauca, quòd habes iſtic qui Balaami doctrinam teneant, qui propter Balacum docebat Iſraelitis detrimentum afferre, quò immolata deaſtris veſcerentur, ac ſcortarentur,

15 Item habes tu idem qui Nicolaitarum doctrinam teneant, id quod ego odi.

16 Corrige te: alioquin aggrediar te brevi, & cum iſtis oris mei gladio depugnabo.

17 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: Victori dabo occultò manna veſci: eique dabo calculum album, & in calculo novum nomen ſcriptum, quod nullus novit, niſi qui accipit.

18 Item angelo Thyatirenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit Dei filius, qui oculos habet igneæ flammæ ſimiles, cujuſque pedes ſimiles ſunt chalcolibano.

19 Novi tua facta, & charitatem, adminiſtrationem, & fidem, & patientiam, & poſtrema plura prioribus.

20 Sed habeo contra te pauca, quod mulierem Jeſabelem, quæ ſe vatem eſſe dicit, docere ſinis, ſervoſque meos decipi & ſcortari, & deaſtris immolata veſci.

21 Cui quum ego tempus dederim, quo ab impudicitia ſua recederet, non vult recedere.

22 Ego verò eam in lectum, & cum ea adulterantes in magnam calamitatem proſternam, niſi à ſuis operibus deſtiterint:

23 ejuſque liberos morte multabo: & efficiam, ut intelligant omnes eccleſiæ, eum eſſe me, qui renes & corda ſcruter, & vos pro ſuis quemque factis remunerabor.

24 Vobis autem dico, reliquiſque Thyatirenſibus, quotquot hanc diſciplinam non habent, & qui Satanæ calliditates non norunt, ut aiunt: non imponam vobis aliud onus:

25 ac quod habetis, tenete, donec veniam.

26 Qui verò vicerit, operaque mea ad extremum retinuerit, huic ego dabo in gentes eam poteſtatem,

27 ut eos virga ferrea paſcat, quomodo fictilia vaſa conterantur, ut & ego à patre meo accepi:

28 eique ſtellam dabo matutinam.

29 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

CAPUT III.

Sequitur epiſtola quinta ad paſtores Eccleſiæ Sardenſium, Philadelphienſium, & Laodicenſium, ne trepidi ſint, ſed gloriæ Dei promovendæ operam dent.

ITem angelo Sardenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit qui ſeptem Dei ſpiritus, & ſeptem ſtellas habet: Novi tua facta, qui quum viventis nomen habeas, mortuus es.

2 Præſta te vigilantem, & cætera moritura confirma. Non enim inveni tua opera erga Deum officioſa.

3 Reminiſcere igitur, quomodo acceperis audiveriſque, & ſerva, ad frugemque redi. Quod niſi vigilaveris, adoriar te ut fur, neque ſcies qua te adoriar hora.

4 Sed habes pauca nomina etiam Sardis, quæ ſua veſtimenta

non contaminarunt: ii mecum in albis veſtibus ambulabunt, utpote digni.

5 Qui vicerit, is albis induetur veſtibus, nec ejus nomen ex libro vitæ delebo: & ejus nomen coram meo patre, coramque ejus angelis confitebor.

6 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis,

7 Item angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit ſanctus, verus, qui Davidis clavem habet, quo aperiente nullus claudit, claudente nullus aperit:

8 Novi tua facta. Ego tibi aperiam propoſui portam, quam claudere nullus queat, quoniam exiguas vires habens, meis dictis paruiſti, neque meum nomen negaſti.

9 Ego cogam nonnullos ex Satanæ caterva, qui ſe Judæos eſſe dicunt, nec ſunt, ſed mentiuntur: eos inquam, eò adigam, ut te ante pedes tuos veneratum veniant, teque mihi charum eſſe intelligant,

10 quoniam meum patientiæ ſermonem conſervaſti; ego quoque te adverſus tentationis horam conſervabo, eventuram toti orbi, quò tenentur incolæ terrarum.

11 Ego brevi venturus ſum: tene quod habes, ne quis tibi coronam præripiat.

12 Qui vicerit, eum ego columnam faciam in templo Dei mei, quæ deinceps inde non exibit: eique Dei mei nomen inſcribam, & nomen urbis Dei mei novæ Hieroſolymæ, de cœlo à Deo deſcendentis, itemque meum nomen novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

14 Item angelo Laodicenſis eccleſiæ ſcribito: Hæc dicit, Amen, teſtis fidus atque verus, opificii Dei caput.

15 Novi tua facta, qui neque frigidus ſis, neque fervidus. Utinam aut frigidus eſſes, aut fervidus,

16 Ergo quia tepidus es, neque frigidus, neque fervidus, evomam te ex ore meo:

17 quoniam te divitem ditatumque eſſe dicis, nec ulla re indigere: neque ſcis te eſſe ærumnoſum & miſerum & pauperem, & cœcum, & nudum.

18 Suadeo tibi ut à me aurum, igne candens emas, quò ditescas: & veſtimenta candida, quo induare, ne appareat tuæ nuditatis obſcœnitas: & collyrio illine tuos oculos, ut cernas.

19 Ego quos amo, arguo & caſtigo. Quamobrem vehementior eſto, teque corrige,

20 Equidem præ foribus aſto, atque pulſo. Si quis audita voce mea januam aperuerit, ingrediar ad eum, & cum eo cœnabo, & ipſe mecum.

21 Qui vicerit, ei dabo mecum in meo ſedere ſolio, ut ego quoque victor conſedi cum meo patre in ejus ſolio.

22 Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

CAPUT IV.

Alia narratur viſio, divinæ majeſtatis gloriam continens, quæ à quatuor animalibus, & viginti quatuor ſenioribus celebratur.

POſtea animadverti apertam in cœlo portam, voxque illa prima (quam perinde ac ſi mecum tuba loqueretur, audiveram) dixit: Aſcende huc, & tibi oſtendam quæ poſthac futura ſunt,

2 Hic ego continuo divinitùs afflatus, video poſitum in cœlo ſolium,

solium: & in solio sedentem quendam,

3 qui sedens, aspectu similis erat jaspidi gemmæ, & sardio. Solium circundabat Iris, aspectu smaragdum referens:

4 Idemque solium circumstabant viginti quatuor solia, in quibus solis vidi sedentes viginti quatuor senatores, vestibus indutos candidis, qui in capitibus coronas habebant aureas.

5 Ex solio prodibant fulgura, & tonitrua & fragores, & septem faces igneæ, & ante solium ardentes, quæ sunt septem Dei spiritus.

6 Ante solium erat mare vitreum, crystalli simile: & in medio solii, circumque solium, quatuor animalia, oculis, & à fronte & à tergo referta.

7 Primum animal erat leoni simile: alterum animal erat vitulo simile: tertium animal faciem habebat hominis: quartum animal simile erat aquilæ volanti.

8 Hæc quatuor animalia habebant singulas senas alas, per circuitum, & intus erant oculis referta. Ea sine ulla intermissione dies, & noctes dicunt: SANCTUS SANCTUS, SANCTUS Dominus Deus omnipotens, qui fuit, qui est, & qui venturus est.

9 Cùm autem tribuunt animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem sedenti in solio, viventi in perennia sæcula:

10 procumbunt viginti quatuor senatores ante sedentem in solio, & adorant viventem in perennia sæcula, abjiciuntque suas coronas ante solium dicentes,

11 Dignus es, Domine, qui gloriam, & honorem, & potestatem accipias, quoniam tu omnia condidisti, eaque tua voluntate & sunt & condita sunt.

CAPUT V.

Librum septem sigillis obsignatum, quem vemo aperire poterat, Agnus ille Dei dignus qui aperiat, omnium cœlestium decantatur voce.

ITem vidi ad sedentis in solio dexteram, librum intus, & extra scriptum, septem sigillis obsignatum:

2 vidique validum angelum magna voce pronunciantem: Quis dignus est qui librum aperiat, & ejus sigilla resignet.

3 Sed nullus rei in cœlo nec in terra, nec sub terra, librum aperire aut inspicere poterat.

4 Ego verò multum plorare quòd nullus inventus esset dignus, qui librum aperiret, & legeret, aut inspiceret.

5 Tum senatorum quidam me alloquens: Ne plora, inquit: en vicit leo qui est ex tribu Judæ, Davidica stirps, qui librum aperiat, ejusque septem sigilla referat.

6 Tum ego aspiciens animadverti in medio solii, & quatuor animalium, inque medio senatorum astantem agnum, tanquam mactatum, habentem septem cornua, septemque oculos, qui sunt septem Dei spiritus in omnes dimissi terras.

7 Is venit, accepitque librum de dextera sedentis in solio.

8 Postquam is librum accepit, quatuor animalia, & viginti quatuor senatores procidere ante agnum, habentes singuli citharas, aureasque phialas suffimentorum plenas, quæ sunt sanctorum supplicationes,

9 novumque carmen canere dicentes: Dignus es qui librum accipias, ejusque sigilla resolvas,

quoniam mactatus es, noſque Deo ſanguine tuo comparaſti ex omni natione, lingua, populo, gente,

10 noſque feciſti Deo noſtro reges & ſacerdotes regnaturos in terra.

11 Deinde aſpiciens audivi multorum angelorum vocem circum ſolium, & animalium ac ſenatorum, quorum numerus erat diſtributus in millies centena millia & decies centena millia,

12 qui magna voce dicebant: Dignus eſt mactatus agnus qui poteſtatem accipiat, & divitias, & ſapientiam, & vim, & honorem, & gloriam, & laudem.

13 Tum omnem rerum naturam, quæ & in cœlo eſt, & in terra, & ſub terra, & in mari, hæc & quæ in eis ſunt omnia audivi dicere: Sedenti in ſolio & agno laus, & honos, & gloria, & imperium in ſempiterna ſecula.

14 Et quatuor animalia dixerunt: Amen. Et viginti quatuor ſenatores procubuerunt, & viventem in ſempiterna ſecula venerati ſunt.

CAPUT IV.

Aperit agnus primum libri ſigillum: ſecundum, tertium, quartum, quintum & ſextum: quibus apertis, cades, fames, peſtis, ſanctorum querela, terræ motus & varia cœli prodigia oriuntur.

DEinde aſpiciens, quum aperuiſſet agnus unum de ſeptem ſigillis, audivi unum de quatuor animalibus dicens, quaſi voce tonitrui: Veni ſpectatum.

2 Ego aſpiciens animadverti equum album, cui qui inſidebat, arcum habebat, eique data corona eſt: iſque prodiit vincens, & ut vinceret,

3 Deinde ubi ſigillum ſecundum aperuit, audivi ſecundum animal dicens: Veni ſpectatum.

4 Tum prodiit alius equus rufus, quem inſidenti commiſſum eſt ut ex terris auferret pacem, ita ut alii alios necarent: eique datus eſt magnus gladius.

5 Poſtquam tertium aperuit ſigillum, audivi tertium animal dicens: Veni ſpectatum. Hic ego aſpicio nigrum equum, cui qui inſidebat, libram habebat in manu,

6 audivique vocem in medio quatuor animalium dicentem: Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario, & oleum & vinum ne læſeris.

7 Ubi quartum aperuit ſigillum, audivi vocem quarti animalis dicentem: Veni ſpectatum.

8 animadvertique pallidum equum, cui qui inſidebat, nomen habet mors, quem ſimul comitatur Orcus. His data poteſtas eſt interficiendi ad quartam partem terræ, gladio, fame, letho, ferisque terreſtribus.

9 Deinde ubi quintum aperuit ſigillum, vidi ſub ara animas necatorum propter Dei ſermonem, propterque teſtimonium quod habebant,

10 qui ingenti voce ſic clamabant: Quouſque tandem, ô Domine ſancte atque vere, non ulciſceris ac vindicas ſanguinem noſtrum de terræ incolis?

11 Sed eis ſingulis datæ ſunt albæ ſtolæ, eiſque dictum eſt ut quieſcerent adhuc pauliſper, donec plus eſſet numerus etiam conſervorum eorum atque fratrum, qui interficiendi eſſent, ut & ipſi.

12 Deinde aſpiciente me, ubi ſextum

sextum sigillum aperuit, extitit magnus terræmotus : factusque est sol tam ater, quàm est saccus cilicinus : & luna facta est sanguinea,

13 & cœli stellæ ceciderunt ad terram, sicut ficus abjicit suas grossos, cum vehementi vento quatitur :

14 & cœlum recessit, perinde ac si scheda convolvatur : omnesque & montes & insulæ ex suis locis motæ sunt,

15 & terrarum reges & summates, & divites, tribuni, & potentes, & omnes tum servi, tum liberi, seipsos in spicus rupesque montium abdere,

16 & montibus rupibusque dicere : Obruite nos & abdite ex conspectu sedentis in solio, & ab ira agni,

17 quoniam venit magna dies ejus iræ, quam quis possit subsistere ?

CAPUT VII.

Grassantes in orbe angeli, inhibentur donec electi Domini ex omnibus tribubus signentur. Deinde eorum qui Christi causa persecutionem sustinuerunt, felicitas, & gaudium describitur.

POstea vidi quatuor angelos, stantes ad quatuor terræ angulos, tenentes quatuor terræ ventos, ne ventus terram, aut mare, aut ullum arborem afflaret.

2 Item vidi alium angelum ab ortu solis ascendentem, habentem viventis Dei sigillum, qui ad quatuor angelos (quibus ut terram & mare læderent, commissum erat) magna voce clamavit his verbis :

3 Ne lædite terram, nec mare, nec arbores, donec Dei nostri servos in eorum frontibus consignemus.

4 Audivi autem consignatorum numerum, qui consignati erant, centum quadraginta quatuor millia ex omnibus Israelitarum tribubus.

5 Ex tribu Judæ consignata erant duodecim millia. Ex Rubenis, duodecim millia. Ex Gaddi, duodecim millia.

6 Ex Aseris, duodecim millia. Ex Napthalis, duodecim millia. Ex Manassis, duodecim millia.

7 Ex Simeonis, duodecim millia. Ex Levis, duodecim millia. Ex Issacharis, duodecim millia.

8 Ex Zebulonis, duodecim millia. Ex Josephi, duodecim millia. Ex Benjaminis, duodecim millia.

9 Posteà animadverti tantam turbam ut eam numerare nullus posset, ex omnibus gentibus, nationibus, populis & lingnis, qui ante solium & agnum stabant, stolis amicti candidis, palmas gestantes in manibus.

10 & magna voce clamantes in hunc modum : Salus sedenti in solio Dei nostri, & agno

11 Omnes autem angeli, solium senatoresque & quatuor animalia circumstantes, procubuerunt ante solium proni, Deumque venerati sunt,

12 dicentes : Amen. Faustitas, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honos, & potentia, & vires, Deo nostro in perpetua secula : Amen.

13 Tum unus de senatoribus sic me affatus est : Hi stolis albis amicti quinam sunt, & unde venerunt ?

14 Cui ego : Domine, tute scis. Et ille : Hi sunt, inquit, qui ex magna calamitate veniunt, stolasque suas agni sanguine perluerunt ac dealbarunt.

15 propterea ſunt ante Dei ſolium, eumque dies & noctes in ejus templo colunt, apud eoſque degetis qui ſedet in ſolio.

16 Non amplius eſurient, nec amplius ſitient, nec eos ſol aut ullus æſtus feriet:

17 quoniam agnus, qui eſt inter ſolium, paſcet eos, & ad vivos aquæ fontes ducet, abſtergetque Deus ex eorum oculis omnem lacrymam.

CAPUT VIII.

Septimo ſigillo aperto, offeruntur ſanctorum preces per ſuffitus. Procedunt ſeptem angeli cum tubis, & quatuor primis clangentibus ignis decidit, mare turbatur, aquæ amareſcunt, & ſtellæ obtenebrantur.

UT autem ſeptimum aperuit ſigillum, extitit in cœlo ſilentium ferè dimidiam horam:

2 vidique ſeptem angelos, qui in Dei conſpectu aſtiterant, quibus ſeptem tubæ datæ ſunt.

3 Alius item angelus venit, & ad aram conſtitit, thuribulum habens aureum, eique data ſunt multa ſuffimenta, ut ſanctorum omnium ſupplicationes ad aureum aram ante ſolium poſitam obnoveret:

4 aſcenditque fumus ſuffimentorum, ſupplicationum ſanctorum, ex angeli manu in Dei conſpectum.

5 Deinde ſumpſit angelus thuribulum, & altaris igne replevit, ad terramque dejecit: & extiterunt fragores & tonitrua, & fulgura, & terræmotus.

6 Itemque ſeptem angeli, qui ſeptem tubas habebant, ſeſe ad clangendum pararunt,

7 Cumque primus angelus clanxiſſet, extitit grando & ignis permixta ſanguini: quibus ad terram dejectis, tertia pars arborum combuſta eſt, & omnes virentes herbæ conflagrarunt.

8 Deinde ubi ſecundus clanxit angelus, quidam quaſi mons ingens, igni flagrans, in mare dejectus eſt, converſaque eſt pars tertia maris in ſanguinem:

9 & mortua eſt tertia pars rerum, quæ in mari animatæ ſunt, tertiaque navium pars corrupta.

10 Ut tertius clanxit angelus, cecidit de cœlo magna ſtella, facis in morem ardens, qua in tertiam fluviorum partem, & in aquarum fontes delapſa:

11 (eſt autem ſtellæ nomen Abſinthium) converſa eſt tertia pars in Abſinthium, multique hominum ab aquis interierunt, quòd amaræ factæ eſſent.

12 Ad quarti angeli clangorem icta eſt ſolis tertia pars, & lunæ tertia pars, & ſtellarum tertia pars, adeò ut offuſcata eorum parte tertia, dies tertia parte ſui non luceret, itidemque nox.

13 Tum aſpiciens audivi quendam angelum volantem per medium cœli, magna voce dicentem: Væ, Væ, Væ, terræ habitatoribus, à reliquis tubarum ſonis trium angelorum, qui jam clangent.

CAPUT IX.

Quinto angelo clangente, locuſta vaſtatrices prodeunt. Sextus autem clangens equites producit, humanum genus devaſtantes.

TUM ubi clanxit quintus angelus, vidi ſtellam de cœlo delapſam ad terram, cui data clavis eſt putei Tartari:

2 Qua, poſtquam Tartareum puteum aperuit, exhalavit ex puteo talis fumus, qualis eſt magnæ fornacis, quo putei fumo, ol eſt & aer obſcuratus.

3 Ex

3 Ex eō fumo prodierunt in terram locuſtæ, quibus talis eſt data vis, qualem habent terreſtres ſcorpii:

4 eiſque præceptum eſt, ne terreſtres herbas lædérent, néve ullam viriditatem, ullámve arborem, ſed ſolos homines, qui Dei ſignum in frontibus ſuis non haberent.

5 Eſt autem mandatum eis, ne eos interficerent, ſed ut quinque menſes cruciarentur: ita ut eſſent eorum cruciatus, qualis ſcorpii cruciatus eſt, cùm hominem punxit,

6 atque illa tempeſtate quærent homines mortem, nec invenient: cupientque mori, & eos fugiet mors.

7 Erat autem locuſtarum ea ſpecies, ut ſimiles eſſent equis ad prælium paratis: erantque in earum capitibus quædam quaſi coronæ, auri ſimiles. Vultus erant ut vultus hominum:

8 capillos habebant muliebrium ſimiles: dentes erant quales ſunt leonum.

9 Habebant & loricas, cujuſmodi ſunt ferreæ loricæ: eratque earum alarum ſonitus qualis eſt curruum ſonitus multorum equorum, ad pugnam currentium.

10 Caudas habebant ſcorpiorum ſimiles & in caudis erant aculei. Earum poteſtas eſt homines lædere per quinque menſes:

11 habentque ſibi præfectum regem, angelum Tartari, cui nomen eſt hebraicè Abbadon Græco autem ſermone Apollyon.

12 Una miſeria præteriit, venturæ ſunt adhuc poſthac duæ miſeriæ.

13 Deinde ubi ſextus clanxit angelus, audivi ex quatuor altaris aurei cornibus, ante Deum poſiti, vocem quandam,

14 dicentem ſexto angelo qui tubam habebat, Solve quatuor angelos ad magnum flumen Euphratem colligatos.

15 Itaque ſoluti ſunt quatuor angeli, qui ad horam, & diem, & menſem, & annum parati erant, ad hominum tertiam partem necandam.

16 Erat autem exercitus equitum numerus bis millies centena millia, eorumque numerum audivi.

17 Atque ita viſus ſum videre equos, & in eis equitantes, qui loricas habebant igneas & hyacinthinas ac ſulphureas. Equorum capita erant leoninorum capitum ſimilia, exque eorum oribus manabat ignis, & fumus & ſulphur.

18 Ab his tribus cladibus, interfecta eſt hominum pars tertia, videlicet igne, & fumo & ſulphure quæ prodibant ex eorum oribus.

19 Poteſtas enim eorum in ore eorum erat: ſiquidem eorum caudæ erant anguium ſimiles, capita habentes quibus nocerent.

20 Reliqui hominum, qui his calamitatibus occiſi non ſunt, non deſtiterunt à ſuis actionibus, ne dæmonia venerarentur, & ſimulacra aurea, argentea, ærea, lapidea, lignea, quæ nec videre poſſunt, nec audire, nec ingredi:

21 nec ſua homicidia, nec veneficia, nec ſtupra, nec furta omiſerunt.

CAPUT X.

Alius apparet angelus amictus nube, libellum apertum tenens, Inclamat, & Johanni, oraculi juſſu, devorandum tradit,

DEinde vidi alium angelum, validum, de cœlo deſcendentem

dentem, indutum nube, cujus capiti iris incumbebat. Facies erat soli similis, pedes ut igneæ columnæ. Habebat autem in manu libellum apertum, posuitque pedem suum dextrum in mari, sinistrum in terra,

2 & magna voce clamavit, quomodo rugit leo. Postquam clamavit, locuta sunt septem tonitrua suas voces.

3 quibus septem tonitruis suas voces locutis, cùm ego scripturus essem, audivi vocem dicentem mihi: consigna quæ locuta sunt septem tonitrua, & ea ne scripseris.

4 Tum angelus, quem in mari & in terra stantem videram, sublata in cœlum sua manu,

5 juravit per viventem in perpetua secula qui cœlum & cœlestia, terram & terrestria, mare & marina condidit, futurum esse ut tempus deinceps non sit,

6 videlicet diebus vocis septimi angeli, quum clanxerit, peractumq, fuerit arcanum Dei, ut suis servis vatibus nunciavit.

7 Atque eadem vox, quam de cœlo audiveram, rursum mecum locuta est in hunc modum: I, sume libellum apertum, qui est in manu angeli, in mari terraque stantis.

8 Tum ego angelum aggressus: Da mihi libellum, inquam. Et ille: Accipe, inquit, eumque degluti, & tibi ventrem amaritudine torquebit, quanquam in ore tuo erit tam dulcis quàm est mel.

9 Hic ego sumptum de angeli manu libellum deglutivi, qui mihi in ore quidem tam dulcis fuit, quam est mel: sed ubi id comedi, amaruit mihi venter.

10 Et ille me alloquens: Vaticinandum tibi rursus est, inquit, super populis, & gentibus, linguis, regibusque multis.

CAPUT X.

Templum metiri jubetur. Dominus testes duos excitat, quos à bestiâ laniatos nemo terrâ mandat: Deus autem in vitam revocatos ad cœlum evocat. Terrentur impii. Et septimi angeli tuba resurrectioni, & judicii nuncia describitur.

TUm datus est mihi calamus virgæ similis. Et angelus stans: Surge, inquit, & Dei metire templum, aramque, & adorantes in eo.

2 Ac exterius atrium templi foris exclude, neque id metire, quippe datum extraneis, qui sanctam urbem conculcabunt menses quadraginta duos,

3 Mandaboque duobus meis testibus, ut vaticinentur dies mille ducentos sexaginta, cilicinis amicti.

4 Hi sunt olivæ duæ, duoque candelabra in conspectu Dei terræ, stantia.

5 Quod si quis eos lædere vult, manat ex eorum ore ignis, qui eorum hostes conficit: & si quis eos lædere vult, sic interficiendus est.

6 Hi potestatem habent claudendi cœli, ne pluat imber tempore suæ vaticinationis: habentque in aquas potestatem, eas in sanguinem convertendi, & terræ quamlibet eladem infligendi, quoties velint.

7 Quum autem suum testimonium peregerint, bestia ex tartaro ascendet, quæ eos aggressa, bello vincet ac interficiet:

8 Jacebuntque eorum corpora in urbis magnæ foro, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, ubi etiam Dominus noster crucifixus est:

9 &

9 & aſpicient homines de populis & nationibus, linguiſque & gentibus eorum corpora tres dies & dimidium, nec ſinent eorum corpora monumentis mandari.

10 Gaudebunt autem terræ incolæ ſuper eis, lætique dona mittent inter ſeſe, quòd hi duo vates cruciaverint incolas terræ.

11 Verùm poſt dies tres & dimidium, vitali ſpiritu à Deo in eos ingreſſo, conſtiterunt in pedes ſuos, magno timore correptis iis qui eos ſpectabant:

12 audivique vocem magnam de cœlo dicentem eis: Aſcendite huc. Atque illi in cœlum in nube aſcenderunt, ſpectantibus eos hoſtibus eorum,

13 Ac eadem hora tantus extitit terræmotus, ut collapſa ſit urbis pars decima, occiſis in eo motu humanorum capitum ſeptem millibus. Reliqui timore perculſi tribuerunt cœleſti Deo gloriam.

14 Miſeria ſecunda præteriit, ecce tertia miſeria mox aderit.

15 Deinde ſeptimus clanxit angelus, extiteruntque magnæ voces in cælo dicentes: Facta ſunt mundi regna Domini noſtri, ejuſque Chriſti, qui regnabit in omnem perpetuitatem.

16 Et viginti quatuor ſenatores ante Deum ſuis in ſoliis ſedentes, proni procubuerunt, Deumque venerati ſunt,

17 dicentes: Agimus tibi gratias, Domine Deus omnipotens, qui es, qui fuiſti, quique futurus es: quòd magnam tuam poteſtatem adeptus, regnum iniiſti,

18 & gentes iratæ ſunt, & venit ira tua, tempuſq; quo mortui judicentur, & merces detur tuis ſervis vatibus & ſanctis, tuumque nomen reverentibus cum parvis tum magnis, & corrumpantur corruptores terræ.

19 Tum aperto Dei templo in cœlo, viſa eſt arca fœderis in ejus templo, extiteruntque fulgura, & ſonitus & tonitrua, & terræmotus, & magna grando.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus filio inſidiatur draco qui à Michaele devictus, dejicitur. Et quo magis vincendus excluditur, eò acrius ſuas non deſinit multiplicare verſutias.

VIſum eſt oſtentum ingens in cœlo, mulier amicta ſole, ejus pedibus ſubjecta luna, capiti autem impoſita duodecim ſtellarum corona.

2 Ea in alvo geſtans vociferabatur, & parturiens pariendi doloribus cruciabatur.

3 Item conſpectum eſt aliud oſtentum in cœlo: Draco erat ingens, rufus, habens ſeptem capita, & decem cornua, & in capitibus diademata ſeptem,

4 cujus cauda tertiam cœleſtium ſiderum partem detraxit, ad terramque dejecit. Is draco ſtetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cùm ea ſuum filium peperiſſet, ipſe eum devoraret.

5 Peperit autem filium marem, qui gentes omnes ferreo ſceptro recturus eſt: qui ejus filius raptus eſt ad Deum, ejuſque ſolium.

6 Mulier autem fugit in ſolitudinem, ubi locum habet à Deo paratum, ut illic alatur dies mille ducentos ſexaginta.

7 Factum eſt autem in cœlo prælium, Michael & ejus angeli adverſus draconem pugnabant:

8 & draco ejuſque angeli pugnantes victi ſunt, nec ullus extitit jam eorum locus in cœlo.

9 Itaque

9 Itaque dejectus est draco ille magnus serpens antiquus, qui Diabolus & Satanas appellatur, qui totum orbem decipit: dejectus est inquam ad terram, ejusque angeli dejecti sunt.

10 Deinde magnam vocem audivi dicentem: In cœlo nunc facta est salus, & potestas, & regnum Dei nostri & potentia Christi ejus: quoniam dejectus est fratrum nostrorum accusator, qui eos apud Deum nostrum dies & noctes accusabat.

11 Eum illi, agni sanguine, suique testimonii sermone vicerunt: animam que suam usque adeò non amarunt, ut mortem oppetierint.

12 Propterea lætamini cœli, & cœlicolæ. Væ terræ & maris incolis, quandoquidem descendit Diabolus ad vos, magno furore percitus, sciens habere se breve tempus.

13 Ubi draco se ad terram jactum vidit, mulierem persecutus est, quæ marem pepererat.

14 Sed mulieri datæ sunt alæ duæ ingentis aquilæ, ut in solitudinem in locum suum avolaret, illic alenda tempus, & tempora, & dimidium temporis, ad vitandum serpentem.

15 Jecit autem serpens post mulierem, ex ore suo, aquam fluminis instar, quo eam flumine summergeret.

16 Verùm terra mulieri succurrit, apertisque suis faucibus, flumen hausit quod draco ore suo ejaculatus erat.

17 Tum iratus mulieri draco, ivit illatum bellum reliquis ejus seminis, qui Dei præceptis obedirent & Jesu Christi testimonium haberent.

CAPUT XIII.

Describitur Bestia illa multiceps, qua maximam mundi partem in idololatriam seducit, qua ab alia bestia ascendente confirmatur.

EGO in maris arena stans, vidi ascendentem ex mari bestiam habentem capita septem & cornua decem, & in cornibus diademata decem, & super capita nomen contumeliosum.

2 Erat autem bestia, quam vidi, pardali similis, pedibus ursinis, ore leonino simili. Ei draco suas vires suumque solium, & magnam dedit potentiam.

3 Deinde vidi unum ejus capitum penè morte extinctum, sed cujus letiferum vulnus sanatum est. Itaq; tantæ fuit per totam terram admirationi bestia,

4 ut draconem venerarentur, qui potentiam dedisset bestiæ, & bestiam item venerarentur, dicentes: Quis par est bestiæ? quis cum ea pugnare possit?

5 Ei autem datum estos magna & infanda loquens, & potestas agendi mensesquadragintaduos,

6 eaque os suum aperuit, in contumeliam adversus Deum, in ejus nomen: inque tabernaculum & cœlicolas contumeliosè loquens.

7 Item ei datum est bellum cum sanctis gerere, eosque vincere: eidemque potestas est data in omnes nationes, & linguas atque gentes.

8 ita ut eam adoraturi sint omnes terrarum incolæ, quorum nomina ab orbe condito scripta non sunt in vitæ libro agni mactati.

9 Si quis aurem habet, audiat.

10 Si quis captivos abigit, in captivitatem abit. Si quis gladio occiderit, eum gladio oportet occidi. Hìc est patientia, fidesque sanctorum.

11 Item

11 Item vidi aliam beſtiam ex terra aſcendentem, quæ duo cornua habebant agni ſimilia, & loquebatur ut draco.

12 Et omnem prioris beſtiæ poteſtatem exercebat in ejus conſpectu: efficiebatque ut terra & ejus incolæ priorem beſtiam, cujus mortiferum vulnus erat ſanatum, venerarentur:

13 Magnaque oſtenta faciebat, adeo ut etiam ignem de cœlo ad terram devocaret in hominum conſpectu.

14 & terræ incolas oſtentis (quæ ei in beſtiæ conſpectu facere datum erat) fallebat, jubens terræ incolis ut ſimulacrum facerent beſtiæ, quæ gladio vulnerata revaluerat.

15 Atque ei datum eſt, ſpiritu donare ſimulacrum beſtiæ, adeò ut loqueretur ſimulacrum beſtiæ, efficeréque ut quicunque non venerarentur beſtiæ ſimulacrum, occiderentur.

16 Atque eo adigebat omnes, parvos juxta ac magnos, divites ac pauperes, liberos ac ſervos, ut eorum manui dexteræ, aut frontibus, notam inureret:

17 néve cui emere liceret, aut vendere, niſi qui notam aut nomen haberet beſtiæ, aut ejus nominis numerum.

18 Hic eſt acumen. Qui habet ingenium, computet beſtiæ numerum: numerus enim hominis eſt, eſtque ejus numerus ſexcenti ſexaginta ſex.

CAPUT XIV.

Agno ſtante ſuper montem Sion, unà cum caſtis ſuis cultoribus, Angelus unus Evangelium nunciat. Alius Babylonis caſum prædicit. Tertius Beſtiam vitari monet, vox à cœlo beatos illos pronuntiat qui Domini cauſa moriuntur, Mittitur poſtea falx Domini in meſſem, & in vindemiam.

DEinde animadverti agnum ſtantem in Sione monte, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, patris ejus nomen in ſuis frontibus ſcriptum habentia:

2 audivique de cœlo ſonitum, qualis multarum aquarum ingentiſque tonitrui ſonitus eſt: itemque vocem audivi citharœdorum, citharis ſuis canentium,

3 qui velut novum carmen canebant ante ſolium, & ante quatuor animalia ac ſenatores, quod carmen nullus diſcere poterat, niſi illa centum quadraginta quatuor millia redempti à terra.

4 Hi ſunt qui cum fœminis non ſunt polluti, ſunt enim virgines. Hi ſunt qui agnum, quocunque vadat, ſequuntur. Hi ex hominibus redempti ſunt, primitiæ Deo & agno.

5 quorum in ore nulla reperta fraus eſt: ſunt enim inculpati coram Dei ſolio.

6 Vidi item alium angelum medio cœlo volantem, evangelium æternum habentem, quod terræ incolas, genteſque & nationes, & linguas & populos omnes doceret,

7 dicentem magna voce: Timete Deum, eique gloriam tribuite: nam venit hora ejus judicii: & adorate cœli, terræ, maris, & fontium aquarum conditorem.

8 Item alius angelus ſecutus eſt, dicens: Cecidit, cecidit Babylon urbs illa magna, quoniam ſævo impudicitiæ ſuæ vino gentes omnes potionavit.

9 Item tertius angelus eos ſecutus eſt magna voce dicens: Si quis beſtiam, & ejus imaginem veneratur, notamque in frontem manumve ſuam admittit:

10 is

10 is etiam ſævum Dei vinum mixtum merumque potabit in ejus iræ poculo, & igne ac ſulphure torquebitur in ſanctorum angelorum agnique conſpectu.

11 eorumque tormenti fumus exhalabit in omnem perpetuitatem, nec ullam die noctéve requietem habebunt, qui beſtiam & ejus imaginem venerantur, aut ſiquis ejus nominis notam accipit.

12 Hic eſt ſanctorum patientia: hîc ſunt qui Dei præcepta, Jeſuque fidem tuentur.

13 Tum vocem audivi de cœlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. Ii deinceps (affirmat ſpiritus) à ſuis requieſcent laboribus, & ſua eos comitantur opera.

14 Præterea animadverti nubem candidam & nubi inſidentem quendam filio hominis ſimilem, habentem in capite coronam auream, & in manu falcem acutam,

15 Tum alius angelus exiit ex fano, magna voce clamans, ad eum qui nubi inſidebat, Immitte falcem tuam, & mete: nam tibi venit hora metendi, quandoquidem aruit terræ ſeges.

16 Itaque immiſit qui nube ſedebat, falcem ſuam in terram, meſſaque terra eſt.

17 Item alius prodiit, ex fano quod in cœlo erat, angelus, habens & ipſe falcem acutam:

18 & alius prodiit angelus, ex ara, ignipotens, qui magna voce clamans, eum qui falcem habebat ſic allocutus eſt: Injice tuam iſtam falcem acutam, & terræ uvas vindemia, quoniam ejus maturuerunt racemi.

19 Ita angelus ille, ſua falce in terram injecta, terræ vineam vindemiavit, & uvas in ingens ſævitiæ Dei torcular conjecit:

20 quo torculari extrà urbem calcato, manavit ex torculari ſanguis uſque ad frænos equorum, per mille ſexcenta ſtadia.

CAPUT XV.

Apparent ſeptem angeli habentes plagas ſeptem ultimas. Victores beſtiæ Deum laudant. Angelis ſeptem, ſeptem dantur divini furoris phialæ.

VIdi & aliud cœlo oſtentum ingens ac mirabile, angelos ſeptem, habentes ſeptem clades ultimas, in quas Dei ſævitia abſumatur.

2 Itemque vidi quaſi mare vitreum, igne mixtum, & ex beſtia ejuſque ſimulacro, & nota, & nominis numero, victores, ſtantes ſuper mare vitreum, divinas habentes citharas.

3 & Moſis Dei ſervi carmina agnique carmen ita cantantes: Magna & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens: juſta veraque ſunt inſtituta tua, ſanctorum rex.

4 Quis te non metuat, Domine, tuum nomen celebret? nam tu ſolus ſanctus: nam te gentes omnes coram adoratum venient, quòd tua jura patefacta ſint.

5 Poſtea vidi fanum aperiri oracularis tabernaculi in cœlo:

6 & ex fano prodire ſeptem angelos, ſeptem ultimas clades habentes, puro nitidoque veſtitos lino, & pectora cingulis aureis cinctos:

7 His ſeptem angelis dedit unum quatuor animalium ſeptem phialas aureas, plenas ſævitia Dei viventis in omnem ſeculorum ſeriem,

8 eſtque fanum tanto fumo, præ Dei ſplendore atq; potentia completum

completum, ut nullus posset in fanum intrare, donec septem angelorum septem clades peractæ forent.

CAPUT XVI.

Effundunt Angeli septem commissos sibi furoris divini phialas, quibus effusis variæ plagæ in orbe terrarum exoriuntur, ad terrendos improbos, & magna urbis incolas.

TUm magnam ex fano vocem audivi, dicentem septem angelis: Ite, effundite phialas sævitiæ Dei in terram,

2 Itaque primus abiit, & phialam suam in terram effudit, diroque & tetro vulnere affecti sunt homines, bestiæ notam habentes, & ejus simulacrum colentes.

3 Deinde secundus angelus effudit suam phialam in mare: idque in cruorem, qualis mortuorum esset solet, mutatum est, omnesque animantes mortuæ sunt in mari.

4 Item tertius angelus phialam suam in fluvios & aquarum fontes effudit, iique mutati sunt in sanguinem.

5 Tum aquarum angelum audivi dicentem: Justus es, Domine, qui es, quique fuisti, quique sanctus es, qui hæc ita facienda judicaveris,

6 ut qui sanctorum vatumque sanguinem effundebant, eis sanguinem potandum dederis, ut digni sunt.

7 Deinde alium audivi ex ara dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens: vera justaque sunt tua judicia.

8 Item quartus angelus effudit phialam suam in solem, eique mandatum est ut homines igne ureret.

9 Itaque magno ardore usti sunt homines, Deique nomini contumeliam dixerunt, qui haberet in eas clades potestatem: nec ad frugem redierunt, ut ei gloriam tribuerent.

10 Deinde quintus angelus phialam suam effudit in bestiæ solium: adeoque obscuratum est ejus regnum, ut ipsi suas præ dolore linguas manderent.

11 cœlique Deo præ doloribus vulneribusque suis conviciarentur, nec à suis actionibus desisterent,

12 Deinde sextus angelus phialam suam effudit in magnum flumen Euphratem, & aruit ejus aqua, ut pararetur via regum, qui essent à solis ortu,

13 Item vidi ex ore draconis, & ex ore bestiæ, & ex ore falsi vatis, tres spiritus immundos, ranarum similes.

14 Sunt autem dæmonum spiritus, qui spiritus efficiunt ut edantur ostenta ad terrarum & totius orbis reges, quò eos congregent in prælium illius magnæ diei omnipotentis Dei.

15 Venturus sum ut fur. Felix qui vigilat, suaque vestimenta servat, ne nudus incedat, ejusque obscœna cernantur.

16 Congregavit autem eos in locum, qui Hebraicè vocatur Armageddon.

17 Deinde septimus angelus phialam suam in aërem effudit, & prodiit magna vox ex cœli fano, ex solio, dicens, Factum est:

18 extiteruntque sonitus & tonitrua ac fulgura: tantusque terræmotus factus est, ut post homines in terris natos, tantus tam ingens terræmotus nullus extiterit:

19 divisaque est urbs magna in tres partes, & gentium urbes corruerunt: & Babylon magna

Deo

Deo venit in mentem, ut ei poculum daret vini ſuæ ſævæ iracundiæ:

20 & omnes inſulæ fugerunt, & montes nuſquam extiterunt.

21 & ingens grando ad talenti magnitudinem de cœlo delata eſt in homines, feceruntque homines convicium Deo, ob grandinis cladem: tam gravis erat illa clades grandinis.

CAPUT XVII.

Deſcribitur Meretrix illa magna, cum qua Reges terræ ſcortantur, ebria piorum ſanguine, & Beſtia quæ portat illam, myſterium utriuſque & exitium, poſtremò agni victoria.

VEnit autem unus ſeptem angelorum, ſeptem phialas habentium, qui me ſic allocutus eſt: Ades, oſtendam tibi ſupplicium meretricis magnæ, ſedentis in multis aquis,

2 cum qua ſcortati ſunt reges terræ, cujuſque impudicitiæ vino inebriati ſunt incolæ:

3 Deinde me divino afflatu abſtulit in ſolitudinem, ubi mulierem vidi inſidentem belluæ coccinæ nefariis nominibus plenæ, habenti ſeptem capita, & decem cornua.

4 Erat ea mulier induta purpura & coccino, auróque deaurata, & gemmis & margaritis, habens aureum poculum in ſua manu, flagitiis & turpitudine ejus ſtuprorum refertum:

5 & inſcriptum ſuæ fronti nomen: Myſterium Babylon magna, meretricum, flagitiorumque terræ mater.

6 Eam ego mulierem vidi ſanguine ſanctorum, teſtiumque Jeſu ebriam, qua viſa, cùm vehementer admirarer, angelus ſic mecum loquitur:

7 Quid miraris? ego tibi mulieris myſterium eloquar, & portantis eam beluæ, habentia ſeptem capita & cornua decem.

8 Belua, quam vidiſti, fuit & non eſt: & aſcenſura eſt ex Tartaro, & in perniciem abitura: mirabunturque terræ incolæ, quorum nomina in vitæ libro ab orbe condito ſcripta non ſunt, videntes beluam fuiſſe, nec eſſe, tametſi eſt.

9 Hic eſt ſententia, quæ acumen habet. Septem capita ſeptem ſunt montes, quibus ſedet mulier: ſeptemque reges ſunt,

10 quorum quinque ceciderunt, & unus eſt: alius nondum venit, & cum venerit, paululum duraturus eſt.

11 Beſtia autem quæ fuit, & non eſt, is eſt octavus, & ex ſeptem eſt, inque perniciem abit.

12 Decem autem, quæ vidiſti, cornua, decem reges ſunt, qui regnum nondum adepti ſunt: ſed poteſtatem, ut reges, eadem hora adipiſcentur cum belua.

13 Ii eundem animum habebunt, ſuaſque vires ac poteſtatem beluæ tradent

14 Ii cum agno bellum gerent, eoſque vincet agnus, utpote dominorum Dominus & regum Rex: necnon vocati cum eo, electique ac fidentes.

15 Quas autem aquas vidiſti (inquit me alloquens) ubi ſedet meretrix, populi ſunt, & plebes, & gentes & linguæ.

16 Item decem cornua, quæ ſuper belua vidiſti, ii meretricem oderint, eamque deſertam, ac nudam reddent, & ejus carnes comedent, & eam igne comburent.

17 Eisenim Deus eam mentem injecit, ut ejus ſententiam exequantur, eodemque animo agant, & regnum ſuum beluæ tradant, donec Dei mandata peragantur.

18 Mulier

18 Mulier autem, quam vidisti, est urbs magna, regnum in reges terræ obtinens.

CAPUT XVIII.

Horrendum Babylonis excidium proponitur, lugent negotiatores terræ, qui ex pompa & luxu ipsius ditati sunt. Exultant verò omnes Electi ex tam justa Dei ultione.

POstea vidi alium angelum de cœlo descendentem, magna potestate præditum, cujus splendore collustrata terra est.

2 Is vehementer, magna voce clamans, dixit: Cecidit, cecidit magna Babylon, factaque est dæmonum domicilium, & omnium impurorum spirituum, omniumque obscœnarum & invisarum volucrum custodia:

3 Quoniam tetro stuprorum suorum vino gentes omnes potionavit, regesque terrarum cum ea scortati sunt, & terrarum mercatores ejus deliciarum copia locupletati.

4 Item aliam vocem audivi de cœlo dicentem: Migrate ex ea, mi populus, ne sitis ejus peccatorum participes, néve ejus cladibus afficiamini:

5 quoniam ejus peccata ad cœlum usque pertigerunt, ejusque scelera recordatur Deus.

6 Afficite eam ut & ipsa vos affecit, eique duplicem pro ejus factis gratiam referte: eodem poculo quo miscuit, miscete ei duplum:

7 quantum ipsa se honoravit & luxuriata est, tantum ei cruciatum luctumque date: quoniam ipsa sic cum animo suo cogitat: Sedeo regina, neque vidua futura sum, neque luctu afficiar.

8 Propterea uno die venient ejus clades, mors, luctus, fames, eaque igni cremabitur, quoniam potens est Dominus Deus, qui eam ulciscetur:

9 eamque terrarum reges, qui cum ea scortati luxuriatique fuerint, deplorabunt, ac lamentabuntur, cùm ejus incendii fumum videbunt,

10 procul, metu ejus cruciatus, absistentes, ac dicentes: Eheu urbs illa magna Babylon, urbs illa potens, cujus supplicium una venit hora.

11 Item eam terrarum mercatores deflebunt aclugebunt, quòd eorum mercem nemo jam emet.

12 mercem auri, & argenti, & gemmarum, & margaritarum, & byssi, & purpuræ & serici, & coccini, & omnis generis lignum thyinum, ebumeaque, & ex preciosissimis lignis confecta vasa, & ære, & ferro, & marmore,

13 & cinnamomum, & odores & unguentum & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equorum, & rhedarum, & corpotum, & animas hominum.

14 Discesserunt à te cupita animo tuo poma, omnia denique opima & præclara à te discesserunt, nec ea amplius invenies,

15 Horum mercatores, ab ea locupletati, procul præ ejus cruciatus metu astabunt, plorantes ac lugentes,

16 & ita dicentes: Heu, heu, urbs illa magna, induta byssino, & purpureo, & coccino, & auro deaurata gemmisque & margaritis. Una hora depopulatæ sunt tantæ opes.

17 Item, omnes navicularii, omnisque copia navalis, & nautæ & quicumque in mari negotiantur, procul astiterunt,

18 & ejus incendii fumum spectantes, ita vociferati insti terunt, Ecquæ par fuit urbi illi magnæ?

19 Tum

19 Tum ſparſo ſuper capita ſua pulvere, flentes ac lugentes ita quiritari: Heu, heu, urbs magna in qua omnes habentes in mari navigia, ditati ſunt ejus pretiis: ea una hora depopulata eſt.

20 Lætare ſuper ea cœlum, ſanctique Apoſtoli atque vates, quoniam Deus veſtras injurias in eam ultus eſt.

21 Deinde ſuſtulit robuſtus quidam angelus ſaxum ingens, ut molam: & in mare dejecit, dicens: Tali impetu jacietur Babylon urbs illa magna, nec amplius extabit,

22 nec amplius in te citharœdorum & muſicorum & tibicinum, & tubicinum vox audietur: nec amplius in te ullius artis artifex extabit, nec amplius in te molæ ſonus audietur,

23 nec amplius in te lucernæ lumen lucebit, nec amplius in te ſponſi ſponſæve vox audietur. Tui mercatores erant hominum optimates: tuis veneficiis deceptæ ſunt gentes omnes.

24 & in eadem te vatum ſanctorumque cruor inventus eſt & omnium in terris occiſorum.

CAPUT XIX.

Laudant cœleſtes Deum, quòd vindicavit ſanguinem ſuorum è manu meretricis. Beati deſcribuntur qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt, Angelus adorari ſe prohibet. E cœlo ſummus ille Rex regum apparet, Bellum oritur in quo apprehenditur Beſtia, & in ſtagnum ardens dejicitur.

POſtea audivi magnam ingentis multitudinis vocem in cœlo, dicentis: Halleluia, Salus & gloria, & honos, & poteſtas Domino Deo noſtro.

2 cujus vera juſtaque ſint judicia, qui magnam illam meretricem (quæ terram impudicitia ſua corrumpebat) damnaverit, & ab ea pœnas ſanguinis ſuorum repetiverit,

3 Iterumque dixerunt: Halleluia. Ejus autem fumus exhalat in omnia ſecula.

4 Tum viginti quatuor ſenatores, & quatuor animalia procubuerunt, Deumque in ſolio ſedentem venerati ſunt, dicentes: Amen. Halleluia.

5 Et vox ex ſolio prodiit, dicens: Laudate Deum noſtrum omnes ejus ſervi, eumque metuentes parvi juxtà ac magni.

6 Item audivi quaſi ingentis multitudinis vocem, quaſique multarum aquarum, & vehementium tonitruorum ſonitum, qui dicebant: Halleluia, regnum enim adeptus eſt Dominus Deus omnipotens.

7 Gaudeamus & exultemus, eique gloriam tribuamus, quoniam agni venerunt nuptiæ, ejuſque conjux ſeſe paravit.

8 eique datum eſt byſſino puro ſplendidoque veſtiri. Eſt autem byſſinum, virtutes ſanctorum.

9 Scribe (inquit me alloquens) Beati qui ad nuptiarum agni cœnam vocati ſunt. Hæc ſunt (inquit mihi) vera dicta Dei.

10 Hic ego ei ad pedes accidi, ejus venerandi gratia. Sed ille: Cave, inquit, ne facias: conſervus tuus ſum, tuorumque fratrum, Jeſu teſtimonium habentium. Deum venerator: nam Jeſu teſtimonium, oraculi ſpiritus eſt.

11 Deinde vidi apertum cœlum: & ecce albus equus cui qui inſidebat, vocatur fidelis & verus, juſteque & judicat & belligerat.

12 Ejus oculi ſunt igneæ flammæ

flammæ similes: in capite insunt multa diademata: habet nomen scriptum, quod nullus novit, nisi ipse.

13 Indutus est pallio tincto sanguine, & nomine vocatur Sermo Dei:

14 eumque sequuntur in equis albis exercitus, candido mundoque byssino induti.

15 Ex ejus ore prodit gladius acutus, quo gentes feriat, quas ipse ferreo baculo reget: idemque calcabit torcular vini sævitiæ iræque Dei omnipotentis.

16 Habet autem in pallio & femore suo scriptum nomen: regum Rex, & dominorum Dominus.

17 Præterea vidi alium angelum in Sole stantem, qui magna voce clamans, omnes medio cœlo volantes aves sic allocutus est: Adeste, & coite ad magni Dei cœnam.

18 ut regum, ut tribunorum, ut potentum, ut equorum, equitumque, ut omnium tum liberorum, tum servorum, tum parvorum, tum magnorum carnes comedatis.

19 Vidi & belluam, terræque reges & eorum exercitus congregatos, ad bellum gerendum cum equi equite, ac ejus exercitu.

20 Verum comprehensa est belua, & cum ea falsus vates, qui in ejus conspectu fecerat ostenta, quibus deceperat eos qui bestiæ notam acceperant, quique ejus venerabantur imaginem. Duo illi vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure.

21 Reliqui gladio necati sunt sedentis in equo, qui gladius ex ejus ore prodibat, eorumque carnibus satiatæ sunt omnes alites.

CAPUT XX.

Angelus Satanam vinculis constringit ad mille annos, quibus solutus, Gog & Magog, id est, occultos & apertos hostes, in Sanctos concitat. Sed Domini vindicta coercet illorum insolentiam. Aperiuntur libri, ex quibus judicantur mortui.

DEinde vidi angelum de cœlo descendentem, clavem habentem Tartari, & ingentem catenam in manu sua.

2 Is cepit draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus, & Satanas, eumque colligavit in mille annos,

3 & in Tartarum conjecit, concluditque, & insuper obsignavit, ne deinceps gentes deciperet, donec peracti forent mille anni, post quos solvendus est ad exiguum tempus.

4 Tum sellas vidi in quibus consessum est, illisque judicium datum est: itemque vidi animas decollatorum propter Jesu testimonium, propterque Dei sermonem, & qui neque bestiam, aut ejus imaginem venerati sunt neque notam acceperunt, eæ revixerunt, & cum Christo mille annos regnarunt.

5 Reliqui mortuorum non revixerunt, donec transacti forent mille anni. Hæc est prima resurrectio.

6 Felices, sanctique sunt, qui sunt primæ resurrectionis compotes. In eos secunda mors potestatem non habet, quin erunt Dei & Christi sacerdotes, & cum eo regnabunt mille annos.

7 Peractis iis mille annis, solvetur Satanas ex suo carcere,

8 & proficiscetur ad decipiendas gentes, quæ quatuor terræ angulis continebuntur, Gogum,

&

& Magogum ut eos ad bellum convocet: quorum tantus erit numerus, quantus est arenæ maris.

9 Hi facta, quàm latè tellus patet, expeditione, sanctorum castra & urbem amatam circumsederunt.

10 Sed eos delapsus à Deo ignis de cœlo, confecit, & Diabolus, qui eos decipiebat, dejectus est in igneum, sulphureumque stagnum, ubi erat belua, falsusque vates: cruciabunturque dies & noctes in omnem perennitatem.

11 Item vidi solium album, ingens, & quendam in eo sedentem, cujus ex conspectu terra cœlumque fugit, nec ullo jam loco extiterunt.

12 Vidi item mortuos, parvos juxta ac magnos, ante Deum astantes, apertique sunt libri, & alius liber apertus est, qui est vitæ liber, & judicati sunt mortui ex librorum scriptis pro suis factis.

13 Reddiditque mare suos mortuos, & mors & Orcus mortuos reddidêre suos: de quibus, ut erant cujusque facta, ita judicatum est.

14 Mors autem & Orcus conjecti sunt in stagnum igneum. Hæc est secunda mors.

15 Quod si quis in vitæ libro scriptus inventus non est, is in igneum stagnum conjectus est.

CAPUT XXI.

Novam Jerusalem descendentem è cœlo sponsam uxorem agni, ac illius structuram describit pretiosis lapidibus ornatam, cujus templum est agnus.

VIdi autem novum cœlum, novamque terram: nam prius cœlum, priorque terra perierat, nec usquam jam erat mare.

2 Ego Johannes vidi urbem sanctam, Hierosolymam novam, à Deo de cœlo descendentem, paratam ut sponsam viro suo ornatam.

3 Audivique magnam vocem de cœlo dicentem: Ecce Dei apud homines tabernaculum, qui apud eos habitabit, & ipsi ejus populus erunt, & ipse Deus erit apud eos Deus eorum:

4 abstergetque Deus omnem lachrymam ex eorum oculis, nec amplius mors erit, neque luctus, neque quiritatus, neque labor erit amplius, quod priora abierint.

5 Ego (inquit is qui in solio sedebat) facturus sum omnia nova. Tum me alloquens: Scribe, inquit, hæc dicta, vera, fidaque esse.

6 Tum mihi dixit: Factum est. Ego sum α & ω, principium & finis: ego sitienti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor possidebit omnia, eique ego Deus ero, & ipse mihi filius erit.

8 Sed ignavos & infideles, & execrabiles, & homicidas, & impudicos, & veneficos, & deastricolas, & omnes mendaces, hos, inquam, sua sors manet in stagno, quod igni ardet & sulphure, quæ secunda mors est.

9 Tum venit ad me unus septem angelorum, qui septem phialas habebant, septem postremarum cladum plenas, qui me sic allocutus est: Ades, monstrabo tibi sponsam, agni uxorem.

10 Deinde me divino afflatu in magnum, arduumque montem sustulit, & mihi monstravit urbem magnem, sanctam Hierosolymam, de cœlo à Deo descendentem,

11 divina gloria præditam. Ejus luminare simile erat lapidi preciosissimo, velut jaspidi crystallum imitanti,

12 habe-

12 habebatque murum ingentem & altum, & portas duodecim, superque portis angelos totidem, & inscripta nomina, videlicet duodecim Israeliticarum tribuum.

13 Ab oriente tres erant portæ: à borea tres: ab austro tres: ab occidente tres.

14 Urbis murus habebat fundamenta duodecim, & in eis nomina duodecim Apostolorum agni.

15 Qui autem mecum loquebatur, calamum habebat aureum, quo urbem, ejusque portas & murum metiretur:

16 cujus urbis is situs erat, ut erat quadrata, tanta longitudine quanta latitudine. Hanc urbem calamo dimensus est ad stadiorum duodecim millia, pari longitudine & latitudine ac altitudine.

17 Ejus murum centum quadraginta quatuor cubitis dimensus est hominis, hoc est angeli mensura.

18 Ejus muri structura erat ex jaspide: urbs ipsa ex auro puro, puri vitri simili.

19 Muri urbis fundamenta omnibus ornata gemmis. Primum fundamentum erat jaspis, alterum sapphirus, tertium chalcedon, quartum smaragdus,

20 quintum sardonyx, sextum sardius, septimum chrysolithus, octavum beryllus, nonum topazium, decimum chrysoprasus, undecimum hyacinthus.

21 duodecimum amethystus. Duodecim portæ duodecim erant uniones, ex singulis unionibus singulæ constantes. Urbis area erat aurum purum, pellucida ut vitrum.

22 In ea fanum non vidi: nam Dominus Deus omnipotens ejus fanum est, & agnus,

23 Urbs Sole non eget, neque Luna, qui in ea luceant: nam Dei splendor eam collustrat, ejusque lucerna agnus est.

24 Atque in ejus urbis lumine gentes servatorum ingredientur, in eamque conferent terrarum reges gloriam suam ac honorem:

25 nec ejus portæ claudentur interdiu (nam nox quidem illic nulla erit)

26 & in eam conferetur gentium gloria & honos:

27 nec in eam intrabit quicquam profanum quodve scelus committat, aut mendacium, sed duntaxat scripti in agni libro vitæ.

CAPUT XXII.

Ostenditur aqua viva fluvius & arbor vitæ. Sequitur Prophetiæ hujus conclusio, in qua Johannes ostendit verissima esse quæ hic continentur. Et jam tertiò repetit dicta hæc omnia ab eo esse, qui est A *&* Ω.

DEinde mihi monstravit vitalis aquæ purum fluvium, limpidum ut crystallum, ex Dei & agni solio manantem:

2 & in medio ejus areæ & fluvii hinc atque hinc vitæ arborem, fructus duodecim parientem, singulis mensibus suum fructum edentem. Arboris folia ad gentium curationem pertinent:

3 in ea nec ulla deinceps erit devotio, & Dei, agnique solium erit, eumque sui servi colent, & faciem videbunt,

4 & ejus nomen gestabunt in suis frontibus:

5 nec erit ibi nox, nec lucerna, soliſve lumine indigebunt, quippe quos collustrabit Dominus Deus, & regnabunt in omnia secula.

6 Hæc sunt (inquit me alloquens) certa verèque dicta: & Dominus, sanctorum vatum Deus, angelum

angelum ſuum miſit, ad monſtrandum ſuis ſervis quæ brevi futura ſunt,

7 Ego brevi venturus ſum, Felix qui verbis paret oraculi hujus libri.

8 Ego verò Johannes, qui hæc & aſpexi & audivi, cùm audiviſſem aſpexiſſemque, angelo qui hæc mihi monſtrabat, ad pedes accidi, ut eum venerarer.

9 Sed ille: Cave ne facias, inquit: tuus enim conſervus ſum, tuorumque fratrum vatum, & eorum qui iſtius libri dictis parent. Deum venerator.

10 Item illud addidit: Oraculi iſtius libri dicta ne obſignato, nam tempus in propinquoeſt.

11 Qui nocet nocentior fiat: & juſtus juſtior fiat: & ſanctus ſanctior fiat.

12 Equidem brevi venturus ſum, meam mecum mercedem ferens, ut pro ſuo quemque merito remunerer.

13 Ego ſum α & ω, principium & finis, primus & ultimus,

14 Beati qui ejus præcepta obeunt, ut poteſtatem habeant in arborem vitæ, & per portas intrent in urbem.

15 Foris quidem erunt canes, & venefici, & impudici, & quiſquis falſa amat atque facit.

16 Ego Jeſus meum angelum miſi, qui vobis hæc ſuper eccleſiis teſtaretur. Ego ſum Davidis ſtirps atque genus, ſtella clara & matutina.

17 Et ſpiritus & ſponſa dicunt, Veni: & qui audit, dicat, Veni: & qui ſitit, veniat: & qui vult, ſumat aquam vitæ gratis.

18 Teſtificor autem omnibus oraculi hujus libri dicta audientibus, ſi quis ad hæc addiderit, addet ei Deus clades in hoc libro ſcriptas.

19 Et ſi quis de verbis libri hujus oraculi ademerit, adimet Deus ſortem ejus de libro vitæ, deque ſacra urbe, & ſcriptis in hoc libro.

20 Dicit, qui hæc teſtatur: Etiam, veniam brevi: Amen. Etiam veni, Domine Jeſu.

21 Domini noſtri Jeſu Chriſti gratia adſit vobis omnibus: Amen.

FINIS.